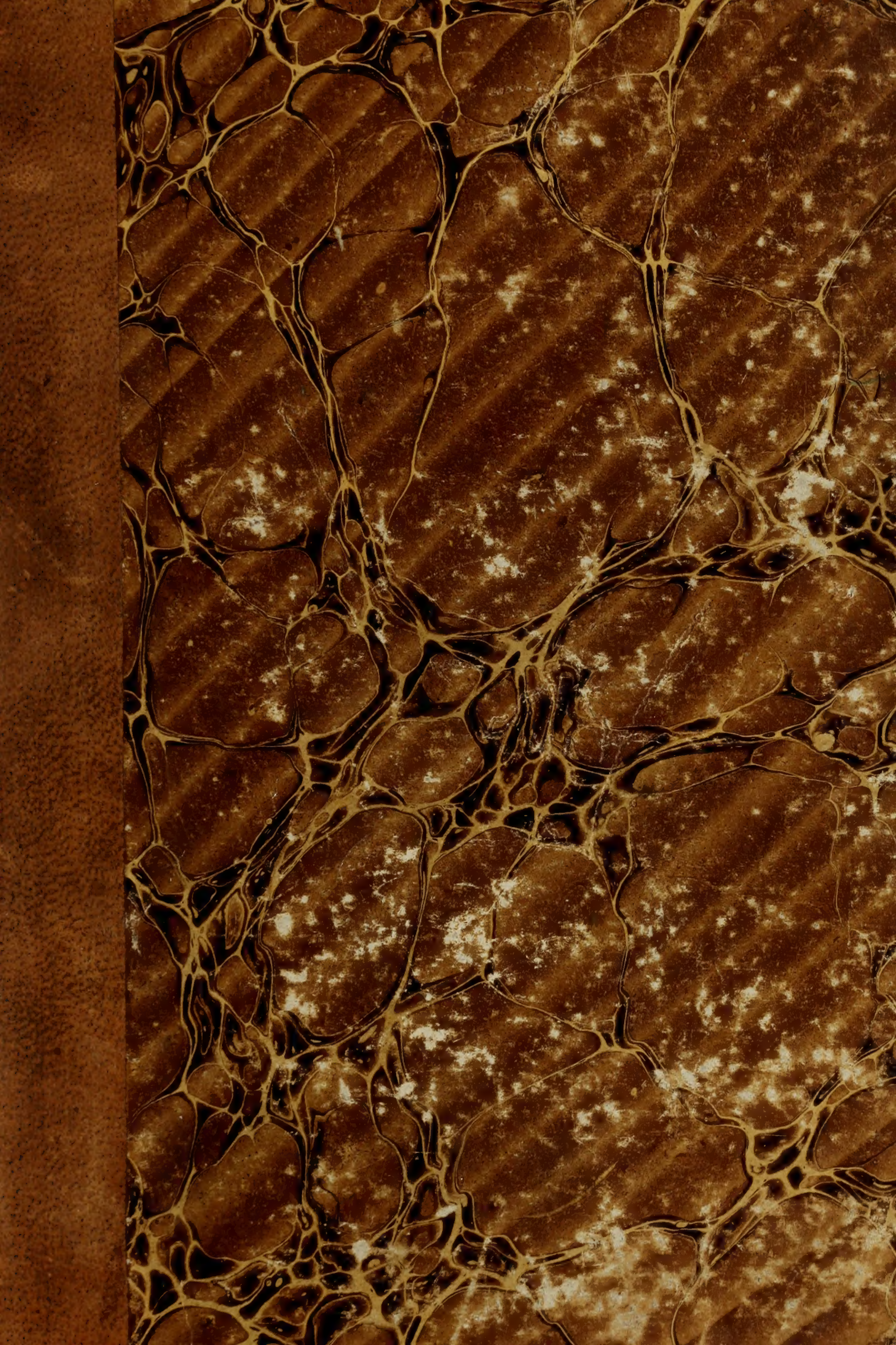

Haandbog

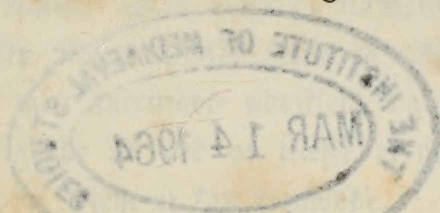
i

den Danske Litteratur.

Samlet og udarbejdet

af

Etatsraad Dr. C. Flor.

Fjerde forøgede Udgave.

Kjøbenhavn.

Forlagt af den Gyldendalske Boghandling (F. Hegel)

Thieles Bogtrykkeri.

1854.

Fortale.

Ligesom Sproget er den umiddelbareste Udstrømning og det egentligste Udtryk af et Folks aandelige Liv, saaledes er dets Litteratur en Samling af dette Livs bedste, sundeste og skjønneste Frugter. Det er derfor ikke nok at betragte et bestemt Folks daglige Sysler og historiske Bedrifter, vi maa ogsaa studere dets Litteratur, hvis vi ville lære at kjende dets egentlige Væsen og ejendommelige Liv, baade det ydre materielle og det indre aandelige, med andre Ord dets Nationalitet. Thi hvert Folk har sin særegne Natur. Men disse de forskiellige Folkeslags særegne Naturer eller Nationaliteter skulle vi ikke ønske udryddede eller forstyrrede, men tvertimod udviklede og forædlede, ligesom vi paa en Rejse glæde os ved at træffe et nyt skjønt Landskab, som Naturen i vort Hjem ej kan frembyde.

Det er mærkeligt, at netop i vor Tidsalder, hvis store og smukke Bestemmelse det synes at være, at føre alle Nationer til en fredelig og venlig Omgang med hverandre og at skaffe Alle Lejlighed til at nyde Jordens mange og forskjellige Herligheder, ved at bortrydde hvad der hindrer en let og uafbrudt Samfærdsel — at netop i denne Tidsalder de heftige Sprog- og Nationalitetskampe indtræffe, som nu allevegne føres paa Sproggrændserne. Men Forklaringen ligger nær. Det er Tidsalderens gode Aand, som ikke vil, at de aandelige Ejendommeligheder, som de forskjellige Nationaliteter udtrykke og fremstille, skal udslettes og

udvistes af Jorden. Thi herved vilde Livet uendelig meget tabe i Mangfoldighed og Afvexling, Styrke og Sikkerhed, Skjønhed og Fylde. Kunde den stigende Kultur ikke gjøre vort Liv bekvemt og rigt uden tillige at gjøre det ensformigt og mat, saa vilde den ikke være et Gode men en Ulykke for Menneskeslægten. Men saaledes forholder det sig heller ikke. Vi finde altid, at et Menneske bliver baade interessantere og lærerigere, bliver i det Hele noget Mere for sig selv og Andre, jo mere hans personlige Ejendommelighed ret kan komme til at udvikle sig, hvilket meget godt kan ske, uagtet en vis naturlig Raahed og Skarphed, som ofte findes hos de dygtigere Naturer, afslibes eller afslibes. Og saaledes gaaer det ogsaa med Folkeslagene. Hvis de derfor ville være Noget for sig selv og Andre, og ikke blot fylde op her paa Jorden som overflødige Masser, saa maa de bevare og udbanne deres Nationalitet.

Det er vigtigt, at man erkjender dette ved Ungdommens Opdragelse. Undervisningen i Modersmaalet skal ikke blot have til Opgave at lære Disciplene at føre en god og ren Stil og at deklamere eller forelæse rigtigt, men ogsaa at gjøre dem bekjendte og fortrolige med deres Landsmænds og Forfædres aandelige Liv, forsaavidt dette aabenbarer sig i Sproget og Litteraturen.

I Overensstemmelse med disse Anskuelser er nærværende Haandbog samlet og udarbejdet. Jeg har søgt at levere Prøver af saadanne Forfattere og Værker, som i Særdeleshed have vundet Nationens Bifald og Sympathi, og som have havt mest Indflydelse paa dens Aandsretning og Aandsudvikling i det Hele. Disse ere de de litterære Anførere, som have formaaet klarest, stærkest og skjønnest at udtale, hvad der har levet og bevæget og endnu lever og bevæger sig i hele vort Folks Sjæl, og det er dette deres Efterladenskab til os jeg ønsker i Tide at gjøre vor Ungdom bekjendt med, saa at Nogle maaske kunde være saa lykkelige at komme til at betragte det som en hellig Arv fra deres Fædre og see deri deres bedste og dyrebareste Skat.

Da Herr Boghandler Hegel velvillig overtog at ville forlægge en fjerde Udgave af nærværende Haandbog, ønskede han, at jeg ikke allene skulde optage igjen de Prøver af Runeskrift og af Svenske Forfattere, som fandtes i anden Udgave og som jeg, for at vinde Plads, havde udeladt i den tredie, men tillige at jeg skulde medtage nogle Prøver af den senere Tids Forfattere. Efter dette Forlæggerens Ønske har jeg føjet mig ved at tage Prøver af fjorten Forfattere, som tidligere ej fandtes i Bogen, uagtet denne derved er bleven større end ønskeligt kan være i andre Henseender. Ikke desto mindre er jeg overbevist om, at Adskillige ønskede endnu flere Forfattere optagne. Men kan jeg end hos Disse med god Grund undskylde mig med Mangel paa Plads, saa maa jeg ligefrem bede om Tilgivelse for at jeg, af Mangel paa Tid, ej har kunnet ledsage de nyoptagne Prøver med saadanne Bemærkninger om Forfatternes Levnet og Karakter, som ere vedføjede alle de tidligere. Skulde jeg opleve en femte Udgave af Bogen, skal jeg imidlertid søge at samle de fornødne Efterretninger hertil og see at naa til saa bestemt og vel overvejet en Mening om disse Forfatteres Værd og Ejendommelighed, som jeg formaaer at danne mig. Ogsaa vilde jeg vel da paa en eller anden Maade erholde Plads til flere af vore vigtigere Forfattere, af hvem det maatte være ønskeligt i denne Samling at finde Prøver.

Forfatternes Retskrivning har jeg ladet dem beholde, da jeg ikke kan tænke mig nogensomhelst gyldig Grund til at forandre den. Dog har jeg med Holberg tilladt mig heri at gjøre en Undtagelse, forbi jeg gjerne vilde bortfjerne selv den ringeste Hindring i at forstaa ham let og tilfulde; kun det sidste Stykke viser hans Ortografi ganske som den var.

Med det lille Anhang bag i Bogen, som indeholder Prøver af Svenske Forfattere, er det ingenlunde Hensigten at levere nogen Oversigt, om end nok saa kort og ubetydelig, over den Svenske Litteratur. Jeg har ikke villet andet end give dem, som

ønske det, Lejlighed til at vænne sig til at see vore Nabobrødres Sprog paa Tryk og sysle lidt dermed; thi stort mere end nogen Vane behøves der i Grunden ikke for at forstaa det. Jeg har derfor taget Mest af de nulevende Forfattere, forbi disse ere lettere at forstaa og deres Værker altid interessere langt Flere end de ældre Forfatteres. Af samme Grund har jeg, tvertimod den i Bogen ellers fulgte Orden, sat de yngste og nyeste Forfattere først og de ældste sidst.

Indhold.

Prøver af svenske Forfattere.

Indledning.

De Nordiske Sprog have deres fælles Udspring fra det Islandske eller, som det til Adskillelse fra den nuværende noget afvigende Dialekt paa Island ogsaa kaldes, det Oldnordiske. Om dette Modersprogs Beskaffenhed er det nu ikke mere vanskeligt at skaffe sig en klar og tydelig Kundskab, da Rask har oplyst og ordnet, hvad der i samme før hans Tid endnu var dunkelt og forvirret, og da baade han og Andre efter ham have udgivet oldnordiske Grammatiker, Læsebøger og Ordbøger. Af dette Stamsprog have i Tiden udviklet sig det nuværende Islandske, det Norske, det Svenske og det Danske Sprog. Det Islandske er, paa nogle Forandringer nær, som Tiden og Forbindelsen med Danmark nødvendig maatte medføre, baade i Tale og Skrift forblevet det samme som det i Oldtiden var. — De Norske have antaget det samme Skriftsprog som de Danske, og efter dette har ogsaa den mere kultiverede Deel af Folket, især Stædernes (Søstæders) Beboere, lempet deres Talesprog. Det egentlige Folkesprog derimod, der, som ethvert Folkesprog, har mange Dialekter og er i det Hele temmelig forskjelligt fra Skriftsproget, er det blant de Nordiske Sprog som, næst det Islandske, har beholdt mest Lighed med det Oldnordiske, hvilket da ogsaa er ganske naturligt, eftersom dette ikke var andet end det Norske Sprog der ved Udvandring blev flyttet over til Island. — Det Svenske, skjønt noget mere afvigende fra det gamle Stamsprog end det Norske, staaer det dog endnu endel nærmere end det Danske. Imidlertid har den Svenske Mundart ikke, saaledes som den Norske, Skriftsprog tilfælles med den Danske; men den har dannet et eget, hvilket dog er meget ligt det Danske, naar man ej vil regne Retskrivningens Forskjellighed[1]). Om og hvorvidt disse to Skriftsprog

[1]) I ethvert af disse Sprog har Retskrivningen i nogle Stykker været heldigere, i andre uheldigere i at vælge Midlerne til at betegne Udtalen. Saaledes maa det betragtes som en Fejl ved den svenske Retskrivning, at der ofte findes fv hvor Udtalen har v, og g hvor den har j. Omvendt besværes endnu den danske Retskrivning med det stumme e og med Tegnet aa, ligesom ogsaa

virkelig ere indbyrdes forskjellige, vil Tillæget bag i denne Bog tilstrækkelig oplyse. — Det Danske Sprog har mest fjernet sig fra Modersproget, hvortil nogen Grund vistnok ligger i Landets klimatiske og geografiske Beskaffenhed (saaledes forklares vel bedst den blødere, hurtigere og afstumpende Udtale, der tildels ogsaa findes i det Engelske), men hvilket dog fornæmmelig maa tilskrives den Indflydelse, som det Nedersachsiske eller saa kaldte Plattyske meget tidlig, og senere hen ogsaa det Højtyske udøvede paa det Danske Nabosprog. Hvorledes nu dette igjennem de forskjellige Perioder har udviklet sig til det nuværende Skriftsprog, derpaa afgiver denne Læsebog Prøver lige fra de ældste Sprogmonumenter, vi besidde. Men for at Begynderen bedre skal kunne vide, hvad han med Hensyn hertil i disse Sprogprøver især har at søge og være opmærksom paa, ville vi af den lærde Professor Petersens Fremstilling laane nogle almindelige Sætninger over Sprogets Uddannelse, i det vi desuden til Selvstudium højligen maa anbefale hans Værk selv: „Det Danske, Norske og Svenske Sprogs Historie under deres Udvikling af Stamsproget, af N. M. Petersen. 2 Dele. Kjøbenhavn 1829 og 1830," sammenlignet med C. Molbechs interessante og lærerige Bemærkninger over det Danske Sprogs Historie i Fortalen til hans store Danske Ordbog, udg. i Kjøbenhavn 1833 i to Bind.

Petersen antager nemlig efter Rask fire Perioder i Sprogets Forandringer, naturligvis uden at sætte ganske skarpe Grændser for disse. I den første Periode, omtrent fra 1100 til 1250, hvilken han kalder Ældste Dansk, begynder Sproget af sig selv at forandres, især med Hensyn til Bøjningssystemet. I denne ligger Sproget i Ord, Vendinger og grammatikalsk Bygning endnu saare nær ved Stamsproget. Dog er det islandske Omlydssystem for største Delen tabt, og Gjenstandsformen (Accusativ) i flere Tilfælde bleven lig Nævneformen (Nominativ); i Forsætningen sættes den fremsættende Maade (Indicativ) istedenfor den betingende (Conjunctiv). — I anden Periode, omtrent 1250—1400, Ældre Dansk, fuldendes den i første begyndte Forandring ved Vokalsystemet, da nu alle Endelserne paa en Vokal blive til e. Ved Navneordene er kun Ejeformen (Genitiv) forskjellig fra Nævneformen, ligesom i nuværende Dansk. Hankjøn og Hunkjøn begynde at falde sammen i et Fælleskjøn, hvilket først mærkes ved Tillægsordenes Flertal. Den ubestemte Artikkel har udviklet sig af Talordet een, eet, men forekommer endnu ikke almindelig. Ved

---

den danske Retskrivning paa mange Steder har ld og nd aldeles imod Udtalen, hvor de Svenske rigtigen skrive ll og nn. Hovedforskjellen i begge Retskrivninger er imidlertid den, at den danske betegner Ordets lange Hovedstavelse, nemlig ved at fordoble dennes Vokal, den svenske derimod betegner Ordets korte Hovedstavelse, nemlig ved at fordoble dennes Konsonant efter Vokalen, og denne Forskjel har rimeligvis sin Grund i, at de Danske ere meget tilbøjelige til at udtale kort, de Svenske, ligesom og de Norske, til at udtale langt, hvilket sidste ogsaa skjønnes at have været Tilfældet i det oldnordiske Sprog.

Gjerningsordet ere de tre Personer saa godt som overalt blevne lige; Nutidens betingende Maade (Præs. Conj.) er næsten tabt og bruges kun som ønskende Maade; Datidens (Imperf.) betingende Maade derimod er i denne og følgende Periode endnu almindelig. — Tredie Periode, omtrent 1400—1530, eller fra de Tydske Sprogarters overvejende Indvirkning indtil Reformationen, Gammel Dansk. Ved Blandingen med germaniske Sprogarter opstaaer en overordentlig Gjæring, som især viser sig ved Orddannelsen og Ordforraadet, da Nordiske og Tyske Endelser og Udtryk her paa det mangfoldigste forbindes. Et sikkert Skjelnetegn imellem denne og forrige Periode er de haarde Konsonanters Overgang til bløde, hvilken Overgang nu er fuldendt. Den ubestemte Artikkel er almindelig, ligesom i nuværende Dansk; Hankjøn og Hunkjøn ere næsten faldne sammen i Fælleskjøn; de nuværende danske Endelser træde frem ved Siden af de forhen herskende. De enkelte Sprogformer lade sig, formedelst Gjæringen, neppe henføre til ganske bestemte Regler; dog har det grammatikalske Grundlag, Deklinationen og Konjugationen, bevaret den Nordiske Karakter. — Fjerde Periode, omtrent fra 1530—1660 eller næsten henved 1700, gaaer til Sprogets grammatikalske Bearbejdelse. Her fuldendes Afvigelsen fra Islandsken: dels blive nemlig de nuværende danske Endelser de mest herskende, dels gaa de gamle nu uforstaaelige Ord for største Delen tabte. Med Slutningen af denne Periode maa altsaa Overgangen til nuværende Dansk ansees for fuldendt.

Een Bemærkning maa her endnu tilføjes, for at man ikke ved Læsningen af de valgte Sprogprøver skal give Ordene en Udtale, som de hverken nu have eller nogensinde have haft. I Skriftsprogets Barndom kunde naturligvis Retskrivningen ikke være fuldkommen, hvilket den jo ikke engang endnu er, og de Maader, hvorpaa de Gamle søgte at betegne Udtalen, ere ikke altid de samme, som de vi nu anvende. Imidlertid behøve vi kun at gjøre opmærksom paa, at th ofte maa læses som d, y som i, v og w som u og omvendt u som v, fv som v, og endelig a som aa; saa vil en kort Øvelse let gjøre enhver Læser fortrolig med de øvrige Uoverensstemmelser, saa at han ikke deraf lader sig vildlede. — Hvad Interpunktionen angaaer, da blev den i de gamle Tider brugt saa aldeles planløst, at jeg hverken har anseet det for lærerigt eller interessant, i Sprogprøverne ogsaa at give Prøver paa den. Da det derimod for Begynderen betydelig letter Forstaaelsen, naar han veed, hvorledes han skal adskille Sætningerne; saa har jeg til dette Øjemed selv sat Interpunktionen, hvilket ogsaa er den eneste Forandring jeg har tilladt mig med de valgte Stykker.

Førend den latinske Bogstavskrift ved Munkene blev almindelig udbredt her i Norden, anvendtes som Skrifttegn de saa kaldte Runer, hvoraf der gaves adskillige Afvekslinger, mer eller mindre forskjellige. De, som senest brugtes, vare naturligvis de mindst konstige, og adskilte tillige bedst de forskjellige Vokal- og Konsonant-Lyde. Da Bekjendtskab med disse gamle Tegn maa for os Nordboer have megen Interesse,

baade fordi vi derved blive i Stand til at læse Indskrifterne paa mange Oldtids-Mindesmærker, især Gravstene, og fordi disse Karakterer selv høre til de Nordiske Sprogs Oldsager; saa ville vi anføre det Rune-Alfabet, som hyppigst er brugt paa de gamle Monumenter og i det mærkværdige Rune-Haandskrift af den Skaanske Lov, som findes paa Universitets-Biblioteket i Kjøbenhavn, inden vi begynde vor Haandbog i den Danske Litteratur.

De sædvanlige enkelte Runer:

ᚠ	f,	fe (fje).	ᛁ	i,	is.
ᚢ	u, v,	ur	ᛅ ᛆ ᚨ	a, e,	ar (aur).
ᚦ	th,	thus	ᛋ ᛌ	s,	sol.
ᚬ ᚭ ᚮ	o,	os (ous).	ᛏ ᛐ	t, d,	tir.
ᚱ ᛦ	r,	reid	ᛒ	b,	bjarkan.
ᚴ	g, k,	kaun.	ᛚ	l,	løgr.
ᚼ	h, (gh),	hagl.	ᛘ ᛄ	m,	madr.
ᚾ ᚿ	n,	naud.	ᛦ	y, ø,	yr.

Stungne Runer:

ᚧ	th, d.	ᚵ	g.
ᛂ	e.	ᛔ	v.

Indskrifter paa nogle bekjendte Runestene.

Tryggevælde — eller Vallø-Stenen fra Sjælland.

(See Afbildningen heraf tilligemed Nyerups Beretning og Rasks Forklaring i Skandin. Litter. Selskabs Skr. 1809, Side 404—447. Denne Sten, som oprindeligen fandtes ved Tryggevælde Herregaard i Præstø Amt, blev i et af Aarene 1651—58 flyttet til Vallø, og 1810 til Kjøbenhavn, hvor den er opstillet ved Opgangen til Universitets-Biblioteket.)

ᚱᛅᚴᚾᚼᛁᛚᛏᚱ ᛋᚢᛋᛏᛁᛦ ᚢᛚᚠᛋ ᛋᛅᛏᛁ ᛋᛏᛅᛁᚾ
ᚦᛅᚾᛋᛁ ᛅᚢᚴ ᚴᛅᚱᚦᛁ ᚼᛅᚢᚴ ᚦᚭᚾᛋᛁ ᛅᚢᚠᛏ
ᚴᚢᚾᚢᛚᚠ ᚢᛅᚱ ᛋᛁᚾ ᚴᛚᚭᚦᚢᛚᛅᚾ ᛘᛅ (ᚾ)
ᛅᚢᚦ ᛋᚴᛅᛁᚦ ᚦᛅ(ᛁ)ᛋᛁ
..... ᛁᚱᛒᛁᛋ ᚠᛅᛁᛦ ᚢᛅᚱᚦᛅ ᚾᚢ (ᚠ)ᚢᛏᛁᛦ ᚦᚭ(ᚾ) ᛒᛅᛏᚱᛁ
ᛋᛅ ᚢᛅᚱᚦᛁ ᛅᛏ ᚱᛁᛏᛅ ᛁᛋ ᛅᛁᛚᛏᛁ ᛋᛏᛅᛁᚾ ᚦᚭᚾᛋᛁ
ᛁᚦᛅ ᚼᛁᚦᛅᚾ ᛏᚱᛅᚴᛁ

Paa nuværende Dansk:

Ragnhilde Syster Ulfs satte Sten denne og gjorde Høj denne efter Gunulf Mand sin, (en) veltalende[1]) Mand, og Skidgaard (d. e. Indfatning) denne . . . . .[2]) Faa vorde nu fødte end han bedre. — Den vorde forbandet, som velter Steen denne eller herfra drager.

Den Glavendrupske Sten fra Fyen.

(Abrahamson, Werlauff og Rask have forklaret denne. See Skandin. Litter. Selskabs Skr. 1806. 2 B. S. 105—121, hvor en Aftegning findes; samme Værk 1807. 2 B. S. 276—288; og Ny Minerva 1808, 1. S. 271—287. Stenen findes ved Landsbyen Glavendrup i Odense Amt i Fyen.)

ᚱᛅᚴᚾᚼᛁᛚᛏᚱ ᛋᛅ
ᛏᛁ ᛋᛏᛅᛁᚾ ᚦᚭᚾᛋᛁ ᛅᚢᚠᛏ
ᛅᛚᛅ ᛋᛅᚢᛚᚢᛅ ᚴᚢᚦᛅ
ᚢ(ᛁᛅ) ○ (ᚼᛁ)ᚦᚢᛁ(ᛅ)ᚱᚦᛅᚾ ᚦᛁᛅᚴᚾ
ᛅᛚᛅ ᛋᚢᚾᛁᛦ ᚴᛅᚱᚦᚢ
ᚴᚢᛒᛚ ᚦᛅᚢᛋᛁ ᛅᚠᛏ ᚠᛅᚦᚢᚱ
ᛋᛁᚾ ᛅᚢᚴ ᚼᚭᚾᛋ ᚴᚢᚾᛅᚾ ᛅᚢᚠᛏ
ᚢᛅᚱ ᛋᛁᚾ ᛁᚾ ᛋᚢᛏᛁ ᚱᛅᛁᛋᛏ ᚱᚢᚾ
ᛅᚱ ᚦᛅᛋᛁ ᛅᚠᛏ ᛏᚱᚢᛏᛁᚾ ᛋᛁᚾ
ᚦᚢᚱ ᚢᛁᚴᛁ ᚦᛅᛋᛁ ᚱᚢᚾᛅᚱ
ᛅᛏ ᚱᛁᛏᛅ ᛋᛅ ᚢᛅᚱᚦᛁ ᛁᛋ ᛋᛏᛅᛁᚾ ᚦᛅᚾᛋᛁ
ᛅᛁᛚᛏᛁ ᛁᚦᛅ ᛅᚠᛏ ᚭᛅᚭᛅ ᛏᚱᛅᚴᛁ

---

1) See N. M. Petersen: den danske Litter. Hist. 1, 8.

2) Rask udfylder her umhverfis eller uthverfis, omkring eller uden om.

Ragnhilde satte Sten denne efter Ale Sølve (-søn), Gudernes Ven,[1]) (hæder) værdig[2]) Mand. — Ales Sønner gjorde Høj denne efter Fader sin og hans Kone efter Mand sin, men Sote ristede Runer disse efter Herre sin. — Thor vie disse Runer! — Til (Trold) den vorde, som Sten denne velter eller henover anden drager. —

Den Brynderslevske Runesten fra Aalborg Stift.

(Denne Sten, som tilforn var indmuret i Brynderslev Kirkemur i Jerslev Herred, Aalborg Stift i Jylland, blev siden ført til Kjøbenhavn, hvor den nu er opstillet ved Opgangen til Universitets-Biblioteket. Den her givne Forklaring, som noget afviger fra Rasks i Antiqv. Annaler 3. B. S. 83, er meddelt af Prof. Bredsdorff.)

ᚴᛁᚱᚴᛁᛆ ᚼᚱ ᚴᚱᛁᛋᛏᚼ ᚴᚼᚾᛏ ᛘᛆᚾ[3]) ᚠᛘ
ᛋᚢᚼᚾ ᛋᚢᚾ[3]) ᚴᚼᚱᛘᚢᚾ[3]) ᛏᛆᚱ[3]) ᛏᛁᛚ ᛘᛁᛋᚴᚢᚾ[3])ᛏᛆ

Kirken er Kristi kjendt (kaldet) for Menneskene,
Svend, Søn Germunds, til Miskundhed (Sjæls Frelse).

De fire Runestene i Ribe Stift, som vedkomme Gorm og Thyre Danebod.

(Ved Landsbyen Jellinge, 1½ Miil fra Vejle i Jylland, ere to meget store Høje, ifølge det historiske Sagn Kong Gorms og hans Dronning Thyres Gravhøje. Paa hver af disse fandtes en Runesten; disse ere nu henflyttede til Kirkegaarden. — Bekkestenen findes i Kirkebyen Bekke, henved 5 Miil fra Kolding. Nær ved Bekke ligger Kirkebyen Læborg, hvor Runestenen endnu ligger. Finn Magnusens Beretning og Forklaringer, samt Rasks Bemærkninger findes i Antiqvar. Annaler 4. B. 1. H.)

a. Den største Jellinge-Sten.

ᚼᛆᚱᛆᛚᛏᚱ ᚴᚢᚾᚢᚴᛦ ᛒᛆᚦ ᚴᛁᛆᚢᚱᚢᛆ
ᚴᚢᛒᛚ ᚦᛆᚢᛋᛁ ᛆᚠᛏ ᚴᚢᚱᛘ ᚠᛆᚦᚢᚱ ᛋᛁᚾ
ᛆᚢᚴ ᛆᚠᛏ ᚦᛁᚢᚱᚢᛁ ᛘᚢᚦᚢᚱ ᛋᛁᚾᛆ ᛋᛆ
ᚼᛆᚱᛆᛚᛏᚱ ᛁᛆᛋ ᛋᚭᛦ ᚢᛆᚾ ᛏᛆᚾᛘᛆᚢᚱᚴ
ᛆᛚᛆ ᛆᚢᚴ ᚾᚢᚱᚢᛁᛆᚴ
ᛆᚢᚴ ᛏ . . ᚴ ᚴᚱᛁᛋᛏᚾᚭ

---

[1]) Petersen gjætter: efter Ale, Sølve Godes (d. e. Præsts) Ven, eller og selve Gudernes Ven (eft Ala sálva goda vin), i hvilket Tilfælde Ale maatte have været Gode, hvorfor der ogsaa siden tilføjedes, at Thor skulde vie Runerne.

[2]) Petersens Forklaring, som læser hidvirdan, af isl. heidrvirdan, fornem, anselig. Rask gjætter öndverdan og oversætter: modig, tapper.

[3]) Paa Stenen ere disse to Bogstaver forbundne til een Figur, hvilket her i Bogen ikke lod sig gjengive.

Harald Konge bad (ɔ: bød) gjøre Høj denne efter Gorm Fader sin og efter Thyre Moder sin. Den Harald, som sig[1]) vandt Danmark hele og Norge, og antog Kristendommen.

b. Den mindste Jellinge-Steen.

ᚴᚢᚱᛘᛦ ᚴᚢᚾᚢᚴᛦ
ᚴᛅᚱᚦᛁ ᚴᚢᛒᛚ ᚦᚢᛋᛁ
ᛅᚠᛏ ᚦᚢᚱᚢᛁ ᚴᚢᚾᚢ
ᛋᛁᚾᛅ ᛏᛅᚾᛘᛅᚱᚴᛅᛦ ᛒᚢᛏ

Gorm Konge gjorde Høj denne efter Thyre, Kone sin, Danmarks Bod (d. e. Prydelse).

c. Bekke-Stenen.

ᚱᛅᚠᚾᚢᚴᛅ ᛏᚢᚠᛁ ᛅᚢᚴ ᚠᚢᛏᛁᚾ ᛅᚢᚴ ᚴᚾᚢᛒᛚᛁ ᚦᛅᛁᛦ ᚦᚱᛁᛦ
ᚴᛅᚦᚢ ᚦᚢᚱᚢᛁᛅᛦ ᚼᛅᚢᚴ

Rafnuga (Rafnunga)-Tove og Fodin og Knuble, de tre gjorde Thyres Høj.

d. Læborg-Stenen.

ᚱᚼᛅᚠᚾᚢᚴᛅ ᛏᚢᚠᛁ ᚼᛁᛅᚢ ᚱᚢᚾᛦ ᚦᛅᛋᛁ ᛅᚠᛏ
. . . **ᚢᛁ ᛏᚱᚢᛏᚾᛁᚴ ᛋᛁᚾ**

Rafnuga-Tove hug Runer disse efter Thyre, Dronning sin.

Den første Slesvigske Runesten.

(Ved Flækken Wedelsprang nær ved Slesvig fandtes 1796—98 to Runestene, som nu ere henflyttede til Louisenlunds Have. Den første er især mærkelig ved Slutnings-Runerne, der maa læses fra Højre til Venstre og ned ad, og som alle ere heftede til lodrette Streger, ligesom Stammeruner, hvilke Streger vi her i Bogen dog ikke have kunnet gjengive. S. Thorlacius har beskrevet og forklaret disse Runestene i Antiqv. Annaler 2. B. 1. H.).

ᚦᚢᚱᛚᚠ ᚱᛁᛋᚦᛁ ᛋᛏᛁᚾ ᚦᛂᛅᛋᛁ
ᚼᛁᛘᚦᛁᚴᛁ ᛋᚢᛁᚾᛋ ᛅᚠᛏᛁᛦ

---

[1]) En meget heldig Idee af Petersen, som, uden at forandre noget, ved **ᛋᛂᛦ** forstaaer gl. dansk sær (isl. sjer). At Runen **ᛂ** ogsaa kan betegne æ, e, sees af Ordet **ᚠᚱᛂᛏᛅᛁ**, frændi, paa Tirstedstenen (Nord. Tidsskr. for Oldkyndighed 2. B. 2. H. S. 245.)

ᛆᚱᛁᚴ ᚴᛁᛚᛆᚴᛆ ᛋᛁᚾ ᛁᛆᚾ ᚢᛆᚱᚦ
ᛏᛆᚢᚦᚱ ᚦᛆ ᛏᚱᛆᚴᛁᛆᛦ
ᛋᛆᛏᚢ ᚢᛘ ᚼᛆᛁᚦᛆ ᛒᚢ
ᚼᛆᚱᚦᛆ ⸰ ᚴᚢᚦᚱ

ᛁ ᛁ ᚼ o ᚢ o ᛋ o ᛘ o ᛏ
ᛆ o ᛆ ᛆ ᛏ ᛆ ᚱ
ᚾ ᛁ ᚾ o ᛋ o ᚢ o ᛏ ᚴ
ᚱ ᛁ ᚱ o ᛦ

Thorlef rejste Sten denne, Gjæst (ell. Husven) Svends, efter Erik Stalbroder sin, som blev død (døde), da Drengene (Vikingerne) sade om Hedeby. (En) meget god Dreng; med Styr (bjørn) var han, [1]) . . . (Eller: en meget god tro Styrmand ↄ: Skibsbefalingsmand var han).

Brudstykker af Oldnordiske Sagaer.

Den Oldnordiske (Islandske, Oldnorske) Litteratur maa ikke allene betragtes som Levninger af de ældste Norske Forfatteres Arbejder, men kan ogsaa med Føje ansees for at være de Danskes og de Svenskes tidligste Litteratur, da det Oldnordiske i de ældste Tider var det almindelige Sprog i alle tre Nordiske Riger. Det er imidlertid saa forskjelligt fra vort nuværende Sprog, at ingen Dansk uden særskilt Studium eller Øvelse kan forstaa det. Vi meddele derfor efterfølgende Brudstykker af benævnte historiske Fortællinger eller Sagaer i Dansk Oversættelse. Kun tilføje vi, for at imødekomme en eller anden opvakt Ynglings Ønske, nogle smaa Prøver af de meddelte Stykker i deres oprindelige Oldnordiske Sprog.

Njauls Saga.

Denne Saga maa være skreven i det ellevte eller tolvte Aarhundrede, og P. E. Müller i sit Saga-Bibliotek gjør den Formodning meget rimelig, at den berømte Islænder Sæmund Frode, som døde 1133, er dens Forfatter. K. L. Rahbek har oversat den fra Islandsk, hvori den oprindelig er skreven, i sine Nordiske Fortællinger første Deel 1819. Deraf ere nedenstaaende Stykker tagne.

[1]) Saaledes oversætter Thorlacius, der læser: drigr medr styri vas han. Petersen har en anden meget god Conjectur: harda godr trugr (isl. tryggr) madr i styr eller styrimadr vas han, en meget god trofast (eller paalidelig) Kriger eller Styrmand, d. e. Skibsbefalingsmand var han. Angaaende de allersidste Runer, da foreslaaer Thorlacius indtil videre at læse: i fari, paa hans Fartøj, eller: i farii, i Færden, paa Toget.

Gunnar af Hlidarendes Endeligt.

Gunnar boede paa Hlidarende[1]) i Fliotslide; var en stor, stærk og drabelig Mand, hug ligegodt med Høire og Venstre, og kastede ligeledes Spyd, svingede sit Sværd med saadan en Fart, at der syntes tre Sværd i Veiret paa eengang, var den bedste Bueskytte, og traf alt, hvad han sigtede paa. Han kunde i alskens Rustning springe saa langt, som han selv var høi, og det saavel tilbage som frem; svømmede som en Sæl, og var der ingen Leeg, hvori nogen turde kappes med ham; og sagdes der, at ingen paa hans Tid var hans Lige. Han var derhos meget vakker af Udseende, lys af Ansigt med en lige Næse, blaa og levende Øine, røde Kinder, stærkt Haar, smukt af Farve. Og var han en meget vennehuld Mand, rask til Alt, gavmild og sindig, vennefast og vennekræsen; en riig Mand. Han havde en Broder, ved Navn Kolskeg, en anseelig og stærk Mand, god Karl, og uræd til Alt. Hans anden Broder hedde Hiort, og var den Tid et Barn.

Paa Bergthorsvalen paa Laudø boede Nial Thorgeirssøn, han var Gunnars synderlige Ven. Han eiede en anden Gaard i Thorolfsfield; var en meget riig Mand; og smuk af Udseende, dog havde han intet Skiæg; saa lovkyndig, at ingen fandtes hans Mage. Derhos var han forstandig, og kunde see forud; velraadig og velvillig; og var det idel gode Raad, hvad han raadede; mild og ædelsindet, og hjalp hver Mand ud af sin Vanskelighed, der raadspurgte ham. Hans Hustru var Bergthora Skarphedins Datter, en høimodig Qvinde, ædel, men meget haard af Hu.

Nial havde fire Sønner, tre med sin Hustru Bergthora: Skarphedin, Grim og Helge; den fierde Havskuld var uægte; hans Moder var Hrodny Havskuldsdatter, Søster til Ingiald af Kulda. Skarphedin, den ældste, var en anseelig Mand af Vært og Styrke; en drabelig Kæmper, svømmede som en Sæl, saare rask tilfods, diærv og uræd, var og snartalende og en god Digter. Han var mørkebruun af Haar og kruslokket, smuk af Øine, bleg og skarp af Ansigt, havde en krum Næse, fremstaaende Tænder, meget stygge Læber og Mund, men et meget krigersk Udseende. Grim var Nials anden Søn, han var smuk af Ansigt, med smukt mørkladende Haar, og smukkere af Udseende end Skarphedin, stor og stærk. Helge var Nials tredie Søn, han var smuk af Udseende, havde kiønt Haar, var en stærk Mand, og drabelig Kæmper, klog og sindig.

Gunnar reed med alle Sine; da de kom til Thinge, vare de saa vel udrustede, at ingen var det som de; og kom Folk ud af hver Telt

---

[1]) En Gaard i Rangaavalle-Syssel i Islands Søndre-Fjerding. I denne Fjerding ere ogsaa de øvrige Gaarde, Steder, Aaer o. s. v. at søge, som forekomme i denne Saga.

at undres derpaa. Gunnar reed til Rangeboernes Telte, og var der med sine Frænder. Mange kom at besøge Gunnar, og høre Nyt af ham [1]). Han var mod enhver villig og munter, og sagde hver, hvad han ønskede.

En Dag gik han fra Lovbierget, og gik forbi Mosfellingeteltet. Da saae han et Fruentimmer komme sig imøde, der var velklædt; og da de mødtes, hilste hun strax Gunnar. Han tog vel mod hendes Hilsen, og spurgte, hvo hun var. Hun sagde: hun hedde Halgerd, og var en Datter af Havskuld Dalekolssøn. Hun talte dristig til ham, og bad ham fortælle hende om sin Færd; han sagde, han vilde ikke nægte hende en Samtale. De satte dem da ned, og talede sammen. Hun var i en rød Kiortel, og havde over sig en Skarlagenskappe, stafferet med Guldfryndser neden om; Haaret faldt ned over hendes Bryst, og var baade stort og smukt. Gunnar var i den Skarlagens Klædning, Kong Harald Gormsøn gav ham, og havde den Ring paa sin Haand, som han havde faaet af Hakon Jarl.

De talede længe høit. Derpaa spurgde han hende, om hun var ugift? Hun sagde ja [2]), og at der ikke vare mange, der kunde tænke paa at faae hende. Troer du da ingen dig værd? spurgte han. Det ikke, sagde hun; men kræsen tør jeg være. Hvad vilde du svare, om jeg begiærte dig? Det har du ikke isinde, sagde hun. Siig ikke det! svarte Gunnar. Hvis du har nogen Tanke dertil, da søg min Fader! sagde hun. Saa endtes Samtalen.

Gunnar gik strax til Dalmændenes Telt, og spurgte, om Havskuld var i Teltet. Ham blev svaret ja. Gunnar gik ind. Havskuld og Rut toge vel imod ham. Han satte sig ned imellem dem; og mærkedes det ikke paa deres Tale, at der havde været Misforstaaelse imellem dem. Da bragte Gunnar paa Tale, hvorledes Brødrene vilde svare ham, hvis han begiærede Halgerd. Vel! svarte Havskuld: hvis det er din alvorlige Beslutning. Mit Alvor er det, svarte Gunnar, men saa skiltes vi sidst, at mangen maatte finde det rimeligt, at der ikke blev Forening mellem os. Hvad tykkes dig, Broder Rut? spurgte Havskuld. Rut svarede: Ikke synes mig dette passeligt Giftermaal. Hvi saa? sagde Gunnar. Herom vil jeg svare dig, hvad sandt er, sagde Rut: du er en rask og deilig Mand; og hun er noget tvetydig; og vil jeg ikke svige dig i Noget. Vel giør du, sagde Gunnar; dog vil jeg ansee det for afgiort, at I see paa fordums Fiendskab, hvis I ikke vil tilstaae mig dette Kaar. Ikke er saa, sagde Rut, snarere seer jeg, at du ikke kan staae imod; men om der intet blev af Giftermaalet, vilde vi dog være dine Venner. Jeg har talt med hende, sagde Gunnar,

---

[1]) Han havde i lang Tid været paa Vikinge-Tog, og havde paa Hjemfarten besøgt Harald Gormsøn i Dannemark og Hakon Jarl i Norge.

[2]) Hun havde alt været tvende Gange gift og begge Gange mistænkt for at have voldet sin Mands Død.

og er det ikke mod hendes Sind. Rut svarte: jeg veed, at I begge er for dette Giftermaal; og vove I meest ved, hvor dette gaaer.

Rut sagde Gunnar uadspurgt Alt om Halgerds Sindelag, og tyktes Gunnar i Begyndelsen meget ikke at være, som det skulde; men siden kom det dog til, at Foreningen blev giort imellem dem. Saa blev der sendt Bud efter Halgerd, og talt om Sagen i hendes Nærværelse, og giorde de da, som forrige Gang, at hun fæstede sig selv; og skulde dette Bryllup være paa Hlidarende, og skulde Tingen først holdes hemmeligt, men dog kom det snart til alles Vidende.

Gunnar reed hiem fra Thinget, og kom til Bergthorsval, og sagde Nial sit Giftermaal. Han optog det ikke vel. Gunnar spurgte, hvi Nial ansaae det for uraadeligt. Fordi alt Ondt vil komme fra hende, naar hun kommer her østpaa. Aldrig skal hun dog forspilde vort Venskab, sagde Gunnar. Nær tør det dog blive ved, svarte Nial; men du maa stedse bøde for hende. Gunnar bød Nial til Bryllup, og alle dem derfra, som vilde tage med. Nial lovede at komme. Saa reed Gunnar hjem, og siden omkring i Herredet at byde mange Giæster.

En Dag stod Gunnar paa Hlidarende og saae sin Faarehyrde ride i fuld Fart hen ad Giærdet; da han kom til Toften, sagde Gunnar: hvorfor rider du saa stærkt? Jeg vilde være dig tro, sagde Hyrden, jeg saae otte Mænd ride ned over Markarfliod, og var de fire i farvede Klæder. Det tør være Otkel, sagde Gunnar. Jeg har tit hørt mange bidende Ord af Skamkel, sagde Hyrden; han fortalte østpaa i Dal, at du græd, da de reed dig over: og jeg siger dig det, fordi jeg hver ikke saadan Tale af slette Folk. Ikke skulle vi være ordsyge, sagde Gunnar; men det skal du have til Løn, at du herefter ikke skal giøre andet Arbeid, end hvad du vil selv. Skal jeg sige noget til din Broder Kolskeg, spurgte Faarehyrden. Gaa du hen, og læg dig at sove, svarte Gunnar; jeg skal selv sige Kolskeg til. Hyrden lagde sig da, og faldt strax i Søvn.

Gunnar lagde sin Sadel paa Hyrdens Hest, greb sit Skiold, spændte Sværdet Olvisnavt om sig, satte en Hielm paa Hovedet, og tog Øxen; da sang det i den. Det hørte Ranvig, hans Moder, hun gik frem, og sagde: Vred er du nu, min Søn! som jeg aldrig har seet dig før.

Gunnar gik ud, satte Øxen løst imod Jorden, svingede sig i Sadlen, og red bort. Hans Moder Ranvig gik til Stuen, der var de meget høirøstede. Høit tale I, sagde Ranvig, men dog klang Øxen høiere, da Gunnar gik. Det hørte Kolskeg, og sagde: Det tør spaae os Nyt! Det er godt! sagde Halgerd, nu kan de erfare, om han gaaer grædende fra dem. Kolskeg tager sit Værge, søger en Hest op, og rider efter, alt hvad han kan.

Gunnar rider nu tvært over Agretunge, saa til Geilastofne, derfra til Rangaa, og ned over Vadet ved Hof. Der var Fruentimmer ved

Stalden. Gunnar sprang af sin Hest, og bandt den. Da reed de andre til. Der var Leerhuller i Stien ved Vadet. Gunnar raabte til dem: Nu er det Tid at værge sig; her er Øxen. Nu faae I prøve, om jeg græder for Jer.

De sprang alle af Hestene, og søgte ind paa Gunnar: Halbiørn var fremmest. Bliv fra mig! sagde Gunnar: Dig vilde jeg mindst gjøre Ondt; men jeg kan ingen skaane, naar jeg skal værge for mig selv. Det gjør jeg ikke, sagde Halbiørn: du vil dog dræbe min Broder, og er det da Skam, om jeg sidder ørkesløs hos. Han stødte nu efter Gunnar med begge Hænder. Gunnar skiød Skioldet for, og Halbiørn stak Skioldet igiennem. Gunnar satte nu Skioldet saa stærkt ned, at det stod fast i Jorden, drog nu sit Sværd hurtigere, end øines kunde, hug da Halbiørn dermed over Armen, ovenfor Haandledet, saa han hug Haanden af. Skamkel løb bag til Gunnar, og hug efter ham med en stor Øxe. Gunnar vendte sig hurtig imod ham, og bødede af med sin Øxe, saa Skamkels faldt ham af Haanden ud i Rangaa. Gunnar svingede sin Øxe nok engang, hug igiennem Skamkel, tog ham paa Øxen, og kastede ham paa Hovedet i Leergraven.

Adolf Nordmand tog nu et Spyd, og kastede efter Gunnar. Gunnar greb det i Flugten, og kastede det tilbage igien; det foer igiennem Skioldet og Nordmanden, og ned i Marken. Otkel hug med Sværdet Gunnar efter Benet tæt neden for Knæet; Gunnar undviger Hugget ved et Spring, hugger til ham med Øxen, og igiennem ham. Nu kom Kolskeg til, og foer strax paa Halkel, og gav ham Banehug med sit Sværd; og dræbte de dem nu alle Otte.

Gunnar og Kolskeg drog hiem efter den Gierning og rede de hart op langs med Flodbredden; da fløi Gunnar af Hesten, men blev staaende paa Benene. Haardt rider du nu, Frænde! sagde Kolskeg. Det samme lod Skamkel mig høre, svarte Gunnar, da jeg sagde, de reed mig over. Det har du nu hævnet, sagde Kolskeg. Ikke veed jeg, svarte Gunnar, om jeg derfor er umandigere end andre Mænd, fordi det er mig mere imod, end andre, at aflive Mennesker.

Nu hørtes dette vidt og bredt, og sagde mangen, at dette ikke var skeet snarere, end rimeligt var. Gunnar reed til Bergthorsval, og sagde Nial, hvad der var skeet. Meget har du bedrevet; men du har og været særdeles opæsket. Hvorledes vil det nu gaae? spurgte Gunnar. Vil du, jeg skal sige dig forud, hvad endnu ikke er skeet? sagde Nial: Du rider til Things, og vil du der, ved Venners Raad og Bistand, have stor Ære af denne Sag. Men det vil blive Ophav til mange Manddrab. Giv du mig nu gode Raad! sagde Gunnar. Det skal jeg, svarte Nial: Dræb du aldrig mere end eengang af samme Ætlæg, og bryd aldrig de Fordrag, som gode Mænd slutte imellem Andre og dig, mindst i slige Sager. Dette, sagde Gunnar, troede jeg, andre stode meer i Fare for, end jeg. Kan saa være, svarte Nial; men skulde det dog hændes, da hold det ihu, at du har kun stakket tilbage at leve; ellers tør du blive en ældgammel Mand. Veed du og, spurgte

Gunnar, hvad der vil blive din Bane? Vel veed jeg det; svarte Nial. Hvad da? spørger Gunnar. Hvad Alle mindst monne troe, gav Nial til Svar. Siden reed Gunnar hjem.

Gunnar reed engang af Thinge vest paa til Dal i Hiordarholdt, og tog Oluf Paa vel mod ham. Der var Gunnar en halv Maaned, han reed vidt omkring i Dalen, og tog alle imod ham med aabne Arme. Da de skiltes, sagde Oluf Paa: Jeg vil give dig tre Klenodier: en Guldring, en Kaabe, der har hørt Myrkiartan, Konge i Irland, til, og en Hund, der i Irland er mig given; den er stor, og saa god en Ledsager, som en rask Mand; ogsaa haver den Menneskeforstand; den giøer ad enhver, som den veed at være din Uven, men aldrig ad dine Venner. Og kan den see paa enhver, om det er din Ven eller ikke; og lader sit Liv for at være dig tro. Den hedder Sam. Derpaa sagde han til Hunden: nu skal du følge Gunnar, og være med ham, som du har været med mig. Strax gik Hunden til Gunnar, og lagde sig for hans Fod.

Oluf bad Gunnar tage sig vare, og sagde, han havde mange Avindsmænd. Det kommer af, lagde han til, at du nu ansees for en udmærket Mand over det hele Land. Gunnar takkede ham for hans Gaver, og hans gavnlige Raad, og reed hjem. Nu sad han hiemme nogen Tid, og der var roligt.

Disse Tidender spørges vide om; og sørgede mange over Thorgeir Otkelsens Død [1]). Gizzur hvide reed hen, lyste Drabene til, og stævnede Vidner til Thinge. Nial og Gunnar kom sammen, og talte om Træfningen; da sagde Nial: tag dig nu vare, nu har du dræbt to Gange i samme Ætlæg; hold dig nu det ihu, at det giælder dit Liv, om du ikke holder hvad Forlig der bliver giort. Ikke agter jeg at afvige derfra, sagde Gunnar; men dog vil jeg have Eders Bistand fornøden paa Thinget. Jeg skal være dig tro til min Dødsdag, svarede Nial.

Nu leed det hen ad Thinge; de samlede stort Følge paa begge Sider, og blev det meget omtalt paa Thinget, hvad Ende denne Sag vilde faae. Gizzur hvide og Geir Gode talede med hverandre, hvo af dem der skulde paatale Drabet, og paatog sig Gizzur det da, og indstævnede Gunnar til Landlysning for Thorgeir Otkelsens Drab. Gunnar var stille, og talte lidet dertil. Da Sagen skulde paadømmes, forkastede Nial de fire af Gizzurs Vidner, og fordrede de fem andre at

---

[1]) Thorgeir Stærkoddersøn og Thorgeir Otkelsøn havde anført et Overfald paa Gunnar og Kolskeg; men disse drev dem paa Flugten efterat have fældet adskillige af dem.

forklare, om ikke Navnerne havde lagt sig der i Baghold for at dræbe Gunnar, hvis de kunde? Da disse eenstemmigen bekræftede dette, erklærede Nial denne Indsigelse for gyldig, og sagde, at han paa den Anklagedes Vegne vilde nedlægge den, hvis Modparten ikke vilde voldgive Sagen.

Da raadede mange Høvdinge til mindelig Afgiørelse, og blev det nu overdraget tolv Mænd at paakiende Sagen, og blev det da saa, at en Pengebod sattes, der skulde reent udbetales paa selve Thinget. Gunnar og Kolskeg skulde drage af Landet, og være borte i tre Vintre; og hvis Gunnar ikke drog udenlands, naar han kunde, skulde det staae de Dræbtes Frænder frit at myrde ham.

Gunnar gav ikke tilkiende, at han var utilfreds med Kiendelsen, men spurgte Nial om de Penge, han havde givet ham i Forvaring. Nial havde giort Pengene frugtbringende, og talte ham dem alle til, og gik de lige op med de Bøder, Gunnar havde at yde.

Nu tog man hiem. Nial og Gunnar reed sammen fra Thinge; da sagde Nial: Kom vel ihu, Staldbroder! at du holder dette Forliig, og mindes, hvad vi have talt tilsammen; og som din forrige Udreise var dig til stor Hæder, saa vil denne blive dig meget hæderligere, du vil komme hiem med megen Anseelse, og blive en ældgammel Mand, og vil da ingen Mand her være din Overmand. Men drager du ikke ud, men bryder dette Forliig, da vil du blive dræbt her i Landet; og er det sørgeligt at vide for dem, som ere dine Venner. Gunnar sagde, at han skulde ikke rygge Forliget; han reed nu hiem, og sagde, hvad afgiort var. Ranvig tyktes vel om, at han drog ud, saa at hans Fiender fik først med andre at skaffe.

Gunnar havde tvende Sønner med Halgerd, den ene hedde Hogni, den anden Gran. Hogni tegnede til en kiæk Mand, var taus, vantroende og sandru. Gran havde meget efter sin Moder; de vare da voxne. Gunnar lod sin og sin Broders Føring bringe om Bord, og var nu Skibet ladet; han tog nu til Bergthorsval og andre Gaarde, at søge sine Venner, og takke dem for Bistanden, der havde staaet ham bi. Anden Dagen laver han aarle til at tage til Skibet, og sagde da til alle, at han nu tog reent bort; og syntes det mange haardt, skiøndt de ventede, han vilde engang komme tilbage.

Da han var færdig, omfavnede han alle sine, og fulgte de ham alle ud. Han sætter Oxen løselig mod Jorden, svinger sig i Sadelen, og rider bort med Kolskeg. De rede frem mod Markarfliot, da Gunnars Hest snublede, og han sprang af; og saae han nu omkring til Hlide, og Gaarden paa Hlidarende, og sagde: Skiøn er Hlide, saa at jeg aldrig saae noget saa skiønt, Agren grøn, og Toften frugtbar, og vil jeg igien ride hiem, og ingensteds drage. Giør du ikke dine Fiender den Glæde, at du bryder Forliget, sagde Kolskeg; thi det monne dig ingen Mand tiltroe; og maa du det høiligen betænke, at Alt vil gaae, saasom Nial har sagt. Ikke reiser jeg nogensteds, svarte Gunnar, og vilde jeg, du giorde ligesaa. Ikke skeer det, siger Kolskeg: ikke sviger

jeg dette Forliig, og ikke noget andet, som mig er tiltroet; og var det den eneste Ting, hvorover vi kunne skilles; men siig til mine Frænder og min Moder, at ikke agter jeg at see Island mere; thi jeg vil faae din Død at spørge, Frænde! og frister da intet mig til at komme hiem. Nu skiltes de; Kolskeg reed til Skibet, og drog bort; Gunnar reed hiem til Hlidarende. Halgerd blev glad ved Gunnars Hiemkomst, hans Moder sagde lidet dertil.

Gunnar sad hiemme den Høst og Vinter, og havde ikke mange Folk hos sig. Vinteren gik nu hen, Oluf Paa indbød Gunnar med Halgerd at være hos sig, og give sin Moder, og Hogni, sin Søn, Gaarden i vare. Gunnar tyktes først vel derom, og samtykkede deri; men da Tiden kom, vilde han ikke.

Paa Thinget om Sommeren landlyste Gizzur og hans Venner Gunnar, og raadslog nu om at overfalde Gunnar, og gave hinanden Haand derpaa, og undsagde den, der traadte ud derfra. Mørd skulde holde Oie med, naar der bedst gaves Leilighed at overfalde ham, og vare de fyrgetyve Mand i denne Foreening; og meente de, det nu vilde blive dem let at overvinde Gunnar, da Kolskeg var borte, og Thrain, og mange andre af hans Venner.

Nu reed Folk fra Thinge. Nial tog hen til Gunnar, og sagde ham hans Landlysning, og det Overfald, der var besluttet imod ham. Det er vel giort af dig, at du advarer mig, sagde Gunnar. Nu vil jeg, sagde Nial, at mine Sønner, Skarphedin og Havskuld skulle tage hen til dig, og vil de vove deres Liv for dit. Ikke vil jeg, sagde Gunnar, at dine Sønner skulde lade Livet for min Skyld; og har du fortient andet af mig. Det hielper til ingen Ting, sagde Nial; Urolighederne vil vende sig did, hvor mine Sønner ere, naar du er falden. Ikke er det usandsynligt, sagde Gunnar, men ikke vil jeg, det skal skee dem for min Skyld. Men det vil jeg bede dig om, at du vil have et Oie med min Søn Hogni; Gran taler jeg ikke om, thi han giør ikke stort efter mit Sind. Nial lovede det, og reed hiem.

Der fortælles at Gunnar reed til alle Forsamlinger og Lagthing; og torde aldrig hans Uvenner angribe ham og varede det saaledes nogen Tid, at han drog om, som den, der aldrig var landlyst.

Næste Høst sendte Mørd Valgardsøn et Bud til Gizzur hvide og Geir, at Gunnar var ene hiemme, men hele hans Huussinde maatte være nede paa Oerne til Høbiergning. Saasnart Gizzur hvide og Geir Gode hørte det, rede de østpaa over Aaerne, og over Sandgil til Hof. Derfra sendte de Bud til Stærkodder paa Trihyrning, og mødtes de da der samtlig, som skulde overfalde Gunnar, og holdt Raad, hvorledes man skulde gaae tilværks.

Mørd sagde, at de aldrig vilde komme over Gunnar uforvarende, med mindre de fik en Bonde sat fra næste Gaard, ved Navn Thorkel, og tvang ham at gaae med dem, at fange Hunden Sam, og lade ham

(Bonden) ene gaae til Gaarden. De droge da østpaa ad Hlidarende, og sendte efter Thorkel; ham grebe de, og forelagde ham to Vilkaar, enten at lade sit Liv, eller lokke Hunden; han besluttede heller at frie sit Liv, og gik med dem.

Der var et Hegn nedenfor Hlidarende Gaard, der standsede de med Hoben; Thorkel Bonde gik ind i Gaarden. Hunden laae oppe i Huset; Thorkel lokkede den med sig i en Huulvei; da saae Hunden, at der nærmede sig Folk, og foer paa Thorkel, og greb ham i Underlivet. Men Aanund fra Troldskov hug Hunden i Hovedet med Øxen, saa den gik ind i Hiernen. Hunden gav et Vræl saa høit, at det forekom dem overordentligt og mageløst, og faldt den i det samme død ned.

Gunnar vaagnede i Sengkammeret, og sagde: Ilde handler man med dig, Sam, min Fostre! og tør det være vor Skiæbne, at der bliver kun stakket mellem vor Død. Gunnars Sengkammer var blot bygget af Træ, og tækket med Bræder uden fra; og Glugger ved Sidebiælkerne, med Dreiespiæld for. Øverst oppe sov Gunnar, Hal-gerd, og hans Moder Ranvig.

Da de Sammensvorne kom til Gaarden, vidste de ikke, om Gunnar var hiemme, og sagde, der maatte een gaae i Forveien til Huset, og see, hvad han kunde faae at vide. De andre satte dem ned paa Marken. Thorgrim Nordmand krøb op ad Sengkammeret. Gunnar seer en rød Kiortel for Gluggen, og hugger med Øxen ud midt igiennem; nu gik Fødderne fra Thorgrim, han tabte sit Skiold, og faldt ned af Taget; derpaa gik han til Gizzur, og de andre, der sad paa Marken. Gizzur saae paa ham, og sagde: Er Gunnar da hiemme? Det maa I vide, svarte Thorgrim, men at hans Øxe er hiemme, har jeg faaet at vide; i det samme faldt han død om.

Nu søgde de til Huset. Gunnar skiød iblandt dem med Pile, og værgede sig vel; og udrettede de intet; da løb nogle op paa Huus-taget, og vilde angribe derfra; men Gunnar skiød ogsaa paa dem med sine Pile, og udrettede de heller intet, og gik det saa en Tid. De hvilede dem nu, og angreb derpaa anden Gang. Gunnar skiød bestandig ud paa dem, og udrettede de intet endnu, og trak dem anden Gang tilbage. Da sagde Gizzur hvide: Lad os gaae bedre frem; ellers bliver det til Intet med os! De angreb nu tredie Gang, og blev ved; derpaa drog de dem tilbage igien. Nu sagde Gunnar: der ligger en Piil ude paa Taget og er det af deres egne; den vil jeg skyde ud til dem, og er det dem en Skam, hvis de faae Skade af deres egne Vaaben. Giør ikke det, min Søn! sagde hans Moder, at du opægger dem, der alt have draget dem tilbage. Gunnar tog Pilen, og skiød nu iblandt dem, og traf den Eilif Aanundsøn, og blev han ilde saaret; men han stod affsides, og vidste det ikke, at han var saaret. Der kom en Haand ud med en Guldring om, sagde Gizzur, og tog en Piil, der laae paa Taget, og vilde de neppe hente Vaaben ude, ifald de havde nok inde; lad os derfor angribe paa ny. Lad os brænde dem inde! sagde Mørd. Det skal aldrig skee, sagde Gizzur,

skiøndt jeg vel veed, mit Liv er i Fare. Dog staaer det dig frit, at give os tienlige Raad, da du har Ord for saa snedig en Mand.

Paa Marken laae Toug, som de idelig brugte til at giøre Husene faste med i Storm. Lad os tage dem, sagde Mørd, og slaae om Bielkehovederne, og giøre den anden Ende fast om Stene, og med Vinder trække Taget af Sengkammeret. De toge nu Tougene, og iværksatte hans Forslag, og mærkede Gunnar det ikke, før de havde vundet hele Taget af Huset. Nu skiød han saa med sin Bue, at de aldrig kunde komme ham nær. Da raadede Mørd dem anden Gang, at brænde Gunnar inde. Ikke veed jeg, sagde Gizzur, hvorfor altid du skal komme med, hvad ingen anden vil, og skal det aldrig skee.

I det samme springer Thorbrand, Thorleiks Søn, op paa Taget, og hugger Gunnars Buestræng over; Gunnar griber sin Øxe med begge Hænder, vender sig hurtig mod ham, hugger tvertigiennem, og kaster ham ned til Jorden. Da løber hans Broder Asbrand op, Gunnar hugger til ham med Øxen; han holder Skioldet for, Øxen gaaer igiennem Skioldet, begge hans Arme blev saarede, og faldt han ned af Væggen. Nu havde Gunnar saaret otte Mand, og dræbt to; da fik han selv tvende Saar, og sagde Alle, at han hverken forandrede sit Ansigt ved Saar, eller i Døden.

Giv mig to Lokker af dit Haar, sagde han til Halgerd, og flet du og min Moder mig en Buestræng. Ligger der dig Magt paa? spurgte Halgerd. Der ligger mit Liv paa, svarte han, thi aldrig faae de mig overvundet, saalænge jeg kan bruge min Bue. Saa vil jeg nu, siger hun, huske dig den Kindhest, du gav mig[1]); og bryder det mig ikke, om du værger dig længere eller kortere. Hver har noget at giøre sig navnkundig ved, svarte Gunnar, og skal jeg ikke bede dig længe derom. Ilde giør du, sagde Ranvig, og længe vil din Skam leve.

Gunnar værgede sig vel, og diærveligen, og saarede otte Mænd til, saa haardt, at mange laae for Døden deraf. Han værgede sig, til han faldt om af Træthed; de gave ham da mange svare Saar, dog kom han dem afhænde, og værgede sig endnu længe; endelig fik de ham dræbt.

Da sagde Gizzur hvide: En stor Kæmper have vi nu fældet, og haver det været saare vanskeligt; og vil hans Forsvar leve, medens Land bygges. Nu gik han at opsøge Ranvig, og sagde: Vil du unde vore trende Døde Jord, at de her kunde begraves? Saa meget heller, svarte hun, som jeg vilde unde Eder alle det. Det er at tilgive, sagde Gizzur, at du taler saaledes; thi du har tabt meget; og bød han, at ingen maatte rane, og ingen hærge.

Gunnars Drab rygtedes, og blev ilde omtalt allevegne, og sørgede mange over hans Død.

---

[1]) Ved Lejlighed af en af hendes mange slette Streger.

Njauls Indebrændelse paa Bergthorsval.

Fra Dal red Flose til Vorsabo[1]). Hildigunna var udenfor, og sagde: Nu skulle alle mine Svende være ude, naar Flose rider ind til Gaarden; men Piger skulle giøre Værelserne rene, tiælde[2]), og brede Høisædet til Flose. Nu reed Flose ind paa Toften. Hildigunna kom ham imøde, og sagde: Hil og Sæl Frænde! og er mit Hierte glad ved dit Komme. Her skulle vi, sagde Flose, spise Davre, og siden ride videre. Nu bleve deres Heste bundne, Flose gik ind i Stuen, og satte sig ned, kastede Høisædet ned af Bænken, og sagde: Hverken er jeg Konge eller Jarl, og tør du ikke spotte mig ved saaledes at lave et Høisæde til mig. Hildigunna stod nær, og sagde: Det er ilde, hvis det mishager dig; thi dette have vi giort af et oprigtigt Sind. Har du oprigtigt Sind mod mig, sagde Flose, vil det rose sig selv, hvis det vel er; men laste sig selv, er det ilde. Hildigunna loe af det, og sagde: Ikke er endnu noget værdt at mærke; nærmere vil vi faae med hinanden at giøre, inden du tager bort. Nu satte hun sig ned hos Flose, og talede de længe sagte sammen.

Siden blev Bordene satte frem, og Flose og hans Folk toede dem. Flose lagde nu Mærke til Haandklædet, og var det i en Las, og revet i Stykker i den ene Ende. Han kastede det da paa Bænken, og vilde ikke tørre sig derpaa, og skar af Borddugen, og tørrede sine Hænder derpaa, og kastede det til sine Folk. Siden satte han sig tilbords, og bad sine Folk spise.

Da kom Hildigunna ind i Stuen, og gik for Flose, og slog Haaret for Øinene, og græd. Flose sagde: ilde tilmode er du, Frænke! da du græder; og dog er det vel, at du begræder en god Mand. Hvad Eftermaaal eller Bistand skal jeg have af dig? sagde hun. Enten skal jeg forfølge din Sag ved Retten til det yderste, svarede Flose, eller jeg skal fremme et Forlig efter gode Mænds Tykke, og som os kan sømme. Havde Havskuld havt Eftermaal efter dig, sagde hun, vilde han hævnet dig. Ikke fattes dig Grumhed, svarede Flose, og seer jeg vel, hvad du vil. Mindre, sagde Hildigunna, havde Arnor Ornulfssøn fra Forsarskov brudt mod Thord Freirsgode, din Fader, og dog dræbte dine Brødre Kolbein og Egil ham paa Skaptafields Thing.

Nu gik hun ind i sit Sovekammer, aabnede sin Kiste, og fremtog den Kappe, Flose havde givet Havskuld, og hvori han var dræbt; og havde hun giemt alt Blodet deri. Hun kom ind igien i Stuen med Kappen, og gik taus hen til Flose. Flose havde nu afspiist, og Bordet var borttaget. Hun lagde da Kappen over Flose; alt Blodet

---

[1]) En træsk Mand, Mørd Valgersøn, havde vidst saaledes at sætte Splid mellem Njauls Sønner og hans Fostersøn, Havskuld paa Vorsabo, at denne blev overfaldet og dræbt af dem. Havskulds Enke var Hildigunna; Flose var hendes Farbroder.

[2]) behænge Biælkevæggene med Tæpper.

løb ned af ham; hun sagde: Denne Kappe, Flose, gav du Havskuld; den vil jeg nu give dig igien; i den blev han dræbt. Jeg kalder nu Gud og Mennesker til Vidne, at jeg besværger dig ved din Christi Kraft og ved al din Manddom og Tapperhed, at du hævner alle de Saar, den Døde havde paa sig; og hedder du ellers hver Mands Nidding.

Flose kastede Kappen af sig, slængte den i Skiødet paa hende, og sagde: du er en stor Plageaand, og vil du, at vi skulle foretage det, der vil bekomme os værst, og ere Qvinderaad farlige. Han bevægedes saaledes derved, at han snart var i sit Ansigt som et Blod, og snart bleg som Hø, og snart sort som Døden.

Paa Bergthorsval var en Kiærling, som hedde Seun, hun var mangkyndig, og fremsynet; men nu var hun meget gammel; og kaldte Nials Sønner hende: Gamletossen, for det hun snakkede saa meget: og dog traf somt af det ind.

Det hændte en Dag, at hun tog en Prygl i Haanden, og gik op om Huset til en Stak; hun slog paa Stakken, og ønskede alt Ondt over den, saa usel den var. Skarphedin loe, og spurgte, hvorfor hun førte Krig med den Stak? Kiærlingen sagde: Denne Stak vil blive taget, at tænde med, naar Nial min Husbond, og Bergthora min Fostre skal indebrændes; derfor kast den i Vandet, eller brænd den op som snarest. Ikke vil vi det, siger Skarphedin; thi andet Tønder vil de faae, hvis dette ødelægges, naar saa skal være. Kiærlingen sladdrede hele Sommeren om Arvestakken[1]), at de skulde bære den ind; men blev det bestandig forsømt.

Flose[2]) sagde til Sine: Nu ride vi til Bergthorsval, og komme der inden Nadvere. Saa giorde de; der var en Dal mellem Høiene; der ride de hen, binde deres Heste, og opholde dem til langt ud paa Aftenen. Da sagde Flose: lad os nu gaae til Gaarden, men i Klynge, og langsomt, og see, hvad de beslutte.

Nial stod med sine Sønner, og Kaare[3]), og alle Husets Folk, opstillede udenfor, og vare de henved tredive. Da standsede Flose, og

---

[1]) Arve er en Art grovt Græs.

[2]) Flose havde imidlertid anlagt Sag imod Njauls Sønner, og ved mægtige Mænds Mellemkomst var der kommet Forlig i Stand paa Vilkaar at Njaul strax paa Thinget skulde betale tredobbelt Mandebod eller 600 i Sølv. Dette var en meget stor Sum, der var bleven tilvejebragt ved Sammenskud af Njauls Venner. Men ved Pengenes Udbetaling havde Flose ladet falde fornærmelige Udtryk imod den gamle Njaul; dertil havde Skarphedin svaret bittert, hvorpaa Flose havde erklæret Forliget brudt.

[3]) Njauls Svigersøn.

sagde: Nu skulle vi give Agt, hvad Beslutning de tage; thi jeg troer saa, at dersom de blive udenfor, faae vi aldrig Magt med dem. Da er vor Færd slet, sagde Gran Gunnarsøn, hvis vi ikke tør angribe dem. Det skal ikke saa være, sagde Flose, og skulle vi giøre Angreb, uagtet de staae ude; men saa monne vi faae det at giælde, at ikke mange skulle kunne sige, hvor Seieren var.

Nial sagde til Sine: See I og, hvormange Folk de have. De have baade mange og diærve Folk, sagde Skarphedin; men dog standse de nu, fordi de troe, det ikke vil løbe godt af for dem at angribe os. Derfor er det ikke, svarte Nial, og vil jeg, at Folkene skal gaae ind; thi ilde fik de Magt med Gunnar fra Hlidarende, og var han ene mod dem, og her ere stærke Bygninger, ligesom der var, og faae de dem ikke saa snart indtagne. Det er ikke saaledes at forstaae, sagde Skarphedin, Gunnar angrebe Høvdinge, der vare saa ædle, at de heller vilde drage bort med uforrettet Sag, end brænde ham inde: men disse gribe os strax an med Ild, naar de ingen anden Vei kunne komme; thi de vil giøre Alt for at faae Magt med os; de mene, som ikke saa urimeligt er, at det bliver deres Død, hvis vi undkomme; og er jeg slet ikke tilbøielig til at lade mig indebrænde, som Ræven i Hulen.

Nu gaaer det, som saa ofte, sagde Nial, at mine Sønner vil raade mig, og ikke lade mig raade; det giorde I ikke, da I var yngre; og lykkedes eders Anslag da bedre. Lad os giøre, som vor Fader vil, sagde Helge, det vil være os tienligst. Ikke veed jeg det saavist, sagde Skarphedin, thi nu er han udlevet; men vel vil jeg giøre min Fader det til Villie at brænde inde med ham; ikke er jeg ræd for min Død.

Derpaa sagde han til Kaare: lad os nu følges vel ad, Maag! saa at den ene ikke skilles fra den anden. Saa er min Agt, svarte Kaare: men er os anderledes bestemt, vil det faae sin Fremgang; og kan jeg ikke giøre noget dertil. Hævn da du os, sagde Skarphedin, som vi dig, hvis vi overleve. Saa skal det være, sagde Kaare.

Nu gik de ind, og stillede dem op i Døren. Nu er de Dødsens, sagde Flose, da de er gaaet ind, lad os nu gaae saasnart mod Huset, og stille os for Døren saa mandstærke, og holde Vagt, at ingen kommer bort, enten Kaare eller Nialsønnerne; thi det blev vor Bane. Floses Folk gik nu hen, og stillede dem rundt om Huset, i Tilfælde, at der skulde være nogen Løndør; og nu gik Flose med sine mod Huset.

Hroald Øssursøn løb til, hvor Skarphedin stod, og stødte efter ham. Skarphedin huggede Spydet af Skaftet for ham, og derpaa til ham selv, og kom Øxen i Skioldet, og drev hele Skioldet ind paa Hroald, saa at Forhiørnet af Øxen hug Ansigtet af ham, og han faldt baglænds om død. Ikke slap han fra dig, Skarphedin! sagde Kaare, og er du vor kiækkeste. Ikke veed jeg det saa vist, svarte Skarphedin, og loe. Kaare og Grim og Helge saarede mange med Spydkast, og Flose og hans Folk kom ingen Vei.

Da sagde Flose: vi have liidt stort Mandetab paa mange af vore; mange ere saarede, men den dræbt, vi mindst vilde ønske; og have vi

nu seet, at vi ikke overvinde dem med Vaaben; og ere nu mange, der ikke gaae paa saa diærvelig, som de lod, og dog vare de, der æggede os meest. Dette siger jeg meest til Gran Gunnarsøn og Gunnar Lambsøn, som lod meest uforsonlige. Og maae vi nu fatte andet Raad, og have vi to at vælge iblandt, som ikke er gode noget af dem; det ene, at drage vor Vei, og er det vor Død; det andet at sætte Ild paa, og brænde dem inde; og er det stort Ansvar for Gud, da vi selv ere christne Mænd; og dog maae vi gribe dertil.

De toge nu Ild, og giorde et stort Baal uden for Døren. Da sagde Skarphedin: I giøre Ild paa, Karle! skal her nu laves Mad? Det skal der, sagde Gran Gunnarsøn, og skal du ikke trænge til hedere Bagerovn. Du lønner mig, som du er Mand til, svarte Skarphedin; jeg hævnede din Fader; og du seer mere paa det, der mindre kommer dig ved.

Nu kastede Fruentimmerne Valle paa Ilden, og slukkede den for dem, andre kom med Vand. Kol Thorstensøn sagde til Flose: der falder mig et Raad ind; jeg har seet et Træloft i Sovekammeret, lad os sætte Ild derpaa, og faae det i Brand ved den Stak, der staaer nedenfor Gaarden. De tog da Stakken, og kastede i Ilden; og mærkede de inde i Huset det ikke, før hele Taget stod i lys Lue.

Nu giorde Flose og hans Folk et stort Baal uden for alle Dørene, og begyndte da Fruentimmerne inde i Huset at give sig ilde. Nial sagde til dem: Værer ved godt Mod og tager ikke saa rasende afsted, thi dette er et kort Uveir, og troer, at Gud er saa miskundelig, at han ikke lader os lide baade her og hisset. Slige og andre Trøstetaler holdt han til dem. Nu kom hele Huset i Lue. Da gik Nial til Døren, og sagde: Er Flose saa nær, at han kan høre min Røst? Flose sagde: han kunde høre den. Nial sagde: vil du indgaae Forliig med mine Sønner, eller tillade Nogen at gaae ud? Flose svarede: ikke vil jeg giøre Forliig med dine Sønner, og skal det nu faae Ende mellem os: thi ikke gaaer jeg herfra, før de alle ere døde; men Qvinder, Børn, og Tyende vil jeg tilstede Bortgang.

Nial gik da ind, og sagde til Folkene: lad nu alle dem gaae ud, som det er tilladt; og gaae du ud, Thorhalla Asgrimsdatter, og med dig de andre, som maae. Anderledes skilles vi nu, Helge! sagde Thorhalla, end min Tanke i lang Tid har været; men jeg skal ægge min Fader og mine Brødre at hævne det Manddrab, som her skeer. Vel fare du! sagde Nial: thi du er en god Hustru! Derpaa gik hun ud, og mange med hende.

Astrid af Diuparbakka sagde til Helge: gaae du ud med mig! jeg vil kaste en Qvindekaabe over dig, og give dig et Klæde om Hovedet. Han afslog det først, men endelig giorde han det paa deres Bøn. Astrid bandt et Klæde om Hovedet paa ham, men Thorhild, Skarphedins Kone, kastede Kaaben om ham, og gik han ud midt imellem dem, og gik da Thorgerd Nialsdatter og hendes Søster og mange andre ud.

Men da Helge kom ud, sagde Flose: høi og bredskuldret er hun, som der kom: tager hende fat, og holder paa hende. Da Helge hørte dette, kastede han Kaaben, under den havde han et Sværd, han hug til en Mand, traf hans Skiold, hug det Nederste af det, og Foden af Manden. Da kom Flose til, og hug Helge paa Halsen, saa Hovedet faldt af.

Nu gik Flose til Døren, kaldte paa Nial, og sagde: han vilde tale med ham og Bergthora. Nial kom. Jeg vil tilbyde dig Bortgang, Nial Bonde! sagde Flose: thi du brænder uforskyldt inde. Ikke vil jeg gaae ud, sagde Nial, thi jeg er en gammel Mand, og lidet skikket til at hævne mine Sønner, og ikke vil jeg leve med Skam. Da sagde Flose til Bergthora: gaae du ud, Huustro! thi dig vil jeg for ingen Deel indebrænde. Bergthora svarte: Ung blev jeg givet Nial til Hustru, og har jeg lovet ham, at vi skulle dele Skiæbne med hinanden. De gik nu begge ind.

Bergthora sagde: hvad skulle vi nu? Vi skulle gaae til Hvile, sagde Nial, og lægge os; længe har jeg været kiær efter Hvile. Da sagde hun til Drengen, Thord Kaaresøn: Dig skal de bære ud, og skal du ikke indebrænde. Du har lovet mig, Bedstemoder, sagde Barnet, at vi aldrig skulle skilles, saalænge jeg vilde være hos dig; og mig synes meget bedre at være med dig og Nial, end overleve Eder. Hun bar nu Drengen til Hvile. Nial sagde til sin Huussvend: nu skal du see hvor vi lægge os, og hvorledes jeg skikker os til Hvile; thi ikke agter jeg at røre mig herfra, enten jeg saa lider af Røg eller Hede! du kan da kiænde, hvor vore Been ere at opsøge. Det lovede Huussvenden.

Der var nys slagtet en Oxe, og Huden laae der; den bad Nial Huussvenden lægge over dem; saa giorde han. De lagde dem nu begge ned i Værelset, og Barnet imellem dem, signede sig og Barnet, og gave dem Gud i Vold; og var det de sidste Ord, der hørtes af dem. Da tog Huussvenden Huden, og bredte over dem, og gik derpaa ud af Huset.

Skarphedin saae, at hans Fader lagde sig, og hvorledes han skikkede det omkring sig; da sagde han: tidlig gaaer vor Fader til Sengs; og det er rimeligt, thi han er en gammel Mand. Da tog Skarphedin og Kaare og Grim Brandene saa hurtig, som de faldt ned, og kastede dem ud blandt Floses Folk; og gik det saa en Tid; de andre kastede Spyd ind til dem; men de greb dem alle i Flugten, og kastede dem tilbage. Da bød Flose Sine holde op at kaste; thi tungt vil alt Vaabenskifte blive os mod dem, sagde han; vi kan vel bie, til Ilden faaer Overmagt.

De giorde saa. Nu faldt Stortømmeret, og Rafterne ned; da sagde Skarphedin: Nu maa min Fader være død; jeg har hverken hørt ham stønne eller hoste. De gik nu ud i Enden af Stuen; der var faldet Tværtømmer ned, som var brændt midt over. Kaare sagde til Skarphedin: løb du her ud; jeg skal hielpe dig op, og siden springe

bag efter; og kan vi da begge komme bort, naar vi bære os saaledes ad; thi her bærer al Røgen hen. Du skal springe først, sagde Skarphedin, og jeg følger strax i Hælene paa dig. Ikke er det raadeligt, sagde Kaare: jeg slipper nok ud andensteds, hvis det ikke lykkes her. Det vil jeg ikke, sagde Skarphedin, spring du nu først, og jeg kommer strax efter. Det er hver Mands Pligt, at frelse sit Liv, naar Leilighed er, sagde Kaare, og vil jeg giøre saa; men dog tør vi adskilles nu, saa vi aldrig sees oftere; thi slipper jeg ud af Ilden, har jeg ikke i Sinde at springe igien i den til dig; og maa da hver fare sin Vei. Min Glæde er, hvis du kommer bort, Maag! sagde Skarphedin, at du maa hævne mig. Da tog Kaare en flammende Træstok i Haanden, og løb ud hen ad Tværbiælken, og slyngede han da Branden ud fra Taget, og faldt den imellem dem, der vare udenfor; de løb da til Side; nu stod alle Klæderne og Haaret paa Kaare i lys Lue. Han springer ned fra Taget, og løber langs med Røgen. Da sagde en, der stod nærmest: sprang der ikke en ned fra Taget? Vist ikke, sagde en anden, det er Skarphedin, der kaster Brande efter os. Siden giorde de dem ingen videre Mistanke. Kaare løb, til han kom til en Bæk; den kastede han sig ned i, og slukkede Ilden paa sig. Siden løb han langs Røgen, til en Grøvt, og hvilte sig der; og kaldes den siden Kaares Grav.

Skarphedin løb nu langs Tværbielken efter Kaare, men da han kom, hvor den var meest forbrændt, gik den i Stykker under ham, og faldt ned. Skarphedin kom ned paa Fødderne, løb strax anden Gang til, og gik op ad Væggen, da faldt Sidebielken ned paa ham, og han styrtede tilbage. Nu seer jeg, hvor det vil hen, sagde Skarphedin, og gik frem langs Sidevæggen.

Gunnar Lambsøn sprang nu op paa Væggen, saae Skarphedin, og sagde: græder du, Skarphedin? Ikke det, svarte han, men sandt er det, det svier mig i Øinene; men er det, som jeg synes, at du leer? Det er ganske rigtigt, sagde Gunnar; og har jeg ikke leet før nu, siden du slog Thrain paa Markaflod. Der har du en Mindegave, sagde Skarphedin, tog den Kindtand, han havde hugget ud paa Thrain, op af Lommen, kastede efter Gunnar, og ramte ham i Øiet, saa det laae uden paa Kinden. Da faldt Gunnar ned af Taget.

Nu gik Skarphedin til sin Broder Grim, de tog hverandre i Haand, og trampede Ilden ned; men da de kom midt i Stuen, faldt Grim død om. Da gik Skarphedin til Huusenden; der blev et stort Brag; Taget faldt ned, Skarphedin kom imellem det og Gavlvæggen, og kunde ikke røre sig til nogen Side.

Flose og hans Mænd vare ved Ilden til høit op paa Morgenen. Da kom Een ridende til dem. Flose spurgte om hans Navn? han hedde Garmund, og sagde, han var en Frænde af Sigfussønnerne. Her have I giort en stor Daad, sagde han. Folk vil kalde det baade en stor og en ond Gierning, sagde Flose, og er her nu ikke ved at giøre. Hvormange anseelige Folk ere her omkomne? siger Garmund. Her omkom

Nial og Bergthora med alle deres Sønner, Thord Kaaresøn, og Kaare Solmundsøn; men ikke vide vi nøie, om der ere flere, der ere os ubekiændte. Du siger en Mand død, sagde Garmund, som vi have snakket med i Morges. Hvem var det? spurgde Flose. Kaare Solmundsøn mødte jeg og min Nabo Bard i Morges, sagde Garmund, og lod Bard ham faae sin Hest; og var Haaret og Klæderne svedne paa ham. Havde han noget Værge? spurgde Flose. Han havde sit Sværd Fiorsvafni, sagde Garmund, og var den ene Eg bleven blaa; og meente Bard og jeg, at den vist var bleven blød; men Kaare sagde, han skulde hærde den i Sigfussønnernes og de øvrige Mordbrænderes Blod. Hvad sagde han om Skarphedin? spurgde Flose. Baade han og Grim levede, da de skiltes ad, svarte Garmund; men nu troede han dog, de maatte være døde.

Da sagde Flose: du haver bragt os en Tidende, som ikke mon byde os Hvile; thi en Mand er nu undkommet, der i alle Ting kommer Gunnar fra Hlidarende nærmest. Dette skulle I nu betænke, Sigfussønner, og andre Brandmænd, at saa meget Eftermaal vil der blive for denne Mordbrand, at det vil koste mange Hovedet, og andre Alt, hvad de eie.

Olaf Tryggvesøns Saga.

Denne Saga blev omtrent Aar 1200 skrevet paa Latin af Gunlaug Munk, og siden oversat paa Islandsk. Nedenstaaende Stykke er taget ud af Rafns Oversættelse.

Slaget ved Svolder.

Kong Olaf lod de elleve Skibe, som han havde, blæse til at lægge sammen; Kongeskibet var midt i Flaaden, paa dets ene Bord laa Ormen korte og paa dets anden Tranen, og de øvrige fire Skibe der ud fra til begge Sider; skjønt Kong Olaf havde store Skibe, var hans Mandskab dog kun en lille Trop imod den utallige Hær, som hans Fjender havde. Der savnede han nu sin Flaade, som man kunde tænke; og skjønsomme Mænd sige, at Kong Olaf vilde snart have vundet Sejr over sine Fjender, hvis de før omtalte fem store Skibe havde været der, og hele den Flaade, som var sejlet fra ham, hvorpaa der vare saamange tappre Mænd, saa vanskeligt som det nu var tre Høvdinger med en utallig Hær at overvinde ham med de faa Skibe, som han havde.

Kong Olafs Mænd lagde nu Skibene sammen, som han bød, men da Kongen saae, at de begyndte at binde Stavnene sammen paa Ormen

lange og Ormen korte, raabte han højt: „Lægger det store Skib bedre frem, ej vil jeg være bagest af alle mine Mænd i denne Hær, naar Kampen begynder." Da sagde Ulf den Røde, Kongens Bannerfører og Stavngjemmer [1]): „Hvis Ormen skal ligge saa meget længer fremme, som den er større og længere end andre Skibe, da vil Forstavnen være meget udsat for at bestormes." Kongen svarede: „Jeg lod Ormen gjøre længere end andre Skibe, for at den skulde lægge saa meget des djærvere frem i Slag og være des kjendeligere i Kampen og Sejladsen, men jeg vidste da ikke, at jeg havde en Stavngjemmer baade rød og ræd." Ulf svarede: „Vend du kun ikke før Ryggen, Konge, ved at værge Løftingen [2]) end jeg Stavnen." Kongen holdt paa en Bue, lagde Piil paa Streng, og drejede den mod Ulf. Da sagde Ulf: „Skyd ikke mig, Herre, skyd hellere did, hvor det mere behøves, paa eders Fjender nemlig, thi for dig gjør jeg, hvad jeg gjør; kan hændes, at eders Mænd tykkes eder ikke for mange, inden Aften kommer." Kongen tog Pilen, og skød ikke, og i det de taltes dette ved, saae Kongens Mænd, at den vendiske Snekke, som næsten eenlig havde sejlet nordpaa med dem om Dagen, løb saa hurtig ind paa Ormen bag ved Løftingen, at man neppe kunde følge den med Øjnene; da stod en Mand op i Stavnen, og talte med Kongen i et ubekjendt Tungemaal, og Kongen svarede ligeledes paa et Sprog, som Nordmændene ikke forstode. De talte sammen en kort Tid, siden roede de paa det lille Skib til Land, og lagde sig der for Anker. Kongens Mænd spurgte ham, hvo disse ubekjendte Mænd, som havde talt med ham, vare. Kongen svarede: „Det var vore Bekjendtere fra Vindland."

Kong Olaf stod i Løftingen paa Ormen højt over de andre; han havde et gyldent Skjold og en forgyldt Hjelm, saa han var meget let at kjende fra de andre; han havde en rød kort Silkekjortel uden over Brynjen. Men da Kong Olaf saae, at hans Fjenders Flokke begyndte at adskilles, og at Bannerne vare oprejste for Høvdingerne, da spurgte han sine Mænd: „Hvo er Høvding for det Banner, som er lige imod os?" Der blev ham sagt, at det var Kong Svend med de Danskes Hær. Kongen sagde: „Ej ville vi frygte for de blødagtige Folk; der er ikke mere Mod i de Danske end i Vildgjeder; aldrig overvandt de Danske Nordmændene, ej heller ville de endnu overvinde os i Dag; men hvilken Høvding tilhører det Banner, som er derudfra paa højre Side?" Der blev ham sagt, at det var Kong Olaf Svenske med de Svenskes Hær. Kongen sagde: „Lettere og bedre vilde det tykkes de Svenske at sidde hjemme og slikke deres Offerboller, end at gaae eder under Øjne paa Ormen idag, og venter jeg, at vi ikke behøve at ræddes for de svenske Hesteædere; men hvis ere de store Skibe, som

[1]) Den, som kommanderer i Stavnen. [2]) Skandsen.

ligge ved Bagbord ud fra de Danske?" „Det er," sagde de, „Jarlen Erik Hakonssøn." Da sagde Kong Olaf: „Mange store Høvdinger have de her sat imod os; kan og Erik Jarl synes at have Grund til at søge os! og af ham og hans Hær kunne vi vente os en skarp Strid, thi de ere Nordmænd ligesom vi." Der blev nu blæst til Angreb, begge Hære raabte Krigsraab, og der begyndte en hidsig Kamp. Dette Slag var meget skarpt; i Førstningen blev der skudt med Pile baade af Laasbuer og Haandbuer, og siden med Spyd og Gafliner [1]).

Angrebet faldt de Danske vanskeligt; thi de Forreste paa Ormen lange og Stavnboerne [2]) paa Ormen korte og Tranen kastede Ankere og Stavnleer [3]) paa Kong Svends Skibe, og kunde hugge med Vaabnene ned under deres Fødder, da de havde langt større og højere Skibe. De ryddede alle de danske Skibe, som de fik fat i; men Kong Svend og hans Folk undflyede til de andre Skibe, og siden lagde de trætte og saarede ud af Skudvidde.

Snorro Sturlesøn beretter, at Olaf Svenske lagde da til isteden, da Kong Svend lagde fra. Der begyndte da paa ny en meget haard Strid og et hidsigt Anfald; der blev en stor Bragen og en heftig Allarm af deres Opmuntringsord og Vaabengnyet, da Staalene mødtes.

Men det gik nu de Svenske ganske paa samme Maade som de Danske, at Nordmændene holdt deres Skibe fast med Stavnleer og Ankere, og ryddede dem, som de naaede til; de Svenske havde mistet meget Mandskab, og deres store Skibe; ogsaa vare de fleste af Olaf Svenskes Folk saarede, men han havde ingen Forfremmelse deraf, og var glad ved, at han slap bort med Livet.

Nu skal berettes, hvad Erik Jarl tog sig for, medens Kongerne sloges med Kong Olaf. Jarlen lagde først, som forhen fortaltes, til det yderste af Kong Olaf Tryggvesøns Skibe paa den ene Fløj; han lagde Jernbarden [4]) ved Siden af Skibet, ryddede det, og hug det strax løs fra de andre; han lagde da til det næste, og sloges, indtil det var ryddet; Mandskabet begyndte da at løbe fra de mindre Skibe op paa Storskibene, men Jarlen hug dem løs efterhaanden, som de vare ryddede. De Danske og Svenske lagde sig da paa alle Sider i Skudvidde omkring Kong Olafs Skibe, men Erik Jarl laa bestandig sidebords ved Skibene, og brugde Hugvaaben; men efterhaanden som Folkene faldt paa hans Skibe, gik der strax andre op isteden af de Danske og Svenske, som havde udhvilet sig fra Strabadsen og ikke vare saarede.

Da var Striden baade haard og skarp, og der faldt mange af Kong Olafs Folk; saa vidt kom det tilsidst, at alle hans Skibe vare ryddede uden Ormen lange; paa den havde hele den norske Konges Mandskab, som endnu mægtede at stride, samlet sig. Erik lagde da

---

[1]) Et Slags Kastespyd. [2]) De som havde Post i Stavnen.
[3]) Entrehager. [4]) Et Skib, hvis Forstavn var beklædt med Jern.

til Ormen med fem store Skibe; Erik Jarl var i Forrummet paa sit Skib, og der var fylket[1]) med en Skjoldborg; der blev da baade stredet med Hugvaaben og stukket med Spyd og kastet med alt, hvad der hørte til Vaaben og kunde fattes med Hænderne; somme skøde Bueskud eller Haandskud, og saadan en Mængde Vaaben regnede ned paa Ormen, at man neppe kunde beskytte sig imod dem. Saa tykt fløj Spyd og Pile, da der laae Krigsskibe paa alle Sider af Ormen; men Kong Olafs Mænd bleve da saa rasende, at de sprang op paa Bordene, for at naae med Sværdene til Fjenderne og dræbe dem; men man lagde ikke Ormen saa nær, at de kunde naaes med Hugvaaben, thi de fleste fandt det haardt at have med Kong Olafs Kæmper at gjøre, men Nordmændene tænkte ikke paa andet, end bestandig at gaae fremad, for at dræbe Fjenderne; der var da mange, som gik lige ud over Borde, thi af Hidsighed og Heltemod agtede de ikke andet, end at de strede paa slet Mark, og mange sank ned imellem Skibene med deres Vaaben.

Af de Islændere, som da vare med Erik Jarl paa Barden, nævnes Skule, en Søn af Thorstejn Egilssøn, Vigfus Vigaglumssøn og Torfe Valbrandssøn. Der var da ogsaa en Nordmand fra Herlandene, som hed Find Eyvindssøn; nogle sige, at han var finsk[2]) af Æt; det siges, at han var den behændigste Bueskytte, og skød vissest af alle i Norge; han havde gjort Ejnar Tambeskjælvers Bue. Ejnar stod i Krapperummet[3]) paa Ormen, og skød derfra med Bue; han skød haardest af alle. Ejnar skød en Piil til Erik Jarl, der fløj i Enden af Roret oven over Jarlens Hoved saa haardt, at den gik ind lige til det Baand, som var vundet om Skaftet. Jarlen saae til den, og spurgte sine Mænd, om de vidste, hvo der skød saa haardt; og lige i det samme kom en anden Piil saa nær Jarlen, at den fløj mellem Armen og Siden paa ham, og tilbage i Hovedfjællen saa haardt, at Spidsen stod ud. Da sagde Jarlen til Find Eyvindssøn: „Skyd den store Mand i Krapperummet!" „Nej!" svarede Find, „den Mand kan jeg ikke skyde, thi han er ikke bestemt til Døden, men det kan være, at jeg kan faae Buen beskadiget for ham." Find skød da en Piil, som traf midt paa Ejnars Bue, idet han spændte den paa det haardeste tredie Gang. Buen gik sønder med et højt Brag. Da sagde Kong Olaf: „Hvad brast der saa højt?" „Norrig af eders Haand, Konning!" svarede Ejnar. „Nej, saa stort var Braget dog ikke," sagde Kongen, „thi Gud monne raade for mit Rige, og ikke din Bue! tag du min Bue og skyd med den!" Kongen kastede da Buen til ham. Ejnar tog Buen op, og trak den strax frem for Piilspidsen; da sagde han: „For veg, for veg er den Vældiges Bue;" han kastede

---

[1]) d. e. ordnet til Strid. [2]) Lappisk.
[3]) Rummet imellem Rorbænkene nærmest ved Masten.

og Buen tilbage til Kongen, og tog sit Skjold og sit Sværd og stred med Mandighed.

Kong Olaf saae frem i Skibet, at hans Mænd svang Sværdene idelig, og hug tidt, men at Sværdene ikke bede; han sagde da højt: „Hvi svinge I saaledes Sværdene uden Eftertryk, da jeg seer, at de ikke bide for eder?“ Man svarede: „Baaade ere vore Sværde, Herre, sløve og meget søndrige.“ Da gik Kongen ned fra Løftingen i Forrummet, og lukkede Højsædeskisten op; derudaf tog han mange blanke og meget skarpe Sværde, som han gav sine Mænd. Men da han tog ned med den højre Haand, saae nogle, at der randt Blod ned under fra Armskinnen, men ingen vidste, hvor han var saaret. De, som stode i Forrummet og Stavnen, værgede sig længst og drabeligst, thi baade vare disse de udvalgteste Kæmpere, og Bordet var der højest. Men da Mandefaldet begyndte at tiltage paa Ormen, faldt først Besætningen midt paa Skibet baade af Saar og Udmattelse, og det er et almindeligt Ord, at, hvis disse tappre Folk havde mægtet fuldkommen at værge sig, vilde Ormen seent være bleven taget.

Da det blev tyndt omkring Masten paa Ormen, forsøgte Erik Jarl at bestige Skibet, og kom virkelig op selv femtende paa Ormen. Da kom Kong Olafs Svoger Hyrning imod ham med en Trop Folk, og der blev en haard Kamp imellem dem, thi Hyrning stred paa det djærveste. Udfaldet af deres Kamp blev, at Erik Jarl maatte springe tilbage paa Barden, men de Mænd, som havde fulgt ham, bleve deels dræbte, deels saarede.

Da Erik Jarl var kommen ned paa sit Skib, sagde Kong Olaf: „Hvad, kastede I nu Jarlen ned af Ormen?“ De sagde, at saa var skeet. „Det var en mandig Daad,“ sagde Kongen; „det kunde man ogsaa vente, at ej vil Jarlen overvinde os, saalænge han har Thor i Stavnen paa sit Skib.“ Dette hørte mange, ogsaa Erik Jarl. Men efterdi nu en stor Deel af Mandskabet var falden, og de fleste af dem, som vare i Live, vare haardt saarede, lagde Erik Jarl til Land, og ligesaa gjorde de Danske og Svenske; Høvdingerne holdt da Raad, hvorledes de skulde bære sig ad. Da sagde Erik Jarl: „Dette er en evig Skam, som vil blive omtalt, saalænge de nordiske Lande ere beboede, om Olaf Tryggvesøn ikke bliver overvunden af os, da vi have en utallig Hær, og han har ikkun eet Skib, paa hvilket endog meget af Mandskabet er faldet; gjører nu saa vel, Danekonning og Sveakonning, at I give mig en betydelig Mængde Folk, for at jeg kan hævne min Fader, og befrie os allesammen fra denne Vanære, thi saa vil det gaae, som jeg før sagde, at alle vi Høvdinger ville faae et vanærende Rygte paa os, og de især, som ere de mægtigste, hvis Kong Olaf nu undslipper med sine Mænd.“ Da Erik Jarl endte sin Tale, roste mange den; Kongerne og Jarlen overtalte denne Sag, og de bleve da enige om, at de skulde give Jarlen en Mængde Folk, at han kunde igjen lægge til Ormen; Jarlen skulde da eje Ormen lange og alt det Bytte som fandtes der, men enhver af dem sin tredie Deel af

Norge, hvis han kunde overvinde Kong Olaf Tryggvesøn. Men da denne Beslutning var antagen med fast Aftale, da beredte den hele danske og svenske Hær sig paa ny, de opmuntrede sig da, og tilskyndte hverandre, og sagde, at de skulde aldrig ophøre, førend de havde overvundet Kong Olaf Tryggvesøn.

Erik Jarl førte da Ligene og de Saarede af Barden, og besatte den igjen med usaarede og udhvilte Folk, som han udvalgte af de Danske og Svenske. Somme sige ogsaa, at Jarlen har da lovet at lade sig døbe, om han fik Ormen taget, og til Beviis herfor anføres, at han bortkastede Thor, og satte et Crucifix op i Stavnen paa Barden. Da Jarlen havde rustet sit Folk, sagde han til en viis Mand og stor Høvding, som var der tilstede, Thorkel Høje, Sigvald Jarls Broder: „Ofte har jeg været i Slag, men aldrig før har jeg truffet saa tappre og stridbare Mænd, som de, der ere paa Ormen, og aldrig har jeg seet et Skib, der var saa vanskeligt at tage, som Ormen; eftersom du nu er den viseste af alle, maa du give det bedste Raad, du kan udfinde, til at tage Ormen." Thorkel svarede: „Ej kan jeg give et Raad dertil, som kan være fuldkommen sikkert, men jeg vil sige, hvad der synes mig rimeligst til at hjælpe: du skal tage store Træer og lægge dem fra dit Skib op paa Ormen, saa den kommer til at hælde; da vil det blive eder lettere at bestige den, naar dens Bord ikke ere højere end de andre Skibes; hvis dette Raad ikke hjælper, kan jeg intet give." Jarlen gjorde efter Thorkels Raad.

Medens denne Raadslagning og Standsning var i Striden, bade Kong Olafs Mænd igjen, at han skulde paa nogen Maade søge at komme bort; de sagde, som sandt var, at de vare mest i Fare, naar han var tilstede, men udlode sig med det Haab, at alle hans Mænd, som vare der, vilde faae Fred og Livet af hans Fjender, saasnart disse vidste, at han var borte. De sagde ogsaa, om han heller vilde det, at det vilde endnu godt kunne lade sig gjøre at hejse Sejlene paa Ormen, og sejle ud paa Havet op efter Flaaden. Men Kongen svarede paa samme Maade, som før, at han ikke vilde flye for sine Fjender, saalænge han havde sit Skib i Behold; han sagde, at det ikke vilde være ret gjort af ham; „thi end tykkes det mig uvist," sagde han, „at de faae taget Ormen, saalænge der ere saa mange raske Helte til dens Forsvar." Medens de talte om dette, roede den samme vendiske Snekke, som havde ligget eensomt ved Land om Dagen, og der, som før blev sagt, havde, inden Slaget begyndte, lagt til Samtale med Kongen, igjen til Ormen. Mændene, som vare paa Skibet, fæstede sig bag ved Løftingen paa Ormen, og tilbøde Kong Olaf, at de vilde gaae op paa Ormen, og stride med ham. De sagde, at de gjerne vilde falde der med Kongen, eller komme bort med ham, om Skjæbnen saa vilde. Kongen sagde: „Det nytter mig ikke, at I gaae op paa Ormen,

og stride med os, men det kan hændes, at det vil komme mig til Gavn, at I blive liggende paa samme Sted, hvor I have ligget i Dag." De roede da tilbage, og lagde sig igjen for Anker.

Erik Jarl lagde til Ormen anden Gang, saasnart han var færdig, og hele den danske og den svenske Flaade lagde da igjen til Strid mod Kong Olaf Tryggvesøn; de Svenske stak da Stavnene mod Ormen, men hele Hærens Mængde laa i Skudvidde fra Nordmændene, og skøde uafladelig paa dem. Jarlen lagde igjen Barden sidebords til Ormen, og gjorde et meget heftigt Angreb med det friske Mandskab, hvormed han da havde besat Barden; han sparede sig ikke heller selv i Striden, lige saa lidt som de, der endnu vare tilbage af hans egne Mænd.

Kong Olaf og hans Mænd værgede sig med den største Tapperhed og Manddom, saa at det ikke kom stort videre med Mandefaldet paa Ormen, saalænge de ikke vare trætte, men de dræbte mange af deres Fjender, baade af dem paa Jernbarden og paa de andre Skibe, som havde lagt til Ormen. Eftersom Angrebet endnu faldt Erik Jarl vanskeligt, lod han hidse store Træer op paa Barden, og lod dem falde over paa Ormen lange; og det er et almindeligt Ord, at Ormen vilde ikke være bleven tagen uden ved dette Middel, som Thorkel den Høje havde raadet til.

Da de store Træer bleve lagte paa det ene Bord af Ormen, begyndte den at hælde meget, og der faldt da mange paa begge Sider; men da Besætningen, som forsvarede Ormen, formindskedes, forsøgte Erik Jarl at bestige den, men fandt en haard Modtagelse. Da Kong Olafs Stavnboere saae, at Jarlen var kommen op paa Ormen, trængte de tilbage i Skibet til Forsvar imod ham, og giorde ham en skarp Modstand; men da der nu var saa mange faldne paa Ormen, at Bordene vidt omkring vare ganske øde, begyndte Jarlens Mænd paa mange Steder at gaae op, men alt det Folk, som endnu stod til Forsvar, søgte tilbage i Skibet, hvor Kongen var.

Det fortælles, at Thorstejn Oxefod var i Forrummet bag ved Løftingen; han sagde til Kong Olaf, da Jarlens Folk paa det hidsigste trængte op paa Ormen: „Herre!" sagde han, „maa enhver nu gjøre hvad han kan?" „Hvorfor ikke det!" sagde Kongen. Thorstejn slog da med sin knyttede Næve en af Jarlens Mænd, som sprang op paa Bordet ved ham; han traf ham yderst paa Kinden saa haardt, at Manden fløj langt bort i Søen, og døde strax; derefter blev Thorstein saa rasende, at han greb Sejlstangen og slog med. Men da Kong Olaf saae det, sagde han til Thorstejn: „Tag dine Vaaben, Mand, og værg dig med dem, thi Vaaben ere til, at man skal bruge dem i Striden, og ikke dræbe sine Modstander allene med Hænderne eller med Træer." Thorstejn tog da sit Sværd, og stred dermed paa det mandigste; da var Kampen endnu en Stund meget hidsig i Forrummet.

Kong Olaf skød fra Løftingen Gafliner eller Spyd baade haardt og tidt.

Da Kong Olaf saae, at Erik Jarl var kommen i Forrummet paa Ormen, skød han til ham med kortskaftede Kesier[1]), men de gik ikke som sædvanlig, thi han plejede ikke at forfejle det Maal, han skød efter; men ingen af disse Kesier traf Jarlen; den første fløj uden for hans højre Side; den anden ligesaa uden for den venstre Side; den tredie fløj frem i Skibet over Jarlens Hoved. Da sagde Kongen: „Saa skød jeg aldrig før fejl af nogen, stor er denne Jarls Lykke; det vil Gud, at han skal nu have Norges Rige; det er heller ikke underligt, thi jeg troer, at han nu har gjort en Forandring om Stavnboerne paa Barden; det gaaer nu, som jeg sagde i Dag, at han vilde ikke sejre i vort Skifte, saa længe han havde Thor i Stavnen." Eftersom der nu vare komne saa mange af Jarlens Folk op paa Ormen, som der kunde være paa Skibet, og hans Skibe laae paa alle Sider uden om Ormen, faldt der nu i en kort Tid mange af Kong Olafs Kæmper, skjøndt de baade vare stærke og tapre; der faldt begge Brødrene, Kongens Svogre, Hyrning og Thorger, Vikar af Tjendeland og Ulf den Røde, og mange andre raske Helte, som efterlode sig et berømmeligt Eftermæle. Kolbjørn Stallar havde værget Stavnen med flere af de forreste. Han havde klædt og væbnet sig ganske paa samme Maade som Kongen, i den Agt, om det kunde behøves, derved at yde Kong Olaf nogen Beskjermelse. Men da Kong Olafs tapreste Folk i Forrummet begyndte at falde, gik Kolbjørn op i Løftingen til Kongen, og man kunde da ikke let kjende, hvo af dem der var Kongen, thi ogsaa Kolbjørn var en særdeles stor Mand og smuk af Udseende. Der fløj da en saadan Mængde Vaaben til Løftingen, at alle Kong Olafs og Kolbjørns Skjolde vare ligesom beplantede med Pile. Men da Jarlens Mænd trængte tilbage i Løftingen, syntes dem, at der kom saa stort et Lys over Kongen, at de ikke kunde see imod det, og da Lyset aftog, saae de ingensteds Kongen.

---

[1]) et Slags Kastespyd.

Knytlinga Saga.

P. E. Müller i sit Saga-Bibliotek gjør det højst rimeligt, at denne Saga er forfattet af den bekjendte Oluf Thordsen, med Tilnavn Hvideskald, en Brodersøn af Snorre Sturlesøn, i første Halvdel af det trettende Aarhundrede. Rafn har oversat den fra Islandsk paa Dansk, af hvilken Oversættelse det Følgende er taget.

Knud Lavard Hertug i Slesvig.

Kong Eriks Søn Knud havde Hertugdømmet i Hedeby[1]), som hans Fader Kong Erik[2]) havde givet ham; han var særdeles vennesæl og gavmild og overmaade afholdt af Almuen, skjønt Kong Nikolaus og dennes Søn Magnus havde større Magt, og han blev derfor kaldt Knud Lavard[3]). Til at gjøre ham afholdt bidrog det mest, at han lod alle, som behøvede det, frit benytte hans Eiendomme; men de, som attraaede samme, holdt ikke Maade, tillige bleve hans Indtægter mindre end Nødvendigheden krævede, hvorfor hans Midler meget gik op for ham. Kong Nikolaus og Knud Lavard stod ikke i saa god Forstaaelse, og saavel Kongen som hans Søn Magnus misundte meget Knud den Vennesælhed, hvori han stod. Man kunde ogsaa ligefrem sige, at ethvert Menneske i Danmark vilde gjøre og lade alt, hvad Knud ønskede. Det var dog egentlig mest Magnus, som var kold imod ham. Nogle Aar efter Kong Eriks Endeligt døde Keiser Henrik i Saxland, og efter ham blev hans Søn Henrik Keiser. Da Knud spurgte dette, at hans Morbroder Henrik var død, og dennes Søn Henrik var bleven Keiser, fik han Lyst til at besøge sin Frænde Keiseren, og drog da til ham med et anseeligt Følge. Da Keiseren spurgte, at hans Frænde var i Vente, lod han berede et anseeligt Gilde for ham, og tog imod ham med megen Venlighed, da han kom. Knud forblev hos Keiseren en Tid, og Keiseren gav ham mange hæderlige Beviser paa sin Yndest.

Engang da Keiser Henrik og Knud Lavard talte sammen, sagde Hertugen til Keiseren: „Herre!" sagde han, „jeg er kommen i Besøg hos eder, for at søge et godt Raad af eder for Slægtskabs Skyld; jeg venter mig Hæder af eder, og at I vil mere agte paa vort Slægtskab til hinanden end paa vore Forfædres Handeler; mit Rige er udsat for megen Fare, og det er mig dog særdeles om at gjøre at beholde min Værdighed; jeg ønsker ikke at opgive den Magt, som min Fader overdrog mig; og jeg vil gjerne have et godt Raad af eder, hvorledes jeg med Hensyn dertil helst skal forholde mig." Keiseren svarede: „Jeg har spurgt eders Vennesælhed, og at I har hvert Menneskes Berømmelse,

---

[1]) Slesvig. [2]) Erik Ejegod.
[3]) Beskytteren, den ædle Herre; deraf det engelske Lord.

og det er høilig fornødent, at I bliver i Besiddelse af eders Rige og Værdighed. Nu er det," vedblev Keiseren, „Brug hos os her i Saxland, ligesom vidt omkring andre Steder, at tillukke Landets Havne, og tage Told deraf, og ikke tillade nogen at lægge deres Skibe ind i Havnene, uden at de bestemte Afgifter erlægges. Det kan nu vel hændes, at dette vil synes haardt i Førstningen, naar Folk ikke ere vante dertil, men saa stor Anseelse har du vundet, at jeg venter, at den ikke derved vil formindskes; thi det er Brug hos mægtige Mænd vidt omkring i Landene, at tillukke Havnene for Landet, hvorved store Indtægter vindes, og det er derhos til megen Betryggelse for Riget imod Ufred. Desuden skal jeg give dig nogle Penge, saa at du for den Sags Skyld skal kunne holde din Anseelse vedlige." Hertugen takkede Keiseren for Raadet, og sagde, at det lod sig let iværksætte i hans Lande at tillukke Havnene, og at Landets Beskaffenhed var saadan, at det uden Vanskelighed vilde paa mange Steder kunne lade sig gjøre. Siden drog Hertugen hjem til sit Rige med anseelige Foræringer og mange kostelige Sager, som han havde modtaget af Keiseren.

Danmark var da meget udsat for Anfald af Hedninger, som hærjede der næsten hele Sommeren og plyndrede Kjøbmænd og Landets Beboere. Ikke længe efter at Knud Lavard var kommen hjem til sit Rige, lod han bygge to Kasteller paa begge Sider af Vigen Sli, hvor der var smallest over Sundet, som løber ind til Hedeby; dernæst lod han der sætte Bomme af Træ med Jernlænker, saa at man kunde lukke Sundet til. Siden lagde han Besætning i Kastellerne til Bevogtning, der kun maatte tillade dem at lægge deres Skibe derind, som forud havde betalt den bestemte Afgift af hvert Skib. Hertugen opholdt sig for det meste i Hedeby, og han var da sikkret mod enhver Ufred. Han bestyrkedes nu meget med Penge, uden at han derved tabte noget af den Yndest, hvori han var, saa at Keiserens Formodning gik i Opfyldelse.

Der var til den Tid en hedensk Mand fra Samland[1]), ved Navn Vidgaut. Han var Kjøbmand og var meget rig og vel begavet i mange Henseender. Han gjorde bestandig Handelsreiser til Østervegen. Da han en Sommer seilede østenfra til Kurland, traf det sig, at nogle Kurer laae der med Krigsskibe, og lagde strax til ham og vilde dræbe ham; og eftersom han kun havde eet Skib, saae han sig ikke i Stand til at staae imod, og han heisede derfor Seil, og agtede at seile hjem til Samland. Kurerne seilede strax efter ham, og afskare ham fra Samland; han saae nu kun to Vilkaar for sig, at vove paa, hvorledes deres Møde vilde falde ud, eller undseile i rum Sø, og begive sig til kristne Lande. Skjønt han ikke fandt noget af disse Vilkaar godt, tog han dog den Beslutning, at undseile derfra og til Danmark. Han havde spurgt om Knud Lavard, at alle, som kom til ham, bleve vel

---

[1]) Preussen.

behandlede; og han ventede sig derfor god Modtagelse hos ham, ligesom saa mange andre havde faaet. Det blev da hans Beslutning at seile til Hedeby; han seilede nu til Sundet, og da han fandt det tillukket, raabte han til Vagten, som var i Kastellet, og sagde, at han vilde lægge ind i Havnen. Skildvagten spurgte, hvo han var. „Jeg hedder Vidgaut," svarede han. „Ikke har Knud Lavard budet," sagde Skildvagten, „at vi skulle lukke Havnene op for Folk, som vi ingen Kjendskab have til." „Luk du kun Havnen op, gode Mand!" svarede Vidgaut, „thi jeg vil besøge Knud, og jeg skal ogsaa svare for dig, hvis Hertugen vil gjøre dig nogen Bebreidelse for dette." „Det var vel talt," sagde Skildvagten; og de lukkede nu Sundet op, og Vidgaut lagde sit Skib ind, og drog siden til Hertugen. Knud spurgte efter, hvo de vare. Vidgaut sagde, at de vare fra Samland. „Jeg har hørt tale om dig," svarede Knud, „og det er sagt mig, at du er en Hedning." „Vist nok ere vi Hedninger," sagde Vidgaut. „Da ere der to Vilkaar for eder," svarede Hertugen, „at I antage Kristendommen og lade eder døbe, da skulle I alle være velkomne her, men i modsat Fald komme I til at vove paa, hvad der vil skee." Vidgaut svarede: „Er det ikke det retteste, Herre! at vi vælge os det bedre Vilkaar, om det maa tilstaaes os; jeg vil gjerne antage Troen, og siden modtage hæderlig Medfart af eder." De bleve da døbte, og vare hos Knud Lavard om Vinteren og nøde god Behandling. Vidgaut var ofte hos Hertugen, som underholdt sig med ham, da han vidste meget at berette, eftersom han var en forstandig Mand og vidt bereist. Hertugen udspurgte ham meget om Østervegen, og han vidste mange Ting at fortælle derfra.

Da nu Vidgaut havde været een Vinter hos Knud Lavard, og vundet hans Fortrolighed, bad Hertugen ham at drage i hans Ærende øster til Holmgaard[1]), og beile for ham til Kong Haralds Datter Ingeborg. Hertil svarede Vidgaut: „Herre!" sagde han, „een Ting er der, som gjør det muligt for mig at udføre eders Ærende, den nemlig at jeg ikke fattes Penge, men omendskjønt jeg i mange Henseender er uduelig til at udføre samme, saa er jeg dog skyldig til at opfylde eders Villie i alt, hvad I vil bruge mig til." Hertugen takkede ham, og sagde at han havde henvendt sig med dette Anliggende til ham, fordi han fandt ham af alle, som vare i hans Rige, bedst skikket dertil baade formedelst hans Forstand og hans Virksomhed. Der bleve nu gjorte Tilberedelser til Vidgauts Reise, og, førend han drog bort, talte han saaledes til Hertugen; „Herre!" sagde han, „I har i Vinter viist mig megen Gunst og Anseelse, men Lønnen vil blive mindre fra min Side, end det burde sig; I maa dog modtage af mig fyrretyve Særke Graaskind, og fem Timbre ere i hver Særk, og fyrretyve Skind i hvert Timber." Hertugen takkede ham for Gaven, og sagde at han

---

[1]) Egnen om Novgorod i Rusland.

ingensinde havde modtaget bedre Gave. Vidgaut seilede nu bort med sit Følge, og fortsatte Reisen uafbrudt, til han kom øster over til Holmgaard til Kong Harald. Han skaffede sig ved Pengegaver Adgang til Kongen, som tog vel imod ham, thi Vidgaut var en berømt Mand og dristig i sin Tale, og forstod mange Tungemaal. Han fremførte sit Ærende for Kongen, og androg Sagen med Klogskab, og sagde om Knud Lavard, at alle vare enige i at sige, at hans Lige ikke fandtes i Danmark eller vidt omkring i andre Lande: „Hans Æt er eder alle bekjendt," sagde han, „og dette Giftermaal er eder alle til stor Hæder." Kongen svarede: „Megen Bistand yder du ham i dine Ord, og der vil snart blive en Ende paa denne Sag, om vi optage dit Forslag i dette." „Ja, Herre!" sagde han, „i ingen Henseende vil I finde det overdrevet, hvad jeg har sagt, thi det er et almindeligt Ord, at Knud Lavard langt overgaaer alle de Mænd, som nu leve i Danmark eller i de nordiske Lande." Kongen svarede da: „Eftersom vi vide, at du er en sanddru Mand, og du er os allene bekjendt fra gode Sider, og vi desuden ogsaa forud have hørt noget tale om Knud Lavard, da vil vi svare vel paa dette Andragende; men det forekommer os, at han kun har et lidet Rige at styre, skjønt han eier et Hertugdømme i Danmark." Vidgaut svarede: „Men derimod har han det, som er meget herligere." „Hvad er det?" spurgte Kongen. Vidgaut svarede: „Dyder skal han besidde fremfor de fleste andre Mennesker, og det er mere værdt end mange Penge eller et stort Rige." Kongen talte dernæst med sin Datter og med sine andre Raadgivere, og androg denne Sag for dem. Alle raadede til Giftermaalet, og med Ingeborgs Samtykke blev det da besluttet, at hun skulde giftes med Knud Lavard. Med saa forrettet Sag drog dernæst Vidgaut tilbage til Danmark til Hertug Knud, og berettede ham sit Ærendes Udfald. Hertug Knud takkede ham for hans Bistand, og gjorde nu Tilberedelser til sit Bryllup. Kong Harald sendte sin Datter Ingeborg østenfra Holmgaard paa den bestemte Tid med et smukt Følge, og da hun kom til Danmark, tog Hertugen og hele Folket vel imod hende; og siden holdt han deres Bryllup med megen Glæde og Pragt. De havde nogle Børn, som siden ville blive omtalte.

Magnus Nikolaussøn voxte op ved sin Faders Hof, og han var af alle den største Mand i Danmark, og temmelig vennesæl, men dog var Knud Lavard af alle vennesælleſt og meſt afholdt af Almuen, skjønt Kong Nikolaus og hans Søn Magnus havde større Magt. Men netop dette forvoldte, at der var nogen Kulde imellem dem, i det baade Fader og Søn begyndte at misunde ham hans Vennesælhed, og syntes at hans Venner vare altfor mange. Magnus Nikolaussøn ægtede Rikissa, en Datter af den vendiske Kong Burislaf; deres Sønner vare Knud og Nikolaus. Magnus havde bestandig en stor Trop Folk om sig; han opholdt sig for det meste ved sin Fader Kong Nikolaus's Hof; men stundom var hver af dem paa sit Sted. Han var en stærk

Mand og tidlig moden i alle Henseender, og blev kaldt Magnus den Stærke.

Knud Lavard drog anden Gang bort fra Landet, og begav sig atter til sin Frænde Keiser Henrik; og da Keiseren spurgte, at han var ivente, lod han berede et anseeligt Gilde for ham, og modtog ham vel. Keiseren talte engang til Hertugen saaledes: „Det glæder mig, Frænde!“ sagde han, „at alle sige dig een Lov, thi dig berømme alle, som have nogen Skjønsomhed, og have hørt dit Navn omtale, saa at intet Menneske er saa vennesæl som du.“ Hertil svarede Hertugen: „Saa gunstig har Lykken været mig,“ sagde han, „men I har fra Begyndelsen hjulpet mig med eders Raad og Understøttelse.“ Da lod Hertugen frembære de Graavarer, som Vidgaut havde givet ham, og sagde til Keiseren: „Disse Varer beder jeg at I vil modtage, Herre! skjønt der ikke vises eder saa stor Erkjendtlighed, som det burde sig.“ Keiseren betragtede Gaven og takkede ham, og tilføiede: „Modtaget har jeg vel større Gaver, men faa som jeg har syntes bedre om.“ Hertugen opholdt sig en Tid hos Keiseren, som gjorde meget af ham, og behandlede ham vel; og da Hertugen igjen beredte sig til Hjemreisen, gav Keiseren ham mange Kostbarheder, og sagde at han skulde ikke fattes Penge, saalænge de begge levede: „og de Foræringer, som du bragte mig,“ føiede han til, „skal jeg desuden gjengjelde dig; du skal faae Klæder af mig, hvis Lige neppe ville findes i eders Land eller videre, og jeg venter, naar du beholder disse Klæder, at Lykken vil følge dig og Held dit Rige; og det vil jeg bede dig, Frænde!“ vedblev han, „at du ikke lader disse Klæder komme fra dig, thi hvis det skeer, da frygter jeg for, at der vil snart skee en Forandring i din Lykke.“ Dette var Keiserens Hædersdragt, og disse Klæder vare ganske bordyrede med Guld og vare store Kostbarheder. Hertugen takkede ham for Gaverne og al den Hæder, som han havde beviist ham. Siden drog Hertugen hjem til sit Rige, og var bestandig anseet for en meget ypperlig Mand. Kort efter døde Keiseren, og Folk sige, at Hædersdragten, som Keiseren havde givet sin Frænde Knud Lavard, besad den Egenskab, at de fleste, som havde ladet den komme fra sig, ikke levede længe derefter. Keiserdømmet antog dernæst Ljodgeir, en saxisk Hertug; han blev siden kaldt Lotarius.

Knud Lavard var, som før blev sagt, saa vennesæl, at alle de braveste Mænd i Danmark elskede ham ikke mindre end Kong Nikolaus eller dennes Søn Magnus; men dette vare, som vi ovenfor omtalte, disse af Misundelse saa ilde tilfredse med, at de for den Sags Skyld begyndte at nære Had til Hertugen og mange af hans Venner. Da Knud Lavard mærkede dette, tænkte han paa Raad i denne Sag, og fandt sig aldeles fri for, i nogen Maade at have forurettet disse Frænder. Da nu Kong Nikolaus og hans Søn Magnus engang vare sønder i Jylland, begav Knud sig til dem med nogle Mænd, og da han kom, modtoge de Hertugen vel. Knud sagde da: „Det er mit Ærende hid, at jeg vil byde eder Frænder til Gilde; jeg ønsker at vi

skulle omgaaes meget og med Venskab, som det sømmer os for Slægtskabs Skyld, og ikke lade Bagvaskere uden Aarsag tilintetgjøre vort Venskab." De svarede, og sagde at de gjerne vilde det, og at der ingen Ting var dem imellem, at jo deres Venskab kunde holdes vel vedlige. Knud Lavard red derpaa hjem til Hedeby, og lod der gjøre Anrettelser til et Gilde for Kong Nikolaus og hans Søn Magnus. De kom paa den bestemte Tid, og der blev holdt et meget kosteligt Gilde; og da den Dag kom, da de igjen skulde ride bort, takkede Hertugen Kong Nikolaus for den Hæder, som de havde beviist ham ved at besøge ham, og forærede Kongen mange store Kostbarheder. Derpaa gik han til Magnus, og talte saaledes til ham: „Min Frænde Magnus!" sagde han, „her ere de Klæder, som min Frænde Keiser Henrik gav mig, disse Klæder vil jeg nu give eder, for at vort Slægtskab og Venskab skal være fuldkommen godt, og jeg giver de bedste Kostbarheder, som jeg eier, til dig, fordi det anstaaer dig vel at bære dem, og jeg under dig dem vel, thi du vil lønne mig godt for dem." Magnus iførte sig strax Klæderne, og alle, som saae ham, sagde, at der ikke vilde findes smukkere eller anseeligere Mand end han, og sagde, som sandt var, at det fortjente at lønnes vel. Kong Nikolaus og hans Søn Magnus takkede Hertugen for alle de Hædersbeviisninger, han havde gjort dem ved dette Gilde, og for de store Foræringer som han havde givet dem; og førend de droge bort, bøde de ham hjem til sig om Vinteren til Julegilde; han tog med Tak imod Indbydelsen; derpaa skiltes Frænderne med den største Kjærlighed.

Denne Vinter skulde Kong Nikolaus holde Julegilde nord i Sjælland i Ringsted; og til dette Gilde kom Knud Lavard, eftersom det var bestemt, ledsaget af nogle Mænd, og han var hos Kong Nikolaus om Julen; der holdtes et anseeligt Gilde, paa hvilket Kong Nikolaus og hans Søn Magnus og deres Frænde Knud Lavard gave hinanden gjensidig mange Venskabs Beviser. Da nu den Dag kom, da Gildet skulde sluttes, sagde Hertugen, at han vilde berede sig til Bortreise; denne Dag blev der beværtet med størst Iver, og Hertugens Mænd vare meget drukne. Da sagde Magnus til Hertugen: „Herre!" sagde han, „skjønt der gives eder ringere Gaver end det burde sig, vil jeg dog mindes eders Foræringer; jeg vil give eder fyrretyve Riddere med deres fulde Udrustning;" det siges, at en Ridders Rustning koster otte Mark Guld. Hertugen takkede Magnus for Gaven, og sagde at den var baade god og anseelig. Dagen forløb nu, og den Riddertrop, som Magnus vilde give Hertugen, kom ikke, fordi de ikke vare at søge alle paa eet Sted. Da sagde Hertugen: „Nu ville vi ride forud, min Frænde Magnus! og saa vente paa Hæren, hvor I finder det bekvemt." Magnus svarede: „Lad os gjøre saa!" sagde han, „og jeg skal ride paa Veien med eder, Frænde! og ikke skilles fra eder, førend mit Løfte til eder er opfyldt." „Ja Herre!" sagde Hertugen, „det vil alt saaledes opfyldes, som I har bestemt det, men bestandig maa jeg holde det for en Hæder for mig, at I vil følge mig." Siden kyste Knud

Lavard sin Frænde Kong Nikolaus, og andre som ham syntes. Derefter stege de paa deres Heste og rede bort: de reed igjennem en Skov, og kom til en aaben Plads i samme; da bad Magnus, at de skulde stige af Hestene og vente paa Ridderne, og sagde at han haabede, de vilde kun behøve at bie i kort Tid. De gjorde nu saa, og Folkene stege af Hestene og satte sig ned paa Pladsen, og mange, som vare stegne af, faldt strax i Søvn, thi de havde drukket stærkt om Dagen. De saae da, at en Mand løb frem af Skoven, hvori de vare, og da han kom paa den aabne Plads, hvor de sad, krængede han den Kappe, som han var iført, af sig, og rev det ene Ærme af, han talte ikke til dem, men løb siden tilbage i Skoven. Hertugen spurgte Magnus: „Frænde!" sagde han, „hvad troer du det er? det er som det kunde være noget Tegn." „Jeg veed ikke, Herre!" sagde Magnus, „jeg tænker, at sligt har kun lidet at betyde; troer du vel, at der er noget meent dermed?" „Det aner mig," svarede Hertugen, „at det maa være et Tegn til nogle, som ere os nær, og der maa være kommen en Hær i Skoven, som agter sig imod os." Det kan ikke være mueligt, Frænde!" sagde Magnus, „thi du er saa vennesæl en Mand, at ingen vil gjøre dig Skade." Da lagde Hertugen sin Haand paa Skulderen af Magnus, og spurgte: „Hvi ledsager du mig paa Veien, Frænde!" sagde han, „iført i Brynie?" „Fordi jeg ikke er saa vennesæl som du er, Frænde!" svarede Magnus. I det samme som de talte dette sammen, løde Lurer i Skoven paa alle Kanter af dem, og dernæst trængte der Folk frem fra Skoven. Denne Hær var anført af en Mand, som hed Henrik den Halte, og var en Søn af Svend, og en Sønnesøn af Kong Svend Ulfsøn og Næstsødskendebarn til Knud Lavard; men dette var Kong Nikolaus's og hans Søn Magnus's Anslag. Da Hertugen saae, at Hæren trængte frem af Skoven imod dem, og han mærkede at de kom med Ufred, sagde han: „Hvad er det, min Frænde Magnus! raader du for denne store Hær!" Magnus fjernede sig fra ham, og sagde: „Ei kommer det dig ved, hvo der raader for den, den skal blive dig tilfulde nok." Han gav sig da i Trop med Henrik den Halte. „Gud tilgive dig, Frænde!" sagde Hertugen, „om noget er feilet heri, og jeg vil tilgive dig." Magnus og Henrik den Halte gjorde et haardt Anfald paa Knud Lavard, men Hertugen og hans Folk satte sig til Modværn; der blev en skarp Strid, som dog var meget ulige, thi der vare mange om een; og de vare heller ikke beredte, da de aldeles ikke den Dag nærede nogen Frygt for Ufred; dertil kom at mange af dem, som havde lagt sig til at sove, vare saa døddrukne, at de ikke vaagnede, førend Spydene stødte paa dem eller igjennem dem. Der faldt Knud Lavard, og de fleste sige, at Henrik den Halte anfaldt ham og gav ham Banesaar; der faldt ogsaa den største Deel af Hertugens Folk, men han selv fik dog, førend han døde, Gud anbefalet sin Sjæl; men faa eller ingen faldt af Magnus's og Henriks Folk. Da denne Begivenhed spurgtes omkring i Danmark, sørgede hvert Menneske over Knud Lavard, og Nikolaus og hans Søn

bleve meget ilde anseete for denne Gjerning, saa at næsten intet Menneske i Danmark længer ønskede Godt over dem, og endogsaa de, som forud vare deres Venner, sagde, som sandt var, at dette var et uhørt Nidingsværk, og ingen brav Mand vilde fra den Tid tjene dem. Knud Lavard blev ført til Ringsted, og der jordet, og han er en virkelig Helgen, og gjør mange skjønne og dyrebare Jærtegn. Hans Dødsdag er een Dag efter den trettende Dag af Julen[1]); men nu holdes der Messedag for ham over hele Danmark om Sommeren Dagen efter Jon Baptistæ Messe, thi da bleve hans hellige Reliqvier optagne af Jorden. Den Skov, hvori han faldt, hedder nu Lavardsskov. De Danske fortælle, at der bestandig paa den Plads, hvor den hellige Knud Lavard faldt, er en fager grøn Slette saavel Vinter som Sommer.

Snorre Sturlesøn.

Islænderen Snorre Sturlesøn udarbejdede i den første Halvdel af det trettende Aarhundrede sin Norges Historie (Hejmskringla) i det gamle norske eller islandske Sprog. I Aaret 1633 udkom en Oversættelse af den paa Dansk af Peder Clausen, 1818 af N. F. S. Grundtvig og 1838 en af Jacob Aal, Ejeren af Næs-Jernværk. Nedenstaaende Stykker ere tagne af Grundtvigs Oversættelse.

Hakon Adelsteen.

Saasnart det rygtedes til Engelland, at Harald Haarfager var død, lavede Hakon Adelsteens-Fostre sig strax til Hjemreisen, og blev af sin Foster-Fader udstyret med et godt og velbemandet Skib, samt med alt hvad andet han behøvede, for at komme standsmæssig frem. Ved hans Ankomst til Norge, om Høstens Tid, fortalte man ham, baade hvordan det var gaaet hans Brødre, og at Erik var endnu i Vigen[2]), hvorpaa han strax tog sin Beslutning, seilede op til Trøndelagen[3]), og henvendte sig til Sigurd Jarl paa Hlade[4]), der gjaldt i Norge for et Vidunder af Klogskab. Her var Hakon en velkommen Giæst og forsikkrede sig Jarlens Venskab ved at love ham mere Magt, hvis han kunde blive Konge. Derpaa kaldte man Bønderne sammen, og paa et meget folkerigt Thing talede Sigurd Jarl Hakons Sag og

---

[1]) den syvende Januar.
[2]) Strækningen fra Gøte-Elv til Laurvig.
[3]) Trøndelagen var i Harald Haarfagers Tid deelt i 8 Kongeriger, som vare Fylkerne: Orkedal, Guldal, Strind, Størdal, Værdal, Skogn, Sparboe og Inderøen, hvoraf de fire første kaldtes Ud- og de andre Ind-Trondhjem.
[4]) en Gaard i nuværende Strinds Præstegjeld ved Trondhjem.

anbefalede Bønderne ham til Konge. Da nu han havde talet, traadte Hakon selv op, og saasnart man saae ham, hviskede den ene til den anden rundt omkring og sagde, at det var Harald Haarfager, som var staaet op, og blevet ung igien. Nu opløftede Hakon sin Røst, og begyndte saaledes: Norske Bondemænd, sagde han, det er min Bøn til Eder i Dag, at I med kiærlig Hilsen vil give mig Konge-Navn, og med det Samme love og tilsige mig Huldskab og Mandskab, saa jeg med Kraft kan forsvare den Konge-Stol, jeg beklæder! Derimod lover jeg at giøre hver Bonde til Odelsmand, og skiænke dem Odel [1]), som Nyt vil bygge. Neppe var disse Ord ude af hans Mund, da blev der en Støi, som var ægte, og hele Almuen raabte og skreg: at ham vilde de have til Konge, og det blev da derved; den femtenaars Hakon blev hyldet over hele Trøndelagen, fæstede Hoffinder, og reiste omkring paa Giæsterie.

Det rygtedes snart, at Trønderne havde faaet sig en Konge, som var Harald Haarfager op af Dage, kun med den Forskiel, at Harald havde kuet og knegtet det hele Folk, men denne Hakon saae derimod paa menig Mands Bedste, og vilde give Bønderne Odels-Retten igien. Glade Ansigter gjorde det Rygte, saavidt det kom, og det løb, fra Mund til Mund, som Ild i Blaar, mod Sønden og Østen til Landets yderste Grændser. Paa Oplandet [2]) saae man især dets Virkning, thi mange Bønder drog strax afsted, for selv at finde Kong Hakon, Somme sendte deres visse Bud, og Andre Beskeed med Forsikkrings-Tegn, men alle vare de om een Mening, nemlig om den, at de vilde have ham til Konge. Da nu derfor Hakon strax om Vinteren kom ned til Oplandet, og stævnede Thing, da strømmede de til ham, alle baade hvem der kunde krybe og gaae, og han blev hyldet overalt saavel der, som i Vigen.

Under Kong Hakon var der Sikkerhed i Norge, saa Bonde sad og Kiøbmand foer uanfægtet, og Folk beholdt med Fred, hvad de havde, Landet gav sin Grøde, og Søen gav sin, og han der sad paa Konge-Stolen ophøiede sig i sit Hjerte ei over Nogen, var munter og mild, forstandig og veltalende som Faa. Stor Omhu bar han ogsaa for god Lovgivning, og ligesom Heidsævis-Lov er af Halvdan Svarte, saaledes har man Hakon at takke baade for Gulethings- og for Frostethings-Lov, thi dem gav han begge: hiin med Kloge-Thorleifs, og denne med Sigurd Jarls Raad og Bistand.

Hvad derimod Christendom angaaer, da kom han vel til Norge med en god Grundvold, men fandt det dog raadeligt, saa godt som at skiule den, fordi han var der ene Christen mellem lutter Hedninger,

[1]) Ejendomsret.
[2]) Saaledes kaldtes Rommerige, Hedemarken, Hadeland, Ringerige, Toten, Valders og Guldbrandsdalen.

i et Land, fuldt af stolte Stormænd, som vare Afguds-Dyrkelsen ivrig hengivne, og hvis Bistand han dog syntes høilig at behøve. Han lod det da, indtil Videre, dermed beroe, at han selv holdt Fredags-Faste, og Søndagen hellig, og de store Høitider i sømmelig Erindring, og at han fik indført i Loven, at Julen, som før begyndte med Vinter-Solhverv i den saakaldte Høke-Nat[1]), og varede i tre Dage, skulde nu begynde paa samme Tid, som de Christnes Juul, og holdes hellig, saalænge de tyve Kander Øl kunde vare, som Enhver, under Straf, var forpligtet til at have i Beredskab. Kongens Agt var imidlertid immer den, at naar han blev fast i Sædet, vilde han indføre Christendommen, og han begyndte efterhaanden saa smaat, med at overtale sine gode Venner til at annamme Troen. Da han nu var saa overmaade afholdt, blev ogsaa Følgen, at grumme mange lod sig døbe, skiøndt de ikke nær alle holdt derfor op at dyrke Afguderne, og saasnart Hakon meente, han turde regne paa nogen Bistand, skikkede han Bud over til Engelland efter en Biskop og nogle andre Prædikanter. De kom, og nu gjorde Hakon vitterligt, at han vilde indføre Christendommen i hele Riget, og begyndte med at lade nogle Kirker bygge paa Møre[2]), hvor Præsterne holdt Gudstjeneste, men Folket saavel paa Møre som i Romsdalen[3]) stak sig bag ved Trønderne og sagde, at de skulde raade i den Sag. I Trøndelagen, hvor Kong Hakon ogsaa meest opholdt sig, var nemlig den meste Styrke, og der reiste han nu op, holdt Thing og talte Troens Sag, men fik ikke andet Svar af Bønderne, end at det var et meget indviklet Spørgsmaal, som de ikke kunde svare noget til førend paa Froste-Thing, naar Folk blev samlet fra alle Herreder i Trøndelagen.

Herved maatte det da beroe, og da nu Froste-Thing[4]) skulde holdes, strømmede Bønderne sammen i Mangfoldighed, saa Hakon fandt Folk nok for sig, da han kom. Saasnart Retten var sat, tog Kong Hakon Ordet og begyndte strax med at sige, at hvad han vilde byde og bede dem saa mindelig om, var at de alle som Een, Bønder og Hosbonder, Rige og Fattige, Trælle og Frie, Gamle og Unge, Qvinder og Mænd, skulde nu forsage Afguds-Dyrkelsen med alle Hedenolds Guder og troe kun paa den eneste Gud, og paa Jesus Christus, Marias Søn, holde Søndags-Hvile og Fredags-Faste, hver Uge om Aaret!

Knap havde Kongen udtalt, og fremsat det Forslag, før der strax blev Ulyd og Knur fra alle Kanter, Bønderne knurrede over, at han vilde tage dem Tiden fra deres Arbeide, og sagde, at paa den Maade kunde Landet aldrig bestaae, og saa paa den anden Side skreeg Trælle og Tyende høit, at de kunde umuelig arbeide, naar de fik Intet at

---

[1]) Betydningen af dette Ord er uvis.
[2]) Møre: Sønd-Mør i Bergens og Nord-Mør i Trondhjems Stift.
[3]) i Trondhjems Stift.
[4]) Frosten er et Sogn i Størdalen i Trondhjems Amt. Gule-Ting holdtes paa Guløe i Nord-Hordlehn.

æde, ligesom de da ogsaa lagde til, at det maatte være en Arvesyge i den Slægt, at misunde Folk Maden, thi nu gik det med Kong Hakon, som med hans Fader og Forfædre, som alle havde det Lov, at de var guldrunde men madonde.

Derpaa reiste sig Asbjørn fra Melhuus i Guldalen[1]), tog Svaret paa Kongens Forslag, og sagde: fordum, Kong Hakon! da du havde holdt dit første Thing med os Trønder, da vi havde gjort dig til Konge, og annammet Odels-Frihed af din Haand, da syntes vi Bønder, at du havde løftet os til Skyerne; men nu veed vi ikke længer, hvordan det er fat: om du under os Friheden, eller om du nu, med Underfundighed, vil knegte os paa Nye, i det du byder os forsage vore Fædres Troe, som gik fra Slægt til Slægt, nu i umindelige Tider, i Brand-Old[2]) først og Høi-Old[3]) siden, og hvormed vi har herlig hjulpet os, om vi endog ere meget ringere end Fædrene, fra hvem den stammer.

Konge! saaledes elskede vi dig, at vi lod dig raade for at skikke Lov og Ret i Riget, alt efter din Villie, og endnu i Dag ere vi Bønder enige om og redebonne til at lyde den Lov du gav os her, og vi antog paa Froste-Thing, ja, saalænge der er Liv og Blod i nogen af os Thingmænd, som her stande, skal vi følge dig trolig og værge din Stol, naar du kun, o Konge, vil ramme Maal og Maade, og ei forlange af os, hvad ei vi kan, og ei vi maae! Har du derimod i Sinde at vi skal tages med Trumf, og denne Sag drives igiennem med Vold og Magt, da har vi Bønder taget den Beslutning, at vende dig Ryggen En og Hver, og keise os en anden Høvding, der vil være saa skikkelig, at lade os have og holde ubehindret den Troe, som er efter vort Sind. Nu, Konge, veed du vor Mening, og raader selv for hvilket af To det skal være, men det vil jeg sige, du slipper ikke af Stedet, før du har valgt.

Denne Tale gav Bønderne støiende Bifald, og raabde, at det var netop hvad de meente, og det skulde staae.

Da man nu endelig fik Ørenlyd igien, tog Sigurd Jarl Svaret, og sagde: som I vil, Bønder! vil Kong Hakon ogsaa, thi Eders Venskab vil han aldrig miste! Ja, sagde Bønderne, saa skal han ogsaa giøre, ligesom hans Fader giorde, og offre med os for Fred og Frugtbarhed. Hermed stilledes da Knurret, og Thinget blev opløst, men siden talde Sigurd Jarl med Kongen, og bad ham dog endelig finde sig i, at føie Bønderne i Alt, thi, sagde han, Kongen har selv hørt, der er nu ikke Andet for, og siden hitter man vel paa et godt Raad. Kongen gav nu ogsaa hans Ord Magt, og det blev en aftalt Sag imellem dem.

---

[1]) i Trondhjems Amt.
[2]) den Tid da de Døde brændtes.
[3]) den Tid da de Døde begravedes i Høje.

Naar der skulde offres i Heden-Old, da var det Skik, at alle Bønder forsamledes ved Offer-Stedet, og bragde med hvad der hørte til Gildet, thi mens det stod paa, skulde Folk ikke drikke andet end Øl, og der skulde slagtes baade Heste og allehaande Smaa-Kræ, hvoraf Kiødet blev kogt til Gildesmad. Blodet derimod, som man kaldte Hlud, og lod flyde i et Slags Skaaler, som man kaldte Hlud-Boller, brugde man deels til at stryge saavel paa Offer-Husets Vægge, baade uden og inden, som paa Afguds-Bænkene, og deels til at bestænke Folket med. Til begge Dele brugde man et Redskab, der kaldtes Hlud-Tein, og havde ligesom en Kost paa Enden. Inden i Offer-Huset, midt paa Gulvet, var Ildstedet, hvor Kiedlerne hængte, og rundt om Ilden skulde Bægeret bæres, naar man drak Skaaler. Tre saadanne Skaaler skulde der drikkes, nemlig Odins for Kongens Seierheld og Velmagt, Njords for Frugtbarhed, og Freys for Tryghed; men dernæst pleiede der gierne at være mange som drak Brage-Bægeret [1]), og hvem der var af hedengangne Heltes Æt, drak ogsaa deres Skaal, som kaldtes Minde-Bægeret.

Nu maa man vide, at Sigurd Hlade-Jarl, saavel som Fader for ham, var selv en af de allerflittigste Afguds-Dyrkere: han havde Forsædet, paa Kongens Vegne, ved alle Offer-Gilder i Trøndelagen, og han gjorde et stort Offer-Gilde paa Hlade ganske paa sin egen Regning, hvorved han da vandt stor Berømmelse, og kom i Raabet for mageløs Gavmildhed.

Nu kom da Kongen til Offer-Gildet, som holdtes i Vinterlaget paa Hlade. Ellers, naar han var ved Offer-Gilder, pleiede han at spise med nogle faa gode Venner i et afsides Kammer; men nu fortalte Sigurd Jarl ham, at det gik slet ikke an, da Bønderne ankede paa, at Høisædet stod ledigt, naar Folket var gladest. Kongen maatte da sætte sig til Høibords, og da nu Skaalerne skulde drikkes, tog Sigurd Jarl Hornet, indviede det til Odin, og drak Kongen til. Han tog det ogsaa, men gjorde Korsets Tegn over det, og da Kaare Bonde fra Grøtte [2]) saae det, sagde han: hvad er det Kongen tager sig for, vil han endnu ikke offre? Ih! tog Sigurd Jarl Svaret, han gjorde Hammers-Tegn over Hornet, og drak Thors Skaal, det er jo ikke andet end hvad Alle giør, som troe paa deres egen Magt og Styrke! Derved blev det da den Aften, men Dagen efter, da Folk gik til Bords, stimlede Bønderne sammen om Kongen, og sagde, at han skulde æde Hestekiød, og da han ingenlunde var dertil at formaae, bad de ham dog at drikke Sovsen. Da han heller ikke vilde det, bad de ham smage Fedtet, men da han ogsaa sagde Nei dertil, lavede de sig til at gaae ham paa Livet løs. Sigurd Jarl var imidlertid strax ved Haanden, og bad dem lænte [3]) lidt, saa vilde han see til at mægle Forliig.

---

[1]) til Ære for Bragi, Digtekonstens og Veltalenhedens Gud.
[2]) en Gaard i det nuværende Melhus-Sogn.
[3]) tøve.

Derpaa bad han Kongen gabe over Kiedel-Krogen, som var fittet af Angen, der slog op, og nu gik Kongen ogsaa hen og gabede over Krogen, men svøbte først et Linklæde om den, hvorpaa han atter gik til Høisædet, uden at man dog var fornøiet paa nogen af Siderne.

Næste Vinter skulde Kongen holde Juul paa Møre, og da det lakkede henimod Jule-Tider, blev der holdt en mærkelig Forsamling af otte Høvdinger i Trøndelagen. Det var nemlig Ud-Trønderne: Kaare fra Grøtte og Asbjørn fra Melhuus, Thorberg fra Værnes og Orm fra Lexen, samt Ind-Trønderne: Botolf fra Ølvishoug, Narv fra Staf i Værdalen, Trand Hage fra Egge, og Thore Skiæg fra Husbye paa Inderøen. Disse otte Mænd sammensvor sig i den Hensigt, at de fire Ud-Trønder skulde udrydde hvert Spor af Christendommen i Norge, og de fire Ind-Trønder nøde Kongen til at blote[1]). I Følge denne Aftale seilede virkelig Ud-Trønderne til Møre, brændte de tre Kirker, der var, og slog Præsterne, en ved hver Kirke, ihjel. Bønderne var ogsaa forsamlede i Mangfoldighed paa Møre, da Kongen og Sigurd Jarl ankom med deres Huustrop, og stormede den allerførste Dag i Julen ind paa Kongen med de Ord: at vilde han ikke blote, saa skulde han bløde. Sigurd Jarl gik imidlertid som sædvanlig imellem, og fik Sagen saaledes afgjort, at Kongen aad et Par Mundfulder Heste-Kiød, og tømte alle de Skaaler, Bønderne skiænkede ham, uden at slaae Kors over Hornet.

Saasnart nu Gildet fik Ende, drog Kongen og Jarlen strax til Hlade, og der blev Kongen heller ikke gammel, men lavede sig strax, høist fortrydelig som han var, til Afreisen med hele sit Følge, og ved Afskeden lod han de Ord falde, at naar han næste Gang giæstede Trøndelagen, skulde han være bedre forsynet, saa han kunde give Bønderne Lidt at bide paa, og vederlægge deres Artighed. Sigurd Jarl bad ham vel, ikke at regne Trønderne Sligt til Onde, og sagde, at det kom han ingen Vei med at undsige Nordmænd og byde dem Spidsen, allerhelst i Trøndelagen, som var Norges Kierne, men nu var Kongen saa bister, at Ingen kunde faae et Ord indført hos ham. Saa reiste han da ned til Møre, hvor han blev om Vinteren og ud paa Foraaret, men saasnart det lakkede imod Sommeren, begyndte han at samle Folk, og gjorde slet ingen Hemmelighed af, at det var Trønderne, Rustningen gialdt.

Men, hvad skeer! ret som Kong Hakon havde faaet en dygtig Hær samlet, og var netop kommet om Bord, fik han Bud fra Sønden-Fjelds, at Eriks Sønner var kommet fra Dannemark op til Vigen, havde ved Sotenæs[2]) drevet Trygge Olavsøn fra hans Skibe, og derpaa plyndret vidt og bredt i Vigen, hvor ogsaa Mange havde underkastet sig dem. Da Kong Hakon hørde Sligt, syndes han, at den Styrke, han havde, kunde ikke forslaae, og skikkede derfor saavel

---

[1]) offre. [2]) i Bahuslehn.

Sigurd Jarl, som andre Høvdinger hvem han havde Tillid til, Bud om at komme ham til Hjelp. Sigurd kom ogsaa med et dygtigt Følgeskab, men havde netop deriblandt alle de Trønder, som om Vinteren gik Kongen stærkest paa Livet, og vilde pine ham til at blote, og dem tog nu Kongen til Naade allesammen paa Jarlens Forbøn.

Nu seilede da Kong Hakon sønder med Landet, Stat forbi, og der fik han Spørgdom paa Eriks Sønner, at de var kommet op til Nørre-Agde[1]). De vidste ogsaa, at han var i Farvandet, hvorpaa begge Flaaderne søgde hinanden og mødtes ved Karmen[2]), hvor Krigshærene gik i Land, og sloges saa paa Augsvaldsnæs. Man havde paa begge Sider Folk i svære Mængde, saa det blev et haardnakket Slag, men som nu Kong Hakon gik frem med Kiæmpe-Skridt, traf han for Guttorm Eriksøn, og det gik Hug om Hug med dem saalænge, til Guttorm faldt, hans Banner, og mangen Mand der i Nabolaget havde samme Skiebne, og det gjorde Udslaget, thi nu stak Bræmsen Endeel af de Øvrige, og Eriks Sønner saae sig nødt til at nøies med den Skade de havde, som ikke var lille, og see til at komme paa Hjemreisen. Det lykkedes ogsaa, og da nu Hakon ikke var seen med at springe i Snekken og følge dem paa Vei, lagde man paa begge Sider alle Aarer om Borde; men da Eriks Sønner fik Øster-Agde fat, satte de Seil til, over efter Jyllands Kyst, og da de fik den i Sigte, vendte Kong Hakon hjem igjen til Norge.

Som Prøver paa, hvorledes de ovenfor meddelte Brudstykker af Sagalitteraturen lyde i vort oldnordiske Stammesprog, hvori de oprindelig ere affattede, tilføje vi af

Njálssaga.

(See S. 22.)

Flosi gekk þá at dyrum, ok kallaði á Njál, ok kvazt vildu tala við hann ok Bergþóro. Njáll gerir nú svâ. Flosi mælti: útgaungu vil ek bjóða þer, Njáll bóndi; þvíat þú brennr ómakligr inni. Njáll mælti: eigi vil ek útgánga; þvíat ek em maðr gamall, ok lítt tilbúinn at hefna sona minna, en ek vil eigi lifa við skömm. Flosi mælti þá til Bergþóru: gaktu út, húsfreyja, þvíat ek vil þik fyrir öngan mun innibrenna. Bergþóra mælti: ek var úng gefin Njáli, hefi ek því heitið hânum, at eitt skyldi gánga yfir okkr bæði. Síðan gengu þau inn bæði.

---

[1]) Agde, Fællesnavn paa Nedenæs, Lister og Mandals Lehn i Christiansands Stift.

[2]) en Ø i det nordlige Rogeland, det nuværende Stavanger Amt.

Bergþóra mælti: hvat skulu við nú til ráða taka? Gánga munu við til hvílu okkarrar, segir Njáll, ok leggjast niðr; hefi ek lengi værugjarn verit. Hon mælti þá við sveininn Þórð Kárason: þik skal útbera, ok skaltu eigi innibrenna; hinu hefir þú mer heitið, amma, segir sveinninn, at vit skyldim aldri skilja, meðan ek vilda hjá þer vera, en mer þikkir miklu betra, at deyja með ykkr Njáli, en lifa eptir; hon bar þá sveininn til hvílunnar. Njáll mælti við brytja sinn: nú skaltu sjá hvar vit leggjumst niðr, ok hversu ek bý um okkr, þvíat ek ætla heðan hvergi at hrœrast, hvårt sem mer ángrar reykr eða bruni, máttu nú nær geta, hvar beina okkarra er at leita. Hann sagði svâ vera skyldu.

Þar hafði slátrað verit uxa einum, ok lá þar húðin. Njáll mælti við brytjann, at hann skyldi breiða yfir þau húðina, ok hann gerði svâ; þau leggjast nú niðr bæði í rúmit, ok leggja sveininn í millum sín; þá sìgndu þau sik ok sveininn, ok fálu guði önd sína á hendi, ok mæltu þat síðast, svâ menn heyrði. Þá tók brytinn húðina, ok breiddi yfir þau, ok gekk út síðan.

Olaf Tryggvesons Saga.

(See S. 24.)

Menn Ólafs konúngs lögðu nú saman skipin, sem hann bauð; en er konúngr sá, at þeir tóku at tengja stafnana á Orminum lánga ok á Orminum skamma, þá kallaði hann hátt: leggit fram betr hit mikla skipit, eigi vil ek vera aptastr allra minna manna í her þessum, ef orrostan tekst. Þa mælti Úlfr hinn rauði, merkismaðr konúngs ok stafnbúi hans; ef Orminn skal því lengra framleggja, sem hann er meiri ok lengri en önnur skip, þá mun ávinnt um söxin. Konúngr svaraði: því lèt ek Orminn lengra gera, en önnur skip, at hann skyldi því djarfligar framleggja í orrostom, ok vera auðkendr bæði í bardögum ok siglíng; en ek vissa þá eigi, at ek mundi eiga stafnbúann bæði rauðan ok ragan. Úlfr svarar: snú þú, konúngr! eigi meir baki við at verja lyptíngina, en ek mun stafninn! Konúngr hèlt á boga, ok lagði ör á streng, ok sneri at Úlfi; þá mælti Úlfr: skjót þú eigi mik, herra! heldr þángat sem meiri er þörf, þat er á úvini yðra, þvíat þer vinn ek þat er ek vinn; má vera at yðr þikki yðrir (menn) eigi of margir her, áðr kveld kemr. Konúngr tók örina, ok skaut eigi; ok í því, er þeir áttu þetta við at talast, sá menn konúngs at sú Vindasnekkjan, er mest hafði sunnan siglt ein ser um daginn, rendi svâ hart at Orminum aptr við lyptíngina, at varla mátti auga á festa; þá stóð upp maðr í stafni, ok talaði við konúng á úkunna túngu, ok svâ andsvaraði konúngr á þá túngu, at Norðmenn skildu eigi; þeir

talaðust við litla hríð; síðan reru þeir á enu litla skipinu at landi, ok lögðust þar um akkeri; en konúngsmenn spurðu hann, hverir þeir væri hinir úkunnu menn, er talat höfðo við hann; konúngr svarar: þat vâro kunníngjar vârir af Vindlandi.

Ólafr konúngr stóð í lyptíngu, á Orminum, bar hann hátt mjök; hann hafði gyldan skjöld ok gullroðinn hjálm, var hann mjök auðkendr frá öðrum mönnum, hann hafði rauðan silkikyrtil stuttan utan yfir brynju. En er Ólafr konúngr sá at flokkar hans mótstöðumanna tóko at riðlast, ok upp vâro sett merki fyrir höfðíngjum, þá spurði hann sína menn: hverr er höfðíngi fyrir því merki, er gegnt oss er? hânum var sagt, at þar var Sveinn konúngr með Danaher. Konúngr mælti: ekki hræðumst ver bleyður þær, þvíat eigi er heldr hugr í Dönum en í skógargeitum, aldri báru Danir sigr af Norðmönnum, ok eigi munu þeir enn oss sigra í dag. En hverr höfðíngi fylgir þeim merkjum, er þar ero út í frá á hœgra veg? Hânum var sagt, at þar var Ólafr konúngr sænski með Svíaher. Konúngr mælti: auðveldra ok blíðara mun Svíum þikkja, at sitja heima ok sleikja blótbolla sína, en gánga á Orminn í dag undir vâpn yður, ok væntir mik at ver þurfim ekki at óttast Svía, hrossætornar. En hverir eiga þau hin stóro skip, er þar liggja á útborða Dönum? Þar er, segia þeir, Eiríkr jarl Hákonarson. Þá mælti Ólafr konúngr: mjök hafa þeir skipat her þenna tignum mönnum í móti oss, mun Eiríkr jarl þikkjast eiga við oss skapligan fund, er oss vân af hânum ok hans liði snarprar orrosto, þvíat þeir ero Norðmenn sem ver erom. Þessu næst greiddu konúngarnir ok jarl atróðrinn.... Þessi orrosta varð hin snarpasta, var í fyrstu skotit örum bæði af lás-bogum ok handbogum, en síðan spjótum ok gaflökum.

Knytlíngasaga.

(See S. 32.)

Knútr, son Eiríks konúngs, hafði hertugadœmi í Heiðabý, sem Eiríkr konúngr faðir hans hafði gefit hânum; hann var allra manna vinsælastr ok örvastr af fe, ok bezt þokkaðr af alþýðu, þótt Nikolás konúngr eða Magnús son hans hefði ríki meira; því var hann kallaðr Knútr lávarðr. Þat bar mest til vinsælda hans, at hann lèt öllum mönnum heimilt fe sitt, er hafa þurftu, en þeir gættu eigi hófs, er hafa vildu, ok urðu framlögin minni í móti, en nauðsyn krafði, ok gekk upp fyrir hânum mjök lausafeït. Ekki var mart um með þeim Nikolási konúngi ok Knúti lávarði; öfunduðu þeir feðgar mjök vinsæld Knúts, var þat ok mjök rètt at segja, at hverr maðr í Danmörk vildi svâ sitja ok standa sem Knútr vildi; var Magnús þó jafnan færri til hans. Nökkurum vetrum eptir andlát Eiríks konúngs and-

aðist Heinrekr keisari í Saxlandi, var síðan keisari Heinrekr son hans; en er Knútr spurði þat, at Heinrekr móðurbróðir hans var andaðr, en Heinrekr son hans keisari orðinn, þá fýstist hann at finna frænda sinn, keisarann, ok fór hann með virðuligu föruneyti; ok er keisarinn spurði til frænda síns, þá lèt hann búa virðuliga veizlu á móti hânum, ok fagnaði hânum með blíðu, er þeir fundust. Dvaldist Knútr með keisara um hríð í hinum mestum kærleikum ok prís.

Þat var eitt sinn, er þeir töluðu, Heinrekr keisari ok Knútr lávarðr, þá mælti hertoginn til keisarans: herra! segir hann, ek hefi veitt yðr heimsókn í minni tilkvâmu, at sœkja at yðr heil ráð fyrir frændsemi sakir, vænti ek her sœmdar sem þer erut, ok at þer munit meira meta við mik frændsemi, en viðskipti minna fyrri frænda. En ríki mitt stendr mjök til auðnar, en hugr minn fýsist at halda sœmdum, vilda ek eigi láta þat vald, er faðir minn fèkk mer í hendr; vildum ver gjarna þartil hafa heil ráð af yðr, hversu með skal fara. Keisari svarar: ek hefi spurt vinsæld yðra, ok at þer hafit hvers manns lof, ok er hin mesta nauðsyn at þer fáit ríki yðru haldit ok sœmdum; nú er þat siðr vârr, segir keisarinn, her í Saxlandi, ok enn víða annarsstaðar, at læsa hafnir fyrir landinu, ok taka þar toll af, ok láta aunga ná at leggja skipum sínum í höfnina, nema leigu leggi eptir. Nú kann vera at þetta þikki hart, þar er menn eru óvanir þessu; en svâ mikinn framgáng hefir yður sœmd áðr fengit, at mik væntir, at hon mun ekki við þetta mínkast; þvíat þat er ríkra manna siðr víða í löndum, at læsa hafnir fyrir landi sínu, ok taka menn þar stórfe eptir, en þat er þó gæzla mikil ríkinu við ófriði. Þarmeð skal ek fá þer nakkvat í fjármunum, svâ at þú megir halda sóma þínum fyrir þessa sök. Hertoginn þakkaði keisaranum fyrir sín tillög, ok kallaði vel tilfallit í sínu landi, at læsa hafnir, ok kallaði svâ háttat landinu, at þat væri auðvelt víða. Síðan fór hertoginn heim í ríki sitt með stórmannligum fegjöfum ok mörgum sœmiligum hlutum, er hann hafði þegit af keisara.

Snorre Sturlesöns Heimskringla.

(See S. 39.)

Hákon Aðalsteinsfóstri var þá á Englandi, er hann spurði andlát Haralds konúngs föður síns; bjóst hann þá þegar til ferðar: fekk Aðalsteinn konúngr hânom lið, ok góðan skipakost, ok bjó hans för allvegliga; ok kom hann um haustit til Noregs. Þá spurði hann fall brœðra sinna, ok þat með, at Eiríkr konúngr var

þá í Víkinni: sigldi þá Hákon norðr til Þrándheims, ok fór á fund Sigurðar Hlaðajarls, er allra spekínga var mestr í Noregi, ok fèkk þar góðar viðtökur, ok bundo þeir lag sitt saman; hèt Hákon hànom miklo ríki, ef hann yrði konúngr. Þá lèto þeir stefna þíng fjölmennt, ok á þíngino talaði Sigurðr jarl af hendi Hákonar, ok bauð bóndom hann til konúngs. Eptir þat stóð Hákon sjálfr upp ok talaði; mælto þá tveir ok tveir sín á milli, at þar væri kominn Haraldr hárfagri, ok orðinn úngr í annat sinn. Hákon hafði þat upphaf síns máls, at hann beiddi bœndr viðtöku, ok at gefa ser konúngsnafn, ok þat með, at veita ser fulltíng ok styrk til at halda konúngdóminom; en þarímót bauð hann þeim at gera alla bœndr óðalborna, ok gefa þeim óðöl sín, er á bjoggu. At þesso örendi varð rómr svâ mikill, at allr bónda múgrinn œpti ok kallaði, at þeir vildi hann til konúngs taka; ok var svâ gert, at Þrændir tóku Hákon til konúngs um allt land, þá var hann 15 vetra: tók hann ser þá hirð, ok fór yfir land.

Þau tíðindi spurðust á Upplönd, at Þrændir höfðo ser konúng tekit, slíkan at öllu sem Haraldr hinn hárfagri var, nema þat skildi, at Haraldr hafði allan lýd í landi þrælkat ok áþjáð, en þessi, Hákon, vildi hverjom manni gott, ok bauð aptr at gefa bóndom óðöl sín, þau er Haraldr konúngr hafði af þeim tekit. Við þau tíðindi urðo allir glaðir, ok sagði hverr öðrum, flaug þat sem sinoeldr allt austr til lands enda. Margir bœndr fóro af Upplöndum at hitta Hákon konúng; sumir sendo menn, sumir gerðo orðsendíngar ok jartegnir, en allir til þess, at hans menn vildo gerast. Konúngr tók því þakksamliga.

Hákon konúngr fór öndurðan vetr á Upplönd, stefndi þar þíng, ok dreif allt fólk á hans fund, þat er komast mátti; var hann þá til konúngs tekinn á öllum þíngom; fór hann þá austr til Víkr.

Hákon konúngr kom til Frostaþíngs, ok var þar komit allfjölmennt af bóndom. En er þíng var sett, þá talaði Hákon konúngr, hefr þar fyrst, at þat var boð hans ok bœn við bœndr ok búþegna, ríka ok úríka, ok þarmeð við alla alþýðo, únga menn ok gamla, sælan ok vesælan, konur sem karla, at allir menn skyldo kristnast láta, ok trúa á einn guð, Krist Maríoson, en hafna blótum öllum ok heiðnom, goðum, halda heilakt hinn 7da hvern dag við vinnom öllum fasta ok hinn 7da hvern dag.

En þegar er konúngr hafði þetta uppborit fyrir alþýðo, þá varð þegar kurr mikill, kurroðo bœndr um þat, er konúngr vildi vinnur taka af þeim, ok segja at við þat mátti landit eigi byggja; en verkalýðr ok þrælar kölluðu, at þeir mætti eigi vinna, ef þeir skyldi eigi mat hafa: sögðo ok, at þat var skaplöstr Hákonar konúngs, sem föður hans ok þeirra frænda, at þeir vâro illir af mat sínom, þótt þeir væri mildir af gulli.

Ásbjörn af Meðalhúsom or Gaulardal stóð upp, ok svarar eyrindi konúngs ok mælti. Þat hugðo ver bœndr, Hákon konúngr! segir hann, at þá er þú hafðir et fyrsta þíng haft her í Þrándheimi, ok ver höfðom þik til konúngs tekit, ok þegit af þer óðöl vár, at ver hefðim þá himin höndom tekit; en nú vitom ver eigi hvârt heldr er, at ver mânom frelsi þegit hafa, eða mantu nú láta þrælka oss af nýjo með undarligom hætti, at ver munim hafna átrúnaði þeim, er feðr vârir hafa haft fyrir oss, ok allt forellri, fyrst um brunaöld, en nú um haugsöld, ok hafa þeir verit miklo göfgari en ver, ok hefir oss þó dugat þessi átrúnaðr. Ver höfum lagt til yðar svâ mikla ástúð, at ver höfom þik ráða látit með oss öllom lögum í landino ok landsrètt. Nú er þat vili várr ok samþykki, bóndanna, at halda þau lög, sem þú settir oss her á Frostaþíngi, ok ver játaðom þer; viljom ver allir þer fylgja, ok þik til konúngs halda, meðan einnhverr er lífs bóndanna þeirra, er her ero nú á þíngino, ef þú, konúngr, vill nokkut hóf viðhafa, at beiða oss þess eins, er ver megom veita þer, ok oss se eigi ógeranda. En ef þer vilit þetta mál taka með svà mikilli freko, at deila afli ok ofríki við oss, þá höfum ver bœndr gert ráð vârt, at skiljast allir við þik, ok taka oss annan höfðíngja, þann er oss haldi til þess, at ver munim í frelsi hafa þann átrúnað, sem ver viljom. Nú skaltu, konúngr, kjósa um kosti þessa, áðr þíng se slitit.

At eyrindi þesso gerðo bœndr róm mikinn, ok segja at þeir vilja svâ vera láta.

Brudstykker af gamle Danske Love.

Om nogle af de gamle Love vide vi ikke med Sikkerhed, hvo der har været deres Forfatter eller Samler, endnu mindre fra hvilket Aar de Haandskrifter ere, som vi have af dem. Neppe er imidlertid noget af disse ældre end fra Midten af 13de Aarhundrede. Men herved maa man erindre, at disse Haandskrifter ikke kunne indeholde noget tro Billede af Dansk, som det *taltes* paa den Tid da de bleve til; thi dels ere de *Afskrifter* af tidligere forfattede Love, dels ere jo disse Love selv sædvanlig meget ældre Folke-Vedtægter og Bestemmelser, der for en Del naturligvis forplantedes i deres gammeldags Sprog. — Af den Skaanske Lov er her det mærkelige Rune-Haandskrift benyttet, og Rune-Tegnene beholdt, da Nøglen til at læse dem jo allerede her i Bogen er given; dog har jeg troet, at en Oversættelse paa nuværende Dansk var nødvendig, da de af Runerne, som have en dobbelt Betydning, let kunde vildlede.

Af Skaanske Lov efter Rune=Haandskriftet.
11. B. 1. C.

ᚠᛦᛚᚼᛁᚱ ᛘᛆᚾ ᛒᛁᛋᚢᛅᚱᛘᛅ ᛋᛁᚾᚢᛘ ᛁ ᚼᛅᚼᚾᛅᚦᛅ ᛋᚴᚮᚼᛅ ᛆᚾᚾᛅᚱᛋ ᛘᛆᚾᛋ ᛋᛁᚼᛁ ᛏᛁᛚ ᚼᛆᚾᚢᛘ ᛅᚱ ᛋᚴᚮᚼ ᛆ ᚮᚴ ᚼᛆᚠᛁ ᚼᛆᛚᛏ ᚼᚢᛅᚱ ᚦᛅᚱᛆ ᚢᛁᛚ ᚼᛁᚾ ᛅᚱ ᛋᚴᚮᚼ ᛆ ᛅᛁ ᛚᛆᛏᛅ ᚼᚮᚴᚴᛁᛅ ᛏᚱᛅ ᛋᛁᛏᚦᛆ ᛚᛆᛏᛅ ᚼᛁᚾ ᛋᛁᛏᛁᛅ ᛒᛁ ᚴᚢᛅᚱ ᛅᛚᛚᛅᚱ ᚼᛆᚾ ᛚᛆᛏᛅ ᛒᚮᚱᛏ ᛏᛆᚴᛅ ᚦᛅᛘ ᚼᛆᚾᚢᛘ ᛋᚴᛆᚦᛅ ᛚᚮᛋᛏ ᛅᚱ ᛋᚴᚮᚼ ᛆ ᚠᛅᛚᛚᛅᚱ ᚼᛆᚾ ᛏᚱᛅ ᚢᛏᛅᚾ ᚼᛁᚾᛋ ᛚᚮᚠ ᛅᚱ ᛋᚴᚮᚼ ᛆ ᛒᚯᛏᛅ ᚼᛆᚾᚢᛘ ᚦᚱᛅ ᛘᛆᚱᚴ ᛅᛚᛚᛅᚱ ᛑᛦᛚᛁ ᛘᛅᚦ ᛏᛦᛚᛏᛅᚱ ᛅᚦ [1])

Af Kong Eriks Sjællandske Lov, efter Haandskr. F.

Lib. 2. cap. 48. Um ræt thing. — Thet scal man oc witæ, at thing scal thrü[2]) hauæ: Stathin, oc timæn[3]), oc folkit. Stathin ær then rætær, ær[4]) kunung hauer giuit, oc the hauæ allæ giuæt ia withær,[5]) thær i hæræth æræ; thet ma oc æcki anner stath skiutæs,[6]) utæn mæth allæ hæræthz mannæ wiliæ oc kunungs ia. Timæn thet ær thærra laghdaghæ, then ær the hauæ haft af ærælde. oc then dagh scal thet wæræ fram mith morghæn;[7]) oc ey ma han længær wæræ, æn til mith aftæn. oc ey ma minnæ[8]) thing wæræ æn tolf men. Warthær nokær döm dømdær for mith morghæn, tha ær han sum han waræ ey dømdær. Warthær oc thing sat, thet ær lagh thing[9]) warthær, ær man sættær um mith morghæn ællær sithær meræ,[10]) oc kumær swa at the skiliæs atær[11]) at, sum stundum warther ey langt thing, oc cummæ atær andræ men æfti, sithæn the æræ with skildæ, oc gøræ annæt thing; tha hwat sum the mælæ thæræ, tha scal thet ey meræ stath hauæ, en thet waræ ey mælt a thingi.

Lib. 2. cap. 88. Um børnæ fæ[12]) ær in warthær takit til gømæ. — Thet ær ræt sum før ær mælt: at then man finnæ

---

[1]) Paa nuværende Danſk: Følger (en) Mand Biſværm ſin i hegnet Skov anden Mands; (da) ſige (han det) til ham, ſom Skoven ejer, og have halvt hver af dem. Vil hin, ſom Skoven ejer, ej lade hugge Træ ſit, da lade hin ſidde Bierne kvær, eller han lade bort tage dem ham ſkadesløſt, ſom Skoven ejer. Fælder han Træet uden hins Lov, ſom Skoven ejer, bøde (han til) ham tre Mark, eller dølge (nægte det) med Tylter Ed (d. e. at han og elleve Andre aflægge Ed.)

[2]) Hvor dette ü er brugt, ſtaaer altid i Haandſkr. et u med en Tværſtreg igjennem. [3]) Tiden. [4]) ſom. [5]) ved, til. [6]) henflyttes. [7]) fra Mit=Morgen d. e. Kl. 6. [8]) mindre. [9]) Lov=Ting d. e. lovligt Ting. [10]) ſildigere. [11]) atter. [12]) Ejendom.

frændæ børn fæ hauær at gømæ, han scal thet ællær [1]) takæ til fælægr [2]) ællær til wirthninge. [3]) En ær thet swa litit, at man wil them ey takæ oc ey føthæ thæræ foræ oc clæthæ; tha ær thet bætræ at the thiggiæ [4]) them til matz the stund the æræ sma børn, oc gømæ them hint til theræ lang fræmmæ, [5]) æn the nøtæ [6]) theræ oc gangæ tho sithæn stafkarlæ. [7]) En [8]) um swa warthær hungærår, at the gitæ [9]) them ey ællær [10]) fød, ællær the æræ swa sma, at the cunnæ ey at almusæ gangæ; tha scal man them til things føræ oc mæth thing men rath them af theræ [11]) hjælpæ. En hwa sum theræ forforthær [12]) ællær utæn mæth thing (men) raath, tha scal han them atær gialdæ alt oc logh ofnæ, [13]) at ey war meræ.

Af Biskop Absalons Sjællandske Kirkeret, efter Haandskrift F.

Thettæ ær then ræt, ær sat wardh a malstæfnæ [14]) i ringstathæ lund af absalon ærkibiscop, æftær allæ siallænzfaræ bøn; for thü at rætæn war førræ af [15]) hardh mællæ biscop oc bønder.

Kyrki, of [16]) wigh warthær, ma [17]) ey annæt sinnæ wighæ, num [18]) løs warthær altær sten, ællær hürnæ bristær af altære; num thüs at hun warther swa myklikæ spiællæt, [19]) at thær ma [20]) ey gutz thianæstæ i wethæ. En scal man wighæn, tha aghæ [21]) kirky men at haldæ biscop en nat a theræ cost; hans caplan sculæ the giuæ half marc, og hans burswen [22]) en øræ: hælæghdom [23]) scal biscop til latæ a sin cost. —

Wil nokær man giuæ i sot, [24]) tha ma han ey meræ giuæ æn half sin houæth lot. æn um hans ærfungæ wile dyliæ [25]) thet æftær han døthæn, oc sighær præstenæ at thet war giuæt; tha mughæ ærfwngæ thæt dyliæ mæth tolf laghfastæ men. æn ær twiggi mannæ witnæ til, ær a [26]) hørthæ; tha mughæ arfwngæ dyliæ thet mæth næfnd [27]) i kyrkiæ socn, oc tho ey wildæ [28]) næfnd. wil man heel [29]) i clostær faræ; tha ma han in faræ mæth all sin houæth lot. —

---

[1]) enten. [2]) tilfælles (med sit eget). [3]) efter Vurdering. [4]) tigge. [5]) Fremtiden. [6]) nyde, fortære. [7]) Tiggere. [8]) men. [9]) kunne, formaa. [10]) paa anden Maade. [11]) af deres Fæ eller Ejendom. [12]) forøder, forringer. [13]) lovværge sig, gjøre Ed derpaa. [14]) et Møde. [15]) fer (isl. of). [16]) naar. [17]) maa man. Thi Kyrki (ikke Nomin. istdf. det ældre Kirkja, men Accus. istdf. det ældre Kirkju) styres af wighæ. [18]) undtagen. [19]) spildt, ødelagt. [20]) kan. [21]) have. [22]) Husholdningssvend, d. e. Hushovmester. [23]) d. e. Brød og Vin. [24]) d. e. paa sin Sotteseng. [25]) nægte. [26]) paa, derpaa. [27]) Mænd som udnævntes til at afgive deres Formening om Sagen. [28]) dog ej Gunstens Nævninge, men „uvillige Mænd." [29]) frisk.

Thet scal man oc witæ, at for hwær lønlic sünd, ær man ær scrifthæt for, oc hauær han thær præst witnæ til, for æn han war sæctæth thær for; tha a han sacløs at wæræ.

Af Kong Waldemars Sjællandske Lov, efter Haandskrift F.

Lib. 2. cap. 56. De hærwirkæ.[1]) — Thet skal man witæ, at æy mughæ færæ men gøræ hærwirke æn fæm, oc tho swa at hwar theræ hauær thrü folkæ wapæn. Æn rithæ anti gangæ fæm men ællær fleræ i manzæns gardh, ok gör antæ at the beriæ[2]) han ællær særæ, ær tho tuttæ ællær tuhæ[3]) han æller nokær hans hion, frælst ællær annogth,[4]) ællær sla hans dürræ up, ællær hoggæ hans tymbær sündær ællær hans anboth,[5]) ællær at the brütæ hans hüs, ællær at the takæ mæth wald nokær af hans kostæ[6]) burt mæth them; tha aghæ the thæræ foræ at bøtæ sum til kumer, oc fullæ hanum all then skathæ, thær the gørthæ withær hanum. oc bøtæ sithæn ther houæths man ær, fürtiughæ marc mannæn ok fürtiughæ marc kununge. Æn düll han oc hauær mænnæn witnæ til a thingi, tha takæ næfnd igen. Æn hauær han ey witnæ til, tha dülæ hin mæth thre tültæ. Oc hwar then ther i far oc i fülughæ war mæth hanum i thet hærwirki, tha botæ mannæn thre marc, oc kunungi thre marc, ællær dülæ mæth tültær eth.

Fortalen til Waldemar den Andens Jydske Lov, efter Haandskrift F.

Swa byriæs en[7]) for-talæn a iutæ logh, thær kunugh waldæmar gaf oc danæ tokæ withær.

Mæth logh scal land byggæs; æn wildæ hwær man oruæs[8]) at sit eghæt, oc late men nütæ iafnæth,[9]) tha thürftæ[10]) men ekki logh with; æn ængi logh ær æm[11]) goth at füllughæ sum sanænd;[12]) æn hwaræ sum mæn æuar[13]) um sanænd, thæræ scal logh letæ hwilt[14]) sannænd ær.

---

[1]) fjendligt Overfald. [2]) slaa. [3]) eller dog støde eller trække (tuhæ d. e. tughæ d. e. toge d. e. drage.) [4]) hans Tyende, fri eller Træl. [5]) Husgeraad. [6]) rørligt Gods. [7]) end, fremdeles. Disse to Linier ere nemlig Afskriverens Forerindring, da han i Forvejen har afskrevet andre Love. [8]) nøjes. [9]) Ret og Skjæl. [10]) trængte til. [11]) ligesaa. [12]) Sandheden. [13]) stræber. [14]) hvilket, hvad.

Waræ ey logh a landæ, tha hafthæ hin mest, thær mest matæ gripæ; thy scal logh æftær allæ men gøræs, at rætæ men oc spakæ oc sacløsæ nütæ theræ spækæ,[1]) oc urætæ men oc folæ[2]) ræthæs thet thær i loghæn ær scriuæt, oc thor ey for thü fulkumæ theræ undscap, thær the hauæ i hughæ. Wal ær thet oc ræt, at then thær guz ræzæl oc rætæns ælscughæ[3]) mughæ ey lockæ til godz, at høfthings ræzlæ oc landæns withær-logh[4]) for-fangæ[5]) them at gøræ illæ, oc pinæ them, af the gæræ illæ.

Logh scal wæræ ærlic oc ræt, thollich æftær landæns wanæ, quæmælich oc thürftælic oc opænbaræ, swa at allæ mæn mughæ witæ oc undærstandæ hwat loghæn sighær. Logh scal ey gøræs æth[6]) scriuæs for ænnæn manz særlic wild,[7]) num æftær allæ mænz thürft, thær i land bo. Ængæ man scal oc dømæ gen[8]) thæn logh, thær kunungh giuær oc land takær withær, num æftær thæn logh scal land dømæs oc rætæs. Thæn logh, thær kunung giuær oc land takær with, then ma han oc ey skiftæ æth aftakæ utæn landzæns williæ, utæn han[9]) ær opænbarlic gen guth.

Witæ sculæ allæ men, thær thænne bok se, at waldemar kunungh annæn waldemar[10]) sun, thær sancte knuts sun war, then timæ han hafthæ wæræt kunungh ni wintær oc threthyugæ, oc at wor hærræ war fød waræ gangæn thusænd wintær oc tu hundræth wintær oc fyurthyugh wintær. i marz manæth thær næst æftær loot[11]) han scriuæ thænnæ book,[11]) oc gaf thennæ logh, thær hæræ standær scriuæn a danskæ, i worthingburgh mæth hans sünær[10]) rath. Thær wit waræ: kunungh erich, hærtogh abel, iunchærræ kristofor, oc uffæ, thær tha war ærkibiscop i lund, oc biscop niclæs i roskæl, biscop ywar i fyun, biscop pætær i arus, biscop gunnær i ripæ, biscop gunnær i wybærgh, biscop ionæs i wændæl, oc biscop ionæs i hethæbü, oc thæræ-til allæ bæstæ menz rath thær i hans rikie waræ.

Af Flensborgs nyere Stadsret.

(Aftrykt efter K. Rosenvinges Udgave, som har fulgt en Pergaments-Codex, der bevares i Flensborgs Raadstue-Arkiv.)

Um bysins frælsæ. — Af[12]) byman af flænsborgh giuæs nokær saak af hærtugh, eldær andræ woldigh men, (ældær af nokær maan) ie for hwilkæ sak thær thet ær, tha scal ham ænict[13]) wold a

---

[1]) Fredelighed. [2]) Daarer. [3]) Kjærlighed til Ret. [4]) Straffelov. [5]) forhindre. [6]) eller. [7]) Gunst. [8]) imod. [9]) Her er Lov antaget for et Hankjønsord. [10]) Genitiv uden Endelse. [11]) i disse Ord ere oo sammentrukne til eet Tegn. [12]) dersom. [13]) ingen.

gøræs, fyr en ham næfnæs dagh oc stæth at swaræ for sik. Oc ei maa han nøthæs til annæn stath at orsak sik, eldær at swaræ for sik utæn bywoll,[1]) tho at then sak giuæs ham af hærscops wræthæ.

Køp. — Hwo sum køpær nokæt oc giuær fæstæpenning a, oc wil ei hald køp, han hauæ forskot the penning, oc giuæ hin, thær sald, two øræ penning. En drik the lithkøp, oc giuæs ei fæstpenning a, hwo sum køp withærsighær, han giald[2]) thet lithkøp, oc dyl han thet han ei sald ældær køpt, weri sik mæth the mænz ieth, thær lithkøp drukkæ. En wor ei witn with, weri sik mæth sin ien ieth.

Husfrith. — Af man fær til annæn manz hus mæth rathæth rath[3]) oc wæpnæth hand, oc brytær hus, oc gør husbond, eldær husfrø, eldær hion, eldær gæstæ saar eldær dræbær, oc worther gripæn mæth færsk gærning, ee swo manigh sum the æræ, hauæ forgørth hals og gooz. En dylæ the thet, weri sik mæth atæ naabur, fiyghær a hwær hand, jortheghær[4]) men. Tho ma han wrækæ thre af thissæ, sweræud a hælighdom, at the ær hans uwin, oc tha scul andær thre men næfnæs i theræ stæth.

Hwat husfrø ma sælæ. — Ænigh manz husfrø, husbond uwitænd, sælæ eldær wæthsættæ[5]) nokæt gooz høghræ, en for tølf ørtigh pennigh, eldær louæ for mieræ. — En wæthkøpær eldær fullkøpær nokær man af annæn manz kunæ mier, en sagh ær, han scal giuæ æftær gien hinnæ husbond thet gooz, oc hauæ forscot the penning, thær han ut gaf. En dyl han thet, thær han fæk af hinnæ, tha ma thet kallæs tiyfnæth.

Toln for liuænd waræ. — For hæst scul men tolnæ ien ørtigh penning, for ien horsmothær ien ørthigh; for folæ sæx penning; for uræ ien half øræ; for iet swyn tvo penning; for ieth swins flæsk tvo penning; for iet faar, eldær lamb, eldær buk, eldær giet, ien penning.

Brudstykker af Henrik Harpestrengs Lægebog.

(Af Historien vide vi intet videre om H. Harpestreng end at han i det 13de Aarhundrede var i Danmark bekjendt for sine medicinske Kundskaber og Skrifter, og at han døde som Kannik i Roskilde ved Aaret 1244. Nedenstaaende Prøver ere aftrykte efter C. Molbechs Udgave 1826, som har fulgt en Codex, der uden Tvivl er afskrevet af en Munk Knud Jul fra Sorø omtrent Aar 1300 eller lidt senere.)

Af malyrt. — Absinthium. malyrt. Hun ær heet i førstæ trappæ[6]) oc thyr[7]) a annæn. Hwilkæ lund mæn ætæ hænnæ ællær drikær, tha styrkær hun maghæ, tho bæst of man siuthæ hænnæ i

---

[1]) uden for Byens Vold. [2]) betale. [3]) med overlagt Raad. [4]) jordejende, bosiddende. [5]) pantsætte. [6]) Grad. [7]) tør.

rægnh watn, oc skæræs[1]) sithæn oc kolæs huær en dagh, fyrræ æn han drikær hænnæ. Thæssæ lund ma hun hiælpæ manughkyns siucdom, thær manygh fængær i maghæ. Thæssæ lund æltær[2]) hun oc spol orm burt; oc løsær manz quith; [3]) og dughær for mangkyns ilt, thær manygh fangær i sin quith. Hun dughær oc til at pissæ. Stampær man hænnæ mæth ædikæ oc smør sic mæth, tha fly hanum loppæ, oc flughær [dø] af hænnæ døn.[4]). Latær man hunugh with malyrt, tha skærær thæt øgnh thær smørs mæth. Thæn em,[5]) ær thær sotæn malyrt gær af, frælsær ørnæ thær wærk ær i. Malyrt ær goth with grøn[6]) sar, of hun stampæs oc lægs with. Hun dughær oc for clathæ,[7]) of man thwar sic i hænnæ sooth.[8]) Man spyr æi a haf,[9]) of man drickær hænne fyr mæth annæn dryk. Læggæ man malyrt hoos i sin sæng, tha dughær hun for syfn.[10]) Oc hwar sum malyrt lægs i klæthæ, tha skathær them æi møl. Stampær man malyrt mæth hunugh, tha dughær thæt tungæ byld, oc for blænæ[11]) thær um øghæn kombær. For øræn sang ær malyrt goth mæth oxæ gallæ. Siutær man malyrt mæth oli grøn, oc smør utæn geen maghæn, tha hiælpær thæt mikæt. Muus ætær thæn book æi, thær scriuæs mæth thæt blæk, thær mæth malyrt siuthæs. Rommær gauæ man malyrt at drickæ for manz hælænd gømsæl,[12]) oc prysde hænnæ meræ æn gul æller silf.

Hwa sum wil lækidom takæ, han skal thæt witæ, at nokær stærk lækidom ma æi giuæs børn, oc æi gamælt folc, oc æi andær thær kranckæ[13]) ær. Oc æi skal lækydom takæs ællær giuæs i mykæl hetæ, oc æi i mykæl kuld. Man skal æi twa lækydom takæ en dagh. Thæghær[14]) lækydom ær takæn til løsn, hauær man æi fangæt løsn, tha skal mat æi takæs fyrræ æn lykidom hauær syn dygh[15]) fulkummæt. Takær man mat fyrræ, tha ma han ræthæs at han fangær rythæ.[16]) Thæn thær lækydom hauær takæt, ma annæn dagh bathæs, at thæt thær løsth ær af lækydom ma mæth bastuf af tømæs. Wil han giærnæ bastuf hauæ, thæt ær got mark[17]) at wæræ længi i. Æn thol han mikæt het, tha gangæ ut æftær løsn, [oc] drickæ sik biugsoth.[18]) Fangær man ilt i liuær æftær lækydom, tha dricke warmt watn. Thæn thær lækydom hauær takæt til løsn, fangær stundum upkastnyngh oc æi løsn, oc thæt warthær thæn kranclyt[19]) thær maghæn hauær. Oftæ oc thæn thær spydrickæ takær, fangær løsn oc æi upkastningh, oc thær for ær thæt at maghæn ær stærk. Hwa sum wil løsn gør (æ) um wintær, han skal sunnæn wæthær wactæ thær til, oc um sumær scal man northæn wæthær hauæ til lækydom. Mark til at witæ næær

---

[1]) klares. [2]) driver. [3]) Bug. [4]) Lugt. [5]) Em, Damp. [6]) frisk. [7]) Kløe. [8]) i et Afkog deraf. [9]) paa Havet, d. e. bliver søsyg. [10]) hjælper den til Søvn. [11]) Blegner. [12]) for at bevare hans Helbred. [13]) svagelige. [14]) saasnart, naar. [15]) Kraft, Virkning. [16]) Feber. [17]) Tegn. [18]) Bygsuppe. [19]) Her maa rimeligvis læses: oc thæt warthær for thæn krankhet.

lækydom hauær ysræt[1]) dughæt, thæt ær mykæl thyrst. Wil han danæ, æftær at lækydom hauær syn giærnyngh fulkummæt, tha skal han win dryckæ, oc rosæ watn skal stænkæs a hans anlæt.[2])

Formal[3]) af stenbok. — Evax konugh af arabie land skrøf til nero keysær, hwilkkæ ærlikæ stenæ æræ, oc af therræ dygh hwær særlæst,[4]) oc af therræ lyt oc therræ nafn, oc horæ[5]) the mughæ hittæs oc hwarc.[6])

Bæræs oc æi gothæ stenæ swa sum them hørær oc bokæn biuthær, the innæn gull thær gull hørær, oc the annæt thær annæt hørær, oc the i winstræ waghæ[7]) oc the i høuræ waghæ, thær thær høræ; tha hauæ the æi fullæleke therræ dygh oc therræ kraft. Thæssæ ær the stenæ oc therræ nafn, thær bokæn sæghær aaf. ændæs fortalæ af stenbok.

Crisolitus hetær en ærlyk steen. Han ær røth i lyt, skynænd æns gull. og giuær af sik gnistæ gen sool. Oc innæn hanum ær grønæ stripæ lytæth æns haf. Han skal bæræs innæn gull, oc ær goth for trollæ oc for ræzlæ. Thænnæ steen kombær fra blamannæ land, oc skal a winstræ wagh bæræs.

Af en anden noget yngre haandskreven Lægebog, Codex Arnæ-Magn. No. 187, 8.

Hær byries[8]) af howæth wærk, hwat thær skal gøres føre. Thæn man hauer houæth wærk, æller myster sijt wit, takæ hunægh oc wijn bathæ iæfnt samæn oc lat i een leer grydæ the ny ær. oc lat ther meth camiliatam swa myket som thek thykker, oc siuth theth om al en dagh, oc gijf hanum theth at drikke, oc se at han sofwær æy om twa daghæ oc tua nættær, oc frælsæs han af thæn sot.

Sumæ mæn hauæ the øghæn, at the ma æy see om aften æller om nat. hua sum sua ær, hanum skalt thu latæ bloth aff een athræ[9]) hetær cephalica, oc skalt thu gifæ hanum ierapalga æller pillule stomachion, oc meth lithen mat skalt thu thøm føthæ. æy skalt thu om nat[10]) giuæ them at ætæ. oc thu skalt thøm gifæ getæ milt stect a eeld, oc thær skalt thu pipær i læggæ, oc thær milten ær stect, tha skalt thu hænnæ støthæ oc writhæ af hænnæ alt theth thu mat fa, oc smør thær meth thæn manz øghæn thær æy ma se um quæld oc om nat, tha haldæ sinæ øghæn oc sit anletæ ofær røghæn up ganger af grydæn, oc aff theth getæ køt thær siuther. oc tha bæthræs hanum thæn blindelsæ.

Hær sighæ wi af døuæ øræn, hwat lægædom thær hører tel. Tac biørnæ istræ oc thiwrs tælgh oc smør oc kirsebærs quathæ[11]), oc

---

[1]) ret meget. [2]) Ansigt. [3]) Fortale. [4]) særdeles, særskilt. [5]) hvorledes. [6]) hvor. [7]) Side. [8]) begyndes. [9]) Aare. [10]) Aften. [11]) Gummi.

blandæ alt samæn oc wærm thæt oc drøp thæt i øren. Oc om thæn dagh far thu howæth wære thær af, oc annen dagh tha helær thæt. Item tac æskæ stauæ oc læg i eeld, oc thæt watn wt løper at ændæn, saunæ [1]) thæt i een æggæ skal, oc blandæ thær tel een sketh mæth hunugh, oc tac osæn [2]) af purløcs houæth een sketh oc iouis barbe os twa skether, oc blandæ oc si gønum een lin clut, oc lat innen eet glar kar. oc tha thær with tharf, drøp thæt i øren.

Det første Danske Kongebrev, af Kong Oluf.

(Dette Privilegium for Stubbekjøbings Bymænd, givet 1386 af Dronning Margretes Søn Oluf, opbevares i Original-Dokument i Stubbekjøbing. Sproget er ikke frit for Germanismer, hvilke maa tilskrives Forfatteren eller Afskriveren. See Danske Mag. 1 D. p. 35.)

Wi Olaf meth Guzs nathæ Kuning i Danmark oc i Norwe, oc een reth Aruing teel Swirikes rike, helse alle men, som thethæ Bref see eller høre, Innerlighe meth guth. Wi kunnæ [3]) the ther teel ære, oc swo the ther teel komme skulæ, thet wi hawe vnt oc lathet wore keræ Bymen i Stubbekopingh theræ leighe, swo sum the hawe haft fore fyretiuf winter, sum thet ligger a Munkholm, [4]) swo sum man kaller Stubbekopings Leighe. Hware fore forbythæ wi thet noker man, i hwo thet er, dat the foresauthæ Bymen i Stubbekoping i thet forbønomende Læie bothe po Land oc i Strand them af at trenge, swo fremt som the wille hawe wor Hulle oc vor Nathæ. Teel witnes burth tha stetfeste wi met wort inghefeile. oc framdeles buthe wi wore thiennere, at i ikke lathe wore kere Bimen forvnrette. Datum anno Domini M.CCC.LXXXVI. Scriptum sabbato post assumptionem beate virginis.

Af den Kalmarske Unionsact 1397.

(I Ny Danske Magazin 3 B. har Conferentsraad Treschow meddelt dette mærkelige Actstykke, med største Nøjagtighed, som han selv siger, aftrykt efter Original-Dokumentet. Imidlertid har dog ved Afskrivningen eller Trykningen indsneget sig en saare betydelig Mængde Fejl, hvorved Sproget er meget forvansket. Disse Fejl ere her rettede.)

Først: at nw scule thisse thry Riken hafue thenne Koning som ær Koning Eric i hans lifdaghæ, oc sidhen ewinnelicæ scule thisse thry

---

[1]) saml. [2]) Saften. [3]) kundgjøre. [4]) En ubeboet Holm under Møen, med noget Krat paa, og fuld af adskillige Slags Fugle-Vildt.

Riken en Koning hafue oc ey fler ouer alle thry Riken, suo at Riken aldre at scilias meer, om Gudh will. sidhan efter thenne Koningrens lifdaghæ scal en Koning ouer al thry Riken weliæs oc takes, oc ey flere, oc scal engte et [1]) Riket en Koning takæ eller welghæ herefter, wtan met fulborlich samtykke oc endrecht allæ thrygge Rikenæ. Gifuer oc Gudh thenne Koning søn, eller them, efter hanom kommæ, en søn eller flere, tha skal en til Koning welias og takas, ouer al thry Riken, oc ey flere: the andre brøthræ worthe met annet Herscap belente oc bethenkte i Riken; oc døtre om han them faar, tha gøre ther om, efter thy som laghen wt wiser. oc jo en aff Koningrsøner, om Gudh wil at tha noken til ær, at thisse thry Riken hanom weliæ, oc han blifue Koning, oc ey flere, som fore er sacht. —

Frambeles scal Koningen styræ oc radhæ met sit Rike i Danmarc om hws oc feste, lagh oc dom, efterthy som ther ær lagh oc ræt, oc Koning ægher oc bør at gøræ; suo oc i Suerike oc i Norghe, efter theræ lagh oc ræt oc Koning ther ægher oc bør at gøræ, oc draghes engin lagh eller ræt wt aff eet Rike oc wti annet, the ther ey før hafuæ waret lagh eller ræt; wtan Koningen oc huert Riket blifue widh syn lagh oc ræt, som fore er sact, oc huert bør at blifue.

Kan thet oc suo worthæ at a noket et aff thisse Rike orlogh eller hærscyold wpastyrter, huilket et therræ thet helzt kan worthe, tha scule the andre tw Riken, nar Koningen eller hans embitzmen wpa hans wegne them tilsigher, met macht oc al troscap thet Riket til hjelp oc werghe komme, huart them worther tilsacht entich til land eller watn, oc scal huert et Riket thet annet til hjelpe kommæ oc waræ, som ther tilbør, wtan alt arct,[2]) thoc suo at huor et Riket eller bathe tw thet enæ til hjelp komme, tha scal man i thet Riket them met spisan oc kost oc fodher af Rikesens embitzmen theræ nøthorft forese oc bæring, oc scipe [3]) at landet oc almughen ey forderuet worther; en om therræ thienisto løn, scadhe oc fenrel eller annet thet suo tilrørir, ther stonde Koningen them fore, oc ey Rikesens embitzmen eller almughe therom queliæ eller a talæ.

Oc scal huer man høgher oc lagher widh ræt oc lagh blifue, oc sich nøghe lade i lagh oc ræt oc met engin døthfeydhe eller annen wræt eller høghmod noken the annen forthrykke, eller wforrætæ then ther mindræ forma; wtan alle scule ræthes Gud oc Wor Herra Koningen, oc alle stonde hans budh, efterthy som tilbør, oc hans embitzmen the han tilsetter wpa synæ wegne oc rætte ouer them som her amot bryde. Worther oc noken i noket Riket fridhløs eller biltogher [4]) eller forlictogher [4]) i annet Rike for syn rætæ brut,[5]) tha scal han suo wel i thet enæ Rike wara fridhløs som i thet andræ, oc scal hannom engin heyne eller forsuaræ, wtan huor han worther a talæther oc a kerther,[6]) ther skal man ouer hannem rætæ,[7]) efterthy som han brut hafuer oc ræten tilsigher.

---

[1]) intet enkelt. [2]) Argelist. [3]) skaffe, indrette det saa. [4]) landflygtig, fredløs. [5]) for sin Rettebrud, Brud paa Retten. [6]) paatalt og anklaget. [7]) rette, dømme.

Frambeles scal Wor Fru Drotning Margaretha styra oc besidiæ, radhe oc beholde i henne lifdaghe whindrit met al Koningrlich ræt, engte wndertaket[1]) efter henne følghe alt thet, som henne Fadher oc henne Søn henne wnte oc gafue i thærre lifuene liff oc i therræ testament, oc suo i Suerike henne morghengaue oc annet, thet Rikesens men i Suerike hafue met henne ouer enæ dræget oc samthyct at hwn beholde scal, suo oc henne Morghengaue i Norghe, oc thet henne Herræ Koning Hakon oc henne Søn Koning Oleff henne ther wnt oc gifuet hafue bothe i. therre lifuende liff oc i therræ testament oc et mughelict testamente at gøræ efter sich, oc thet at holde, thoc suo at landen oc slotten komme igen fri oc wmbeuoren[2]) til Konningen, nar hwn dør, wtan suo mange pænninge oc goz som hwn mwghelica bortgifuer i syt testamente, som fore er sact.

Til mere Beuaring alle thisse forscrefne stykke, at the scule stadighe, faste oc wbrydelicæ blifue ewinnelicæ met Gudz hielp, oc i alle mode oc met alle article som forscrefuit star, oc at breff sculæ giffues wppa perkman screfne, tw aff huart Rike, suosom ær Danmarc, Suerike oc Norghe, ludende i alla moda oc met allæ artikele som hær forescrefuet star, oc sculæ incigles met Wor Herræ Koningens oc Wor Frw Drotningens oc Rikesens radz oc mens, oc køpstæthes incigle aff huert aff thisse thry Rike Danmark, Suerike og Norghe, oc at alle thisse stykke æræ suo talædhe oc ende, oc at the i alle modæ suo fulgdraghes oc fulkommes oc blifue sculæ som forescrefuet star; tha hafuer Wi Iæcop oc Hinric aff Gudz Nadh Erchebiscope i Lund oc i Wpsalæ, Pæther oc Knut met samme Nadh i Roskilde oc i Lyncopink Biscopæ, Karl aff Tofftæ, Iones Andersson, Sten Beyntsson, Iønes Rut, Thure Beyntsson, Folmar Iacopsson Erengisl, Pæther Nielsson aff Agarth oc Algut Magnusson Riddere, Arent Prouest in Oslo, Amund Bolt, Alff Harilssøn och Goute Erichsøn Riddere, ladit wore incigle met goth wilghæ henges for thettæ bref, screffuit Kalmern Anno Domini Mo. CCCXC septimo, die beate Margaret Virginis[3]).

Udtog af St. Knuds Gildes-Skraa.

Det er rimeligt, at Kong Knuds Gilde, stiftet til Ære for den i Albani Kirke i Odense 1086 myrdede Knud (4) den Hellige, fik sin Skraa (Lovsamling) stadfæstet af Erik Ejegod Aar 1100 e. Kr. Det ældste Haandskrift, man har af dette interessante historiske Mindesmærke, fra det 15. Aarhundrede, findes aftrykt i P. Kofod Ancher om gamle Danske Gilder og deres Undergang. Kbhvn. 1780. Derefter er atter nedenstaaende Udvalg aftrykt.

Wy gild brødræ innæn sanctæ knuts gildæ, som hælig martir wor, i otthensø stath boendes, gøræ thet allæ men viderlict, neruærende

[1]) uden Undtagelse. [2]) uforbeholden. [3]) Neden under paa Diplomet have Sigiller i grønt Voks været paatrykte, hvoraf dog kun smaa Fragmenter ere tilovers.

och kommende, met thennæ neruærende skreft: ath wor nadighæ herræ kong Eric hawær ikkæ al enistæ i fyøn, mæden om væl[1]) iwær al danmarks rigæ, sanctæ knuts gildæ fast giort, thæt statfestæt och stadæligæ styrkæt.

Art. 1. Om gildbroder ihiæl slaer sin gildbroder, han scal bødæ then dødes arwynghe xl march penningæ, och gildbrødræ iij march; och ther iwær scal han mælæs vth aff gildet meth eet ont nafn som ær nidingh. Om gildbroder slar noghen man i hiæl, som ikkæ ær gild broder, och brødræ æræ neruærendes, tha sculæ the hielpæ hanom af lifs wodæ: Om han ær nær hafæt, tha sculæ the skipæ hanom bod och aarer, och øsæ kar, och eld fyræ,[2]) och øxæ; och siden voktæ segh self sosom han kan.

7. Ho som slaar sin gildbroder til bloots i gildes hus allar i gildes gaard met hammer, øxæ, kep, aller met noger annen thing, huat som helst thet ær, i houet, saa at han meghet veder thorf læges lægædom; tha scal han bødæ xii march imoth hanom som saaret fik, gildbrødræ eet pund hunugh, och alderman i march. Och ho som slar igen, han scal bødæ thet samæ vidæ,[3]) om thet genslau er stort och farlict.

11. Huilken som thræter veth sin gildbroder i gildet, och saa fortørner hanom ath han kan ikkæ hauæ freet i husæt, och saa bort ganger, vorder han ther foræ felt;[4]) tha scal han bødæ veth hanom vi march, gildbrødræ een march, och olderman en halff march. Och hosom kaller sin gildbroder thyøff, troløs, aller herienssøn,[5]) Aller drauer hanom i haaræ, Aller vredæligæ slar met næuæ; han skal bødæ veth hanom vi march, gildbrødræ i march, och olderman en halff march.

20. Nar gildet scal væræ, tha sculæ the brødræ, som tel næfnes af alderman, antuorde dem, som stolbrødræ[6]) æræ, hunugh aller malt, huat som the æyæ ther tel. Æn om thet forfares foræ thæres forsømelsæ, thet scal vides them. Hosom vordæ telnefndæ ath gøræ gildet, the samæ sculæ gøret. Allers huer aff them, som tel ær nefnd, scal bødæ ii øre sølfs allæ brødræ foræ thæres forsømelsæ, vden han hauer loulict forfal. The som tel æræ nefndæ ath gøræ gildet, orsages ath the thet ikkæ gøræ: foræ siugdom, foræ fatigdom ath han hauer møst sit gods, och om han hauer skipet sit gots och ær paa sin farendæ væy, Aller i andræ maadæ thes ligæ.

41. Nar nogher gildbroder døør, tha scal huer bæræ sin pennyng, som kalles ligscud, tel thet hus som liget ær innæn. hosom thet ikkæ gør, han scal bødæ een øræ pennynge, vden han hauer loflict forfald. Hosom ikkæ kommer then tiid liget bæres til kirken, før the

---

[1]) om væl, tillige. [2]) Fyrjøj, Fyrstaal. [3]) Straf. [4]) overbevist. [5]) et Skjældsord, dannet af Odins Navn Herian, omtrent: et Djævels Menneske. [6]) Gilderne havde gjærne foruden Oldermanden to eller flere Stolbrødre, som forestod Gildets Indkomster og gik Oldermanden i alle Ting til Haande for at befordre Gildets Tarv.

hauæ gangeth omkring thre gaarde met ligæt, han scal bødæ een øræ. Hosom ikkæ ær i messen met liget, och then tid thet iordes, bødæ een øræ.

43. Hosom vil hauæ brøderscap breff, han scal giuæ olderman och stolbrødræ iiij grotæ. och førstæ thet scal besegles, tha scal han giuæ een tynnæ øl. och bysens scriuæræ iiij grotæ foræ breffet, huilket ængæn scal scriuæ vden han. Och ikkæ scal alderman hauæ makt ath besæylæ saa danæ breff vden stolbrødræ semthøkæ, och i thæres næruærelsæ.

Af Kong Eriks Kronike.

Forfatteren til denne Krønike, som oprindelig er skreven paa Latin, ansaaes i ældre Tider for at være en Kong Erik (af Pommern), uden at vi kunne angive Grunden til denne Tro. Krøniken selv er kun af liden historisk Værdi; vigtigere er som Sprogmonument den danske Oversættelse, sandsynligvis fra 15. Aarhundrede, hvilken findes aftrykt i Ny Danske Mag. 5. B. S. 161. o. f.

Om Stærkodders Endeligt. — Øly hin freknæ, han wor swo rask, at han wildæ æi hawæ istæth[1]) til sin sadæl. Item han wor oc swo grøm, at hand slo Stærkather i knæ met sijth øghænsywn. Øly for in i Swerighæ, oc ther nøddæ thæ hannum at fæktæ. Forstæ dagh fikthede han aa mooth een, annæn dagh aa mooth to, thredyæ dagh aa mooth thræ, fiærdæ ꝛc. Oc swo øktæ han hwær dagh, til han hauthæ æløwæ slawet i fekt. Thær star scriwet af hannum, at Stærkather laat sæg købæ for gul til af kuning af Swerigæ, af sla Øly i hiæl, i swo dannæ madhæ: kuning Øly wor i batstowæ at[2]) i een sin aufl̄sgard i Sialand, i Læthræ. Thær laat Stærkather seg felæ[3]) in i stowæn til kuningin. Genstæn[4]) kuningin løfthæ sinæ øynæ opp at swo til Stærkathær, tha word han swo ræd, at han for rezæl fiæl næth i sinæ knæ. Æn kuningin gaf hannum wisdom aa mood sin grømheet,[5]) oc ther slo han kuningin i hiæl. Æn æfther han hauthæ giørth thæn forræthelsæ aa mood sith rætæ droth oc sin rætæ hærræ, tha grad han all tijt bathæ nat oc dagh. Oc thet gul, han fek af kuning af Swerik, thet bar han allthiit hoos seg, swo længæ at han gawet thæn hannum i hiæl slo. Omunder Ølyson word kuning i Danmarch æfther sin fathærs døth. Omundær, i hans thijt giørdes Stærkather gamil oc wanfør, oc syrde for, at han skuldæ dø i sæng som een annæn man, oc mæst fordy han sloo kuning Øly i hiæl. Paa een thijt kom han [til] een, heet Høthær, hwes fathær han hauthæ før i hiæl slawet, oc sawde: Jæk drab thin father, tu hawer ræth til at hæfnæ hans døth. Æn thættæ gul, tu seer meg

---

[1]) Stigbøjle. [2]) Her synes at fattes et Ord. [3]) istf. felyæ, følge. [4]) saa snart. [5]) d. e. lærte ham at undgaae hans Øjnes Grumhed.

hanæ, thet wel iæk giwæ theg, om tu megh i hiæl slaar. Høthær, thil thæs han mattæ hæfnæ sin fathers døth, oc faa thet møglæ gul, tha thog han Stærkathærs eyæt swærd, som Skom heet, oc af slo hans howet, i Skanæ wed Rynæbro, oc giorddæ seg om met Skom, forde gothæ swærd, oc wildæ gangæ ywer forscrefnæ bro. Ther han mit aa bro wor, tha gleet Skom af slithæ, [1]) oc fal vnder broen, fra tha oc æn tha [2]) kunnæ ingæn man fangæ thet swærd op. Æn nær stort wadnfal ær, tha see man thet æn i dagh vnder stundum.

Gamle Danske Viser eller Kæmpeviser.

Under denne Benævnelse indbefatter man en meget stor Mængde (omtrent 1350) episke og lyriske Digte fra Middelalderen, der handle snart om gamle Kæmpers eventyrlige Bedrifter, snart om Fortryllelser og overnaturlige Væsners Magt, snart om mærkelige historiske Begivenheder, snart om lykkelig eller ulykkelig Kjærlighed. Viserne ere ikke alle oprindeligen danske: adskillige ere fra først af digtede i Norge, end flere i Sverrig, og en hel Del stamme fra Tyskland, andre fra Engelland og Skotland. Forfatternes Navne og Levetid kjende vi ikke; men at de ere digtede i Middelalderen og først senere samlede og opskrevne efter Reformationen, er vist nok. De kunne meget godt være forfattede i Tidsrummet 1200—1500, skjønt Sproget ved første Øjekast viser hen paa det 16. og 17. Aarhundrede. Thi deres Alder kan ikke sees af Sproget: ved de forskjellige Afskrivninger, som fulgte hinanden, forandredes nemlig ej allene Sprogformerne med den fremrykkende Tid, men baade disse og mange Udtryk forvanskedes ikke sjælden indtil Uforstaaelighed og fuldkommen Meningsløshed, fordi Afskriverne ikke længer selv altid forstode den forefundne Text, og det er just de sidste, altsaa mest forkvaklede, Afskrifter, som Tiden har levnet os. Imidlertid, hvor bevisligt det end er, at saaledes som vi nu finde de gamle danske Viser i Afskrifterne (med en stor Mængde Forvanskninger af Sproget, ofte med Linier uden Mening, Endelser uden Rim, hvor dette aabenbar skulde være, og Omkvæd som synes slet ikke at stemme med Indholdet), udgik de ikke fra Digternes Mund og løde ikke paa den Tidsalders Læber, hvis Glæde eller Trøst de vare, saa have vi dog i dem det Væsentlige, Visernes Aand og Sjæl, ja i Hovedsagen ogsaa deres Legeme, om end dette stundom er skjult under en forandret og ikke passende Klædedragt. Indholdet viser, at de ere forfattede i Adelens og Ridderskabets mest blomstrende Tid, medens Munkestand og Gejstlighed vel var udbredt og mægtig, men dog ikke saa mægtig som Adelen, Kongens Anseelse derimod var svækket, Bonden nedsunken i Usselhed og Borgerstanden endnu ikke havde begyndt sin Udvikling. For Adelen digtedes Viserne; paa deres Borge og i deres Kredse lød de. Men da den danske Adel fortrængtes af den tyske, hørtes de endnu i Borgestuerne blandt det danske Tjenerskab, og gik derfra ud til menig Mand.

Disse Viser vare ej allene bestemte til at synges, men upaatvivlelig ogsaa ofte til at danse efter. Melodierne, hvoraf en stor Del existerer endnu, ere sædvanlig melankolske og i Mol, skjønt Indholdets Tone ofte er let og skjemtefuld. Omkvædene ere ikke noget Uvedkommende eller senere vilkaarligen Tilsat; de høre med til Viserne og angive den Grund, hvorpaa Begivenheden hviler eller hvorfra den udgaaer, eller og de lyde som Skjæbnens Røst, ligesom Koret i den græske

---

[1]) Skeden. [2]) æn tha, endnu.

Tragødie. Foruden det poetiske Værd, som de endnu for os besidde i saa høj en Grad, have de tillige megen historisk Betydning, idet de dels meddele om enkelte vigtige Begivenheder hvad Krøniken fortier, dels tydeligt skildre og belyse Middelalderens daglige Liv, især i de højere Stænder.

A. S. Vedel har først udgivet en Samling af dem, hundrede i Tallet, i Aaret 1591. Til disse føjede Peder Syv endnu hundrede andre i en Udgave 1695. I dette Aarhundrede forenede W. H. Abrahamson, R. Nyerup og K. L. Rahbek sig om at gjøre et Udvalg af 222 Viser, hvilke udkom 1812—1814 i 5 Bind. Endelig har Svend Grundtvig (Søn af N. F. S. Grundtvig), med Understøttelse af Selskabet til den danske Litteraturs Fremme, begyndt en ny Bearbejdelse, som baade med Hensyn til Sproget og Indholdet var højligen fornøden, efter et storartet Anlæg, hvoraf vi have al Grund til at vente det Bedste og hvoraf første Del i to Hefter allerede er udkommet 1853 og 1854. Af de her valgte fire Viser kunne de to sidste, aftrykte efter den ovennævnte Nyerupske Udgave, ikke betragtes som Bidrag til Sprogets Historie.

Kong Diderik og Holger Danske.

(efter Karen Brahes Foliohaandskrift Nr. 202 i Svend Grundtvigs Udgave.)

1. Stterck Dyderick boer y Berneland
alltt med synn atten brøddere:
och huer aff denom haffde søner tholl,
well stuore kiemper och wreedde.
Men striddenn thend stander for nuorden vnder Jyutland.

2. Søster haffuer hand XV,
och huer daa haffuer dy sønner XII,
thend yngist aff denom haffuer XIIII,
thy reddis icke for dieris lyff.

3. Saa gick thi fram for bierigitt att staa,
saa mange skønn kemper-krop:
ther thi leegge
saa hygtt offuer biuge-top.

4. „Nw haffuer wy strid all werden igenem.
och thett haffue wuondett slett:
thitt haffue wy hørt sige om kong Holger Dansk,
hand buor y Danamarck.

5. Thett haffue wi hørtt sigge aff kong Hollger Dansk,
hand buor y Nør-Jiudland:
hand ladder sieg krone med røde guld,
hand weell aldrig were mand."

6. Suerting fieck op enn stollstanng,
saa begyntte hand att thrue:
„Weell hunddrett aff kong Holges beste mend
thenom worder ieg icke wed en flue.“

7. „Hør du, Suertting, du suortte dreng,
dw wierger dem aldrig saa ringe;
wy haffuer tidt hørdt sigge aff kong Holgers mend:
er raske wnge drennge.“

8. Tthett suaridtt hyggenn Bermerriß,
hand mellte en ord allieenne:
„Y morgenn wille wy till Danmarck,
om konng Holger tør biee oss hieeme.“

9. Thy drog vd aff Bernerland,
thi war XVIII thusind sterck,
och thi drog denom y Danmarck,
kong Ollger wilde thi geste.

10. Saa hieedder kong Holgers miendste mend:
lidden Vlfann Jaarnn och her Suend Feeldlinng suar;
thi skieckitt them fremerst y en rinng,
thy tuorde well staande thenn shaarre.

11. Thi sloggis III netter och thre dage,
ther størtt saa mangen skiønn mand:
kong Olgers mend bleffue all wied machtt,
der størtte mangen aff Bernelandtt.

12. Tthi sluog tiell-samell med fuld magtt
alt paa den suorte hieedde:
der waar saa ynckelig en samell-gang
aff stuore kemper och wreedde.

13. Tthett wor hygge Bermerritz,
hand suarede en ord allieenne:
„Nu løffuer der ingenn vdden hunddritt aff woris meennd,
huor skuldde wy Holger Dansk offuer-wyndde?“

14. Stterck Tthidderick thuog till buodde hans bieenn,
hand løb offuer bierig och daalle:
och Suerting hand tradde denn same wiee,
ihuor fast hand truett førre.

15. Tthett meelltte sterck Tthiderick,
hand suo seg op till sky:
„Thett er tid, wy drager hieem till Bernn igenn,
her haffue wy ingen ly."

16. Tthett meelltte lidell Vlfaan Jaarnn,
hand holdt vndder grønen lidde:
„Fuld liditt daa tør thie rose aff,
thy waare y Danmarch att stridde."

17. Tthennd thid dy drog aff Bernne-land,
thi waar weell XVIII thwsind meend:
ther kaam sleett ingenn tilbage igenn,
vddenn halleff-thridisinds-thyffue och feem.

18. Och blodditt thett rindder y striddenn strøm
buode offuer bierrig och hyffue:
och røggenn standder y hemellenn vd,
och suollenn bleff bluodig och rød.
Men striddenn staandder nuordden vndder Jyttlannd.

Dronning Damors (Dagmars) Død.

(efter et Haandskrift paa Universitets-Biblioteket i Kjøbenhavn.)

1. Dronning Damor[1]) ligger wdi Ribe siug,
til Ringsted lader hun sig vente;
alle de Fruer i Danmark er,
dennem lader hun til sig hente,
I Ringsted der huiler Dronning Damor.

2. „I henter mig en, i henter mig to,
i henter mig aff de vise,
i henter mig liden Kierstin,
Her Karls søster aff Rise.

3. I hente mig unge, i hente mig gamle,
i hente mig aff de lærde,
i hente mig liden Kierstin bold,
allære saa er hun værde."

---

[1]) Valdemar Sejers første Dronning; hans anden blev Bengjerd af Portugal.

4. Int kom liden Kierstin at dør,
hun skint alt saa rød aff guld,
hun kunde icke liuset paa krunen see,
hendis Øyne vaar taarefuld.

5. Liden Kierstin ind at dørren treen,
met tuct oc tauffren sinde,
Dronning Damor stander hende op igien,
saa vel hun fognede hende.

6. „Kandstu lese oc kandstu scriffue,
oc kandstu løse min pine,
da skalt du slide rød skarlagen,
oc ride graa ganger min."

7. „Kunde ieg læse oc kunde ieg scriffue,
det giorde ieg alt saa gierne;
det vil ieg for sandigen sige,
eders pine er haarder en Jern."

8. Det vaar liden Kierstin,
tog bogen oc derutj saa:
„Hielpe eder gud fader i Hemerig,
eders pine er horder ent staal."

9. Hun tog bogen utj sin hand,
saa sørgelig derutj leste:
„Hielpe os Krist i Hemerig,
at i eders Liff kunde friste."

10. Saa tog hun sancte Marie bog,
hun leste op alt det hun kunde,
det vil ieg for sandingen sige,
saa saare hendis Øyen de runde.

11. De fulde[1]) hende vd, de fulde hende ind,
det lidde io lenger oc verre.[2])
„Emeden det kand ei bedre vurde,
i sender bud effter min Herre.

[1]) fulgte. [2]) Det blev jo længer jo værre.

12. Emeden det kand icke bedre vorde,
i sender bud effter min Herre;
i sender bud til Jullands borg,
i finder hannem icke før.

13. Thet da vaar den liden smaa Dreng,
hand loed icke lenger for liide,[1])
lagde hand saddel paa ganger graa,
Ørsel hin huide.[2])

14. Thet da vaar den anden smaa Dreng,
sette sig paa ganger rød,
det vil ieg for sandingen sige,
han red fast snarer ent falken fløy.

15. Kongen hand stander paa Høylofftś bro,[3])
oc seer hand vd saa vide:
„oc hisset seer ieg en liden smaa dreng,
saa sørgelig mon hand quide.[4])

16. Hisset seer ieg en liden smaa dreng,
saa sørgelig monne hand tro;[5])
det rade Gud fader i Hemmerig,
alt huor Daumor hun maa.“[6])

17. Ind da kom den liden smaa dreng,
oc stedis hand for bord:
„Dronning Damor haffuer mig til eder send,
gierne talde hun met eder en ord.

18. Dronning Damor haffuer mig til eder send,
met eder talte hun saa gierne;
hun lengis fast oc offuerbrad,
saa saare maa hun sig vene.“[7])

19. Dankongen hand slou de tafflbord sammen,
at alle de terning de siunge:
„forbiude det Gud fader i Himmerig,
at Damor skulde dø saa vng.“

---

[1]) d. e. tøvede ikke. [2]) bedre efter Nyrups Udgave: rycte hand sadel fra Bjelcken ned, oc lagde paa Ørs hin huide. [3]) formodentlig en Art Altan udenfor Højeloftet, d. e. Salen eller det andet Stokværk. [4]) jamre sig. [5]) d. e. traa, attraa, længes, være tungsindig. [6]) befinder sig. Svensk: **han mår ilde**, han befinder sig ilde. [7]) jamre sig.

20. Der Kongen hand drog aff Jullands borg,
da fulde hannem hundret Suenne,
oc der hand kom til Ringsted,[1])
Da fulde hannem ickon Damors Dreng.

21. Der hand red offuer Randbøl Hede,
da fulde hannem femten Suene;
der hand kom offuer Riber Bro,
da vaar den Herre alene.

22. Der vaar ynck i Fruerstue,
der alle de Fruer de græd.
Dronning Damor død i liden Kierstins arm,
der Kongen red op at stræde.

23. Det vaar Danner Kongen,
hand ind at Døren tren,
det vaar liden Kierstin,
hun recker hannem haanden igien.

24. „Oc hør i Danner Kongen,
i skal huercken sørge eller quide;
vi haffuer fonget en Søn i Dag,
haffuer skorn den aff Damors side."

25. „Jeg beder eder alle Jomfruer oc møer,
beder eder for Guds skyld saa gierne:
i beder en bøn for Damors siel,
at hun maatte met mig tale."

26. Dronning Damor reiser sig aff Baren op,
hendis Øyne vaar blodige røde;
„o vi, o vi, min edelig Herre,
hui giorde i mig den møde.

27. Den første bøn der ieg eder beder,
den vider i mig saa gierne;
all fridløß mend dem giffuer i fred
oc lader alle fanger af Jern.

---

[1]) hos Nyrup: Gritstedbro, som er ulige bedre.

28. Den anden bøn der ieg eder beder,
den kommer eder selff til fromme:
i tager icke ved Biengierd,
hun er saa best en blomme.

29. Den tredie bøn ieg eder beder,
den vider i mig saa gierne:
Lader i Knud min yngste søn
oc Konning i Danmarck være.

30. Oc lader i Knud min yngste søn
ei Kong i Danmarck bliffue,
da skal Biengierd en anden føde
oc den skal min forøde.

31. Oc haffde ieg icke min ermer om søndag snørt,
oc icke striger[1]) paasat,
da haffde ieg icke i pinen brend,
oc huercken dag eller nat.

32. Hør i det, min edelig Herre,
vil i mere aff mig vide,
der sidder Guds engel i Himmerig,
de monne fast effter mig bide.

33. Nu er det tid ieg skynder mig herfra,
ieg maa icke lenger duele,
Himmerigs klokker de ringe effter mig,
mig lenges hen til de siele."

Eline af Villenskov.

(efter Nyrups Udgave.)

1. Der ligger en Vold[2]) i Vesterhav,
Der agter en Bonde at bygge,
Han fører did baade Høg og Hund,
Og agter om Vinteren der at ligge.
De vilde Dyr og Dyrene i Skoven.

---

[1]) Bræmmer. [2]) egl. Mark, isl. völlr.

2. Han tager med sig baade Hund og Hane,
   Han agter der længer at være;
De vilde Dyr i Skoven er,
   De give fast over ham Kjære[1]).
De vilde Dyr o. s. v.

3. Han hugger Eg og han hugger Silie[2])
   Og Bøg saa monne han fælde.
Det fortrød den grumme Trold,
   At han skulde have den Vælde.

4. Han hugger Stolper og han hugger Bjelker,
   Og lader sig saare forhaste.
Spurgte det de Trolde i Bjerget var:
   „Og hvo banker her saa fast?"

5. Det da meldte den mindste Trold,
   Han var ikke større end en Myre:
„Her er kommet en christen Mand,
   Den maa jeg visseligen styre."

6. Op da stod den mindste Trold,
   Og seer han sig omkring:
„Vi gaae os til Bondens Gaard,
   Og holde med hannem der Thing.

7. Han hugger bort al Skov og Skjul,
   Det er os meget til Brast[3]):
Han skal give mig Hustru sin,
   Saa faae han Skam og Last!"

8. Alle de Trolde i Bjerget vare,
   De letted sig i en Dands,
De lakkede sig til Bondens Gaard,
   Saa lange hængte deres Svands.

9. De vare syv og hundrede Trolde,
   De vare baade grumme og lede;
De vilde gjøre Bonden et Gjæsteri,
   Med hannem baade drikke og æde.

---

[1]) Klage. [2]) et Slags Pil. [3]) Skade.

10. Hunden han gjøer i Gaarden,
Hyrden tuder i sit Horn,
Hanen galer og Ørnen skrikker,
Som Bonden haver givet sit Korn.

11. Bonden udaf Villenskov
De Trolde gjennem Vindvet saae:
„Hjelp mig nu Jesus, Mariæ Søn!
Disse Trolde de agte mig paa."

12. Han slog Kors i hver en Vraa,
Og mest udi hans Stue,
Forfærdedes nogle Trolde derved,
De fløj ad vildene Skove.

13. Somme fløj øster, somme fløj vester,
Nogle fløj nord paa,
Nogle fløj ned i dybene Dale,
Jeg troer, de ere der endnu.

14. Det var da den mindste Trold,
Han ind ad Døren treen,
Han vilde ikke for Tegnelse flye,
Han agtede Bonden stor Meen.

15. Den Hustru fandt det snilde Raad,
Hun satte den Trold til Bord,
Hun satte for hannem baade Øl og Mad,
Gav hannem saa gode Ord.

16. „Hør du Bonden af Villenskov!
Hvad jeg her siger til dig:
Hvo haver givet dig den Forlov,
At du maatte bygge hos mig?

17. Vil du bygge og boe hos mig,
Du skal det have i Minde:
Du give mig kjæreste Hustru din,
Og hende saa vil jeg vinde."

18. Det da svared den usselig Bonde,
Som Gud gav hannem i Sinde;
„Eline hun er mig saa kjær,
Fra mig tage du ikke hende."

19. Han svarede Trolden som han torde bedst:
„Lad mig min Hustru beholde!
Tag du bort baade Gods og Pendinge,
Det giver jeg dig at volde [1]).“

20. „Da skal ieg tage baade Eline og dig,
Og træde eder under min Fod;
Saa vil jeg tage dit Sølv og Guld,
Og skjule det under min Bod.“

21. Bonden og hans ganske Tyende
De ræddedes af [2]) stor Nød:
„Langt bedre er hun ene fordærvet,
End vi ere alle forødt.“

22. Op da stod den vildraadige Bonde,
Han var saa fuld af Vaande,
Gav han Eline, Hustru sin,
Den unge Trold udi Haande.

23. Da blev han fro og sprang omkring,
Han tog hende i sin Arm;
Hun blev om Kinderne saa bleg,
Hendes Hjerte var klemt med Harm.

24. Det da meldte den bedrøvede Qvinde,
Hun fældte saa modige Taarer:
„Herre Gud naade mig, elendige Viv!
Min Lykke blev mig saa haard!“

25. Han minded [3]) hende første og anden Gang,
Hun gjordes i Hjertet saa vee;
End blev han den ledeste Djævel,
Man kunde med Øjen see.

26. Der han vilde minde den tredie Gang,
Hun raabte paa Mariæ Søn;
Da misted han den lede Trolleham,
Og blev en Ridder saa skjøn.

---

1) i Volt. 2) formedelst. 3) kyssede, af Mund.

27. Det skete under Linden saa grøn,
Den Ridder blev løst af Baade[1]),
Dem skete hverken Last eller Brast,
De begge vare saa glade.

28. „Hør du kjæreste Eline!
Og du skal blive min Viv;
Alt det Guld i Engelland er,
Det vil jeg dig nu giv'.

29. Jeg var mig saa lidet et Barn,
Der mig faldt Moder fra;
Min Stivmoder mig fra sig hensendte,
Jeg blev til Trolden graa.

30. Jeg vil give din Husbond Gaver,
Guld, og megen stor Ære;
Saa Mænd ved[2]), Eline Bondens Hustru!
Du bliver min Hjertens Kjære."

31. „Du ædle Ridder! vi takke nu Gud,
Som os haver frelst af Baade;
Love du dig en Jomfru væn!
Med Glæde leve I baade!"

32. „Kan jeg dig selv tilægte ikke faae,
Din Datter vil jeg trolove,
For alle dine Velgjerninger
Du fanger ikke anden Gave.

33. Tak have du Eline, du vise Qvinde!
Jeg vil dig prise og ære:
Kan jeg dig ikke med Venskab faae,
Da maa du hjemme være."

34. Den Bonde han bygger nu paa sin Ø,
Og Ingen gjør hannem Umag;
Hans Datter bær Kronen i Engelland,
Hun haver saa gode Dag'.

---

[1]) Ulykke. [2]) et Forsikkrings-Udraab: i Sandhed!

35. Nu haver Eline, Bondens Hustru,
Forvunden baade Angst og Harm;
Hun er Moder af en Dronning,
Som sover udi Kongens Arm.

36. Først da fødte hun Datter fin,
Og saa den unge Konge;
De takkede Gud paa alle Sider,
Det maatte saa vel afgange.

37. Nu sidder Elinelilles Datter,
Hun raader over alt det Rige;
Eline lever med Bondemand sin,
De ere hinandens Lige.
De vilde Dyr og Dyrene udi Skoven.

Agnete og Havmanden.

(efter Nyrups Udgave.)

1. Agnete stander paa Højelofts Bro,
Strax kom der en Havmand fra Bunden op.
Haa, haa, haa!
Strax kom der en Havmand fra Bunden op.

2. „Og hør Du, Agnete! hvad jeg siger Dig:
„Vil Du være Allerkjæreste min?“

3. „O ja saamænd det vil jeg saa,
Naar Du tager mig med paa Havsens Bund.“

4. Han stopped hendes Øren, han stopped hendes Mund,
Saa førte han hende paa Havsens Bund.

5. De vare tilsammen i otte Aar,
Syv Sønner de tilsammen monne faae.

6. Agnete hun sad ved Vuggen og sang,
Da hørte hun Englands Klokker klang.

7. Agnete hun ganger for Havmand at staae:
„Og maa jeg mig udi Kirken gaae?“

8. „Ja gjerne maa Du til Kirken gaae,
Naar Du kommer igien til Børnene smaa."

9. Han stopped hendes Øren, han stopped hendes Mund,
Saa førte han hende paa Englands Grund.

10. Agnete hun ind ad Kirkedøren tren,
Hendes Moder bagefter og var ej seen.

11. „Og hør Du, Agnete! hvad jeg siger Dig:
Hvor har du været i otte Aars Tid?"

12. „O jeg haver været paa Havsens Bund,
Syv Sønner jeg med Havmanden fik."

13. „Og hvad fik Du for Æren Din,
Da han Dig fæsted til Bruden sin?"

14. „O han gav mig et prægtigt Guldbaand,
Det findes ej bedre om Dronningens Haand."

15. Og Havmanden ind ad Kirkedøren tren,
Alle de smaa Billeder vendte sig omkring.

16. Hans Haar vare som det pureste Guld;
Hans Øjen de vare saa frydefuld'.

17. „Og hør Du, Agnete! hvad jeg siger Dig:
Dine smaa Børn længes efter Dig."

18. „Lad dem længes, mens de længes vil,
Net aldrig kommer jeg mere dertil!"

19. „O tænk paa de store, og tænk paa de smaa,
Og tænk paa det lille som i Vuggen laae."

20. „Net aldrig tænker jeg paa store eller smaa,
Langt mindre paa det lille som i Vuggen laae."
Haa, haa, haa!
Langt mindre paa det lille som i Vuggen laae."

Den Danske Rimkronike.

Her er fulgt Molbechs Udgave 1825, i hvilken Texten er aftrykt efter Gotfrid af Ghemens Udgave 1495. Saavel denne Rimkronike af Broder Niels i Sorø som Herr Michaels versificerede Arbejder bevise, hvad ogsaa Folkevisernes Almindelighed lader formode, at det nyere danske Sprog i Poesi var forud for det i Prosa.

Siden foer ieg[1]) tha tijl then helli graff,
som gud meg ther tijl nade gaff.
Jeg tog meth meg alle høgeste men.
som ieg kunne fynne, man eller swen;
Ath inghen skulle giøre spot elder bang,[2])
for theth ieg wor saa stor och lang.
Ther ieg kom hæden tijl greke land,
i Constantinopel ieg keyseren fand;
Han willæ ey lade meg førſt ther ind,
men syden fick han eth bæther sind,
Tha danskæ, som han tha hade hoos seg,
fingæ hannum tha wnderwijst aff[3]) meg.
Them holt han tha i yperstæ stath,[4])
ath waare paa seg bode daw oc nath,
For deylighed[5]) oc tiæniste troo,
the hannum bewijsde, ther nogheth droo.[6])
Siden lod han pryde bode hws oc iord,
oc henthe meg ind meth ære fulstoerd.
Han tog meg weth syn høyræ hand,
som ieg hade wæret meghet megtigeræ man;
Han lede meg ind wthi syn eyen sall,
som kostelig wor oc megheth prall.[7])
Han giorde meg tha eth stort amon;[8])
han kom ther alder ind, som han wor won,
Och inghen keyser effther hannum meer;
saa holle the henne for myn skyld i hedher.
Saa lod han meg resse eth belede opp
weth skyckelsæ effther myn eyen krop.
Saa gaff han meg syn gaffue from,
helly mentz been, som ieg bad om,
Och aff theth helly korss en parth;
theth sende ieg hiem tijl slangdorp ful snarth,
Forthi at jeg ther fødher wor,

[1]) d. e. Kong Erik Ejegod. [2]) Støj, Ophævelse. [3]) om. [4]) Herlighed. [5]) Dulighed. [6]) Molbech mener: foreslog. Maaske: kom paa [7]) glimrende. [8]) Amindelse.

som høwe alther i kyrken stor. [1])
Tha ieg kom tha tijl Ciper land,
aff soth ieg tha op gaff myn and,
Theth twsende hundret paa theth anneth aar
effther ath gutz søn fødher waar.
Myn drotning Bodil bleff ther oc død
aff helsot, oc ey aff annen nød.
Ther hedrede oss gud med store iertegn,
som wnderligt er i al then egn.
Ther hade then iord naturen slig,
hwn kunne ey holle ther dødhe mentz lig;
Men nar theth iordis nogher mandz krop,
om nathen kastis han genesthen [2]) op.
Men syden myn krop bleff iordeth ther,
tha holt hwn lig, bode fyærn oc nær.

Michael.

Herr Mikkel eller Michael, som han sædvanligst kaldes, levede mod Slutningen af det 15. Aarhundrede og var Præst til St. Albani Kirke i Odense. Det her valgte Stykke er taget af: „Om alth mænnisckens leefneth. Køpmanhaffn 1514.“

Nar thu bliffuær gammel.

Myn owærdadighet haffuer fangheth bood,
thi kæppen er wordhen myn trediæ food;
theth gaar mig meesth til menæ. [3])
Myn rygh han krøges; myt hoffuit och swaa;
til graffuæn maa ieg farløst [4]) gaa:
ther foræ maa ieg mig wenæ. [5])

Mynæ hændhær the scælffuæ; slubert [6]) er myt maal,
for ieg drickær nw aff aldærsdoms scaal;
mynæ øgnæ taghæ til at rindhæ.
Døff er ieg wordhen, ieg kan ey høræ;
braad [7]) brydær mynæ lemmær; huad schal ieg gøræ,
inghen raad kan ieg nw findhæ.

---

[1]) i Slangerup i Sjelland, hvor Højalteret nu staaer. [2]) straks. [3]) Skade, Ulykke. [4]) formodentlig: uden Tvivl, vissselig. [5]) jamre. [6]) vaklende. [7]) Værk.

Aff allæ er ieg nw forsmaat,
forr gotz och pennighæ er fran mig gaat;
mig wil nw inghen kændhæ.
The ieg sætthæ fordwm høgt til bord,
til mig talæ the ey nw eth ord;
theth ma myt hiarthæ brændhæ.

Manghæ par klædher haffdhæ ieg at slidhæ,
som waræ baadhæ stackedhæ och møgheth sidhæ;[1]
the haffdhæ och manghæ lydhæ:[2]
Myne hosær waræ brwnæ, myn hætthæ war blaa.
meth kæppen maa ieg at tigghæ gaa,
wælgerningher kan ieg ey nydhæ.

Ieg spranck offuer høghæ haffuelwærk,[3]
ther ieg war wng, och karsck och stærck;
tha giordhæ ieg som en daaræ.
Myt gotz forthæredhæ ieg hist och hijd,
ey møgheth ieg tænchthæ paa thennæ tijd,
ey hældher huad mig stod faaræ.

Hær staar end møgheth meer igeen,[4]
som mig liggher fforæ aff wærzens meen,
kan ieg theth ellers bidhæ.[5]
Firæsyndhæ tiwæ aar nar the kwnnæ kommæ,
sidhen leffuær ieg mig til lidhen frommæ,
theth kan ieg achthæ och widhæ.

Christiern Pedersen.

Denne ualmindelig lærde og virksomme Mand gjorde sig særdeles fortjent af sine Landsmænds Oplysning og maa nævnes først iblant de Forfattere, som med Held opdyrkede og behandlede Modersmaalet i dets prosaiske Skikkelse. Han var født i Svendborg 1480, opholdt sig længe i Paris, dengang Videnskabernes fornæmste Sæde, var Christian den Andens Historiograf og fulgte ham i hans Landflygtighed, antog den Lutherske Lære, hvilken han siden befordrede med stor Iver. Senere skal han under Christian 3. have erholdt et Præstekald i Danmark (Kanonikat i Lund) og være død 1554. Han udførte mange latinske Arbejder, hvoraf den Udgave af Saxo Grammaticus, han med stor Møje og Bekostning besørgede i Paris 1514, er det vigtigste. Men i Modersmaalet, som

[1]) lange. [2]) Farver. [3]) Plankeværk. [4]) tilbage. [5]) oppebie, vente paa.

han skrev rigtigere, renere, smukkere og lettere end Nogen før ham og Mange efter ham, udgav han en stor Del Skrifter af forskjellig Art, der bleve af betydelig Indflydelse. Blant disse ere at mærke en Omarbejdelse af de bekjendte Almuebøger: Krøniken om Carl Magnus og om Holger Danske, men især hans Opbyggelsesskrifter, f. Ex. Oversættelser af Davids Psalmer og det Ny Testament, hans Jertegns Postil og en hel Del Smaaskrifter og Lærebøger. Efterfølgende første Stykke er taget af hans Jertegns Postil, Paris 1515.

Et Jertegen om dem som icke refsse deris Børn.

Vi læse aff en mand, som togh syn søn meth sigh, naar han gick till ølss leg, dobel och anden løss actighed: Der han vorte op, da øffuede han sig i saadant lefnid, som han lert hagde aff syn fader. der penningene racte icke lenger til, saa stal han fra fader oc moder oc siden fra nabo oc genbo. Thii bleff han kerd[1]) for faderen, at han saa giorde. da straffede faderen hannem met iii eller iiii ord, Oc ville dog icke lade riset følge meth, som det burde. Der han blev stor, stal han offte, oc faderen løsde hannum to gonge fra galyen. Men tredie gang der han vor greben, bleff han oc dømt til galien, at engen hannum løse motte.[2]) som han stod paa stigen, bad han for gudz skyld, at hand motte tale med sin fader. Der han kom grædendiss, da bad sønen, at han hannum kysse ville oc der met forlade hannem alt det, han hagde brudet hannem emod. Som faderen bød munden til hanss, da bed sønen næsen af hannem. Da sagde almwen, som stod hoss galyen: O hwor ilde løn du din fader, Som dig tilforn twende gonge løssde fra galien, Oc nw desligest gerne vilde løst dig met syne penninge, om det hagde vered mweligt. Sønnen suarede: Jeg giorde vel oc retuislige emod hannem; Thii han er aarsage til at Jeg skal henge. Hagde han straffed oc slaget mig meth riss i min vngdom, naar ieg brød, da hagde ieg icke staaleet oc kommed til denne skammelige død. Men han lod mig leffue effter min egen vilge; thii skal han haffue skendsel af huer mand, saa lenghe han leffuer, At andre maa se dem i spegel paa hannem oc refsse deriss børn.

Eth Jertegen om hiemmerigiss glede.

Wi læse at det vaar i god gudelig closter mand, som offte bad wor herre ath han vilde obenbare hannem noget aff den store glæde, som er i hiemmerigiss rige. En dag, som han laa i sine gudelige bøner, da hørde han en liden fwl hart hoss sig, som sang gandske sødelige oc løstelige. han stod op, oc vilde grebet hannem; men han

[1]) anklaget. [2]) kunde.

fløy sactelige for hannem till skoffuen, som vor hart hoss closteret, oc sette sig paa et træ. closter manden effter fwlde hannem, og hørde paa hanss sang. om siger fløy fwlen bort. Han gick till bage igen, och meente at han icke hagde der vered wden en time. Der han kom til closteret, da vor porten igen mwret, at hwilken han før vdgongen vor. Han fand en anden port, paa huilken han banckede, bedendiss ath de vilde lade hannem ind. Porteneren spurde, hwor han vor hiemme oc hwad hanss erende wor. Han sagde: Jeg gick nw i sted[1]) her aff closteret, oc nw ieg igen kommer, finder ieg porten til mwreth at hwilken ieg vdgik, oc ath alt closteret er forwent met anden bygning. Porteneren gick ind till abbeden oc sagde hannem disse ordh. Abbeden gick till porten oc spwrde, hwo han vor oc hweden han kommen vor. han swarede: ieg er ederss broder her aff clostered oc gick vd i skoffuen en liden stund siden; nw ieg igen kommer, kender ieg her ingen oc ingen kender helder mig. Da spurde abbeden oc de andre gambre brødre, hwo abbed wor paa den tiidh han vd gik aff closteret. han neffnde hans naffn. Da fwnde de i deriss bøger oc krønicker, at samme broder hagde wered aff closteret i iii hwndrede oc feretiwe aar, en dog han menthe, at det hagde icke vered vden eth time rwm. Det wor en stor vnderlig ting, ath han i saa lang tiid for denne lille fwliss løstelige sang, som vor en engildz, icke fornam hwnger eller tørst, frost eller kwld, alder eller siwgdom, eller nogen anden brøst paa sit legemess eller naturiss vegne i disse mange aar. Hwor ydermere større løst oc glæde skulle wi da fonge i hiemmerigiss rige, naar wii der høre alle guds engle, som ere i de ni engle kor, sywnge oc loffue den alder mectigste gud met alsom sødeste oc løsteligste sang til ewig tiid. Den at høre oc samme glæde ath nyde, deth vnde oss gwd fader, søn oc den helliand, som er en sander gwd benedidet for vden endhe.

Af: Om Ecteskaff oc børn ath opføde o. s. v. Andorp[2]) 1531.

Forelderne kunne ingen slemmere, skadeligere oe whørligere ting gøre mod deris børn, en ath de føde dem forsømelige op vden twct och ære. Det skeer, naar de stede dem til ath lære ath suerge oc bande oc bespotte andre, oc tale whøffuiske ord, oc ath quede whøffuiske viser, Oc leffue effter deris egen onde vilge, Och giffue dem aarsage til ath bliffue hoffmodige baade i hw oc hierte och desligheſt vduertis met gerningerne. Det skeer, naar forelderne lade dem strax gøre subtilige, kaastelige kleder, men de ere smaa, och faa dem hwer oc bonit[3]) paa met span,[4]) knappe, spenger, fiedre eller andre saadanne smucke,

[1]) paa Stedet, straks, nys. [2]) Antwerpen. [3]) Klædedragt. [4]) et større Spænde.

Oc binde dem kniffue oc taske paa side, meth huilke sticke oc andre saadanne wtilbørlige ting och hoffmodige klædebone de locke oc drage dem til verdens forfengelighed Oc til stor hoffmodighed, oc til ath elske rigdom, oc stor heder oc ere. Det gøres icke behoff at lære eller gifue dem aarsage till saadanne sticke met kleder eller anden thing, thi ath vor onde nature er alligeuel nock tilbøyelig til synd och ont, och til høfferdighed ath man thaar[1]) icke lære dem det i deris ungdom o. s. v.

Hans Taussen.

Bondesøn, f. 1494 i Birkinde i Fyen, d. 1561 i Ribe. Denne navnkundige danske Reformator var først Munk i Antvorskov Kloster i Sjælland, men studerte paa en Udenlandsrejse hemmeligt i Wittenberg. Prioren i Antvorskov Kloster kaldte ham hjem og lod ham straks sætte i et Fangetaarn paa Antvorskov. Herfra sendtes han følgende Aar til Johanniter Klosteret i Viborg, for af den veltalende Prior Peter Jensen at overbevises om sine Vildfarelser. Men alligevel prædikede Taussen den nye Lære, hemmeligt og offentligt, og vandt Folkets baade Bifald og Bistand, indtil Frederik 1 udnævnte ham til sin Kapellan og til Prædikant i Viborg; hvorfra han senere kaldte ham til Kjøbenhavn. Efter at have beklædt forskjellige gejstlige Embeder blev han kaldet til Biskop i Ribe. Som Skribent virkede han saavel ved sin Postil og sin Oversættelse af de 5 Mosebøger som ved mange Lejlighedsskrifter og polemiske Smaabøger. Hans Stil staaer dog meget tilbage for Chr. Pedersens. De her valgte Prøver ere udbragne af „Sommerdelen af Postillen. Magdeborch 1539."

Hwi folk lignes wed faar. — Oc synderlig er dette merckeligt, at Christus kalder oss sine faar, og ligner oss wed saadane enfoldige oc taabelige creaturer, som kunde plat inthet hielpe seg sielff. De huercken kunde minde seg sielff wd til fæliden, eller hiem igien til stien; wildes de fraa hiorden, da løbe de saa snart wdi wlffuens mund som til hiurden: saa att inthet dyr kan were taabeligere, oc minde hielpe seg sielff, end et faar. Saa siger oc Jesaias Prophet om oss, at wij wore alle lige som hijne faar, fore wild oc ginge hwer sin wæy, før end Herren kaste alles wore synder paa denne Jesum, oc giorde hanom til wor hiurde, at han nu skulde føde, wutte oc ware oss. Slaar han honden wdaff oss, da ere wij endnu saa wilde oc raadløse, som wij tilforn kunde noger tijd haffue weret; saa att han wel hafuer fordi sagt med got skiel: Foruden meg kunde ij inthet giøre o. s. w.

Gud stadfester sitt ord med iertegen. — Lige som Christus nu bewiste seg med saadane weldige oc krafftige gierninger, med huilke han wilde forklare seg oc sin lærdom for iøderne, saa gaff han oc

[1]) behøver.

Apostlene oc disciplene, de[1]) nu skulde predicke for iøder oc hedninge offuer all werden, macht oc formue til at giøre saadane iertegen, oc end større oc flere, heller end ferre, Jo. xiiij., oc icke alleneste dennom som trode, som han her siger, paa det att ordet motte gaa weldelig for seg med all krafft, oc hijnt wilde hedenskaff motte der aff dess bedre staa til att vnderwise. Desse samme iertegen waaride oc udi kircken, oc giordes ij alle Apostlers tijd, somme wed en, oc somme wed anden, oc meget meer vnderligt end her opregnes, indtil Euangelium bleff saa fast bekrefftet ij folck, bode ett oc hwer stæd, att man kunde tro Euangelio for Euangelij egen skyld, oc icke for gierningers skyld, som hijne sagde til den Samaritanske quinde, Jo. iiij. saa lod Gud dennom ophøre, att de ey saa mange oc almindelig der effter skeede, wden naar synderlig behoff giordes, thi Gud lader dog altijd gjerne saadane iertegen skee, synderlig for deres skyld, som ere wantro o.s.w.

Anders Sørensen Vedel (Vejle).

Anders Sørensen er 1542 født i Vejle, hvoraf hans Tilnavn Vedel. I sin Ungdom rejste han udenlands som Tyge Brahes Lærer; siden blev han Hofpræst, men endte som Historiograf og døde 1616. Han udgav flere gamle Bøger, som fortjente Opmærksomhed, og i egne Skrifter viste han sig baade som Prædikant, Digter, Oldgrandsker og Historiker. Men mest fortjent og bekjendt har han gjort sig ved at besørge den første trykte Samling af Middelalderens Kæmpeviser 1591 og ved en fortrinlig Dansk Oversættelse af Saxo Grammaticus, hvoraf nedenstaaende Stykke er taget. Denne den navnkundige Biskop Absalons lærde Skriver og Yndling havde nemlig skrevet sin berømte Danmarks Historie paa Latin i Begyndelsen af det 13de Aarhundrede; men ved sin danske Oversættelse, hvis klare, naturlige og ædle Sprog tiltrak Enhver, gjorde Vedel denne Bog, som hidtil kun den Lærde havde kunnet nyde, til hver Mands Ejendom, og udbredte saaledes hos Folket paa engang Kjærlighed til Fædrelandets Historie og Sands for Modersmaalets Forædling. Iøvrigt har denne Saxos Historie faaet en anden udmærket Oversættelse ved N. F. S. Grundtvig 1818—22.

Vermund og Vffe.

Vermund bleff vdualt oc hyldet til Konge vdi sin Faders stæd. Han leffuede vdi languarende Fred oc tryg Rolighed, oc viste aff ingen Krig eller Aarlog at sige. Vdi hans Alderdom afflede hand først en Søn met sin Dronning, oc kaldede hannem Vffe. Han voxte op oc bleff større end nogen aff de andre, som vaare lige i Aar oc Alder met hannem, Men han vaar saa taabelig oc Wforstandig, at hand

[1]) da de.

siuntis aldrig at skulle bliffue duelig til Kongelig Regimente. Thi hand aff første Barndom, holt sig fra all Leeg oc skempt, oc vaar saa fremmet mod alle, at hand aldrig talede eller lo at nogen. Men huad hand syndede met Wforstand oc vankundighed vdi sin Vngdom, det opsrette hand ærlige oc vel, met stor Visdom oc Mandoms gierning. Hans Fader gaff hannem Frouins Høffuitzmandens Datter vdi Slesuig, paa det hand skulde haffue Hielp oc Trøst met Raad oc Daad, icke alleniste aff Frouin selffe, men ocsaa aff hans Sønner, Kette og Vigge, som vaare for deris Dyd oc mandom mangesteds bekiende oc berømmede.

Der Kong Vermund vaar nu saa gammel, at hand kunde paa det sidste aldelis intet see, sende Kongen af Saxen Bud til hannem, at hand skulde oplade hannem Riget, effterdi hand for sin Alderdom vaar wduelig, at styre oc forsuare det. Thi huad kunde den være en Konge, som vaar blind baade i Forstand oc Øyen. Der som hand jo icke vilde indgaa dette, da skulde hand fremsende sin Søn, at slaes met hans Søn vdi Kamp, oc den som sterckest vaar, skulde beholde Riget. Vilde hand huercken Vilkaar samtycke, Da maatte hand foruente sig aff hannem obenbarlige Krig oc Feyde.

Vermund suckede saare ved saadan Tale, oc suarede: Dette maa være en stor wbluelig dristighed, at spaatte en gammel Mand for sin Alderdoms skyld. At ieg haffuer leffuet saa mange Aar, er icke skeed derfaare, at ieg nogen tid vdi min Vngdom forsagede nogen Kamp eller Krig. Mig skeer stor vold oc wret, at mig forkastis min skade oc Breck, som min Alderdom haffuer mig paaført, Man skulde mere ynckis offuer mig, end bedrøffue mig met Traatzig Forhaanelse. Kongen aff Saxen lader see her met sin wtaalmodige Hoffmod, at hand vil fratage mig Riget, den stund ieg er endnu i Liffue, oc icke vil forbide mit Endeligt. Det er ofte bedre at tage effter den Dødis affgang, end berøffue den Leffuendis. Dog paa det at vor gamle arrilds Frihed, skal icke vnderleggis en fremmet Herre, Da vil ieg selff møde vdi Kamp, effter Kongens Begjering. De fremmede Legater sagde: Wi vide, at vor Herre oc Konge, vil icke slaaes met en blinder mand, thi der met skulde hand indlegge større Vanære end Pris. Men raadeligst oc bequemmeligst waare,[1]) at i gaffue det begge paa eders Sønner. De Danske forfærdedis, saa de viste icke huad de skulde suare her til. J det traadde Vffe frem, lige som den der havde mist sit Maal, oc faaet det igien. Han bad sin Fader om Forloff, at suare disse Tydske Legater. Vermund atspurde, Huo det vaar som begierede loff at tale? Oc der Hoffsinderne gaffue tilkiende, at det vaar hans Søn, sagde hand: Det er nock at ieg lider spaat i denne min ælendighed, aff disse fremmede, saa at mine egne ey haffue behoff at øffue[2]) mig. Men der de stode hart paa, at det vaar hans egen Søn, Da sagde hand:

[1]) vilde det være. [2]) øve, ovæ, forhaane.

Saa lader hannem da fremsige sin Mening, ihuosomheldst hand er. Da begynte Vffe met saadanne Ord: Det er altsammen forgeffuis oc spilt Arbeyde, at eders Konge begierer det Rige, som Mandelige styris oc forsuaris aff sin egen Konnings Raad, oc hans tro Ridderskaffs vaaben oc Duelighed. Der til met, haffuer baade Kongen en Søn, oc Riget den, som det regiere skal efter hans Død oc affgang. Jeg icke alleniste vil fecte vdi Kamp met eders Herris Søn, men ocsaa imod huilcken hand vil tage til sig, aff de allersterckeste som kunde findis iblant eders Folck.

Der Legaterne det hørde, Loe de, oc meente, at saadanne Dristige Ord, vaare ickun idel Forfengelighed, Strax bleff tid oc sted beramt, som de mødis skulde. Huer mand forundrede sig saa storlige paa Vffis tale oc Dristighed, at de icke viste huad heller de vilde mest loffue hannem, for sine snilde Ord, eller for sit frimodige Hierte.

Der Legaterne vare hen dragne, loffuede[1]) Kong Vermund den, som haffde giffuet dem dette Suar, oc sagde: Efterdi hand torde vdeske to vdi en Kamp imod sig allene, da vilde hand heller oplade hannem Riget end den fremmede Hoffmodige Fiende. Men alle som omkring stode, sagde endrectelige, at det vaar hans egen Søn Vffe, som affærdigede oc Kronede[2]) saaledis de traadtzige Legater. Thi bad Vermund at hand skulde komme til sig, at Henderne kunde føle, det som Oynene icke saae. Siden fant han paa hans Legeme, oc aff hans store Lemmer oc Skickelse, kiende hannem at være sin Søn, som sagdis aff de andre. Hand spurde hannem huorfaare hand saa lang tid haffde duld sin Tale, oc gaaet saa stille vdi mange Aar, lige som han haffde været en naturlig Dumme, oc mist alt Maal oc Mæle? Vffe suarede: Jeg lod mig nøye met eders Regimente, indtil ieg nu foraarsagedis at suare disse fremmede Legater, som met deris Kaadmundhed actede at tuinge den Danske frimodige Forstandighed. Hand bleff ocsaa atspurt, huorfaare hand vdbød tho, ock icke en? Hand suarede: At ieg met it nyt Mandoms paafund vil affstryge det vanrycte, som Danske mend paahenger for Atisles skyld, huilcken de tho vnge Slesuiger sloge ihiel, der de heffnede deris Faders Død paa hannem. Kong Vermund gaff sin Søn Ræt, i alle disse stycker, oc befalede hannem at han skulde forsøge sig vdi Vaaben oc Verie, effterdi hand indtil denne næruerendis Dag, haffde en føye ting omgaaet der met tilforne. Der de nu førde hannem vdi Harnisk, da bruste alle Ringe oc Naglerne i dem, offuer hans brede oc tycke Bryst, oc de kunde ingen finde, som vaar bequem til hannem, Thi hand vaar større, end hand kunde bruge nogen aff de andre deris Rustning. Paa det sidste, lod Kongen hente frem sit eget Harnisk, oc der det brast, befalede hand, at mand skulde nagle det nogenlunde tilsammen i den venstre Side, thi hand maatte behielpe sig

[1]) roste. [2]) affejede, satte til Rette.

met sin Skiold, der som Harnisket vaar aabet. Hand bad dem forskaffe hannem it gaat Suerd, som hand kunde forlade sig paa. Men de funde ingen saa stercke, at De jo i det første Ryst ginge i smaa stycke, imellem hans Hender. Kongen haffde endda selff it Suerd, som kaldedis Skrep, oc vaar saa skarpt, at ingen ting vaar saa haard, som kunde forhindret, at det jo gick igiennem vdi det første Hug. Dette Suerd haffde Kong Vermund nedgraffuet vdi Jorden, at ingen skulde faa noget Nytte oc Gaffn der aff, Effterdi hans egen Søn siuntes den tid der til wduelig. Hand lod sig vdlede paa en Marck, oc forspurde sig om all Leylighed, indtil hand fant af visse Tegen den sted som Suerdet laa nedgraffuet. Der Vffe saa at det vaar forderffuet aff Alderdom oc Rust, spurde hand, om hand maatte forsøge det som de andre, før end hand det skulde bruge imod Fienderne. Vermund sagde: Der som dette Suerd vorder noget at [1]) skade, da findis her ey noget andet i disse Land som du kand være foruaret met. Thi er det bedre at lade det bliffue wforsøgt.

Der tiden kom som vaar beramt, forsamledis begge Parterne paa en Øe, som vaar omflaat aff Ederen, saa ingen kunde komme der til, vden met Skib oc Baade. Vffe kom allene frem, Men Kongens Søn aff Saxen haffde en mectig sterck Kempe met sig, Deris Hær stode huer ved sin Side ved Floden, oc saae huad Ende denne Kamp vilde faa. Kong Vermund sætte sig paa Broen, at hand vilde kaste sig selff vdi Floden, dersom hans Søn tabte Slaget. Thi vilde hand heller dø met sin Søn, end leffue vdi sit Fædernelands ælendighed oc Forderffuelse. De tho unge Tydske Kemper hugge fast ind paa Vffe, men hand tog deris Hug vdi sin Skiold, oc torde icke bøde for sig met sit Suerd, thi hand forlod sig icke aldelis der paa, Men saa sig Aarsage, at hand kunde dræbe en aff dem paa beleylig sted. Hans Fader mente at hand det giorde aff redsel oc vankundighed, at hand stod stille for dem. Thi flytte hand sig yderst paa Broen, oc vilde kast sig selff i Vandet, om hand haffde hørt hans Søns wlycke. Saa stor Kierlighed vaar i denne gamle Fader mod sin Søn, som Lycken beskermede. Vffe bad Kongens Søn beuise met Mandoms gierning, at hand vaar født aff Konge blod, oc icke lade sin Staldbroder gaa sig tilforn. Hand bad Kempen træde frem effter sin Herre, oc betee sin Styrcke, effter som Kongens Søns tillid vaar god til hannem, at hand vdualde sig hannem for andre Kemper, til denne Kamp. Den Tydske Kempe bluedis, oc maatte for skam skyld træde frem, Oc bleff strax vdi det første Hug, atskilt vdi tho Parter aff Vffe.

Der Kong Vermund det hørde, sagde hand: Der fornam jeg min Søns Suerd, Huor giorde hand skade? De suarede hannem: Hand hug icke paa en Lem, men tuert igiennem baade Harnisk oc Krop. Da bleff Vermund glad, oc ryete sig fra Vandet, oc fick saa stor Lyst at leffue, som hand haffde tilforn at dø.

[1]) til.

Vffe gav sig effter den anden sin Modstandere, og bad hannem heffne sin Staldbroders Død, effterdi hand voffuede sit Liff for hans skyld. J det som hand da nøddis at træde frem, vende Vffe sit Suerd til den anden Side, Thi hand tuilede noget der paa, Oc som hand feste Oynene paa Kongens Søn, hug hand hannem tuert igiennem, saa hand falt død til Jorden. Vermund raabte oc sagde: Nu hørde jeg Skrep den anden gang, Oc der hand formerckte, at hans Søn haffde nedlagt begge sine Fiender, græd hand aff Glæde. De Saxer førde deris Kempers Lig bort met stor Blussel oc Harm, De Danske vndfinge Vffe met megen Lyst oc Glæde. Der met stilledis det onde Rycte, for Atisles Døds skyld. Oc Saxen kom igien vnder Danmarckis Krone.

Vffe fick Regimentet vdi begge Rigerne effter sin Faders affgang, endog mange trode, hand skulde aldrig bleffuet duelig til it, end siden[1]) tuende Konge Riger at regære. Nogle kalde hannem Oluff hin Spage. Huad hand effter denne Tid haffuer bedreffuet, er icke optegnet. Men det er troligt, at hand som saaledis begynte, haffuer ocsaa siden giort meget merckeligt. Huilcket er icke opskreffuet, fordi at hand som andre flere Danske Konger maatte miste deris tilbørlige Loff, effterdi der vaare ingen, som dennem indtegnede vdi Krønicken. Vden tuil der som Lycken haffde været oss blid, oc forlænt oss met Latinske Sprocks Kundskaff, da skulde wi nu hafft wsigelige mange skøne Historie Bøger, om Danske Mends Mandoms gierninger.

Peder Clausson.

Denne Mand, som er født i Egersund i Stavanger Lehn 1545, var Præst i Undal i 48 Aar, og, da han døde 1623, tillige Provst over Lister Lehn og Kannik til Domkirken i Stavanger. Han har ikke saa meget ved originale Skrifter (Norges Beskrivelse) vundet et Navn i vor Litteratur, som han ved sin fortræffelige Oversættelse af Snorro Sturlesøns Heimskringla har bidraget meget til at oplive og nære Nordboens historiske Sands. Om Heimskringla see S. 39.

Kong Hagen Adelstein.

Der K. Hagen Adelstein hafde værit Konge udi Norrig udi 26 Aar, siden Erick hans Broder rømde aff Landet, var hand paa Hordeland[2]) i den Øe Storden (kaldis nu Stolen, men rettelige Storøen)

[1]) end mindre. [2]) Landene imellem Fjordene i Bergens Stift og Rogeland.

paa sin gaard Fidie,[1]) met sine Hoffinder oc daglige folck, oc mange Bønder vaare komne til hannem, oc der Kongen sad ofuer Dauverbord, saae hans Dagvectere, at der komme mange Skibe seglendis synden[2]) til, oc hafde icke langt til Øen. De vilde gierne gifue Kongen det tilkende, thi dennem siuntis det være Orlogsskibe, men ingen torde forbriste sig til at bære[3]) Kongen denne Krigßtiende, for det strenge Vilkor hand hafde lagt der hos, oc de torde dog icke heller andet end vaare hannem ad. Da gick en aff dennem ind i Salen, oc bad Evind Findsøn, Kongens Systerdaatters Søn, saa skyndeligen ud, thi det var storligen fornøden. Evind gick ud, oc saa at der kom en stor Flaade Orlogs Skibe, oc hand gick strax ind til Kongen, oc sagde: Herre, liden er lidendis stund, oc lang er maaltids time. Kongen saa til hannem oc spurde, huorfore? Evind quad en Vise, at Ericks Sønner komme nu, oc vilde hefne deris Brødris død, oc at denne onde Tidende var sandere, end hand vilde, thi var det best at gribe til Vaaben i tide, fordi Hærsagnen var sand. Kongen suarede: Evind, Jeg kiender dig saa god en Dreng, at du siger os icke Hærsagn, uden den er sand, oc hand lod optage Bordene, oc gick ud, oc saa at det var Orlogß Skibe, oc hand sagde til sine Mend, huad raad skulle vi tage for os, enten stride met det Folck vi hafue, eller segle Nord i Landet, oc bestercke os. Vi see vel at her vil nu blifue større Forskiel oc Vlighed paa Gunhilds Sønners Hær oc voris, end nogen tid tilforn hafuer værit. Hans Mend kunde ingen Suar gifue hannem her paa. Da quad Evind Findsøn en Vise, at det var sømmeligt at bie oc verie sig mandelige, lige som de tilforn hafde giort. Kongen sagde: det er mandelige talet, oc ret efter mit Sind. Dog vil jeg høre huad flere ville sige. De forstode vel alle Kongens vilie oc mening, thi sagde de, at de heller vilde stride oc falde met ære, end fly met skamme, oc icke forsøge Fienderne, oc at de hafde ofte vundet Sejer met mindre Folck. Kongen tackede dennem, oc bad dennem væbne sig. Oc hand drog i sin Brynie, oc giurdet sig met sit Suerd, Quærnbider, oc sette en forgylt Hielm paa sit Hofuit, tog it Spiud i sin Hand, oc en Skiold ved siden, og skickede sine Hoffinder oc Bønder i Orden sammen, oc opsette sit Banere.

Harald Ericksøn var da Høfuitßmand for Folcket, oc ofuer sine Brødre, hand hafde megit Danskt Krigßfolck met sig, oc to sine Moderbrødre, Evind Skreja oc Alff Askmand, to stercke oc duelige Kiemper, oc Blodgierige Ildgierningßmend. Der de komme til Øen, og finge Kundskab, at K. Hagen var der, ginge de paa Landet, oc giorde deris Slactorden, oc hafde vel 7 Mend mod huer en som K. Hagen hafde.

Der K. Hagen hafde skicket sit Folck i Orden, sigis det at hand førde sig aff sin Brynie igien, paa det hand kunde være des ledi-

---

[1]) nu kun et Sognenavn paa Storøen. [2]) søndenfra. [3]) bringe.

gere, oc rørlig til at stride, oc Hede oc Mødighed icke skulde betage hannem.

Kongen elskede megit duelige Krigßmend oc stercke Kiemper i sin Gaard, lige som hans Fader oc giorde. Torjolff Skolmßsøn hin stercke var en aff dennem, oc gick hand Iæffnsidis hos hannem i striden, han hafde Hielm oc Brynie, Skiold oc Spiud, oc it got Suerd, som kalledis Fodbreed, oc er det sagt, at K. Hagen oc Torjolff vaare lige stercke. Nest efter Kongen gick hans Frende Evind Findsøn Skaaldaspildere.

Der begge Hær møttis, bleff der en haard oc hastig Strid, oc de stridde mandelige paa begge sider, thi de hafde dueligt oc udvaald Krigßfolck paa begge parterne. Oc der de hafde skudet deris Spiude oc Handskud aff Henderne, brugede de Suerdene mandelige.

Kong Hagen oc Torjolff ginge langt fram for Banerit, oc tuert oc endelangs igiennem Hærren, oc kløfuede Skiolde oc Hielme, og hugge paa baade Hender, oc var Kongen mest kiend i Striden, for den forgylte Hielm gaff it Skin fra sig mod Solen, huorfore der bleff oc mest vabneburd mod Kongen.

Vdi den anden Hær fremginge udi lige maade haardeligen Evind Skreja oc Alff Askmand, oc hugge ned for fod. Oc der de saae huor Kongen gick i Striden, oc kiende hannem ved hans forgylte Hielm, giorde de sig Vej met deris Suerde igienem Hærren, at de kunde komme til Kongen. Der Evind Findsøn det saa, tog han en Hætte, og drog den ofuer Kongens Hielm. Da raabte Evind Skreja højt oc sagde: Skiuler nu Nordmanna Konning sig, eller er hand falden, eller flydde hand aff Striden, thi nu er den forgylte Hielm blefuen borte, oc Eivind oc hans Broder Alff ginge hart fram, oc hugge paa bade Hender og skrege, oc lode som galne eller vilde mend. K. Hagen sagde til Evind, holt fram som du stefner, om du vilt finde Nordmanna Konning. Da vilde Torjolff gaa mod Evind, men Kongen sagde, mig vilde han finde, sielff vil jeg oc møde hannem. Da kom Evind hasteligen, oc hug til Kongen, men Torjolff skiød sin Skiold der imod, saa hart, at Evind rafuede der ved, oc hugget feilede hannem, oc Kongen greb sit Suerd Quærnbider i baade Hender, oc hug til Evind, oc kløfuede hans Hielm oc Hofuet ned i Hærderne, oc Torjolff dræbte strax Evinds Broder Alff Askmand, der efter gick K. Hagen dristelige fram, oc saa hart, at alle vigede for hannem, oc hafde bløde [1]) oc rædde mend icke got i denne Strid, for Vaaben oc Styrck oc mandelig tilsøgelse oc modstand, som der giordis.

Der Fienderne saae, at to deris bedste Kiemper vaare faldne, oc K. Hagen met sine mend gick haardelig fram, oc dræbte for fod, blefue de fryctagtige, oc begynte at fly. Oc Kong Hagen var frammen for alt sit Folck, oc forfulde Fienderne, oc hug tit oc hart, oc i det samme

---

[1]) fejge.

kom en Pijl flygendis, som Flejn kalledis, oc skiød i Kongens Arm neden for Axelen, oc bleff det sagt aff mange sandferdige Mend, at Dronning Gunhilds Skoosuend, ved Nafn Kisping, kom framløbendis i Hærren, oc sagde: Gifuer Kongens Bane rum, oc skiød saa Pijlen til Kong Hagen. En part mene oc, at det er uvist huo den skiød, thi Skud oc Pijle oc Spiud, oc alleslags Skodvaaben drefue saa tyckt som Snee.

Det er oc skrefuen herom, at der Fienderne vaare flydde, oc Kong Hagen forsamlede sit Folck igien, oc holt paa Platzen, at han vilde tage imod dennem, om de hafde kommet igien met ferskt[1]) Folck fra Skibene: da maatte[2]) mand see en underlige Siun, at en Pijl hengde højt oppe i Værit, oc bøjede sig met odden fram oc tilbage ofuen ofuer K. Hagen oc hans Folck, oc der huer fryctede sig for samme Pijl, skiød den paa det sidste ned i Kongens Arm, der som den var tyckiste, oc kallis Musen i Armen, huilcket Dronning Gunhild Kongemoder skulde met hendis Troldom oc Finnekonst, saaledis hafue beskicket oc udrettet, saasom hun nock hafde lærdt i Findmarcken, der som hun var opfostrit, oc hafde gaaet til lære.

Ericks Sønner miste der megit Folck, baade paa Valsteden, oc der de flydde til Skibene, oc mange løbe ud i Vandet oc drucknede, oc de, som komme i Skibene, roede strax bort, oc Hagens mend forfulde dennem.

Kong Hagen drog ut til sit Skib, oc lod sit Saar forbinde, men det blødde saa, at ingen kunde stille det, oc der det lidde paa Dagen, bleff hand van mectig oc besuimede, hand vilde da dra nord til Alreckstad[3]) til sin Gaard, oc der de komme nord til Hagens Helle[4]), lagde de til Landet, oc var Kongen der nær død. Han kallede sine Venner til sig, oc beskickede alting som hand vilde at holdis skulde efter hans død. Hand giorde sine Synders Bekiendelse for dennem alle, oc angrede oc fortrød det almest, at hand hafde saa ladet falde den Christne Tro, som hand hafde vedtagit, oc ladet begynde at prædike her i Riget, oc bad hand dennem sende bud til Ericks Sønner, at de skulde komme oc annamme Riget, oc at de skulde spare hans gode Venner oc Frender. Oc der som mig er lenger Lijff forelagt, sagde hand, vil jeg drage her aff Landet, oc til Christnemend, oc bøde oc bedre for Gud, det som jeg hafuer brudit, men der som jeg døer nu her i Hedenskabet, da lader mig faa saadan Begrafuelse som eder sielff got siunist. Oc spurde hans gode mend hannem da, om de icke skulde føre hans Lijg til Engeland, oc lade det begrafue efter Christelige Skick? Huor til hand suarede: Jeg hafuer lefuit som en Hedning, oc derfor er jeg icke værdig at begravis anderledis end som en Hedning, oc paa en liden stund derefter døde hand der paa Hellen, paa det samme sted

---

[1]) frisk. [2]) kunde. [3]) en Gaard tæt ved Bergen. [4]) En Helle er en stor flad Sten eller Klippe.

som hand var fød. Huilcket stæd der aff bleff kallet Hagens Helle. Hand lod ingen Sønner efter sig, men en Daatter som Tora hed.

K. Hagens død bleff megit begrædet, baade aff Venner oc V-venner, oc de sagde, at aldrig komme nogen tid en bedre Konge udi Norrig. Hans Venner førde hans Liig nord til Sæheim paa Norhordaland, oc giorde der en stor Høj; oc lagde hannem udi, met alle hans Vaaben oc Rustning, oc hans beste Klæder, ock icke andet, oc talede saa ofuer hans Graff, som Hedenske Mends Sedvane da var, oc vijste hannem til Valhol, det er de dødis Sal, som blefue slagne i Strid. Huilcken Sal de mente Odin Gud være udi, oc den forestaa.

Hand regjerede Norrig udi 26. Aar, oc giorde Evind Findsøn, kallet Skaalda Spildere en Vise om K. Hagens Død, oc huorledis hand bleff faufnet udi Odins Sal, huilcken Vise bleff kallet Hagens Maal.

Thomas Kingo.

Han var født i Slangerup i Sjælland d. 15. Decbr. 1634, hvor hans Fader Hans Kingo (Søn af Skotlænderen Thomas Kingo, der som Tapetmager kom herind under Christian 4. og nedsatte sig i Helsingør) var Borger og Linnedvæver. Tyve Aar gammel blev han Student fra Frederiksborg Skole, tog theologisk Embedsexamen, levede som Huslærer først hos Slotsforvalteren paa Frederiksborg, siden hos Fru Lene Rud paa Sæbygaard, og blev 1662 ordineret af Erkebiskop Svane til Personel-Kapellan i Kirke-Helsinge, hvorfra han 6 Aar senere kom tilbage til Slangerup som Sognepræst. Her, hvor han snart tog Magistergraden, udgav han sine første gudelige Sange, eller Syngechorets første Part; den anden udkom først 1681. I Aaret 1677 blev han udnævnt til Biskop i Fyen, og 1683 optagen i den Danske Adelstand med en Pegasus til sit Vaaben. Han tog virksom Del i den af Biskop Bagger udarbejdede Kirke-Ritual, og han fik 1683 allene det Hverv af Christjan 5 at samle en ny Psalmebog til almindelig Kirkebrug i Danmark og Norge, hvor hidindtil frit Valg havde fundet Sted. Halvparten af denne Psalmebog, Vinterparten, udkom 1689 (Sommerparten blev aldrig trykt), men fandt ikke almindeligt Bifald, og Enden blev, at denne Samling ombyttedes med en anden af Kjøbenhavns Præster, hvori endog mange af Kingos egne Psalmer vare udeladte. Denne, som udkom 1699 og ved Begyndelsen af det 18. Aarh. blev indført i begge Rigerne, er dog altid bleven kaldt Kingos Psalmebog, fordi hans tidligere Arbejde lagdes til Grund for den og han selv forestod dens Trykning samt i 10 Aar erholdt Indtægterne af dens Salg.

Allerede i 1740 udkom imidlertid efter Kgl. Befaling en ny fortræffelig Psalmebog, hvori der til den Kingoske Samling føjedes et stort Antal nye, især af den ypperlige Psalmedigter Hans Adolf Brorson (f. 1694, d. som Biskop 1764), hvilken dog kun paa enkelte Steder blev indført, da 1778 atter en ny udkom efter Kgl. Befaling, den saa kaldte Guldbergske. Denne, der kun var lidet poetisk, skjønt den dog beholdt endel af Kingos og enkelte af Brorsons Psalmer, udbredte sig i Kjøbstederne, men meget lidt paa Landet, hvor man beholdt den Kingoske, indtil en ny Psalmebog, Evangelisk-christelig Psalmebog, 1798, for det meste fortrængte begge, uagtet den næsten slet intet poetisk Værd har og uagtet den aldrig af Regjeringen er paabuden.

Kingo døde 1703 i sit 69 Aar. Han var 3 Gange gift og ligger begravet i Fraugde Kirke i Fyen, da han ved sin sidste Hustru, Jfr. Birgitte Balslöv, var bleven Ejer af Fraugdegaard. Baade i Ord og i Billeder lide Kingos Psalmer ofte af Tidsalderens Smagløshed, ja vel endog Raahed; men den høje Tankeflugt, den dybe, varme, religiøse Følelse og den rige Overflødighed af Billeder og Forestillinger have med Rette skaffet ham Navnet af Danmarks første lyriske Digter. — Af hans: Aandelige Siunge Koor, Kbhvn. 1681. vælge vi.

Keed af Verden, og kier ad Himmelen.

1. Far, Verden, far vel,
Jeg keedis nu længer at være din Træl.
De Byrder, som du mig har byltet oppaa,
Dem hvister[1]) jeg fra mig og vil dem forsmaa,
Jeg river mig løss, og jeg keedis nu ved
Forfængelighed,
Forfængelighed.

2. Hvad er det dog alt,
Som Verden opsminker med fauer Gestalt?
Det er jo kun Skygger og skinnende Glar,
Det er jo kun Bobler og skrattende Kar,
Det er jo kun Ise-skrog, Skarn og Fortred,
Forfængelighed,
Forfængelighed.

3. Hvad er mine Aar,
Som smugende svinder og snigende gaar?
Hvad er min Bekymring? mit Tanke-fuld Sind?
Min Sorrig? min Glæde? mit Hovedis Spind?
Hvad er mit Arbeyde? min Møye? min Sved?
Forfængelighed,
Forfængelighed.

4. Og Riigdom og Guld,
Du Jorderigs Afkom i skinnende Muld,
Du est dog af Verdens bedragelig Ting,
Som voxer, aftager og verlis omkring,
Du est dog, i høyeste Mercke og Meed,
Forfængelighed,
Forfængelighed.

---

[1]) kaster.

5. Ach, Ære, hvad er,
Hvad er dine Kroner og Krandse du bær?
Misundelse sidder dig altjd paa Ryg,
Du hemmelig stødis og sielden est tryg!
Du ofte der snubler, hvor andre de gleed.
Forfængelighed,
Forfængelighed.

6. Ach, Yndist og Gunst,
Du hastig opførte og faldende Dunst,
Du konstig opblæsere, hvegende[1]) Vind,
Som tusind har Øyen og dog løber blind,
Hvad est du, naar mand dig ved Soolen hâr seed?
Forfængelighed,
Forfængelighed.

7. Ach, Venskab og Troo,
Som alt efter Lykken veedst Fløyet at snoo,
Du smukke Bedragere, heldige Skalk,
Som skuffer saa ofte i Drøfvelsens Kalk,
Du est, som og jeg af Forfarenhed veed,
Forfængelighed,
Forfængelighed.

8. Ach, kiødelig Lyst,
Som mangen med dødelig Læber hâr kyst,
Dit fengende Tynder, din flyvende Gnist,
Hâr mangen i ævige Luer henhvist,
Din Skaal synis Hunning, men Drikken er leed
Forfængelighed,
Forfængelighed.

9. Saa far da, far vel,
Du skalt nu ey lenger bedrage min Siæl,
Bedragelig Verden, jeg takker dig af,
Og synker dig ned i Forglemmelsens Grav,
Jeg lengis at bøde min Sorrig og Nød
I Abrahams Skiød,
I Abrahams Skiød.
o. s. v.

---

[1]) svævende, svingende.

Hver har sin Skæbne.

1. Sorrig og Glæde de vandre tilhaabe,
Lykke, Ulykke de ganger paa Rad,
Medgang og Modgang hin anden anraabe,
Soelskin og Skyer de følgis og ad.
Jorderiigs Guld
Er prægtig Muld,
Himlen er Ene af Salighed fuld.

2. Kroner og Scepter i Demant-spill lege,
Leeg er dog ikke den kongelig Dragt.
Tusinde Byrder i Kronerne hvege,
Tusindfold Omhu i Scepterets Magt.
Kongernis Bo
Er skiøn Uro,
Himlen allene giør salig og fro.

3. Alle Ting hâr sin foranderlig Lykke,
Alle kand finde sin Sorrig i Barm.
Tiit ere Bryst, under dyrebar Smykke,
Fulde af Sorrig og hemmelig Harm.
Alle hâr sit,
Stort eller Lit,
Himlen allene for Sorgen er qvit.

4. Velde og Viisdom og timelig Ære,
Styrke og Ungdom i blomstrende Aar,
Høyt over andre kan Hovedit bære,
Falder dog af og i Tjden forgaar.
Alle Ting maa
Enden opnaa,
Himmelens Salighed Ene skal staa.

5. Deyligste Roser hâr stindeste[1]) Toorne
Skiønneste Blomster sin tærende Gift.
Under en Rosen-kind Hiertet kand foorne[2]),
For dog at Skæbnen saa sælsom er skift.
I Vaade-vand
Flyder vort Land,
Himlen hâr Ene Lyksaligheds Stand.

---

[1]) stiveste. [2]) ældes.

6. Vel da, saa vil jeg mig aldrig bemøye,
Om ikke Verden gaar efter min Agt:
Ingen Bekymring skal kunde mig bøye,
Intet skal giøre mit Hierte forsagt.
Sorrig skal dø,
Lystigheds Frø
Blomstre paa Himle-Lyksaligheds Ø.

7. Angist skal avle en varende Glæde,
Qvide skal vinde sin Tott udaf Teen.
Armod skal prydis i rjgeste Klæde,
Svaghed skal reysis paa sundeste Been.
Avind skal staa
Fengsled i Vraa,
Himlen kand Ene alt dette formaa.

8. Lad da min Lod og min Lykke kun falde
Hvordan min Gud og min Herre hand vill,
Lad ikkun Avind udøse sin Galde,
Lad kun og Verden fulddrive sit Spill.
Tidernis Bom
Bliver dog tom,
Himlen skal kiøre altingest her-om.

Ludvig Holberg.

Født i Bergen 1684; hans Fødselsdag er ubekjendt. Paa Fædrenes Side har han selv kun vidst at angive, at hans Fader tjente sig op fra Soldat til Oberst og var en brav, dygtig og meget agtet og afholdt Mand. Hans Moders Morfader var Biskop Munthe i Bergen, en Adelsmand. Faderen, som døde medens Holberg endnu var en Patteglut, efterlod sig en ikke ubetydelig Formue. Skjønt denne for det Meste blev tilintetgjort ved en ulykkelig Ildebrand paa nogle Bøndergaarde nær, bestyrede Holbergs Moder Huset med saa stræng og klog en Økonomi, at hun ved sin Død efterlod til sine sex efterlevende Børn den lille Ejendom ubeskaaret. — Da Holberg var 10 Aar gammel, døde Moderen, og han skulde nu oplæres til Militærstanden, hvortil han var indskreven. Til den Ende blev han sendt til sin Frænde Otto Munthe i Oplandet. Men hans store Lyst og ualmindelige Anlæg til Studering bragte denne til at lade ham tage Del i sine Børns Undervisning. Derpaa kom han tilbage til Bergen i Huset hos sin Morbroder Peter Lem, hvor han forblev til Bergens store Ildebrand 1702, da han af den latinske Skoles Rector, Søren Lintrup, dimitteredes til Universitetet i Kjøbenhavn. Da han her havde taget sin Examen, men Intet havde at leve af, ilede han hjem igjen, og modtog uagtet sin Ungdom en Huslærerplads hos en Provst i Voß, i hvis Sted han ogsaa ofte maatte prædike. Af Bønderne blev han højligen berømmet formedelst sine store Talegaver; men

hos Provstinden kom han i stor Ugunst paa Grund af sit strænge Regimente mod den yngste Søn, en dum og doven Dreng, som var hendes Øjesten. Efter et Aars Forløb fik han sin Afsked, hvilket dog mere glædede end bedrøvede ham, da ej allene hans koleriske Temperament og fine Legemskonstitution gjorde ham Lærerposten ubehagelig, men han ogsaa led meget af det saakaldte Mareridt. Han rejste derpaa til Kjøbenhavn, hvor han lagde sig efter levende Sprog, især Fransk og Italiensk; men studerede tillige saa flittig Theologi, at han ved Vinterens Ende tog Embeds-Examen med megen Ære. Men nu maatte han atter tilbage til Norge for at faa Noget at leve af. Han blev antagen som Huslærer af Vicebiskop Magister Smidt i Bergen, hos hvem han dog kun blev nogle Maaneder, fordi en heftig Lyst til at see fremmede Lande bemægtigede sig ham, hvilken Lyst næredes og voksle ved Gjennemlæsning af den meget berejste Magisters Dagbøger. Han forlangte sin Afsked, og hverken hans Fattigdom eller hans Venners Harme og hans Principals Utilfredshed, hvis Børn gjorde god Fremgang under Holbergs Vejledning, kunde holde ham tilbage; thi, som han selv siger, hvad han engang havde faaet i Hovedet, kunde han aldrig godt faa ud af det igjen. Han gjorde alt Muligt til Penge, men naaede dog næppe til 60 Rd. Dermed rejste han til Holland. Paa denne Rejse kom han ikke længer end til Aachen, da han baade havde Sygdom (Feber) og Trang at kæmpe med. Han maatte Aaret efter vende hjem; men for at skaane sig selv for sine Beslægtedes og Venners Bebrejdelser, Spot og besværlige Raad, gik han ikke til Bergen, men til Christianssand. Her tilbragte han Vinteren med at undervise i Fransk, og gjorde herved saa megen Lykke, at han ved Foraarets Begyndelse havde et Overskud i sin Kasse af henimod 12 Rd. Hermed gik han til Engelland, hvor han opholdt sig henved to Aar, hvilken Tid han for største Delen tilbragte i Oxford, hvor han ernærede sig af Undervisning i Sprog og Musik; han spillede godt paa Fløjte. Da han kom tilbage til Kjøbenhavn fra denne lærerige og interessante Rejse, prøvede han paa at ernære sig som Privat-Docent ved Universitetet. Han fik Tilhørere nok, men ingen Penge, og han maatte atter gribe til at informere timevis. Dog kort efter engageredes han til at ledsage en ung Herr Winding til Dresden, hvorfra han paa egen Haand drog til Leipzig og Halle. Da han kom hjem fra denne tredie Rejse, tilbød Geheimeraad og Admiral Gyldenleve ham at opdrage og undervise sine Børn. Denne ærefulde Post modtog han vel af Nød men ugjerne, da den paalagde ham nye Lænker, eftersom han var en samvittighedsfuld og ivrig Lærer; og da han efter et Aars Forløb, i hvilken Tid han var bleven svag og mat, erholdt Borchs Kollegium, tog han Afsked fra det Gyldenløviske Hus. — Medens han laa paa dette Kollegium, udarbejdede han sin Introduction til den Europæiske Historie, og Anhang til Universalhistorien i 5 Bind, hvilken sidste dog ej blev trykt, ligesom han og overrakte Kong Frederik 4 et Manuskript om Christian den Fjerdes og Frederik den Tredies Bedrifter. Kort efter udnævnte Kongen ham til Professor extraordinarius, dog uden Gage og fast Post. Imidlertid havde han ogsaa erholdt det Rosenkrantske Legat bestaaende af 100 Rd. aarlig i 4 Aar, og da dette egentlig var hans eneste Levebrød, og han tilmed blev paamindet om, at det var en Forpligtelse for dem, der nød dette Legat, at besøge Udlandet, saa drog han for fjerde Gang afsted, og foretog en temmelig vidtløftig Rejse. Han sejlede til Amsterdam, gik derfra tillands til Rotterdam, saa til Antwerpen, derfra paa et Fartøj til Bryssel og herfra tilfods til Paris. Her levede han i halvandet Aar. Men endnu var hans Lyst til at lære den fremmede Verden at kjende ikke tilfredsstillet; han besluttede at besøge Italien, i hvormeget der end med Grund syntes at fraraade ham det. Dels tilfods, dels tilsøes paa Trækskøjter naaede han Marseille. Derfra gik han tilsøes til Genua. Ombord var han bleven anfaldet af Feber, som han haabede at blive befriet for i denne Stad. Men den blev tværtimod værre og værre, og da han i sin hjælpeløse og pengeknappe Tilstand desuden havde at kæmpe med en haardhjertet og nærig Vert og med Angst for Munkenes Overhæng, ventede han aldrig at see sit Fædreland igjen. Han underkastede sig derfor rolig og taalmodig sin Skjæbne, og gjorde sig haard imod Smerten. Efterhaanden tog imidlertid Sygdommen af;

han kom atter paa Benene; traf paa en Landsmand, der hjalp ham til et bedre Logis, og kom endelig saavidt, at han kunde begive sig ombord paa et Skib, der førte ham til Civita vecchia, hvorfra han gik til Rom. Her forblev han hele Vinteren, vel uden at blive befriet for sin Fjerdedagsfeber, men dog ogsaa uden at være forhindret fra at kunne paa sin Maade gjøre et stort Udbytte af Menneskekundskab og Lærdom. Ved Enden af Februar besluttede han at vende tilbage til Danmark. Baade for Omkostningernes og for Helbredets Skyld (thi stræng Diæt og megen Legemsanstrængelse bekom ham altid bedst) vandrede han tilfods over Florents, Apenninerne, Bologne, Parma, Piacenza, Turin, videre over Alperne gjennem Savoyen og Dauphine til Lyon og derfra til Paris, hvor han ankom, siger han selv, tyk og fed. Efter en Maaneds Ophold her uden at blive af med Feberen, gik han til Amsterdam, hvor Sygdommen forlod ham, og herfra sejlede han til Hamborg og rejste videre tillands hjem.

Efter sin Hjemkomst levede han to Aar i meget knappe Kaar, i hvilken Tid han udgav: Introduction til Natur- og Folkeretten. Men nu blev han endelig ordentlig Professor 1718 (først prof. metaph., dernæst prof. eloquentiæ, omsider prof. historiæ et geographiæ, tilsidst tillige quæstor), saa at han med Hensyn til Levebrød for Fremtiden var sikkret og kunde overlade sig til sit Geni og sin naturlige Lyst. Hidtil havde han kun dyrket Retsvidenskaberne, Historien og Filologien. Men i nogle latinske Stridsskrifter imod den bekjendte Jurist og Historiker Andreas Hoyer fra Flensborg var Satire dog rigeligen blandet med Lærdom; og fra 1719 brød hans komiske Geni fuldkommen igjennem. Fra denne Tid indtil 1728 udkom under det pseudonyme Navn Hans Mikkelsen: Peder Paars, de fire Skjemtedigte, Metamorphoses og de fleste af hans Komedier. Indtil den Tid havde der i Kjøbenhavn vel været tysk og fransk Theater, men intet dansk. Disse Skrifter vakte naturligvis ganske overordentlig Opsigt, og hvorvel de vandt det mest levende Bifald hos Publikum i Almindelighed, saa foraarsagede de dog hos Mange saa stor Harme og Fortrydelse, at det allene skyldes Kong Frederik den Fjerdes personlige Frikjendelsesdom i Statsraadet, at ikke Peder Paars, der udkom tidligere end nogen af Komedierne, blev brændt og Holberg straffet.

Holberg havde imidlertid ved denne overordentlige Forfatter-Virksomhed svækket sig i den Grad, at han besluttede dels for Badets dels for Bevægelsens Skyld at foretage en Rejse til Achen. Han tiltraadte ogsaa virkelig denne i Juli 1725. Men nu vilde Bevægelsen og Færselen ikke mere gjøre ham godt, saaledes som i hans tidlige Ungdom. Han rejste over Holland (Hamborg, Bremen, Amsterdam, Rotterdam, Antwerpen, Brüssel) til Paris, hvor han forblev til Februar Maaned. Opholdet i Paris bekom ham altid vel; og han forblev ogsaa her i Ro, besøgte kun de allerberømteste Lærde, og kom hjem til Kjøbenhavn om Foraaret, hvor hans Fjender imidlertid havde kabaleret saa ivrigt imod ham, som de formaaede. Han levede nu sædvanligen stille, ensom og flittig, altid sysselsat med digteriske eller videnskabelige Arbejder, indtil 1728 Kjøbenhavns store Ildebrand indtraf. Den deraf følgende Fattigdom og Elendighed samt alvorlige Stemning i Landet bragte Holberg til at bruge sin Pen til Andet end Satire og Skjemt med Tidens Daarskaber, ligesom og den strænge og pietistiske Tone, som under Christian den Sjette (1730–1746) blev herskende, kun var hans komiske Muse lidet gunstig. Men da han besad en ligesaa skarp Forstand og sikker Dømmekraft som poetisk Geni, ligesaa megen sand Patriotisme som satirisk Lune, saa søgte han paa anden Maade at udbrede Lys og Indsigt, og han berigede derfor nu Litteraturen med historiske, statistiske, populær-filosofiske Værker og en Mængde Lejlighedsskrifter. De vigtigste af disse ere: Danmarks og Norges Beskrivelse, Danmarks Historie, Almindelig Kirkehistorie, Berømmelige Mænds og Heltes sammenlignede Historier, Heltinders sammenlignede Historier, den Jødiske Historie, Moralske Tanker. Af poetiske Arbejder udgav han under hele denne Periode kun eet, rigtignok meget betydeligt, nemlig Niels Klims underjordiske Rejse, som udkom 1741 paa Latin, og senere er oversat paa Dansk af Baggesen. Efter Christian den Sjettes Død aabnedes atter den danske Skueplads, og Holberg fremkom paa ny som Forfatter til flere Skuespil, hvori dog, ved Sammenligning med de tid-

ligere, Alderdommen var kjendelig. Hans sidste raisonnerende Arbejder vare hans fem Bind Epistler. Ved sin overordentlige Skribentvirksomhed vandt han ikke allene Nationens Kjærlighed og Beundring, men ogsaa Rigdom og Anseelse. De Godser, han havde kjøbt i Sjælland, og paa hvilke han tilbragte en stor Del af Sommeren, oprettedes 1747 til et Baroni, hvilket han derpaa legerede til Sorø Akademi. Han giftede sig aldrig og døde den 29de Januar 1754. Han ligger begravet i Sorø Kirke.

Ikke uden Grund kaldes han den nyere danske Litteraturs Fader, da hans Geni, Originalitet og Nationalitet have givet ham en Indflydelse paa den danske Litteratur, som aldrig Nogen før ham og endnu Ingen efter ham har havt. Det var ikke den positive Begejstring for det Store og Skjønne eller for det Nordisk Nationale, som han vakte hos Folket; men han forberedte denne, idet han bortryddede, hvad der spærrede Vejen for den. Den Spidsborgerlighed, Pedanteri og Selvtilfredshed, og den Selvløgn og Unatur, som ligger til Grund herfor og er Sandhedens og det aandelige Livs værste og farligste Fjende, gav han et dødeligt Saar, som endnu efter 100 Aar ej er forvundet.

Af sine Samtidige blev han undertiden anseet for pengegjerrig, menneskefjendsk og opfarende. Men vi kunne ikke lægge stor Vægt paa slige Domme. De sædvanlige Sjæle formaa ej at gjennemskue de store Aander, og ofte ere de ganske ubekjendte med de Bevæggrunde, der bestemme disse. Det kaldes derfor ofte Gjerrighed og Fortrædelighed, naar de bortvise Andres ubeføjede Fordringer paa deres Penge og deres Tid, fordi de have en solidere og forstandigere Maade at anvende disse Kræfter paa. Desuden hvad Pengegjerrigheden angaaer, da var han altid net og pyntelig, og tilsidst skjenkede han alle sine Penge bort til det Offentlige. Og hvorledes kan man kalde Den menneskefjendsk, der anvendte hele sit Liv til Menneskehedens Vel? Og selv hans Satire var aldrig bitter eller hadsk. Uagtet han af Naturen var meget hypochonder, saa finde vi dog intetsteds Spor af den Egoisme og Bitterhed mod Andre, som sædvanlig følger med denne Sygdom. Det bevirkede blot, at han førte et strængt, afholdende og ensomt Levnet, og tog kun liden Del i det selskabelige Liv, endskjønt han som Jagttager ofte indfandt sig ved offentlige Forsamlinger.

Mest har han upaatvivlelig virket ved sine Skuespil, hvoraf han har leveret 33 Stykker, blant hvilke vi som de berømteste og mest klassiske ville nævne: Den politiske Kandestøber, den Stundesløse, Erasmus Montanus, Barselstuen, Jeppe paa Bjerget, Geert Westfaler, Jacob v. Tybo, Don Ranudo, Ulysses von Itacia, Honette Ambition o. s. v.

Erasmus Montanus eller Rasmus Berg.

Comoedie i fem Acter.

Personerne.

Montanus.
Jeppe Berg, hans Fader.
Nille, hans Moder.
Lisbed, Montani Fæstemø.
Jeronimus, hendes Fader.
Magdelone, hendes Moder.
Jacob, Montani Broder.
Peer, Degn.
Jesper, Ridefoged.
Lieutenanten.
Niels, Corporal.

Første Act.

Første Scene.

Jeppe (alene med et Brev i Haanden.)

Det er Skade, at Degnen ikke er i Byen, thi der er saameget Latin i min Søns Brev, som jeg ikke forstaaer. Taarene staaer mig

tidt i Øinene, naar jeg eftertænker, at en stakkels Bondesøn er bleven saa boglærd, besynderlig saasom vi ikke ere af de Høilærdes[1]) Bønder. Jeg har hørt af Folk, som forstaaer sig paa Lærdom, at han kan disputere, med hvilken Præst det skal være. Ach kunde jeg og min Hustrue have den Glæde at høre ham præke, før vi døe, her paa Bjerget[2]), da vilde vi ikke fortrydе paa alle de Skillinger, vi have sat paa ham. Jeg kan nok mærke paa Peer Degn, at han skiøtter ikke meget om, at min Søn kommer hid. Det kommer mig for, ligesom han er bange for Rasmus Berg. Det er skrækkeligt med de lærde Folk, de bær saadan Avind til hverandre, og den ene kan ikke lide, at den anden er ogsaa lærd. Den gode Mand gjør skiønne Prækener her i Byen, og kan tale om Misundelse, saa Taarene maae staae een udi Øinene, men mig synes, at han selv ikke er ganske fri for den Feil. Jeg kan ikke vide, hvoraf saadant kommer; om een siger, at min Naboe forstaaer Avlingen bedre end jeg, skulde jeg lægge det paa Hjertet? skulde jeg hade min Naboe for det? Nei, saamænd giør Jeppe Berg ikke. Men der er, min Troe, Peer Degn.

Anden Scene.

Jeppe. Peer Degn.

Jeppe. Velkommen hiem igien, Peer!

Peer. Tak Jeppe Berg.

Jeppe. Ach min hierte Peer! gid I kunde forklare mig noget Latin, som staaer i min Søns sidste Brev.

Peer. Hvad Snak, meener I, at jeg forstaaer ikke Latin saavelsom Jer Søn? jeg er en gammel Academicus, jeg, Jeppe Berg!

Jeppe. Det veed jeg nok, men jeg meente, om I forstod den nye Latin; thi det Sprog forandres vel ogsaa, saavelsom det Sjællandske; thi i min Ungdom talede man ikke saa her paa Bierget, som nu; det, som man nu kalder Lagvai, kaldte man da Dreng, en Frøken hedte Stadsmøe, en Musicant Spillemand og en Sikketerer Skriver. Derfor mener jeg, Latinen og kan være forandret siden den Tid, I var i Kiøbenhavn. Vil I være saa god at forklare mig dette. Jeg kan nok læse Bogstaverne, men fatter ikke Meeningen.

Peer. Jer Søn skriver, at han studerer nu sin Logicam, Rethoricam og Metaphysicam.

Jeppe. Hvad vil det sige Logicam?

Peer. Det er hans Prækestoel.

Jeppe. Det er mig kiært, gid han kunde blive Præst.

Peer. Men Degn først.

Jeppe. Hvad er den anden Post?

---

[1]) I Sjælland har Kjøbenhavns Universitet meget Bøndergods. [2]) I Sjælland findes flere Landsbyer ved Navn Bjerreby.

Peer. Den hedder Rhetorica, det er paa Dansk Ritualen; men den tredie Post maa være forskreven, eller det maa være Fransk; thi var det Latin, saa forstod jeg det nok. Jeg er capabel, Jeppe Berg, at regne op den hele Aurora. Ala det er en Vinge, Ancilla en Pige, Barba et Skiæg, Coena en Natpotte, Cerevisia Øl, Campana en Klokker, Cella en Kielder, Lagena en Flaske, Lana en Ulv, Ancilla en Pige, Janua en Dør, Cerevisia Smør.

Jeppe. I maa have en forbandet Ihukommelse, Peer.

Peer. Ja jeg havde ikke tænkt, at jeg skulde have blevet saa længe i et fattigt Degnekald. Jeg kunde nok have været noget andet for længe siden, dersom jeg vilde have bundet mig ved en Pige, men jeg vilde heller hielpe mig, som jeg kan, førend man skal kunne sige paa mig, at jeg har faaet Brød for en Kone.

Jeppe. Men kiære Peer! her er endnu noget andet Latin, som jeg ikke forstaaer; see her denne Linie!

Peer. Die Veneris Hafnia domum profecturus sum. Det er noget høitravend, dog forstaaer jeg det heel vel, men det kunde bryde Hovedet paa en anden. Det er paa Dansk, der er kommen profecto en Hob Russer til Kiøbenhavn.

Jeppe. Hvad mon Russen nu vil bestille her igien?

Peer. Det er ikke Moscoviter, Jeppe Berg! det er unge Studentere, som man kalder Russer.

Jeppe. Nu! nu veed jeg, der er vist stor Allarm i de Dage, naar de faaer Salt og Brød, og blir Studentere.

Peer. Naar venter I ham hiem?

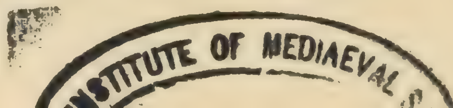
Jeppe. I Dag eller i Morgen. Kiære Peer! tøv lidt her, jeg vil springe ind til Nille, hun skal give os en Drik Øl herud.

Peer. Jeg vil nok heller have et Glas Brændeviin; thi det er for tidligt at drikke Øl.

Tredie Scene.

Peer (allene).

Jeg skiøtter ikke meget om, sandt at sige, at Rasmus Berg kommer hiem, ikke fordi jeg er bange for hans Lærdom; thi jeg var allerede gammel Student, da han endda gik i Skole, og fik, med Permission, paa sin Rumpe. Der var andre Karle, som deponerede i min Tid, end nuomstunder. Jeg deponerede fra Slagelse Skole, med Peer Monsen, Rasmus Jespersen, Kristen Klim, Mads Hansen, som vi i Skolen kaldte Mads Pandekage, Poul Iversen, som vi kaldte Poul Finkeljokum, alle Karle, som havde Been i Panden og Skiæg paa Hagen, og som var capabel at disputere i hvilken Materie det skulde være. Jeg er kun bleven Degn, men er fornøiet, naar jeg har mit daglige Brød, og forstaaer mit Embede. Jeg har forbedret meget udi Indkomsterne, og har det, som ingen af mine Formænd havde, saa mine Efterkommere ikke skal bande mig i min Grav. Folk tænker, at

der er ingen Observationer ved at være Degn; jo jo! Degnekald er, min Troe, et vanskeligt Embede, naar man skal have det paa den Fod, at det skal føde sin Mand. For min Tid holdt Folk her i Byen alle Liigsange lige gode, men jeg har bragt det paa den Fod, at jeg kan sige til en Bonde: hvilken Psalme vil du have? den koster saa meget, den anden saa meget; iligemaade naar der skal kastes Jord paa den Døde: vil du have fiint Sand, eller slet og ret Jord? Der er ogsaa adskillige Observationer, som min Formand, Christoffer Degn, ikke vidste af at sige, men han havde ikke studeret. Jeg kan ikke begribe, hvorledes den Karl blev Degn. Men han var og Degn derefter. Latinen hielper meget et Menneske udi alle Forretninger. Jeg vilde ikke miste det Latin, jeg kan, ikke for hundrede Rixdaler; thi det har baadet mig i mit Embede over hundrede Rixdaler, ja hundrede til.

Fierde Scene.

Nille. Jeppe. Peer.

Nille. Singot Peer.

Peer. Tak Morlille. Jeg drikker ellers ikke Brændeviin, uden naar jeg har ondt i Maven, men jeg har gemeenlig en slet Mave.

Nille. Veed I vel, Peer! at min Søn kommer hiem i Dag eller Morgen. Der faaer I en Mand, som I kan tale med; thi den Karl er ikke skaaren for Tungebaandet, saasom jeg har hørt.

Peer. Ja jeg troer nok, han kan tale en Hob Klosterlatin.

Nille. Klosterlatin? det er jo det beste Latin, ligesom Klosterlærred er det bedste Lærred?

Peer. Ha, ha, ha, ha.

Jeppe. Hvoraf leer I, Peer?

Peer. Af intet, Jeppe Berg! God Taar paa en frisk! Jer Skaal Morlille, ha, ha, ha! det er sandt nok, som I siger: Klosterlærred er godt Lærred, men ....

Nille. Giøres det Lærred ikke paa Klosteret, hvorfor kaldes det da Klosterlærred?

Peer. Jo, det er ret nok; ha, ha, ha! men I kan vel give mig noget at bide paa til Brændevinen.

Nille. Her ligger et Stykke Brød og Ost skaaren, om I vil ikke forsmaae.

Peer. Tak, Morlille! veed I, hvad Brød hedder paa Latin?

Nille. Nei mare veed jeg ikke.

Peer (æder og snakker tillige). Det hedder Panis, genitivus pani, dativus pano, vocativus panus, ablativus pano.

Jeppe. Hillemænd Peer! det Sprog er vidtløftig. Hvad hedder Grovbrød?

Peer. Det hedder Panis gravis, og fiint Brød Panis finis.

Jeppe. Det er jo halv Dansk.

Peer. Ja det er vist, der ere mangfoldige latinske Ord, som har deres Oprindelse fra Dansken; thi jeg skal sige os noget: Her var en gammel Rector i Kjøbenhavns Skole, ved Navn Saxo Grammatica, som forbedrede Latinen her i Landet, og gjorde en latinsk Grammatica, hvorudover han fik det Navn Saxo Grammatica. Den samme Saxo har bødet meget paa det latinske Sprog med danske Ord; thi for hans Tid var Latinen saa fattig, at man ikke kunde skrive en ret Meening, som Folk kunde forstaae.

Jeppe. Men hvad vil det Ord Grammatica sige?

Peer. Det samme, som Donat. Naar man binder den ind i tyrkisk Bind, saa kaldes den Donat; men naar man binder den ind i hvid Pergament, saa kaldes den Grammatica, og declineres ligesom ala.

Nille. Ach! jeg veed aldrig, hvor alt dette kan ligge i Hovedet paa Folk; mit Hoved svimler, naar jeg kun hør tale derom.

Jeppe. Derfor er lærde Folk heller ikke gierne rigtige i Hovedet.

Nille. Ei hvilken Snak! saa meener du, at vor Søn Rasmus Berg ikke er rigtig!

Jeppe. Mig synes allene, Morlille! det er noget underligt, at han skriver latinske Breve til mig.

Peer. Deri har, min Troe, Jeppe Ret; thi det er noget naragtigt. Det var jo ligesom jeg vilde tale Græsk med Ridefogden, for at lade see, at jeg forstod det Sprog.

Jeppe. Forstaaer I ogsaa Græsk, Peer?

Peer. Ach! jeg har kunnet for tyve Aar siden staae paa een Fod, og læse det hele Litani paa Græsk. Jeg kan endnu komme ihu, at det sidste Ord hedder Amen.

Jeppe. Ach Peer! det vil blive artigt, naar min Søn kommer tilbage, at vi kan sætte Jer to sammen.

Peer. Vil han disputere med mig, skal han finde Karl for sin Hat, og vil han synge i Kap med mig, saa kommer han til kort. Jeg har sunget i Kap med ti Degne, som alle have maat' give sig tabt, thi jeg har taget Troen fra dem alle ti. Det har været mig tilbudet for ti Aar siden, at være Cantor i vor Frue Skole, men jeg har ikke villdet; thi hvorfor skulde jeg giøre det, Jeppe? hvorfor skulde jeg forlade min Menighed, som elsker og ærer mig, og som jeg elsker og ærer igien; jeg lever paa et Sted, hvor jeg har mit daglige Brød, og hvor jeg er respecteret af alle Folk; thi Amtmanden selv kommer aldrig hid, jeg blir jo strax hentet for at fordrive Tiden med ham, og synge for ham. Forgangen Aar ved disse Tider gav han mig to Mark, fordi jeg sang ut, re, mi, fa, sol. Han svor paa, at han havde større Behag deri, end i den største Vocal-Musiqve, han havde hørt i Kiøbenhavn. Vil I give mig end et Glas Brændeviin, Jeppe, skal jeg synge det samme for Jer.

Jeppe. Gierne. Skiænk nok et Glas Brændeviin, Nille.

Peer. Jeg synger ikke for enhver. Men I er min gode Ven, Jeppe, som jeg tjener med Fornøielse. (Begynder at skraale først langsom). Ut, re, mi, fa sol, la, si, ut; nu tilbage: ut, si, la sol, fa, mi, re, ut. Nu skal I høre paa en anden Maade, hvor høit jeg kan gaae: Ut, re, mi, fa, sol, fa, si, ut, Re, mi, fa, sol, fa, si, ut, Re.

Jeppe. Hillemænd, det sidste gik fiint. Vore smaae Grise kan ikke gaae høiere med Røsten.

Peer. Nu vil jeg synge hastigt: Ut, re, mi, re, nei, det var ikke ret, ut re mi do re mi ut, nei det kom ogsaa galt; det er forbandet tungt, Jeppe! at synge saa hastig. Men der kommer Monsieur Jeronimus.

Femte Scene.

Jeronimus. Magdelone. Lisbed. Degnen. Jeppe. Nille.

Jeronimus. God Morgen, Svoger! har I nogen Tidende fra Jer Søn?

Jeppe. Jo, jeg troer han kommer i Dag eller i Morgen.

Lisbed. Ach! er det muueligt? nu er min Drøm fuldkommen.

Jeronimus. Hvad drømte du da?

Lisbed. Jeg drømte, at jeg kyssede ham.

Magdelone. Der er dog noget ved Drømme; Drømme er ikke at foragte..

Jeronimus. Det er sandt nok; men, dersom I gode Piger tænkte ikke saa meget paa Mandfolk om Dagen, drømte I ikke saa tidt om dem om Natten. Du drømte vel ligesaa stærkt om mig i de Dage, vi vare forlovede sammen, Magdelone?

Magdelone. Det er, min Troe, sandt; men nu har jeg, min Troe, ikke i nogle Aar drømt om dig.

Jeronimus. Det kommer deraf, at Kiærligheden er ikke saa heed nu, som den var tilforn.

Lisbed. Men er det mueligt, at Rasmus Berg kommer hiem i Morgen.

Jeronimus. Ei min Datter! du skulde ikke lade dig mærke med at være saa forlibt.

Lisbed. Ach er det vist, at kan kommer hiem i Morgen?

Jeronimus. Ja! ja! du hører jo, at han kommer til den Tid.

Lisbed. Hvor langt har vi til i Morgen, hierte Faer?

Jeronimus. Hvilken forbandet Snak. Disse forlibte Folk er ligesom de var galne.

Lisbed. Ja jeg tæller, min Troe, hver Time.

Jeronmus. Du skulde ogsaa spørge, hvor lang en Time er, saa kunde man tænke, du var reent gal; hold inde med saadan Sladder, og lad os Forældre snakke sammen. Hør, min kiære Jeppe Berg, holder I det raadeligt, at disse to unge Mennesker komme sammen, førend han haver Brød?

Jeppe. Det er, ligesom Jer synes. Jeg kan nok underholde dem; men det var dog bedre, at han fik Brød først.

Jeronimus. Jeg holder det aldeles ikke raadeligt, at de kommer sammen før. (Lisbed græder og hyler.) Ei fy skiæm dig for en Ulykke? Det er en Spot for en Pige at stille sig saadan an.

Lisbed (grædende). Faaer han snart Brød da?

Jeppe. Det er ingen Tvivl paa, han faaer jo snart Brød; thi, saa vidt, som jeg har hørt, er han saa lærd, at han kan læse hvilken Bog det skal være. Han skrev mig et latinsk Brev til nyelig.

Nille. Og det kan mare staae, det veed Degnen.

Lisbed. Var det saa vel skreven?

Peer. Ja vel nok for saadan ung Person. Han kan blive god, Mammeselle! Der vil ellers meget til. Jeg tænkte ogsaa, at jeg var lærd, da jeg var paa hans Alder. Men ....

Jeppe. Ja, I lærde Folk roser aldrig hinanden.

Peer. Ei Snak, skulde jeg bære Avind til ham? Da han endnu ikke var fød, havde jeg allerede staaet tree Gange Skoleret, og da han sad i Fjerde-Lectien, havde jeg været otte Aar Degn.

Jeppe. Een kan have bedre Hoved end en anden. Een kan lære saa meget i eet Aar, som andre udi ti.

Peer. Da tør Peer Degn nok sætte sit Hoved mod hvem det skal være.

Jeronimus. Ja, ja, hver kan være god for sig; lad os nu gaae hiem, Børn! Far vel, Jeppe! Jeg gik her forbi, og saa vilde jeg tale med Jer paa Veien.

Lisbed. Ach! vaer mig dog ad, saasnart han kommer.

(Jeronimus, Magdelone og Lisbed gaae.)

Siette Scene.

Jeppe. Nille. Peer. Jacob.

Jeppe. Hvad vil du, Jacob?

Jacob. Faer, veed I nyt? Rasmus Berg er kommen hiem.

Jeppe. Hillemænd er det muligt? hvorledes seer han ud?

Jacob. Ach han seer meget lærd ud. Rasmus Nielsen, som kiørte for ham, svær paa, at han giorde ikke andet den hele Vei, end disputerede paa Græsk og Elamitisk med sig selv, og det undertiden med saadan Iver, at han slog Rasmus Nielsen tree til fire Gange bag i Nakken med knyttet Næve, og raabte derhos altid: probe Majoren, probe Majoren. Jeg kan tænke, han har havt en Disput med en Major før han reiste. Undertiden sad han stille og stirrede paa Maanen og Stiernerne, og det med saadan grundig Mine, at han faldt tree Gange af Vognen, og havde nær brudt Halsen itu af lutter Lærdom, saa at Rasmus Nielsen loe deraf, og sagde ved sig selv: Rasmus Berg er vel en klog Mand paa Himmelen, men en Nar paa Jorden.

Jeppe. Ach kom! lad os gaae ud at tage imod ham. Kiære Peer! kom I med os. Det kan hænde sig, at han har glemt Dansk, og kan ikke tale andet end Latin, saa kan I være Tolk.

Peer. Skam der giør, jeg har andet at bestille.

Anden Act.

Første Scene.

Montanus (med Hoserne ned om Benene).

Jeg har kun været een Dag fra Kiøbenhavn, og længes allerede. Hvis jeg ikke havde mine gode Bøger med mig, kunde jeg ikke leve paa Landet. Studia secundas res ornant, adversis solatium praebent. Jeg synes, ligesom mig fattes noget, efterdi jeg har ikke disputeret i tree Dage. Jeg veed ikke, om der er nogle lærde Folk her i Byen; hvis her er nogen, skal jeg nok sætte dem i Arbeid, thi jeg kan ikke leve, uden jeg maa disputere. Mine stakkels Forældre kan jeg ikke meget tale med; thi de ere eenfoldige Folk, og veed neppe andet end deres Børne-Lærdom, saa at jeg kan ikke have megen Trøst af deres Omgiængelse. Degnen og Skolemesteren skal have studeret, men jeg veed ikke, hvorvidt det strækker sig; dog skal jeg forsøge, hvad de duer til. Mine Forældre blev forskrækket, da de saae mig saa tidlig; thi de havde ikke ventet, at jeg skulde have taget fra Kiøbenhavn om Natten. (Han slaaer Ild, tænder sin Pibe, og sætter Pibehovedet igiennem et Hul, som han har paa sin Hat.) Saaledes kalder man at smøge Tobak studentikòs. Det er en god Invention nok for en, der vil skrive og smøge tillige. (Sætter sig ned at læse.)

Anden Scene.

Montanus. Jacob.

Jacob (kysser paa Haanden, og flyer sin Broder). Velkommen hiem igien, min latinske Broer!

Montanus. Det er mig kiært at see dig, Jacob! Men hvad det Broerskab angaaer, saa er det noget, som var godt i gamle Dage, men nu kan det ikke saa passe sig meer.

Jacob. Hvi saa? est du ikke min Broer?

Montanus. Det negter jeg ikke, Slyngel! at jeg jo er din Broder ved Fødselen. Men du maa vide, at du est endnu en Bondedreng, og jeg en Philosophiae Baccalaureus. Men hør, Jacob! hvordan lever min Kiæreste og min Svigerfar?

Jacob. Ret vel, de vare her nyelig, og spurgte, hvor snart Broer kom hiem.

Montanus. Nu Broer igien! Jeg siger det ikke af Hoffærdighed, Jacob! men det gaaer profecto ikke an.

Jacob. Hvad skal jeg da kalde Broer?

Montanus. Du skal kalde mig Monsieur Montanus; thi saa hedder jeg i Kiøbenhavn.

Jacob. Kunde jeg kun komme det ihu. Var det ikke Monsieur Dromedarius?

Montanus. Kanst du ikke høre? jeg siger jo Monsieur Montanus.

Jacob. Monsør Montanus, Monsør Montanus.

Montanus. Ja det er ret; thi Montanus paa Latin er det samme som Berg paa Dansk.

Jacob. Kan jeg da ikke ogsaa hedde Monsør Jacob Montanus?

Montanus. Naar du har gaaet saalænge i Skole som jeg, og udstaaet dine Examina, saa kanst du ogsaa give dig et latinsk Navn. Men saa længe som du est en Bondedreng, maa du lade dig nøie med at hedde slet og ret Jacob Berg. Men har du mærket, at min Kiæreste har længtes efter mig?

Jacob. Ja vist, hun har været meget utaalmodig over, at du blev saa længe borte.

Montanus. Du maa ei heller dutte mig, din Tølper!

Jacob. Jeg vil sige: Monsørens Kiæreste har været utaalmodig, at du est bleven saa længe borte.

Montanus. Ja nu er jeg kommen, Jacob! og det allene for hendes Skyld; men jeg bliver her ikke ret gammel; thi saasnart jeg har holdt Bryllup, tager jeg hende med mig til Kiøbenhavn.

Jacob. Vil Monsøren da ikke tage mig med sig?

Montanus. Jeg vilde ønske, at du var sex à syv Aar yngre, saa skulde jeg sætte dig i Latin-Skole, at du ogsaa kunde blive Student.

Jacob. Nei det var ikke godt.

Montanus. Hvi saa?

Jacob. Jo, saa vilde vore Forældre komme reent til at betle.

Montanus. Hør! hvilke Ord der kan ligge i den Knegt!

Jacob. Ja, jeg er fuld af Indfald. Havde jeg studeret, var jeg bleven en Fandens Skielm.

Montanus. Mig er sagt, at du har et godt Hoved. Men hvad vilde du ellers i Kjøbenhavn?

Jacob. Jeg vilde saa gierne see det runde Taarn, og Klosteret, hvor man giør Lærred.

Montanus. Ha ha ha! nei der bestilles andet paa Klosteret[1]) end at giøre Lærred! Men har min Svigerfar ellers saa mange Midler, som der siges?

---

[1]) Alumnerne paa Klosteret, nu Communitetet kaldet, i Kjøbenhavn maatte den Tid holde latinske Disputere-Øvelser. Kloster-Lærred, d. e. Lærred, som gjøres af Nonnerne i de katholske Klostere, var den Gang endnu meget søgt i Danmark.

Jacob. Ja vist, Jeronimus er en riig Gubbe, han eier snart den tredie Deel af Byen.

Montanus. Men har du hørt, om han agter at give nogen Udstyr med sin Datter?

Jacob. Ja jeg troer nok, at han styrer hende vel ud, besynderlig om han faaer høre Monsøren præke her engang udi Byen.

Montanus. Det bliver intet af, jeg giør mig ikke saa gemeen at præke her paa Landet; jeg er ellers kun for at disputere.

Jacob. Jeg meente, at det var meer at kunne præke?

Montanus. Veedst du vel, hvad det er at disputere?

Jacob. Ja vist, jeg disputerer hver Dag her i Huset med Pigerne, men jeg vinder intet derved.

Montanus. Ja saadan Slags Disputatzer har vi nok af.

Jacob. Hvad er det da, Monsøren disputerer om?

Montanus. Jeg disputerer om vigtige og lærde Sager, for Exempel: om Englene ere skabte for Menneskene; om Jorden er rund eller oval; om Maane, Soel og Stierner, deres Størrelse og Distance fra Jorden, og andet deslige.

Jacob. Nei derom disputerer jeg ikke; thi det er noget, som gaaer mig ikke an; thi, naar jeg kun kan faae Folkene til at arbeide, maae de gierne sige for mig, at Jorden er ottekantet.

Montanus. O Animal brutum! Men hør Jacob! mon der ellers nogen har ladt min Kiæreste vide, at jeg er hiemkommen?

Jacob. Nei jeg troer det ikke.

Montanus. Saa er det best, at du springer hen til Herr Jeronimus, for at lade dem saadant vide.

Jacob. Ja det kan nok skee; men skal jeg ikke sige det til Lisbed først?

Montanus. Lisbed, hvem er det?

Jacob. Veedst du ikke det, Broer! at din Fæstemøe hedder Lisbed?

Montanus. Har din Slyngel nu glemt alt, hvad jeg nyeligen har lært dig?

Jacob. Du maa kalde mig Slyngel, saa meget som du vil, saa er jeg dog din Broer.

Montanus. Hvis du ikke holder din Mund, skal jeg profecto slaae dig med Bogen i Panden.

Jacob. Det var ikke smukt at kaste Bibelen efter Folk.

Montanus. Det er ingen Bibel.

Jacob. Jeg kiender saa mare nok Bibelen. Den Bog er jo stor nok til at være Bibelen. Jeg kan nok see, at det er hverken Evangelibog eller Catechismus. Men hvad det er eller ikke, saa lader det ilde at kaste Bøger efter sin Broer.

Montanus. Hold Munden, Slyngel!

Jacob. Saadan Slyngel, som jeg er, fortiener dog med mine Hænder til mine Forældre de Penge, som du sætter til.

Montanus. Hvis du ikke tier, skal jeg lemlæste dig.

(Kaster Bogen paa ham.)

Jacob. Au au au!

Tredie Scene.

Jeppe. Nille. Montanus. Jacob.

Jeppe. Hvad er her for Allarm?

Jacob. Ach min Broer Rasmus slaaer mig.

Nille. Hvad vil det sige, han slaaer dig vel ikke uden Aarsag.

Montanus. Nei Moer! det er sandt, han kommer hid, og bruger en Mund mod mig, som jeg kunde være hans Jævnlige.

Nille. Hvilken Pokkers Skielm! skal du ikke bedre vide at respectere saadan lærd Mand! veedst du ikke, at han er en Ære for vort hele Huus? Min hierte Hr. Søn! I skal ikke regne ham det til, det er en uforstandig Tølpel.

Montanus. Jeg sidder her og speculerer paa vigtige Sager, som denne importunissimus og audacissimus Juvenis kommer og hindrer mig udi; det er intet Børneleeg at have med disse Transcendentalibus at bestille. Jeg vilde ikke, det skulde have skeet for to Mark.

Jeppe. Ach vær ikke vred, min hierte Søn! det skal aldrig skee oftere. Jeg er saa bange, Hr. Søn har forivret sig; de lærde Folk taaler ikke mange Stød. Jeg veed, Peer Degn ivrede sig engang, han kunde ikke forvinde det i tree Dage igien.

Montanus. Peer Degn, er han lærd?

Jeppe. Ja vist, saa længe jeg kan mindes, har vi ikke havt nogen Degn her i Byen, der har sjunget saa vel som han.

Montanus. Derfor kan han være meget ulærd.

Jeppe. Han præker ogsaa meget skiønt.

Montanus. Derfor kan han ogsaa være meget ulærd.

Nille. Ach nei, Hr. Søn! hvorledes kan den være ulærd, der præker vel?

Montanus. Jo vist, Morlille! alle ulærde Folk præker vel; thi, saasom de ikke kan sammenskrive noget af deres egne Hoveder, saa bruge de laante Prækener og lære udenad brave Mænds Skrifter, som de undertiden ikke forstaaer selv; da derimod en lærd Mand ikke vil benytte sig af saadant, men vil sammenskrive af sit eget Hoved. Troe mig, at det er en almindelig Feil her i Landet, at man dømmer Studenternes Lærdom alt for meget af deres Prækener. Men lad de Karle disputere som jeg; det er en Prøvesteen paa Lærdom. Jeg kan disputere paa godt Latin, om hvilken Materie det skal være. Vil En sige, at dette Bord er en Lysestage, saa vil jeg forsvare det, det har jeg giort mangen ærlig Gang. Hør Farlille! vil I troe det, at den, som drikker vel, er lyksalig?

Jeppe. Jeg troer snarere, han er ulyksalig, thi man kandrikke baade Forstand og Penge bort.

Montanus. Jeg vil bevise, at han er lyksalig. Qvicunqve bene bibit, bene dormit. Nei det er sandt, I forstaaer ikke Latin, jeg maa sige det paa Dansk: hvo som drikker vel, sover gierne vel, er det ikke sandt?

Jeppe. Det er sandt nok, naar jeg har en halv Ruus, sover jeg som en Hest.

Montanus. Hvo som sover vel, synder ikke, er det ogsaa ikke sandt?

Jeppe. Ja det er sandt nok, saa længe man sover, synder man ikke.

Montanus. Den som synder ikke, er lyksalig.

Jeppe. Det er og sandt.

Montanus. Ergo, den som drikker vel, er lyksalig. Morlille! jeg vil giøre Jer til en Steen.

Nille. Ja Snak, det er end mere kunstigt.

Montanus. Nu skal I faae det at høre. En Steen kan ikke flyve.

Nille. Nei det er vist nok, undtagen man kaster den.

Montanus. I kan ikke flyve.

Nille. Det er og sandt.

Montanus. Ergo er Morlille en Steen. (Nille græder.) Hvorfor græder Morlille?

Nille. Ach jeg er saa bange, at jeg blir til Steen; mine Been begynder alt at blive kolde.

Montanus. Giv Jer tilfreds, Morlille! jeg skal strax giøre Jer til Menneske igien. En Steen kan ikke tænke eller tale.

Nille. Det er sandt. Jeg veed ikke, om hun kan tænke, men tale kan hun ikke.

Montanus. Morlille kan tale.

Nille. Ja Gud skee Lov, som en stakkels Bondekone kan jeg tale.

Montanus. Godt. Ergo er Morlille ingen Steen.

Nille. Ach det giorde godt! Nu kommer jeg mig igien. Der vil min Troe stærke Hoveder til at studere. Jeg veed ikke, hvor deres Hierne kan holde det ud. Jacob, du skal herefter gaae din Broer til Haande, du har ikke andet at bestille; fornemmer dine Forældre, at du giør ham nogen Fortræd, da skal du faae saa mange Hug, som dit Liv kan taale.

Montanus. Morlille! jeg vilde gierne vænne ham af med den Vane at sige Du til mig; det er dog ikke anstændigt for en Bondedreng at dutte en lærd Mand; jeg vilde gierne, at han kaldte mig Monsieur.

Jeppe. Hør du vel, Jacob, naar du taler til din Broer herefter, skal du sige Monsør.

Montanus. Jeg vilde gierne, Degnen blev buden hid i Dag, at jeg kunde forsøge, hvad han duer til.

Jeppe. Ja nok, det skal skee.

Montanus. Jeg vil imidlertid hen at besøge min Kiæreste.

Nille. Men jeg er bange vi faaer Regn; Jacob kan bære Kappen efter Jer.

Montanus. Jacob!

Jacob. Ja Monsør!

Montanus. Kom og bær Kappen efter mig, jeg vil lidt ud i Byen. (Jacob gaaer efter ham med Kappen.)

Fierde Scene.

Jeppe. Nille.

Jeppe. Har vi ikke Glæde for den Søn, Nille?

Nille. Jo vist, der er ingen Skilling unyttig spildt paa ham.

Jeppe. Nu skal vi i Dag faae at høre, hvad Degnen duer til; men jeg er bange, at han ikke kommer, om han hører, at Rasmus Berg er her. Vi har ikke fornøden at lade ham det vide. Vi vil ogsaa bede Ridefogden hid; han er nok saa god at komme, thi han finder Smag i vort Øl.

Nille. Det er saa farligt, Mand! at tractere Ridefogden; det Slags Folk maa ikke vide vor Tilstand.

Jeppe. Jo saamænd maa han saa, det er hver Mand her i Byen bekiendt, at vi ere formuende Folk; naar vi svare vore Skatter og Landgilde, da kan Ridefogden ikke rykke et Haar af vort Hoved.

Nille. Ach hierte Mand! mon det skulde være for silde, at lade Jacob ogsaa studere? tænk engang, om han kunde blive saadan lærd Kaal, som hans Broer, hvilken Glæde vilde det være for deres gamle Forældre!

Jeppe. Nei Kone; det er nok med den ene, vi maa jo have En hiemme, som kan gaae os til Haande og giøre vort Arbeide.

Nille. Ach! ved saadant Arbeide kan ikke fortienes meer end af Haanden i Munden. Rasmus Berg, som har studeret, kan ved sin Hierne udrette mere vort Huus til Nytte i en Time, end den anden i et Aar.

Jeppe. Det maa ikke hielpe, Morlille! vor Ager maa dyrkes, og vor Avling fortsættes, vi kan aldeles ikke undvære Jacob. See der kommer han tilbage.

Femte Scene.

Jacob. Jeppe. Nille.

Jacob. Ha, ha, ha, ha, ha, ha. Min Broer maa vel være en meget lærd Mand, men ogsaa en stor Taasse.

Nille. Din vanartige Skielm! kalder du din Broer en Taasse?

Jacob. Jeg veed ikke, hvad jeg skal kalde saadant, Morlille! Det regner, saa det helder ned, og han lar mig gaae med Kappen paa Armen efter sig.

Jeppe. Kunde du da ikke have været saa artig at have sagt: Monsør, det regner, vil ikke Monsør tage Kappen paa?

Jacob. Mig synes, det var meget underligt, Fallille! at jeg skulde sige til den Person, som Forældre har kostet saa mange Penge paa, at lære Viisdom og Artighed, naar der falder saadan Regn paa ham, at han blir vaad indtil Skiorten: det regner, Monsør, vil han ikke tage Kappen paa? Han havde jo ikke fornøden min Varsel, Regnen kunde jo nok vare ham derom.

Jeppe. Gik du da og bar Kappen den hele Vei paa Armen?

Jacob. Nei mare giorde jeg ikke, jeg svøbte mig smukt i Kappen, og derfor er mine Klæder ganske tørre. Det forstod jeg bedre, endskiøndt jeg ikke har sat saa mange Penge til paa at lære Viisdom. Jeg begreb strax det, endskiøndt jeg kiender ikke en Latine-Bogstav.

Jeppe. Din Broder har gaaet i Tanker, som grundlærde Folk gierne pleie.

Jacob. Ha, ha, Drolen splide saadan Lærdom.

Jeppe. Tie stille, din Slyngel! eller du skal faae Skam paa din Mund. Hvad vil det sige, om din Broer gaaer saaledes i Tanker iblandt, naar han i mange andre Ting kan lade see sin Viisdom og Frugten af sine Studeringer.

Jacob. Frugten af sine Studeringer? Jeg skal fortælle videre, hvor det gik til paa vor Reise. Da vi kom til Jeronimuses Port, gik han lige til den Side, hvor Porthunden stod, som havde calfatret hans lærde Been, hvis jeg ikke havde trækket ham til den anden Side; thi Porthunde seer ingen Personer an, de skiær alle Folk over een Kam, som de ikke kiender, og bider i Fleng, hvilke Been de faaer fat paa, enten de ere latinske eller græske. Da vi kom ind i Gaarden, gaaer Monsør Rasmus Berg ind i Stolden i Tanker, og raaber: hei, er Jeronimus hiemme? men Køerne vendte alle Rumpen til ham, og ingen vilde svare et Ord. Jeg er vis paa, om nogen af dem havde kundet tale, de vilde have sagt: hvilken forbandet Taasse maa denne Kaal ikke være!

Nille. Ach, min hierte Mand! taaler du, at han bruger saadan Mund?

Jeppe. Jacob! du skal faae en Ulykke, dersom du taler saaledes meer.

Jacob. Fallille burde heller takke mig, som hialp ham til Rette, og bragte ham af Stolden ind i Stuen. Vil nu Fallille kun eftertænke, hvor det vilde gaae til, om saadan Kaal skulde giøre en lang Reise allene; thi jeg er vis paa, at om jeg ikke havde været

med ham, havde han endnu staaet i Stolden, og kaaget Køerne i Rumpen af lutter Lærdom.

Jeppe. Ei saa skal du og faae en Ulykke paa din kaade Mund!

(Jacob løber og Jeppe efter ham.)

Nille. Hvilken forbandet Skielm! Jeg maa have Bud efter Fogden og Degnen, at min Søn kan have nogen at disputere med, naar han kommer tilbage.

Tredie Act.

Første Scene.

Nille. Montanus. Jeppe.

Nille. Min Søn Montanus blir noget længe borte; jeg vilde ønske, at han kom hiem, førend Fogden gaaer fra os, thi han har stor Lyst at tale med ham og er curiøsk for at spørge ham om et og andet, som .... Men der seer jeg ham komme. Velkommen tilbage, min kiære Søn! den gode Jeronimus blev vel ikke lidet glad ved at see Hr. Søn ved god Helbred efter saa lang Fraværelse?

Montanus. Jeg har ikke talt hverken med Jeronimus eller hans Datter, formedelst denne Knægt, som jeg faldt i Disput med.

Nille. Hvad var det for en Karl? det var maaskee Skolemesteren?

Montanus. Nei det var en fremmed Person, som reiser herfra i Dag. Jeg kiender ham nok, skiøndt jeg ingen Omgiængelse har havt med ham i Kiøbenhavn. Jeg kan ærgre mig ihiel over de Folk, som bilder sig ind at have opsluget al Viisdom, og dog er Idioter. Jeg skal sige Morlille, hvori det bestaaer: Knægten har været et Par Gange ordinarius Opponens; deri bestaaer alle hans Merita. Men hvorledes forrettede han sine Partes? misere et haesitanter absque methodo. Da Praeses engang distingverede inter rem et modum rei, spurgte han: qvid hoc est? Slyngel! det skulde du have lært, anteqvam in arenam descendis. Qvid hoc est? quae bruta? en Karl der ignorerer distinctiones cardinales, og vil disputere publice.

Nille. Ei Hr. Søn skal ikke lægge saadant paa Hierte. Jeg kan høre af det, I fortæller, at det maa være en Nar.

Montanus. En Ignorant.

Nille. Intet er vissere.

Montanus. En Idiot.

Nille. Jeg kan ikke mærke andet.

Montanus. Et qvidem plane hospes in philosophia. Lad den Hund lægge det fra sig, som han begik udi saa mange brave Folks Nærværelse.

Nille. Lod han noget gaae? derpaa skal man kiende et Sviin.

Montanus. Nei Morlille! han giorde det, som værre er, han confunderede offentlig materiam cum forma.

Nille. Han burde faae en Ulykke.

Montanus. Vil den Karl indbilde sig at kunne disputere?

Nille. Han maatte kunne Fanden.

Montanus. Ikke at tale om den Feil, han begik udi sit Proemio, da han sagde: lectissimi et doctissimi Auditores!

Nille. Hvilken Nar det maa være.

Montanus. Sætter mig Lectissimus for Doctissimus, da dog Lectissimus er et Praedicat, man kan give en Depondituro.

Jeppe. Men fik min Søn da ikke talt med Jeronimus?

Montanus. Nei! ret som jeg vilde gaae ind i Stuen, saae jeg den Karl gaaende forbi Porten, og som vi kiendte hinanden, gik jeg hen at hilse ham, hvorpaa vi strax kom i Snak om lærde Sager, og endelig i Disput, saa jeg maatte sætte min Besøgelse op.

Jeppe. Jeg er saa bange, at Monsieur Jeronimus tar det ilde op, naar han hører, at min Søn har været i Gaarden, men gaaet bort uden at tale med ham.

Montanus. Ja jeg kan ikke hielpe det. Naar En griber Philosophien an, saa griber han mig an paa min Ære. Jeg holder vel af Mademoiselle Lisbed, men min Metaphysica, min Logica har Prioritet.

Nille. Ach, min hierte Søn! hvad hører jeg! har du forlovet dig med to andre Piger i Kiøbenhavn? det kan blive en forbandet Sag for Capitels-Retten.

Montanus. I forstaaer mig ikke; det er ikke saa meent. Det er ikke Piger, men tvende Videnskaber.

Nille. Ja det er andet. Men der kommer Ridefogden, vær nu ikke vred længer!

Montanus. Ham kan jeg ikke blive vred paa; det er en eenfoldig ulærd Mand, som jeg ikke kan komme i nogen Disput med.

Anden Scene.

Jeppe. Nille. Montanus. Jesper.

Jesper. Serviteur Monsieur! jeg gratulerer Ankomsten.

Montanus. Jeg takker, Hr. Ridefoged!

Jesper. Det er mig kiært, at vi har faaet saadan lærd Mand her i Byen. Det har vel kostet Ham mangen Hovedbryden, førend Han er kommen saa vidt. Jeg ønsker Jer ogsaa til Lykke, Jeppe Berg! med Jer Søn; nu har I faaet Glæde paa Jer gamle Alder.

Jeppe. Ja det er sandt.

Jesper. Men hør, min kiære Monsieur Rasmus, jeg vilde spørge Ham om Noget.

Montanus. Mit Navn er Montanus.

Jesper (sagte til Jeppe). Montanus er det Rasmus paa Latin.

Jeppe. Ja det maa saa være.

Jesper. Hør, min kiære Monsieur Montanus Berg! jeg har hørt, at lærde Folk skal have saa underlige Meeninger. Er det sandt, at man holder for i Kiøbenhavn, at Jorden er rund? Her paa Bierget vil ingen troe det; thi hvor kan det være, efterdi Jorden synes saa ganske flak?

Montanus. Det kommer deraf, at Jorden er saa stor, at man ikke kan mærke dens Rundhed.

Jesper. Ja det er sandt, Jorden er stor, det er fast den halve Deel af Verden. Men hør Monsieur; hvor mange Stierner vilde der vel til at giøre en Maane?

Montanus. En Maane! Maanen er mod en Stierne ligesom Peblinge-Søen mod hele Siælland.

Jesper. Ha ha ha ha, de lærde Folk ere aldrig rigtige i Hovedet. Jeg har min Tro hørt dem, der siger, at Jorden løber, og Solen staaer stille. Monsieur troer vel ikke det ogsaa?

Montanus. Ingen fornuftig Mand tvivler meer derom.

Jesper. Ha ha ha, skulde Jorden løbe, maatte vi jo falde iblandt og slaae Halsen i Stykker.

Montanus. Kan ikke et Skib løbe med Jer, uden at I slaaer Halsen itu?

Jesper. Men I siger jo, at Jorden løber omkring; skulde nu Skibet vende sig om, faldt da Folkene ikke udi Søen?

Montanus. Nei, jeg skal forklare Jer det tydeligere, hvis I vil have Taalmodighed.

Jesper. Jeg vil min Troe intet høre derom! jeg maatte jo være gal, om jeg troede saadant! Jorden skulde vælte sig om, og vi skulde ikke falde hovedkulds Fanden i Vold ned i Afgrunden. Ha ha ha! Men, min kiære Monsieur Berg! hvoraf kommer det, at Maanen er undertiden saa liden, undertiden saa stor?

Montanus. Om jeg nu siger Jer det, vil I dog ikke troe det.

Jesper. Ach vær saa god og siig mig det!

Montanus. Det kommer deraf, at naar Maanen er voxen til, klipper man Stykker af den, for at gjøre Stierner af.

Jesper. Det er min Troe curiøsk, jeg vidste det min Troe ikke tilforn. Dersom man klippede ikke Stykker af den, vilde den voxe alt for stor, og blive saa bred som hele Siælland. Naturen regierer dog alting meget viseligen. Men hvoraf kommer det, at Maanen varmer ikke saavel som Solen, da den dog er ligesaa stor?

Montanus. Det kommer deraf, at Maanen er intet Lys, men af samme mørke Materie som Jorden, der laaner sit Lys og Skin af Solen.

Jesper. Ha ha ha ha ha ha; lad os tale om noget andet, det er noget forstyrret Tøi, man kan blive catholsk i Hovedet deraf.

Tredie Scene.

Jeppe. Nille. Montanus. Jesper. Peer Degn.

Jeppe. Velkommen Peer! hvor godt Folk er, kommer godt Folk efter. Der seer I min Søn, som er nyelig kommen hiem.

Peer. Velkommen her, Monsieur Rasmus Berg!

Montanus. I Kiøbenhavn er jeg vant til at hedde Montanus; jeg beder, I vil kalde mig ligeledes.

Peer. Ja saamænd, det kan komme mig paa eet ud. Hvorledes staaer ellers til i Kiøbenhavn, deponerede der mange i Aar?

Montanus. Som der pleier.

Peer. Blev der nogen rejiceret i Aar?

Montanus. To a tree conditionaliter.

Peer. Hvem er Imprimatur i Aar?

Montanus. Hvad vil det sige?

Peer. Jeg mener, hvem er Imprimatur til Vers og Bøger, som gaaer i Trykken?

Montanus. Skal det være Latin?

Peer. Ja i min Tid var det godt Latin.

Montanus. Var det da godt Latin, saa maa det endnu være ligeledes. Men det har aldrig været Latin i den Meening, som I vil have det.

Peer. Jo min Troe er det godt Latin.

Montanus. Skal det da være et Nomen eller et Verbum?

Peer. Det er et Nomen.

Jesper. Det er ret, Peer! svar kun brav for Jer.

Montanus. Cujus declinationis er da Imprimatur?

Peer. Alle de Ord, som nævnes kan, henføres til otte Ting, som er: Nomen, Pronomen, Verbum, Principium, Conjungatio, Declinatio, Interjectio.

Jesper. Jo, jo! hør kun til Peer, naar han vil ryste sine Ærmer! det er ret, klem kun paa ham.

Montanus. Han svarer intet til det, jeg spør ham. Hvad har Imprimatur i Genitivo?

Peer. Nominativus Ala, Genitivus Alae, Dativus Alo, Vocativus Alo, Ablativus Ala.

Jesper. Jo, Jo, Monsieur Montanus! vi har saamænd ogsaa Folk her paa Bierget.

Peer. Det skulde jeg ogsaa meene; der deponerede min Troe andre Karle i min Tid, end nu omstunder; det var Karle, som lode sig rage to Gange om Ugen, og kunde alle scandere alle Slags Vers.

Montanus. Det er en mægtig Sag, saadant kan man nu giøre udi Anden-Lectie. Nu omstunder deponere Karle fra Kiøbenhavns Skole, som kan giøre hebraiske og chaldaiske Vers.

Peer. Saa maae de ikke kunde meget Latin da?

Montanus. Latin! om I kom i Skolen nu, kunde I ikke komme høiere end i Sinke-Lectien.

Jesper. Siig ikke det, Montanus! Degnen er min Troe en brav studeret Mand, det har jeg hørt baade Herredsfogden og Amtsforvalteren sige.

Montanus. Maaskee de forstaae ligesaa lidet Latin, som han.

Jesper. Jeg hører dog, han svarer brav for sig.

Montanus. Han svarer jo ikke til det, jeg spør ham om. E qva Schola dimissus es, mi Domine?

Peer. Adjectivum et Substantivum, genere, numero et caseo conveniunt.

Jesper. Han maaler ham min Troe Skieppen fuld: ret Peer! vi skal min Troe drikke en Pæl Brændeviin sammen.

Montanus. Dersom Hr. Foged vidste, hvad han svarede, skulde han lee sin Mave itu. Jeg spør ham, fra hvilken Skole han har deponeret, og han svarer noget andet hen i Taaget.

Peer. Tunc tua res agitur, paries cum proximus ardet.

Jesper. Jo, jo, nu vil hun min Troe ret gaae an, svar I nu dertil!

Montanus. Jeg kan ikke svare dertil, det er lutter Pølsesnak. Lad os tale Dansk sammen, som de andre kan forstaae, saa skal man strax faae at høre, hvilken Karl det er.

(Nille græder.)

Jesper. Hvorfor græder I, Bedstemoer?

Nille. Jeg har saa ondt deraf, at min Søn skal give sig tabt i Latinen.

Jesper. Ach Bedstemoer! det er jo ingen Under. Peer er jo ogsaa meget ældre, end han, det er jo ingen Under. Lad dem nu tale Dansk da, som vi alle forstaae.

Peer. Ja nok, jeg er parat til, hvilken af Deelene han vil. Vi vil give hinanden nogle Spørgsmaal; for Exempel, hvem var det, som skreg saa høit, at man kunde høre ham over den hele Verden?

Montanus. Jeg veed ingen, som skriger stærkere, end Æsle og Landsbye-Degne.

Peer. Snak! Kan man høre dem over hele Verden? Det var et Asen i Noæ Ark; thi hele Verden var i Arken.

Jesper. Ha, ha, ha, det er, min Troe, sandt; ha ha ha! der sidder et forslagen Hoved paa den Peer Degn.

Peer. Hvem slog den fierde Deel af Verden ihiel?

Montanus. Ei jeg svarer ikke til slige grove Spørgsmaal.

Peer. Det var Cain, som slog sin Broder Abel ihiel.

Montanus. Beviis, at der var ikke meer end fire Mennesker da til.

Peer. Beviis I, at der var flere.

Montanus. Det giøres ikke fornøden; thi affirmanti incumbit probatio, forstaaer I det?

Peer. Ja vist. Omnia conando docilis solertia vincit, forstaaer I det?

Montanus. Jeg er ikke klogere, som staaer her og disputerer med en Sinke. I vil disputere og kan hverken Latin eller Dansk, langt mindre veed, hvad Logica er. Lad høre engang: qvid est Logica?

Peer. Post molestam senectutam, post molestam senectutam nos habebat humus.

Montanus. Vil din Slyngel fixere mig?

(Faaer ham i Haaret, de slaaes.)

Peer (echapperer, og raaber:) Sinke! Sinke!

(De gaae alle ud, foruden Fogden.)

Fierde Scene.

Jesper. Jeronimus.

Jeronimus. Hans Tiener, Hr. Foged! skal jeg finde Ham her? jeg kommer at see min tilkommende Svigersøn Rasmus Berg.

Jesper. Nu kommer han strax; det var Skade, at I ikke kom en halv Time tilforn, saa skulde I have hørt ham og Degnen disputere sammen.

Jeronimus. Hvorledes løb det af?

Jesper. Skam faae Peer Degn, han er slemmere end jeg havde tænkt; jeg mærker nok, at han ikke har glemt noget, hverken af sin Latin eller Hebraisk.

Jeronimus. Jeg troer det nok, thi han har vel ingen Tid vidst meget deraf.

Jesper. Siig ikke det, Monsieur Jeronimus! der sidder en forbandet Mund paa ham. Det er virkelig en Lyst at høre den Mand snakke Latin.

Jeronimus. Det er meer, end som jeg havde ventet. Men hvordan seer min Svigersøn ud?

Jesper. Han seer forbandet lærd ud; I skulde neppe kiende ham igien. Han har ogsaa et andet Navn.

Jeronimus. Et andet Navn! hvad hedder han da?

Jesper. Han kalder sig Montanus, hvilket skal være det samme som Rasmus paa Latin.

Jeronimus. Ei fy, det er hæsligt. Jeg har kiendt mange, som saaledes har forandret deres christne Navne, men det har aldrig gaaet dem vel i Verden. Jeg kiendte En, for nogle Aar, der var døbt Peer, og vilde siden fornye sin Mynt, da han var bleven til noget, og lod sig kalde Peiter. Men den Peiter kom ham dyrt nok at staae; thi han brød sit Been og døde i stor Elendighed. Vor Herre taaler ikke saadant, Hr. Foged!

Jesper. Det kan være med Navnet, hvad det være vil, men det staaer mig aldeles ikke an, at han har saa selsomme Meeninger udi Troen.

Jeronimus. Hvad har han da for Meeninger?

Jesper. Ei det er forskrækkeligt! Haarene reiser sig paa Hovedet, naar jeg tænker derpaa. Jeg kan ikke erindre alt, hvad jeg hørte; men det veed jeg, at han blandt andet sagde: at Jorden var rund. Hvad kan jeg kalde saadant, Monsieur Jeronimus? Det er jo ikke andet, end at kuldkaste al Religion og føre Folk af Troen? En Hedning kan jo ikke tale værre.

Jeronimus. Han maa kun have sagt det af Skiemt.

Jesper. Det er noget grovt at skiemte saaledes. See! der kommer han selv.

Femte Scene.

Montanus. Jeronimus. Jesper.

Montanus. Velkommen min kiære Svigerfar! Det er mig kiært at see Ham ved god Helbred.

Jeronimus. Helbreden kan ikke være synderlig hos Folk af min Alder.

Montanus. I seer dog hiertelig vel ud.

Jeronimus. Synes Jer det?

Montanus. Hvordan lever Jomfrue Lisbed?

Jeronimus. Vel nok.

Montanus. Men hvad er paa Færde? mig synes, min kiære Svigerfar, at I svarer mig saa koldsindig.

Jeronimus. Jeg har vel ikke Aarsag til andet.

Montanus. Hvad ondt har jeg da giort?

Jeronimus. Mig er sagt, at I har saadanne egne Meeninger; Folk skulde jo tænke, at I var gal eller catholsk i Hovedet; thi hvorledes kan et fornuftigt Menneske falde til den Daarlighed, at sige Jorden er rund.

Montanus. Ja profecto er hun rund, jeg maa sige det, som Sanden er.

Jeronimus. Det maa være Pokker ikke Sanden! saadant kan umuligt andet end komme fra Fanden, som er Løgnens Fader. Jeg er vis paa, at der er ikke et Menneske her i Byen, der jo fordømmer saadan Meening; spør kun Fogden, som er en fornuftig Mand, om han ikke er af samme Meening med mig.

Jesper. Det kan endelig komme mig paa eet ud, enten hun er lang eller rund; men jeg maa troe mine egne Øine, som viser mig, at Jorden er flak som en Pandekage.

Montanus. Det kan ogsaa komme mig paa eet ud, hvad Tanke Fogden eller de andre her i Byen har derom, men det veed jeg, at Jorden er rund.

Jeronimus. Hun er Pokker ikke rund. Jeg troer I er gal. I har jo Oine i Hovedet, saavel som andre Mennesker.

Montanus. Det er jo bekiendt, min kiære Svigerfar, at der boer Folk lige under os, som vender deres Fødder mod vore.

Jesper. Ha, ha, ha, hi, hi, hi, ha, ha, ha!

Jeronimus. Ja Fogden maa nok lee; thi han har virkelig en Skrue løs i Hovedet. Forsøg I kun at gaae her under Taget og vend Hovedet ned, og see saa til, hvorledes det vil løbe af.

Montanus. Det er en ganske anden Sag, Svigerfar! thi....

Jeronimus. Jeg vil aldeles ikke være Jer Svigerfar. Jeg har min Datter kiærere, end at jeg skulde give hende saaledes bort.

Montanus. Jeg har Jer Datter saa kiær som min egen Siæl, det er vist: men at jeg skulde kuldkaste Philosophien for hendes Skyld, og drive min Forstand i Landflygtighed, det er meer, end I kan begiære.

Jeronimus. Ha, ha, jeg hører, at I har anden Kiærlighed i Hovedet. I maa gierne beholde Jer Lucie eller Sophie. Jeg skal saamænd ikke nøde min Datter paa Jer.

Montanus. I forstaaer mig ikke ret; Philosophien er ikke andet end en Videnskab, som har aabnet Oinene paa mig, saavel herudi, som udi andet.

Jeronimus. Den har snarere forblindet baade Oinene og Forstanden. Hvormed kan I gjøre saadant godt?

Montanus. Det er noget, som er ufornødent at bevise. Ingen lærde Folk tvivler meer derom.

Jesper. Da tilstaaer, min Troe, aldrig Peer Degn Jer saadant.

Montanus. Peer Degn! ja det er en feed Karl. Jeg er daarlig, at jeg staaer her og taler om Philosophie med Jer. Men for at fornøie Monsieur Jeronimus, vil jeg dog fremføre et Par Beviis, nemlig: først, af reisende Folk, hvilke, naar de komme et Par tusinde Mile herfra, har de Dag, naar vi har Nat, seer anden Himmel, andre Stierner.

Jeronimus. Er I gal, er der meer end een Himmel, og een Jord?

Jesper. Jo Monsieur Jeronimus! der ere tolv Himle, den ene høiere end den anden, indtil man kommer til Chrystal-Himmelen; derudi har han saavidt Ret.

Montanus. Ach qvantae tenebrae!

Jeronimus. Da har jeg i min Ungdom sexten Gange været til Kieler Omslag, men saa sandt som jeg er en ærlig Mand, om jeg har seet nogen anden Himmel, end den, vi her have.

Montanus. I maa reise sexten Gange saa langt, Domine Jeronime! førend I kan mærke saadant; thi....

Jeronimus. Hold op med den Snak, den har ingensteds hiemme. Lad os høre det andet Beviis.

Montanus. Det andet Beviis tages af Solens og Maanens Formørkelse.

Jesper. Nei hør nu engang! nu blir han reent gal.

Montanus. Hvad meener I vel, at Formørkelse er?

Jesper. Formørkelse er visse Tegn, som sættes paa Solen og Maanen, naar der skal skee nogen Ulykke paa Jorden; hvilket jeg kan bevise af egne Exempler, saaledes: da min Hustrue foer ilde for tree Aar siden, og da min Datter Giertrud døde, var der begge Gange Formørkelse tilforn.

Montanus. Ach jeg maa blive gal over saadan Snak.

Jeronimus. Fogden har Ret, thi der skeer aldrig Formørkelse, uden den har noget at betyde. Da sidste Formørkelse skedte, syntes alting at være vel, men det varede ikke længe; thi fiorten Dage derefter fik vi Tidende fra Kiøbenhavn, at der var paa eengang sex rejicerede til Atteſtatz, alle fornemme Personer, og blandt dem to Provste-Sønner. Hører man ikke ondt paa eet Sted efter en saadan Formørkelse, saa faaer man det vistnok at høre paa et andet Sted.

Montanus. Det er vist nok! thi der gaaer aldrig nogen Dag forbi, der skeer jo nogen Ulykke i Verden. Men hvad disse Personer er angaaende, da har de ikke behov at skylde paa Formørkelse, thi havde de læset bedre over, havde de nok gaaet frie.

Jeronimus. Hvad er da Formørkelse i Maanen?

Montanus. Det er ikke andet, end Jordens Skygge, som betager Maanen Solens Skin; og saasom Skyggen er rund, saa sees deraf, at Jorden er rund iligemaade. Det gaaer altsammen naturligviis til, thi man kan udregne Formørkelser, og derfor er det Giækkerie at sige, at saadant er foregaaende Tegn til Ulykke.

Jeronimus. Ach Hr. Foged! jeg faaer ondt. I en ulyksalig Tid lod Jere Forældre Jer studere.

Jesper. Ja han er noget nær ved at blive Atheist. Jeg maa have Peer Degn i Færd med ham igien. Det er en Mand, som taler med Eftertryk. Han skal nok overbevise Jer, enten I vil paa Latin eller Græsk, at Jorden (Gud skee Lov!) er saa flak som min Haand. Men der kommer Madame Jeronimuses med hendes Datter.

Siette Scene.

Magdelone. Lisbed. Jeronimus. Montanus. Jesper.

Magdelone. Ach min hierte Svigersøn! det er mig en Glæde, at see Jer kommen tilbage med god Helbred.

Lisbed. Ach, mit Hierte! lad mig omfavne dig!

Jeronimus. Sagt, sagt, mit Barn! ikke saa ivrig.

Lisbed. Maa jeg ikke omfavne min Kiæreste, som jeg ikke har seet i nogle Aar?

Jeronimus. Bliv fra ham, siger jeg dig, du faaer ellers Hug.

Lisbed (grædende). Jeg veed jo, at der er giort offentlig Forlovelse imellem os.

Jeronimus. Det er rigtig nok, men der er kommen nogen Urigtighed i den Sag siden. (Lisbed græder.) Du skal vide, mit Barn, at da han blev forlovet med dig, var han et skikkeligt Menneske og en god Christen; men nu er han en Kiettere og Sværmere, som fortiener heller at indføres i et Litani, end udi Svogerskab med os.

Lisbed. Er det ikke andet, min hierte Faer! saa skal vi nok komme til Rette.

Jeronimus. Bliv fra ham, siger jeg.

Magdelone. Hvad vil dette sige, Hr. Foged?

Jesper. Det er galt nok, Madam! han fører falsk Lærdom her ind i Byen, siger, at Jorden er rund, og andet deslige, som jeg blues ved at tale om.

Jeronimus. Synes Jer ikke, at de gode gamle Forældre ere at beklage, der har kostet saa mange Penge paa ham?

Magdelone. Ei! ikke andet! hvis han har Kiærlighed til vor Datter, saa staaer han nok fra sin Meening, og siger, at Jorden er flak, for hendes Skyld.

Lisbed. Ach min Hierte! siig for min Skyld, at den er flak.

Montanus. Jeg kan ikke føie Jer deri saa længe som jeg har min fulde Fornuft. Jeg kan jo ikke give Jorden anden Skikkelse, end den af Naturen har. Jeg vil sige og giøre for Jer Skyld, alt hvad mig muerligt er, men jeg kan ingenlunde føie Jer derudi; thi skulde mine Ordensbrødre faae at vide, at jeg havde statueret saadant, vilde jeg af dem holdes for en Nar, og blive foragtet; tilmed staaer vi lærde Folk aldrig fra vore Meeninger, men forsvarer, hvad vi eengang har sagt, til den yderste Draabe af vort Blækhorn.

Magdelone. Hør Mand! jeg finder dette aldeles ikke af den Vigtighed, at vi derfor skulde ophæve Partiet.

Jeronimus. Og jeg skulde formedelst saadant søge Skilsmisse mellem dem, om de end virkeligen vare gifte.

Magdelone. Jeg vil, min Troe, ogsaa have noget at sige herudi; thi er hun Jer Datter, saa er hun ogsaa min.

Lisbed (grædende). Ach, min Hierte! siig dog, at den er flak.

Montanus. Jeg kan profecto ikke.

Jeronimus. Hør, Kone! Du maa vide, at jeg er Mand i Huset, og at jeg er hendes Faer.

Magdelone. Du maa ogsaa vide, at jeg er Kone i Huset, og at jeg er hendes Moer.

Jeronimus. Jeg meener, at en Faer er altid meer end en Moer.

Magdelone. Og jeg meener nei; thi at jeg er hendes Moer, derom kan Ingen tvivle; men om J.... ja jeg vil ikke sige meer, thi jeg ivrer mig.

Lisbed (grædende). Ach, min Hierte! kan I dog ikke sagte for min Skyld sige, at den er flak.

Montanus. Jeg kan ikke, min Dukke; nam contra naturam est.

Jeronimus. Hvad vil du sige dermed, min Kone? Er jeg ikke hendes Faer, saavelsom du er hendes Moer. Hør Lisbed, er jeg ikke din Faer?

Lisbed. Jeg troer jo, thi min Moer siger det. Jeg troer, at I er min Faer, men jeg veed, at hun er min Moer.

Jeronimus. Hvad synes Jer om den Snak, Hr. Foged!

Jesper. Jeg kan ikke sige, at Mammesellen har Uret deri; thi.....

Jeronimus. Det er nok, kom lad os gaae. Vær forsikkret om, min gode Rasmus Berg! at I aldrig faaer min Datter, saa længe I blir i Jere Vildfarelser.

Lisbed (grædende). Ach, min Hierte, siig dog, at den er flak.

Jeronimus. Fort, fort paa Dør!

(De Fremmede gaae alle bort)

Fierde Act.

Første Scene.

Montanus (alene).

Her har jeg været plaget en heel Time med mine Svigerforældre, som med Suk og Graad vil bevæge mig at staae fra min Meening; men de kiender ikke Erasmum Montanum ret. Ikke om jeg kunde blive Keiser, vilde jeg staae fra det, jeg eengang har sagt. Jeg elsker Mademoiselle Elisabeth, det er sandt; men at jeg for hendes Skyld opoffrer Philosophien, og staaer fra det, jeg engang offentlig har sustineret, det skeer aldrig. Jeg haaber dog, at det skal blive godt, og at jeg skal faae min Kiæreste uden min Reputations Fortabelse; thi naar jeg faaer Leilighed at tale med Jeronimus, skal jeg saa tydelig bevise ham sine Vildfarelser, at han skal finde sig deri. Men der seer jeg Degnen og Ridefogden komme fra mine Forældre.

Anden Scene.

Jesper. Peer. Montanus.

Jesper. Min kiære Monsieur Montanus! vi har havt et stærkt Arbeid i Dag for Jer Skyld.

Montanus. Hvad er det?

Jesper. Vi have løbet imellem Jere Forældre og Svigerforældre for at mægle en Fred.

Montanus. Ja hvad har I da udrettet? Vil min Svigerfar lade sig sige?

Jesper. De sidste Ord, han sagde til os, var disse: der har aldrig været noget Kietterie i vor Familie. Hils kun Rasmus Berg (jeg siger kun lige hans Ord, thi han sagde ikke Montanus Berg engang) hils kun Rasmus Berg, sagde han, og siig ham, at jeg og min Hustrue ere begge skikkelige og gudfrygtige Folk, som heller vrider Halsen om paa vor Datter, end giver hende til En, der siger, at Jorden er rund, og fører falsk Lærdom her ind i Byen.

Peer. Sandt at sige, saa har vi altid havt en reen Troe her paa Bierget, og Monsieur Jeronimus har ikke stor Uret derudi, at han vilde hæve op dette Svogerskab.

Montanus. I Godtfolk! hilser Monsieur Jeronimus igien, og siig ham, at han giør Synd derudi, at han vil tvinge mig, at staae fra det, som jeg engang har sagt, hvilket er mod Leges scholasticas og Consvetudines laudabiles.

Peer. Ei Dominus! vil I forlade Jer smukke Kiæreste for saa ringe Ting? Alle Mennesker vil tale ilde derom.

Montanus. Den gemeene Mand, Vulgus, vil tale ilde derom; men mine Commilitones, mine Kammerater vil løfte mig op til Skyerne for min Bestandighed.

Peer. Holder I det da for Synd, at sige, Jorden er flak eller lang?

Montanus. Nei det giør jeg ikke; men jeg holder det for en Skam og Vanære for mig, som er en Baccalaureus philosophiae, at staae fra, hvad jeg eengang publice har sustineret, og at giøre noget, som er Ordenen uanstændigt; min Pligt er at see til, ne quid detrimenti patiatur respublica Philosophica.

Peer. Men naar I kan overbevises, at det er falsk, som I troer, holder I det da for en Synd at staae fra Jer Meening?

Montanus. Beviis mig, at det er falsk, og det methodice.

Peer. Det er mig en let Sag. Her boer nu saa mange brave Folk her i Byen: først Jer Svigerfar, som har bragt sig frem allene ved Pennen; dernæst jeg uværdig, som har været Degn udi fiorten samfulde Aar; siden denne gode Mand Ridefogden, foruden Sognefogden og adskillige andre brave boesiddende Mænd, der har svaret deres Skat og Landgilde, baade udi onde og gode Tider.

Montanus. Det vil blive en forbandet Syllogismus. Hvor vil vel al den Snak hen.

Peer. Nu kommer jeg strax til det, jeg vil sige. Spørg nu enhver af disse gode Mænd, som boer her i Byen, og hør, om nogen skal holde med Jer derudi, at Jorden er rund. Jeg veed, man maa jo troe mere, hvad saa mange siger, end een allene. Ergo har I Uret.

Montanus. I maa tage hele Biergets Folk hid, og lade dem opponere baade mod den Materie, og andre; jeg skal binde Munden

paa dem alle. Slige Folk har ingen Troe; de maae troe, hvad jeg og andre Folk siger.

Peer. Men om I vilde sige, at Maanen var af grøn Ost, skulde de ogsaa troe det?

Montanus. Ja hvad andet? Siig mig, hvad troer Folk her, at I er?

Peer. De troer, at jeg er en god ærlig Mand og Degn her paa Stedet; hvilket er sandt.

Montanus. Og jeg siger, det er Løgn. Jeg siger, I er en Hane, og skal bevise det saa klart, som to og tree er fem.

Peer. I skal bevise Diævelen! Hvad nu, er jeg en Hane? hvormed vil I giøre det godt?

Montanus. Kan I sige mig noget, som kan befrie Jer derfra?

Peer. Først kan jeg jo tale, en Hane kan ikke tale: Ergo er jeg ikke en Hane.

Montanus. Talen giør intet til Sagen. En Papegøie, en Stær kan og tale, derfor er de just ikke Mennesker.

Peer. Jeg kan bevise det af andet end af Talen. En Hane har ingen menneskelig Forstand, jeg har menneskelig Forstand, ergo er jeg ingen Hane.

Montanus. Proba minorem.

Jesper. Ei tal Dansk.

Montanus. Jeg vil, at Han skal bevise sig at have Forstand som et Menneske.

Peer. Hør, jeg forretter jo mit Embede upaaklageligt.

Montanus. Hvilke ere de fornemmeste Poster udi Jer Embede, hvoraf I beviser en menneskelig Forstand?

Peer. 1) Forsømmer jeg aldrig at ringe til Messe paa bestemte Tider.

Montanus. En Hane forsømmer ei heller at gale og give Tiderne tilkiende, og advare Folk, naar de skal staae op.

Peer. 2) Synger jeg saa vel, som nogen Degn udi hele Siælland.

Montanus. Vor Hane galer saa vel som nogen Hane udi Siælland.

Peer. Jeg kan støbe Voxlys, det kan ingen Hane giøre.

Montanus. En Hane derimod kan giøre Æg, hvilket I ikke kan giøre. Seer I da vel, at I af Forstand udi Jer Embede ikke kan bevise, at I er bedre end en Hane. See ogsaa i kort Begreb, hvilken Eenstemmelse der er imellem Jer og en Hane. En Hane har en Kam i Hovedet, I bær ogsaa Takker udi Panden; en Hane galer, I galer ogsaa; en Hane giør sig til af sin Røst, og bryster sig, I ligeledes; en Hane varer ad, naar det er Tid at staae op, I, naar det er Tid at gaae i Messe. Ergo er I en Hane. Har I ellers noget at sige? (Peer Degn græder.)

Jesper. Ei græd ikke Peer, hvad vil I agte saadant?

Peer. Det er, gid jeg faae en Ulykke, lutter Løgn. Jeg kan skaffe Attester fra hele Byen, at jeg er ingen Hane, eller at nogen af mine Forældre har været andet end christne Mennesker.

Montanus. Refuteer da denne Syllogismum, qvem tibi propono. En Hane har disse Egenskaber, hvorved den kiendes fra andre Dyr: Den varer Folk ved Lyd, naar de skal staae op; gir Timerne tilkiende; bryster sig af sin Stemme; fører Takker udi Hovedet. I har samme Egenskaber; Ergo er I en Hane. Refuteer mig det Argument.

(Peer græder igien.)

Jesper. Kan ikke Degnen binde Munden til paa Jer, saa kan jeg.

Montanus. Lad høre Jere Argumenter da.

Jesper. 1) Finder jeg i min Samvittighed, at Jer Meening er falsk.

Montanus. Efter en Fogeds Samvittighed kan man ikke fælde Dom i alle Sager.

Jesper. 2) Siger jeg, at alt, hvad I har talt, er lutter Løgn.

Montanus. Beviis det!

Jesper. 3) Er jeg en brav Mand, hvis Ord har altid staaet til Troende.

Montanus. Med al den Snak lar man sig ikke nøie.

Jesper. 4) Siger jeg, at I har talt som en Carnali, og at Tungen burde skiæres af Jer Mund.

Montanus. Endnu hører jeg intet Beviis.

Jesper. Og endelig for det femte, vil jeg til Overflod bevise Jer over, enten I vil i Kaarde eller tørre Hug.

Montanus. Nei jeg er en Tiener af begge Deele; men saalænge I vil kun disputere med Munden, skal I finde, at jeg kan forsvare ikke allene de Ting, jeg har sagt, men ogsaa andet. Kom an, Hr. Foged, jeg vil bevise af den sunde Logica, at I er en Tyr.

Jesper. I skal bevise Fanden!

Montanus. Vil I kun have Taalmodighed at høre mit Argument.

Jesper. Kom Peer! lad os gaae.

Montanus. Saaledes beviser jeg det: Qvicunque . . . . . (Jesper skriger og holder for hans Mund). Har I ikke Lyst til at høre mit Beviis denne Gang, saa kan I møde mig en anden Gang, paa hvilket Sted I behager.

Jesper. Jeg er for god at have Omgjængelse med saadan Sværmer. (Gaaer ud med Peer.)

Montanus. Med disse Folk kan jeg disputere med Koldsindighed, hvorvel de siger mig haarde Ord. Jeg blir ikke hidsig, med mindre jeg disputerer med Folk, som bilder sig ind at forstaae methodum disputandi, og være ligesaa stærke i Philosophien som jeg. Derfor var jeg ti Gange saa ivrig, da jeg disputerede mod den Stu-

dent i Dag; thi han havde dog noget Skin af Lærdom. Men der kommer mine Forældre.

Tredie Scene.

Jeppe. Nille. Montanus.

Jeppe. Ach, min kiære Søn, tag ikke saa affted, og læg dig ikke ud med alle Folk. Ridefogden og Degnen, som efter vor Begiæring toge sig paa, at slutte Fred imellem dig og din Svigerfar, fornemmer jeg, er bleven giort Spot af; hvad duer saadant til, at giøre Godtfolk til Tyre og Haner?

Montanus. Derfor har jeg studeret, derfor har jeg lagt mit Hoved i Blød, at jeg kan sige, hvad jeg vil, og forsvare det.

Jeppe. Mig synes, det var bedre aldrig at have studeret paa den Maade.

Montanus. Holdt Jer Mund, gamle Mand!

Jeppe. Du vil vel ikke slaae dine Forældre?

Montanus. Om jeg giorde det, vilde jeg og forsvare det for hele Verden. (De gaae græbende ud.)

Fierde Scene.

Montanus. Jacob.

Montanus. Jeg staaer ikke fra mine Meeninger, om de blev galne tilsammen; men hvad vil du, Jacob?

Jacob. Jeg har et Brev til Monsøren.

Montanus (taer og læser Brevet). (Jacob gaaer ud.)

Min allerkiæreste Ven!

Jeg havde aldrig kunnet bilde mig ind, at du saa let skulde forlade den, som udi saa mange Aar har baaret saadan bestandig og uforfalsket Kiærlighed til dig. Jeg kan sige dig det for vist, at min Fader er saa forpikket mod den Meening, at Jorden er rund, og holder det for saa stor Troes-Artikel, at han aldrig giver mig bort til dig, med mindre du bifalder hans og andre Godtfolks Troe her i Byen. Hvad kan det nytte dig, enten Jorden er lang, rund, ottekantet eller fiirkantet? Jeg beder dig for al den Kiærlighed, jeg har baaret til dig, at du beqvemmer dig til den Troe, som vi saa lang Tid har befundet os saa vel efter her paa Bierget; hvis du ikke føier mig herudi, da vær vis paa, at jeg græmmer mig til døde, og at hele Verden vil have Afskye for dig, som har været Aarsag til dens Død, der har elsket dig som sin egen Siæl.

Elisabeth Jeronimus Datter,
med egen Haand.

Ach, Himmel! dette Brev bevæger mig, og bringer mig i stor Tvivlraadighed, saa at jeg maa sige med Poeten:

- - - - - - - - - - - utqve securi
Saucia trabs ingens, ubi plaga novissima restat,
Qvo cadat, in dubio est, omniqve a parte timetur,
Sic animus. - - - - - - - - - - - - - -

Paa den ene Side staaer Philosophien, som byder mig holde Stand; paa den anden Side, min Kiæreste, der bebreider mig min Koldsindighed og Utroskab. Men skulde Erasmus Montanus af nogen Ting lade sig bevæge at staae fra sin Meening, som hidindtil har været hans Hoveddyd? Nei vist ingenlunde; dog her er jo Nød, som bryder alle Love. Hvis jeg herudi ikke beqvemmer mig, saa giør jeg mig selv og min Kiæreste ulykkelig; hun græmmer sig ihiel af Sorg, og al Verden vil hade mig, og bebreide mig min Utroeskab. Skulde jeg forlade den, der udi mange Aar har baaret en saadan oprigtig Kiærlighed til mig? Skulde jeg være Aarsag til hendes Død? Nei det kan ikke skee. Dog betænk dig, hvad du giør, Erasme Montane, Musarum et Apollinis pulle! Her har du Leilighed at lade see, at du est en ret Philosophus; jo større Faren er, jo større Laurbærkrandse erhverver du inter Philosophos. Tænk hvad dine Commilitones vil sige, naar de faaer saadant at høre: det er ikke den Erasmus Montanus meer, der hidindtil har forsvaret sin Meening til yderste Blodsdraabe. Om gemeene og ulærde Folk bebreider mig Utroeskab imod min Kiæreste, saa vil Philosophi derimod løfte mig op til Skyerne. Just det, som beskiæmmer mig hos hine, kroner mig med Ære hos disse. Jeg maa derfor staae imod denne Fristelse. Jeg staaer imod den. Jeg overvinder den. Jeg har alt overvundet den. Jorden er rund. Jacta est alea. Dixi. (Raaber paa Jacob.) Jacob! det Brev, som du leverede mig fra min Kiæreste, har intet virket hos mig. Jeg blir ved, hvad jeg har sagt, Jorden er rund, og den skal aldrig blive flak, saalænge mit Hoved er oppe.

Jacob. Jeg holder ogsaa for, at Jorden er rund, men om En gav mig en Kommenskringle for at sige, at den er lang, sagde jeg, den var lang; thi det kan skille mig lige meget.

Montanus. Det kan være dig anstændigt, men ikke en Philosopho, hvis Hoveddyd er at forsvare til det Yderste det, han eengang har sagt. Jeg vil offentlig disputere derom her i Byen, og fordre ud alle, som har studeret.

Jacob. Men maatte jeg spørge Monsør om een Ting; om I vinder i Disputatsen, hvad vil da følge deraf?

Montanus. Der følger saa meget deraf, at jeg har den Ære at vinde, og passere for en lærd Mand.

Jacob. Monsør vil sige: en snaksom Mand; thi at Viisdom og Snaksomhed er ikke det samme, har jeg mærket af Folk her i Byen. Rasmus Hansen, som altid fører Ordet, og som ingen kan staae sig mod udi Munden, holdes af andre kun at have god jevn Gaaseforstand. Sognefogden Niels Christensen derimod, som taler lidt, og

giver sig altid tabt, holdes for at kunne forestaae en Herredsfogeds Embede.

Montanus. Nei hør mig engang til den Slyngel, han vil, min Troe, raisonere med!

Jacob. Monsør maa ikke tage det ilde op, jeg taler kun efter min eenfoldige Forstand, og spør kun for at lære. Jeg vilde gierne vide, naar Monsøren vinder Disputationen, om Peer Degn da strax blir forvandlet til en Hane?

Montanus. Hvilken Snak! han blir derfor den samme, som han var.

Jacob. Ei saa taber jo Monsør da?

Montanus. Jeg vil ikke indlade mig i Disput med en Bonde-slyngel, som du est! Hvis du forstod Latin, saa skulde jeg strax fornøie dig. Jeg er ikke øvet i at disputere paa Dansk.

Jacob. Det er at sige, Monsøren er bleven saa lærd, at han ikke meer kan forklare sin Meening paa sit Moers-Maal.

Montanus. Holdt din Mund, audacissime Juvenis! hvorfor skulde jeg gjøre mig Umage, at forklare min Meening for grove og gemeene Folk, som ikke engang veed, hvad universalia entia rationis, og formae substantiales er, langt mindre andet. Det er jo absurdissimum at ville præke for den Blinde om Farverne. Vulgus indoctum est monstrum horrendum informe, cui lumen ademptum. Der var en Mand for nyelig, som dog var ti Gange lærdere, end du, der vilde disputere med mig, men da jeg fornam, at han ikke vidste, hvad qvidditas var, slog jeg ham det reent af.

Jacob. Hvad vil det ellers sige qvidditas? Var det ei saa?

Montanus. Det veed jeg nok, hvad det vil sige.

Jacob. Monsør veed det kanskee selv, men kan ikke forklare det for andre. Da er det Lille, jeg forstaaer, saadant, som alle Mennesker kan begribe, naar jeg siger dem det.

Montanus. Ja du est en lærd Karl, Jacob! hvad veedst Du?

Jacob. Men om jeg kunde bevise, at jeg var lærdere end Monsøren er?

Montanus. Det gad jeg gierne hørt.

Jacob. Den som studerer paa de vigtigste Ting, meener jeg, har den grundigste Lærdom.

Montanus. Ja, det er ret nok.

Jacob. Jeg studerer paa Avling og Jordens Dyrkning, derfor er jeg lærdere, end Monsøren er.

Montanus. Saa holder du grovt Bonde-Arbeid for det vigtigste?

Jacob. Jeg veed ikke, men det veed jeg, at om vi Bønder vilde ogsaa tage en Pen, eller et Stykke Kride i Haanden, og maale, hvor langt der er til Maanen, da vilde I Høilærde snart faae en Ulykke i Jere Maver. I Lærde drive Tiden bort med at despetere, om Verden er rund, fiirkantet eller ottekantet; og vi studere paa, at

holde Jorden vedlige. Seer Monsør nu da, at vor Studeren er nyttigere og vigtigere end Jeres, og derfor, at Niels Christensen er den lærdeste Mand her i Byen, eftersom han har forbedret sin Jord saaledes, at en Tønde Hartkorn deraf er tredive Rigsdaler bedre, end i hans Formands Tid, som sad hele Dagen med en Pibe Tobak i Munden, besmurte og krøllede Doctor Arent Hvitfelds Krønike eller Postil.

Montanus. Ach jeg døer! det er Fanden skinbarlig, som taler. Jeg har aldrig tænkt min Livstid, at der kunde ligge slige Ord i en Bondedrengs Mund; thi hvorvel alt det, du har talt, er falsk og ugudeligt, saa er det dog en ugemeen Tale for En af din Stand. Siig mig fort, af hvem du har lært saadan Snak?

Jacob. Jeg har ikke studeret, Monsør! men Folk siger, at jeg har et godt Hoved. Landsdommeren kommer aldrig her til Byen, han har jo strax Bud efter mig. Han har sagt hundrede Gange til mine Forældre, at de burde holde mig til Bogen, og at der kunde blive noget stort af mig. Naar jeg intet har at bestille, gaaer jeg og speculerer. Forgangen giorde jeg et Vers over Morten Nielsen, som drak sig ihiel.

Montanus. Lad mig høre det Vers!

Jacob. I maa da vide det først, at samme Mortens Far og Far-Far var begge Fiskere, og druknede paa Vandet. Verset var saadan:

Her under Morten Nielsen staaer,
Som for at træde sin' Forfædres Fodspor,
Der døde paa Vandet som Fiskere,
Sig udi Brændeviin druknede.

De Vers maatte jeg læse for Landsdommeren forgangen Dag, som lod dem skrive, og gav mig to Mark derfor.

Montanus. Verset, skiøndt det er formaliter meget slet, saa er det materialiter ypperligt. Prosodien, som er det fornemste, fattes.

Jacob. Hvad vil det sige?

Montanus. Somme Linier har ikke Pedes nok, eller Fødder at gaae paa.

Jacob. Fødder! det har, min Troe, paa nogle Dage løbet hele Landet over.

Montanus. Jeg mærker, at du har et forslaget Hoved, jeg vilde ønske at du havde studeret, og forstod din Philosophiam instrumentalem, saa skulde du respondere under mig. Kom, lad os gaae.

Femte Act.

Første Scene.

En Lieutenant. Jesper Ridefoged.

Lieutenanten. Hvor skal jeg faae den Karl at see, Hr. Foged! jeg gad dog nok gierne talt med ham. Seer han noget vel ud?

Jesper. Ja, han seer temmelig vel ud, og har en Mund, som en Ragekniv.

Lieutenanten. Det vil intet sige, naar han kun er stærk og frisk.

Jesper. Han kan sige, hvad han vil, og forsvare det. Han beviste udtrykkeligen, at Peer Degn var en Hane.

Lieutenanten. Er han noget breed over Skuldrene?

Jesper. En stærk føer Karl. Alle udi Huset er bange for ham, endogsaa Forældrene, thi han kan giøre dem til Køer, Stude, Heste, og til Mennesker igien, det er at sige, bevise udaf Bøger, at de ere det.

Lieutenanten. Seer han ud til at kunne lide ondt?

Jesper. Han beviste ogsaa, at Jorden er rund.

Lieutenanten. Det rager mig ikke, men seer han ud til at være modig og have Hierte?

Jesper. Han skulde sætte sit Liv til for en Bogstav, end sige for andet. Jeg er vis paa, at han faaer alle Folk her paa Halsen. Men det skiøtter han ikke om, han staaer derfor ikke fra sin Meening og Lærdom.

Lieutenanten. Hr. Foged! saa vidt som jeg hører, blir det en complet Soldat.

Jesper. Hvorledes vil Lieutenanten faae ham til Soldat? han er Student.

Lieutenanten. Det vil intet sige; kan han skabe Folk til Faaer, Stude og Haner, saa vil jeg forsøge, om jeg kan skabe engang en Student til Soldat.

Jesper. Jeg var tilfreds, han var det, jeg skulde lee min Mave itu.

Lieutenanten. Tie kun stille, Jesper! naar Fogden og Lieutenanten vil stikke Hovederne sammen, er slige Ting ikke umuelige. Men der seer jeg En komme, mon det er ham?

Jesper. Ja det er ham. Jeg vil løbe til Side, at han ikke skal have mig mistænkt.

Anden Scene.

Lieutenanten. Montanus.

Lieutenanten. Jeg gratulerer Hans Ankomst her til Byen.

Montanus. Jeg takker tienstligen.

Lieutenanten. Jeg tar mig den Frihed at besøge Ham, saasom her ellers ikke er mange lærde Folk man kan tale med.

Montanus. Det er mig kiært, at Han haver studeret. Naar deponerede Hr. Lieutenant, med Permission?

Lieutenanten. Jeg deponerede for ti Aar siden.

Montanus. Saa er Hr. Lieutenant da en gammel Academicus; hvad var Hr. Lieutenants Studium, da han var Student?

Lieutenanten. Jeg læste meest gamle latinske Autores, og studerede paa Naturens Ret og moralske Sager, hvilket jeg endnu giør.

Montanus. Ei det er Lapperie, det er ikke Academicum; lagde I ingen Vind paa Philosophiam instrumentalem?

Lieutenanten. Nei ikke synderlig.

Montanus. Saa har I da aldrig disputeret?

Lieutenanten. Nei.

Montanus. Ei, er det at studere? Philosophia instrumentalis er det eneste solide Studium. Resten kan være smukt nok, men ikke lærd. En, der er vel dreven i Logica og Metaphysica, kan rede sig ud fra alting, disputere om alle Materier, omendskiøndt han er fremmed i dem. Jeg veed ikke, hvilken jeg vilde tage mig paa at forsvare, jeg jo skulde komme vel fra. Der var aldrig nogen Disputats paa Academiet, hvor jeg jo var Opponens ved. En Philosophus instrumentalis kan passere for en Polyhistor.

Lieutenanten. Hvem er størst Disputator nu omstunder?

Montanus. Det er en Student, som hedder Peer Iversen. Naar han har refuteret sin Modstander, saa at han ikke kan svare et Ord meer, siger han: vil I nu tage min Meening, saa vil jeg igien forsvare Jer Meening. Til alt saadant hielper besynderlig hans Phisophia instrumentalis. Det er Skade, den Karl ikke blev Procurator, han fik en mægtig stor Næring. Næst efter ham er jeg den stærkeste; thi sidste Gang jeg disputerede, hviskede han mig i Øret: Jam sumus ergo pares. Men jeg vil dog altid cedere ham.

Lieutenanten. Men jeg har hørt sige, at Monsieur kan bevise, at det er Børns Pligt at slaae deres Forældre. Det synes mig at være urimeligt.

Montanus. Har jeg sagt det, er jeg og Mand for at forsvare det.

Lieutenanten. Jeg tør vedde med Ham om en Ducat, at Han ikke er capabel dertil.

Montanus. Jeg vover en Ducat derimod.

Lieutenanten. Top: det er sagt! lader os nu høre.

Montanus. Den, man elsker meest, slaaer man meest. Man bør ingen elske meer end sine Forældre, ergo bør man ingen slaae meer. End udi en anden Syllogismo. Hvad jeg har oppebaaret, bør jeg efter Evne erstatte; jeg har i min Barndom oppebaaret Hug af mine Forældre; ergo bør jeg give dem Hug igien.

Lieutenanten. Nok, nok. Jeg har tabt. I skal, min Troe, have Jer Ducat.

Montanus. Ei! det er ikke Lieutenantens Alvor, jeg vil profecto ingen Penge have.

Lieutenanten. Han skal parole tage dem, jeg svær derpaa.

Montanus. Ja saa vil jeg tage dem, for ikke at giøre Lieutenanten meensvoren.

Lieutenanten. Men maa jeg og ikke forsøge, om jeg ikke kan giøre Ham til noget; par Exemple, jeg vil giøre Ham til Soldat.

Montanus. Ei det er ganske let, alle Studenter ere aandelige Soldater.

Lieutenanten. Nei, jeg vil ogsaa vise, at Han er en legemlig Soldat. Hvo, som har taget Penge paa Haanden, er en hvervet Soldat, I har saadant giort, ergo . . . .

Montanus. Nego minorem.

Lieutenanten. Et ego probo minorem af de to Rigsdaler, I fik paa Haanden.

Montanus. Distinguendum est inter nummos.

Lieutenanten. Ingen Distinction! I er Soldat.

Montanus. Distinguendum est inter τo simpliciter et τo relative accipere.

Lieutenanten. Ingen Snak, Contracten er sluttet, og I har faaet Penge.

Montanus. Distinguendum est inter contractum verum et apparentem.

Lieutenanten. Kan I negte, at I jo har faaet en Ducat af mig.

Montanus. Distinguendum est inter rem et modum rei.

Lieutenanten. Kom følg mig strax, Kamerad! nu skal du faae Mundering.

Montanus. Der har I Jere to Rixdaler igien. I har desforuden ingen Vidner, at jeg har taget Penge.

Tredie Scene.

Jesper. Niels Corporal. Montanus. Lieutenanten.

Jesper. Jeg kan vidne, at jeg saae, Lieutenanten gav ham Penge paa Haanden.

Niels. Jeg ligesaa.

Montanus. Men hvorfor tog jeg de Penge? distinguendum est inter. . . .

Lieutenanten. Ei, vi vil ingen Snak høre. Niels! bliv du her, medens jeg henter Munderingen.

Montanus. Hei Gevalt!

Niels. Tier du ikke, din Hund, saa skal jeg støde dig Bajonetten i Livet. Er han ikke hvervet, Hr. Foged.

Jesper. Jo det er rigtig nok.

Lieutenanten. Kom! slux den sorte Kiole af, og en rød paa igien. (Montanus græder, medens man iforer ham Munderingen.) Ei, det lader ilde for en Soldat at græde, du est jo langt bedre nu, end tilforn. Exerceer ham nu brav, Niels Corporal: det er en lærd Karl, men han er endnu raa i Exercitierne.

(Niels Corporal fører ham i en rød Kiole, exercerer og prygler ham.)

Fjerde Scene.

Lieutenanten. Niels. Montanus.

Lieutenanten. Nu Niels! kan han fatte Exercitierne?

Niels. Han skal nok lære, men det er en doven Hund, han maa prygles hvert Øieblik.

Montanus (grædende.) Ach gunstige Herre! vær barmhiertig mod mig; jeg er af svag Helbred, og kan ikke udstaae saadan Medfart.

Lieutenanten. Det falder noget haardt i Førstningen, men naar din Ryg brav blir banket og barket, vil det siden ikke giøre saa ondt.

Montanus (grædende.) Ach gid jeg aldrig havde studeret, saa havde jeg ikke geraadet i denne Ulykke.

Lieutenanten. Ei, det er kun en Begyndelse; naar du har siddet en halv Snees Gange paa Træhesten, eller staaet paa Pælen først, saa agter du siden saadant for Bagatelle.

(Montanus græder igien.)

Femte Scene.

Jeronimus. Magdelone. Lisbed. Jeppe. Nille. Lieutenanten. Montanus. Corporalen.

Jeronimus. Er I ganske vis derpaa?

Jeppe. Ja vist: Fogden berettede mig det nys. Ach ach! nu er min Vrede forvandlet til Medynk.

Jeronimus. Kunde vi kun faae ham i den rette Troe igien, vilde jeg gierne kiøbe ham løs.

Lisbed (kommer ind). Ach jeg elendige Menneske!

Jeronimus. Giør mig ingen Allarm, min Dotter! du vinder intet dermed.

Lisbed. Ach, min hierte Far! hvis I var saa forlibt, som jeg er, bad I mig ikke tie.

Jeronimus. Fy, fy, det er ikke smukt for en Pige at lade sig mærke med saadant. Men der synes mig, at han staaer. Hør Rasmus Berg! hvordan er det fat?

Montanus. Ach, min hierte Monsieur Jeronimus! Jeg er bleven Soldat!

Jeronimus. Ja nu faaer I andet at bestille, end giøre Mennesker til Dyr, og Degne til Haner.

Montanus. Ach ach! jeg begræder min forrige Daarlighed; men alt for silde.

Jeronimus. Hør, min Ven! vil I lade Jer forrige Galskab, og ikke fylde Landet op med Tvistighed og Disputatser, skal jeg ikke spare hvad som er i min Evne, for at løse Jer ud igien.

Montanus. Ach jeg haver ikke forskyldt bedre, som har truet mine gamle Forældre med Hug. Men vil I forbarme Jer over mig,

og arbeide paa min Befrielse, svær jeg Jer til, at jeg herefter skal føre et andet Levnet, tage mig nogen Handtering for, og aldrig foruroelige nogen med Disputer meer.

Jeronimus. Bie da her saalænge, jeg vil hen og tale med Lieutenanten. — Ach min kiære Hr. Lieutenant! I har altid været en Ven af vort Huus: den Person, som er hvervet til Soldat, er forlovet med min eeneste Dotter, som bær stor Kiærlighed for ham: lad ham komme løs igien. Jeg vil gierne forære Lieutenanten hundrede Rixdaler derfor. Jeg bekiender, at jeg glædede mig selv derover i Førstningen, at han saaledes var bleven revset; thi hans selsomme Opførsel havde opirret mig og alle godt Folk her i Byen mod ham. Men da jeg saae ham i den Positur, og tillige hørte ham af Hiertet begræde sin forrige Daarlighed, og love Bedring, var mit Hierte færdigt at briste af Medynk.

Lieutenanten. Hør, min kiære Monsieur Jeronimus! hvad jeg har giort, er kun for hans eget Bedste. Jeg veed, at han er forlovet med Jer Dotter, og har derfor, allene for at tiene Jer Huus, bragt ham i den Tilstand, og tracteret ham med saadan Haardhed, at han kunde komme til sine Synders Bekiendelse. Men jeg vil for Eders Skyld selv give Penge til de Fattige, eftersom jeg hører, at han er bleven forandret; lad ham kun komme hid. — Hør, min Ven! Jere Forældre have sat store Penge paa Jer, i Forhaabning, at I skulde blive dem til Ære og Trøst i deres Alderdom; men I reiser klog bort, og kommer ganske forvirret tilbage, oprører den hele Bye, forplanter selsomme Meeninger, og forsvarer dem med Haardnakkenhed; skal det være Frugt af Studeringer, saa burde man jo ønske, at der var aldrig Bøger til. Mig synes, det fornemmeste, man burde lære i Skolerne, er alt, hvad som strider mod det, som I er befænget med, og at en lærd Mand burde fornemmelig kiendes fremfor andre derpaa, at han er mere tempereret, modest, og føielig udi sin Tale, end en Ulærd. Thi den sunde Philosophie lærer os, at vi bør dæmpe og stille Trætigheder, og staae fra vore Meeninger, saa tit vi overbevises af den ringeste at være vildfarende. Det første Bud i Philosophien er at kiende sig selv, og jo meer een forfremmes derudi, jo slettere Tanker har han om sig selv, jo meer synes ham, der staaer tilbage at lære. Men I gjør Philosophie til Fægtekonst, og holder den for Philosophus, der ved subtile Distinctioner kan forvende Sandhed, og reede sig ud af alle Meeninger; ved saadant giør I Jer forhadt af Folk, og bringer Lærdom i Foragt, saasom man bilder sig ind, at saadanne underlige Lader ere Studeringers rette Frugt. Det bedste Raad, jeg kan give Jer, er, at I arbeider paa at glemme og rødde af Jer Hoved det, som I har anvendt saa mangen Nattevagt paa at lære, og at I tager Jer nogen Handtering for, hvorved I kan bane Jer Vei til Jer Forfremmelse, eller, om I endelig vil blive ved Studeringer, at I da indretter dem paa en anden Maade.

Montanus. Ach, gunstige Herre! Jeg skal følge Hans Raad, og beflitte mig paa, at blive et andet Menneske herefter.

Lieutenanten. Godt, saa gir jeg Eder da løs igien, naar I har giort de Løvter baade til Eders egne og Eders Svigerforældre, og bedet dem om Forladelse.

Montanus. Jeg beder Eder da ydmygst med grædende Taarer alle om Forladelse, og lover at føre et ganske andet Levnet herefter, fordømmer mit forrige Væsen, fra hvilket jeg er bragt ikke mere ved den Tilstand, jeg er geraadet udi, end ved denne brave Mands grundige Tale og Lærdom, for hvilken jeg derfor, næst mine Forældre, skal altid have meest Æstime.

Jeronimus. Saa holder I da ikke mere for, min kiære Svigersøn! at Jorden er rund? thi den Post ligger mig meest om Hiertet.

Montanus. Min hierte Svigerfar! jeg vil ikke disputere videre derom. Men jeg vil allene sige dette, at alle lærde Folk er nu omstunder af de Tanker, at Jorden er rund.

Jeronimus. A. . . Hr. Lieutenant! Lad ham blive Soldat igien, til Jorden blir flak.

Montanus. Min kiære Svigerfar! Jorden er saa flak som en Pandekage. Er Han nu fornøiet?

Jeronimus. Ja, nu er vi gode Venner igien; nu skal I faae min Dotter. Kommer nu allesammen ind hos mig, og drikker paa en Forligelse; Hr. Lieutenant giør os den Ære at komme ind.

(De gaae ind.)

Samtale imellem Præsten Herr Niels og Fogdens Fuldmægtig Stork om Qvinderne.

(Af Peder Paars, tredie Bogs første Sang.)

Stork sagde tit: Det er en Fandens listig Pige!
I Sindets Gaver man ei finder hendes Lige;
Slig vittig Kokketøs man ei skal kunne faae,
Om man fra Anholts Land til Lessøe vilde gaae.
Der ikkun fattes, at hun ikke er studeret,
Og slige Gaver har ved Studia formeret;
Men det er meget vel, hun ikke boglærd er,
Hun vilde komme mig og andre alt for nær.
Gid aldrig i min Tid, han sagde, nogen Qvinde
Med andet mænger sig, end kaage, sye og spinde!
Man har Historier, man vise kan paa Prent,
At sielden lykkelig er Qvinde=Regiment.
Hvem har Jens Lorentzen, den usel Taabenakke,
For slette Tilstand, end sin Kone, at betakke?

Peer Degn, man tænker, er en meget holden Mand,
Slig Staadder er dog ei paa hele Anholts Land.
Hvor kommer det vel fra? Han Degnepenge, Offer,
Som sine Formænd faaer, som Jesper og Christoffer,
Ja meget meer end de, han dog en Prakker er:
Det kommer, at han ei — nok sagt! paa Fingre seer.
Det kommer, at han lar sig kuie af sin Kone:
I Huset hun er Peer og han er Abelone.
Den arme Diævels Blok, han slæber som en Træl,
Og ved sit Qvaklerie jo Penge faaer som Skiæl:
Er dog i meere Gield, end nogen skulde tænke;
I Gaar han sat i Pant tre Stole, fire Bænke;
Vil det saa blive ved, da troer jeg, inden Aar
At han gaaer fløiten, og den sidste Olie faaer.
Hvad Aarsag dertil er? Hans Sophi' vil ei spinde,
Hun vil ved Roret staae, den raffineerte Qvinde;
Han intet giøre kan, tør neppe slaae. . . .,
Før han maa spørge først, om det er hende kiært.
Jens Poulsens Kone jeg alleene vil undtage:
Hun bør regiere, thi hun haver ei sin Mage.
Naar saadant gaaer i Svang, hvad vilde blive af,
Om til Studeringer det farlig Kiøn sig gav?
Det vilde over alt i Huset blive Mester,
Tractere Mændene som Oxen og som Bester.

Saa talte nylig Stork i Eenrum med sin Præst,
Som hannem svarede: Det er, per Deum! bedst,
Det allertienligst er, man flyer dem ingen Bøger.
Jeg tit giør Visitats, i Ammestuen søger,
Om nogen Bog er skiult, sligt nøie efterseer;
Man dog fixerer mig: min Hustru deraf leer.
Tænk kun, min gode Stork! imellem os at sige,
Hvor jeg tilmode blev, da jeg vor Stue-Pige
I en politisk Bog om Roland læse fandt;
Jeg sagde: Grete! hør, det bedre var I spandt.
Ved Lilien paa Mark nu lignes maa en Qvinde;
Hun ei arbeide vil, ei meere sye og spinde.
Hvis mine Klæder kun som andres skaaren var,
I visselig af mig for saadant fik et Par. —
Herr Pastor giorde ret, ham svarede da Christen,
Giem saadan farlig Bog paa Bunden udaf Kisten;
En slig politisk Bog, et saadant nobelt Skrift,
Er kun for Mænd, som os, for Qvindfolk er en Gift.
Man deraf lære kan et Rige at regiere,
Som bedste General en Hær at commandere.
Jeg vil ei rose mig, hver veed dog jeg er klog,

Troe mig, min Viisdom jeg har faaet af den Bog.
Een Dag ei gaaer forbi, at jeg jo deri blader;
Man veed, en Mand, som jeg, ei læser gierne Sladder.
Jeg tit velsignet har, end takker i hans Grav,
Den Pen, den store Pen, som Autor er deraf.
Fast ingen Ting, Herr Niels! man jo kan deraf trække —
Undtagen, svared' han, man lærer ei at præke.
Ja, sagde Stork, det er en ganske anden Sag.
Men hør, hvad i mit Huus er skeet forgangen Dag:
Jeg tog mig for, uroest, en Regning klar at giøre,
Men jeg paa samme Tid et Bulder fik at høre;
Skiøndt paa en Linie nær jeg den snart havde klar,
Den dog forlod, løb hen at høre, hvad det var.
Jeg strax fornam, det var i lille Daglig-Stue.
Jeg ganske stønnede, begyndte stærkt at grue:
Jeg hørde vel, at det var ikke noget Spil,
Nysgierrig ganske blev og rakte Øret til;
Men hørde selsom Snak; mit Folk var reent af Lave:
Een med en Keiser holdt, en anden med en Pave;
Een vilde slutte Fred, en anden var for Krig;
Een Fienden med Magt, en anden slog med Svig.
O! hvilket Raserie! O! hvilke Hoved-Dunster!
Jeg sagde sukkende. Een Bispen slog af Munster,
Een Fyrsten udaf Cøln, een Greven udaf Mentz;
Nu var man udi Aars, nu Randers, nu Florentz.
Een talede om Told, en anden om Accise,
Ja Marthe Barne-Tøs os Veyen vilde vise,
Hvorledes Handelen kan komme udi Flor;
Ved alt det helligt er en Eed hun herpaa svoer.
Nu talede man om de skiønne Polske Heste;
Min Kone sagde: Jeg dem holder for de bedste;
Nu om Rostocker Bier, nu om Vestphalske Sviin.
Jeg tilstaaer, saadan Snak for mig var som Latin.
Jeg tænkte: Mon man mig ei spiller her en Fynte?[1])
Men strax det stille blev; at læse en begyndte:
Man schreibet von Paris es habe kein Gefahr;
Paa Røsten syntes mig, det tydske Jochum var[2]).
Jeg da paa Døren fandt til Lykke liden Skramme;
Jeg derigiennem saae, blev vaer det var den samme:
Han midt for Bordet sad, forklarede paa Jydsk
Alt hvad man ei begreeb og ei forstod paa Tydsk.

[1]) Puds, Bedrageri.
[2]) Han var vel født paa Anholt; men havde været tre Uger udi Lybeck, og agerede efter sin Tilbagekomst tydsk Sprogmester paa Øen; hvorudover han gemeenlig blev kaldet Tydske Jochum.

Han spør min Kone ad: Kan Mutter vel begribe,
Hvad disse tydske Ort paa Anholts Maal vil sige?
Vist, sagde hun, det Tydsk jeg fatter meget snart:
Til Paradis fra os er nu fast ingen Fart.
Jeg vidne kan med Eed, Herr Pastor! at om hende
Jeg aldrig vidste, at hun Bogstav kunde kiende,
Langt mindre, at hun var saa færdig i sin Tydsk,
Jeg ellers hendes Ryg brav havde smurt paa Jydsk.
Vor Jochum tog sig paa sin Præken at fuldføre,
Jeg Marthe saae paa ham med største Andagt høre,
Sligt dette leede Trold i Kirken aldrig giør;
Om Textens Deelning naar jeg hende ikkun spør,
Hun siger: Husbond! jeg er kun en stakkels Pige,
Jeg saadant ei forstaaer, som I og eders Lige.
Jeg strax tilbage i Contoiret stille gik,
En ærlig god Krabask med Hast i Haanden fik,
Brød saa i Stuen ind: Hei! Hvad er her at giøre?
Jeg raabte, og saa brav begyndte dem at smøre,
I Polske Mærre, ud! Herud, Vestphalske Sviin!
Jeg taler Dansk, jeg kan ei Tydsk og ei Latin.
Vor nye Projectist især jeg ikke glemte,
Jeg sagde: Vil du Trold og med Aviser skiemte?
Tog saa Papirene og brændte dennem op;
Af Harm da skiælvede mit heele Liv og Krop.

Ham svarede Herr Niels: Slig Haardhed jeg ei priser;
Jeg seer ei meget, hvad man lærer af Aviser;
Det meste er jo Løgn; sligt de vel læse maae;
Det maa min Kone frit og aabent altid staae.
Aviser! sagde Stork: Kan man ei deraf lære?
Tie stille dermed kun! Aviser! hør mig, Kiære!
Ach! svarede Herr Niels: Man siger jo især
Om den, der lyver brav: han Avis-Trykker er.
Ja sagde Stork: Der er saa meget som man siger,
Er derfor ikke sandt: Aviser er for Piger
Som Pest, som Rotte-Krud; dem saa forderve kan,
At inden stakket Tid — nok sagt, det heele Land. —

Kong Waldemar den Tredies Charakteristik.

(Af Dannemarks Riges Historie.)

Efter hans Tilbagekomst til Riget igien levede han endda nogle Aar indtil 1375, da døde han omsider paa det Huus Gurre, efterat han havde regieret udi 34 Aar. Han havde længe for hans Død

været plaget med Podagra, hvorfore han brugte mange Raad, men forgiæves. Blant andet brugte han kolde Brønde, som han holdt sine Fødder udi, og vidner Hvitfeld, at endda udi hans Tid fandtes saadan Brønd udi en Hauge ved Vordingborg, som han havde brugt. Omsider indfandt sig en Medicus, som gav sig ud for at ville curere ham. Den samme Medicus gav ham en Drik, hvorefter han begyndte at svede, saa at man havde Haab til Bedring; men det var hans sidste Sved; thi, da Doctoren kom tilbage, fandt han ham død. Han var en Herre, der havde adskillige Lyder, men langt flere Dyder. Han var af Naturen streng og haard, og kunde let overiles af Vrede. Det merkeligste Exempel paa hans Overilelse er, at, da han udi det Tog, han giorde til Venden 1352, blev ophidset til Vrede, lod han skiære Næse og Øren af adskillige Tydske, som faldt i hans Hænder. Han var ogsaa mistænkt for det Mord, som skeede paa Hr. Otto Stissen, Hr. Bugge og Peder Andersøn, hvilke bleve ihielslagne paa Hiemreisen fra en Herredag, som blev holden 1358, hvor de maaske havde opirret ham til Vrede. Ja det ivrige Brev, han skrev til Paven, tiener ogsaa til et Beviis paa hans Hastighed. Dette lægges ogsaa denne Herre til Last, at han betyngede Undersaatterne med alt for haarde Skatter, hvilket gav Anledning til idelige Rebellioner, skiønt saadant kan meere tilskrives Tidernes Tilstand, som udfodrede Skatternes Forhøielse, end hans Haardhed. Men dette uanseet har han været en af de største og nyttigste Konger, som nogen Tid har siddet paa den Danske Throne; thi, naar man betragter, udi hvad Tilstand han antog Riget, og udi hvad Stand han efterlod sig det, saa kan man sige, at han har giort mueligt det, som syntes umueligt, ja ført Regimentet med saadan Viisdom, at han i den Henseende kan fortiene Navn af den Danske Salomon. Hans Tapperhed sees af de mange Feltslag, hvorudi han selv anførte sine Folk, og udi Regierings-Konst overgik ham ingen Potentat paa de Tider, skiønt man kan sige, at hans Politik undertiden gik forvidt indtil Underfundighed. Hvormeget let han end kunde overiles af Vrede, saa var han dog en stor Mester i at simulere, naar han saae sig at kunne giøre noget Stats-Greeb. Udi Activitet, Hurtighed og Présence d'esprit havde han faa sine Lige; thi hans Tanker vare allevegne, og, naar han var meest omspendt af Fiender og Ulykker, havde han ikke alleene sine Tanker samlede for at reede sig ud derfra, men endogsaa paa samme Tid andre Stats-Greeb udi Hovedet. Udi hans Omgiængelse har han været behagelig, saasom hans Vrede og Hidsighed var menget med en Slags Naivetet, som giorde ham angenem, hvorpaa især er Beviis det Brev, han skrev til Paven, som, hvor bittert det end er, fører en Slags Angenemhed med sig i Henseende til dets naive Expressioner. Blant hans skiemtsomme Indfald antegnes dette: Da Erland, gemeenligen kalden Kalv, frafaldt, og forraadede Ribe Slot til Fienden, men siden forligede sig med Kongen igien, og foruden bemeldte Ribe Slot overgav Møgel-Tønder og Gram,

sagde Kongen: Kalv er en god Koe. I Fior gik han bort som en Kalv, nu er han som en Koe kommen tilbage med to.

Hvad hans Religion angaaer, da var derudi en Slags Bizarrerie, som man ikke kan begribe, saa at man kan sige, at han var baade lunken og devot; thi at skikke den Christelige Troe ligesom per posto Paven tilbage, giver tilkiende en særdeeles Lunkenhed. Derimod paa ubeleilige Tider at giøre en kostbar Reise til den hellige Grav, viser en særdeeles Devotion, uden man vil sige, at det første skeede i Overilelse og det sidste af politiske og os ubekiendte Henseender; men der fandtes saadan Bizarrerie hos denne Konge udi adskillige andre Ting, hvorudover det er vanskeligt at give hans Characteer. Dette kan man dog sige, at han var altid tapper og uforsagt, altid hurtig, activ og forsigtig, og at en særdeeles Viisdom og Regierings-Konst fremskinner udi alle hans Gierninger. Vore Skribentere holde det for en Stats-Feil hos denne Konge, at han solgte Estland til de Tydske Ordens-Herrer. Men jeg har tilforn viset, at Dannemark havde ingen anden Nytte af samme Lands Possession uden den pure Titel, for hvilken allene at beholde, mange kostbare Tog maatte giøres; thi disse Ordens-Herrer spillede selsomme Comoedier med dette Rige, og søgte aldrig Kongens Venskab, uden naar de selv vare i Klemme, og bleve overfaldne enten af Moscoviter, Lithauer eller andre. At derfore de forrige Konger med saadan Iver toge sig an dette langt bortliggende Land, var Aarsagen, at de saae ikke saa dybt ind udi Sager, som denne Konge. Hvorfore den Abalienation er heller et Beviis paa hans Capacitet udi Stats-Sager, og kan ligesaa lidet lægges ham til Last, som det lagdes Kong Ludvig 11. af Frankrig, at han vegrede sig ved at tage imod Possession af den Genuesiske Stat; thi samme Konge, som han merkede, at Genueserne aldrig undergave sig Frankriges Herskab, uden naar de vare udi Knibe, og at de rebellerede igien, saasnart Faren var over, lod han svare Raadet, da Staden 3die eller 4de Gang tilbød Frankrig sin Underdanighed: Vous vous donnez à moi et je vous donne au Diable. Skulde Kong Valdemar lastes for noget herudi, burde det heller være derfor, at han depenserede Pengene paa en Pillegrims Reise. I det øvrige er herved at merke, at man i ingen Historie mindre kan troe de Holsteenske Skribentere end udi denne Konges; thi, saasom han stedse var et Riis for Holsteen, saa have samme Skribentere afmalet alle hans Idrætter med en sort Farve. De samme afmale ham som en Atheist, da jeg intet Tegn dertil finder i hans Historie, og derfor holder for en Digt det, som skrives om ham, at han skulde have sagt, at hvis Gud stedse vilde unde ham Vordingborg Slot, vilde han ikke misunde Gud Himmelen. De skrive ogsaa, at han var en Tyran, da man dog med Billighed ikke andet kan sige, end at han øvede en og anden violence udi Overilelse, og den øvrige Haardhed, han gemeenligen lod see, var saadan en, som Tidernes Tilstand udkrævede; thi hvad man end kan sige om denne Konges Qvaliteter, saa vare de saadanne, som just

behøvedes paa de Tider, da det Kongelige Huus var geraadet i yderste Foragt, og Riget deelt udi mange Parter, saa at der behøvedes usædvanlige, og undertiden violente Midler til at læge de Saar, der var inficeret ligesom af en Gangrene og Forraadnelse. Naar man derfore dette altsammen nøie betragter, kan man sige, at han har været en af de største og nyttigste Konger udi Dannemark, ja et bequemt Instrument, som Himmelen havde dannet til at sætte dette forfaldne Rige paa Fode igien, og at rædde Nationens Ære, ja at hans Navn bør aldrig uddøe udi Danske Folks Minde, og at han med Billighed har fortient at kaldes det Danske Riges Restaurator og Fornyer. At de Geistlige ellers ikke vare fornøide med ham, sees af deres Klagemaal i Lund, nemlig, at han med Magt tog Capitulets og Erke-Bispens Segl fra dem, og dermed beseglede Breve mod Kirkens Frihed.

Sammenligning imellem Marlborough og Eugenius.

(Den ottende Epistel.)

Jeg haver bekommet din sidste Skrivelse, og deraf seer din Villie, som af mig troeligen skal efterkommes. Du melder derudi, nyeligen at have været udi et Selskab, hvor der heftigen blev disputeret om vore Tiders store Generaler, Eugenio og Marlborough, og at de fleeste udi Lauget vare af de Tanker, at Eugenius fortienede Fortrin for den engelske General. Dersom jeg havde bivaanet samme Eders Collegio politico, havde jeg tiet ganske stille; og hvis man endelig med Magt havde villet nøde mig til at votere i den Sag, havde jeg, efter Pyrrhi Exempel, allene svaret, at Virgilius er den største Poet, og Livius den største Latinske Historicus, for at vise, at det var anstændigere for mig at dømme om Poeter og Historie-Skrivere, end om Generaler, og at det var fornuftigere herudi at efterfølge den Epirotiske Konge end den politiske Kandestøber. Man veed, hvorledes det gik den græske Philosoph, der udi Hannibals Nærværelse talede vidtløftigen om en Generals Pligt, og at Hannibal dømmede, at Manden, endskiønt hans Tale var heel ziirlig, maatte have en Skrue løs i Hovedet, efterdi han vilde agere Dommer udi de Ting, hvorom han ikke kunde have ringeste Idee. Jeg veed vel, hvad du hertil vil svare, nemlig: At du ingen Decision af mig herudi forlanger, hvilken ikke kan være tilforladelig, men maa nødvendig staae under Appel, og at du begiærer allene at vide, hvad løslig Idee jeg af begges Historier haver giort mig om disse tvende store Mænd. Dette kan nogenledes lade sig høre, saasom jeg uden Vanitet kan sige, hvad jeg løsligen mener, naar jeg i det øvrige underkaster mig kyndige Folks Correction. Mine ringe Tanker om disse tvende anseelige Mænd er, at de i Henseende til deres herlige Bedrifter og Seiervindinger kan og bør holdes for de største Ge-

neraler udi dette Seculo. Den første haver erholdet flere, den sidste vigtigere Seiervindinger. Den første var et Riis for Tyrken, den sidste for Frankrig og Spanien. Eugenius havde erhvervet Navn af en stor General, førend Marlborough udi Historien var bleven bekiendt; forrettede ogsaa store Ting, efterat den sidste var dimitteret fra Krigs-Tieneste: thi man kan sige, at han efter mange Aars Seiervindinger døde ligesom i Harnisk og med Kaarden i Haanden. Den Engelske General derimod commanderede ikkun nogle faa Aar, men med saadan Eclat, at heele Europa spilede Øien derover; saa at man kan ligne den første med en langvarig Stormvind, mod hvilken man maa stærkt bevæbne sig, men den sidste med en kort Orcan, mod hvilken intet kan holde Stand. Til Beviis herpaa maa man forestille Tidernes Conjuncturer. Frankrig havde udi 50 Aar med egen Magt ført Krig fast imod hele Europa, og det med saadan Succes, at man frygtede for et nyt Monarchies Oprettelse. Udi denne Frygt havde man svævet indtil Begyndelsen af den Krig, som reisede sig angaaende Successionen i Spanien, og forøgedes end meere ved Frankrigs og Spaniens Foreening: ja Tilstanden var da saa slibrig, at man kan sige dette, som fordum sagdes om C. Mario, at det havde været ude med Europa, hvis Marlborough, som en Deus e machina, ikke paa de Tider havde indfaldet. Dette synes vel at være noget prægtigen talt: og vil der maaskee findes de, som kan anføre andre Aarsager til Scenens Forandring udi Europa, nemlig Ludvig XIV. tiltagende Alder og Skrøbelighed, mindre Forraad paa store Franske Generaler end udi forrige Seculo, større Iver hos de Allierede, sær hos de Engelske, i at fortsætte Krigen mod Frankrig, og andet deslige. Hvad Kongen af Frankrig angaaer, da merkede man hos ham vel Legemets, men ikke Sindets Aftagelse. Vendome og Villars vare Generaler, som kunde sættes i Classe med de bedste udi forrige Seculo. De Allieredes Iver var ligesaa stor udi forrige Krig, som udi denne. Engelland var udi næstforegaaende Krig med udi Spillet, og den Engelske saavel som den Hollandske Krigsmagt havde en tapper og habile Anfører udi Kong Wilhelm: saa at man derfore ingen anden Forskiel kan giøre paa Tiderne, end denne, nemlig: at Frankrig udi den sidste Krig var foreenet med Spanien, som den tilforn havde havt til Fiende, og derfore dens Magt aldrig haver været forfærdeligere. Men, saasnart denne forunderlige Mand, nemlich Hertugen af Marlborough, fik Commando, blev Scenen forandret, og Europa bekom ligesom en anden Skikkelse. Det Franske Monarchie, som hidindtil havde gaaet frem for fulde Seil, begyndte strax at standse udi Løbet, derpaa at vakle, og endeligen at helde til Undergang; saa at andre Nationers Frygt blev forvandlet til Frækhed og deres Had til Medlidenhed. De kiekke Franske Tropper, som ideligen havde været vante til at victorisere, kunde ingen Stand meere holde, og kunde end ikke beskytte deres tredobbelt skandsede Leier. Marlborough med sin Magt oversvømmede alting, som en vældig Flod, og som en Lyn-Ild lod sig see paa de Steder, hvor man mindst ven-

tede ham, saa at de Franske saae sig intet Sted meer sikkre: deres Concepter bleve saaledes forrykte, at de vidste ikke, hvordan de vare vendte; og, er det troeligt, at, hvis Marlborough havde forblevet et par Aar længere udi Commando, det Franske Monarchie havde faaet sin sidste Olie. Men ligesom Frankrigs Soel begyndte at formørkes ved den Engelske Generals Ankomst, saa fik den sit Skin igien strax ved hans Bortgang: et ufeilbart Beviis paa denne Mands store Qvaliteter, og at han var ligesom Siælen udi den foreenede Magt mod Frankrig. Man maa desmeere forundre sig over denne Mands store Krigs-Bedrifter, efterdi han var lidet bekiendt, førend han blev sat i Spidsen af den foreenede Hollandske og Engelske Magt. Man seer af hans Exempel, hvad som jeg paa andre Steder i mine Skrifter haver udført, nemlig: at Generaler heller fødes end giøres; thi Krigs-Øvelse var hos ham ikkun maadelig, i Henseende til mange andre af hans Tiders Generaler. Men Naturen giorde her fast alting: den havde begavet ham med en Generals Hierte, og blandet hans Tapperhed med en Koldsindighed, saa at han udi Stridens største Heede tabte intet af sine Concepter, og hans Puls slog ikke anderledes udi en Bataille, end naar han sad tilbords iblant gode Venner. Denne Qvalitet siges Kong Vilhelm at have mærket hos ham, og deraf sluttet, at han vilde blive en stor Krigs-Anfører. Engelland producerer ellers ikke mange store Generaler, saa at det synes, at samme Land vil have lang Tid til at føde, paa det Fosteret kan blive desmere fuldkommet. Dette er ellers et Poetisk Indfald, men den rette Aarsag er Folkets hidsige Constitution, hvoraf flyder, at Engellænderne fødes heller til Soldater, end til Krigs-Anførere: thi en tapper Koldsindighed, som er en Generals Hoved-Characteer, er rar at finde udi Engelland. Men Naturen havde udi Marlborough foreenet den Engelske Tapperhed med en Spansk Phlegma, en Fransk Activitet og en Italiensk Forsigtighed: saa at alle Egenskaber her vare samlede, for at danne en stor General. Hvad som ydermeere kan siges denne Mand til Berømmelse, er dette, at han var ligesaa stor Statsmand som General, saa at det er vanskeligt at sige, enten han skinnede mere udi Stats-Forsamlinger end udi Spidsen af en Krigs-Hær. Alle disse Qvaliteter fandtes ogsaa hos den Keiserlige General: om de ellers fandtes udi lige Grad, derom maae andre dømme. Jeg for min Part tilstaaer, at Marlboroughs Bedrifter have stukket mig meest udi Øiene. Dog deciderer jeg herudi ikke: men siger allene, at man udi den første haver seet alt hvad Konst og Øvelse, og udi den sidste alt hvad Naturen haver kunnet udvirke; og i saa Maade lader jeg denne Tvistighed blant andre endnu passere for et Problema. Jeg forbliver 2c.

Om smaae Kiøbstæder.

(Den 41. Epistel.)

Du skriver mig til, at du haver solgt din Lyst=Gaard paa Landet, og agter at sætte dig ned udi næste Kjøbstæd. Hvis du haver giort det for din Roelighed, da er jeg bange, at du tager feil. Thi hvo der vil fremdrage sit Liv udi Roe, maa fæste sin Boepæl enten paa en Gaard paa Landet eller udi en stor Hoved=Stad; thi enhver kan paa begge Steder philosophere saa meget som han vil. Paa Landet, efterdi han er allene; og udi Hoved=Staden, efterdi han kan være allene. Jo større Stæder, jo større Frihed. Man kan udi London, Paris og Rom leve ligesom udi Retraite; hvilket jeg med mit eget Exempel kan bevise. Det var i den Henseende, at Cartesius ofte søgte store Stæder, paa det han uden Hinder kunde meditere: thi enhver skiøtter sig selv udi folkerige Stæder, saa at den ene Naboe veed ikke af den anden at sige. Udi de smaae Kjøbstæder derimod haver det sig langt anderledes: der bliver man strax bekiendt, efterspurgt og criticeret: Enhver informerer sig strax om eens Humeur, Tilstand og Levemaade: saa at der vides alt hvad man bestiller i Huset, naar man staaer op og lægger sig, naar man gaaer til Bords, hvad man æder og drikker ꝛc. Derforuden ere de smaae Kjøbstæder gemeenligen deelte udi Factioner; saa at man imod sin Villie maa blive enten en Tory eller Wigh, enten en Guelff eller Gibliner; thi vil man være neutral, haver man begge Partier paa Halsen, og passerer for en Misanthrope eller Nat=Ugle. Jeg bilder mig derfore ind, at dit Sigte, ved at fæste Bopæl udi en liden Kjøbstæd, heller er at faae Leilighed til at øve dig i Stats=Sager og Rettergang; thi deslige Stæder ere de rette politiske og juridiske Skoler her i Landet. Dette haver jeg af Erfarenhed mærket: thi i hvilket Huus jeg er kommen, er jeg bleven regaleret med saadanne Materier; og hvilket Bibliothek jeg haver seet, saa haver det bestaaet af Lov=Bøger, Forordninger og Volumina af mange Aars Aviser, som gaae ind til Henrik Gødes og Christian Cassubens Tider. Det er let at slutte, at Folk, der have alle disse Volumina i Hovedet, maae være stærke Politici. Erfarenhed lærer ogsaa, at de fleste Stats=Projecter komme fra saadanne Stæder, og at adskillige, der komme lige fra Provindserne, holde sig beqvemme til at omstøbe Hoved=Staden udi en anden Form. Hvad kan ikke idelig Læsning og Øvelse giøre? Man hører der paa Post=Dage ikke uden om Marcher, Contre=Marcher, Feltslag, Stæders Beleiring og andre udenlandske Sager, som baade virkeligen ere skeete og ikke skeete; og rækker ingen Vert mig Kruset paa saadan Dag, uden han tilligemed siger: *Nu seer det ilde ud med Keiseren eller Frankrig*, item andet deslige. Hvad Rettergang angaaer, da ere de saa drevne udi Formaliteter, at enhver Borger uden Procurators Hielp kan gaae til Thinge og agere sin egen Sag; og tør jeg sige, at de smaae Kjøbstæd=Folk ere end større Jurister end Politici. Jura er deres Hoved=Studium og største Vellyst.

Det er mig fortalt, at en vis Landmand, som boede udi saadan Stad, blev cureret af en Qvartan-Feber, da han udi sin Gaard saae tvende Stævnings-Mænd, efter at han i lang Tid ingen Proces havde havt. Naar jeg er i Hoved-Staden, lever jeg ganske skiødesløs, og sætter hverken min Tale eller mine Breve paa Skruer; men naar jeg haver med Landsbye-Folk at bestille, veier jeg ethvert Ord, som jeg taler, og mynstrer hvert Bogstav, førend jeg sætter det paa Papiret, paa det at ingen skal faae en Krog, hvor han kan hænge noget paa; thi Forglemmelse af et Comma eller Punctum kan give Anledning til Proces, og sætte det juridiske Studium udi Activitet. Jeg siger dette, for at vise Landsbye-Folks Accuratesse og Videnskab, og tilstaaer, at store Kjøbstæders Indbyggere ere ikke at ligne mod dem derudi. Hvis du derfore har udvalgt dig saadan Boepæl, for at øve dig i ovenmeldte Videnskaber, haver du ikke giort ilde i at søge dig et Sted, hvor saadanne florere. Hvis du derimod haver havt din Roelighed allene for Oie vil det maaskee fortryde dig. Disse mine Tanker haver jeg ikke kunnet forbigaae at aabne for dig. Jeg forbliver &c.

Om Hunde og Katte.

(Den 120. Epistel.)

Min Herre lægger mig til Last, at jeg ikke kan lide Hunde, og at jeg sætter større Priis paa Katte. Han siger, at saadant er ganske unaturligt, og intet Bifald finder hos andre Mennesker. Jeg tilstaaer gierne, at jeg saavel herudi som i andre Domme viger fra almindelige Meeninger. Men deraf følger just ikke, at min Smag er unaturlig; thi saadant bør allene siges om dem, der gaae fra den banede Vei, uden at give nogen tilstrækkelig Aarsag dertil. Jeg kan anføre adskillige Aarsager, hvorpaa jeg grunder min Dom herudi, og hvi jeg sætter større Priis i Almindelighed paa en Kat end paa en Hund. Jeg siger i Almindelighed, efterdi jeg undtager visse Hunde, som Jagt- og Fæe-Hunde, for hvilke jeg haver stor Respect, i Henseende til den Nytte, de føre med sig. Men Almuen, hvorunder befattes Gade-Hunde, Mopser, Stue-Hunde, Skiøde-Hunde &c., som giør den største Deel af denne Nation, er i mine Tanker allene til Incommoditet og til ingen Nytte. Man haver ikkun at giøre en Sammenligning imellem disse tvende fiirbenede Folk, nemlig af Hunde og Katte, og at examinere enhver Nations Qvaliteter, for at see, om min Dom herudi er vel eller ilde grundet. En Hund berømmes af sin Troskab, og siges af alle Dyr meest at være Menneskets Ven. Men man maa anføre saa mange prægtige Historier herom, som man lyster, saa mærker man dog i Almindelighed, at saadan Troskab ikke holder Stik, og at Venskabet er interesseret. Saadant vide Tyve og Røvere; thi de ansee Port- og

Gade=Hunde som interesserede Vægtere, hvilke de ved et Stykke Brød kan bringe til Taushed og til at forraade Huus og Gaard; hvorudover Folk holde det for langt sikkrere at forlade sig paa Laas og Lukke end paa slige Skildvagte, der ingen Fristelser kan imodstaae. Vel kan der findes nogle, som imod saadan Fristelse holde Stand; men de samme ere lige saa rare, som retskafne Philosophi iblant Mennesker. En Kat derimod giver sig ikke ud for at være ærlig, hykler ogsaa for ingen: den haver sine Tanker allene fæstede til sit Embeds Forretninger, som er at rense Huus fra Utøi, hvilke den jure belli tilegner sig, og afkorter udi sin Føde hos Huus=Herren. Sammenligner man disse Dyrs andre Qvaliteter, saa seer man, at en Hund er som en Pekelhering udi et Huus, en Kat derimod som en ærbar og fornuftig Domestiqve. Vel er det sandt, at en Kat=Unge er een af de naragtigste Kreature paa Jorden; men saadant tilregnes allene Ungdoms Daarlighed, hvilken ikke varer længe, men strax corrigeres, saaledes at Bouffonnerie forvandles til en philosophisk Gravitet. De lystige Scener, som en Kat=Unge forestiller, bestaaer ellers ikkun i Gebærder og Bevægelser, da en Hund derimod ikke kan bevæge sig uden at giøe og bieffe. Men hvad man end kan sige om begge Dyrs gode Qvaliteter, saa er det uimodstridigt, at en Hund er et ligesaa incommode Meuble, som en Kat er et commode udi Huus og Gaard: thi hvis en Hund giøer engang udi Tide, saa bieffer og skielder den hundrede Gange udi Utide, og det ofte baade Nat og Dag. Min Herre kan taale saadant, efterdi han er saa lykkelig udi at sove, at end et Canon=Skud kan ei forstyrre hans Søvn; men jeg og andre, som ere mere delicate, finde ikke vor Regning ved disse tamme Ulves stedsvarende Musiqve, som foruroliger mig om Dagen og end mere om Natten. Hvis min Gienboes Lænke=Hund, som giøer og skielder, allene for at giøe og skielde, vilde pausere allene eengang om Ugen, nemlig Torsdag=Aften, vilde jeg holde ham hans anden Bieffen til gode; thi paa saadan Aften kommer jeg gemeenligen fra det Musicalske Collegio, og, som jeg da haver Ørene fulde af harmonisk Lyd, skiønner jeg meest paa Forskiellen i Musiqven. Nogle foregive vel, at Hunde=Lyd er ikke ubehagelig; men de, som finde Behag udi disse tamme Ulves Tuden, have Midæ Øren, og kan lignes med den Schytiske Feltherre, der forlystedes meer ved at høre en Hestes Vrinsken end ved den herligste Symphonie. Man kunde vænne sig til Hunde=Lyd, hvis de bieffede udi Tide, og naar Fornødenhed det udfordrede. Men de giøe allene for at giøe: thi enten en Tyv bryder ind om Natten i en Landsbye, eller en Naboe=Bonde ager med sin Vogn om Dagen ad den alfare Vei, forfølge de ham med Bieffen og Skielden, indtil Byens Led; hvorudover en ærlig Vandrings=Mand maa gaae bevæbnet igiennem Landsbyer, saasom Landsbye=Hunde, efter Alzirers, Vitalianers og Flibustiers Maade holde Fred allene med hinanden indbyrdes, og føre Krig med det hele menneskelige Kiøn. Kort at sige: en Hunds Activitet bestaaer enten i at skielde eller i at hykle; begge Idretter ere lige ubehagelige og sigte til

intet. Hver Hund er som Vielgeschrei udi Comødien, der ideligen var i Bevægelse, allene for at være i Bevægelse. En Kat derimod synes intet at giøre, og er dog en duelig Domestiqve; taler han ikke meget, saa tænker han des mere. En Hund kan lignes ved en Bonde, der ofte lader sig indfinde paa Hoved-Gaarden med en krum Ryg, og Hatten under Armen. En Kat derimod kan lignes ved en anden Bonde, der præsterer Præstanda, yder sin Skat og Landgilde, og i det øvrige giver Husbonden en god Dag, eller som Mundheldet lyder, Døden og Diævelen. Hunde ere enten store eller smaae. De største, som gemeenligen ere til mindst Nytte, koster en Herre saa meget at underholde som 100 Katte, ja undertiden fast ligesaa meget som en Gaards-Karl. De smaae kan foraarsage Ekkel, efterdi de tracteres ligesom Børn udi et Huus, saa at mangen Matrone haver sine Tanker mere fæstede til hendes Skiøde-Hunde end til hendes Børn. Vil man eftersee, hvoraf saadan Affection reiser sig, saa kan man ikke udfinde anden Aarsag end denne, nemlig at, ligesom hyklerske Mennesker erhverve sig ved Smigren, hvorved de intet mene, de flestes Venskab, saa vinder en Skiøde-Hund en Jomfrues Affection ved bestandigt Hyklerie, og ved at tilkiendegive, at den ikke kan trives med mindre den hviler i hendes Skiød. Jeg for min Part finder ingen nærmere Aarsag, med mindre man vil holde for, at Skabningen saadan Kierlighed tilveie bringer. Men man haver ikkun med upartiske Øien at betragte for Exempel en Mops, som nu omstunder er saa meget i Moden, saa vil man finde, at Skiønheden bestaaer allene udi Indbildning; thi en Mops haver et Hottentottisk Ansigt, da en Kat derimod ligner en Løve: hvorudover Mahomedanerne foregive, at den første Kat er kommen til Verden igiennem en Løves Næsebore, da han nysede udi Noæ Ark. Kierligheden til Hunde er dog saa stor, at derved bedrives fast Afguderie. Der fortælles blant andet, at en Fransk Dame begav sig udi Kloster af Sorg, efterdi hun havde mistet sin Hund. Jeg vil derfor raade min Herre, at, saasom han haver smaae Døttre, at han udi sin Huus-Catechismum indrykker denne Artikel, at de tage sig vare for al for megen Hunde-Kierlighed. Plutarchus fortæller, at da Cæsar saae nogle rige Romere at have Hunde-Hvalpe udi deres Skiød, spurgte han, om deres Hustruer ikke fødte Børn. Jeg forbliver &c.

Holbergs Skildring af sig selv.

(Den 257. Epistel.)

Du skriver, at du nyeligen var udi et Sælskab, hvor jeg var Materie til Discours, og at man tillagde mig lutter Skrøbeligheder og Fejl, saavel paa Legemets som paa Sindets Vegne. Det kand hende sig, at udi det første Sælskab, som du bivaaner igien, du kand

faae at høre en Liste af ligesaa mange Legemets Herligheder og Sindets gode Egenskaber, og begge stridende Partier kand have Ret. Thi det synes, som jeg er skabt, for at forvirre saavel Medicos som Moralister. Du vil vel hertil sige, at det er en mørk Tale for dig: Du haver derudi Rett. Hvi skulde den ikke være mørk for dig, da den er mørk for mig selv. Der ere 3 Studia, som jeg meest haver lagt Vind paa, men hvorudi jeg haver giort mindst Fremgang. Hvorlænge jeg haver spillet paa Violin, haver jeg dog ikke lært at stryge ret: Hvormange Græske Bøger jeg haver læset, haver jeg intet lært til gavns; og hvormeget jeg haver studeret paa at kiende mit Legems Constitution, bliver jeg dog ikke klog derpaa. Thi jeg kand sige, at der er intet, som jeg meere studerer paa, og dog mindre begriber, end mig selv. For Sindets Egenskaber kan jeg vel nogenledes giøre reede, og give Aarsag til apparente Contrarieteter, men til Legemets aldeeles ingen. Naar jeg betragter min høje Alder, og derhos den Tilstand, jeg udi mange Ting befinder mig udi, synes det at jeg haver en herlig Legems Constitution; jeg kan ej heller overtale andre til at troe anderledes: Naar jeg derimod betragter, hvad jeg lider, maa jeg beklage mig selv, og enhver, som hører mine Lidelser at opregnes, stemmer i dermed, men derhos siger: Hvi kand det være muligt? Mit Syn er saadant, at jeg paa 10 Skridt nær ikke kand skille en Person fra en anden, og dog kand jeg udi Tusmørke læse den fineste Stiil uden Briller. Min Gang er saadan, at undertiden ingen kand følge mig, undertiden igien kan jeg ingen følge. Jeg finder gemeenligen hos mig indvortes Heede, men ingen, som mig er bekiendt, kan taale mindre Kulde. Om Vinteren kan hverken Støvler eller Strømper, end ikke Fod-Poser holde mine Fødder varme, og om Sommeren kan jeg fast ikke taale at skiule dem under et Lagen. Nu haver jeg formeget Acidum eller Syrlighed, nu igien for lidet. Til disse Ting kunde jeg vel, skiønt ikke uden med Vanskelighed, hitte paa at give nogle Aarsager; men der er andre Ting, hvorudi jeg ingen reede kand hitte. Jeg er aldrig bedre, end naar jeg haver liden Søvn, og haver aldrig bedre Appetit, end naar jeg haver haardt Liv. De hos andre Folk ønskeligste Sedes, ere hos mig Forbud paa Sygdom, i det ringeste til en stærk Hoved-Pine. Et Glas Viin, som opmuntrer andre, giør mig traurig, og Caffée, som foraarsager Tungsindighed hos andre, giør mig glad. Naar jeg en Tiid lang haver været plaget med Hoved-Pine, og tænker at bruge noget derfor, staar jeg op om Morgenen, og mærker, at det er ikke Hovedet, men Brystet, som behøver Medicine; og, naar jeg lader hente en Recept for Brystet, finder jeg undertiden strax derefter, at jeg ikke behøver uden Mave-Draaber. Saa at den Striid, jeg fører med mine Sygdomme, er ligesom den Kamp Hercules havde med Acheloo, og mine Svagheder tiene fortreffeligen til at faae en Doctor til at løbe April. Hvis din Orthodoxie ikke tillader dig at fæste Troe til alt dette, fortænker jeg dig ikke aldeeles derfor: Men de Folk, som jeg dagligen har Omgiængelse med, og de

Doctores, som jeg een og anden Gang haver betjent mig af, kand vidne, at det saaledes forholder sig; og hvad kunde vel bevæge mig til at giøre over mig selv en saa sælsom Afrißning? Hvad Sindets Egenskaber angaaer, da synes de ikke mindre stridige; dog kand jeg nogenledes giøre reede derfor. Jeg siger, at derudi findes ligesaa store Contrarieteter. Thi een afmaler mig som særdeeles karrig, og derudi synes at have Ret, saasom han med adskillige Argumenter kand bevise sin Sigelse at være vel grundet. En anden roser min Gavmildhed: Den samme synes ogsaa at have Ret, saasom han kand anføre ligesaa mange Beviisligheder for sin Sigelses Bestyrkelse. Den første grunder sit Portrait paa min tarvelige Levemaade, som udi Alting er afpasset, item paa den Attention, jeg haver til mine Sager. Den anden grunder sin Dom paa adskillige Udgifter, som han af mig seer at skee udi Ting, hvori andre ere paaholdne, og hvorudi jeg løser Pungen, naar andre slaae Knuder derfor. Heraf kommer det, at man i een Gade siger: See der gaaer den Gnier, som giør ingen Mand godt; men udi en anden: Gud lade den Mand leve, som er saa god imod Fattige! Begge have Ret; thi mange gaae tomhændede fra mig, som nyde noget hos andre; og mange gaae tomhændede fra andre, som nyde noget af mig. Jeg viser gemeenligen de Folk bort, som dagligen besøger mig med Bettel-breve, og derimod leeder efter andre, som aldrig have bedet mig om noget, men som jeg haver udforsket at kunne have meest Aarsag dertil. Enhver, som med mig haver det Principium, qvod liberalitas exercenda sit cum judicio, det er, at man maa deele Gaver ud med Skiønsomhed, kand ikke andet end underkastes lige stridige Domme. Aarsagen til min Tarvelighed udi Mad, Drikke og Levemaade haver jeg ved anden Lejlighed udi mine Skrifter tilkiendegivet, hvorfore jeg her intet videre derom mælder. Videre: Ligesom jeg af nogle kaldes karrig, af andre liberal; saa tillegge nogle mig Dovenhed, andre Arbejdsomhed: Og erindrer jeg mig nogle gange offentlig at have faaet Reprimande for Forsømmelse paa samme Tiid, som andre have formanet mig til at moderere min Iver til Arbejde, som svækkede mine Kræfter, og forøgede mine Svagheder. Disse stridige Domme grunde sig paa min Efterladenhed udi visse Academiske Exercitier, som jeg haver holdet for at være af liden Nytte; det er og med stor Møye, at man kand bringe mig til at svare paa et Brev, som mig bliver tilskrevet: men jeg er derhos dog aldrig ledig for Arbejde; og er dette mærkeligt, at jo vanskeligere et Arbejde er, jo mindre besværger det mig. Paa de samme Tider, som jeg haver fundet mig besværget ved at skrive to eller tre Compliments-Breve paa een Post-Dag, eller ved at corrigere et Ark, som skulde trykkes, haver jeg skrevet nogle 100de Latinske Epigrammata, som andre holde for det stærkeste Arbejde. Nogle laste min altfor store Lyst til Fruentimmer-Sælskab: Andre derimod bebrejde mig min Koldsindighed mod samme Kiøn. Jeg nægter ikke, at jeg jo altiid haver fundet Behag udi Fruentimmer-Sælskab, og det formedelst de Aarsager, som jeg udi

mine Skrifter haver tilkiendegivet. Saadan idelig Omgiængelse giver Anledning til den første Critiqve. Men, saasom jeg omgaaes dem ikke for andet end for Sindets Recreation, og tracterer dem ikke anderstedes end som smukke Skilderier, saa gives deraf Anledning til den sidste Critiqve. Jeg haver tvende Hoved-Gaarder paa Landet: Paa den eene var det første udspredet; hvorudover, naar jeg besøgte en af mine Bønder, som havde en ung Kone eller smukke Døttre, meenede Bonden, at jeg kom, for udi dem at giøre mig betalt for resterende Landgilde. Paa den anden Gaard hørte jeg ved min første Ankomst, en almindelig Tale at være udspredet, nemlig, at jeg havde naturlig Afskye for Qvinde-Kiøn; hvorudover, ligesom paa det eene Gods Qvinderne bleve skikkede udi Ambassader, for at erholde et og andet, som forlangedes, saa agerede Mændene selv Ambassadeurs eller Sollicitanter paa det andet Gods. Nogle holde mig for en overmaade lystig Mand, andre derimod tillegge mig en særdeeles Austeritet: De første grunde deres Dom paa mine lystige Skrifter; de andre paa min Omgiængelse, og paa mit daglige Levnet, hvilket er saaledes indrettet, at faa Mennesker derudi kand efterfølge mig. Thi jeg gaaer lidet ud om Dagen, alleene for at tage Luft, og er om Aftenen i mit Cabinet det heele Aar igiennem, og det uden at see noget levende Creatur, undtagen naar min Dør staaer aaben, at en Kat kand liste sig ind, for hvis Compagnie jeg dog betakker mig, og strax viser den Dørren igien. Saasom mit Levnets Constitution forbinder mig til en egen Levemaade, saa foraarsager den ogsaa, at jeg udi adskillige Ting haver en egen særdeeles Smag, saa at jeg tidt vrager, hvad som andre admirere. En vis Herre visede mig en Rad af pyntede Fruentimmer, hvis alamodiske Fiskebeens-Skiørte skinnede som prægtige Zirather i hans Øjen. Jeg sagde da, at hvis jeg nu paa min gamle Alder skulde lade mig forføre til Elskov, maatte det være af en Stue-Pige, der haver en meere naturlig Dragt. Videre, nogle tillegge mig Lunkenhed udi Religion, efterdi de see mig at forsømme Kirke-Gang: Andre dømme anderledes, efterdi de see mig ikke at forsømme Kirke-Gang. Begge have ogsaa Ret: Thi hine see mig alleene her udi Staden om Vinteren, da jeg formedelst Kulden ej kand komme i Kirke. Disse derimod see mig alleene paa Landet om Sommeren, da Kulden ikke hindrer mig. Efter saadan given Afrisning maa ingen forundre sig over at høre saa stridige Domme fældede over min Person: Thi enhver kand have Ret, som seer mig allene i den eene Ende; og, naar nogen ikke vil fatte, hvorledes Charactererne baade kand være rigtige og u-rigtige, saa kan man bede dem at vende Bladet om, for paa den anden Side at see Forklaringen. Jer forbliver 2c.

Fra Holberg til Ewald og Vessel

var der ingen Forfatter, som gjorde egentlig Epoke i Litteraturen; men der udbredte sig i denne Periode hos Nationen en almindeligere Dannelse tilligemed en renere Smag og Sands for at Modersmaalet blev naturligere, selvstændigere og rigere. Dette skyldtes vel for største Delen Holberg, der havde vant Nationen til Spot over den ufrugtbare Lærdom og tillige selv vist Vejen til at bringe Videnskabernes Resultater ud i Almenheden; men ogsaa Frederik den Femtes milde, for Videnskaberne gunstige, Regjering bidrog hertil, samt at Sorø-Akademi 1747 blev gjenoprettet med den særegne Bestemmelse at bibringe dets Alumner en saadan Dannelse, som passede for Livets højere Stillinger. Da netop nogle af de dygtige Mænd, der bleve Lærere ved dette Akademi, ej allene besad Smag og gode Kundskaber, men ogsaa en levende Kjærlighed til Modersmaalet; saa kunne vi bedst blant disse vælge nogle Repræsentanter for denne Periodes prosaiske Forfattere. Herhen høre de fire Følgende: Kraft, Sneedorff, Guldberg og Schytte. Iøvrigt havde Hans Gram og Jacob Langebek store Fortjenester af Fædrelandets Historie og Sprog, men arbejdede dog mere for Lærde. Vigtigere for Almenheden vilde uden Tvivl Fr. Chr. Eilschow som populær-filosofisk Forfatter være bleven, hvis han ej var død saa ganske ung. Ogsaa Erik Pontoppidan (Forfatteren til Forklaringen over Luthers Katechismus), der døde 1764 som Procansler ved Kjøbenhavns Universitet, udgav en stor Mængde nyttige Skrifter næsten i alle Fag og Materier. Men mest navnkundig er Peter Frederik Suhm (f. 1728 i Kjøbenhavn, d. 1798) bleven som Den, der mere end nogen Anden gjorde sig fortjent af Videnskaberne og deres almindeligere Udbredelse, baade ved at anvende meget betydelige Summer til denne Hensigt og ved sin overordentlig store Forfatter-Virksomhed i mange forskjellige Fag, selv i den skjønne Litteratur. Hans største Fortjenester vandt han dog ved Nordens ældre Histories lærde Bearbejdelse, og da han som æsthetisk og filosofisk Forfatter ikke udmærkede sig ved Genialitet, eller nogen egentlig Originalitet, saa anføres her ingen Prøver af hans Skrifter. — Af Digterne gjorde Christian Falster og Ambrosius Stub Lykke ved Lune og Vittighed, ligesom allerede før og samtidig med Holberg Tilfældet havde været med Tøger Reenberg. Jørgen Sorterup har som alvorlig og Biskop Brorson som Psalmedigter endnu deres Værd. Men Christian Braumann Tullin (f. 1728 i Christiania, d. 1765) vandt saa stor Navnkundighed, især ved sin Maidag, og har lagt saa meget Talent, Smag og Omhu for Dagen, at Mange endog datere den nyere Danske poetiske Litteratur fra ham. Da Digtere imidlertid, hos hvem det egentlige Geni mangler, endnu mere end Prosaister forekomme den senere og yngre Slægt kjedsommelige, fordi de ikke formaa at vække dens Sympathi og Interesse; saa levere vi ingen Prøver af Tullins Digte.

Jens Kraft.

Født i Frederikshald i Norge 1720, blev Student i Kjøbenhavn 1739, Magister 1742, og i Aaret 1746 ansat som Professor i Mathematik i Sorø; døde 1765. Foruden en Mængde Værker i hans egentlige Fag og filosofiske Haandbøger (de første, der vare udarbejdede i Modersmaalet), skrev han for det større Publikum: Kort Fortælling af de vilde Folks fornemmeste Indretninger, Skikke og Meninger, og Critiske Breve til Videnskabernes Fremvært og Smagens Forbedring, samt endel Lejlighedstaler.

Om de Vildes besynderlige Tanke om Skiønhed; deres Spise og Drikke.

Imidlertid seer man af intet bedre end af de Vildes Historie, hvor meget, det vi kalde skiønt, ei alene uden for Mennesket men endog i dets egen Skabning, beroer paa Vane og Indbildning. Endeel vilde Folk holde det for en Skiønhed at trykke Børnene Ansigterne platte. Andre derimod finde som de gamle Caucasiske og andre Folk de Ansigter deilige, som i Ungdommen imellem tvende Brœder ere blevne trykkede aflange; andre igien de, som paa samme Maade ere blevne kortere end de naturlige: De Vilde have uden Tvil haft en betydelig Aarsag til disse besynderlige Ansigtets Forandringer, som i vor Tid er vanskelig at indsee. Maaskee have de fra de ældste Tider af ved at trykke Hierne-Skallen og Ansigtet sammen villdet giøre det fastere, for derved at forekomme, at det ei saa let skulde kunne beskadiges, siden man har Exempel paa, at Caraibernes Hierne-Skal var saa haard, at de Spanske Klinger sprang, Hierne-Skallen uden Skade, i tu, naar de skulde kløve disse usle Kreaturer Hovedet.

Videre gaae ikke de Vildes Omdømme om Skiønhed; den samme Eenfoldighed regierer i alle deres øvrige Indretninger og hele Huusgeraad. Jeg har før sagt, at en Bænk belagt med et Par Matter var deres Seng, i Steden for Stole og Bord sætte de fleste sig plat ned paa Jorden med hvad de have at spise; Fingrene ere dem i Steden for Kniv og Gaffel, deres Klæder i Steden for Viske-Klæder og Servietter. De best indrettede, betiene sig af sammenflettede Blade i Steden for Tallerkener, og bruge Bark eller udhulede Græs-Kar og andre Skaller af Frugter i Steden for Fade. De af dem, som forstaae at tørre og brænde Leret til Potter, ere vel indrettede, de bestandig omvankende Folk derimod have ofte ei uden Træ-Kar, og maa derfor ved gløbde Stene, som de tage af Ilden og kaste i Vandet giøre dette sidste kaagende, for siden deri at tillave Maden. Andre Folk have ingen anden Maade vidst, hvorpaa de kunde stege Kiødet, end ved at lægge ligedanne gløbde Stene inden i Dyrene. Nogle have i Steden for Potter og Kiedler ligeledes betient sig af Fiske- og Dyre-Skind. Men det, som synes at have fra først af givet Anledning til at forfærdige ordentlige Leer-Kar, bliver uden Tvil, at man haver belagt de Træ-Kiedler man brugte, med Leer paa nogle endnu værende Folks Maade, for derved lettere og mindre møisom end ved gløbde Stene at kaage Maden. Man fandt efter en eller flere Kaagninger i Leret et nyt Kar, som trodsede Ilden, og derfor var ulige tienligere i Brugen end det man vilde ved samme redde fra Undergang.

Saa slet som de Vildes Bord er, ligesaa slet er hos en Mængde af disse Folk hvad de drikke. De vidste, som Perserne endnu i Herodoti Tid, af intet andet end reent Vand at lædske sig paa; derved vare de sunde og bragte Livet ud til en overmaade høi Alder, da derimod de sterke Drikke Europæerne bragte dem, bleve alle disse Folk,

uagted, at de i høi Grad elske dem, en virkelig Gift, som inden en kort Tid, befordrede dem i Mængde til Graven. Hele Folk ere og deraf virkelig uddøde, saa man af det, som skeer iblant de Vilde bør slutte, at den menneskelige Natur er skabt til Vand og tynde Drikke. Da de Vilde leve i Almindelighed ulige længere og med megen bedre Helbred end vi, saa er det maaskee i vore kunstige Anretninger i Spise og Drikke, at vi bør til stor Deel søge Aarsagen til Livets Korthed, skiønt dette ei er den eneste; en Mængde unaturlige Bekymringer, som vi kunde undvære, en Mængde af Sindets Lidelser, de Vilde ei vide af at sige, forkorte os maaskee ligesaa meget Livet, som den øvrige Afvigning vi i saa høi Grad frem for de Vilde have i alle Henseender giort fra det naturlige. Vandet er saaledes Menneskets naturlige Drik, og man veed af Historien, at det varede endog meget længe, efter at Vinen var bleven funden, før man i Verden til Overflødighed betiente sig af den. Man drak den overmaade sparsom i de ældste Tider. Hvad der siges om nogle Folk, som om de Scyther, at de drak Blodet; da er det saa langt fra, at man af de vilde Folks Skikke kan være beføiet til at tro, denne modbydelige Drik nogensinde i det Menneskelige skulde have været almindelig, at man fast meget meer bør antage, vi derfor have af Naturen en Afskye. Mennesket er i sig intet mindre end Rov-Dyr og dets Tunge ei dannet som Rov-Fuglenes til at drikke Blod. Men endskiønt de Vilde til en stor Deel ei kiendte sterke Drikke, synes de dog alle at være saa store Elskere af den unaturlige Tilstand man sættes i ved Drukkenskab, saa man bør tro Mennesket finder en naturlig Behag i dette Raserie. Alle vilde Folk giøre et utroligt Væsen af den Tilstand, i hvilken man er ude af sig selv og paa en vis Maade afsindig. De ansee den som noget overnaturligt og fast som guddommelig. Den høie Tanke de giøre sig om denne Mennesket uanstændige Tilstand er Aarsag i, at de berede sig til at drikke som til en Fest, og ansee denne Sammenkomst fast som hellig; skiønt de, i hvor fredelige de ellers ere i deres indbyrdes Omgang, i Drukkenskab forgaae sig imod hinanden paa alle optænkelige Maader, endog indtil at dræbe hverandre paa Stædet. Dette oplyser, hvad Historien fortæller om de afsindige Bacchanter. Af de Nord-Amerikanske Vilde ere ei uden meget faa som have andre Drikke end Vandet og den Suppe Kiødet kaages i; de fleste sydlige Amerikanske Vilde derimod have sterke Drikke, som de tillave af Mais, Potatoes og andet. Nogle af dem havde og uskyldige Drikke, som Paraguai-Urten, der virkelig er intet andet end en Amerikansk Thee, og kan fuldkommen sættes i Lighed med den Chinesiske. Til Syd-Americanernes Lykke ere deres Drikke ei saa sterke som de Europæiske, de bruge dem i sær paa deres høitidelige Feste og give Nord-Americanerne intet efter i at være umaadelige i Brugen. Men det, som desuden beviser, at Mennesket af Naturen meest elsker den sandselige Tilstand dreven til det høieste, og at det ikke er uden Nøden, som har foraarsaget en Optugtelse, der bestandig vedligeholder det fornuftige, er; at endeel vilde Folk have i

Tobakken fundet et Middel til at giøre sig drukne, i det de trekke Røgen ind igiennem Næsen, saa længe til de besvime, og falde som Døde om paa Stædet, hvor de sidde.

Jens Schelderup Sneedorff.

Født 1724 i Sorø, hvor hans Fader var sidste Rector ved Skolen, blev Student 1739, Magister 1746 og Professor i Jura og Politik ved Sorø Akademi 1751. Ti Aar senere blev han Informator hos Arveprinds Frederik. Han døde 1764. Han var mindre frugtbar end Kraft, men hans Stil var endnu livligere, smukkere og behageligere end dennes. De af hans Skrifter, som vedkomme nærværende Haandbog, ere: Om den borgerlige Regjering; Breve; og Den patriotiske Tilskuer, et Ugeblad, af hvilket nedenstaaende Stykke er taget.

Hvorfor er det saa vanskeligt at kiende sig selv?

At kiende sig selv, kunde visselig, naar det kom an paa Forstanden alene, ikke være nær saa vanskelig en Sag, som at kiende de Ting, der ere uden for os; Vanskeligheden maa derfor komme af noget andet, som hindrer Forstanden, og som giør den mere ufrie i sine Virkninger, naar den seer tilbage paa sig selv, end naar den tænker paa andre Ting. Disse Hindringer, denne Tvang og Ufrihed i Sielen, hvoraf skulde vel den komme uden af de sandselige Forestillinger og Passioner, hvilke, des værre, saa ofte herske over Fornuften, skiønt ingen Tid mere, end naar Sielen betragter og dømmer sig selv? De Hindringer som møde Sielen i dens Betragtninger over sig selv, kunne henføres til tvende Classer, dem nemlig, som forblinde Fornuften i det, som angaaer os selv, og de andre, som forvilde den, naar vi ville dømme om vores Forhold til andre Ting.

I den første Art af Betragninger er det den allerstørste Vanskelighed, at vi i det, som vi kalde os selv, forestille os altid et dobbelt Væsen, hvoraf det ene ikke er os selv, eller tilhører os selv mindre end det andet. Af disse tvende Væsener ansee vi ofte det, som mindst angaaer os, for den væsentlige Deel; og undertiden ere de begge saa stridige, at det ene modsiger og til intet giør det andet. En maadelig Eftertanke er nok til at overbevise os derom, at det Væsen i os, som tænker, føler, begierer og afskyer, elsker og hader, glæder og bedrøver sig, og som i alle Afvexlinger kiender og erindrer sig selv igien, at dette usynlige, af Fornuften alene og ei med Sandserne fattelige Væsen er egentlig det rette os selv. Men hvor ofte glemme vi ikke dette igien? hvor sielden tænke vi saaledes, naar vi tale om os selv? Aarsagen dertil er, at vi have sat dette Væsen et andet ved Siden, som bestaaer ikke alene af den Deel af Materien, som vi kalde vores Legeme, og som henhører til vores Væsen, saa viidt det er et nødvendigt Redskab for Sielen, men og en Mængde af andre udvortes Ting,

med hvilke vi staae i nogen Forbindelse, og som høre endnu mindre til vores Væsen, til det rette os selv, end Legemet; vores udvortes Stand, nemlig, Formue, Beqvemmelighed, de Personer og Ting, som os tilhøre, og det, sam endnu er mindre væsentlig end Tingene selv, blotte Navne og Ord ere ofte det eneste, som vi tænke, naar vi nævne os selv. Hvor mange Mennesker ere der ikke, som, naar de tale om sig selv, sielden forstaae andet derved, end en Person af et vist Kiøn, saa gammel, af den Høide, Førelse og Udseende, som man har lært at kiende af Speilet, fød af den Familie, med saadant et Fornavn og Stammenavn, som har den Titel, det Embede, saa mange Indkomster, boer der og der, o.s.v. Alle disse Ting høre dog mindre til Menneskets Væsen, end det organiske i Legemet; De ere kuns dets Skygger, Skygger, siger jeg, af det Legeme, som selv ikke er den rette jeg selv, som hvert Oieblik uddunster i Luften, og som vi fra en Tid til en anden ikke kiende igien, saaledes, som vi kiende det Væsen, der tænker i os, og som erindrer sig selv i alle disse udvortes Forandringer.

Det er ei min Hensigt her at opholde mig med at betragte alle de skadelige Følger, som flyde af denne dobbelte Betragtning af os selv og af den Overvægt, som den ringere af disse Personer, den legemlige, udvortes og synlige os selv eller og Skyggen deraf beholder i vore Betragtninger og Domme over os selv, til Fornærmelse for det indvortes og bestandige Væsen, det rette os selv. Jeg maatte da giennemgaae de vigtigste Lærdomme baade af Religionen og Sæde-Læren; hvilket jeg denne Gang overlader til Læsernes egen Betragtning, for at undersøge andre Grunde til vore Vildfarelser. Den dobbelte Betragtning af os selv, som jeg allerede har bemærket, kan med visse Indskrænkninger bestaae tilsammen; Feilene bestaae kuns deri, at vi adskille Ting, som ikke bør adskilles, og ansee den ringe Deel af os selv for vigtigere end den, som er langt ædlere. Derimod ere der andre Begreb, som ophæve hinanden, et dobbelt Jeg, som er en virkelig Modsigelse. Saadant et Jeg indbilder man sig, naar man siger: dersom jeg nu var ung, vilde jeg ikke giøre det igien, som jeg har giort; dersom jeg var et Fruentimmer, vilde jeg ikke indbilde mig saa meget af min Skiønhed, som andre Fruentimmer; dersom jeg var i det Menneskes Omstændigheder, vilde jeg opføre mig anderledes; dersom jeg var saa riig, saa mægtig, saa æret, saa elsket, saa sund, saa fornøiet, vilde jeg giøre det eller det. I alle saadanne Tilfælde forestiller man sig en dobbelt Person, under Egenskaber, der ligesaa lidt kunne bestaae tilsammen, som det ikke er muelig, at en kan paa en og den samme Tid være baade ung og gammel, Mandfolk og Fruentimmer, sig selv og en anden, riig og fattig, syg og frisk. Det er ikke nok, at vi forbinde disse modstridige Begreb tilsammen i en Person; men vi slutte end og fra den ene af de modsatte Omstændigheder til den anden, og det uden at kiende undertiden mere end den ene. En gammel Mand f. Ex. som siger: dersom jeg nu blev ung igien, vilde jeg giøre det eller det, forestiller sig, uden at tænke derpaa, i dette Jeg en ung Person med alle

Alderdommens Erfaringer, Indsigter og Tilbøieligheder; af saa modstridigt et Begreb slutter han, at han vilde handle anderledes, end han handlede i sin Ungdom, om han nu blev ung igien, og denne Slutning er derfor og ligesaa falsk, som Grunden dertil; om han 10 Gange blev ung igien, er det rimeligt, at han alle 10 Gange giorde det samme. Ligesaa urigtig tænker man ofte, naar man siger: det vilde jeg have gjort, dersom jeg havde været frisk, dersom jeg ikke havde været vreed; og endnu lettere kan man bedrage sig, naar man taler om Omstændigheder, som man ikke har erfaret, og maaskee ikke kan erfare, naar det heder f. E., det vilde jeg giøre, dersom jeg var et Fruentimmer, dersom jeg var saa riig eller mægtig, dersom jeg var i den Persons Sted. Den Gamle har dog været ung engang; den Syge har været frisk, endskiønt de have glemt igien hvad de vare, i det mindste ikke forestille dem levende nok alt, hvad de tænkte og følte paa den Tid. Men et Mandfolk har aldrig været et Fruentimmer; Den Fattige har ikke forsøgt, hvorledes han vilde tænke, dersom han var riig; og ingen har været den Person, som han indbilder sig at være, naar han siger: Dersom jeg var i en andens Sted.

Vi ville nu betragte Sielens Domme om sig selv i dens Forhold til andre. Alt, hvad der angaaer os selv, tænkes og fornemmes af os med uendelig mere Passion, end hvad der angaaer andre, og denne Passion giør, at den samme Forstand dømmer ofte om de samme Handlinger langt anderledes, naar den betragter sig selv som Gierningsmanden, end naar den anseer en anden derfor; anderledes, naar den er den handlende, end naar den er den lidende Person; anderledes, naar den skal raade, befale, formane, lære, straffe, end naar den skal vælge, adlyde, giøre eller tale noget selv. Dette er saa vist, at der ere mange Tilfælde, i hvilket den største Forstand bliver ligesom reent blind, saasnart Tingen angaaer den selv, og i hvilke den ikke var i Stand til at begribe de allerklareste Practiske Sandheder, dersom den ikke for nogen Tid, og i det mindste saa længe den overlægger Sagen, forestilte sig at være en fremmed Person, og satte sig, som man siger, i en andens Sted. Dette er Aarsagen, hvorfor den store Lærer, som vidste saa vel hvad der var i Mennesket, har indsluttet alle Pligter mod andre i den Regel: Hvad I ville, at Menneskene skulle giøre Eder o.s.v. Denne viise Lærdom er ikke alene en Moralsk, men og en Politisk Regel. Et Menneske, som har givet noget Agt paa sine Erfaringer, og som veed, hvorledes Passionerne kunne forblinde Forstanden, uden at man bliver det vaer, skal vist have mærket en kiendelig Forskiel hos sig selv og i sine Beslutninger; naar han har forandret det Spørgsmaal: hvad han selv burde giøre i et vist vanskeligt Tilfælde; til det: hvad han skulde raade en anden. Dette Spørgsmaal er ikke saa snart giort, førend man mærker en Stilhed og Frihed i Sindet, som sætter os i Stand til at indsee let og hastig det, som tilforn syntes at være allervanskeligst. Det Sande, det Naturlige, den rette, anstændige, billige, kloge og forsigtige Maade at handle paa, viser sig, saa at sige, af sig

selv. Var det kuns altid saa let at sætte det i Værk, og at bevare den samme Tænkemaade og Overbeviisning, naar vi forandre Spørsmaalet igien, og der handles nu ikke mere om, hvad andre, men hvad vi selv skulle giøre. Et ustridigt Beviis, at Vanskeligheden i at kiende de Sandheder, som angaae os selv, ikke ligger saa meget i Forstanden, som i Passionerne, og at dersom disse ikke vare, var der maaskee intet klarere, intet vissere til i Verden, end det af Siele- og Sæde-Læren, af Lovkyndigheden og Statskonsten, som behøves til at forarbeide Menneskets Lyksalighed. Visheden af alle de Mathematiske Videnskaber, som ere bygte paa de udvortes sandselige Erfaringer, og paa vore Betragtninger af den synlige Verden, skulde ikke kunne opveie derimod. Den store Forskiellighed i de moralske og politiske Lære-Begreb er derfor uden Tvivl mere grundet i Menneskenes adskillige Tilbøieligheder, end i Tænke-Krafternes Forskielligheder, og med alle de Forblindelser af Sandserne og Passionerne, som hindre Fornuften mere i disse Videnskabers Undersøgninger end i andre, er det hele menneskelige Kiøn dog paa en forunderlig Maade eenig i Grundsandhederne selv. Forskiellen viser sig kuns i deres Anvendelse og Udøvelse, naar Kundskaben skal sættes i Værk. Da tænker Dommeren undertiden ikke mere saaledes, som han tænkte, da han var Lovgiver, ikke mere, naar der handles om hans egen eller hans Vens Sag, som da han talede til alle i Almindelighed. Fyrsten og Herren har glemt hvad han har tænkt, da han var Tiener og Undersaat; og Læreren giør ikke selv det, hvorom han nylig var saa overbeviist, da han lærede og formanede andre.

Anders Schytte.

Født 1726 i Uggersløv i Fyen, blev Student 1744, og Sneedorffs Eftermand som Professor i Jura og Politik 1761; døde 1777. Hans bekjendteste Arbejder ere: Staternes indvortes Regjering, 5 D., og Staternes udvortes Regjering, 2 D., hvilke ikke allene vidne om den selvstændige og modne Tænker, men ogsaa om den interessante og dygtige Stilist.

Om Æren som een af Monarkiernes Grundstøtter.

Foruden Religionen og Kierligheden til Fædrenelandet, have Monarkierne en anden Støtte eller en anden bevægende Aarsag til at opmuntre og bevæge Regenten og Folket til deres Pligter. Denne Grundstøtte er Æren.

Saavel i den borgerlige, som i den politiske Bygningskonst, have vi 5 Slags Støtter. De tvende ældste Støtte-Ordener i den borgerlige Bygningskonst ere den corinthiske og doriske. Den første udmærker sig iblandt de andre ved sin Pragt og Styrke. Denne anvendte Salomon paa det prægtige Tempel til Jerusalem; den anden, som mindre

prægtig, men ligesaa stærk som hin, anvendte han paa sit eget Slot. De tvende ældste og prægtigste Støtter i den politiske Bygningskonst ere Religionen og Kierlighed til Fædrenelandet. Disse alleene ere mægtige nok til at understøtte, og, saa at sige, eviggiøre Staternes Bygninger. De andre kiendte Alderdommen meget lidet til.

Tiderne forløbe: Menneskerne konstlede paa de borgerlige og politiske Bygninger, og indførde nye Zirater og ubekiendte Styrker, indtil at vi kiende i den borgerlige Bygningskonst 5 Slags Støtter, og ligesaa mange i den politiske.

Af hine nævne vi her alleene den joniske Støtte-Orden, der er et Middelslag, og har noget af den corinthiske og noget af den doriske Bygningskonst. Med denne kan vi paa nogen Maade sætte den, i de monarkiske Stater indførte, Grundstøtte i Ligning; den meener jeg, som vi kalde Ære. Den joniske er en Blanding af de 2de ældste Støtter, nemlig den deilige corinthiske og den stærke doriske: Æren, denne nye Grundstøtte i de politiske Bygninger, maa have en Blanding af de 2de allerældste Grundstøtter i Staterne, nemlig Religion og Kierlighed til Fædrenelandet. Uden dette fortiener den aldrig Navn af Grundstøtte i Staterne.

Hedningerne dyrkede 2de Veneres. Den eene var Himmelens Dotter, den anden Jupiters. Forskiellen imellem disse var uendelig. Ved den himmelske forstode de hedenske Statsmænd og Præster den tilladelige og dydige Kierlighed; men ved Jupiters Dotter forstode de den lastefulde og utilladelige. Som der vare tvende Slags Kierligheder, saa ere der tvende Slags Ærer. Den eene er den sande, virkelige og vedvarende; thi den er Himmelens Dotter, avlet af Dyden, og bestaaer i de fornuftige Menneskers overeensstemmende Domme. Den anden er den falske, eller Skyggen af den første, grundet paa falske Dyder eller ærede Laster, avlet af Rygtets støiende Larmen, og er derfor ligesaa ustadig som Rygtet, dens Moder, hvorfor den Viise frygter for samme, som for Lasterne selv.

Æren, og den Æren imodsatte Skam, ligge i andre Menneskers Domme over vore Egenskaber og Handlinger.

Ære og Skam ere fødte med de borgerlige Selskaber. Begge ere indvortes og udvortes: Den indvortes bestaaer i vore Medborgeres Tanker og skiulte Domme.

Det er det borgerlige Menneske ligegyldigt, enten Medborgere dømme ilde eller vel om dets Handlinger, naar de kun ikke give deres Tanker tilkiende ved udvortes Tegn, Ord eller Gierninger. Det er derfor alleene de udvortes Domme, at Selskabet har med at giøre, og disse bestaae deri: at Medborgere udtrykke ved Ord, Tegn eller visse Gierninger den indvortes Høiagtelse eller Foragt, de føle for andre Personers Tænkemaade, Foretagender, Omstændigheder og Opførsel.

Vi ære saavel med en indvortes, som med en udvortes Ære, dem af vore Medborgere, hos hvilke vi finde noget af det, som vi kalde Stort. Vi have derimod en ringe Agtelse, ja vel ogsaa Foragt

for dem, hos hvilke vi finde noget af det, som strider imod det Begreb, vi giøre os om det Store.

Men hvad er stort, og hvad er ringe? Dette kommer an paa Folkets Tænkemaade; og denne Tænkemaade hænger igien af Folkets Fornuft og Dyd.

Den sande Philosoph agter intet i Verden for at fortiene Navn af virkeligen stort, uden Gud, hans Gierninger og den eene lyksaliggjørende Dyd. De alleene i hans Øine ere store Mænd, der foreene Indsigt og Gaver, og det som meere er, sande Dyder for at tiene Gud, Førsten eller Staten, og sig selv.

Almuen derimod agter det for stort, som er usædvanligt i Verden og giør megen Opsigt.

Kommer f. Ex. en Seierherre fra en vunden Trefning igiennem den forfængelige Konstes opførte og stolte Triumph-Porte, imodtages han af en forvildet Mængdes Frydeskrig, stærklydende Instrumenters Klang, og tordnende Kanoners Brølen. Statsmanden tænker vist ikke som Philosophen ved saa prægtigt et Optrin; thi denne ved dette rørende Syn seer ikke andet end en lykkelig Morder, der æres fordi han har udgydet en ulyksalig Hob af sine Medmenneskers Blod. Han skielver ved det Syn, der opvækker saa overordentlig en Glæde i det heele Folk.

Vi skal have megen Møie med at opdage noget saa latterligt og lastværdigt i det borgerlige Selskab, at det fordervede Hierte jo deri finder en Fornøielse, ja det som meere er, en Ære. Ethvert Menneske vil være æret. Er Staten fordervet ved Overdaadighed, da giør den prægtige Klædning, den forgyldte Vogn, Bordets udsøgte Spiiser, rige Meubler, Mængde af Opvartere endog den vankundigste til en Socrates, og den vellystigste til en Cato. Den artige Modeherre søger den samme Ære i at fremviise sin rige Vest, som et Beviis paa sin gode Smag, som Blomst-Elskeren i at være Eier af en ziirligen tegnet Nællike eller Tulipan. Endog tør den grove Bonde giøre sig en Ære af at være trodsig imod sit fromme Herskab. En Pengejøde skammer sig ikke ved at sætte sine Fortienester i Bedragerie, Tingstuden i Chicaner og Renomisten i Tvekampe.

Guld og Ære, ja, det som endnu i de Fornuftiges Øine overgaaer alt, Dyd og Religion falde alt for ofte i Falskneres Hænder. Deri synes mig det menneskelige Vilkaar allermeest at være beklageligt, deri nemlig: at Menneskerne i Stedet for at bruge, saa ofte misbruge endog det største, det beste, og det nyttigste. Vi ville f. Ex. nævne et dydigt Menneske; men hvilken Vanskabning af et dydigt Menneske kommer ikke ud, naar vi raadføre os med et fordervet Folks Tænke- og Levemaade.

Den, som forfalsker Mynten, begaaer en Synd imod det heele borgerlige Selskab; den, som forfalsker den Mynt, vi kalde Æren, begaaer virkeligen en større Synd end hin.

Ove Hoegh Guldberg.

Ove Guldberg, f. i Horsens 1731, blev Student 1749, Professor eloqventiae ved Sorø Akademi 1761, Arveprindsens Lærer 1764, hans Kabinetssekretair 1772, Kongens Geheime-Kabinetssekretair 1774. Statssekretair 1776 og Aaret efter ophøjet i Adelstanden under Navn af Hoegh-Guldberg. I 1784 blev han udnævnt til Statsminister, men straks efter entlediget og ansat som Stiftamtmand i Aarhuus, i hvilken Post han forblev til 1802. Han døde 1808. Ikke allene i sin høje og mægtige Stilling virkede han ivrigt for Modermaalets Vel, men ogsaa som Forfatter arbejdede han paa dets Renhed og Kraft. Hans theologiske Skrifter angaa os ikke her, og blant hans øvrige Arbejder er hans Verdenshistorie, hvoraf desværre kun 3 Bind udkom, det vigtigste.

Messenieren Aristomenes.

Polydori Søn Eurycrates og Theopompi Sønnesøn Zeuridamus have imidlertid regieret Sparta i al Rolighed. Messenierne bare deres Lænker, og sukkede; Argiver og Arcader saae denne overmægtige Naboe, og frygtende holdte sig stille. Anaxander og Anaxidamus traadde i deres afdøde Fædres Sted til den Spartanske Regiering, og vidste ikke, hvilken blodig Krig man havde beredet dem. Messenierne, saa undertrykte, forhaanede og mishandlede, saae det i sidste Krig tabte Mandskab igien erstattet ved en talrig Ungdom, og da de aldrig havde glemt deres forrige Frihed, fandt de nu, ved at betragte deres fornyede Kræfter, en dobbelt Længsel og Utaalmodighed efter den. Iblandt dem lever en ung Mand Aristomenes af det gamle Messenske Kongeblod, som fandt i sin høie Herkomst et uimodstaaeligt Kald til at redde sit Fædreneland eller døe i Forsøget. Han og nogle andre anseelige Personer opeggede deres Folk til at fatte det Haab, som giver Sielene Mod til ædle og dristige Foretagender. Da dem nu syntes, at dette Oiemeed var naaet: saa for at begynde saa vigtig en Sag forsigtigen, sendte man hemmeligen Bud til Argiver og Arcader, og som disse Stater selv vare færdige at bryde med de overmyndige Spartaner, fik man de bedste Løfter tilbage.

39 Aar ere nu siden sidste Krig forløbne, da Messenierne 3260 grebe til Vaaben, for at tilfægte sig den kiere Frihed. Endnu har deres Bundsforvante ingen Hielp sendt dem, og dog driste de sig til Aaret efter at levere Spartanerne et Slag ved Deras i Messenien, hvor Aristomenes gav saadanne Prøver paa en Helts Forstand og Hierte, at hans Landsmænd tilbøde ham efter Slaget Kronen, og da han undslog sig for den, erklærede de ham til deres fuldmyndige Feldherre. I denne nye Værdighed var det hans første Omhue at skrække Lacedæmonerne, og som han kiendte deres Overtroe, sneg han sig i Nattens Mørke ind i Sparta, og ophængde paa Minervæ Tempel sit Skiold med den Paaskrift: Aristomenes helliger Minerva dette af Spartanernes Bytte. Paa samme Tid befoel det Delphiske Orakel Spartanerne, som vilde udbede sig Apollos Raad til Krigens lykkelige Udfald,

at de skulde af Athenienserne udbede sig en Anfører: Athenen sendte dem Poeten Tyrtæum, halt paa den eene Fod, som havde næret sig ved at holde Skole, og syntes intet mindre end oplagt til saa vigtig en Post. Neppe er han bleven valgt, fordi Athenen troede ham uduensigst: denne Tids Historie giver os ingen Grund til da at formode mindste Avindsyge imellem disse Stæder; men hvad der ellers bestemde hans Udnævnelse, kand vi ikke sige. Tyrtæus kom til Sparta, blev strax given Borgerret, og ved sine Vers, lempede til de indtræffende Omstændigheder, raadede og opmuntrede Folket: deri bestod hans Anførsel; dog fulgde han Hæren, og med Spaamændene opholdte sig ved den bageste Linie. Kongerne bestyrede ellers, som sedvanligt, Krigen.

Aaret efter saae man ikke Arcader og Argiver allene, men ogsaa Eleer og Sicyonier, og alle forhen landflygtige Messenier at støde til Aristomenes, og da Corinthen valgde det Spartanske Parti, blev nu den Messeniske Krig hartad hele Peleponesi. Begge Hære have deres Spaamænd: begge Anførerne deres Garde: Aristomenes 80 udvalgte unge Karle, og Kong Anaxander de modigste Spartaner. Denne giorde i Slaget, hvad han kunde; men maae dog vige for Aristomenes, der viste sig lige stor Feldherre og Soldat. Nedlaget paa Spartanerne var saa betydeligt, at de tabde Modet, og havde sluttet Fred, hvis ikke Tyrtæus ved sine Sange havde indgivet dem Mod, og lært dem at forstærke deres Krigsmagt ved at udtage til Soldater nogle af Heloterne, deres Slaver. Den utrættelige Aristomenes plyndrer, erobrer, gjør Fanger: svæver om med et lidet Parti der, hvor man mindst skulde vente ham: eftersettes, og nu slaaer Fienden, nu med alles Forundring undgaaer deres Hænder: kort sagt, viser sig lige duelig til Anfører, Partigænger, Soldat. Havde hans Magt været som hans Mod: maatte Sparta have bukket for denne store og paa Anslag saa frugtbare Helt.

Man har Krigens fierde Aar, fra Oprørets Begyndelse at regne, da Kong Aristocrates II. stødte med den hele Arcadiske Magt til Messenierne, som derved troede sig stærke nok til at byde Lacedæmonerne Spidsen, der paa deres Side sielden pleiede at unddrage sig for en Fegtning, og her saa meget mindre, som de forud vidste, at Seiren denne Gang skulde tage deres Parti. Den Arcadiske Konge havde de underkiøbt, og den nøiagtige Pausanias, som jeg følger, forsikrer os, at Spartanerne vare, saavidt han vidste, det første Folk, som havde giort Guldet til Vaaben, opsporet forrædisk sindede, og anvendt sliges Begierlighed til deres Fædrenelands Ulykke og sin Fordeel. Slaget skal nu leveres, og denne Forræder anstiller sig forskrækket hos sine egne Folk: Offerdyrenes Indvolde, som man i slige Foretagender raadførde sig med, spaaede intet godt: Valpladsen, man havde udsøgt, duede intet: Arcaderne stode Fare for at blive omringede. Og da han havde giort alt farligt og dem forfærdede, bød ham dem at agte vel paa, naar han gav Tegnet til Tilbagetrækning. Man er nu midt i Heden, da dette Tegn gives: Arcaderne rømme deres Post, og ingen

Messenier havde formodet det. Alt er nu forloret, og det saa meget des vissere, som disse flygtige udgiorde, siden de vare denne Gang de eeneste Bundsforvante, baade Midten og det venstre Fløi, og desuden, for at giøre Ulykken des større, bleve af deres Konge førte lige igiennem det høire Fløi, hvor Messenierne stode. Mod slige Tilfælde gielder hverken Raad eller Mod. Aristomenes maatte da see sine Folk myrdes og adspredes. Alt, hvad han kand giøre, er at samle Levningerne, og da han ei mere kand holde Marken, ei heller for Folkemangel forsvare alle hist og her liggende Stæder, befoel han at forlade alle midt i Landet værende Byer, holde allene tvende Søstæder Pylus og Mothone besatte, og med Kiernen af Folket at sette sig paa Bierget Ira, som man bebygde og omskandsede.

Derfra giorde Aristomenes med 300 Mand, han havde udsøgt sig, bestandige Streiferier, bortførde alt det Forraad, han fandt, ikke i Messenien allene, han nu ansaae for Fiendernes, men og i Lacedæmonien, og bragde disse Seirherrer i saadan Betryk, at de maatte forbyde at dyrke Landet, saavel deres eget paa Grændserne, som og det erobrede. Men deraf kom Dyrtid i Sparta, og Oprør af dem, som eiede just de Jordgodser, der skulde hvile: Poeten Tyrtæus maatte igien lade sin Geist arbeide for at rolige de opbragte Gemytter: Aristomenes omtumlede sig imidlertid efter Sedvane, og med en Haandfuld Folk trodsede den hele Spartanske Overmagt: nu overrumpler han den Bye, og nu har han opsnappet de Levnetsmidler: intet er sikkert. Begge de Spartanske Konger ledte efter ham, og han maae endelig holde Stand: han og hans fegte som Helte, men han overvældes, og af et Slag paa Hovedet besvimer, og med 50 af sin Garde fanges, da Resten reddede sig til Ira. Man forestille sig, hvilken fortvivlet Sorg der, og hvilken rasende Glæde i Sparta. Nu skal han døe, og det som den største Misdæder. Der var en dyb Bierghule i Sparta, man kaldte Keadan, hvori man styrtede de groveste Forbrydere. Saadan en Grav bestemmer Sparta til Aristomenes og hans Folk: disse sidste brækkede Halsen, men han ved den forunderligste Skiebne naaer skadesløs Bunden, svøber sig ind i sin Krigskappe, og venter rolig i dette mørke Sted sin uundflyelige Død. Paa tredie Dag hører han en Raslen om sig, og mærker, der er en Ræv, som søgde Aadsle. Strax tænkde han, den maatte have en Indgang, greb derfor Dyret i Halen, jog den for sig, krøb efter den, og traf dens Hul, stort nok for den, men ikke for ham. Denne Vanskelighed overvandt han dog, og slap igien til sit Ira, hvor man endnu begræd ham. Lacedæmonerne hørde et Rygte om hans Liv, og troede, man fortælde dem, at en Død var standen op; men Heltene vise snart, at de leve.

Aristomenes havde ved sine Speidere faaet den Underretning, at nogle Tropper, som Corinth sendte Sparta til Hielp, kom anrykkende uden Orden og Forsigtighed, som de, der neppe kunde vente eller befrygte nogen Fare. Dem overrumplede han om Natten, dræbde deres Anførere, adspredde dem, og udplyndrede General-Teltet. Nu vide

Spartanerne, at Aristomenes lever. Helten kom tilbage, og giorde anden Gang det Offer, Messenierne pleiede, naar en Mand havde nedlagt 100 Fiender.

Men, at vi skal forbigaae andre denne forundringsværdige Mands Bedrifter, udholdte han mod de mægtige Spartaner, paa 11te Aar, midt i et øde Land Beleiringen, og hvo veed, hvor længe han endnu havde kundet drille dem, naar en løsagtig Qvinde ikke var bleven Messeniernes Ulykke? Emperamus, en af de høie Spartanske Officerer, har en Slave, som ved en Hendelse har seet en Messenisk Kone, er bleven forelsket, traf Leilighed at tale med hende, og ved nogle Gaver kom saa vidt, at hun gav ham Anviisning paa hendes Huus, og bestemde til deres Sammenkomst de Nætter, hendes Mand var paa Vagt. Nu traf det sig, at slig en Nat, da hun har Slaven hos sig, øsede Himmelen Regnen ned i det heftigste Uveir: Aristomenes, som laae af nogle Saar, han i en Skiermydsel har faaet, kand denne Nat ikke eftersee Vagten; hvad skeer? Soldaterne forlode deres Poster, og troede Mørket og Uveiret at skulde bevogte dem. I dette Tal er Qvindens Mand, som nær havde overrumplet hende med Boleren, men hun fik ham dog forstukken, fordoblede derpaa hendes skielmske Venlighed mod Manden, og blandt andet spurgde: hvorledes han var sluppen fra Vagten. Han fortæller alt, og overgav sig saa til den tunge Søvn. Nu listede Slaven sig bort, vel underrettet, kom snart til den Spartanske Leir, og meddeelde sin Herre Emperamus saa betydelig en Kundskab. Han har just samme Nat Anførselen, siden Kongerne vare reiste til Sparta. Strax befaler han Hæren at følge sig, og Slaven er Veiviser: ved Stormstiger hielpe de sig over Fæstningsværkerne, og nu først er det, at Aristomenes med sit Huus mærker Fienden. Denne saarede Mand forlader Sengen, er allevegne, samler sine Folk, indgiver dem Mod, og derpaa, siden Fienden holdte sig stille og Mørket ikke tillod at giøre noget klogt Val, besluttede at opbie Dagen. Nu gik det fæleste Blodbad for sig: alle Messenier, endog Qvinderne, giorde den tapreste Modstand; men Spartanerne holdte og Fod, og som de ei kunde bruge i de snevre Gader uden et maadeligt Antal, sendte de det overflødige Mandskab fra sig, med Befaling, af og til at afløse de stridende. Det er nu den 3die Dag, at Aristomenes under et bestandigt Vandskyl staaer mod Fienden, men seer alle sine svækkede, og den blotte Umuelighed at holde sig længere. Her lod han nu de tapreste skiermydsere mod Fienden: de svageste med Koner og Børn satte han i Midten: og Bagtropperne vare og udsøgte Folk og vel anførte: alle befoel han at følge sig, og selv setter han sig i Spidsen lige mod Fienderne. Da de af hans Bevægelser mærkede, at han vilde hugge sig igiennem, gav Emperamus efter Spaamandens Hecati Raad sine Folk Tegn at deele sig, og tilstæde den farlige Aristomenes med sin fortvilede Flok en fri Giennemgang. Hvilken Klogskab af denne Feldherre? Saaledes endtes den anden Messeniske Krig 3277, efterat den havde varet i 17 Aar.

Men vi maae følge vore flygtige Messenier. Aristomenes fører dem, uden at Spartanerne torde angribe ham, lige til Arcadien. Dette Lands artige Folk, som af sin forrædiske Konge hidtil var hindret at komme Messenierne til Hielp, modtog dem nu med den ømmeste Kierlighed, tilbød dem sine Byer, og var villig til at deele endogsaa sit Land med dem. Aristomenes ansaae alt dette med den tilbørlige Erkiendlighed; men det var de almindelige Sieles Sag at takke, trøste sig og ei tænke videre. Vor Helt udsøger sig 500 Mand, og spørger dem, om de vil følge ham til Døden selv. Da alle svarede det Ja, som saa let gives en Helt: erklærer han, at ville gaae lige til Sparta, og medens dens Folk deelede Messeniernes Gods, da angribe, og enten erobre den, eller blive et Offer: skeer det sidste, sagde han, hvilken ærefuld Død hos alle Tider? lykkes det første, give vi Spartanerne deres igien, for at faae vores. 300 Arcader tilbyde sig at følge med. Dagen efter skal Toget skee; men Arcadiens Konge Aristocrates, den nedrigste Siel blandt hans Folk, gav om Natten ved en troe Slave Kong Anaxander i Sparta Underretning herom. Men da Slaven om Morgenen vendte tilbage, faldt han i et Arcadisk Parties Hænder, som mistænkde Stedet, han kom fra, og stillede ham frem i Arcadernes Forsamling. Man fandt Anaxanders Brev hos ham, og deri en Taksigelse til Aristocrates baade for denne og forrige Tieneste. Nu griber det forbitrede Folk til Steene, kaster dem paa deres Konge, egger Messenierne til at giøre det samme; men de saae til Aristomenes: og han græd med nedslagne Öine til Jorden: da første Gang saae man denne Mands Taarer.

Saasnart Ira var gaaen over, og Lacedæmonerne ved Aristomenis Bortgang saae sig Herrer af Messenien: deelede de anden Gang dette skiønne Land imellem sig, og indskreve alle de Messenier, de kunde overkomme, iblandt Heloternes, det er Slavernes Tal. Deres Frihed tabte de, men aldrig det frie og til deres Fædreneland hengivne Hierte; endog under Lænkerne selv fandt man hos dem deres Sprog og Fædreneskikke i al Reenhed bevarede, saa at dette Folk midt i sin Ulykke blev hele Hundredaar Messenien troe, skiønt samme var ikke mere. Det Haab om bedre Tider, som ædle Siele allene kand rumme og beholde, oplivede disse undertrykte, og deres Fædres standhaftige og paa tapre Gierninger saa frugtbare Kierlighed til Messenien, som Slegt fortælde til Slegt, fødede og vedligeholdte denne Siels Ophøielse, Historien selv neppe veed lige til.

Nogle Messenier undgik det Spartanske Aag. Thi alle de, som boede i Pylo og Mothone og langs med Søekysten, begave sig efter Iræ Erobring paa deres Skibe, og søgde til Cyllene, en Havn i Landskabet Elis, hvorfra de reiste over Land til Aristomenes og deres Brødre i Arcadien. Her blev det nu alles Beslutning at søge sig et nyt Land, og Aristomenes var den, under hvis Anførsel de ønskede at prøve deres Lykke. Men Helten kand ikke opofre sit Haab om Messenien, og giver dem derfor til Anførere sin Søn Gorgus og Manticlus

begge af stor Tapperhed og ædle Egenskaber. Det gieldte nu, hvor man skulde vende sig hen; men i det de vaklede om deres Val, sendte Anaxilas, som eiede Rhegium i Nedre-Italien, Gesandter til dem, og indbød dem til sig. Dette Tilbud fulgte de, saa meget des hellere, som denne Fyrste var selv og en Deel af hans Folk til Herkomst Messenier, der havde under den første ulykkelige Krig forladt deres Fædreneland, og nedsat sig i Italien. Her ankom nu vore flygtige, og bleve af Anaxila hiulpne til at bemægte sig 3281 Zancle i Sicilien, som de kaldte Messene, et Navn, Byen bærer endnu. Aristomenes selv gik nogen Tid efter til Delphos, for at raadføre sig med Apollo om sit Haab og dets Midler; men Svaret har ikke været fordeelagtigt, og denne store Mand troede Guden. Paa samme Tid kom Kong Damagetus fra Jalyso paa Øen Rhodo, og vilde af Oraklet vide (thi man adspurgte det i alt) hvor han skulde søge sig en Brud: Apollo befoel ham at vælge den bedste Grækers Datter, og strax begierede Kongen Aristomenis, som ogsaa blev ham tilstaaet. Faderen ledsagede hende selv til Rhodum, hvor hun blev Moder til en tapper og hos alle Græker anseet Stamme. Da Aristomenes nu var som overladt til sig selv, siden hans Messenier og Søn i Sicilien, hans Datter paa Rhodo, to andre Døttre og en Syster i Grækerland befandt sig alle i en ønskelig Tilstand, og den Delphiske Gud havde fordømt hans Haab om Fædrenelandets Redning: saa tog han sig for at besøge Kong Ardys Hof i Lydien og Phraortis i Medien, kied uden Tvivl af at see de stolte Lacedæmoner og høre om de ulykkelige Messenier. Men midt under dette sit Reise-Forsæt døer han paa Rhodo efter Aaret 3297 (thi da kom Phraortes paa den Mediske Throne). Verden har faa Helte af høiere og reenere Egenskaber: mine Læsere kiende ham selv af hans Gierninger: eet Træk fattes endnu i hans Skilderie: Misundelse havde intet Sted i hans Siel, og stor nok ved sig selv, saae han gierne andre at bære de samme Ærekrandse som han.

Tyge Rothe.

Født i Randers 1731, blev Student 1744 og theologisk Kandidat 1747. Senere rejste han udenlands, og blev derefter Lærer hos Arveprinds Frederik 1758. Fra 1761 til 1773 tjente han i adskillige Statsembeder, og levede siden som privat Mand til sin Død 1795. Sit Otium anvendte han til at udarbejde mange filosofiske, historiske og landøkonomiske Skrifter. Han var en genial og original Tænker og besad stor og mangesidig Lærdom. Men da han i filosofisk Dybsindighed var forud for sine Samtidige og hans ualmindelige Skarpsindighed bragte ham til at ville ret nøje og bestemt udtrykke sine Ideer; saa blev hans Stil usædvanlig og besynderlig, mange Gange tung og knudret. Naar han derimod ogsaa har faaet Ord for Affectation og Dunkelhed; saa er dette vel kommet fra Saadanne, som ej have formaaet at følge hans nye Ideer eller at glæde sig ved Nydelsen af hans rige Tankefylde. Nogle af hans mest bekjendte Værker ere: Christendommens Virkning paa Folkenes Tilstand i Europa, 2 D.;

Udsigt over det Frankiske Monarchie og Carl den Store; Hierarchiet og Pavemagten, 2 D.; Europas Lehnsvæsen; Nordens Statsforfatning før og i Lehnstiden, 2 D.; Philosophies Ideer til Kundskab om vor Art, 2 D.; Naturen betragtet efter Bonnets Maade, 6 D. o. s. v.

Kan Staternes og Borgernes Vel bestaae med den christne Religion?

Vigtigt er Spørsmaalet; thi først flyder deraf Regel for Øvrighed, hvad den er Staet, og Folk, og sig selv skyldig i Henseende til dem, der offentligen raade Folkene at vorde uchristne; om disse Raadsmænd bør indsluttes som vidløse, eller straffes som den offentlige Freds og Lovenes Fiender; eller og om det, at Christendommen i Christen Staet angribes, kan være for Regent, som det var for den liige fast paa Tronen siddende Jupiter, hvad enten Pygmæerne eller Titanerne vandt; dette er een af Undersøgningens Nytter; der ere andre fleere, og den ærlige Mand maae viide, om han kan være Christen, derhos Patriot og Undersaat; thi er end Øvrighed ypperst og vældig overmaade, der er dog for den Christne, den vældigere, den alles Herre; og kan den Christne troe, at denne vil andet end hiin, o hvor maae da Hiertet ængstes, og det vorde til Dags og Midnats Kummer, at han lader et Menneske være sig meere end den Almægtige: Saa endnu eet som Følge af Spørsmaalets Opløsning; dette nemlig, at om maaskee nu, da Overdaadighed med alle dens Siel og Legeme fei og svaggiørende Følger, derhos en vis vore Dages Philosophie, der i at leede Mennesket, til ikke at kiende andet Hæld, end det Dyrene ogsaa kunne nyde, langt overgaaer den Epikurs, dog tvende Fortolkninger taalende Lære, om nu da disse forenede Aarsager synes at tillave en Revolution i Tænkemaade, i Sæder, i Love, i Regieringsmaade, hvorved vi, ifald denne sig ankyndigende Philosophie fik Overhaand, skulde falde: Jeg kan neppe sige hvortil, men det mindste er sandeligen Barbarie og Trældom; om da den Christne Religion skal være det stærke Diige til at standse Fordervelsen, opholde vor Art paa Banen mod sin Bestemmelse, og efterdi denne Religion, i hvor det gaaer, dog et Sted skal findes, om den da skal være som evig hellig Ild, hvorved Faklen igien kan antændes og Mørket og Mørkets Spøgelser saa ved dens Skin fordrives.

Paa tvende Maader kan Spørsmaalet, hvorom der handles, blive opløst: man kan undersøge, om Christendommen strider mod Borgerens Pligter og hans Lyksalighed; man kan tage Indvendingerne mod Christendommen for sig, og veie dem; man kan derhos fremsette den visselig interessante Opgave: hvorleedes det vilde see ud iblandt os Europæer, saadanne som vi nu ere, ifald den Christne Religion blev os frataget, eller ifald den blev saa ringeagtet, at den ikke meere havde Indflydelse i vore Sæder, Love og Indretninger, ikke meere gav dem Form og Styrelse: her vilde da nødvendigen blive at spørge om, hvad

der skulde gives os igien i Stæden for denne Religion, og saa maatte visse Phænomener komme under Betragtning, hvilke nu viise sig i Politiken, og andre det Almindelige angaaende Indretninger, der, hvor man synes at ville viige af fra denne Religion. Dette var een Opløsningsmaade; den anden er at oversee Verden som den var for Christi Tiider, ligesaa hvorledes Tingene ere, der hvor Christus ei kiendes, og da giøre Ligning med vor Christne Tilstand: beregne til en Masse den sig viisende Lyksalighed, og endelig lade den synkende Vægt affige Dommen. Men man vogte sig for at falde til de korte Udsigter, saa man, for Exempel, toeg Sparta, imedens den enthusiastisk holdt Lykurgs Love; eller og Roms Helte, i Stadens første Tiider, da dens Oprindelse og Tilstand giorde den strenge Dyd saa nødvendig; eller saa man heftede Tanken ved et lidet Folkes Dyd, skiøn som de muelige Troglodyters, og da, fordi man ei let fandt Parallel til disse Ting, troede Verden skiønnere for 1800 Aar, end den nu er. Nei, Kloden nu, som den er, for saavidt vi kiende den, og det nogle Aarhundrede igiennem; deraf giort eet; og saa paa den anden Side, ligesaa heele Kloden med Assyrer, Ægypter, Græker, Rommere, og saa fælde Dommen efter Historien, denne Leedere, der er tryg frem for Hypotheser og Indbildningskraft; det forstaaer sig da, at Reedelighed bør viises, og de gamle Dage faae Roes i de Stykker, de fortiene den; og hvor meget godt er ikke om dem at sige? men det bør og paaagtes, at ligesom Sokrat var Philosophen i Athenen, da Stadens Indbyggere i høieste Grad vare fordærvede, ligesaa var den menneskelige Scipio General for de haardeste Soldater; jeg meener her, at de enkelte ædle Mænd, hvis Navne Historien til vor Artes Ære har bevaret, som oftest havde anden, end deres Folkes og Tiids Charakter: som oftest vare Stierner, der enkelt tindrede paa et med natlig Mørke heelt og heelt overtrakt Firmament. Love og Sæder spørge vi om, men ikke om, hvad een giorde, og derved beundredes; vi spørge om, hvad der var tilladt, hvad der kunde skee uden Vanære; det gielder altsaa om Folkenes Vidskab, Moralitet, Adel, Lyksalighed, og det en heel og lang Periode igiennem.

Fremdeeles bliver det at undersøge, naar vi finde de gamle Dages Skiønheder, om disse moralske eller politiske Fortrin, ifald der ere nogle, og saa mange som de ere, kun grunde sig derpaa, at Tingenes Løb endnu ei leedte Menneskene til de modsatte Laster og Uordener: eller om det virkeligen var Love, Indretninger, Tænkemaade, Morals og Philosophies Systeme, der leedte og nødte Menneskene til at være gode i de Stykker, hvor de stundum kan synes at have været det frem for os; først naar Havet bryder paa, da kan der dømmes om Demningens Anlæg til Styrke; og saaleedes er det eet, at viise hvad Rom var imedens hver havde liige meget Jord, og Consulen kunde være saa fattig som Almues Mand; et andet er, hvad den blev, ved at komme i Stilling liig vores og vore Dages: da galt det om, hvor stærk Love og Indretninger og Morals Principier og andre gieldende Grund-

Ideer kunde styre mod det Glid, alle menneskelige Ting tage til Fald, Forvirring og Forringelse; og først naar Tingene saa ere giennemtænkte, da kunne vi slutte, hvad dette Rom eller anden Staet med sine Love og sine øvrige Handlings=Motiver var blevet nu. Overalt: hvad giør at enkelt Bedrift, eller vedvarende Adfærd fortiener Navn af Dyd, og Roes som Dyd? Striid og vunden Seier og ædel Hensigt maae der være, naar vi skulle have Ret til at fordre Agtelse: have Ret til at være os bevidste om vores meere Værd end andres; men hvor glemmes dette ikke saa ofte, naar vi ivrigen forherlige de gamle Dage og disse Dages Folk; man beundrer Germanen, og ham end mere mod Nord, fordi han ei var vellystig, blød eller heed, som hiin i Østen, og glemmer saa det forskiellige Clima; man beundrer de gamle Dages Giestfrihed, og agter ikke, at hvo da vandrede fra sit Huus, han fandt intet Leie og Herberge uden det, der tilbødes ham som Giest; altsaa maatte hver yde andre det han selv igien vilde nyde; ja har man ikke og giort det meest physiske Hiemvee til Patriote Dyd! og saa er skeet med meere af samme Slags, naar det galdt om at finde synderlige Tiider, og Ting til Beundring, nu i de gamle Dage, der ere saa langt fra os, nu blandt de Vilde, der paa en anden Maade ere liige langt fra os; stedse moerer Eventyret, og altiid ere der Tilhørere villige at troe det. Men, som allerede sagt: lad dem komme paa Gliddet med, disse fordums, eller disse endnu værende beundrede Folk: ja paa Gliddet, og i Strømmen med, som Assyrer, Perser, Græker, Rommere have været, og vi ville da see, hvor de kunne imodstaae den til Forandring førende Vælde: vi ville da bedømme, hvilken Tiids=Periode der viiser fleest ustadigen vankende, forsvindende store Folk, og store Staeter; fleest Overgange til skiendigt Trældom, tykt Barbarie, og alt hvad andet, der i politisk, i moralsk, i physisk Forstand støder Mennesket fra sin Adel, og sin Hæld; enten den Periode for 1800 Aar eller den siden; saaledes, med eet Ord: det er Verden og dens Historie vi skal oversee, og derefter giøre vor Slutning.

Johan Clemens Tode.

Født 1736 i Zollenspieker i Nærheden af Hamborg, kom 1752 til Tønder, hvor han begyndte at lægge sig efter Chirurgi, derfra 1757 til Kjøbenhavn, rejste senere i nogle Aar udenlands, og blev 1772 Professor i Medicinen ved Kjøbenhavns Universitet; døde 1806. Skjønt Tysk af Fødsel, havde han saa godt tilegnet sig det danske Sprog, at han blev en af sin Tids frugtbareste og, formedelst sine gode Kundskaber, klare Dømmekraft, store Godmodighed, uudtømmelige Lune og poetiske Talent, mest yndede Skribenter. Han var ej allene Forfatter til en stor Mængde medicinske Arbejder og stiftede megen Gavn ved et Ugeskrift Sundhedstidenden, hvorigjennem han udbredte mange almennyttige Kundskaber; men ogsaa som Digter i mange Fag stod han højt i Publikums Gunst (blant hans mange originale Skuespil er Søofficererne det bekjendteste og en

Roman: Kjærligheds Nytte, gjorde megen Lykke). Endelig var han meget virksom som Oversætter af fremmede, især engelske, Værker paa Dansk, og af danske paa Tysk.

Kiærlighed betragtet som en Sygdom.

Nogle af mine Læsere ville maaskee baade undres over, og fortryde paa, at jeg har valgt denne Materie, og at saa hellig en Drift, som Kiærlighed er, skal have samme Skiæbne som Giæs og Østers, at igiennemhegles af min medicinsk-satyriske Pen.

Men jeg forsikkrer paa Autor-Parole, hvilken altid er lige saa hellig som Kiærlighed, og i det mindste langt helligere end Kiærligheds Løfter, at intet andet i Verden bevæger mig til dette Foretagende, end Attraae og Haab at gavne mine unge, og at moere de ældre Læsere. Det er jo dog en unægtelig Sandhed, at Kiærligheds Epidemie aldrig uddøer hos os, og enten aabenbart ødelægger, eller hemmeligen undergraver smukke Folkes Sandser og Sundhed. Man vil og finde, at Lægekonsten forskaffer en langt grundigere Indsigt i dette moralske Onde, og viser langt kraftigere Hielpemidler derimod, end Philosophien, om denne endogsaa vilde bruge de haandgribeligste Overtalelsesgrunde.

Jeg for min ringe Deel har den største Agt for Kiærlighed; jeg veed, at dens Magt er umodstaaelig, og dens Herredømme uden Grændser. Jeg tilstaaer, at den kan bevirke ligesaa utroelige Forvandlinger, som de Ovidius fortæller.

Allermindst tør jeg, som den der uværdigen regner sig til Poeterne, nægte Kiærligheds Indflydelse paa en Digters Genie. Og den vilde være meget utaknemmelig, som ikke erkiendte, at Kiærlighed giør mangen Byrde let og meget bittert sødt, saa at Mylord Rochester ikke har saa ganske Uret, naar han kalder den en hiertestyrkende Draabe, som Himmelen kastede i vort Bæger, at Livets væmmelige Drik kunde gaae ned. Ja lad være, at Kiærlighed er en Gud, og har Rang og Sæde iblant de øvrige poetiske Divinitæter. Af alt dette følger ikke, at den er saa hellig, som de nyere Digtere giør den. Dens Templer og Offere, dens Drifter og Sødheder ere undertiden saare urene. Den er altid dog kun en Skrøbelighed, en Svaghed, og med al sin Magt maa den vige Fornuften, naar denne ret bruges: ligesom Feberen allene saa længe beholder Overhaanden, som Patienten forseer sig i Diæten eller tilsidesætter de rette Lægemidler.

At Kiærlighed er en Sygdom, og bør behandles som en Sygdom, skal jeg nu vise. For en Sindssygdom har man længe holdt den; men jeg paastaaer, at det er en legemlig Svaghed, som har sin første Grund i en Feil i de udvortes Sandser, og som kan kureres ved Medikamenter.

Den har saa megen Lighed med de fleste øvrige Sygdomme, at jeg ikke selv ret veed, til hvilken den mest fortiener at henføres. Dog kommer den nok nærmest overeens med Feberen.

Den berømte Vogel har virkeligen anført den iblant Feberne, under Navn af Febris amatoria. Den bestaaer i et ordentligt Anstød af Kulde og Hede, foraarsaget af en inderlig Længsel efter den elskede Persons Komme.

At en heftig Kiærlighed kan sætte Blodet i en kaagende Heede og hele Legemet i en Brand, er bekiendt. Denne Brand bliver ofte ved, i hvor meget man endogsaa har søgt at slukke. Een af de ældste græske Philosopher, som tillige udøvede Lægekonsten, besøgte engang en Kongesøn, som skulde ligge syg af Feberen. Paa Trappen kom ham et ungt Fruentimmer i Møde, lige saa deiligt, og lige saa blussende som Morgenrøden. Da han kom ind til Prindsen, fandt han dennes Puls i Bevægelse. „Du har vel nyeligen havt Feberen?“ spurgte den Gamle smilende. „Den har forladt mig ganske nyssens,“ svarte den foregivne Patient. „Jeg veed det,“ sagde Lægen, „jeg mødte den paa Trappen.“

I en Feber taler man gierne over sig. Dette Tilfælde findes og hos de Elskende, og i en høi Grad. Ligesom Feberpatienten falder i Forvirring og smaasnakker, saasnart han lukker sine Øine, saa pleier ogsaa Kiærlighedstrælle at røbe deres Tilstand ved alle Leiligheder, naar de ikke passe vel paa sig selv. Allermindst kunne de vogte sig, naar de høre eller see noget, der harmonerer med deres Lidenskab, eller ligner den Elskede. Jeg veed, at et ungt Menneske, som blev tilspurgt, hvad den kraftigste mavestyrkende Plante kaldtes, svarte i sin Forvirrelse: Anne Marie.

Med Quartanfeberen har Elskov en stor Liighed. Den antager alle Slags Skikkelser og Masker; den ligger ofte en Tid lang skiult, og ved mindste Anledning yttrer sig igien med forøget Styrke; den er ofte allene at kurere, ved at reise langt bort.

Megen Liighed har Kiærlighed med Ormfeber. Den som plages af Orm, har gierne blege Kinder og en blaa Kreds omkring Øinene: en sukkende Turteldue ligeledes. Orm svække undertiden Appetiten, undertiden forvolde de Graadighed; det samme giør Kiærlighed. Ubønhørte Elskere kunne hverken spise eller drikke, og ere derfor meget tienlige i en beleiret Fæstning, allerhelst da deres beklemte Hierte foragter Livets Farer.

Naar Elskov gaaer til en høi Grad, saa ligner den Melancholie. Der ere mangfoldige saadanne, som synes at have deres fulde Forstand, indtil man kommer til den Skrue, som er løs. En Melancholikus kan tale som en Salomon om alle Ting; allene en eeneste Idee er urigtig. Dette finder man ogsaa hos de Elskende. De kalde alt andet ved det rette Navn; de see Grunden af alle andre Ting; allene om den, de elske, dømme de forkeert.

Omendskiønt Kiærlighed egentligen er en legemlig Svaghed, saa har den dog saa stor en Indflydelse paa Sielens Evner, allerhelst paa Indbildningskraften, at ingen Vildfarelse fortiener mere at undskyldes, end den som henfører Kiærlighed til Sindslidenskaberne.

En Elskers Indbildningskraft overgaaaer al Verdens Skildrere og Skialdre i den Konst at smigre. Den giør det Gamle ungt, den opreiser det Forfaldne, den forfrisker det Visne, den opliver det Døde, den udsletter Rynker, og den stumper lange Næser og Hager. Den planter de deiligste Roser paa et Par Pergamentskinder, og de faureste Lilier paa en blaa Maane under Øinene. Hvor andre see Grimacer, der seer den Elskende Gratiernes kiælne Leeg; han hører en Sølvklokke klinge, eller en Nattergal slaae, naar andre troe de høre en Hiulbør eller en forkiølet Vægter.

Men er Indbildning i Stand til at danne Skiønheder, hvor de mangle, hvor meget mere maa den da ikke forhøie virkelige Yndigheder, og opdage de skiulte?

En alt for levende Indbildningskraft geraader let i Forvildelse. Det seer man hos dem, der have en stærk Feber; det samme skeer hos de Elskende. Ligesom en Febricitant undertiden holder sin Læge for en Bøddel (hvori han dog ikke altid har saa ganske Uret), saa anseer ogsaa Elskeren alle dem, der lægge hans Kiærlighed noget i Veien, for Umennesker.

Til de Tilfælde, som flyde udaf de Elskendes forvildede Indbildningskraft, høre Kiærlighedsvers og Kiærlighedsbreve. „Hvorledes? Elskovsvers og Breve, hvad har Lægekonsten med dem at bestille?“ O en heel Deel. Af Vers og Breve kan en god Doktor ligesaa got bedømme denne Sygdom, som en anden legemlig Svaghed af Pulsen og Urinen.

Den Phantasering, som man iagttager hos en Feberpatient, giver os megen Oplysning i Henseende til Sygdommens Natur. Er den Syge vild og uregierlig, vil ud af Sengen, og angriber dem, der ville holde ham, saa har denne Forvirring gierne sin Grund i en Betændelse; ligger han derimod og smaasnakker, og lader sig let giøre bange, saa er det et Tegn paa Nervesvækkelse og Malignitæt.

Saaledes kan man ogsaa lære meget af Kiærlighedsvers og Kiærlighedsbreve, i Hensigt til den Elskendes Svaghed. Man kan slutte deraf, om den har sit Sæde endnu i Øinene, eller allerede i Hiernen, om den har angreben Hiertet, Maven, Leveren og saa videre.

Naar Elskeren opholder sig allene ved sin Deiliges Øiestene, Læber og det øvrige Yndigheders Inventarium, saa er Sygdommen ikke kommen længere end til Øinene.

Taler han allerede om hendes dydefulde Siæl, saa er Hiertet angreben.

Raser han à la Siegwart, og raaber paa hellige Kys i Guds velsignede Maaneskin, og andre saadanne Følsomheds-Materialier, saa lider Maven; thi den nu omstunder saa almindelige Empfindsamkeit, er intet andet end Mavesygdom, hvori Brækmidler vise en herlig Nytte.

Stormer han og truer med Selvmord, som den unge Werther, saa har Sygdommen tændt en Feber, og forvoldet stærke Opstigelser til Hovedet, hvorfor ogsaa denne Grad af Kiærlighed bør behandles med

Blodtapninger, kiølende Pulvere, Sennep og Suurdei under Fødderne, om det er en ung Herre, og paa Læggene, om det er en Mandsperson: og overhovedet med de Midler, der tiene i den høieste Grad af Drukkenskab.

Yttrer han en vis Hengivenhed i sin umilde Skiæbne, ønsker sin Gudinde al muelig Lyksalighed, og sig selv en langsom Død, saa maa man faae at vide, om Patienten ikke har paa eengang slaaet sig fra Viin og Brændeviin, hvoraf mange brave Mænd ere blevne halvtaasfede. Man vil da finde, at en god Dosis bitter Pommerants, eller i Mangel deraf god dansk Kummen, reiser Mandens Livsaander, saa at han enten glemmer eller foragter Kiærligheds Magt.

Kiærlighed, denne heftige Sindsfeber, er i vore Tider ikke nær saa farlig mere, som den har været i vore Forfædres Tider. Men dette gielder allene i Almindelighed. Fra Tid til Tid seer man Patienter i denne Syge blive saa forvildede, at de lægge Haand paa sig selv. Saaledes gik det den unge Werther, hvis begrædelige Historie er vel bekiendt hos alle følsomme Siæle. Men det ynkværdigste Exempel paa Kiærligheds rædsomme Magt finde vi hos den troeværdige Poet Hagedorn, hvor denne gyselige Historie læses paa Tydsk.

Men naar nu en Forelsket ikke qvantsviis, men for ram Alvor tager Livet af sig, dog saaledes at han slipper vel derfra, saa er dette eet af de bedste Midler imod Svagheden. Jeg har hørt af een af vore Lærde, at en Student i Tydskland i den Fortvivlelse, en uheldig Kiærlighed drev ham til, hængte sig, men betids nok blev nedskaaren, og fra den Tid af ikke kunde begribe, hvorledes det var gaaet til, at han havde elsket et Fruentimmer, der ikke var smukkere, i saa høi en Grad.

Dette er allene et lidet Vink, som jeg vover at give dem, der finde deres Sygdom ulægelig. Det beroede allene paa, at denne Kuur kom i Moden, og at der var et Menneske at faae, som var øvet i at nedskiære. Da fik de Skiønne vel at give bedre Kiøb, naar enhver fortvivlet Elsker gik med en Strikke i Lommen.

De forvildede Drenge.

I vilden Skov
Tre raske Skoledrenge,
Som nød tvetydig Gave, Lov,
Sig tumlede og sprang saa længe,
Saa ubetænksom flakked' om,
Indtil fra hvert et Spor af banet Vei de kom.

De søgte efter Fugle-Reder.
Børnlille, denne Jagt er Fjas.

Den mangen vakker Knøs forleder,
At stiæle sig fra hædrende Parnas.
Og hvem fra Muserne sig lister,
Ham slipper og de gode Ni;
Og neppe bliver han Magister,
Undtagen i
Den frie Konst Dagdriverie.

Og just da ingen af dem kunde finde
Den Vei, der bragte dem,
De alle Tre paa eengang fik i Sinde
At haste hiem.
De ikke veed, hvorhen de sig skal vende,
Og raabe med een Mund: „Kom lad os gaae;
Vi her ei længer tøve maae."
(En gammel Læser leer, og siger: „Man kan kiende,
At det var Drenge; de vilde rende,
Naar alting be'er dem stille staae."
Men, gid det var kun Børn, der handle saa!)

Først var de kun et lille Gran befippet,
Men da de længe op og ned
I skummel Skov forgieves havde trippet,
Befippelsen blev Ængstlighed.
De yngste to især, af Rædsel blege,
Om Hielp til Jord og Himmel skrege,
Og snart blev Frygtens Skraal
Fortvivlelsens det fæle Vraal.
Alt som de hulker, brøler, beder,
Paa een og nu paa anden Kant
De atter efter Veien leder;
Men ei den mindste Fodstie fandt.

Den kloge Tredie til dem raaber:
„Hvor længe vil I rende der som Taaber?
I ved at vanke hid og did
Allene taber Kraft og Tid.
Jeg ligefrem min Kaas vil styre,
Og da jeg Skovens Grændser naaer."
„Ak!" svare de forladte Fyre,
„Hvad om du længest Vei nu gaaer?"

„Om det end var en Miil, ja mere;
Hvad siger det? Paa Skoven maa der Ende være,
Og denne, troe mig, finder jeg,
Naar jeg kun følger lige Streg."

Hans Tillid Mod de andre giver;
De trøstig vandre lige til,
Og snart de have vundet Spil.

Nu mørk og rædsom Skov sig viser
Alt mere, mere lys for dem;
Alt hitter muntert Øie hjem,
Og glad de to Kamraten priser,
Hvis faste Sind og snilde Raad
Dem var en Ariadnes Traad.

*   *
*

Min unge Ven, i Misligheder
Bliv fast ved Ærlighed, og frygt kun ei.
Du kortest, vissest Dig af Faren reder,
Ved kiækt at gaae den lige Vei.

Johan Herman Vessel.

Født den 6. Oktober 1742 i Vestby Sogn i Christiania Stift, hvor hans Fader, Provsten Jonas Vessel, Brodersøn af Søhelten Tordenskjold, var Sognepræst; hans Moder var Helena Schumacher. Efter privat Undervisning kom han 1756 i Christiania Latinskole, hvorfra han 1761 blev dimitteret til Kjøbenhavns Universitet. Aaret efter tog han den saa kaldte filosofiske Examen. Videre gik han ikke paa den akademiske Bane; men, uden at lægge sig efter noget Brødstudium, tilbragte han hele sin øvrige Levetid i Kiøbenhavn, dyrkede levende Sprog og de skjønne Videnskaber, og førte for Resten et saa muntert og lystigt Liv, som hans Omstændigheder tillode. Han ernærede sig af at give Undervisning, især i de levende Sprog, og da han havde gode Kundskaber i Fransk og Engelsk, senere ogsaa studerede Italiensk og Spansk, kunde han herved have sit rigelige Udkomme. Men stadig Flid og Orden strede altfor meget imod hans Natur. Han erhvervede sig derfor kun det Allernødvendigste, og knap det. — Tredive Aar gammel overraskede han Publikum med sit første Arbejde: Kjærlighed uden Strømper. Han var dengang Huslærer hos Conferentsraad Bornemann, og udgav det anonymt. Af hvad han senere leverede, f.Ex. Lykken bedre end Forstanden, Komedie i 5 Akter, kunde Intet staa ved Siden af dette Mesterstykke. Det Bedste vare nogle verciscerede komiske Fortællinger i et poetisk Ugeblad, som han udgav under Titel af Votre Serviteur. I det Hele var han kun lidet productiv, og henfaldt allerede tidlig til en vis stille Melankoli og Uvirksomhed, som var en Følge dels af Næringssorger, dels af en langvarig Sygdom i Aarene 1776 og 77, og upaatvivlelig ogsaa tildels af Utilfredshed med sit eget altfor fri og ubundne Levnet. Baade Vessel og hans Samtidige, Ewald, forbleve upaaskjønnede af Hoffet og Magthaverne, hvilke i deres hele Væsen vare for meget udenlandske og fremmede til at føle eller begribe disse to Personligheders Værd og Vigtighed; og hans naturlige Lyst og hans Vane til at at drive sin meste Tid hen i lystig Lediggang og blant muntre Selskabsbrødre (mest Landsmænd med godt Hoved, som dannede den saa kaldte Norske Klub) bidrog hverken til at forbedre hans

Finantser eller hans Sundhed og Sindsstemning. I Aaret 1778 blev han ansat som Oversætter ved Theatret med 300 Rdl. aarlige Indtægter, og 1780 ægtede han Jomfru Bukier fra Christiania, som tilbragte ham nogen Formue, hvilken dog ikke varede længe. Han døde den 29. December 1785 til stor Sorg ikke blot for dem, som i personlig Omgang havde følt sig tiltrukne af hans stille og fordringsløse Væsen, godmodige Lune og naturlige Vittighed, men for Alle, som i hans første Frembringelse havde beundret et herligt Talent, der tildels gik til Grunde af Mangel paa tilbørlig Opmuntring og Pleje. Baggesen skrev under hans Billede: „Graad smelted hen i Smil, naar Vessels Lune bød, og Glædens Smil forsvandt i Taarer ved hans Død", og mundtlig Tradition opbevarer endnu mangen Vittighed fra Vessels Svireliv.

Ogsaa til den alvorlige Poesi viste Vessel i „Nøisomhed" og „Søonen" gode Anlæg; men det er hans „Kierlighed uden Strømper", der har gjort ham til en af Mestrene i den Danske Litteratur. Det er en Parodi, som den Tids slette Smag i Sørgespil og Opera fremkaldte. Den Franske Tragedies bekjendte Unaturlighed, dens Højhed og Pragt i Ord og Tale ved Siden af dens Mangel paa Handling og Karakter, var stærkt paa Vej til at trænge ind i den Danske Litteratur. Ikke allene opførtes Franske Tragedier i Originalsproget paa Hoftheatret, men Selskabet for de skjønne Videnskaber belønnede endog og udgav Oversættelser deraf, og, hvad der var det værste, Publikum fandt Smag i et Par originale Stykker af Nordal Brun, der ganske vare Efterligninger af dem. Ogsaa Italienske heroiske Operaer, der vare ligesaa flaue og forskruede, opførtes af Italienske Sangere og Sangerinder, og gjorde Lykke; ja man begyndte endog at efterligne disse. Da kom ganske uventet Kjærlighed uden Strømper, dette mesterlige, indtil de mindste Træk veltrufne og fint udførte Karrikatur-Billede af den beundrede Franske Tragedie, og hævede ligesom ved et Trylleslag den Forblindelse, hvori man havde taget det Falske for ægte. — Saavel Stykkets rene og correcte Sprog samt lette og smukke Versification, som og det fuldkomne og sikkre Overblik, hvormed Vessel har behandlet sin Gjenstand, saa at Intet i Maleriet er glemt og dog Intet overdrevet, gjør det til et af vor Litteraturs klassiske Værker, der som saadant bestandig vil beholde sit Værd. Men naar Kjærlighed uden Strømper endnu morer os meget, saa er det ej allene, som Rahbek og Flere efter ham have sagt, „fordi det ikke er et enkelt Digt, men en hel Klasse af forfejlede Digterværker og deres falske Form, som her revses"; thi man morer sig over det uden at tænke paa eller endog blot kjende de Franske Tragedier eller deres Tyske og Danske Efterligninger. Men den morer os især, fordi den er et Angreb paa Affectation i Almindelighed, fordi den rammer vor nationale (iøvrigt ikke allene vor Nations) Lyst til at ville ligne de Fornæmme og Fintdannede, og vor Tilbøjelighed til, uden selvstændig Dom, at tage Andres Bestemmelser om hvad der er det Passende og Rette for gode Varer. Denne forfængelige Lyst og denne blinde Underkastelse blomstre endnu, og det er disses Repræsentanter Heltene og Heltinderne i Kjærlighed uden Strømper ere. Dette Stykke er altsaa ikke allene en Parodi paa en hel Digtart, men et selvstændigt komisk Værk, der træffer saavel Forfattere og deres Arbejder, som Folket og dets Sæder. Det er ikke et Karakterstykke, saaledes som Holbergs Komedier for det meste ere, hvilke ere rettede mod specielle Fejl og Daarskaber, som han vilde fordrive. Man mærker ikke i Vessels Digte nogen saakaldet Moral. Han undte, som det synes, og tilstod alle Mennesker at være hvad de vilde og som de vilde; thi han var i højeste Grad godmodig og tolerant. Men Affectation og paataget Væsen var bestandig Gjenstand for hans Morskab og Skive for hans Vittighed.

Scener af Kierlighed uden Strømper.

Et parodisk Sørgespil i fem Optoge.

Personerne.

Johan von Ehrenpreis, Skræddersvend.
Grete, Johans Forlovede.
Mette, Gretes Fortrolige.
Mads, Gretes ulykkelige Elsker.
Jesper, Madses Fortrolige.

Første Optog.

Første Optrin.

Grete (aleene sovende paa en Stoel, vaagner op, og siger:)

„Du aldrig bliver gift, hvis det i Dag ei skeer!"
O! alt for fæle Drøm! mig synes, at jeg seer
Endnu den sorte Geist, at jeg ham hører true
Med samme Torden-Røst. Saa skal jeg aldrig skue
Det Haab opfyldt, hvorpaa jeg byggede saa tryg,
Da paa min Skrædders Skiød, med Haanden om hans Ryg,
Jeg hørte ham saa tit med kiælen Stemme sige:
Jeg var hans eeneste, hans allerbeste Pige,
At mine Oiekast sig trængte til hans Siel,
Og at han uden mig ei kunde lide vel.
Troeløse! jeg gad vidst, hvordan du nu maae lide,
En Diævel skulde dig ei kunne fra mig slide,
Mit Smiil din Vellyst var, og mine Vink din Lov,
Det svoer du paa, og løy, og denne Løgn var grov;
Thi over Tiden nu det alt er otte Dage,
Som du mig lovede at komme her tilbage.
Forbandet den Major, hvis Buxer gik itu!
Dog nei, utroe Johan, forbandet være du!
Det Bud, som foregav, at en Major ham sendte,
For at berette dig, de Buxer, som du vendte
I Fior, var nu itu, og at et andet Par
Ham maatte giøres strax, thi han i Knibe var;
Han for at skuffe mig med dig var sammensvoren.
I kiørte Pokker J! og ikke til Majoren.
Hvor kunde vel hos mig Mistanke finde Sted?
Jeg var godtroende og blind af Kierlighed;
Stokblind jeg vist nok var, som kunde ei begribe,
At aldrig saadan Mand, en reen Major, i Knibe
For Buxer være kan. Jeg nu for silde seer — —
(efter nogen Taushed)
„Du aldrig bliver gift, hvis det i Dag ei skeer!"
Viig fra mig, sorte Aand, som tordner i mit Øre.
Dog nei, jeg hører ei, jeg synes kun at høre.

Andet Optrin.

Mette. Grete.

Mette. Hvad ny Fortræd, Masør! forvolder disse Skrig?
Hvor ængste de min Siel!
Grete. Jeg er ulykkelig!
Veninde, hør og skielv! Et fælt sortagtigt Væsen,
En Diævel uden Tvivl med sorte Haar paa Næsen,
Mig nu, jeg sad og sov, i Drømme forekom,
Og grumt og brølende afsagde denne Dom;
„Du bliver gift i Dag, skal du det engang blive!"
Mette. Man bør ei altid troe, hvad Drømme os indgive.
Grete. Du veed, en Helte=Drøm har aldrig feilet før.
Mette. Lad det end være saa, du dog betænke bør,
At til en rigtig Drøm der Seng og Nat udkræves;
Om Dagen i en Stoel — —
Grete. Du trøster mig forgieves;
Det Indtryk, som min Drøm har giort udi mit Bryst,
Desværre trodser din og heele Verdens Trøst.
Jeg seer min visse Død.
Mette. Men den seer ikke Mette.
Din Drøm, var den end sand, den siger jo kun dette:
Du aldrig giftes skal.
Mette. Og den, som siger det,
Den siger, jeg skal døe. Thi jeg har nogen Ret,
Hvis tusind Vidnesbyrd mig nogen Ret kan give,
At troe, jeg ikke bør blant Grimme regnet blive;
Og naar man ei er grim, og er ei heller død,
Man for at blive gift ei pleier lide Nød.
Mette. Forlad mig, jeg tilstaaer, at jeg mig har forløbet.
Grete. Du ved din Tale kun Eenfoldighed har røbet,
Og den er alt forladt.
Mette. Forlad da ligesaa,
At jeg dig endnu tør et Middel foreslaae,
Hvorved du lykkelig, og Drømmen sand kan blive:
Gift dig i Dag med Mads.
Grete. Min Haand jeg skulde give
Til den, jeg før forskiød? den Kaal jeg spytted i,
Jeg skulde søbe selv? Gid før — —
Mette. For alting tie!
En ubetænksom Eed man ofte maa fortryde,
Og mine Grunde dig maaskee kan overtyde,
Du ei forsværge bør, at blive Madses Brud.
Sandt nok, ved saadan Eed en Siel sig mærker ud,
Som ikke tænker lavt; men jeg tør endnu sige:
Den Siel hver anden maa i Høide overstige,

Som kun af Lydighed imod sit Kald og Pligt
Nedlader sig til det, som er den væmmeligt.
Men vores Kald og Pligt, saa mange som vi ere,
Er at udvælge os en Mand i Tugt og Ære.
Grete. Hvo kan vel staae imod den rene Sandheds Sprog!
Det har udi min Siel oplyst den mørke Krog.
Fornuften i dit Raad er villig at samtykke,
Kun, maatte Hiertet ei Fornuften undertrykke!
Der dog endnu en Ting for Hovedet mig staaer:
Om jeg dig lyde vil, hvem staaer mig inde for,
At Mads foragter ei, den ham har før foragtet?
Mette. Du hans Høiagtelse for evig har forpagtet,
Det staaer jeg inde for; og til Beviis herpaa:
Før Solens Opgang han for mine Fødder laae
I Morges taarefuld, og med en ydmyg Mine
Bad om Tilladelse at kaste sig for dine;
Han har en vigtig Sag at foredrage dig,
Som han fandt raadeligt at holde skiult for mig.
Hvis du tilsteder det, og du det bør tilstede,
Jeg strax vil hente ham.
Grete. Lad din Forstand mig lede!
Giør hvad dig synes best. Min Siel indviklet er
I Sorgens mørke Skye; du dens Veileder vær.

(Mette gaaer.)

Tredie Optrin.

Grete (aleene).

Saa er jeg da fordømt til Madses Brud at blive,
Jeg give skal min Haand, og kan ei Hiertet give;
De skulde begge to saa deilig fulgtes ad,
Hvis den utroe Johan ei værdig var mit Had.

Fierde Optrin.

Grete. Mads.

Grete. Seigneur! Indgangen hid jeg vilde dig ei hindre;
Thi af en Mand som dig, jeg venter intet mindre,
End smaae Bebreidelser, som giør os begge Skam.
Mads. Enhver, som kiender Mads, bør tænke saa om ham.
Vel sandt, du mig forskiød; men det er kun en Skiebne,
Mod hvilken du omsonst, og jeg, mig vilde væbne;
Det ingens Brøde er, og altsaa ikke din.
Een Brøde veed jeg af, og denne bliver min:
Jeg en Misdæders Navn med Rette burde bære;
Jeg har fordristet mig, din Skiønhed at vanære:

Du tog din Haand igien, og jeg har endnu Liv,
Jeg ei mit Hierte strax hiemsøgte med en Kniv.
Din Skiønhed jeg til Trods endnu tør drage Aande;
Du Aarsag har om mig at tænke allehaande.
Men tager jeg ei feil, en Skiebne eller Aand,
Jeg veed ei hvem af to, tilbageholdt min Haand,
Da jeg, Madam, forladt og straffet med din Vrede,
Besluttede at døe: min Kniv var af sin Skede,
Min Arm alt udstrakt var, jeg manglede ei Mod;
Døe var min fulde Agt; flyd, raabte jeg, mit Blod!
Men ingen Draabe flød. Man er som uden Sandser,
Naar man sig dræbe vil. Om derfor med et Pantser
Mod dette grumme Stød Een dækkede min Barm,
Hvad heller nogen Geist tilbageholdt min Arm,
I den Forvirrelse jeg kunde ei erfare.
  Grete. Nu min Beskedenhed befaler mig at svare.
Jeg kiender mig for vel til mig at bilde ind,
At heele Verden var udi et Kalveskind, [1])
Fordi jeg bytted bort en Elsker for en anden.
Vel har jeg ofte hørt, naar jeg skal sige Sanden,
At nogle Skiønheds Træk mig gunstig Skiebne gav;
Men saa hovmodig jeg dog aldrig blev deraf,
At mig i Sinde kom at holde for en Brøde,
Om ved mit Hiertes Tab min Elsker strax ei døde.
  Mads. Ved din Beskedenhed min Brøde voxer meer,
Jo meere jeg dit Værd ved den forøget seer.
  Grete. Nu nok om dette talt, vend dig igien til Sagen.
  Mads. Jeg har da tydelig, mig synes, lagt for Dagen,
Hvorlunde at en Aand, en Skiebne eller sligt
Var Aarsag at jeg før ei efterkom min Pligt.
Men Skiebne, Aand og sligt gjør intet hen i Taaget,
Og med at frelse mig de vistnok meente noget;
Det noget gietter jeg, men om jeg gietter ret,
Et Ja, et Nei af dig skal snart afgiøre det.
Jeg troer min gode Aand mit Liv har villet spare,
Fordi den saae, min Nød ei skulde evig vare,
Fordi den saae, Johan tilsidst ved nedrig Sviig
Dig skulde lære ret at sætte Priis paa mig.
Herom at sige meer var kun at spilde Tiden,
Og at fornærme dig, som alt for længe siden
Min Meening fattet har; beær mig med et Svar,
Hvoraf jeg fatter din.
  Grete. Hvad Skiebnen budet har,

[1]) var i Allarm

Var en Forvovenhed af mig at ville hindre.
Jeg har i denne Sag kun dette at erindre:
Ifald jeg giftes skal, da maae det skee i Dag,
Det ellers aldrig skeer.
Mads. Min Tunge er for svag
Til min Erkiendtlighed og Glæde at udtrykke;
Læs af mit Øiesyn min Elskov og min Lykke.
Jeg galopperer hen at tage Klæder paa,
Hvormed jeg værdigen kan som din Brudgom staae.
(Han gaaer.)

Femte Optrin.

Grete (aleene.)

Aria.

Skiebnen bød mig først Johan,
Nu mig giver Mads til Mand.
Naar dig nogen Karper byder,
Og du faaer kun tørre Jyder,
Bliver du lidt flau derved;
Men har du en fulten Mave,
Og ei anden Mad kan have,
Gaaer den tørre Jyde ned.
Skiebnen bød mig først Johan,
Nu mig giver Mads til Mand.

Hvor nødig Hiertet vil dog for Fornuften vige!
Jeg hører dennes Røst alvorligen at sige:
Mads blive skal din Mand; men Hiertet siger: Nei —
Dog, hvorom alting er, saa gaaer jeg nu min Vei.

Andet Optog.

Andet Optrin.

Grete. Mette.

Mette. Saa var mit Haab omsonst: du syntes at samtykke
I dette Ægteskab; jeg holdt det for min Lykke,
At ved mit ringe Raad jeg kunde fremme din;
Og skrækkes nu, du slaaer det hen i Veir og Vind.
Grete. Jeg dig forbunden er, som vil min Smerte lindre,
Og ærer dine Raad; men ikke destomindre
Mit Hierte siger mig, at tusind Plagers Hær
Med Længsel venter paa, at see min Brudefær.
Før var jeg angestfuld, men tusind Gange mere,
Saasnart jeg tænker paa, at Mads min Mand skal være,

Jeg veed ei selv, hvorfor.
Mette. Man vel hos visse Folk
Paa visse Tider bør ansee som Sandheds Tolk
En rigtig Ahnelse; men du dig kan bedrage,
Og for en Ahnelse maaskee den Afskye tage,
Som føles af enhver ved slige Bryllupper,
Hvor man skal ægte een, og har en anden kier.
Din Ahnelse maaskee af sidste Slags kan være,
Hvem veed?
Grete. Du er for kort til mig at kunne lære
At kiende Ahnelser. Hvis min ei ægte er,
Saa maa du frit — —
Mette. Men hør! hvem mon der banker der?
Jeg gaaer at lukke op.

Tredie Optrin.

Grete (aleene)

Hvem mon der vel kan banke?
Maaskee — — dog nei — — det var for smigrende en Tanke,
Og den troeløse Skurk vist havde kommet før,
Hvis ei; — — men Himmel! Jord! det er Johan! — — Jeg døer.

Fierde Optrin.

Johan. Grete.

Johan. Hvor seer jeg glad igien de mange Yndigheder,
Som den maae være blind, der ei kan see hos eder.
Grete. Jeg dig fornærmet har, min allerbeste Ven!
Jeg tænkte, du var Skielm.
Johan. Saa tænk nu om igien.
Grete. Mit eget Hierte sig nu færdig er at hade,
Som dig mistænkte saa.
Johan. Jeg kan dig let forlade
En Tvivl, saa rimelig for dig at falde paa;
Du er undskyldelig, og jeg er ligesaa.
Du de Forhindringer behager at anhøre,
Som vare Aarsag i — —
Grete. Dig at retfærdiggiøre,
Er kun til Overflod, dit Forsvar ligger her,
(peger paa Hiertet.)
Med Ild-Bogstaver trykt. Det kort forfattet er:
Johan, som elsker mig, kan ei strafværdig være.
Johan. Hvor taler du ei smukt, jeg vilde paa min Ære,
Nu Touren er til mig, og sige smukke Ting;
Men Kierligheden har med tætte Attersting

Saa syet mit Hierte ind, at, om jeg skulde hænge,
Dets ømme Følelser sig dog ei kunde trænge
Op til min Mund, Madam!
  Grete. Jeg tvivler ikke paa,
Du mig jo elsker høit, naar du mig elsker saa.
  Johan. Mig Timer synes Aar, og Dieblik som Dage,
Indtil jeg bliver din, og du min Ægtemage.
  Grete. Nei see den lille Skalk, hvor han giør høie Sving,
Og det er dig, som ei kan sige smukke Ting?
  Johan. Nærværelsen af den, hvis Øine vi tilbede,
Det ømme Hierte tit kan komme til at svede;
Og denne Sveed, Madam! som er snart ingen Ting,
Din Godhed falder paa at kalde høie Sving.
Du alt for gunstig er.
  Grete. Med Ret maaskee du venter
Den Roes, du nægter dig, at faae igien med Renter;
Fortryd dog ikke paa, der bliver intet af,
For den Gang; men du er endnu ei i din Grav.
Nei bie kun til vi først er bleven Mand og Kone,
Saa kan du lide paa, jeg skal tilgavns forsone
Den Forurettelse, jeg nu blier skyldig i.
  Johan. Jeg var tilfreds, Madam! vort Bryllup var forbi.
  Grete. I Dag, i denne Dag, jeg dig min Haand vil give.
  Johan. Er det alvorlig talt?
  Grete. Din Længsel vist skal blive
Opfyldt før Aftenen. I Dag er Grete din,
Og din for evig Tid. Jeg strax vil løbe ind
At klæde mig; gaae hen, og giør du nu det samme.
Du studser, bliver bleeg?
  Johan. Gid mig alt Ondt maae ramme,
Hvis der er nogen Ting, mit Hierte ønsker meer,
End det at blive din: men jeg mig tvungen seer,
En Dags Opsættelse mig ikkun at udbede.
En umild Skiebnes Dom — —
  Grete. Med eet din Elskovs Hede
Nu kiølnet har? Utroe! saa tænkte jeg dog ret.
  Johan. Mit Hierte sidder der; du maae udrive det,
Hvis det ei brænder heelt — —
  Grete. Troeløse! ja det brænder,
Af en uteerlig Ild, som Ærens Love skiænder,
Som al sin Næring har fra Dyds og Ærens Tab,
Og slukkes ud, saasnart man nævner Ægteskab.
Og saadan Kierlighed du tør din Grete byde?
Forræder! jeg forstaaer hvad det har at betyde,
Naar først Opsættelser en Elsker foreslaaer.
  Johan. Jeg staaer det ikke ud, det over Skrævet gaaer!

Jeg aabenbare maae, hvorfore jeg mig krymper,
Du nøder mig, viid da — —
Grete. Hvad? snart!
Johan. At mine Strømper —
Grete. Og de?
Johan. De er ei til.
Grete. Nu fik jeg Hjertestød.
Det alt for grusomt er, det bliver vist min Død.
(Efter en kort Besvimelse.)
Forvovne! som saa fræk tør uden Strømper tale
Om Bryllup, veed du vel, jeg det ei vil forhale;
Men skal du blive min, jeg sværger, at du maae
Som Brudgom da i Dag, om uden Strømper, staae.

Tredie Optog.

Andet Optrin.

Mads. Jesper.

Jesper. Her er jeg.
Mads. Og jeg er ligesaa.
Hvor er jeg ikke mat! og hvor har du giort ilde,
Som min Forfatning veed, og kommer dog saa silde.
Naar man dog har en Ven, som man kan tale med,
Man Kræfter samle kan ved et og andet Sted,
Og hvile, medens man den Vens Betænkning hører;
Men jeg et stivt Qvarteer her Talen eene fører;
Saa jeg er bleven hæs, som ingen Under er.
Fortvivlet, rasende, og dette Svælg saa nær,
Som inden stakket Tid mig ganske skal opsluge,
Jeg en fortvivlet Røst har ogsaa maattet bruge,
Og dette, veed du selv, mangfoldig lider paa.
Jesper. En Udeblivelse du mig tilgive maae,
Som Omsorg for dit Vel har eene foraarsaget.
I min Fraværelse jeg hældig har opdaget,
at der maaskee endnu er Redning for min Ven.
Mads. Hvad, Redning? Jesper tael!
Jesper. Viid da, at Skrædderen —
Mads. Jeg veed alt nok om ham.
Jesper. Nei, du maae vide mere:
I Dag, i denne Dag han Gretes Mand skal være;
Men han har —
Mads. Hold min Haand! jeg ellers dræber dig.
Er jeg ei martret nok, om du ei spotter mig?
(Han tager forbittret en Kniv op af Lommen.)

Jesper. Han ingen Strømper har.
Mads. Læs, før du døer, Misdæder!
Jesper. Han ingen Strømper har.
Mads. Jeg siger: læs, Forræder!
Jesper. Han ingen Strømper har.
Mads. Saa døe da som et Bæst.
Jesper. Han ingen Strømper har. For Pokker! kan du høre?
Og denne Mangel maae du dig til Nytte føre.
Du Grete veed i Dag vil giftes absolut;
Jeg veed, hun kommer hid, siig da, min søde Snut!
Hvis Snut er for gemeent, kald hende noget andet,
Nok, siig: du Strømper har, og see du kan faae blandet
Din Tale hist og her med Haanheds Træk mod ham,
Som ikkun Støvler har. Tael om den store Skam,
En støvlet Brudgom vil blant Folk paaføre hende.
Giør dette, og jeg troer, at Bladet sig skal vende.
Du svarer intet Mads?
Mads. Jeg taus beundrer dig,
Som glemmer saa dig selv af Kierlighed til mig.
Du nævner ei engang det Mord, jeg nylig vilde —
Kan du tilgive det?
Jesper. Det lader meget ilde,
At huske Smaating nu, da jeg dig giver Haab
At blive Gretes Mand. Med Fryd og Elskovs Raab
Du burde svare mig. Er Kulde her anstændig?
Du er indvendig heed, viis dig og heed udvendig.
Mads. Om i en Arie jeg bragte Heeden frem?
Den Maade, synes mig, vgr ikke ubeqvem.

(Jesper gaaer.)

Mads (aleene).

Aria.

Paa mit Hiertes Skorsteen brænder
En harpiret Elskovs-Brand,
Som er tændt i begge Ender,
Elskovs Gud den tændte an.
Hver, som Røgen seer opstige,
(Røgen er min Aria),
Tænke maae, om ikke sige,
Der er heedt, hvor den kom fra.

Der kommer den, hvis Ord hos Grete meget gielde,
Hvis Raad hos hende mig kan reise eller fælde.
Jeg Mette bede vil med Forbøn tiene mig.

Siette Optrin.

Grete. Mette.

Mette. Mit Ærende kun slet, Veninde, er udført;

Mads ubevægelig — —

Grete. Det viser mig tilfulde,
At i en andens Sag man taler kun med Kulde.
O, at min Ære dog mig ei i Veien stod,
Jeg skulde kaste mig for den Gruesommes Fod;
Jeg skulde vise dig, hvad Bønner kan udrette,
Naar man er heed, som jeg, og ikke kold, som Mette.

Mette. Er slig Bebreidelse da Løn for al min Flid?
Men jeg dig ynker kun. Dit Hierte er i Strid,
Og Piinsler ofte kan den største Siel forlede,
Til paa sin beste Ven at hevne Skiebnens Vrede.

Aria.

Saa æltes Blye med vrede Tænder
I Heltes Mund, hvis blotte Rygge,
Ei for at svales, søge Skygge
I en Allee gevorbne Venner,
Som bleve Bøddeler af Tvang,
Og, under spiilte Huders Klang,
Dem viste Ild med smidig Green
Paa nys afklædte Ryggebeen.
De vræge deres bittre Qval
I det uskyldige Metal,
Og glemme al den Tieneste,
Det dem i Krigen lader see,
Som dog er overmaade vigtig,
At sige: Naar de sigte rigtig.

Grete. Hvor jeg er lykkelig, at du holdt op engang.
Jeg tager samme Deel udi din smukke Sang,
Som din besiungne Helt i Pibers Lyd og Trommen.
Var her vel Tid og Sted — —

Mette. Min Tid var før ei kommen,
Jeg vidste intet Raad, og meget bange var,
For at bedrøve dig med et mistrøstigt Svar.
Jeg ved min Arie kun søgte Tid at vinde,
Og under Sangen var saa lykkelig at finde
Et Middel, som jeg troer du vist skal frelses ved.
Du det ei vide bør; thi saadan Kundskab streed
Mod Æren, mod din Stand, og mod — —

Grete. Hold inde Mette!
Jeg frygter meget for, at jeg det skulde giette.
Du veed, jeg er ei dum, du veed, jeg dydig er,
Du veed hvor høiligen mig Skrædderen er kier.
Jeg Dyd og Ære dog for Elskov Fortrin giver;
Men hvad jeg ikke veed, mig ei tilregnet bliver.
Saa meget troer jeg dog, at du mig sige bør,
Om du i dette Raad Johan deelagtig giør,

Om Skrædderen derved kan blive mig uværdig;
Men frem for alle Ting, om han snart bliver færdig.
Mette. Af disse Spørgsmaal nu kun eet besvares kan:
Johan i denne Dag vist blive skal din Mand.
(Grete gaaer.)

Fierde Optog.

Første Optrin.

Johan. Mette.

Johan. Bestiæle min Rival? det er for farligt, Mette.
Mette. Jeg veed det eene Raad, og intet uden dette,
Som til dit Beste mig Cupido selv indgav.
Skield du, ifald du ei benytter dig deraf.
En Siel, som Gretes-Siel, for Æren meget vover,
Og skiønt hun sig med Mads kun liden Lykke lover,
Saa troer jeg dog, hun før sin Haand vil give ham,
End en, hvis støvlet Fod skal giøre hende Skam.
Johan. Det alt besluttet er, jeg dine Raad vil følge.
Mette. Du gaaer saa snart, Johan? jeg kan dig ikke dølge,
Jeg havde ikke tænkt, det kostede saa lidt
For en ophøiet Siel at giøre saadant Skridt.
Min Helt! for alle Ting mod Dyd lad Elskov stride!
Viis ikke Lasten frem paa dens luslidte Side.
De Store synde vel i Grunden som de Smaae,
Men Maaden, som enhver sin Synd udøver paa,
Den eene giør til Helt, den anden til en Staader;
Du ei Forskiellen veed, Seigneur! paa disse Maader?
Saa smuk Opdragelse du end for Resten har,
Du har i denne Sag opført dig som en Nar.
Bør du ei sige først, hvordan dit Hierte splittes?
Snart sværge: at det ei ved Laster skal besmittes?
Snart raabe: Elskovs Gud din Gud aleene er?
Og efter elleve til tolv Omvexlinger,
Hvorved nu Kierlighed, nu Dyden Seier vinder,
Mag saa, at Elskov dig den tolvte Gang forblinder.
Vræng Munden, vrid din Krop, bær dig som du var gal;
Og naar du det har giort, bestiæl saa din Rival.
Johan. Tolv Gange, Mette? Nei det vil for længe vare.
Det er den høie Tid.
Mette. For Tiden da at spare,
Giør her Præludium, og gaae saa strax derhen,
Hvor Madses Kiste staaer, saa vil jeg kierligen

Troe, at du underveis har giort det af med Resten;
Det er jo vores Pligt at tænke vel om Næsten.

Johan (sætter sig i en ægte tragisk Postyr).
O! hvilken Qval og Strid! mit Hierte splittes ad!
Dyd! Elskov! kan I to ei søbe af et Fad?
Een af jer vinde maae, den anden maae fordømmes;
To Store i en Sæk kan ingenlunde rømmes,
Men Sækken, som I to kan ikke rømmes i,
Tilgavns undgielde maae for eders Klammerie:
Mit Hierte revner snart. Jeg elsker eder begge:
Du Elskov er mit Liv, du Dyd, min Kiæledægge!
Jeg pleier ellers gaae derfra, hvor Slagsmaal er,
Men jeg de Stridende med mig i Hiertet bær.
Omsonst at flye! omsonst at ville dem forlige!
Her er ei andet for, jeg Dommen maae affige:
Min Kiæledægge Dyd, ja Seieren er din,
Du eene herske bør i stolte Heltes Sind.
Viig, lille Snottede! som skyder Folk med Pile,
Som til min Uhæld har min Grete lært at smile,
Min Grete? nei! hvis da? maaskee Mads Madsens? ja!
Jeg skielver for min Dyd, og skynder mig herfra.
(til Mette)
Kan jeg nu gaae?

Mette. Ja vist.

Mette (aleene).
Naar Dyd og Elskov stride,
Skiønt man som ofteste kan see, til hvilken Side
Sig Lykken helde vil, saa føler man endda
En tvivlsom Frygt, jeg veed ei, hvor den kommer fra.

Aria.

Saaledes kan en Skyldner bæve,
Naar paa hans Dør med ivrig Næve
Der bankes af en Creditor,
Skiønt Slaaen lukker inden for.
Skiønt Pokker sielden pleier føre
Folk ind igiennem lukte Døre,
Saa skielver Skyldneren endda,
Gud veed, hvor saadant kommer fra.

Femte Optrin.

Grete. Mette Johan.

Grete. Johan med Strømper paa! Tvivl, Haab og Frygt og Glæde
Betage mig, og knap at aande mig tilstede.
(Til Mette, som tier). (Til Johan).
Hvor fik han dem? siig snart. Johan, jeg har en Tvivl.

Mette. Svar hende som en Helt, tael i den høie Stiil!
Grete. Johan, jeg har en Tvivl, den kan du mig betage;
Jeg veed, man intet faaer omsonst i vore Dage.
Hvor fik du Strømper fra?
Johan. Hvis dette Spørgsmaal gik
Udaf en anden Mund, i dette Øieblik
Han for sin Dristighed med Livet skulde bøde.
Den, som formaster sig, at giøre Kinder røde,
Som Skiebnen har udseet til Kinder for en Helt,
Hvor fælt han straffes end, dog straffes ei for fælt.
Grete. Saa rødmer du?
Johan. Madam! ja, men paa eders Vegne,
Saa lav Mistanke kan ei høie Siele egne;
Men eders Siel er lav.
Grete. Seigneur! høi ei heller lav,
Jeg beder dig, besvar det Spørsmaal, jeg dig gav.
Johan. Mindst drømte jeg Madam! at I mig skulde nøde
Til at fralægge mig en saadan nedrig Brøde.
Jeg Maalet, sagde I, for eders Elskov var;
Nei, Maal for Jer Foragt, den Sag er alt for klar;
Forgieves søgte man paa heele Jorderige
En Elskerinde, som sin Elsker vilde sige:
De Strømper, som du bær, du stiaalet har min Ven!
(Af hvad I sagde før, det var dog Meeningen.)
Jeg lod ved Paasketid mit Hovedhaar afrage,
Af Skræk sig reiser nu den Stump, som er tilbage,
Og løfter min Paryk en Tomme fra sit Sted.
Hvem bliver skiældt for Tyv, og gyser ei derved?
Dog Skrædderen Johan har Aarsag til at meene,
At han frikiendes ved sit blotte Navn aleene:
Johan von Ehrenpreis, viid naar man heder saa,
Man da umuelig kan et Tyverie begaae.
Madam! I maatte dog min ømme Siel forskaane,
Den har endnu ei lært, at lade sig forhaane.
Jeg før i Lære stod, min Mester var en Stud,
For ikke smukke Ting han tidt mig skiældte ud.
Jeg dølger derfor ei, han tidt din Esel! sagde;
Men Tyvenavn, Madam! han aldrig mig tillagde.
Det var mig forbeholdt at høre det af Een,
Som jeg tilbad, som var min tredie Øiesteen.
I græder, Grete?
Grete. Nei!
Johan. Da burde I dog græde.
Grete. Ifald jeg græd, Seigneur! da skeede det af Glæde.
Nu kiender jeg Johan! hvor er jeg lykkelig,
Hvor er du dyrebar! Du vist tilgiver mig,

At jeg din Helte=Siel saa haardt paa Prøve satte.
Ifald du fatte kan — dog ingen Siel kan fatte,
Hvor min Høiagtelse høit til Beundring steeg,
Og steeg alt høiere, jo meer du bister skreeg.
Min Elskov og min Agt du kaldte tidt din Lykke,
Læs i mit Hierte nu, see hvilket Fandens Stykke
Din Lykke voxet har ved denne Leilighed,
Og jeg skal vove for, du er ei længer vred.
Johan. Jeg være længer vred? Nei, Uforlignelige!
Jeg sige maae — —
Mette. Her er ei Tid til meer at sige.
I begge have viist jer Ret til Helte=Rang,
Og eder nøie bør hermed for denne Gang.
Hvert Øieblik er dyrt, og I behøve begge,
Paa eders Bryllupspynt den sidste Haand at lægge.

Femte Optog.

Fierde Optrin.

Grete. Mette. Johan.

Grete. Jeg fik en Ahnelse. O! alt for kiere Skrædder?
(grædende).
Den spaaer mig din Ruin.
Mette. Veed du, du overtræder
Heltinders strænge Lov? hvor har du hørt, hvor læst,
At en Heltinde var af Ahnelser indblæst
To Gange paa een Dag? du først i Morges drømmer,
Faaer derpaa Ahnelse. Heltinders Lov indrømmer
Dig knap saa stor Portion; og endda vover du
Paa nye af Ahnelse at faae et Anstød nu;
Det gaaer min Troe for vidt.
Johan. Mit Hiertes Herskerinde!
Lad onde Dunsters Magt ei din Forstand forblinde!
Hvad har du spiist i Dag?
Grete. En ringe Bagatel:
Fem Sild, lidt Erter, Flesk — —
Johan. Ja jeg det tænkte vel,
Man faaer som ofteste den ugemene Gave,
At have Ahnelser, af en bedærvet Mave.
Troe du paa mine Ord, at Erter, Flesk og Sild,
Helst om nybrygget Øl man drikke vil dertil,
Saa god en Ahnelse, som ønskes kan, frembringer.
Grete. Seigneur! du talede, strax fik min Angest Vinger.

Af Erter, Flesk og Sild (thi jeg nu troer med dig,
At denne Ahnelse kun de forvoldte mig)
Urolig Dunst ei meer til qualte Hierte stiger.
Hvad i min Heltes Ord der dog ei Kræfter ligger!

Aria.

Saa Børnesværmen i en Skole
Bestige Borde, Bænke, Stole,
Og skrige høit og skoggerlee,
Naar de ei Skolemester see;
Men naar han kun ved Døren rører,
Hver paa sit Sted strax Pokker fører.
Han neppe faaer „I Esler" sagt,
Før alting er i Orden bragt.

Jeg meener Dunsterne med denne Børneflok,
Og — —

Johan. Tael ei meer herom, jeg dig begriber nok;
Din Kompliment er smuk og Lignelsen er vakker.
Men skal vi ikke gaae?

Mette. (Hun seer ud af Vinduet efter Solen.)
Det snart ad Tiden lakker.

Grete. Kom lille Hiertetyv.

Johan. Jeg mig udbede maae
Et mere tugtigt Navn. Naturen lod mig faae
Til Tyv og Tyverie et Had saa overdrevet,
At Ordet Hiertetyv er mig en Afskye blevet.
Man sætte Hierte for, man sætte Hierte bag,
En Tyv er dog en Tyv, det er en afgiort Sag.

Femte Optrin.

Mads. Jesper. Grete. Mette. Johan.

Mads. Madam, der staaer en Tyv.

Grete. Der staaer en Helt, Forræder.

Mads. Jeg siger nu som før, Madam, der staaer en Skrædder.
(Grete faaer lidt ondt).

Mette (til Johan). Nu gielder det, Seigneur, at vise Heltemod.

Johan (til Mads). Du mig for liden er, du ellers for min Fod
Udgyde skulde strax det smudsige, som flyder
I dine Aarer.

Mads. Glad jeg selv mit Blod udgyder,
Men hævnet vil jeg døe, og Grete kiende skal
Den Nederdrægtige, hun gav mig til Rival.
Dog hvad! hun kiender ham. En Brudgom, som kan stiæle,
Ei vælger sig en Brud, som ei forstaaer at hæle,
Naar jeg mig tænker om, jeg heel fornøiet er,
At Grete holdt mig ei den store Naade værd,

At blive hendes Mand. I disse dyre Tider
En Sværm af Haandværksfolk om Brød indbyrdes strider;
Heltinden klog indsaae, eet Haandværk ei forslog,
Og Mads kun havde eet. — Jeg mig udbeder dog,
(til Johan)
At fra en mere riig du efterdags vil røve,
Hvad Grete eller du fremdeles kan behøve.

Grete. Jeg ingen Lynild seer, ei hører Tordenskrald!
Hvordan er dette fat? Han ryddes ei af Jorden
I samme Øieblik? Naturens hele Orden
Urykket staaer. Johan! hvad skal jeg troe, min Ven,
Til slig Koldsindighed bevæger Himmelen!
Hvor zittrer jeg! mon du — —

Johan. Imod saa smaae Insekter,
Mod Maddiker, som den, en Himmel ikke fægter,
Og Helten himmelhøi, ifald han øined den,
Den krybe lod i Fred. (Til Mads) Kryb ind, kryb ud igien,
For mig kryb hvor du vil; kun dette vil jeg sige:
Erindre hvad du er; viid, du maae ikke vige
Fra Maddikens Natur; tael ei, dit Væsen er
At krybe, være taus. En Helt befaler her,
Kiend ham, føel dig, og lyd.

Grete. Nu fløi min Siel tilbage,
Som vilde nyligen af Angest Flugten tage;
Jeg ustuderet er, saa meget veed jeg dog,
At aldrig nogen Tyv kan føre saadant Sprog.
Hvor heltemæssig, stolt — —

Mads (til Grete). Jeg tvivler ikke længer
Paa din Uskyldighed; du værdig er, du trænger
Til en Oplysning. Hør — —

Grete. Forvovne, paa dit Ord,
Du tænker, jeg Johan en lav Misdæder troer?

Johan. Jeg sagde: kryb og tie.

Mads (til Grete). Jeg giør dig her en Eed,
Hvis du mig hører nu, at i al Evighed
Du aldrig af min Mund et Ord skal mere høre.

Grete. Han paa det ømme Sted forstod mig ret at røre,
Den Fristelse er stor.

Johan. Jeg har befalet ham,
At tie som en Muur; tillad ham ei, Madam,
At handle mod min Lov; min Ære derved lider.

Grete. Men vinder i sit Tab. Der siden kommer Tider,
Da du mig takke skal for jeg ulydig var;
Da du bekiende maae, din Ære vundet har
Langt meer, end den har tabt. Din Gretes første Beiler
Al Maskepie med ham (det ingenlunde feiler)

Giør dig og hende Skam; den Skam bør vi undgaae,
Vi bør. Siig Eden Mads.

Mads. Gid gule Erter maae
Udi min sultne Mund til Stene sig forvandle,
Saafremt jeg mod min Eed og Løvte skulde handle,
Med mindre du mig selv vil løse fra min Eed.

Grete. Jeg dig vel sværge bød, men der er Maade med,
Graae Erter var vel fælt, men sværge ved de gule!
(til Mette:)
Hu! Haaret reiser sig. Bring mig en lille Smule
Af Flesk og Erter ind.
(Mette gaaer.)

Siette Optrin.

Mads. Jesper. Grete. Johan.

Grete. Jeg føler, synes mig,
Hvor Erter i min Mund til Steen forvandle sig;
Fornuften vil omsonst den Skræk af Blodet jage.
Jeg haaber, naar jeg først faaer Erterne at smage,
Den snart skal Fødder faae.

Syvende Optrin.

Mette (med en Skaal Erter). De Forrige.

Grete (med Skaalen). Tak, kiære Mette. (Til Mads:) Tael!

Mads. Erindrer du en Tid — —

Johan. Heltinde, du er gal,
Som hører paa en Orm.

Grete (som spiser bestandig). Heltinder er ei gale;
Med meer Ærbødighed, Seigneur! du burde tale,

Mads. Erindrer du en Tid — —

Johan. Kom lad os gaae, Madam.

Grete. Jeg fremmer jo dit Vel, i det jeg hører ham.

Mads. Erindrer du en Tid —

Johan. Erindrer eller glemmer,
Saa er det Tid at gaae.

Mads (til Grete.) Da to latinske Emmer
Du syede paa mit Tøi — —

Johan. Hvi blev din Mund ei syed?
Du hører, som jeg seer, Madam! med Hiertens Fryd,
Hvordan du elskede, hvordan du syede Navne.
Vil du ei kysse ham? vil du ham ei omfavne?
Jeg skal ei hindre dig.
(Han vil gaae.)

Jesper (som holder ham tilbage.) Du bliver her, Seigneur!

Johan. Desværre! du har Ret. (sagte.) Jeg snart af Angest døer.

Grete. Du ei dit Beste veed. Jeg veed det, jeg det fremmer,
Trods dig, trods al din Spot. (Til Mads) Igien til dine Emmer,
Der var det jo du slap.
Mads. Om du dem saae igien,
Saa kiendte du dem vel?
Grete. Hvor sigter dette hen?
Nu iisner alt mit Blod!
Johan. Maaskee er Tiden omme,
Og vi i Tempelet for sildig skulle komme,
Fordi du daarligen et Løvte holdet har,
Som uforsigtigen en Maddik given var.
Grete. Endog mod Maddiker jeg Troe og Love holder.
At Tiden gaaer omsonst, du selv jo kun forvolder.
Din Vanghed qvæler mig; men Løvtet er alt giort.
Johan (afsides). Jeg døer!
Mads. Ved disse Knæe, at jeg skal være kort,
(peger paa Johan)
Du kan Mads Madsens Navn og dine Emmer finde.
Grete (til Johan). Du blegner! Kraft og Magt og Haab og Liv forsvinde.
(Hun vil til at besvime.)
Mads. Ham Fanden har forført — —
Grete. Om Folk af Helterang
Du tale tør saa lavt? Viid, til en anden Gang,
Naar Helte Feil begaae, er Skiebnen Gierningsmanden;
Kun Pøbelen giør Ondt og Skylden giver Fanden.
Men, Mette, hvorfor gav ei du ham dette Svar?
Du saae, jeg i Begreb med at besvime var.
(Til Mads)
Og du, en anden Gang, naar du seer Folk vil daane,
Saa viid, at du dem bør for Pølsesnak forskaane.
Hvad skal jeg giøre nu? besvime eller ei?
Om det for silde er, veed Pokker, ikke jeg.
Jeg i en Lignelse min Meening vil fremsætte,
Og siden maae I mig om eders underrette;
Jeg i saa slibrig Sag ei stoler blot paa mig.

Aria.

Til een, som nøs i Gaar, at sige:
„Hielp Gud! i Dag, bitt' Faaer,
„For det du nøs i Gaar;"
Sig passer ikke just saa lige.
Men naar man seer lidt dybt i Tingen,
Saa troer jeg det er reent,
At Profit, som kom seent,
Er bedre end aldeles ingen.

Chorus.

Den Profit, som kom seent,
Er bedre end aldeles ingen,
Og Grete hun seer dybt i Tingen,
Og hvad hun troer er reent.

Mette. Besvime, skiønt lidt seent, er vores Raad til dig.
Grete. Tag Skaalen een! jeg meer ei til mig selv kan finde.
(Mads tager Skaalen og spiser. Hun daaner.)

Johan (til Mette). Jeg er saa bange for, at Helten skal forsvinde,
Og Skrædderen staae rød og feig og flad igien,
Naar Grete vaagner op udaf Besvimelsen.
Mette. Selv Helte kunne tidt staae røde, feige, flade,
At være Helte dog de derfor ei aflade.
Ja vist skal du, Seigneur! staae flad og feig og rød;
Men rød og feig og flad du faaer en Heltedød,
Naar du kun siger det, som andre Helte sige,
Naar de lastværdige forlade Jorderige.
Grete (som vaagner op). Hvad Skam! hvad Qval! hvad Strid! du som min Elsker var,
Du skulde blive mig til en saa grum Barbar!
Johan (grædende). Barbar! jo men! jeg dig mit rette Navn skal sige:
En Tyveknegt. Men tænk dog ei, jeg kunde vige
Fra Dyden uden Strid. (Til Mette.) Siig du oprigtigen,
Om Dyden og om jeg ei stode os som Mænd
Mod Skiebne, Elskov, Last og Fanden og hans Fætter —
Dog, Helten Sminke ei paa sine Laster sætter.
Madam! jeg er en Tyv, en Liderlig, en Knøs,
Jeg har vanæret dig, du hævnes bør:
(han tager sin Kniv op) Adiøs! (han stikker sig).
Grete. Aa! bitter knøe! han døer! han Hierte har i Brystet;
Saa har hans Last omsonst med dette Haab mig trøstet,
At han kun Skrædder var! min Elskers Hierte boer
Udi hans Bryst, han er en Helt; den Trøst er stor,
Men Jord! hvor dyre kiøbt! (Til Mads.) Hør du Ulykkers Fyrste!
Er der ei mere Blod, hvorefter du kan tørste?
Umenneske! stød til! der er og Blod i mig.
Mads. Jeg øm og kiælen skal dit Tab oprette dig.
Øm for din Ære før, jeg frelste den fra Fare.
Grete. Du kunde dig, Barbar, saa grum en Omsorg spare.
Du lover dig min Haand, som en tilbørlig Frugt
Udaf din Nidkierhed. Snart haver jeg den brugt.
(Hun stikker sig.)
Nu kan du tage den.

Mads (til Mette). Skil mig ved disse Erter;
Jeg maae med Armene og vise mine Smerter.

(Mette tager Skaalen, og hun og Jesper spiser; Mads sætter sig i Lave og siger:)

En destilleret Ild af tretten Helveder
Og — — jeg veed ikke selv, hvor mange Furier,
Hør, Mette, hielp mig lidt, du kan jo Emoletten:
Siig mig, hvor mange er da Trende Gange Tretten;
Thi trende Furier der er per Helvede,
Om man har sagt mig sandt.

Mette. Ni — — ni og tredive.

Mads. En Helt, som regner slet, er meget at beklage.
Min Tale paa en frisk jeg nu maae igientage:
En destilleret Ild af tretten Helveder
Og ni og tredive bandsatte Furier,
Som huses i mit Bryst, mig Hovedet giør kruset;
Men denne, troer jeg nok, skal feie dem af Huset.

(Han tager Kniven op, og stikker sig.)

Mette. Hvor er jeg lykkelig, min Tour dog kom engang!

(Hun giver Jesper Skaalen.)

Jeg seer to kiere Liig af høiest Helterang —
Jeg seer — jeg ikke kan en Helte-Sprikvort finde,
Jeg uden Sprikvort døer — Hr. Jesper! Tienerinde.

(Hun stikker sig.)

Jesper. Hvi skulde Mette døe? jeg ei Aarsagen veed;
Men naar de alle døe, saa maae jeg og afsted.

(Han sætter Skaalen fra sig.)

I Efterlevende, som dette Sted betræde,
Som skue disse Liig, og ei vor Død begræde,
I haarde er som Flint. Saa grum er ingen fød.
Nei, Efterslægten vist bejamre skal vor Død.
Paa dens Medlidenhed jeg forud er saa sikker,
At jeg et Ønske gjør i det at jeg mig stikker,
Hvorved jeg vidne vil min Tak for hver en Taar:
(I Efterlevende, troer, det fra Hiertet gaaer!)
Gid det ei eder gaae, som det gik denne Stømper!
Gid eders Kierlighed maae aldrig mangle Strømper!

(Han stikker sig.)

(Dækket falder.)

Gaffelen.

Jeg synger om, dog nei! jeg ligefrem fortæller;
Saa ganske ligefrem gaaer jeg just ikke heller,
Et Svinke-Ærinde jeg giver mig iblant,
Og, er det ikke smukt, saa er det ganske sandt.
Nu, jeg fortæller da om Mand og om Mandinde,
Som havde ved et Ord stor Lykke kunnet finde;
Om grønne Søbekaal, som stolte Guder fik;
Om Gaffelen, som kom, og Gaffelen, som gik.
Engang, men det er skeet for længe længe siden,
Og var jeg dengang til, saa var jeg ganske liden,
Engang Mercurius og Jupiter faldt paa,
For en Forandrings Skyld og Tanker at forslaae,
At foretage sig en Lysttour ned til Jorden,
Hvor Majestæterne fandt alting saa i Orden,
At Jupiter tilsidst brød ud i disse Ord:
„Herr Pope har sagt sandt: det er den beste Jord."
Han sagde vist nok meer, men til den største Skade
For Læseren, for mig, for Jordens Overflade,
Er denne liden Stump deraf kun bleven giemt,
Og det fornemste var, maaskee, hvad man har glemt.
Men jeg ei glemme maae, hvad jeg har meer at sige:
„Hør, sagde Jupiter, jeg gider ikke stige
„Strax til Olymp igien; vil du, Mercurius!
(Thi alle Guderne er for det meste Duus)
„Vil du, saa gaae vi ind i næste Bondehytte,
„Men forud vor Gestalt med Menneskers ombytte.
„Hvem veed? vi der maaskee kan gode Løier faae."
Mercurius, som godt alt Galskab lide maae,
Paa Øieblikket sig forsvor fra Gud til Fanden,
(Han aldrig lade kan den skrækkelige Banden)
At dette Indfald var meer end guddommeligt.
De ind i Hytten kom, fandt alting tarveligt;
De Mand og Kone saae med Elleskeer spise,
Og bade, at de dem den Godhed vilde vise,
At give dem omsonst en Skeefuld Søbekaal.
„Ja, sætter Jer, godt Folk! og langer til vor Skaal!"
Var Mandens Ord, og hun bejaede med Lader
(Hun fattig var paa Ord) den fromme Husets Fader.
Mercurius, som var til bedre Føde vant,
Slet ingen Appetit til Søbekaalen fandt;
Thi yttred han paa Fransk, som Husets Folk ei kunde,
Til Jupiter derom sin Meening dennelunde:
Ces choux-là sont d'un goût à me faire vomir,
Et je ne conçois pas, qu'on s'en puisse nourrir.

Oui, sagde Jupiter, auprès de l'Ambroisie
Ces choux sont bien mauvais; pour la cérémonie
Il faut pourtant, mon fils, en manger quelque peu.
Mais à propos, comment récompenser en Dieu
De ces honnêtes gens la douce bienveillance,
Si ces donneurs de choux meritent récompense?
Saa svarede Mercur: que leur propres souhaits
Déterminent d'abord tes gênêreux bienfaits!
Mercuriuses Raad behagede hans Fader;
Thi blev han siden ved: „Veed I vel, hvem I mader?"
„Nei, svarte Konen ham; desuden, sagde hun,
„Saa mader vi Jer ei; vi Jer bespiser kun.
„I skulde ikke nys saa meget talt det Franske,
„Saa havde I maaskee nu bedre vidst det Danske."
Thi mens de talte Fransk, faldt Tiden Konen lang,
Og Vreden giorde nu, hun Tungen fik paa Gang.
Da Jupiter fornam, hun havde Ret i noget,
Og at han virkelig begik en Feil mod Sproget,
Saa blev han ikke vred, men svarte med et Smiil:
„Min Putte! tael mig til i mere høflig Stiil!
„I altsaa vide maae, I har bespiist, Madame!
„Bespiist og madet er dog mestendeels det samme,
„I har bespiist en Gud i ham, og en i mig.
„Og, til Beviis derpaa, leed i min Kiortelflig,
„Der kan I, om I vil, en Tordenkile hitte;
„Thi jeg er Jupiter, og denne lille bitte,
„Ifald han havde ei sin Guddom skiult saa vel,
„I skulde seet paa ham to Vinger for hver Hæl;
„Han er Mercurius. Nu veed I, hvem vi ere;
„I ogsaa vide maae, vi Godhed for Jer bære.
„For Jer Velvillighed mod mig og mod min Søn,
„For Jeres Søbekaal, bestemmer selv Jer Løn!
„Hvorom I vil I nu kan trende Ønsker giøre,
„Og Jupiter vil strax hvert Ønske fyldestgiøre."
„O!" sagde Konen da: „gid vi maae Gaffel faae
„Til vor umage Kniv!" — der strax en Gaffel laae,
Og Kniven Mage fik. „Hvad? er du reent forbandet,
„Og, naar du Valget har, dig ønsker intet andet?"
Var Mandens Ord; „saa gid, at Gaffelen dig sad,
Din Tosse! i dit Liv!" — Det skeede, som han bad.
Der stod da baade Mand og Kone i en Maade;
De sig udbede maae den — ak! den sidste Naade:
At Gaffelen igien tilbage maatte gaae.
Den gik; og Guderne, de giorde ligesaa.

Smeden og Bageren.

Der var en liden Bye, i Byen var en Smed,
Som farlig var, naar han blev vred.
Han sig en Fiende fik; dem kan man altid faae.
(Jeg ingen har; det gaae
Min Læser ligesaa!)
Til Uheld for dem begge to,
De træffes i en Kroe.
De drak (jeg selv i Kroe vil drikke;
For andet kommer jeg der ikke.
Anmærk dog, Læser! dette:
Jeg immer gaaer paa de honette.)
Som sagt, de drak,
Og efter mange Skieldsord, hidsig Snak,
Slaaer Smeden Fienden paa Planeten;
Saa stærkt var dette Slag,
At han saae ikke Dag,
Og har ei siden seet'en.
Strax i Arrest blev Smeden sat.
En Feltskiær faaer den Døde fat,
Og om en voldsom Død Attest hensender.
Den Mordere forhøres, og bekiender.
Hans Haab var, at han skulde hisset gaae,
Og der Forladelse af sin Modstander faae.
Men hør nu Løier! Netop Dagen,
Før Dom skal gaae i Sagen,
Fremtrine fire Borgere
For Dommeren; den meest veltalende
Ham saa tiltalede:
„Velviseste!
„Vi veed, paa Byens Vel De altid see;
„Men Byens Vel beroer derpaa,
„At vi vor Smed igien maae faae.
„Hans Død opvækker jo dog ei den Døde!
„Vi aldrig faae igien saa duelig en Mand.
„For hans Forbrydelse vi alt for grusomt bøde,
„Om han ei hielpes kan." —
„Betænk dog, kiære Ven! der Liv for Liv maae bødes." —
„Her boer en arm udlevet Bager,
„Som Pokker snart desuden tager.
„Vi har jo to; om man den ældste tog af dem,
„Saa blev jo Liv for Liv betalt." —
„Ja," sagde Dommeren, „det Infald var ei galt.
„Jeg Sagen at opsætte nødes;

„Thi i saa vigtigt Fald man maae sig vel betænke.
„Gid vores Smed jeg Livet kunde skienke!
„Farvel, godt Folk! jeg giør alt hvad jeg kan." —
„Farvel, velvise Mand!" —
Han blader i sin Lov omhyggelig;
Men finder intet der for sig,
Hvorved forbudet er, for Smed at rette Bager.
Han sin Beslutning tager,
Og saa afsiger denne Dom:
(Hvem, som vil høre den, han kom!)
„Vel er Grovsmeden Jens
„For al Undskyldning læns,
„Og her for Retten selv bekiendte:
„Han Anders Pedersen til Evigheden sendte;
„Men, da i vores Bye een Smed vi ikkun have,
„Jeg maatte være reent af Lave,
„Ifald jeg vilde see ham død.
„Men her er to, som bage Brød."
„Thi kiender jeg for Ret:
„Den ældste Bager skal undgielde det,
„Og for det skeete Mord med Liv for Liv bør bøde,
„Til velfortiente Straf for sig,
„Og ligesindede til Afskye og til Skræk."
Den Bager græd Guds jammerlig,
Da man ham førte væk.

Moral.

Beredt til Døden altid vær!
Den kommer, naar du mindst den tænker nær.

Vessels Gravskrift over sig selv.

Han aad og drak, var aldrig glad,
Hans Støvlehæle gik han skieve,
Han ingen Ting bestille gad,
Tilsidst han gad ei heller leve.

Johannes Ewald.

Han blev født den 18. November 1743 i Kjøbenhavn, hvor hans Moder, Maria Wulff, ogsaa var født. Faderen, Enevold Ewald, som var født i Høist

i Tønder Amt, var Præst og senere tillige Directeur ved Vajsenhuset i Kjøbenhavn; han var en retskaffen og gudfrygtig Mand. Faa Timer før sin Død 1754 havde han sendt Sønnen Johannes til Slesvig, hvor hans Ven, Rector Licht, skulde tage ham i sit Hus og sætte ham i Latinskolen. Denne lærde og godmodige Mand fik snart den begavede og livlige Dreng kjær, og lod ham, da han altid var flink til sine Lectier, for Resten gjøre hvad han vilde og vælge til Morskabslæsning hvilke Bøger af hans store Bibliotek han ønskede. Herved blev han ej allene tidlig bekjendt med al Slags æsthetisk, ogsaa Roman-Litteratur, men, hvad der næppe blev uden Virkning paa hans senere Digter-Virksomhed, Islandske Sagaer vare blandt de første Bøger, som i Rectorens Huus faldt i hans Hænder. Hvor levende og herskende hans barnlige Fantasi i denne Tid var, derpaa fortæller han selv som Bevis, at, da han i sit 13 Aar havde læst Robinson Crusoe, begav han sig virkelig paa Vejen fra Slesvig, for at komme til Holland og derfra til Batavia, paa hvilken Rejse han haabede at strande paa en eller anden ubeboet Ø. Lykkeligvis hentede Rectoren ham ind 4 Mil fra Slesvig. Uagtet han saaledes ingenlunde udelukkende havde anvendt sin Tid paa Skolevidenskaberne, blev han dog allerede i sit 15 Aar dimitteret til Kjøbenhavns Universitet med meget gode Kundskaber. Saae vi i Slesvig et Exempel paa, hvor levende og mægtig hans Fantasi var, da kom han nu til at afgive et Bevis paa, at hans Følelse ikke var mindre dyb og stærk. Et Aar nemlig efter sin Ankomst til Kjøbenhavn forelskede han sig i en ung Pige, og da den videnskabelige Vej for langsomt vilde føre ham til nogen borgerlig Selvstændighed, besluttede han hemmelig at drage til Tyskland, for i Syvaarskrigen under Frederik den Anden at gjøre sin Lykke som Krigshelt. Han kom til Hamborg, betroede sig til den preussiske Resident, blev af denne sendt til Magdeborg med Haab om at blive Kammerhusar hos General Manteufel, men blev i det Sted stukket ind i et Infanteri-Regiment. Da han i denne Stilling umulig vilde kunne naa sit Maal, deserterede han til den østerrigske Armee, hvor han blev Tambour og senere, trods sin Ungdom, lille Væxt og fine Legemsbygning, Underofficer. Her var han med i Felttogene 1759 og 60 og tog Del i mer end eet alvorligt Slag. Da hans Familie endelig, ikke ved ham selv, erfarede hans Opholdssted, blev han løskjøbt og kom i Oktober 1760 tilbage til Danmark, kjed af et Krigerliv, der saa lidet havde svaret til hans Drømme, men uden at være bleven smittet af dets Raahed, hvorimod hans fine og ædle Natur beskyttede ham, eller forført af dets Udsvævelser, fra hvilke hans Kiærlighed til Arense afholdt ham. Han begyndte nu med saadan Heftighed igien paa sine afbrudte Studier, at han allerede 5 Maaneder efter Hjemkomsten tog den filosofiske og midt i Aaret 1762 sin theologiske Embeds-Exsamen med stor Udmærkelse. Herpaa blev han Alumnus paa Valkendorfs Collegium, hvor han boede i 5 Aar. Men kort efter indtraf en Begivenhed, som var afgjørende for hans hele Liv. Hans ovenomtalte tilbedte Arense, formodentlig for lidet poetisk til i alle Maader at kunne passe til Ewald og til ene at see sin Lykke i en Forbindelse med ham, giftede sig med en Anden. Fra dette Øjeblik af blev han, som han selv siger, for stedse uenig med al timelig Lykke. Han opgav aldeles at tænke paa egentligt Levebrød eller nogen fast borgerlig Stilling, og da Poesi og Videnskab ikke uafbrudt kunde sysselsætte hans Aand eller tilfredsstille hans ildfulde Sjæl, søgte han ofte i et regelløst og uordentligt Levnet at slukke Hjertets Længsler og dæmpe dets Smerte, hvortil han saa meget lettere kunde fristes, som han af Naturen var i højeste Grad elskværdig i det selskabelige Liv, munter, vittig og interessant. Men virkelig glad blev han ikke mere; han kunde aldrig glemme sin Kjærlighed, maaske især fordi hans Elskede ikke blev lykkelig i sit Ægteskab, og selv i hans sidste Levetid omtalte han den med en Ynglings varmeste Begejstring. Foruden Tabet af sit jordiske Paradis, havde han hele sit øvrige Liv igjennem at kæmpe med Sygdom og Armod. Hans Moder, som havde giftet sig anden Gang, var vel formuende, men holdt ikke af ham og fandt ham ogsaa for lidet sparsom med hendes Gaver; hun tingede ham derfor i Kost hos Ejeren af Rungstedkro paa Strandvejen imellem

Kjøbenhavn og Helsingør. I denne Familie levede han dog blandt velvillige og gode Mennesker i Aarene 1773—75. Men fra dem blev han forflyttet til Søbækshuset i Nærheden af Helsingør, hvor han næsten aldeles maatte savne al Pleje og Omhu, som han saa meget trængte til. Thi allerede 1770 var han falden i en Gigtsygdom, som siden aldrig forlod ham, tvertimod tiltog og gjorde hans øvrige Liv til en næsten uafbrudt Kjæde af Lidelser og Smerter. I sine sidste Aar kunde han knap gaa, og mange Gange maatte han i hele Uger og Maaneder ligge med sammentrukne Lemmer i Sengen eller sidde i en med Puder udfyldt Lænestol. For at dulme sine Smerter og forjage den nedtrykkende Stemning greb han hyppig til stærke Drikke, der naturligvis gave hans Sygdom ny Næring. Omsider erholdt han en liden aarlig Understøttelse, (Klopstock nød af den danske Regjering 600 Rdlr. aarlig fra 1750 til sin Død,) og sine sidste Aar tilbragte han i Kjøbenhavn paa et Kvistkammer, hvor han dog kunde nyde nogen Trøst og Opmuntring i enkelte Venners Omgang. Han døde 37 Aar gammel, den 17. Marts 1781, og blev begravet paa Trinitatis Kirkegaard, tæt ved Rundetaarns Mur; der er ogsaa Vessels Grav.

En saadan Højhed havde hans Aand, en saadan Fylde hans Hjerte og en saadan Renhed hans Sind, at al hans jordiske og legemlige Forfald og Elendighed intet Spor efterlod i hans Digterværker. En tungsindig og højtidelig Grundtone gaaer igjennem dem, men aldrig noget Sygeligt, Svagt eller Egoistisk. Ewald var, og er endnu, Danmarks største lyriske Digter; thi en saa stor Rigdom, saa megen Styrke og Inderlighed i Følelsen har ingen dansk Digter ejet. Hans Sørge-Cantater ved den almindelig elskede Kong Frederik den Femtes Død 1766 vakte en overordentlig Sensation og gjorde den unge Kandidat med eet navnkundig. Men han var ogsaa dramatisk Digter. Tre Aar senere udkom hans Adam og Eva, og 1770 hans Rolf Krage, den første originale danske Tragedie, i Prosa; den blev ikke opført. Balders Død, en Tragedie i rimfri Jamber, trykt 1774, gjorde større Lykke, blev ogsaa senere opført. Fiskerne, som han skrev 1778, blev hans sidste Arbejde af Betydenhed; men upaatvivlelig ogsaa det fuldkomneste, og formedelst dets nationale Aand og Tone det mest bekjendte. Megen Forvikling eller Intrigue, som kan pirre Nysgjerrigheden, findes ikke i disse Stykker, heller ikke stor Afveksling eller Forskjellighed i Karaktererne; saavel i Handlingens som i Karakterernes Composition hersker en vis Simpelhed ved Siden af Højheden. Ogsaa til det Komiske havde han store Anlæg, hvilket hans tvende Skuespil: De brutale Klappere og Harlekin Patriot, vise; men den mere sarkastiske Tone i hans Satire tyder dog hen paa, at hans Natur var dyb Alvor mere end glad Morskab over Menneskenes Daarligheder. Ewald var saa inderlig overbevist om Poesiens Guddommelighed, at han mente, denne himmelske Gave blev kun tildelt Digteren, for at han skulde lovsynge det Hellige og udbrede det Ædle blandt Menneskene. Han var ogsaa meget streng mod sig selv under sine Arbejder, og han sparede ingen Flid og Møje for at give sit Sprog al mulig Fuldkommenhed og sine Vers den Skjønhed og Klang, som vi beundre endnu; selv i de mange Lejlighedsdigte, som han maatte skrive for at tjene Lidet til Livets Ophold, tillod han sig aldrig at tilsidesætte Digterens hellige Kald. Skjønt han fandt mange Beundrere og Venner baade i den højere Stand og i Middelklassen, blev han dog ikke rigtigt forstaaet og skattet af sin Samtid. Han var for høj, for begejstret, hans Følelse for stærk og for brændende, til at han kunde blive en almindelig Yndlingsdigter. Den senere Tid har bedre formaaet at fatte ham.

Scener af Fiskerne.

Syngespil i tre Handlinger.*)

Handlende Personer.

Anders, en Fisker.
Gunild, hans Kone.
Lise, } deres Døttre.
Birthe, }
Knud, en Fisker, forlovet med Birthe.
Svend, en Fisker, forlovet med Lise.

Peder, } Fiskere.
Jens, }
Thomas, en Skibbruden.
Odelhiem, en Dansk Herremand.
Claus, en Bonde.
Fiskere og Fiskerinder.

Skuepladsen er Hornbeks Fiskerleie. Handlingen begynder om Morgenen og endes samme Dags Eftermiddag.

Første Handling.

(Skuepladsen er i denne Handling en Fiskerhytte. Saa længe den varer, høres Stormen af og til, og Sludet mørkner Dagen.)

Første Optrin.

Gunild, Lise og Birthe.

(De sidde omkring et Fisker-Garn, som de bøde paa. Ved Siden af Gunild staaer et Bord med en slukket Lampe og et Timeglas.)

Tercet.

Gunild. Trodsige og vilde
Brøle Bølgerne.
Natte-Stormen svinger
Tung de vaade Vinger
Blandt de skummende.

Lise. Livets rige Kilde,
Moderlige Hav!
Skal da Kiv og Vrede
I dit Skiød tilrede
Dine Fostres Grav?

Birthe. Lad vort Suk formilde
Din og Himlens Harm!
O hold op at trettes,
At vi trygt kan mættes
Ved din elskte Barm!

Alle Tre. Lad vort Suk formilde
Din og Himlens Harm!
O hold op at trettes,
At vi trygt kan mættes
Ved din elskte Barm!

Lise. Paa Bølgen svæver
Mit Hiertes Ven!

---

*) Den Begivenhed, som gav Anledning til dette Stykke, kan læses i: Fiskerne af Hornbek, af O. Malling. See længere henne.

Gunild. Frygt ei, min Pige!
Lise. Hvad vil du sige?
Hør Stormen stige!
Ak, hvor jeg bæver,
Jeg arme Pige!
Paa Bølgen svæver
Mit Hiertes Ven!
Gunild. Frygt ei, min Pige!
Lise. Hvad vil du sige?
Hør Stranden kaage,
Og sprudle Taage,
Som skiuler den!
Gunild. Frygt ei, min Pige
Lise. Jeg arme Pige!
Ak, hvor jeg bæver!
Paa Bølgen svæver
Mit Hiertes Ven!
Ganild. Paa Stormens Vinge
Kan Almagt bringe
Ham karsk igien.
Birthe. Jeg troer at føle
Min Brudgoms Død.
Gunild. Frygt ei, min Pige!
Birthe. Hvad vil du sige?
Hør Stormen stige!
Hør Havet brøle!
Jeg arme Pige!
Jeg troer at føle
Min Brudgoms Død.
Gunild. Frygt ei, min Pige!
Birthe. Hvad vil du sige?
Hør Havet syde
Blant Skiær, som bryde
Dets hule Stød!
Gunild. Frygt ei, min Pige!
Birthe. Jeg arme Pige!
Hør Havet brøle!
Jeg troer at føle
Min Brudgoms Død.
Gunild. Vort Suk kan drage
Ham karsk tilbage
Af Havets Skiød.
Alle Tre. Livets rige Kilde,
Moderlige Hav!
Skal da Kiv og Vrede
I dit Skiød tilrede
Dine Fostres Grav?
Lad vort Suk formilde
Din og Himlens Harm!
O hold op at trettes
At vi trygt kan mættes
Ved din elskte Barm!

Lise. Du dreier Glasset ei! — Hvor ofte, Moder,
Udløb det, fra den Tid vort Folk forlod os?
Gunild. Snart skal det dreies første Gang.
Lise. Du skiertser!

To Timer, veed jeg vist, at Svend var borte.
Først gik han, som du veedst — og kom tilbage —
Og kyste mig — og gik igien. — Den Arme!
Han gik! han rev sig løs fra dette Hierte!
Og iilte dristig nynnende mod Stormen,
Al Havets Skræk, maaskee sin Grav i Møde! —
Saa stod jeg stum, jeg veed ei selv, hvor længe,
Og sukkede, da han forsvandt i Taagen.
Saa faldt vi, som du veedst, paa Knæ, og læste,
Og græd, og bad til ham, som styrer Havet,
Om hans Beskiermelse.

Gunild. Beskierm dem, Fader,

Lise. O hør vort Suk!

Birthe. Bønhør det!

Lise. (Efter en liden Pause.) Nu — saa sang vi
En Morgen-Sang. — Saa, som du veedst, min Moder,
Saa puslede vi lidt omkring i Hytten —
Og puslede — og skurte Bord og Bænke —
Og gav vort Kræ, og talte det — og satte
Alt paa sit rette Sted, som Brug og Skik er.
Nu da — saa satte vi os her, at bøde
Paa Garnene, og sang alt som vi bødte.
Saa tænkte jeg paa Svend — og græd, og tænkte,
Og sang; og nu — hvor længe har jeg talt nu?
Alt dette sammenlagt — to lange Timer,
To Timer er det vist — det veed mit Hierte.

Gunild. Dit kielne Hierte skuffer dig, min Pige!
See kun paa Maskerne, som hver har knyttet;
Hvad synes dig? Er det en Times Arbeid?
Det var ei godt, vist ikke godt, min Datter,
At Armes Gierning gik saa seent fra Haanden.
Men Sagen er, dig længes, og du frygter.

Lise. Aha! det er kun alt for sandt. Jeg zitrer!
Og længe, (thi jeg tvinges til at troe dig,)
Og længe, hele tre, maaskee vel fire,
Hvem veed, hvor mange Timer jeg skal qvæles
Af denne Angst. Nu svæve de paa Havet!
Hvem veed! O Himmel! Hvert et Stød af Stormen
Forskrækker mig! Nei aldrig, aldrig saae jeg
Saa fæl, saa lang, saa evig lang en Morgen.

Birthe. Ja fæl, og haard for Fattige! Jeg frygter,
De komme, som i gaar, med tomme Hænder.

Lise. Ah, kom de kun!

Birthe. Vel nok! og vel i Morgen,
Og altid vel! Thi hvad er kiert, som Livet?
Men er vi rige? Har vi Køer og Agre

At trøstes ved, naar Havet længe glipper?
Betænk det kun, at mange slige Nætter
Vil dræbe os og dem, her i vor Hytte!
Og skal vort Bundgarn længe staae urygtet,
Og Hampen ei betalt, saa lidt som Baaden!
Seent bliver da vort Fæstens-Øl, min Søster!
Du veedst, paa dette Garn beroer vort Bryllup.
  Lise. Ah kom de, kom de kun med Liv og Helbred!
  Gunild. Maaskee, mit Barn, er al vor Frygt utidig.
Dog lad det være som det vil, din Vantroe
Er altid Synd. — Er Himlens Arm forkortet?
Fæst al din Liid til den!
  Lise. Jeg vil, min Moder!
Jeg vil — og dog ... Ak var vi ei saa arme,
Da var det Synd at trodse sligt et Uveir.
Naar var saa græsselig en Storm, som denne?
  Gunild. Den sagtnedes dog lidt, som Dagen gryede.
  Lise. Og steeg den ei igien? Ha, hør de grumme,
De vilde Stød! hør Havet, hvor det brøler!
Hør Brenningen! Hvad skulde de paa Stranden?
Hvad jog dem ud? — Ak! var vi ei saa arme!
  Birthe. Men Armod er en mægtig Lov, min Søster!
Stil dig tilfreds! Hav Tanken til din Gierning!
Jeg er saa ræd, som du. Men naar jeg knytter,
Og hvad det ellers er, jeg har i Hænder,
Saa stræber jeg, og seer paa mine Fingre,
Hvor hurtigt de kan flytte sig. Og naar jeg
Saa nynner lidt, høit snakker lidt imellem,
Da synes mig, jeg glemmer, at jeg frygter.
  Lise. Du est da lykkelig! Ak naar jeg zitrer,
Og zitrer for min Ven, da, ak! da glemmer
Jeg arme, at jeg har en Haand og Fingre,
Og hvad de sysle med, og hvad jeg snakker.
Min Ven, min elskte Ven, er al min Tanke.
  Birthe. Jeg elsker min saa høit, som du, min Pige!
  Lise. Det veed jeg, Beste — Ak, jeg er enfoldig.
Jeg er ei stærk, som du; tilgiv min Svaghed!

Arie.

Vel kan Sang og Sysler byde
  Frygten Skin af Rolighed;
Stirrende kan Øiet dølge
  Taaren, som det blendes ved;
Ord kan standse, Flid kan dræbe
Klager paa min aabne Læbe,
  Suk i mit beklemte Bryst.

Dog min bange Siel undflyede
Disse Glimt af kunstlet Fred.
Ak, den er ei her! den følger
Giennem Storm og Skiær og Bølger
Med sin Kummer og sin Lyst!

Birthe. Jeg er saa ræd, som du. Ak! om et Uheld
Nu treffer dem, hvor fandt jeg vel saa duelig,
Saa dristig, saa vindskibelig en Brudgom?
Hvor fandt jeg een, saa kiek som Knud? Nei aldrig!
Ei paa det hele Leie!
Lise. Ak jeg Arme!
Hvor faaer jeg Svend, min Svend, min egen Elsker!
Ha! ei paa tusind Leier, ei paa Jorden!
Dybt i dit Skiød, umættelige Nord-Hav,
Sank al min Lyst! du ruger paa min Glæde!
Der kan jeg finde den, kun der!
Gunild. Forvovne!
Din overdrevne Frygt fortørner Himlen;
Og som jeg før har sagt, og atter siger,
Halv troer jeg — ja, jo meer jeg eftertænker,
Desmeer forvisses jeg — den er utidig.
Lise. Utidig nu! — Ak, saae du ei vor Lampe.
Hvor mat, hvor bleeg, hvor dødelig den brændte,
Kort før de gik? Ret, som de sidste Gienskin
Af Sielens Ild i et halv brustent Oie,
Hvis Glimt kun vise, at de snart skal slukkes.
Birthe. Og Lenke-Hunden tudede i morges,
Saa hæs, som naar den sporer Liig fra Stranden.
Lise. Og har jeg ikke hørt, naar undertiden
Nord-Vinden taug, et Jammerskrig fra Havet?
Et Skrig om Hielp, som af Skibbrudne Søefolk.
Gunild. Nu, Børn, det er, som det forstaaer sig, noget.
Jeg selv fornam de samme Skrig. Men Stormen!
Selv Stormen byder mig at frygte mindre.
Troe mig! den kiekkeste, den Danske Søemand
Vil aldrig, blot af Trang, blot for at vinde,
Betroe sit Liv til sligt et Veir. I hørte,
At selv min Anders, han, som aldrig skyede
Nord-Havets Harm, naar Nød og Pligter kaldte,
I hørte, at han vred og stivt modstræbte
Det raske Mod, som voxte hos de Yngre,
Da Stormen syntes pludselig at hvile;
Og at han, trættet kun tilsidst, og vranten,
Halv som af Tvang, samtykte i det Forsæt,
Hvorved han spaaede dem kun liden Lykke.
Nu veed I selv, hvor langt de kunde komme,
Før Stormen atter kulede fra Norden.

Og nu — hvor høit maa Søen gaae! Nei neppe
Har Anders løsnet Baad i Dag fra Landbred.
Lise. Hvor blev de da? Hvi tøve de saa længe?
Ak Svend, som veed min Frygt!
Gunild. Din Frygt? — desverre!
Han merker den for vel. O skiul din Svaghed,
Ifald du elsker ham! O stræb at dølge
Hvert Glimt af Kummer, som han ei bør agte!
Troer du, han bør paaskiønne sligt? og føle
Din Angst, saasnart du seer, at Bølgen hvidnes?
Og see mod Bredden længselfuld, og tænke
Hvor godt det var, at slumre ved din Side?
Hvad vil du, Barn! hvad vil du med en Søemand?
Hvi tragter du saa høit? Saa svagt et Hierte
Var best betrygget hos den rædde Bonde!

Arioso.

En Bonde seer fra Ploven
Den mørke Torden-Skye;
Strax troer han ræd og doven,
Nu er det Tid at flye:
Hans Qvinde breder Dugen,
Og seer saa hierteglad,
Hvor godt, hvor trygt, og slugen,
Han sidder ved sit Fad.
Han æder, mens han aarker;
Saa faaer han sig en Ruus,
Og strækker sig, og snaarker,
Ved Siden af sit Kruus.
Saa glad kan nu den Qvinde
Tye til sin varme Krog;
Den trodser alle Vinde,
Som biergede sit Skrog.

Lise. Du spotter mig, og svarer ei. O svar mig!
Ifald de, som du troer, har frygtet Stormen,
Hvor blive de da nu? Hvor kan de være?
Gunild. Maaskee de har besøgt vor syge Naboe,
Maaskee de vente bedre Veir i Kroen.
Birthe. Ja, vist nok der. — O, jeg har sagt det længe,
Det var en Daarlighed af os, at vælge
Saa unge Fæstemænd! Vel sandt, jeg elsker
Min Knud oprigtig, som mit eget Hierte;
Men tigge vil jeg ei. Er det hans Tanke,
Da er det vel, at Baandet er uknyttet.

Andet Optrin.

Anders. Knud. De Forrige.

Anders (endnu i Døren).
Det er forgieves, Knud! Lad Haabet fare.

Knud. Jeg Haabet? — Aldrig, før det selv vil slippe
Mit Bryst!
Anders. Nu dog.
Knud. Hvorfor?
Anders. Det er umueligt.
Knud. Hvorfor?
Gunild. I see det, Børn! det var forgieves.
Og nu, min Ven, velkommen til vor Hytte!
(Anders giver hende Haanden, og sætter sig for Bord-Enden.)
Knud. Forgieves! Ja det synes saa. Dog er det
En usel, søvnig Ting at gaae fra Gildet,
Naar man endnu kan høre Strængen klinge.
Og uselt er det, jammerligt, at gabe,
Og folde Hænderne, og ønske Haabet
God Nat, før man har seet det synke
I Havets Dyb.
Birthe. Hvad? Hvilket Haab, min Fader?
Lise. Svend? — Hvor er Svend?
Anders. Han tøvede ved Stranden,
Saavel som fleer, til Solens Glands kan bryde
Det tykke Slud, som Sky'r og Bølger sprudle.
Vist nok et Skib — Gud trøste dem, de Arme!
Et Skib har stødt paa Grund i Nat.
Gunild, Lise og Birthe. De Arme!
Anders. Man hører tydeligt, at Folket skriger
Om Hielp. — Men ak! hvo kan?
Gunild. De har da længe
Forgieves raabt. Vi hørte dem i morges.
Lise. Hvor staae de da? Er intet Haab om Redning?
Knud. Om de maaskee kan bierges i vort Bund-Garn!
Gunild. Tael ei saa vildt!
Anders. Tæt over Havet svæver
En Rad af tunge Sky'r, forfulgt af Stormen;
For ved sig pidske de Nord-Havets Bølger,
Som trodsig vilde sprudle Damp, og blande
Forbittrede den hvide Fraae med Regnen.
Birthe. I har da ei forsøgt at see vort Bund-Garn?
Anders. Forsøgt, min Datter? Ja, var det ei hendet,
Som gav for megen Grund til Frygt, desverre!
Og havde Nød ei drevet os; da skulde
Hver klog — jeg selv, jeg først blant alle, kalde
Vort dristige Forsøg, daaragtig Frekhed.
Dog sligt et Fald, kan, haaber jeg, undskylde,
Maaskee undskylde, hvad den Arme vover.
Lise. Hvad! hvilket Fald?
Birthe. Hvad Uheld? Hvad er hendet?

Anders. Og kan I troe, at vi har seet paa Havet
Saa lang en Tid med Hænderne i Barmen?
Birthe. O nævn, for Himlens Skyld!
Knud. O nævn det ikke!
Hvem veed da, om vi ei endnu tør haabe?
Tør haabe? Vi? — Og hvorfor ei? Nu vil jeg,
Til Trods for Slud og Storm og Havets Afgrund!
Anders. Min Søn, at ville, hvad man seer umueligt,
Er Daarlighed.
Knud. Hvad vil du? Ved mit Hierte,
Jeg kalder det ei Viisdom. Jeg tilstaaer dig,
Jeg veed ei selv, hvorpaa mit Haab er grundet.
Det er nu saa min Siels Natur. Hvad vil du?
Mit Overlæg, og Klogskab selv, maa sige
Alt, hvad den vil, saa bliver det mit Hierte
Modbydeligt, at skille sig ved Haabet.
Umuelighed! — Hvad er det? Aldrig saae jeg
Endnu det Spøgelse, den lede Uting,
Hvis Navn saa let kan skræmme rædde Bønder
Fra Farer og fra vanskelige Forsæt.
Umueligt? — Ja, jeg bander ei den Stymper,
Som først udfandt det Ord; han var min Næste;
Men Dansk og Søemand var han ei. — Umueligt? —
Alt Lyden af det skurrer i mit Øre,
Som Ugle=Skrig, som Dødning=Klokkens Kimen,
Som Vinter=Storm, der hyler giennem Rifter
Af gamle Vrag.
Anders. Ak tie! det er forgieves.
Tre Gange prøvte vi at roe mod Stormen;
Tre Gange slengte Bølgen os tilbage.
Dit Been kan vidne det.
Birthe. Ak du est saaret?
Knud. Et Flue=Stik! — Jeg faldt ved Baadens Tørning,
Og det er alt.
Birthe. Men siig da, siig, hvad Uheld!
Anders. Nu — dølges kan det ei. Vi fandt, ved Bredden,
Bestyrtede, ni Pæle af vort Bund=Garn,
Som Stormen drev paa Land i Nat.
Gunild. O Himmel!
Birthe. Vort Bund=Garn? Ak alt hvad vi Arme havde!
Alt — Haabet selv — med eet opslugt af Havet!
Lise. Ak Svend, den arme Svend! hvad maa han lide!
Birthe. Alt — og saa pludselig — alt hvad vi eie!
Og eie! — Ha, hvad eie vi? Jeg sværmer!
Svar! hvem betaler nu vor Gield? Ha, hvi jeg,
Som dog har Sands, ha, hvi jeg vilde haabe!

Vanvittig er den Arme, den Forskudte,
Som smigrer sig med Haab, med glade Drømme.
Gunild. Ak, du fortørner Himmelen, min Datter!
Eet af dens Smiil kan skienke Fred og Velstand.
Ei heller er vort Haab saa reent forsvundet.
Hvem veed, hvad Trøst den blide Soel kan bringe?
Hvem veed, om ei en Pæl kan holde Garnet?
Den kan det vist, om Almagt vil. — Og om den
Ei vil, — o, hvem tør sige, den giør Uret?
Dens Vink er altid godt og altid helligt.
Lise. Ak Svend! — Jeg veed hans gode Hierte bløder,
Ei for sig selv, men for sin Elsktes Kummer!
Jeg seer hans Øie fuldt af bange Veemod;
Jeg seer — jeg føler alt de hede Taarer!
Birthe. Hvad Taarer? hvad udretter vel hans Klynken?
En herlig Trøst! — Hans Graad! Ha føel vor Jammer!
Føel, at vi tabte alt — vor Flid, vor Ungdom,
Vort Haab, det sidste Glimt af Haab!
Gunild. Forvovne!
Du lever, du est karsk, og stærk og duelig;
Du seer din Fæstemand, og troer en Himmel:
Og det er dig, som tabte alt? Halv blusser
Min gamle Kind ved slig uskiønsom Feighed!
Hvad, om du var paa Vraget hos de Arme,
Som, zitrende, af Dødens Gab fremstrekke
De alt afmægtige, alt kolde Hænder
Mod Jorden og mod Himlen, og forgieves
Opløfte matte, hæse Skrig om Redning;
Hvor gierne gav de deres Skib, og om det
Var fyldt med Guld, for Pladsen, du betræder!
Betænk det vel, min Datter, og ydmyg dig
For ham, som gav dig meer, end du fortiente!
Du, Lise, kom! vi vil tilrede Davren.
(Gunild og Lise gaae.)

Tredie Optrin.

Birthe. Anders. Knud.

Aria.

Birthe. Ha føler et Hierte,
Som nages af Smerte,
Med Lyst, at det slaaer?
Ah! haabløse Dage,
Ah! skrekfulde Aar,
Som Himlen tilreder,
Den Arme til Plage!
Ak, om den vil tage
Alt, hvad den har givet,

Da tør vi ei græde!
Men fordrer det Glæde,
At I blev tilbage,
O haabløse Dage,
O skrekfulde Aar?
Ved Tanken om Eder
Mistrøstes den Svage,
Som seer kun i Livet
Den Kummer, det spaaer!
Ha føler et Hierte,
Som nages af Smerte,
Med Lyst, at det slaaer?

Ha det er trøsteligt! — Og er vor Smerte
Da lindret strax, og er vort Tab oprettet,
Fordi vi har, jeg veed ei hvad tilbage?
Og er det glemt, saasnart kun andre findes,
Som tabte meer end vi, og haabe mindre?
Og hvad kan tabes meer? Ha det var bittert,
At røve mig den Graad, jeg har tilovers!

Anders. Din fromme Moder laster ei din Klynken;
Hun taaler den, endskiønt den lidet gavner;
Det er kun din Uskiønsomhed, dit Mismod,
Det er din Trods, din vrantne Trods, hun straffer.
Og bedre hun, end Himlen selv. — Jeg gyser!
Af Himlens Vink ydmyger den Forvovne,
Men det forkaster, det nedslaaer en Haabløs.

Birthe. Du haaber da endnu? Tilgiv mig, Fader!
Du veedst, det usle Garn er al vor Velfærd;
Og har du Haab, et Glimt af Haab tilbage,
O kan min Graad, kan da din Datters Taarer
Ei røre dig, — at du endnu forsøger,
Endnu engang, at redde det? — før Havet
Opsluger alt. — O prøv det dog! o prøv det!

Anders. Jeg haaber vist, — og meer, jeg veed, at Himlen
Seer tusind Veie til vort Vel, hvorpaa den
Kan styre os, skiønt vi kun see den ene.
Den kan, og uden Tvivl den vil, det veed jeg!
Selv dette Garn, hvorved dit Hierte hænger,
Selv det kan muligt bierges ved et Under.
Men, var det Guld, da vil jeg ikke vove
En Times Liv derfor i sligt et Uveir.
Viid, Mennesket er vigtigt for den Høie;
Vort Liv er dyrebart, og ei vort eget.
Det var formastelig, fortvivlet Feighed,
At vove det saa yderligt for Vinding.
Det er ei Storm og Død, men Himlens Vrede,
Jeg ræddes for. Uroest, veed hele Leiet,

Og mangen fremmed Sømand veed, om Anders
Kan frygte, hvor det er tilladt at vove.
Birthe. Min Fader vil da ei! — Og du, som sidder
Med Haanden under Kind, — og, du min Brudgom,
Du tør vel heller ei. Ak om du elskte . . .
Ha Falske! var vort Giftermaal dit Alvor . . .
Knud. O tie kun, tie! Jeg veed, hvad du vil sige:
At, om jeg elskte dig, da var det Smaating,
Ifald jeg gik til Bunds engang af Elskov.
Og Roer vil jeg plante og Kartofler,
Og grave mig i Jorden som en Muldvarp,
Min hele Levetid, ifald jeg agter
Al Havets Brag, og al min egen Fare,
For Enden af et gammelt Tov. — Men seer du,
At blive skylt, og høit, — hvem veed sin Skiebne? —
Til Ære for min Møe, at maale Dybet,
Er alt, hvad jeg allene kan udrette.
Meer kan jeg ei. — Og nu at overtale
Din Fader eller Svend til sligt et Søetog,
Det vil jeg ei. — Thi, seer du, om det hendtes —
Som det vel kunde treffe sig, da Søen
Gaaer høi, og Stormen staaer saa stivt paa Landet —
Og om nu Lykken var os verst, og om vi
Kuldseilede; da døde jeg af Anger,
Fordi jeg havde talt til Svend og Anders.
Ak! naar jeg af og til kom op paa Bølgen,
Og saae den gamle Gunild og vor Lise,
Hvor de saa ængstelig løb om ved Stranden,
Og græd, og strakte Hænderne mod Himlen;
Da troede jeg, de bandte mig. — Ak Birthe,
Det var mig en umuelig Ting at drukne!
Min Siel blev qvalt af Angst og bitter Smerte,
Før Søen slugte mig!
Birthe Min Ven, jeg troer dig.
Du vil da ei, af kierlig Frygt — for andre.
Nu vel, og kun et Ord endnu! Mig synes,
At det var dig, som før saa ivrig paastod,
At alt, helst det, hvorpaa jeg nu saa længe
Har spildt mit Ord, var i det mindste mueligt.
Det troede du, indtil jeg bad, indtil du,
Mig til Behag, forandrede din Tanke!
Knud. Jeg min? Har jeg forandret den? nei aldrig!
Birthe. Og troer du, troer du da, vort Garn kan bierges,
Imedens du, med Hænderne i Skiødet,
Beregner her din kielne Lises Taarer?
Knud. Og hvorfor ei? Maaskee det har det Indfald,

At drive selv paa Land ved Hielp af Stormen.
Et venligt Skier kan møde det paa Veien,
Og holde det, saa varlig, som en Moder
Sit Barn, og vogte det for andre Stene.
Hvem veed, om det ei kierligt selv har svøbt sig
Omkring det Skib, som ventelig er strandet?
  Birthe. Du spotter mig? Nu vel! — Men svar! Ifald det,
Som jeg, der ikke seer saa skarpt, formoder,
Ifald det hendtes, at din Snak er Drømme,
Og alt er tabt; — siig! troer du det da mueligt,
At Stormen kan betale det, vi skylde?
  Knud. Og hvorfor ei? — Det koster den ei andet,
End blot engang at snoe mig rundt om Jorden;
Herfra til Cap, til Tranqvebar, til Canton,
Og saa med Kisten proppet fuld tilbage!

Arioso.

En Sømand med et modigt Bryst,
  Kan aldrig fattes Penge.
Tab skiærper kun hans Vindelyst,
Og Armod er ham som en Dyst,
  Der ei kan vare længe.
Naar Søen plyndrer fra sin Ven,
  Og setter ham paa Prøve;
Da leer han kun, og twinger den,
At bringe tifold det igien,
  Som den har tordet røve.
Han sadler dristig Havet op,
Saasnart hans Hierte lyster:
Og rider høi paa Bølgens Top,
I Trav og susende Galop,
  Til guldbestrøede Kyster.
Flux er han der saa riig han vil,
  Og lystig som den Rige;
Og setter Boven-Bram-Seil til,
  Og flyver glad med Sang og Spil
  Tilbage til sin Pige.

  Birthe. Ak Ven! om dette skeer, ifald du kommer
Saa riig igien; da er det meer end mueligt,
At du vil beile til en stor Madame.
  Knud. Giv dig tilfreds! Jeg føler, at mit Hierte
Har intet Hæng til Falskhed eller Hovmod.
Jeg skal erindre dig, trods al min Velstand.
  Birthe. Jeg mig tilfreds? Gaae, Ven! du har mit Minde.
Gift dig med hvem du vil! Thi sandt at sige,
Jeg har ei den Taalmodighed at vente
Med kierligt Haab paa slige Drømmes Udfald;
Saa lidt, min Ven, saa lidt, som jeg vil give
Min Haand derpaa, at døe med dig af Mangel.

Knud. Det er da, synes mig, en Kurv?
Birthe. Hvad andet?
Knud. Ha, Birthe! — Viid, jeg ynker dig, du Arme!
Du taber meer i Dag, end tyve Bundgarn;
Og meer end jeg har tabt. — Det er mig mueligt
At glemme dig, — skiønt ei dit falske Hierte!
Anders. Hvor ofte har jeg sagt dig det? din Brød-Sorg
Er alt for stor; din idelige Klynken
Er vœmmelig; den plager kun din Brudgom,
Og trætter ham tilsidst. — Enhver maa tænke,
Det er ei ham, men blot dig selv, du elsker.
Birthe. Jeg elsker ham. Jeg tænker det kun daarligt,
At legge sligt et Baand paa tomme Hænder.
Knud. En Haand, saa karsk som min, saa stærk, saa haardføer,
Kan den da være tom? — Dog vel, min Pige!
Giør, hvad du vil! — Men, om du ei fortryder
Alt, hvad du nu har sagt, og snart; saa kast mig
Frit over Bord, som reent ubrugbar Ballast!
Anders. Tie, Søn! Jeg hører Fremmede ved Hytten.

Femte Optrin.

Svend, og strax efter ham Gunild og Lise. De Forrige.

Svend. Ak Fader, ak! — ifald du saae den Jammer!
Birthe. Saae du vort Garn?
Svend. Hvad Garn? — Ei! hvem kan tænke
Paa sligt? — det er i Havets Dyb! — Men, Himmel!
Nu seer man Vraget tydeligt. Ak, Fader,
Sex Mennesker har klynget sig ved Masten,
Som bugner ved sin jammerlige Byrde!
Ak, saae du dem, hvor ængstlig de fremstrekke
Den ene Haand mod os, som staae ved Bredden;
Og klamre sig ved Livet med den anden!
Og ak, man seer, — man hører alt kun Afmagt,
Kun Mismod i de matte Skrig. De Arme!
Ak! er da intet Haab? Mit Hierte bløder.
Anders. Gaaer Søen høit, som før?
Svend. Jeg troer, den sagtnes.
Lise. Og Stormen stiger kiendelig; mit Øre
Kan ei bedrage mig.
Svend. Ak saae du Vraget!
Anders. Vor Baad er tæt.
Svend. Og stærk.
Knud. Og vi har Kræfter.
Svend. Ak kunde vi! — ak, Fader, hvilken Glæde!
(Anders gaaer ud, og Claus med ham.)

Lise. Ha Svend, jeg kiender dig! — men, om du vover
Dit Liv for Fremmede, i sligt et Uveir:
Og agter ei mit troe, mit ømme Hierte;
Da — merk mit Ord! — da glemmer jeg det aldrig!
Svend. Ha, er det Tid, at agte paa din Ømhed?
Hvad vil du her? — Hvad vil du med din Trusel? —
Jeg veed, at Frygt aftvang dig den; dog, Lise,
Den Frygt er mig en Last. Derfor betænk dig!
Lise. Og kan jeg det?
Svend. Giør, hvad du ei kan lade!
Gunild. Jeg sagde dig det før!
Lise. Nu vel! — men kald mig
Den taabeligste Møe paa hele Leiet,
Om han ei snart skal angre denne Haardhed.
Anders (i det han kommer ind). Jeg veed ei ret. — Dog er det vist, at Stormen
Ei klinger nær saa farlig i mit Øre.
Birthe. Ei nær? Det synes dig? Nu tør jeg sige,
Du frygter ei; men da det gialdt vor Velfærd...
Anders. Og hvem har lært din usle Siel at ligne
Et aandløst Garn ved Mennesker?
Birthe. Men seer du,
Siig! seer du Mulighed at redde disse?
Anders. Ha saae jeg kun! Ak neppe tør jeg haabe!
Dog er jeg sikker nu paa Himlens Bifald;
Og kan en Mand da frygte Storm og Bølge?
Svend. Man glemmer alt, saasnart man seer de Arme.

Sextet.

Svend. Endnu kan jeg høre,
Hvor ængstlig de raabe.
Mit gysende Øre,
Mit Hierte fornemmer
De hvinende Stemmer,
Som stride mod Vraget
Af Himmel og Hav.
Gunild. Ak, Hiertet maa bløde!
Hvad kan de da haabe,
Som Taarer kun møde
Fra hielpløse Bredde?
Ak intet kan redde!
Gunild, Lise og Birthe. Ak intet kan redde!
Lise. Hver seer nu i Vraget
Sin Jord og sin Grav.
Gunild, Lise og Birthe. Hver seer nu i Vraget
Sin Jord og sin Grav.
Knud. Mit Inderste brænder.
Svend. Ak naar de udstrekke
De kolde, de matte,
De zitrende Hænder,
Da græder den Kiekke!

Lise. Ha! hvad kan de haabe,
De arme Forladte,
Som Døden omspænder?
Knud. Jeg elsker de Kiekke,
Fordi de tør haabe,
Trods Nord-Vind og Hav.
Gunild. Ak! hvad kan de haabe
Fra hielpløse Bredde?
Gunild, Lise og Birthe. Ak! hvad kan de haabe
Fra hielpløse Bredde?
Anders. Ak han, i hvis Hænder
Et Hav er en Draabe,
Han ene kan redde
Det Liv, som han gav!
Alle. Ak han, i hvis Hænder
Et Hav er en Draabe,
Han ene kan redde
Det Liv, som han gav!
Svend. Trøstløse Sukke!
Knud. Magtløse Taarer!
Svend. Hvad, om vi prøve?
Lise. Grumme, hvorpaa?
Knud. Niddinger tøve.
Birthe. Nu tør du gaae?
Svend og Knud. Ha vi maae prøve!
Niddinger tøve.
(til Anders.) Fader, vi gaae.
Lise (til Svend). Grumme! du vil dog ei
Flye fra mit Bryst og døe?
Svar mig, o Elskte, svar!
Vil du? Ah! kunde du?
Birthe (til Knud). Mig kan du sige nei,
Kold mod din Fæstemøe?
Viid, at jeg ikke har
Glemt din Foragt endnu!
Lise. Kan du forlade mig,
Naar kun et fremmed Skrig
Kalder til Død og Grav?
Birthe. Naar kun en fremmed Røst
Raaber om Hielp og Trøst,
Trodser du Storm og Hav?
Svend. Tænk, at det gielder om
Menneskers dyre Liv!
Anders, Svend og Knud. Tænk, at det gielder om
Menneskers dyre Liv!
Knud (til Svend). Ven, har du Mod, saa kom!
Lise (til Svend). Er jeg dig kier, saa bliv!
Svend. Elskte, det gielder om
Menneskers dyre Liv!
Anders, Svend og Knud. Elskte, det gielder om
Menneskers dyre Liv!
Lise. Grumme, du vil dog ei
Flye fra mit Bryst og døe?
Birthe. Mig kan du sige nei,
Kold mod din Fæstemøe?
Svend. Tie dog, o Elskte, tie!
Glem det, som Frygten spaaer.

Glem, at det forestaaer;
Tænk, om det var forbi!
Knud. Himmel! ak naar vi nu
Roede med Seier hiem,
Og havde reddet dem!
Fader, hvad siger du?
Svend og Knud. Fader, hvad siger du?
Anders. Nu, da det gielder om
Menneskers dyre Liv...
Svend og Knud. Modige Gamle, kom!
Lise og Birthe. Fader, ak Fader, bliv!
Lise. Himmel! ak om de nu,
I det oprørte Hav,
Søge sig selv en Grav!
Moder, hvad siger du?
Lise og Birthe. Moder, hvad siger du?
Gunild. Ak! — men det gielder om
Menneskers dyre Liv.
Anders, Svend, Knud og Gunild. Elskte, det gielder om
Menneskers dyre Liv.
Svend. Endnu kan jeg høre,
Hvor ængstlig de raabe.
Mit gysende Ore,
Mit Hierte fornemmer
De hvinende Stemmer.
Gunild. Ak Hiertet maae bløde!
Hvad kan de da haabe,
Som Taarer kun møde
Fra hielpløie Bredde?
Svend. Ah kunde vi redde!
Lise og Birthe. Ak intet kan redde!
Anders, Svend og Knud. Ah kunde vi redde!
Svend. Mit Inderste brænder.
Lise. Ak, hvad tør du haabe?
Knud. Ha! skal da de Kiekke,
Som Døden omspænder,
Forgieves udstrække
De trættede Hænder
Mod Dannemarks Bredde?
Lise. Hvad tør du da haabe?
Birthe. Ak intet kan redde!
Anders. Den Gud, i hvis Hænder
Et Hav er en Draabe,
Hans Almagt kan redde.
Gunild. Han ene kan redde.
Anders, Svend og Knud. Ved os kan han redde
Det Liv, som han gav.
Alle. Den Gud, i hvis Hænder
Et Hav er en Draabe,
Hans Miskundhed redde!
Anders. Han styrke de Hænder,
Som prøve at redde!
Svend. O bød han os redde!
Knud. Han byder os redde.
Anders, Svend og Knud. Ved os han kan redde
Det Liv, som han gav.

Gunild, Lise og Birthe. Hans Miskundhed redde
Det Liv, som han gav!
Alle. Den Gud, i hvis Hænder
Et Hav er en Draabe,
Hans Miskundhed redde
Det Liv, som han gav!

(Mandfolkene og strax derefter Fruentimrene gaae hurtig ud af Skuepladsen.)

Anden Handling.

(Skuepladsen forestiller, i denne Handling, Strandbredden. Ved den venstre Side sees Hytterne af Leiet; ved den høire nogle Træer, og bag ved dem et høit Næs, hvorpaa, i denne hele Handling, Mennesker løbe af og til. Paa Skuepladsen ligger en kantret Baad med sit Redskab. Himmelen er klar; men Stormen vedvarer, og Havet er meget oprørt.)

Syvende Optrin.

Gunild. Birthe.

Gunild. Ak, arme! ak, hvad vil du da mod Himlen?
Ak, var der Spor af Haab! Men Døden greb dem!
Ha, hvo kan vriste dem af Dødens Hænder?
Den vil det ei, som kan! — Hvem ei? — Forvovne!
Hvad har du sagt? Saa taler en Fortvivlet!
Jeg ræddes for min Angst! O milde Fader,
Tilgiv den! — end den! Ak, jeg veed, du vilde,
Om det var godt! — Ak, var det godt! Ak maatte
Den Rest af Liv, det Par frugtløse Dage,
Som jeg Unyttige maaskee kan vente,
Ha kunde det løskiøbe dem! — Hvor gierne —
Dog muligt er den Tanke selv for dristig. —
Men unge synes disse dog og raske;
Og jeg, hvad er jeg? gammel og afmægtig! —
Dog, Daarlige som underviser Himlen!
Hvorhen bortrives du af Angst og Medynk?

Aria.

Min Angst er Iis! min Medynk brænder!
Mit Mismod qvæler Sands og Siel!
Hvad vil jeg da, hvis Hierte kiender,
At Himlens Vink er Støvets Vel?
Ak, bræk̄er Storm ei ranke Pile,
Og skaaner et unyttigt Ror?
Hvi nægtes Gravens Elsker Hvile,
Naar Haabets muntre Yndling døer?
Hvad vil jeg da? Seer ei Alfader,
Hvad ei vort svage Syn kan see?
Og hvad han byder og tillader,
Bør det ei upaaanket skee?

Min Angst er Iis! og Medynk brænder!
Og Mismod qvæler Sands og Siel!
Hvad vil jeg da, hvis Hierte kiender,
At Himlens Vink er Støvets Vel?

*(Ved Slutningen af denne Sang begynder man at see en Kant af Vraget. Det driver langsomt, indtil det bliver liggende midt for Skuepladsen.)

Birthe (som er steget op paa Baaden, og seer ud imod Vraget).
Ak een endnu! ak een endnu, min Moder!
Han, ak han holder ham, den anden Arme!
Forgieves! — O!
Gunild. Jeg taaler ei at see det!
Birthe. Det er forbi! nu seer jeg kun den ene.
Nu klynger han sig bedre op i Masten.
O Jammer! hører du? o hør ham raabe! —
Nei, det er ham, som faldt. Jeg seer, jeg seer ham!
Hist flyder han paa Bølgens Ryg. Han stræber
Endnu; — endnu! — Høit løfter han sit Hoved.
Men ak! bag ved ham velter sig et Vandbierg!
Nu naaer det ham. Jeg seer ham ei. — Den Arme!
Gunild. O Himmel!

Ottende Optrin.

Svend. Knud. Anders. De Forrige.

Svend. Det er meer end Mænd kan udstaae!
Er Døden da saa beesk som slig en Pinsel!
Endnu engang, for Himlens skyld, min Fader!
Eengang!
Anders. Ak Søn! hvad kan vi tre allene?
Ak kunde vi! — dog nei! det var kun daarligt,
Det var formasteligt. — Ha, kiekke Bagge!
Hvor er du da? og Knud! hvor er din Fader?
Knud. Ha, var han her!
Svend. Ved Himlen! Vraget synker,
Før vi har talt! Er ingen da, er ingen,
Som føler Ynk? — Udanske kolde Hierter!
Har Frygt, har ussel Frygt forstenet alle?
Anders. Vort Uhæld før og slig en Søe kan skræmme
Den Modigste.
Knud. Ha Torden slaae de Feige!
Anders. Skield ei, min Søn! — de faa, som er tilstede,
Er unge Børn og marveløse Gamle,
Og Leiede, som ikke fødtes Danske.
Knud. Hvad om vi skyde Baaden ud, og gribe
To eller tre, og kaste dem i Baaden,
Og siden spørge dem, om de vil hielpe?

Anders. Tael ei saa vildt!
Svend. Og skal han døe, den Arme?
Lise. Vel, Fader! ofte har jeg trakt en Aare!
Min Arm er stærk; min Siel foragter Døden.
Svend. Du, Lise, du?
Lise. Jeg vil, om ingen anden!
Svend. Du, kiekke Lise, du?
Knud. Kom, raske Pige!
Jeg vil omfavne dig!
Birthe. Hun skal ei ene
Gaae med! Jeg er saa stærk, som hun; ei heller
Er Livet mig saa kiert. Jeg er den femte!
Svend. Hvad skal vi nu? Hvad skal vi ei? — Ha, Lise,
Du hevner dig! — det fattedes! — Ha kan jeg,
Ha kan jeg vove dig? — Og kan jeg nægte
Den Døende din Hielp? — Ha jeg fortvivler!
Lise. Det er mit Liv, du sørger for, du Stolte?

Niende Optrin.

Peder Knudsen. Jens Bagge. Fiskere og Fiskerinder. De Forrige.

Knud. Ha, Seier, Seier, Børn! Her er min Fader
Og Bagge. — Baaden ud! — Frisk, brave Danske!
Velkommen her til Herrefærd!
(Han begynder, med de andres Hielp, at skyde Baaden ud.)
Anders. Velkommen!
Nu har jeg Haab.
Svend. Tak, evig Tak, o Himmel,
Som frelste mig, og dog endnu den ene!
Bagge. Det haster, som jeg seer. Vi fløi fra Gildet
Hos Møllerens, hvortil vi vare budne,
Saasnart din Dreng fortalte os det Uhæld.
Knud. Nu, Brødre, frisk om Bord! — Til Roeret, Anders! —
Frisk Svend!
Svend (i det han gaaer i Baaden).
Lev vel, min Lise, og tilgiv mig!
Knud (i det han springer i Baaden.)
Du, Gunild! hold os godt Øl varmt, og mød os
Med Kruset i din Dør; det kan behøves!
Nu alle Mand som een! nu træk med Kræfter!
(de begynde at roe.)
Gunild. Ledsag dem, Havets Gud! Beskierm dem, Fader!
(Fiskerne og Fiskerinderne fordeele sig i to Hobe paa Strandbredden.)

Chor.

Fiskerne. Havets mægtige Betvinger,
Tael til Bølgen i din Harm!
Almagt! grib Orkanens Vinger
Med en vældig udstrakt Arm!

Folkene i Baaden. Lige Slag!
Dvæl ei længe!
Seie Tag,
Danske Drenge!

Fiskerinderne. Bøi, du Livets milde Fader,
Bøi dit Øre til vort Skrig!
Byd, at Haabet ei forlader
Dem, som haabe kun paa dig!

Folkene i Baaden. Nu er Tid!
Odder snoe dig!
Træk med Flid,
Rask og modig!

Fiskerne. Kiekke Sømænd, Hornbeks Ære!
Dannemænd! det gielder nu.
Brave Slegt, dit Navn skal være
Danskes Roes, og kiert, som du.

Folkene i Baaden. Alle Mand,
Rask og Lige;
For mit Land!
For min Pige!

Fiskerinderne. Elskte Hob, fornem vor Klage!
Stil den, qvæl den snart i Lyst!
Stræb, og vind, og iil tilbage!
Nyd din Seier ved vort Bryst!

Folkene i Baaden. Stærke Tag!
Danmarks Krone!
Danmarks Flag!
Christians Throne!

(Baaden, som, for Modvindens og Bølgernes Skyld, har maattet slaae et Slag tæt forbi det omtalte Næs, tabes nogen Tid af Sigte, og Folkenes Raab kan ikke høres mere, førend de, paa Hiemveien, igien har naaet den samme Pynt.)

Fiskerne og Fiskerinderne.

O Himmel, som bød os at elske vor Næste,
O frels dem, de Ædle! beskierm dem, de Beste!
Dit Bud gav dem Kiekhed, dit Vink gav dem Haab.
Beskierm dem, som, selv paa den rasende Bølge,
Paa Afgrundens Veie saa villige følge
Din Kierligheds Røst og de Lidendes Raab!
O Nordhav! vor Moder! vor Danmarks Veninde!
O skaan dem, som daglig fortrolige finde
Liv, Mæthed og Lyst i dit frugtbare Skiød!
Vort Nordhav, vor Stolthed! vor Bane til Ære!
O skal dine skummende Bølger da være
Vor Skræk og de modigste Dannemænds Død?

(Baaden begynder igien at blive seet.)

Fiskerne. Himmel! skuffer ei vort Øie?
Tør vi troe det Glimt af Haab?
Seier! Glæde fra det Høie!
Han har hørt vort svage Raab!
Folkene i Baaden. Hver som jeg!
Nidding svige
Søemands Leg!
Alle lige!
Fiskerinderne. Himlen saae til vore Taarer,
Seierfulde roe de hiem.
Hurtig slaae de raske Aarer,
Held og Glæde følge dem!
Folkene i Baaden. Søemands Lyst!
Verdens Riger!
Siellands Kyst!
Hornbeks Piger!
Fiskerne. Ædle Hob, vor Roes og Glæde!
Held dit stolte Fødested!
Held dig, Ven, som kan betræde
Siellands lykkelige Bred!
Folkene i Baaden. Nok et Strøg!
Søemands Glæder:
Slæb og Spøg,
Kamp og Hæder!
Fiskerinderne. Iil, du raske Helte-Skare,
Iil, vor Ven! iil til vor Arm!
Glem din overvundne Fare,
Glem den ved vor ømme Barm!
Folkene i Baaden. Frisk i Land!
Seier lønner!
Alle Mand!
Danne-Sønner!

(De springe i Land, og hielpe den afmægtige Skibbrudne af Baaden. Gunild, Lise og Birthe omfavne ham paa det kierligste, gribe ham derpaa under Armene og ledsage ham langsomt til deres Hytte. De fem, som have reddet ham, følge efter. Imedens dette gaaer for sig, synge Fiskerne og Fiskerinderne:)

O Seier! han lever. Hans rolige Øie
Kan smile til Jorden og prise den Høie;
Hans Hierte kan svulme af Haab og af Fryd.
Omfavner ham Dannemarks værdige Sønner!
O føler det Hierte, hvis Banken belønner,
Hvis Varme giengielder den ædleste Dyd!
(Fiskerne og Fiskerinderne gaae.)

Tredie Handling.

(Skuepladsen er, i denne Handling, en Skov paa den venstre Side af Leiet. Paa den høire Side seer man Hytterne, og ligefor bliver man Glimt af Stranden vaer igiennem Hytterne. Stormen har hørt op, og det er en skiøn Foraars-Dag.)

Femte Optrin.

Claus. Knud. Svend. Birthe. Lise. Gunild. Anders. Thomas.

Gunild. Her, Børn, her bringe vi vor Ven. Hans Hierte,
Maaskee for varmt i det, han troer at skylde

Medskabninger og blot Algodheds Redskab,
Fordi de glade giorde hvad de burde,
Hans gode Hierte svolmer af et Forslag,
Hvortil vi to har svart, hvad hver bør svare.
Men ei tilfreds, paastaaer han at forsøge,
Om I maaskee vil føie ham. Ei vil vi
Afslaae ham denne Bøn. Vi veed for sikkert,
I troer som vi og alle brave Danske.
Thomas. Ei meer, Ærværdigste! ei meer, min Moder!
O mærker — føler dog, som jeg — I Ædle!
Hvad jeg har tænkt, er ei et dristigt Forslag;
Det var en Bøn, en ivrig Bøn. Jeg trygler
En salig Lyst af dem, som gav mig Livet.
O dette Guld, som I har vristet
Af Havets gridske Svælg, det er dog eders!
O letter mig for denne Last! o skienker
Min Siel det Haab, den Lise at opfylde
Dog noget af sin Pligt! den Fryd at ende
De ædleste, de beste Danskes Kummer,
Som de har endt min Angst! — Jeg veed hvad Uheld...
Det Guld, I biergede, kan just betale
Et Bundgarn, og en Baad og hvad I bruge,
Og skienke mig den Vellyst at befordre
Den dydigste, den heldigste Forening.
Svend. Jeg troer dig, arme Ven! det kan ei være
Din Hensigt at fornærme os.
Knud. Mig undrer,
Hvorfor du ei har hængt din Pung i Mærset,
Til Lokkemad for vore Danske Søemænd!
Gunild. Du est for haard, min Knud!
Birthe. Jeg har et Ønske.
Blev det mig undt at svare for os alle...
Knud. Du Birthe?
Anders. Du?
Gunild. Hvorfor just du, min Datter?
Lise (som har talt noget affides med sin Søster).
Tilsteder Birthe denne Lyst. Jeg lover,
Hun svarer som hun bør.
Svend. Vel! vi vil høre.
Knud. Min Mening dog uskadt.
Birthe. Tør jeg, min Moder?
Gunild (ligesom vaagnende af dybe Tanker).
Hvad vil du Barn? Jeg var adspredt. Jeg tænkte
Paa Sangen om en vis vanartet Fisker. —
Tilgiver, Børn! min Alder giør mig snaksom;
Og Visen er kun kort.

Knud. Syng den, vor Gunild!

Romance.

En Edder-Fugl var haardt i Klemme,
Og skreg om Hielp til Himmelen.
En Fisker hørte Fuglens Stemme;
Og skyndte sig og frelste den.
„Ak favre Fugl, Nord-Havets Ære,
Hvor glad er jeg, som frelste dig!
Hvor hvide, skiønne, bløde Fiere!
De skal herefter varme mig."
Saa plukkede han gridsk den Arme;
Og halvdød klager den med Ret:
Ha grumme Haand, som tog min Varme,
Hvi gavst du mig mit Aandedræt?

Birthe. Ak Moder, jeg forstaaer din Sang! — dog troer jeg,
Mit Hierte trængte mindst til den Erindring.
Det er mig dybt, maaskee for dybt indpræntet,
At Mangel er saa grum som Storm og Bølge.
Ved Savn af det, som ingen kan undvære,
Og blot ved daglig Trang til andres Medynk,
Blev Livet dig hos os, som før paa Vraget,
Ei længer Liv, blot Kummer for at leve.
Derfor, o Fremmede! und dine Venner
Den Handling, som du troer saa god; og skiønsom,
Beed dem ei selv forderve den ved Nidskhed!
Den Danskes Liv er ei tilfals, og troe mig,
Hver Vinding er ham led, om ikke haanlig,
Som ei hans valgte Næringsvei tilbyder.
Derfor skienk os din Agt! Dit Liv, din Glæde
Var disse Giengiæld nok. Den blide Himmel,
Som frelste dig, skal sørge for os andre.
Knud. Det var min Brud, min brave Møe, som talte!
Omfavn mig! Glem vor Tvist! — Brum, naar dig lyster!
Kuul frisk i mine Seil! Hvad mon jeg agter
Den Storm, der blæser fra saa godt et Hiørne?
Gunild. Du seer da, Fremmede! mit Ord stadfæstet,
At vore Børn var eet med os. Tilgiv mig
De Glædes Taarer, som du seer mig fælde.
Troe mig, det er ei Stolthed af min Seier;
Ei heller, at jeg daarlig skulde tænke,
At slig en Adfærd var saa stor og sielden.
Jeg veed for vel, at her til Lands, de fleste
Vist svarte dig, som vi har svart. Du seer kun
En Moders ømme Fryd! — Omfavn mig, Birthe!
Thomas. Ak alt er skiønt og ypperligt! Jeg ene —
Tilgiver mig! — jeg er nedtrykt, veemodig,
Halv synes mig, halv skamfuld ved mit Forslag.

Dog var det meent saa vel! Ha! var mit Hierte
Sig selv den mindste Drøm bevidst om Giengiæld,
Da brast det i min Barm! — Dog nei, umueligt!
Det kan ei ligne Guld ved Dyd, ei heller
Fornærme saa retskafne Folk. Jeg tænkte:
Det kan afhielpe disses Nød, som hialp dig,
Og trøste dem, og hastig sammenknytte
To ædle Par. Det var min stolte Glæde.
Og, ak! hvi skal den røves mig? og Kummer
Formørke disses Vei? Ha, det er bittert!
Hvo skal nu ende den? Hvo kan, hvo vil det?

Siette og sidste Optrin.

Odelhiem. De Forrige.

Odelhiem. Den Himmel, som de stoelte paa. — Tilgiver,
Om jeg for fri, som ubekjendt, begierer
En Deel, en ringe Deel, af denne Vellyst;
Thi Vellyst er de Ædles Tvist om Dyder! —
Jeg selv har, ved en Hendelse, fornummet
En Deel af det, I trettes om; det andet
Har Claus berettet mig. Nu er mit Ønske,
Min Bøn, at det, mit varme Hierte føler,
Det, Himlen vidner i min Siel, maa høres!
Knud. Vi veed ei, hvo du est.
Odelhiem. En Dansk.
Knud. Vel! tael da!
Odelhiem. At du, min Ven! tilbødst, hvad du formaaede
Til disses Vel, var Pligt. Din ømme Iver
Forædler den; dit Liv var værd at frelses.
Og at de Kiekke rødme ved dit Forslag,
Og skye din Gave meer end haabløs Kummer,
Det var Natur hos dem, og ei uventet.
Hvert Støvgran af dit Gods, som du paatvangst dem,
Skal hastig dybt nedtrykke dem, og mørkne
Den Lyst, de nyde, den, de blot attraaede:
Dit Vels, din Taks, din Glædes reene Taare.
Ei heller undres jeg, om slige Hierter
Vil ømme sig ved hvert et synligt Giengiæld.
Thi hvad er skiønt, som Dydens egne Straaler?
Og Tanken om et Side-Blik til Vinding
Kan alt beskygge den! — det veed Retskafne. —
Dog, Brødre! bød vor Pligt, at vi modtage
Den ubegierte Løn, som Himlen skienker.
Gunild. Vi har modtaget den.
Odelhiem. Det veed jeg, Ædle!

Dog naar tør Støvet vrage Gud og sige:
Hold op! det er mig nok! meer vil jeg ikke!
Og har vi ei hos os en kierlig Moder,
Som kan paatvinge Løn?
Svend. Hvor?
Knud. Hvilken?
Odelhiem. Danmark.
Det var dets høie Ret, dets Vel, dets Ære,
At lønne Dyd, som at bestraffe Laster.
Vel maa den ømmeste blant Mødre slippe
Det Baand, hvorved hun holder os, og frygtsom
Betroe vor Fodstie til os selv og Himlen,
Før vi kan naae den reene Dyd, den Kilde,
Hvoraf al hendes ægte Glands udstrømmer.
Dog lokker hun endnu — ei os, ei Kiekke,
De naae den selv; — men vore svage Brødre,
Dem lokker hun, og er det hendes Velfærd
At lede dem derhen ved Bøn og Løfter,
Ved sikkert Haab, ved Rye om andres Giengiæld.
Og I, som nu dog sukke ved at føle,
At selv den skiønneste blant eders Dage,
Udmærkte sig ved grumt, ufrygtet Vanheld,
Ved Tab af alt, ved Nag af haabløs Elskov;
Og vil I vel, at Fremmede skal sige:
De Arme hædrede det stolte Danmark
Med Glandsen af en ædel Daad, — og nedsank
I Nød og Sorg, som Danmark ei har lindret?
Knud. Min Siel er Dansk! og var ham Styrke tjenligst,
Der, naar jeg hører det, tør knye mod Danmark!
Og hvad det bød, bør ei forsmaaes, det veed jeg!
Dog hvor, og naar, og hvad det skal tilbyde,
Os til en Trøst og andre til Opmuntring,
Det, Herre! det er meer, end jeg begriber.
Odelhiem. Viid, at det alt udstrakte sine Arme
Til Hielp! — thi mægtigt er dets Vink, og evig
Dets tavse Lov til sine rige Sønner:
At skatte til de Kiekkes Dyd; at troe det
Just Velmagts Pligt, at yde dem den Lise,
Den Drivt, og selv den Glands, som Guld kan give.
Held mig, at Rigdom blev min Lod! og at jeg
Var nær, og hørte Danmarks Røst! O Brødre!
O under mig den Vellyst at adlyde
Saa øm en Moders Bud! Jeg har adlydt det!
Alt har jeg nedlagt hos min Ven paa Gaarden,
Hvad Garn, og Baad, og Bryllupsfærd kan koste;
Og til vor Anders og de to Retskafne,

Som kiekke tog enhver sin Deel i Faren,
Et Hæders-Tegn, af samme Værd, som eders,
Og, til et Speil for Børne-Børn, skal aarlig,
Indtil den sidste af de Fem er jordet,
Paa denne Dag den skiønne Daads Erindring,
Fornyes ved samme Pant paa Danmarks Bifald.
Alt dette har jeg sørget for. Det, Brødre!
Har Dyden og mit Fødeland befalt mig.
  Svend. Dit Ord, o Fremmede! var stort og herligt;
Men det bestyrter os!
  Knud. Jeg troer, ved Himlen!
Min Siel er Vox. Naar var jeg saa qvindagtig?
Foragt mig ei, fordi du seer min Taare!
Hvad skal jeg svare dig? Tael du vor Anders!
  Anders. Jeg føler det, du est den ædle Landsmand,
Hvorom vor Ven fortalte før. — Retskafne!
Giør, hvad du vil! Du har fortient den Glæde,
At hielpe brave Dannemænd! Jeg tænker,
At vrage sligt, var blot haardnakket Stolthed.
  Gunild. Det var Uskiønsomhed og Trods mod Himlen!
  Knud (tager Odelhiem i Haanden). Tak, brave Mand!
  Svend. Vi takke dig, du Ædle!
  Lise. Vor Taare takker dig!
  Odelhiem. Ei mig, men Danmark!
Er ei dets Fest i Dag? Jeg har besørget,
At vi, ved Sang, og et fortroligt Bæger,
Og vore Pigers Lyst, ved raske Dandse,
Kan slutte den. Derfor, I brave Brødre!
Vil vi nu glemme alt, og blot erindre
De modige, de lykkelige Danske.

Chor.

Odelhiem. O Dyd! hvor Byrder ikke qvæle,
    Hvor Kummer nager ei din Rod;
  Hvor Held befrugter ædle Siele,
    Og Frihed varmer cimbrisk Blod;
    Bag Danne-Kongens trygge Hegn
    Er modne Dyders Føde-Egn.
Alle. Bag Danne-Kongens trygge Hegn
    Er modne Dyders Føde-Egn.

Gunild. O Fromhed! hvor du, vis paa Hæder,
    Fortrolig selv med yngre Aar,
  Tør dele dig imellem Glæder,
    Som Jorden har og Himlen spaaer;
    I Skyggen af din Dannebod
    Opammer du det ægte Mod.
Alle. I Skyggen af vor Dannebod
    Opammer Fromhed ægte Mod.

Anders. Hvor Smiil af Himlen synlig lønner
Flid, Indsigt og Erfarenhed,
Som styre Modets raske Sønner
I prøvet Klogskabs trygge Fied;
Hvor Viisdoms Vink er Kiekheds Fryd,
Forædles Mod til Helte-Dyd.
Alle. Ved Viisdoms Ven [1]), vort Nordens Fryd,
Forædles Mod til Helte Dyd.
Lise. Hvor Mod kun fordum kunde smelte
De kiekke Skioldmøers haarde Barm,
Der hvile, der belønnes Helte,
Endnu som før, i Elskovs Arm.
De Danske Pigers Kiærlighed
Er Ild, som Kiekhed tændes ved.
Alle. De Danske Pigers Kierlighed
Er Ild, som Kiekhed tændes ved.
Svend. Hvor tusend skiønne Fodspor lære
Beskedne Dyders varme Ven
En baned Alfarvei til Ære,
Og Haabet bød ham følge den:
Paa Danmarks minderige Kyst
Spaae Farer selv kun Roes og Lyst.
Alle. Paa Danmarks minderige Kyst
Spaae Farer selv kun Roes og Lyst.
Birthe. Hvor Brødre kappes om at bøde
Paa ubekiendte Brødres Tab;
Hvor Haab og Hielp og Medynk møde
Fortvivlelsen i Dødens Gab:
Ved Dans venskabelige Bred,
Er Svig og Ondskab ene ræd.
Alle. Ved Dans venskabelige Bred
Er Svig og Ondskab ene ræd.
Knud. O elskte Hav! din Aande tænder
Sin raske Giæring i vort Blod;
Din Bølge hærder Bryst og Hænder,
Din Luft udvider Haab og Mod.
O Nord-Hav! du vor Roes og Lyst,
Du sprudler Ild i Danskes Bryst.
Alle. O Nord-Hav! du vor Roes og Lyst,
Du sprudler Ild i Danskes Bryst.
Alle Mandfolkene. I gyldne Sletter, smiler trygge!
Bruus i din Stolthed, sølvblaae Strand!
Alle Fruentimmerne. Hvil evig i Skioldungers Skygge!
Vær evig Heltes Fødeland!
Mandfolkene. O Danmark, vær de Ædles Hiem!
Fruentimmerne. Og alle prise dig og dem!
Alle. O Danmark, vær de Ædles Hiem!
Og alle prise dig og dem!

(Syngespillet endes med Dands af Fiskere og Fiskerinder.)

---

1) Her menes Arveprinds Frederik.

Sømands-Sang.

(Af Fiskerne, anden Handling femte Optrin.)

Kong Christian stod ved høien Mast,
I Røg og Damp.
Hans Værge hamrede saa fast,
At Gothens Hielm og Hierne brast.
Da sank hver fiendtlig Speil og Mast
I Røg og Damp.
Flye, skreg de, flye, hvad flygte kan!
Hvo staaer for Danmarks Christian
I Kamp?

Niels Juel gav Agt paa Stormens Brag:
Nu er det Tid!
Han heisede det røde Flag,
Og slog paa Fienden Slag i Slag.
Da skreg de høit blandt Stormens Brag:
Nu er det Tid!
Flye, skreg de, hver, som veed et Skiul:
Hvo kan bestaae for Danmarks Juel
I Strid?

O Nordhav, Glimt af Vessel brød
Din mørke Skye:
Da tyede Kæmper til dit Skiød;
Thi med ham lynte Skræk og Død.
Fra Vallen hørtes Vraal, som brød
Din tykke Skye:
Fra Danmark lyner Tordenskiold;
Hver give sig i Himlens Vold,
Og flye!

Du Danskes Vei til Roes og Magt,
Sortladne Hav!
Modtag din Ven, som uforsagt
Tør møde Faren med Foragt,
Saa stolt, som du, mod Stormens Magt,
Sortladne Hav!
Og rask igiennem Larm og Spil,
Og Kamp og Seier føer mig til
Min Grav!

Romance.

(Af Fiskerne, tredie Handling fjerde Optrin.)

Liden Gunver vandrer som helst i Qvel,
Saa tankefuld.
Hendes Hierte var Vox, hendes unge Siel
Var prøvet Guld.
O vogt dig, mit Barn, for de falske Mandfolk!

Liden Gunver meder med Silke=Snoer
Ved Havets Bred!
Da hævedes Bølgen, og Vandet foer
Saa bradt afsted.
O vogt dig, mit Barn, for de falske Mandfolk!

Skiøn Havmand sig op af Havet skiød,
Beklædt med Tang.
Hans Øie var kierligt, hans Tale var sød,
Som Harpens Klang.

Liden Gunver, du martrer mig Dag og Nat,
Med Elskovs Ild;
Mit Hierte vansmægter, min Siel er mat.
O vær dog mild!

Du rekke mig kun din sneehvide Arm,
Paa Søemands Troe;
Saa trykker jeg den til min brændende Barm,
Saa faaer jeg Roe.

Liden Gunver! mit Bryst, bag sit haarde Skiel,
Er blødt og ømt;
Trofast er mit Navn, min ukunstlede Siel
Foragter Skrømt.

Og er dig min Arm til saa stor Behag,
Til Trøst og Roe,
Skiøn Havmand, saa skynd dig, saa kom kun, og tag
Dem begge to!

Han trak hende fra den steile Bred,
Glad ved sin Svig.
Som Storm var hans Latter. — Men Fiskerne græd
Ved Gunvers Liig.
O vogt dig, mit Barn, for de falske Mandfolk!

Rungsteds Lyksalighed.

Ode.

I kiølende Skygger,
I Mørke, som Roser udbrede,
Hvor Sangersken bygger,
Og qvidrende røber sin Rede,
Hvor sprudlende Bække
Snart dysse, snart vække
Camoenernes Yndling, den følende Skiald,
Med steds' eensrislende Fald:

Hvor Hiordene brøle
Mod Skovens letspringende Sønner,
Og puste, og føle
Den Rigdom, i hvilken de stønner,
Hvor Mejeren synger
Blant gyldene Dynger,
Og tæller sin Skat, og opløfter sit Raab
Til Den, som har kronet hans Haab:

Hvor skiertsende Bølger
Beskvulpe den Vandrer, hvis Øie
Snart stirrende følger
Med Helsinges graaende Høie,
Snart undrende haster
Blant Skove af Master,
Og forsker, og kiender den Fremmedes Flag,
Og glemmer den heldende Dag:

Hvor Eensommes Lise,
Venskabelig lindrende Slummer,
Tit bød en Lovise
Forglemme sin kierlige Kummer;
Hvor Glæder tilsmile
Den Vandrende Hvile,
Hvor Rungsted indhegner den reneste Lyst —
Der fyldte Camoenen mit Bryst.

Hvor Kummer og Smerte
Fandt glade dit Aftryk, du Høie,
Det ædleste Hierte,
I hvert et medlidende Øie;
Hvor Venlighed pryder
De strengeste Dyder,
Der voxte min Sang, og den undrende Skov
Gav Gienlyd af Skaberens Lov.

Jeg saae dine Troner,
    O Almagt! — og stirrede længe;
Men hellige Toner
    Foer giennem de zitrende Strænge,
    Hvert Blad, hvor mit Øie
    Fandt Præg af den Høie,
Opflammede Sielen — da voxte min Sang!
    Da raste den mægtige Klang.

O Verdeners Fader!
    Saa sang jeg — du Stærke! du Vise!
Gud! — som Myriader,
    Som Himlenes Vældige prise!
    See, Støvet kan bære
    Din Rigdom, din Ære,
Din Godhed, o Fader! — saa sang jeg, og Fryd
    Brød Læbernes bævende Lyd.

Lyksalige Digter,
    Som Glæden indbød til sin Hytte,
Til venlige Pligter,
    Til Frihed, som Dyder beskytte!
    Cheruber fornemme
    Hans dristige Stemme,
Og Himle forsamles omkring ham, og Lyst
    Udbredes i Menneskets Bryst.

Men du, som allene
    Fremkaldte den Lyst af min Smerte,
Siig: — Kan min Camoene
    Udbrede sin Lyst i dit Hierte?
    Og siig mig, Veninde!
    Kan Sangens Gudinde
Med smeltende Toner belønne det Skiød,
    Hvoraf min Lyksalighed flød?

Oversættelse af Stabat mater dolorosa.

Korset, som den strenge Fader
Vred og tordnende forlader,
    Væder Mirjam med sin Graad.
Jorden spotter med hans Smerte;
Kun den ømme Moders Hierte
    Sukker høit mod Slangens Braad.

Alt dit Haab, din Søn, berøvet!
O hvor saaret, hvor bedrøvet
    Er du Høitvelsignede!
Frelsens Moder! dig, du Fromme,
Traf et Gienslag af de Domme,
    Som nedslog den Hellige!

O, hvem er for haard til Taare,
Følesløs mod Slag, som saare
    Et saa ømt, saa kierligt Bryst?
Skiul Forjettelsernes Glæde,
Taare! — Jeg, og jeg vil græde
    Ved Marias døde Lyst.

Ømme Moder, med dit Øie
Vil jeg forske, hvad den Høie
    Taalte, mig til Salighed.
Jeg vil føle med dit Hierte
Hver en Strime, hver en Smerte,
    Som min Synds Forsoner leed.

Men o Gud! o Livets Kilde!
Kan jeg? vil jeg? kan jeg vilde?
    Hvad formaaer jeg uden Dig?
Rens mit Bryst, du Hav af Glæde!
Knus mig! styrk mig til at græde
    Ved dens Grav, som frelste mig!

Helligste, din Naade prente
Det han leed, og jeg fortiente,
    Dybt i min forløste Siel!
Lad mit taareblendte Øie
See, hvor dyrt den Evighøie
    Kiøbte Syndens usle Træl!

Mens jeg lever, lad mit Hierte
Smelte ved min Jesu Smerte,
    Ved din Angst, Uskyldigste!
Da Du, under Almagts Torden,
Hængte til en Spot for Jorden,
    Til et Maal for Helvede!

Lad mig blande Taarefloder
Med din sønderknuste Moder!
    Lær mig Mirjams høie Skrig!
Byd, at jeg, og jeg forkynder,
Hvad Du leedst for Verdens Synder!
    Thi og jeg har Deel i Dig.

Men, naar mine Taare rinde,
Lad mig drukne, døe, forsvinde
    I dit Svelg af Kierlighed!
Frelst, og tryg for Hevnens Lue,
Lad min Siel veemodig skue
    Den, hvis Død jeg frelstes ved!

Med dit Kors betegn mit Hierte!
Og med Graad, men salig Smerte,
    Dan min Siel til Godheds Priis!
Men den samme Naade byde
Taaren holde op at flyde,
    I din Glædes Paradiis!
        Amen.

Ved Dødens Komme.

Ewalds sidste Sang. Han dicterte den i en af de mange smertefulde søvnløse Nætter, faa Dage før han sov ind til Evigheden.

Udrust Dig, Helt fra Golgatha!
Løft høit Dit røde Skjold!
Thi Synd og Død, Du seer det ja,
Angribe mig med Vold.

Løft høit Dit Glavind i Din Harm
Mod dem, som trodse Dig;
Nedstyrt dem med en vældig Arm
Fra Lyset og fra mig.

Da skal jeg, sikker ved Din Haand,
Ei frygte Døden meer;
Og glad seer da min frelste Aand
Paa sit nedbrudte Leer.

Fra Ewald og Vessel til Baggesen.

Om de egentlig lærde Forfattere kan i denne Samling ikke være Tale; her tages kun Hensyn til dem, der havde Indflydelse paa Nationens almindelige Aandsretning, paa den Smag og Tænkemaade, som i nogen Tid blev den herskende, eller paa Sprogets Udvikling og Dannelse. — Blant dem, der ej allene ved Prædikener men og ved trykte Afhandlinger eller større Værker søgte at behandle religiøse Gjenstande paa en for Almenheden fattelig Maade, vare Præsten Chr. Bastholm, f. 1740 d. 1819, og Biskop N. Edinger Balle, f. 1744 d. 1816, de flittigste og betydeligste. — Af populair-filosofiske Skribenter

nævne vi foruden Treschow, af hvem Prøver meddeles, tillige Præsten L. Smith (Menneskenes Pligter imod Dyrene), Rector J. Boie (Statens Ven) og Præsten Birkner (om Trykkefriheden og dens Love). — Veltalenhed kunde ikke vel udvikle sig udenfor den gejstlige Stand, da Kirken var dens eneste egentlige Forum; den, som Naturen havde rigest begavet med Talertalent, var upaatvivlelig Nordal Brun.

Af Digtere vare i denne Periode Nordmændene: Nordal Brun, Brødrene Claus og Peter Frimann, Storm, Enevold Falsen, Pram, og de Danske: Brødrene Magnus og Peter Troiel, Thomas Thaarup, Rahbek, Samsøe og P. A. Heiberg, de mest yndede. Da de fleste af disse særskilt ville blive omtalte her i Bogen og Prøver af dem leverede, behøve vi blot at tilføje, at det især er som Skuespildigtere, at Theaterdirekteur Thaarup, f. 1749, d. 1821 (de idylliske Skuespil Høstgildet og Peters Bryllup), Etatsraad Falsen[1]), f. 1755 d. 1808 (f. Ex. Dragedukken og de snurrige Fættere) og Translateur P. A. Heiberg f. 1758 d. 1838, der for sine fri og dristige politiske Yttringer blev landsforvist, (f. Ex. Virtuosen og Chinafarerne), have gjort sig fortjente af vor Litteratur. Det var iøvrigt ikke blot ved særskilte Værker, at Tidsalderens mere begavede Mænd virkede paa Nationen; men ligesaa stor, og maaske større, var deres Indflydelse paa dens Smag og Meninger ved at arbejde i periodiske Skrifter, hvilke behandlede Tidens Interesser og Dagens Begivenheder. Her vare de vigtigste: Abrahamson, Pram og Rahbek. W. F. Abrahamson (f. 1744 i Slesvig, d. 1812), Kapitain i Artilleriet og Lærer ved Landkadetakademiet i Kiøbenhavn, var bekjendt som Digter, nordisk Oldgrandsker, Sprogforsker, samt smagfuld og grundig æsthetisk Kritiker, og arbejdede ved enhver Lejlighed paa at vække og nære Nationens patriotiske Sindelag. Christen Henriksen Pram, Deputeret i Commercecollegiet i Kjøbenhavn, var født i Drammen 1756 og døde 1821. Da han skrev med om alle Ting, vilde hans gode Hoved, hans Talent til at føre Pennen, hans utrættelige Arbejdsomhed, hans livlige Aand, let enthusiasmerede Sind og stærke Patriotisme have skaffet ham en stor Indflydelse paa hans Samtid, hvis ikke hans Ustadighed i Anskuelser, Inconseqvenser i Domme og Overdrivelser i Ros og Dadel havde været væsentlige Hindringer herfor; hans Temperament synes ikke at have tilladt ham den fornødne Tid for at hans Tanker og Ideer, ja selv hans Stil kunde blive behørig moden. Af hans Poesier ere det beskrivende Digt Emilies Kilde og Heltedigtet Stærkodder mest bekjendte.

Johan Nordal Brun.

Født 1745 paa en Bondegaard nær ved Trondhjem, baade aandelig og legemlig af Naturen ypperlig begavet, kom i sit 15 Aar i Latinskolen, blev 1763 Student i Kjøbenhavn, 1768 theologisk Kandidat, 1772 Præst i Nærheden af Trondhjem, to Aar efter Sognepræst i Bergen, derpaa Stiftsprovst og tilsidst 1804 Biskop sammesteds, hvor han ogsaa døde 1816. Som dramatisk Digter var han uheldig; men hans personlige Livlighed og Varme, hans raske Mod og

---

[1]) Ej allene som retskaffen og ualmindelig dulig Embedsmand i flere betydelige Poster virkede han gavnligt i Norge, men som Medlem af Regjeringen i Christiania og som Udgiver af „Budstikken" havde han stor Indflydelse paa Nordmændenes Stemning og Domme i de for Norge vigtige Aar 1807 og 8. Iøvrigt stammede denne af Naturen stærkt begavede Mand (ti Aar gammel blev han Student med Berømmelse) vel fra Norge, men var født i Kjøbenhavn.

kraftige Karakter meddelte sig baade hans mundtlige og skriftlige Produktioner, saa at han ej allene blev sin Tids berømteste Taler, men og som lyrisk Digter erhvervede sig et ikke ubetydeligt Navn.

Norges Herlighed.

Boer jeg paa det høie Field,
Hvor en Fin skød en Reen med sin Riffel paa Skien,
Hvor der sprang et Kildevæld,
Og hvor Rypperne plasked' i Lien[1]):
Jeg med Sang vil mane frem
Hver en Skat, som laae skiult udi Klippernes Rifter;
Jeg er glad og rig ved dem,
Kiøber Viin og klarerer Udgifter.
Klippens Top, som Granen bær,
Muntre Sieles Fristad er,
Verdens Tummel neden for
Til min skyhøie Bolig ei naaer.

Boer jeg i den grønne Dal,
Hvor en Elv løber let giennem skovrige Sletter,
Hvor Løvhytten er min Sal,
Hvor den voxende Grøde mig mætter,
Hvor det muntre Faar og Lam
Tripper om, nipper Løv, og hvor Oxnene bøge;
Leer jeg høit ad Modens Kram
Og til Renter, som Rigdom forøge.
Fra min lave rolige Dal
Seer jeg mange Mægtiges Fald,
Sidder paa min Tue tryg,
Og udtømmer en Glædskabs Pokal.

Boer jeg ved den nøgne Strand
Paa en Holm fuld af Æg mellem rullende Bølger,
Hvor en Fuglehær paa Vand
Sild og Brisling og Morten[2]) forfølger:
Trak jeg da en Fiskedræt,
Fuld af Rogn, saa min Baad var paa Vei til at synke,
Og jeg saa blev glad og mæt,
Maa den Gierrige længe nok klynke.
Een Ret er nok paa Nøisomheds Bord.
Fisken svømme! det var et Ord;
Derpaa drak jeg mig et Glas,
Sang og drak Fiskeriernes Flor.

---

[1]) fløj med larmende Vingeslag (pladskede) paa Bjergsiden (Lien).
[2]) en lille velsmagende Fisk, cyprimis rutilus.

Siunger Bierg og Dal og Strand:
Guld af Bierg, Brød af Dal, fuldt af Fiske fra Stranden;
Saa maa Tossen drikke Vand.
Skienker Viin udi Glasset til Randen!
Norges Land er ingen Ørk,
Glæden fødes og der ud af selve Naturen;
Være hvo som vil en Tyrk,
Sidde tørstig og vranten og sturen.
Vi drak Norges Hæder og Held,
Sang om Strand, om Dal og om Field;
Alting blomstre for enhver,
Som vort Land og vort Selskab har kier!

Den Norske Vinter.

Min norske Vinter er saa vakker;
De hvide sneebedækte Bakker,
Og grønne Gran med puddret Haar,
Og trofast Iis paa dybe Vande,
Og Engledragt paa nøgne Strande,
Jeg bytter neppe mod en Vaar.

Nu Dalens muntre Sønner glide
Paa Skier ned fra Fieldets Side
Saa rask, som Piil i Luften fløi;
Nu let paa Skøiter de sig svinge,
Nu Kanefartens Bielder klinge,
Og Luften dirrer af den Støi.

Fra Fieldets Gruber Malmen kiøres,
Og Mastetræ til Stranden føres,
Og Kulden selv gi'er Farten Liv.
Og Snee paa Fielde Veien baner
For norske Bondes Karavaner;
Flid er min Landsmands Tidsfordriv.

Men vi, som Tid med Spøg fordrive,
Og Vennelav med Sang oplive,
I varme Sal ved breden Bord
Vi drak, om vi ei kunde andet,
Skaal for den første Stand i Landet,
Som pløier Hav og dyrker Jord.

Held følge den, som Malmen bryder,
Hvor Jordens haarde Barm frembyder
Forborgen Skat til flittig Haand;
At trodse Død og Storm og Kulde,
At være fri, men Kongen hulde:
Det er den norske Bondes Aand.

Han skaber ikke Porceliner,
Og ei bereder hede Viner,
Men for hans Sved vi kiøbe dem;
Han bygger vore Huse tætte,
Og Vildt, som vi med Smag anrette,
Han bringer os fra Skoven frem.

Fred hvile over Kuldens Bolig,
Der sidder raske Normand rolig,
Beskiærmet mod hver Uvens Vold;
Og Den, som turde Freden bryde,
For sildig skal den Kamp fortryde;
Vi føre Frihed i vor Skiold.

Om alting fryser her i Norge,
For Venskabs Varme tør jeg borge;
Thi der er Ild i Nordmands Bryst.
Kom, Broder! kom, men uden Kulde,
Hverandre indtil Døden hulde,
Syng Venskabs Skaal med mandig Røst!

Misundelse.

Jeg vilde, om jeg kunde, i Dag fremmane en ond Aand af sin mørke Huule. Jeg vilde fremstille den til Skue, og ifald jeg var hældig nok til at beskiæmme den, til at opvække Afskye for den, til at forstyrre dens Roelighed, og drive den ud af sin Forskandsning, skulde jeg ikke have talt forgiæves. Men et Skræk-Billede bliver jeg nødt til at mahle, og Farve behøvede jeg, om der var nogen mørkere end den sorte. Hvor finder jeg da Uhyret? Boer den i Klippernes forborgne Huuler? eller skiuler den sig mellem Sivet i de stinkende Moradser? eller vanker den i Mørket mellem Gravene, mellem Orme og Forraadnelsen? eller leeger den i Havets dybeste Afgrund, og gaaer i Tvekamp med Leviatan? Ney! det er gyseligt at tænke paa; den boer i det menneskelige Hierte. Men for ikke længere at opholde mine Tilhørere med mørk Tale, da er det Misundelsen, jeg agter at beskrive. At tale saa løst hen over Sagen, det er at mahle med vilde Træk; Man

faaer at randsage Hiertets Dybheder, for at sætte det eene ud fra det andet. Lidenskab; hvad er det egentlig vi kalde saa? Det er Villien, som ikke tilstrækkelig styres af Fornuft. Villiens Handlinger ere to Slags: At vælge og at forskyde. Derfor ere og Lidenskaberne to Slags: Enten Følelser af det Gode, eller af det Onde. Trende Hoved-Lidenskaber høre til den første Klasse: Glæde, Kiærlighed, Haab; trende til den sidste: Sorg, Had, Frygt. Man kan med Sandhed sige: at disse tre ere eet. De faae kun forskiellige Navne og forskiellige Skikkelser, alt efter det Gode eller Onde, som ere disse Lidenskabers Gienstand. Glæde er Følelse af et nærværende Gode, som jeg besidder heelt. Kierlighed er en Attraae til at foreenes med det Gode, som jeg deels besidder, og deels endnu meere vil besidde. Haabet er Følelse af et tilkommende Gode, som jeg endnu slet ikke besidder. Sorg er en Følelse af et Onde, som jeg ikke med Ondt kan betale; Had, Følelse af et Onde, som jeg tillige ønsker at betale med Ondt; Frygt, Følelse af et Onde, som endnu ikke er kommen. Dersom disse Følelser styres af Fornuft, ere de ikke andet end Villie, og fortiene ikke Navn af Lidenskab. Sinds Bevægelser ere de vel alle, virkelige Lidelser ogsaa, alle Følelser af det Onde; men all den Stund de ere ordentlige, biedrage de alle til vor Lyksaligheds Beforbring; kun naar de koge over, naar de giøre Opstand mod Fornuften, ere de Plage = Aander. Glæden selv er da et Ruus, eller en Drøm, som fører Mennesket ud paa den glatte Iis. Kierlighed, denne gode Hierters Yndling, bliver en Roeligheds Forstyrrer, og Haabet forvandles til Hunger og Tørst, til Higen og Tragten, saa hæftig, at det ligner en Sygdom. Hvor meget meere da de modsatte Følelser: Frygt bliver Bævelse, Had Raserie, og Sorg Døden; og endnu med alt dette kan jeg finde Undskyldning i Menneskets Svaghed for enhver af disse Plager: Tilsyneladende Farer føde ugrundet Frygt, formeentlige Fornærmelser ubilligt Had, og alt for stor Kierlighed til det Tabte kan frembringe overdreven Sorg. Hertil kommer endnu Forskielligheden i Temperamentet eller Menneskets naturlige Sinds Beskaffenhed. En har af Naturen mindre Friemodighed, hos ham undskylder jeg Frygt; en meere Galde, han opbringes lættere til Had; og han, som førde med sig ind i Verden det sørgelige Arvegods: et tungt Blod, hans bittre Sorg bør vi billigen ynke. Alt dette er endnu naturligt; Men det lader, som en ond Aand blander sig stundom i menneskelige Lidenskaber, og frembringer en Vanskabning, og denne kalder jeg Misundelse. Alt det Engstelige af Frygt, alt det Bittre af Had, alt det Hierteqvælende af Sorg, er ligesom ved Helvedes Gløder sammenkogt, for at udgiøre et særskildt Væsen. Den bleegguule Avind, jeg finder den i Texten, skiønt ikke i all sin Heslighed mahlet, dog med umiskiendeligt Træk udmærket, om det ogsaa kun var disse Ord: Er dit Øye ondt, fordi jeg er god? Thi dette heeder med andre Ord: Er du ondskabsfuld nok, for endog at være misundelig? Og af disse Udtrykke tager jeg An=

ledning til, i Dag at beskrive Misundelsen, og betragte hvad den er: for Hiertet, — for Selskabet, — for Gud.

1) Du bør vide, min Ven! hvad Avind er for dit eget Hierte, og altsaa: a) hvori den bestaaer, b) hveden den kommer, c) hvorvidt den kan rase. a) Den bestaaer da i at føle Glæde over andres Mangler og Sorg over andres Fuldkommenheder. Man seer da strax her, at Glæden, jeg taler om, er ikke den ordentlige, naturlige, os alle medfødde Lidenskab, behagelig Følelse af et nærværende Gode. Ney! den er tvertimod behagelig Følelse af et Onde, som rammer en anden; Men det maae nu vel ogsaa være saa sin egen Sag med denne Behagelighed, den maae nok være blandet med en vis Gysen, en vis Kulde, saa den dog ikke er noget Giæstebud for det Hierte, som føler den. Dette slutter jeg, deels af den Omsorg, med hvilken Vedkommende skiule den, deels deraf, at naar man kommer over den undertiden, er den saa læt at kiende fra reen naturlig Glæde. Smiler den, da synes mig see en Ondskabs Aand, som leeger i hvert Træk; Naar Glæden ellers i et Ansigt er blid som Morgen-Røden, saa er denne, som det gyselige Glimt i Nordvest, der mod Aftenen glaner frem mellem tordensvangre Skyer. Lader den høre sin Skade-Fryd, da ligner den Uglens Skrig, naar den sande Glædens Røst er som en liflig syngende Nattergal. Glæden, den rette, er aabenhiertig, velgiørende: Avinds Glæde er indkneben, listig, og røber en smerteblandet Umættelighed, der endnu immer synes at ønske, at det Onde, som rammer andre, maatte blive verre. Er Avinds Glæde saadan; hvordan skal da dens Sorg være? Unaturlig, som Glæden. Ikke, som anden Sorg, Følelse af det Onde man lider, men smertelig Følelse af det Gode, som vederfares andre. Den gnaver, denne Sorg, den sanker alle Øyeblik og allevegne nye Tønder til Ilden. Kun at see et Menneske glad, det er nok for at bedrøves; at see et Menneske elsket, nok for at hade ham; at see en, som nærmer sig op til en eller anden Fuldkommenhed, det er nok til at frygte, som om der forestod en ødelæggende Fare. Disse ere Grund-Linierne til Avinds fæle Billede; men endog blot derefter saa var det værdt at spørge: b) hveden den kommer. Den kommer ikke af Naturen; Det er allerede viist, den strider mod Naturen, vender op og ned paa enhver ordentlig Lidenskab, sørger, hvor den skulle være glad, er glad, hvor den burde sørge, hader, hvor den skulle elske, frygter, hvor den burde haabe. Den kommer ikke fra Verden; denne kan give dig Anledning til Sorg, til Had, til Frygt, men aldrig i samme Forstand til Misundelse. Hvad skader det dog mig, at en anden er glad; og skulle hans Glæde friste mig, maatte det være til at tage Deel i Glæden, være glad med, og blive Daare med de Glade, om deres Glæde var Daarskab. Jeg seer da ikke rettere, end at ogsaa Avind hører til den Sæd, som Fienden saaede, der Menneskene sove. Er det ikke fornuftstridigt, og endnu mindre skriftstridigt, at een Aand kan virke paa den anden; saa troer jeg skinbarlig, at det er den verste af alle onde Aander, der udbreder, eller indblæser, eller

udspyer, eller, Gud veed hvorledes, meddeeler Siælens Lidenskaber all sin Gift; thi jeg seer intet Diævelens Billede livagtigere, end i det avindsyge Menneske. Men skulle vel dette undskylde, skulle det beroelige nogen, som om han vilde sige: Ja, hvad kan jeg derfor; Slangen bedrog mig; alt hvad der flyder af mit Forhold, maae blive den onde Aands Skyld, ikke min. Ney! men vogter Eder, Christne! og værer aarvaagne hver over sit Hierte; giver ikke Diævelen Rum, Eph. 4. Han flyver, denne Natte-Ravn, at nedlægge sine Æg i hvert yndigt Blomsterbeed; Forskrækkes for sig selv, hver som finder sig behersket af denne Plage-Aand, og sukke til Gud om den Aands Biestand, som er stærkere end den onde, Jac. 4, 5. Han sukke derom, som vi synge: Almægtig Lue! fald du ned, og tænd os an i Kierlighed! Og dette er saa meget meere fornødent, naar vi betænke: c) hvorvidt den kan rase. Jeg taler, man erindre sig det, endnu kun om Hiertet, eller om den Avindsyge selv, og da kan den begynde med at være en Flyvetanke, en kommende og reisende Giæst, men slutter med at boe, at føre Overherredømmet over Siælens Kræfter; den fører ingen Belønning med sig; Mennesket er misfornøyet med alle, med alt, med sig selv. Avind er, siger Salomon, som Raadenhed i Beenene, Ordspr. 14, 30, eller som en indvortes gnavende Beensmerte. Den Mahler tænkte ret godt, der første Gang gav os Avinds Billede, i at mahle os en Qvinde med et mørkt gustent Ansigt, med et Haar, bestaaende af sammenviklede Slanger, med dybt indsiunkne Øyne, som altid ere vrængede til Siden, matte, men hvoraf dog tindre nu og da ligesom Ondskabs Gnister; Men det bedste af alt, det meest talende i dette Billede: hun holder sit Hierte i sin Haand, og gnaver derpaa med sine Tænder. Arme Dødelige, hos hvilken Avind er kommen til Moedenhed! du bær et dagligt Helvede i din egen Barm, der brænder en Ild, og alt det, som er beslægtet med Lykke, med Glæde, med Skiønhed, med Fuldkommenhed, er Tønder til Ilden. Du maatte kunde trives bedst i selve Helvede, hvor du saae lutter Ulyksalighed omkring dig; og vel at mærke: Naar Avind er bleven meest moeden, meest plagende, tør den ikke aabne sig for nogen; thi den skammer sig, den tør ikke sige, hvor inderlig det smerter, at det gaaer en anden vel. Sorgen lættes dog ved at meddeeles; Hadet, som grunder sig paa Fornærmelser, faaer Luft, naar man kan fortælle dem til en Ven. Frygten er meget for at raadføre sig og lære af andre Forsigtigheds Regler; men Avind qvæler sig, Avind fortærer sig, Avind skiænker Gift for sig selv, men døer dog ikke af Giften. Derfor var det et Hoved-Træk i den Forbandelse, Moses lyser over Guds Lovs Overtrædere: En Qvinde skal misunde en Mand i sin Arm, 5 Mose, 28, 56.

Claus Frimann.

Præstesøn fra Sellø i Bergens Stift, født 1746, blev Student i Kjøbenhavn 1762, seks Aar efter Kandidat og 1780 Sognepræst til Davigs Kald i Bergens Stift, senere tillige Provst, i hvilke Embeder han forblev 49 Aar til sin Død.

Den norske Hyrdedrengs Sang.

Hør mig, Skov og Mark og Field!
Mig, som her sidder eenlig og synger paa Tuen;
Endnu er det ikke Qvæl,
Endnu varm skinner Solen som Luen;
Endnu, Lam! I trippe maae,
Endnu lidt maae I, Kidlinger, dandse og springe;
Ind i mørke muret Braa
Var det Synd eder tidlig at tvinge.
Tvingsel giør jo uglad og tung:
Jeg, som selv endnu kun er ung,
Frihed mig for Alt er kiær;
Dandser, Børn! mens jeg synger nu her!

Du, som hist af mørken Uur
Kiger frem, skuer ned fra de høieste Bierge,
Lig der længe nok paa Luur,
Vaagen her seer du Den, som skal værge;
List dig, kom kun, om du tør!
Jeg skal skrige, saa Folket skal høre mig hiemme;
Riflen hænger over Dør,
Den og Trommen dig, Bamse! skal skræmme.
Jaget over Bierg, over Dal,
Mødig Tungen hænge du skal,
Ingen Bøigd dig give Ly,
Hen ad Hekkenfield til skal du flye.

Du, som under Skyen vidt
Flyver om for at finde til Ungerne Føde,
For din sorte Klo saa tidt
Maatte Lammene meenløse bløde;
Hid du stirrer kun omsonst,
Her kun Harm maa du høre, hvor Bielderne klinge.
Her forgieves er din Konst,
Sæt kun andensteds hen med din Vinge!
Rævens Unger — hold dig til dem!
Den har mange, — fire til fem —

Lad dem døe, det lumpne Pak!
Og med dem til din Field-Rede gak!

Saa skal jeg og mine Faar
Kunne vandre omkring her i Dalene trygge;
Naar i Middag Solen staaer,
Under Buskene finde vi Skygge.
Græsset voxer som en Skov
Der i Skyggen, hvor Draaben af Løvet det feder;
Markens Skaber være Lov,
Over Alt han sin Godhed udbreder!
Brænder Tørsten, Elven er der,
Hisset voxe saftige Bær,
Myren staaer af Multer rød,
Tuen sortner med Blaabær bestrøed.

Ove Malling.

Født 1747 paa Taarupgaard ved Viborg, død i Kjøbenhavn 1829 som Statsminister og Chef for Universitetsdirectionen. Vel har han egentlig ikke erhvervet sig noget Navn i Litteraturen; men hans Bog: Store og gode Handlinger o.s.v., er bleven saa udbredt og bekjendt og har været saa anseet for en god og gavnlig Læsning for Ungdommen, at vi ikke vilde undlade at medtage et Par Prover af samme. Da imidlertid den nationale Følelse og dermed Interessen for Fædrelandets Historie i de senere Tider er bleven mere levende og almindelig, saa er denne Bog bleven afløst af „Fortællinger af Fædrelandets Historie" af Frederik Barfod, der unægtelig meget bedre tilfredsstiller Nutidens Fordringer.

Fiskerne af Hornbek.

I Aaret 1775 indstrandede et Skib imellem Fiskerleierne Hornbek og Villingebek paa Kronborg Amt. Skibet, som var bestemt til Skotland med Byg, førdes af en engelsk Skipper, Thomas Bruun, og havde foruden ham endnu fem Mand ombord. Det var om Efteraaret i en mørk og stormende Nat, at disse ulykkelige Mennesker maatte friste saa haard en Skiebne. De ventede kun efter Dagens Anbrud, for at see hvor de vare, og hvad Haab de kunde giøre sig om Redning. Dagen kom; de saae sig et Bøsseskud fra Landet og raabte om Hielp. Ved disse ynkelige Raab forsamlede Bønderne af Hornbek og Villingebek sig paa Strandbredden. De satte Baade ud for at roe ombord; men Stormen blev ved at rase saa stærk, at det ei var muligt at trænge igiennem. Ofte giorde de Forsøg derpaa; men Forsøgene mislykkedes; de maatte hver Gang vende tilbage uden at naae deres Hensigt. Imidlertid stode de arme Skibbrudne paa Vraget overladte til dem selv.

Trættede af forrige Nats Arbeide, udmattede af Kulde, Hunger og Angest, tabte de efterhaanden Mod og Styrke, og styrtede døde ned ved Siden af hinanden. Hen paa Eftermiddagen vare aleene Skipperen og Styrmanden tilbage. Styrmanden, forfærdet ved at see Ligene omkring sig, besluttede da at anvende de sidste Kræfter, han havde tilbage, paa at svømme i Land. Han omarmede Skipperen, sagde ham Farvel, og kastede sig derpaa ud. Men neppe var han kommen nogle Favne ud fra Vraget, før et Stykke flydende Træe stødte paa ham; det knusede hans Hoved; han sank. Alle disse ynkelige Scener maatte Bønderne paa Strandbredden være Tilskuere til. Enhver Scene havde rørt dem. Denne sidste satte dem i saadan Bevægelse, at de paa nye begyndte at beraadslaae om det da ei paa nogen Maade skulde være mueligt at redde Skipperen, som nu ene var tilbage. Da traadde frem Huusmændene Anders Jensen, Peder Jensen, Svend Bagge, og Tieneste-Karlene Jens Larsen og Svend Pedersen, alle af Hornbek, og forbandt sig til at vove det alleryderste paa det sidste Forsøg. De sætte sig i en Baad, lægge Aarer til, anspænde alle Kræfter, arbeide sig frem igiennem Bølgerne, naae endelig ud til Vraget, tage Skipperen med i Baaden, arbeide sig igien tilbage og bringe ham i Land til almindelig Glæde. Den halvdøde Mand blev derpaa baaren op i et Huus, hvor de forfriskede ham efter deres fattige Evne det bedste de kunde, indtil han kort efter blev modtagen i Tronning-Møllen, et Sted der i Nærheden, hvor han ved omhyggelig Pleie efterhaanden fik Liv, Helbred og Styrke igien. Da Skipperen var kommen til sig selv, og saae disse gode Folk, som havde vovet sit Liv for at redde hans, tog han frem de Penge, han havde hos sig, og bød dem en Deel deraf. Men saa modige de før havde været til at gaae Faren imøde, saa uegennyttige vare de nu. De forlangde ingen Belønning, men ansaae det for Pligt, at have udrevet en ulykkelig Mand fra Døden. Dog! deres ædle Handlinger fortiende Belønning og fik den. En indfødt dansk Mand, som lever uden for Fædrenelandet, da han hørde Fortællingen derom, glædede han sig over sine Landsmænd, og besluttede at vise dem den Skiønsomhed, der tilkom dem. Til den Ende tillagde han enhver af benævnte fem Personer 25 Rigsdaler saa længe de leve. Disse Gaver nyde de nu aarlig. Naar nogen af dem døer, skal hans Anpart deles mellem de overlevende, og den, der bliver sidst tilbage, nyder de fulde 125 Rigsdaler aarlig paa sin Livstid.

Jens Munks Reise til Grønland, Aar 1619.

Grønland havde i de ældre Tider lagt under Norge og dreven Handel med dette Rige. Hen i Tiden var Handelen bortfalden, og da de nordiske Riger indvikledes i Krige indbyrdes og Krige mod Fremmede, var dette Land for en Tid bleven reent glemt. Efterhaanden,

som Urolighederne sagtnedes, havde man igien begyndt at tænke derpaa. Der var Tid efter anden giort Forsøg paa at opdage det paa nye, for at oplive den forrrige Handel; men Forsøgene havde deels været svage, deels uheldige. Christian den Fierde, som selv var aarvaagen og virksom, og tilbøielig til at sørge for Handelens Tilvext, kunde ikke vide, at der var saadan en Handelsvei til, uden at ønske den bekiendt. Han lod derfor Tid efter anden giøre Forsøg paa at beseile Landet, men fornemmelig 1619, da han lod to Skibe udreede, satte Capitainen Jens Munk til at føre dem, og gav ham Befaling til, ei aleene at besee Grønland selv og Farvandene paa den nordvestlige Side, men fornemmelig at eftersøge, om der kunde findes en Vei norden om Amerika til Asien. Munk lagde ud i Maj Maaned. Han styrede op forbi Forbierget Farvel ind i Hudsonsbay. Han arbeidede sig frem giennem Drivisen fra en Kyst til en anden. Hvor han kom, plantede han sin Konges Navn og Vaaben, og gav Stederne Navne.

Paa denne Vei vare de allerede ofte i Fare mellem Isen og leed meget af Kulde og Storm. Men hen i September Maaned blev det endnu værre. Frost, Taage og Sneefog toge meer og meer til. De kunde ei udholde Søen længere; de maatte søge til Land, og traf ind i en Huk under Grønland, hvor Naturen syntes saa got som uddøet. De saae her kun Iis, Skov og vilde Dyr: intet Menneske og intet Spor til Mennesker. Men i Mangel af bedre maatte de her vælge deres Vinterleie, og oppebie en mildere Aarsens Tid til enten at gaae videre eller vende tilbage.

Da dette var besluttet, slæbde de deres Skibe saa høit op paa Landet som muligt. De satte Bolværk uden om dem, for at hindre Isen fra at støde paa og beskadige dem: de bygde sig to smaae Hytter paa Landet; og da alting saaledes var sat i Stand, sloge de sig til Rolighed i denne vilde og ubeboede Egn.

De første Vintermaaneder gik hen uden at de mærkede større Besværligheder end dem, de kunde formode sig. Folket gik paa Jagt, de skøde Biørne, Harer, Ryper og andet Vildt: de tillavede sig Retter deraf, og disse forfriskede dem. Men efter Nytaar voxede deres Nød Dag for Dag. Kulde og Uveir tog til. Deres Viin, deres Øl og Brændeviin frøs i Fadene. De maatte hugge det i Stykker og tøe det ved Ilden, før de kunde nyde noget deraf, og naar det end var optøet, vare Kræfterne, som skulde styrke og opvarme, borte. Mangel af Forfriskninger foraarsagede Sygdomme, og Sygdommene bleve dødelige. Vel havde de bragt adskillige Lægemidler med sig; men deres Feltskier og Præst vare iblandt de første, som døde; og efter dem var ingen, der forstod sig paa at vælge de rette Midler, eller bruge dem i beleilig Tid.

Det eeneste man altsaa havde at haabe til, var Foraaret og mildere Luft. Denne kom; men uden at medbringe de Virkninger, man havde ventet. Sygdommen blev endnu almindeligere og farligere: den angreb alle uden Forskiel; de døde bort een efter anden; saa at i

Junii Maaned vare ei flere tilbage af alt Mandskabet paa begge Skibene end Munk og tvende Skibsfolk. Det varede ei længe førend ogsaa de blive angrebne og maatte ligge, Munk paa et af Skibene, og de andre i en af Hytterne. Der laae de uden at kunne hielpe hinanden, og uden at kunne faae Hielp af nogen.

Munk, som stedse havde viist et usvækket Mod, begyndte nu først at tvivle om Liv og Redning; dog forfærdedes han ikke. Saasnart han mærkede sig angreben, giorde han sin Dagbog færdig, lagde den fra sig, skrev en Seddel, hvori han bad den, der først landede der paa Stedet, at han vilde begrave hans Legeme, og sende hans Dagbog til Kongen af Danmark; og da alt det var i Orden, lagde han sig selv hen i en Krog af Skibet, og ventede sin Død.

Den havde og uden Tvivl blevet ham vis, om ei en anden Plage, endnu haardere end Sygdommen selv, havde drevet ham af Leiet. De sidste, som var bortdøde, laae endnu omkring i Skibet ubegravede; thi Munk havde i de sidste Dage ei havt Styrke nok til at slæbe dem bort. Disse Lig udbredte saa utaalelig en Stank, at Munk, saa syg som han var, maatte samle alle de Kræfter, ham endnu var tilbage, og krybe frem paa Dækket, fornøiet med at døe der, fordi han nu i sin Dødstime kunde aande en friere Luft.

Imidlertid vare de tvende Mænd i Hytten komne paa Benene. Da disse fornam, at Munk endnu var til, krøbe de ud til Skibet og hialp ham i Land. Han blev glad ved at see dem, og de ved at kunne hielpe ham: de opmuntrede hinanden til at takke Gud og ikke lade Modet falde. Derpaa krøbe de ud i Sneen, og opgravede Urter og Rødder, for at faae Safter til Vederqvægelse, og dette Paafund hialp dem igien til Helbred, saa at de inden kort Tid kunde jage og fiske som tilforn.

Nu blev vel Aarsens Tid nogenlunde beqvem til Tilbagereise. Men hvorledes vove sig ud, tre Mand aleene i et Skib, og ud i den vilde Søe, fra Grønland til Danmark? Faren var afskrekkende: der behøvedes stærke Siele kun til at tænke derpaa. Men Munk og hans tvende Skibsfolk torde endog vove sig i den, og haabe at overvinde den. De arbeidede længe for at faae det mindste af Skibene ud fra Grunden; de flikkede derpaa det bedste de kunde; de anraabde Gud om Held og Lykke, og gave sig derefter paa Reisen i Julii Maaned. Skibet tumledes om paa Søen i meer end 2 Maaneder. Snart stod det fast i Isen, snart drev det for Stormen; Munk med sine tvende Folk maatte saa got som uden Ophør vaage og arbeide ved Roeret, ved Seilene, ved Pompen. Men endelig saae de Frugten af deres utrættede Mod. De landede under Norge, og kom siden ned til Kiøbenhavn. Munk havde paa denne Reise udstaaet saa meget, at han havde været at undskylde, om han siden efter havde frygtet baade for Søe og Reiser. Men tvertimod finde vi om ham, at han siden efter ei aleene gik til Søes som en kiek Mand i Krigen; men skal endog, da denne var til Ende, have opmuntret nogle Adelsmænd og formuende

Borgere i Kiøbenhavn til at oprette et Selskab, og udreede tvende Skibe, som skulde gaae paa nye til Grønland under hans Anførsel, da han troede nu at kunne blive lykkeligere. Skibene bleve bragte i Stand. Munk var færdig at gaae om Bord igien. Men i det samme blev han syg og døde, og dermed faldt Anlægget bort.

Edvard Storm.

Født 1749 i Vaage i Guldbrandsdalen, hvor hans Fader var Præst, blev Student 1765, var i endel Aar Bestyrer af Efterslægtsskolen i Kjøbenhavn, og døde 1794. Blant hans originale Fabler og Fortællinger ere mange gode og blant hans lyriske Digte har Zinklarsvisen, der besynger en Begivenhed i Aaret 1612 i den Kalmarske Krig, med Rette faaet stor Berømmelse. Iøvrigt har Storm den mærkelige Fortieneste, at han har digtet 9 skiønne og ægte nationale Viser i Guldbrandsdølernes Dialekt, som ere blevne til virkelige Folkesange og kjendes og synges overalt i Norge.

Guldbrandsdølerne og Herr Zinklar.

Herr Zinklar drog over salten Hav,
Til Norrig havs Cours monne stande;
Blandt Guldbrands Klipper han fandt sin Grav,
Der vanked saa blodig en Pande.

Herr Zinklar drog over Bølgen blaa
For svenske Penge at stride;
Hjælpe dig Gud! du visselig maa
I Græsset for Normanden bide.

Maanen skinner om Natten saa bleg,
De Bover saa sagtelig trille;
En Havfru op af Vandet steg,
Hun spaaede Herr Zinklar ilde:

„Vend om, vend om, du Scotske Mand!
Det gielder dit Liv fage [1]);
Kommer du til Norrig, jeg siger for sand,
Ret aldrig du kommer tilbage."

---

[1]) Ordet fage, som ikke findes i det gamle nordiske Sprog og kun meget sjelden i Skriftsproget, betyder snart, hastig. Undertiden have Forfattere forvekslet det med fager, smuk.

„Led er din Sang, du giftige Trold!
Altidens du spaaer om Ulykker;
Fanger jeg dig engang i Vold,
Jeg lader dig hugge i Stykker."

Han seiled i Dage, han seiled i tre,
Med alt sit hyrede Følge;
Den fierde Morgen han Norrig mon see,
Jeg vil det ikke fordølge.

Ved Romsdals Kyster han styred til Land,
Erklærende sig for en Fiende;
Ham fulgte fiorten hundrede Mand,
Som alle havde Ondt i Sinde.

De skiændte og brændte, hvor de drog frem,
All Folkeret monne de krænke;
Oldingens Afmagt rørte ei dem,
De spotted den grædende Enke;

Barnet blev dræbt i Moderens Skiød,
Saa mildelig det end smiled.
Men Rygtet om denne Jammer og Nød
Til Kiernen af Landet iled.

Baunen [1]) lyste, og Budstikken [2]) løb
Fra Grande [3]) til nærmeste Grande.
Dalens Sønner i Skiul ei krøb,
Det maatte Herr Zinklar sande.

„Soldaten er ude paa Kongens Tog,
Vi selv maae Landet forsvare;
Forbandet være det Niddings-Drog,
Som nu sit Blod vil spare!"

De Bønder af Vaage, Lessøe og Lom,
Med skarpen Øxe paa Nakke,
I Bredebygd tilsammen kom:
Med Scotten vilde de snakke.

---

[1]) d. e. Ved, som antændtes fra Høj til Høj for at tilkjendegive Fjendens Ankomst.
[2]) d. e. en med visse Tegn mærket Pil eller Kjep, som fordum blev ombaaret i Bøjgderne, for at sammenkalde Almuen til Thinge eller til Landets Forsvar.
[3]) Nabo.

Tæt under Lide [1]) der løber en Stie,
Som man monne Kringen kalde;
Lougen [2]) skynder sig der forbi:
I den skal Fienderne falde.

Riflen hænger ei meer paa Væg,
Hist sigter graahærdede Skytte;
Nøkken [3]) opløfter sit vaade Skiæg,
Og venter med Længsel sit Bytte.

Det første Skud Herr Zinklar gialdt,
Han brøled og opgav sin Aande;
Hver Scotte raabte, da Oberſten faldt:
„Gud frie os fra denne Vaande!"

„Frem Bønder! Frem I Norske Mænd!
Slaaer ned, slaaer ned for Fode!"
Da ønsked sig Scotten hiem igien,
Han var ei ret lystig tilmode.

Med døde Kroppe blev Kringen strøet,
De Ravne fik nok at æde;
Det Ungdomsblod, som her udflød,
De Scotske Piger begræde.

Ei nogen levende Siel kom hiem,
Som kunde sin Landsmand fortælle,
Hvor farligt det er at besøge dem,
Der boe blandt Norriges Fielde.

End kneiser en Støtte paa samme Sted,
Som Norges Uvenner mon true.
Vee hver en Normand, som ei bliver hed,
Saa tit hans Øine den skue!

Priisspørgsmaalet.

Fabel.

I de for Dyrene saa ærefulde Dage,
Som kom og hastig gik igien,

---

[1]) en Bierg-Side. [2]) en stor Elv, som løber igiennem Guldbrandsdalen.
[3]) Elvguden.

Jeg mener: i de gyldne Tider,
Da Dyrene, fra Biørne indtil Mider,
Fra Hvale indtil mindste Muslinge,
Besad Fornuft, og kunde bedre tale,
End største Delen af vor Alders Junkere:
I denne saa brillante Alder
Sin Republik Kong Løve sammenkalder,
Og siger: „Hver opmærksom høre til!
Et vigtigt Spørgsmaal jeg udsætte vil;
Hvo det besvarer bedst, han skal en Tiger være,
Og dette Navn er ingen liden Ære."
Enhver giør taus sin Hjerne ryddelig,
Og i det glade Haab lykønsker sig,
At Prisen bliver hans. Det store ventede
Problem fremstiller sig: „Hvad er det stærkeste
I Verden? Tænker vel, Børnlille! før I tale." —
Herr Mikkel fremkom først, en stor Politicus,
Som haabede at stiæle ved et Puds
Den stolte Præmie. Han vifted med sin Hale,
Nedbøied sig for Løven og udbrød
I Lovsang over sammes Kræfter,
Som noget, hvorfor alt det Levende er nød
Ydmygelig at give efter.
Han raabte, pegende til Løvens Gab:
„Hvo har vel slige skiønne Tænder?
Mon Nogen Mage til de Sener kiender,
Der styrke, og de Kløer, der pryde denne Lab?"
Som gammel Hofmand vidste han,
At Hyklerie de Store vel behager;
Hans Regel var: Berøm din Overmand,
Og du hans Hierte til din Fordeel strax indtager.
De andre Dyr bemærked Rævens List,
Dog turde ingen Siel af anden Mening være.
Men endelig fremstod en mager Hund tilsidst,
Og raabte overlydt: „Det er de Stores Ære,
At høre og at taale Sandheden.
En Løve er vel stærk, men Hykleren
Er endnu stærkere. Hiin knuser sine Fiender,
Men denne Siel og Hierte overvinder.
Han sniger sig i hver en Fæstning ind,
Hans Troldom giør Fornuften blind,
Og Dyden værgeløs. Den Vise selv, som gik
I Kamp mod Gierrighed, mod sandselige Lyster,
Som drabelig udholdt saa mange Dyster,
Og altid Seier fik;
Han fældes i et farligt Øieblik

Af Smiger, og er her en usel Kryster.
Man kiender Hykleren, man hader og afskyer
Hans falske Kunst, og for et giftigt Dyr
Ham holder; dog med villigt Øre
Enhver hans Lovsang gider høre,
Naar man den barske Sandhed flyer.
Jeg mig paa hvers Erfarenhed beraaber,
Og altsaa, naadige Herr Løve! haaber,
At Præmien bli'er min." — Om Hunden blev en Tiger,
Derom min Autor ei et Bogstav siger.
Alt hvad han lægger til, er dette,
At Bæveren, som næst ved Hunden sad,
Tilhviskede ham: „Du mager er med Rette!
Man seer paa Dig, at Sandhed føder Had,
Og at dens Talsmænd faae kun lidet Mad!"

Niels Treschow.

Født i Drammen 1751, blev 1780 Rector i Helsingør, siden i Christiania, 1803 Professor i Filosofien ved Kjøbenhavns Universitet, hvilket han 1813 forlod for i samme Egenskab at gaa op til det nyoprettede norske Universitet; udnævntes to Aar derefter til Statsraad og Chef for det gejstlige og litterære Departement i den norske Regjering, og døde 1833. Foruden mange interessante mindre Afhandlinger har han leveret en hel Del filosofiske Værker, som vidne om et lyst Hoved, stor Lærdom, selvstændig Tænksomhed og fordomsfri Sandhedskjærlighed, og ere skrevne i et fatteligt og tiltrækkende Sprog.

Om Selvraadighed, Egensindighed og Herskesyge.

Friheds Lystens Udsvævelser bestaae fornemmelig i Selvraadighed og Egensindighed. Selvraadighed er en lidenskabelig Tilbøielighed til en ufornuftig Virksomhed. Mangel af Kultur undfanger, Vaner forøge og styrke samme. Alle uopdragne og raae Mennesker ere derfor selvraadige. Om de end ere Slaver, saa lyde de blot af Tvang: deres Forstand og Tilbøieligheder selv bringes dog aldrig under Fornuftens Love. Ja hindrer man end denne misforstaaede Friheds Lyst fra at yttre sig paa en Maade, udbryder den desto meere paa en anden. I despotiske Stater maa man ofte tillade Pøbelen Udsvævelser, see igiennem Fingre med Voldsomheder og Forbrydelser, som man i de frieste paa det haardeste vilde straffe. Naar geistlige Despoter have villet underkue den menneskelige Forstand, nødtes de derimod til at løse Sædernes Tømme, lette Straffene for Misgierninger eller Middlerne til Forsoning.

Selvraadighed yttrer sig enten overalt og hos alle lidet dannede Personer fast paa samme Maade, eller i en vis Egensindighed til at handle, tvertimod rigtige Grundsætninger, efter selvvalgte og Enhver særegne Maximer, der kan være ligesaa mangfoldige og forskiellige som Menneskers udvortes Forbindelser, Sædvaner, Temperament og Idiosyncrasie. Denne Frihedslystens Udartning er endnu vanskeligere at overvinde end den forrige, fordi den er mere bestemt og ligesom concentreret i sin Retning mod et eneste Formaal. Vaner, som deraf reise sig, maa Herskesygen skaane. Den romerske Almue var i Republikens Tid vant til offentlige Skuespil, Høitideligheder, Valgdage, Triumphtoge: disse bød Augusts Klogskab ham at beholde. Kongenavnet og Diademet vilde have bragt den til Oprør: han foretrak derfor andre Titler og Hæderstegn. Muhamed kunde indføre en ny Regiering og Religion, men Kaaba blev, som tilforn, et helligt Sted, Blodhævnen maatte fremdeles staae ved Magt. Peter den førstes Reformer vare i det Hele Russernes Frihed ei ugunstige: men, at de skulde klippe deres lange Skieg, bragte Mange blandt dem til Fortvivlelse: og indtil denne Tid betale disse Starovertsi eller Roskolniki heller en aarlig Skat, og see sig udelukte fra al Forfremmelse, end lade sig deres Skieg berøve. Saa stærk er denne Lidenskab, naar den ved Vanen er hærdet, og trykket ved nogen Tvang. Englændernes Spleen og Whims ere bekiendte. Da borgerlig Frihed efter deres Mening bestaaer i en Ret til at giøre Alt hvad Lovene ei udtrykkelig forbyde; saa synes de ved deres Luner at ville vise hvorvidt denne Frihed kan gaae: derfor ere disse mest almindelige hos dette vel meget civiliserte, men af Temperament hypochondriske Folk.

Er Friheds Lysten forenet med megen Aandskraft og planmæssig Virksomhed, bliver den let til Herskesyge, som er en heftig Tilbøielighed til at bestemme Andres Handlinger, Sindelav og Meninger: da Herredom baade giver Sikkerhed for ei selv at blive tvungen, og udvider Virkekredsen. Saavidt den er ganske reen, og ingen anden Lidenskab eller Tilbøielighed dermed blander sig, attraaer den intet andet. Den, der har Lyst til at udvide sit Huus eller Grændserne af sine Agre, fordi de efter hans Plan ere alt for snevre, finder en Hindring i sin Naboe. En anden, der, som Plato, troer at have fattet Ideen om den bedste Statsforfatning, er ei istand til at udføre den, med mindre noget Folk frivillig eller tvungen underkaster sig hans Love. Han prøver nu, hvorvidt hans Plan vil lykkes, anstiller Experimenter med Nationer, ligesom Naturforskeren med Dyr eller livløse Ting, uden nogen anden Hensigt med dette Foretagende. Ærgierrighed selv, skiøndt nær forvant, er dermed dog ei nødvendig forbunden: thi Herskesygen foragter tidt alle menneskelige Domme, lader sig nøie med indvortes Ære, og er med sig selv tilfreds. Langt mindre er den altid egennyttig, og har enten Fordeel eller Vellyst til Øiemed. Det er ei usædvanligt, at see herskesyge Personer nøisomme, uden Stolthed nedladende, velvillige, leve for Verden,

eller andre Mennesker mere end for sig selv. Man finder denne Charakter ikke sielden hos Erobrere, der have været elskede blandt deres Egne ligesaa meget som beundrede, ja undertiden endog hos de Overvundne, som Theoderik og Gustav Adolph, have fortient uskrømtede Lovtaler og varige Æreminder. Herskesyge, skiøndt altid uretfærdig, fordi den berøver Andre den Frihed, paa hvilken den selv setter saa megen Priis, drives derfor ofte af en almindelig Velvillighed, men synes gemeenlig haard, fordi den desto tiere nødes til, efter at den har opoffret sin egen, at sette al anden privat Fordeel tilside, jo større dens Planer ere, og jo flere Tider eller Folk de indbefatte. Sielden eller aldrig turde den alligevel være gandske reen. Men dette gielder ligesaa vel om enhver anden Lidenskab: i et videnskabeligt Foredrag bør de ikke desmindre saaledes betragtes, naar man derom vil giøre sig et gandske tydeligt Begreb.

Herskesygen er enten verdslig eller geistlig: den første attraaer Herredom over udvortes Handlinger, den anden over Andres Meninger og Domme. Heraf den saa kaldte Intolerans og Forfølgelses Aand, der ei bør tilskrives Geistligheden eller Præsteſtanden alene. Erfarenhed og Sagens egen Natur beviser, at den ei er nogen Stand særegen. Foruden Geniestolthed og Egennytte, kan Grunden dertil ogsaa være fast Overbeviisning ei alene om visse Meningers Rigtighed, men fornemmelig om deres Nødvendighed og Nytte for det hele Selskabs sande Vel, eller for Udførelsen af en i sig selv velgiørende Plan.

Om Sorg og Glæde.

Den egentlig saa kaldte Glæde stiger ikkun sielden til samme Grad af Heftighed, som Sorg i samme Bemærkelse. I Almindelighed ere de behagelige Følelser ei ligesaa stærke som de ubehagelige, — et stort Beviis, at Menneskets Endemaal ei er Nydelse — Glædens Virkninger kan derfor vel undertiden være meget voldsomme; men Sorgens er det endnu baade langt tiere og mere. At en pludselig Glæde kan qvæle, har Zimmerman i hans Bog om Erfarenheds Nytte i Lægevidenskaben med adskillige Erfaringer beviist; men hvor mange flere kunde man ei anføre, der lære, at Sorg kan dræbe! I begge Tilfælde har ikkun det første Indtryk saadan Følge. Glæden er en Lystild, der snart adspreder sig, og tidt ei engang efterlader nogen Varme tilbage. Den svækkes stedse med Tiden, fordi det Virkelige sielden svarer til vor forudfattede Mening om dets Ypperlighed. Vi ere lykkelige, om det, der bliver igien, forskaffer os en Tilfredshed, der aldrig kan være skadelig. Endskiøndt Sorgen ogsaa sløves med Tidens Længde; saa bøder den dog ikke, som Glæden, paa den forlorne Kraft, men bliver ved at nage derpaa indtil Enden.

Man har undret sig over, at Mennesker give ligesaa snart Sorgen som Glæden Rum. Det er langt fra, at den Bedrøvede søger at slaae sit Tab af Tankerne: han giør sig tvertimod al Flid for at nære Erindringen deraf, og giøre den ret levende. Vi betragte Billedet af elskte Personer, som ere døde, med den største Interesse, deres Levninger ere os dyrebare, skiøndt de oprippe Sorgen paa ny. Johanna af Castilien beholdt sin Gemahls, Philip den førstes, Lig hos sig i en meget lang Tid, og vilde ei tillade det at begraves. For at begribe dette Særsyn kan a) i Almindelighed bemærkes, at enhver Lidenskab og Affect søger at holde sig selv vedlige; deels imod vor Villie, formedelst det første Indtryks Heftighed, som er vanskeligt at udslette; deels med Forsæt, fordi de ubehageligste Ting vække vor Virksomhed, og derved frembringe Følelser af vor Kraft, der, som saadanne, altid ere behagelige. Heraf reiser sig hos Mange ligeledes en Lyst til Farer og Eventyrer. Mangle virkelige, saa kæmpe de, som Don Qvixot, med Uhyrer, som deres egen Phantasie har skabt, og danne sig selv Sorgens og Frygtens, ligesaa vel som Glædens og Haabets, Formaale. b) I heftige Sindsbevægelser handle vi tvertimod vort eget Øiemed, og vælge dertil de mest upassende Middler. Sorgen kan ingen fornuftig Hensigt have uden at trøste sig, ved at svække og fierne Forestillingen om det Onde. Men, isteden for dette Middel, søger den at holde den forlorne Gienstand tilbage, og gribe Skyggen, naar Legemet eller det Reale er forsvundet. Vist nok besidde vi ingen Ting, uden saavidt som vi forestille os samme, og derved forbinde den med os selv. I denne Tanke stræber den Sørgende at give Indbildningen samme Liv som Sensationen selv: og dette lykkes ham undertiden saa vel, at han derover forfalder til Sværmerie, ja til Affsindighed. Den før anførte Dronning bragte det deri saa vidt, at hun holdt sin Gemahl for endnu levende, og, da hendes Jalousie var meget stor, tillod hun ingen Dame at bevogte Liget. c) Sorgen, der iøvrigt qvæler al udvortes Virksomhed, fordi den forestiller sig Tabet som uopretteligt, har intet andet tilbage end at anstrænge sin Indbildningskraft, for at vedligeholde de svage Levninger af det Forlorne. Den Fortvivlede stræber derfor ikke at afværge eller læge det Onde, han anseer for ulægeligt, men bebreider sig dog selv bagefter denne Forsømmelse. Den blotte Mulighed, af at det Tabte havde kunnet reddes, er ham kier at tænke paa, endskiøndt denne Tanke saarer.

Glædens og Sorgens udvortes Kiendetegn ere funklende og matte Øine, Ansigtets Rødme eller Blegbed, Smiil eller Taarer. Men endskiøndt de nærmeste Aarsager til disse Særsyner af Anatomien og Physiologien nogenledes ere bekiendte; saa er det dog ingenlunde klart, hvorledes hine Sindsbevægelser ved de dertil bestemte Maskiner eller Organer kan frembringe disse Virkninger, eller hvorfor enhver Affect just yttrer sig paa denne, ei paa nogen anden Maade.

Overhovedet er Affecternes Indflydelse paa Legemet aabenbar, deres udvortes Kiendetegn visse og bestemte, men caussal Forbindelsen mellem begge hidindtil skiult. Alligevel er det forvirrede Begreb, vi derom have, saa klart, at naar vi for første Gang skulde see Nogens Smiil eller Taarer, vilde vi neppe holde det første for Udtryk af Sorg eller det andet af Glæde. Den Spænding, vi hist, den Slappelse, vi her blive vaer, vilde rimeligviis strax lade os formode, hvad Aarsagen dertil var. Om Graad især ere følgende Setninger at bemærke: a) Den dybeste Sorg er gierne stum, og taler ei engang ved Taarer. Dens Blegked røber, at Blodet er standset i sin Fart til Yderdelene: og deraf kommer det, at Taarekirtelen da ei heller afsondrer denne Vædske. Med samme kommer den forrige eller endnu større Rødme tilbage. b) Taarer røbe Svaghed, naar de ofte og ved den mindste Leilighed udgydes, men relativ Styrke, naar kun de vigtigste kan udpresse dem, ved hvilke svage Personer ville blegne og blive stumme. Den Vises og Heltens Taarer, som Jesus's over Jerusalem, ere derfor yderst betydende. Digterne lade vel undertiden de største Mænd græde, men kun almindelige Fruentimre hyle eller udgyde Taarestrømme. Naar Virgilius lader Hector saaledes fremstille sig for Æneas i Drømme, saa var Helten ikke mere, men en svag Skygge kun tilbage. c) Taarer lette ikke Sorgen, men den lettede Sorg tillader Taarer igien at rinde. Det hemmede Omløb bliver derved frit, det beklemte Bryst begynder atter uden Besværlighed at udvide sig: Altsammen Følger af det før Anførte.

Ole Johan Samsøe.

Født i Nestved i Sjelland 1759, hvor hans Fader var en velhavende Borger. Han blev Student 1776. Da ingen bestemt Embedsvirksomhed havde noget Tiltrækkende for ham, og han haabede ved sin Fædrenearv at kunne see en tarvelig Fremtid betrygget; saa tog han ingen Embedsexamen, men overlod sig til det fri Studium af Videnskab og Kunst, som ene kunde tilfredsstille hans aandelige Trang og Ønsker. I et Par Aar, 1782—84, rejste han udenlands, mest i Tyskland og Frankrig. Kort efter hans Hjemkomst oprettedes en Opdragelsesanstalt for de unge adelige Pager ved det Kongelige Hof i Kjøbenhavn, hvor Samsøe blev ansat som Lærer, og i hvilken Stilling han arbejdede med Flid, Iver og Talent; men 1791 ophævedes denne Anstalt igjen. Senere fungerede han som Lærer ved Frue-Latinskole og derpaa ved Borgerdydskolen i Kjøbenhavn; men poetiske Produktioner optoge dog nu hans meste Tid indtil hans Død, som indtraf i Begyndelsen af Aaret 1796. Hans Nordiske Fortællinger og det fortræffelige Sørgespil Dyveke lade os meget beklage hans tidlige Bortgang, saa meget mere, som han havde udkastet Planer og Begyndelser til adskillige historiske og dramatisk-tragiske Værker; men, besynderligt nok, hans Venner fandt kun Lidet af de skriftlige Efterladenskaber, som de med Grund havde ventet at finde iblant hans Papirer. Højst mærkelig er den paafaldende Lighed, som de fire første

fortræffelige Akter af den af Sander udgivne Tragedie Niels Ebbesen have med Samsøes Arbejder, og den totale Forskjellighed, som den jammerlige femte Akt har fra de fire foregaaende.

Scener af Dyveke.

Et Sørgespil i fem Acter.

Tredie Act.

Dyvekes Værelse.

Første Scene.

Dyveke, Kong Christian den Andens Elskede (er beskiæftiget med at pakke nogle Breve sammen).

Jeg maa dog læse det sidste af disse kiære Breve — (læser). Nei! det er ikke saa varmt, som de første, før Elisabeth kom; — men dog er det mig saa kiært. — Han kalder mig dog sin Dyveke — det skal følge med, men ligge sidst — og ikke læses saa tit, som de andre. (Binder Brevene sammen.) Nu har jeg intet mere at tage med — disse Breve — dette kiære Billede, og denne Ring (sætter den paa Fingeren). See, nu er jeg færdig. (Lægger Pakken og Portraitet ind i sit Skab). Gid nu Slotsherren vilde komme snart, medens jeg endnu har Mod.

Anden Scene.

Klaudia, en gammel Pige, som er Dyvekes Kammerfrue. Dyveke.

Klaudia (kommer imidlertid ind, og giør sig et og andet Ærende). Hvorledes er det med Dem?

Dyveke. Godt, kiære Klaudia!

Klaudia. Godt, siger De? Og jeg kan jo see, De har grædt! — Hvad har jeg giort Dem, at De saaledes vil skiule Dem for mig? De græder, og tier — saadan har jeg aldrig seet Dem før.

Dyveke. Nu græder jeg ikke længere, gode Klaudia! jeg har ikke i lang Tid været saa roelig.

Klaudia. O! Gud naade Dem, som De er roelig! Det er den Slags Roelighed, som man har, naar man er meest ulykkelig. Dem slemme Pater Johan — hvad giorde han nu saa længe hos Dem igien? — nu har han vist plaget Dem paa ny. — Den Munk — den Munk.

Dyveke. Vær ikke vred paa ham, det er just ham, der giør mig roelig. — Han har aabnet mine Øine. — Jeg vil komme til at takke ham derfor; men endnu kan jeg ikke.

Klaudia. Giør han Dem roelig? ja ulykkelig vil De sige! — aabenbar Dem for mig — det er ikke Nysgierrighed af mig, det veed De nok; men jeg vilde saa gierne trøste Dem, om jeg kunde — i det mindste dele Deres Sorg med Dem; men De tier saa stille. — De

har vist fattet en eller anden Beslutning, som jeg frygter, De vil komme til at fortryde.

Dyveke. Gid jeg kunde fortryde den! men hvor Nødvendigheden er saa stor, der har desværre ingen Fortrydelse Sted.

Klaudia. Er De saa fast i Deres Beslutning, uden at ville sige mig den? — tvivler De om min Troeskab?

Dyveke. Nei! men jeg maatte ogsaa være fast i den, inden jeg sagde Dig den. — Jeg har en meget vigtig Bøn til Dig.

Klaudia. De har besluttet at reise hemmelig bort, det er jeg vis paa; — men de skal ikke komme bort uden mig — jeg vil følge Dem, hvor De saa tager hen.

Dyveke. Det var just det, jeg vilde bede dig om, kiære Veninde! Vil Du følge mig?

Klaudia. Hvor De vil. — Nu er jeg fornøyet. — Tak, gode Frue! — Gud belønne Dem for denne Godhed. — Nu vil jeg heller ikke længere spørge Dem, hvorfor! — jeg vil hverken raade fra eller til — jeg har seet Dem lide saa meget, at jeg nok kan vide, det maa være den høyeste Nød, der driver Dem til denne forfærdelige Beslutning.

Dyveke. Det kan Du troe. Foragt er et haardt Kors — og jeg giør saa megen Ulykke her.

Klaudia. Men, hvordan vil det gaae Deres Moder? — Skulde hun ikke kunne lade sig bevæge til at følges med Dem?

Dyveke. Nei, aldrig! — men jeg frygter intet for hende; — Kongen vil vist tage hende i Beskyttelse — saameget kan jeg vel dog formaae hos ham, at han ikke forlader min Moder. Min Flugt vil desuden snart sige hende, hvor nødvendigt det vil være, at forlade et Land, hvor hun ikke længere kan være den, hun var. Hun vil snart komme efter mig, det haaber jeg sikkert.

Klaudia. Nu! saa lad os da reise. — At Slotsherren bliver deres Ledsager, det tvivler jeg ikke paa; og han vil vist sørge for Alting, det er jeg roelig for.

Dyveke. Jeg venter ham hvert Øieblik, for at sige mig, naar jeg skal holde mig færdig. — Jeg har skikket Pater Johan til ham, for at lade ham sige, at jeg ventede at see ham. Pas paa, naar han kommer, at min Moder ikke faaer ham at see.

Klaudia. Jeg vil vente ham paa Gangen. (Gaaer.)

Dyveke (allene). Er jeg da virkelig saa fast i min Beslutning? — Det er skrækkeligt! — og dog skrækkeligere, om jeg ikke var det — blive her, Christierns Frille! foragtet, og forhaanet af hele Verden! — see min Moder udsat for Had og Forfølgelse! — Nei, aldrig! — Det skal aldrig skee — jeg maa bort. — O, min arme forblindede Moder!

Ottende Scene.

Knud Gyldenstierne, Slotsherrens Broder. Sigbrit, Dyvekes Moder.

Sigbrit. Knud Gyldenstierne til mig? Hvad skal jeg tilskrive denne uformodentlige Ære?

Knud. Den Forundring, jeg læser i Deres Ansigt, siger mig noksom, at De venter at høre en Ting af Vigtighed. — Det er det ogsaa. — Jeg vil derfor heller ikke spænde Deres Forventning længere, ikke spilde disse kostbare Øieblikke, med at gjøre dem opmærksom paa, at intet uden sand Agtelse for Deres Fortjenester, og Tillid til Deres Klogskab kunde bevæge mig til at tage min Tilflugt til Dem. De veed selv, i hvad Forhold vi staae sammen. — Venskab passer sig ikke for os.

Sigbrit. Det har jeg ofte beklaget, ædle Ridder! og gid jeg kunde agte alle mine Modstandere saa høyt, som Dem.

Knud. Men til Sagen! — Lad os for nogen Tid opsætte de Stridigheder, som maaskee Ærgierrighed, og Fordomme, og egen Fordeel paa begge Sider kunne forlede os til. Vi trænge til hverandre. — Det er os begge lige vigtigt at handle i Forening som Venner.

Sigbrit. Jeg formoder, hvor De vil hen med dette. — De har hørt, at Deres Broder elsker min Datter...

Knud. Og vil ægte hende — vil De sige?

Sigbrit. Og derved vanære sin Familie! — Det er jo Sproget!

Knud. Om denne Fordom er min, eller ikke, det kommer ikke Sagen ved; og om end saa var — Kiærlighed for min Broder vilde komme mig til at glemme den. — Men jeg maa forundre mig over Dem. — At De vidste denne Kiærligheds-Forstaaelse, det maatte jeg formode; men — at De kunde være saa roelig derved! — Frygter De da ikke for Følgerne, naar Kongen fik den at vide?

Sigbrit. Det har jeg forudseet, han maatte; og belavet mig derpaa. — Kuns at han ikke fik den for hurtig at vide. Jeg veed omtrent, hvem Kongen taler med. Han skal neppe faae noget at vide, før jeg vil, og da...

Knud. Ligemeget, om min Broder blev opoffret derved; ikke saa?

Sigbrit. Denne Bebreidelse fortiener jeg ikke — eller troer De maaskee, at en Konges Kiærlighed er evig — og at hverken Krigens Tummel, lang Fraværelse, eller en øm Kone, som engang vil blive Moder, at alt dette ikke skulde virke noget, ikke tilsidst endog udslette en tom Elskov. — Jo! jeg forudseer, at dette engang vil skee — og saa var det maaskee Tid at aabenbare Deres Broders Kiærlighed — og saa vilde Kongen være glad ved, at finde en god Leilighed til at trække sig tilbage fra Dyveke — og maatte i dette Tilfælde ikke en Mand, som Deres Broder, være Kongen en velkommen Tilflugt? Men skulde jeg endog have taget noget feil heri, saa seer De selv, at det Tilfælde var muligt, at jeg ved min Forbøn for Deres Broder kunde giøre mig Deres mægtige Familie forbunden.

Knud. Men jeg seer og, hvorledes Tillid kan forblinde den kloge Sigbrit selv. — Denne Gang vil De ikke faae Tid til at see Deres Plan udført — og hvad — om det blev mig, der gjorde mig

Dem forbunden? — Deres Datter har besluttet at forlade Riget med min Broder, og det maaskee endnu i Dag.

Sigbrit. Hvad siger De? De forskrækker mig. — Er De ogsaa vel underrettet?

Knud. Fuldkommen! — Et Skib ligger færdigt i Havnen til deres Afreise. — See her er Skibets og Skipperens Navn. — Jeg har min Broders Skriver, Faaborg, at takke for denne Opdagelse — Skipperens Uforsigtighed har røbet dem. — Hvad siger De nu?

Sigbrit. Altsaa derfra denne Ængstelighed hos min Datter! At hun uden mit Vidende skulde tage bort, havde jeg aldrig formodet — Men De skal ikke fortryde, ædle Ridder! at De betroede Dem til mig — kuns, at vi gaae frem med Roelighed og Forsigtighed. — Kongen maa ikke vide det. — Flugten selv, haaber jeg, at De vil forekomme.

Knud. Hvad der kan giøres, det skal jeg; men dermed er det ikke forbi. Jeg kommer til det vigtigste. — De veed, at hele Adelen ønsker Dem bort; og hvorfor ikke tilstaae det? jeg selv med. — At min Familie under nærværende Omstændigheder endnu mere ønsker det, vil De let formode; endogsaa deri er jeg enig med dem — men om man vil bruge uædle Midler, for at opnaae sit Ønske, deri har jeg ingen Deel. — Tillad, at jeg maa advare Dem. — Min Families Fordom — Adelens Had — kort: jeg vil ikke erindre Dem om disse Ubehageligheder, som De selv saa godt kiender; men desværre! jeg har Aarsag til at befrygte, at man ikke længere gaaer ærlig til Værks imod Dem. De har lumske Fiender, som med List søge at styrte Dem; maaskee selv Deres og Deres Datters Liv er i Fare.

Sigbrit. Og det er Dem, som advarer mig — retskafne Mand!

Knud. Det skylder jeg Dem som Deres ærlige Fiende. — Mod lumske Mordere træder jeg villig over paa Deres Side. — Lad os angribe dem med foreenede Kræfter. — Man tager Paaskud af min Broders Kjærlighed for Deres Datter til at anfalde Dem. At Frue Møenstrup hader Dem, behøver jeg ikke at erindre Dem om; det er hende, som vil redde min Families Ære; som hun kalder det.

Sigbrit. Hende? Nu! saa har jeg nok! — Hendes Had til mig er uudslukkeligt. Hvad Forsigtighed og nogen Klogskab kan udrette, det kan jeg; — men mod lumske Anfald, og de Vaaben, hun kan bruge, er jeg ubevæbnet. — Imidlertid takker jeg Dem for Deres ædle Opførsel. Deres Sag skal være mig vigtig, som min egen. — Først forekomme Flugten, og siden vinde Tid; — det er alt, hvad jeg veed at giøre. — Min Datter kaster sig i Deres Broders Arme af Fortvivlelse, det er jeg overbeviist om; man har skrækket hende dertil. Hende haaber jeg snart at bringe til sig selv igjen. Kunde De bevæge Deres Broder til at afstaae fra sin ulykkelige Kiærlighed, saa betog vi i det mindste mine Fiender Anledningen denne Gang.

Knud. Og skulde vi være heldige nok heri, saa haaber jeg af Deres Ædelmodighed, at De bruger Deres hele Indflydelse hos Kongen, for at formilde ham, ifald han forinden skulde faae min Broders Kiærlighed at vide.

Sigbrit. Det vilde glæde mig, at vise Dem Prøver paa min Erkiendtlighed.

Knud. De kommer ikke til at skylde mig nogen. Jeg fordrer jo selv Giengield. — Det kan desuden ikke være mig ligegyldigt, om der begaaes en Misgierning, som saa let kunde tilregnes min Familie.

Sigbrit. Jeg maa da slet ikke smigre mig med, at De giør det mindste for min Skyld? Men lad os ikke spilde Tiden med Ord. Vi to kan ikke længere miskiende hverandre. De tager min fulde Agtelse med Dem, ædle Mand! — Gid jeg torde tilbyde Dem mit Venskab!

Knud. Som jeg vilde ønske, jeg kunde tage imod. — Deres Agtelse skal jeg vedblive at fortiene.

Sigbrit. Jeg haaber nærmere at høre fra Dem.

Knud. Det skal De.

(Han gaaer.)

Fierde Act.

Slotsherrens Værelse.

Tredie Scene.

Faaborg, Slotsherrens Skriver. Pater Johan, en Munk.

Munken (kommer listende). Hvor satte han Kirsebærrene?

Faaborg. Snuser Du ogsaa efter Kirsebær? Den fordømte Munk er altid ved Haanden. — Gaae Din Vei, siger jeg. — Jeg har andet at bestille.

Munken. Tie Du kun stille! jeg veed nok, hvad jeg giør. — Lad mig faae dem et Øieblik.

Faaborg. Vil Du lade dem staae, siger jeg — og pak Dig bort! Frue Sigbrit skal have dem.

Munken. Det veed ieg; det har Karlen sagt mig.

Faaborg. Og Du vil ikke engang unde hende dem?

Munken. Unde hende dem? Ha ha! jo vist vil jeg unde hende dem — det er vigtige Kirsebær.

Faaborg. Hvad vil Du da med dem?

Munken. Giøre Din Dumhed god igjen.

Faaborg. Hvordan? Hvad vil Du sige med det!

Munken. Hvem gav Dig Lov til at røbe Slotsherrens Flugt med Dyveke for hans Familie?

Faaborg. Det hørte ikke til Din Plan, ikke sandt? Men det hørte til min. — Kongen skal ogsaa faae det at vide. — Vil ikke Andre sige ham det, saa vil jeg.

Munken. Jeg mærker, Du vil ikke nøies med at faae Din Herre bort; — Du vil ogsaa have Livet af ham.

Faaborg. Torben Oxe i en Galje er ikke nær saa farlig, som Torben Oxe i Kong Carls Naade, og gift med en aftakket Frille! Jeg har overalt et fordømt Regnskab, som jeg nok gad prøvet paa at slippe for.

Munken. O ho, Du og Din Herre slaaes om, hvo af Jer der skal komme sidst til Galjen! Men er Du ogsaa vis paa, at Kongen vil tage Livet af ham, fordi han paa en god Maade skiller ham af med en Frille, som han vel allerede er kied af?

Faaborg. Det lader Du mig sørge for; jeg kiender min Mand.

Munken. Du kunde dog let bedrage Dig. — Han har en mægtig Familie, Sigbrit selv gad nok havt slig en Svigersøn. — Nei! da har jeg en Plan, som er meget sikkrere; ved den kan vi blive begge hiulpne — det er overalt kun Maaden, der er forskiellig; — men min er vis, og tager med sig, hvad der skal tages med — Ja! — jeg vilde gierne spart den stakkels Dyveke — men det er Guds og Kongens Sag, jeg fører. — Det gaaer for alt.

Faaborg. Til Sagen, Du Hykler! Hvad har Du i Sinde?

Munken. Seer Du — disse Kirsebær, de har meget at betyde — det var Aftalen, at Slotsherren skulde lægge et Brev til Dyveke imellem disse Kirsebær, naar Alting var færdigt til Afreisen.

Faaborg. Hvor veed Du alt det!

Munken. Skulde jeg ikke vide alting? jeg er jo den, som meest driver paa Flugt, blot for at adlyde min kiære Erkebisp. — Dyveke har sagt det til Klaudia, og jeg har Klaudias Fortroelighed.

Faaborg. Nu godt! Videre?

Munken. Ih nu! Dyveke faaer Kirsebærrene. — Hun er en Elsker af Kirsebær.

Faaborg. Nu! hvad saa? jeg seer ingen Mening i alt dette.

Munken. Laan mig dem et Øieblik; der kunde komme Nogen. Det skal snart være bestilt.

Faaborg. Hvad vil Du med dem?

Munken. Ja! hvis Du røber mig! — Tag Dig i Agt. — Du bliver selv ulykkelig, det vil jeg spaae Dig.

Faaborg. Jeg gad nok vidst, hvad jeg skulde røbe?

Munken (tager en lille Flaske frem og ryster for ham). Seer Du! — Det er ikke al Slags Frugt, man kan taale. — Sigbrit og Dyveke kunde faae ondt af disse Kirsebær.

Faaborg. Du Diævel!

Munken. Ih! see, hvor hellig? — Men at faae Kongen til at slaae en brav Mand ihjel — det er der intet i.

Faaborg. Men, hvad hielper alt dette mig?

Munken. Bie kuns lidt! Er ikke Slotsherren Adelsmand?

Faaborg. Jo!

Munken. Er ikke hans Familie bekiendt for at hade Sigbrit?

Faaborg. Jo!

Munken. Seer Du endnu ikke, hvor jeg vil hen? — Isteden for at fortælle Kongen, at Slotsherren har elsket, eller endog forført Dyveke, hvad Du nu saa kunde falde paa at sige — saa fortæller Du Kongen i et lille Brev, at Din Herre kun har ladt saa, for at faae Adgang i Sigbrits Huus, at han har giort Eet med sin Familie og Adelen — og at det er ham, som har skikket disse Kirsebær — som de nok skal faae ondt af begge to — haaber jeg.

Faaborg. Ja, ifald de spiser af dem! En klog Plan! det maa jeg sige — og naar de nu ikke giorde det, saa stod jeg der med mit Brev.

Munken. Og hvorfor skulde de ikke spise af dem? om det saa kun var et Par Stykker — det er i det mindste meget rimeligt. — Lidt maa man altid stole paa Tilfældet; og gaaer det ikke an, saa er man betænkt paa noget andet. Jeg har min Gang der i Huset. — Men overalt . . .

Faaborg (afbryder ham). Men, naar nu kuns den ene spiser, og saa den anden mærker det?

Munken. Ih hvad! den, der er borte, den er borte; der findes vel Raad for den anden. — Men overalt, vilde jeg sagt, kan det være Dig ligemeget, enten de spise af dem eller ikke. — At Bærrene har været forgiftede, er let at bevise; og saa er jo Din Herre endda lige skyldig. — Og skulde Du komme i Ulykke for Dit Regnskab — see, saa har Du Kongen paa Din Side for denne Opdagelse, og kan ovenikiøbet giøre det rimeligt, at Din Herre har falskeligen beskyldt Dig af Had, fordi Du røbede ham.

Faaborg. Du har Ret.

Munken. Skriv Du kun Brevet til Kongen; jeg skal nok faae det bragt, naar det er den beqvemmeste Tid. — Sæt Dig nu, og skriv. — Tiden er kostbar. —Slotsherren veed endnu ikke, at hans Flugt er røbet — og vi samles ikke saa let igien.

Faaborg. Hvordan skal jeg skrive det?

Munken. Er Du bange? Nu sæt Dig. — Der er en Pen og Papiir. — Lad mig nu faae Kurven.

Faaborg (skriver). Nu leer den Onde af os. — Fy! Hvad loe Du af?

Munken. Sludder! jeg loe ikke.

(Tager Flasken, og besprænger Kirsebærrene).

Faaborg (ængstelig). Hvad giør Du, Satan?

Munken. Hold Mund! skriv!

Faaborg. Min Haand ryster.

Munken. Skriv det om, skriv det om! man kan see paa Skriften, at Du lyver. — Nu! skriver Du?

Faaborg. Hvad giør Du?

Munken. Skynd Dig! — Frisk til! —

(Laver Kirsebærerne til, medens den anden skriver; de see stundom til hverandre).

Faaborg. Der er det.

Munken (læser). Det gaaer an. — Der har Du Kirsebærrene. (Leer). Vil Du smage?

Faaborg. Du Diævel!

Munken. Du Diævel? Hvad stirrer Du paa mig for? har Du Dit Regnskab? det var nok saa godt, Du tænkte paa det.

Faaborg. Mit Regnskab?

Munken. Ja, Dit Regnskab! Er Du vild i Hovedet? — Har Du ført rigtig ind?

Faaborg. Ja!

Munken. Din Tosse! — og siden taget Pengene! Du stiæler efter Indfald. — Der maa være Plan i hvad man giør. Hvor er Dit Regnskab?

Faaborg. Mit Regnskab! Der er Hovedbogen.

Munken. Hvor stor er Summen?

Faaborg. Jeg troer — 10,000.

Munken (blader i Bogen). Lad mig see! — jo, det gaaer an; den sidste Sum forandret, saa passer det.

(River nogle Blade ud.)

Faaborg. Hvad giør Du?

Munken. Dit Regnskab — i det mindste Opsættelse i det — nu maa jeg afsted — giv ham nu Bærrene — hører Du — hold gode Miner og reen Mund — jeg skal nok staae Dig bi. — Hvad skader Dig? — (ryster ham). Mod! siger jeg — eller Du er Dødsens!

(Gaaer.)

Fierde Scene.

Faaborg (allene).

Eller Du er Dødsens! — det var Satan selv, der rystede mig. — Hvad var det, han sagde? — han tog mit Brev. — Tys — der er nogen. — Nei! der var ingen. Tys! stille! — Ih saa! hvem er det da? — Der staae de fordømte Kirsebær — den Helvedes Aand! — vil Du smage? sagde han; hi, hi, hi, den Diævel — de koste Død og Helvede. — Hvem er der? Hvem er der?

Femte Scene.

Slotsherren. Faaborg.

Faaborg (i samme Stilling). Der staae de!

Slotsherren (seer stivt paa ham). Hvad for noget?

Faaborg. De Kirsebær.

Slotsherren (sætter Kurven tilside). Nu, det var vel! (seer paa Faaborg). Hvad fattes Jer? Har I Jeres Regnskab færdigt?

Faaborg. Mit Regnskab?

Slotsherren. Ja, Regnskab! jeg ventede, det var færdigt.

Faaborg. Der ligger det. (Vil gaae).

Slotsherren. Nei! bie kuns — jeg vil nok see det strax — kom herhid. — Hvor er Jeres Hovedbog.

Faaborg. Der er den.

Slotsherren. Summen er jo forandret — kan jeg see. (Blader i den). Hvad er det? Her er jo Blade revne ud — det var altsaa derfor, I skjelvede?

Faaborg (falder paa Knæe for ham). O Naade, Herre! Naade! Jeg skal aabenbare Dem alting.

Slotsherren. For atter at bedrage mig, Du Nedrige! — Jeg kiender Dig — Du utroe Tiener! — Du har tillistet Dig Kongens Yndest, for at styrte mig! jeg har længe seet Din Ondskab — men Du staaer under min Dom, veed Du det? —

(Kalder paa sine Folk).

Faaborg (i det han reiser sig). De vil ikke høre mig?

Slotsherren. Tie, Du Nedrige!

Faaborg (med Frækhed). Du Daare! — Jeg leer ad Dine Trudsler. — Du skal fortryde, at Du drev mig til det Yderste. — Fordømte Feighed, at jeg nedlod mig til at bede Dig! — Tak fordi Du vækkede mig op igien. — Det er Dig, som skal komme til at krybe for mig — jeg trodser Dig.

Slotsherren (til sine Folk). Fører det Skarn bort — han skal lægges i Lænker.

Faaborg. Jeg leer ad Din Afmagt. (Føres bort).

Ottende Scene.

Slotsherren. Knud Gyldenstjerne (kommer).

Knud. Du har ladet mig kalde til Dig, min Broder! Hvad vil Du?

Slotsherren. Jeg har vigtige, meget vigtige Ting at sige Dig, baade som Broder og som Ven.

Knud. Du skal finde begge Dele i mig.

Slotsherren. Det veed jeg. — Dog bliver det især Vennen, jeg vil prøve. — Det er meget, det jeg vil fordre af Dig. Kan Du for min Skyld overvinde medfødte Fordomme? Kan Du glemme — ikke, at Du selv er Adelsmand, det fordrer jeg ikke, men at jeg, Din Broder, er det?

Knud. Jeg skal aldrig glemme, at Du, og jeg, og hver retskaffen Adelsmand var Menneske, før han blev Adelsmand. Men, min Broder! den, som ikke vil fornedre sig selv, maa ikke glemme sin Tids herskende Fordomme.

Slotsherren. Fornedre sig! Kan min Ven og min Broder ikke være stærk nok til at see mig glemme disse Fordommme, saa har jeg udtalt.

Knud. Hør mig min Broder!

Slotsherren. Det behøver jeg ikke. — Jeg veed alt, hvad Du vil sige! og jeg læser i Dine Øyne, at Du veed min Beslutning.

Knud. Ja! jeg veed den — vidste den alt længe.

Slotsherren. Og taug? skjulte Dig for mig? Er det den aabenhjertige, redelige Knud Gyldenstierne? Siig mig — hvad vil Du giøre?

Knud. Forekomme Din Vanære.

Slotsherren. Og bedrage mig? — Ja gaae! sammenrot Dig med Dine Adelsmænd! — Jeg har ingen Broder mere. — Stød mig ud af Din Familiees Skiød. — See! jeg overdrager Dig mine Rettigheder; vær Du Hovedet for denne høye Slægt — hovmod Dig af Dine Ahner og Skiolde, jeg foragter dem. — Hvad er Du mod mig? Du, en Slave af usle Fordomme! Nu staaer jeg eene i Verden, fri som det første Menneske, Gud skabte — ingen over mig, uden Gud — ingen Baand, som holder mig tilbage. — Eene lever jeg for Dig, ulykkelige, forførte og forladte Pige! — Din skal jeg være til det sidste Aandedræt. — Lad dem sammensværge sig imod Dig og mig — Konge og Adelsmand, Ven og Broder, jeg kiender ingen Pligter, uden dem, jeg skylder Dig, dyrebare tilbedte Veninde. Mit Mod og min Arm skal beskytte Dig — og kan jeg ikke; saa skal jeg synke i Graven med Dig, der er vor sikkre Tilflugt; længselsfuld saae Du tit hen til den, arme Dyveke! Er der intet andet tilbage for Dig — saa skal Du komme der, jeg skal følge Dig derhen. — See der, stolte Adelsmand! der har Du min Beslutning: gaae nu, og gjør hvad Du vil.

Knud. Din Heftighed skal ikke bringe mig ud af min Fatning. — Nu vil jeg tale — min opbragte Broder kan ikke fornærme mig; men han tvinger mig til at tale Sandhed. Først maa jeg sige Dig — jeg var kommet til Dig, om Du end ikke havde ladet mig kalde — jeg vilde sagt Dig, hvad jeg nu agter at sige Dig. Hør mig! det er ikke mig, som misbilliger Din Elskov. — Hvad Lidenskab siger Dig, det kan min Fornuft sige mig. Vi skamme os jo ikke ved at ægte det Fruentimmer, som Døden berøvede en kjær Ægtefælle; skulde da den fromme Dyveke, hvis hele Forbrydelse er den, at hun elskede en Konge, som eengang nødvendig maatte forlade hende; skulde hun være mindre værd, fordi en bitter Nødvendighed, værre end Døden, gjorde hende til Enke? — Nei, min Broder! — i mine Øine er Dyveke en Undtagelse, om hun endog er den eeneste

Slotsherren. Min Broder! nu kiender jeg Dig igien. — Du dømmer mildt som en Ven.

Knud. Men dømmer hele Verden, som Du og jeg? — Kunde Du endog sætte Dig ud over Din Familiees Fordomme, har da ikke hele Verden de samme? — ogsaa dem skal Du kiempe imod. Kan Du det? Kan Du see Dig foragtet, hvor Du kommer? udleet af Dine Ligemænd, tilbagesat af Dine Overmænd — kort: udstødt af hvert ridderligt Samqvem? — Kan Du udholde dette? — Kan Din Dyveke udholde dette? — og naar hun saa ikke kan, naar hun læser Bebreidelse og Kummer i Dit Ansigt!

Slotsherren. Det skal hun ikke.

Knud. Saa reys da, ægt Din Dyveke; — men byt Ridder-Sværdet om for Plovjernet; skjul Dig selv i en Bondekofte, og lad Solen afsvide Din Dyvekes Skjønhed. — Kan Du ikke det, saa vent aldrig at blive lykkelig.

Slotsherren. Det kan jeg! — Gid jeg kuns maatte. — At Dyveke vil blive min for bestandig — det tør jeg kuns haabe. Nu laaner hun mit Navn; om hun siden vil vælge mig, eller Klosteret, det overlader jeg hende selv.

Knud. Og for dette sværmende uvisse Haab vil Du udsætte Dig og hende for denne Fare?

Slotsherren. Det Haab udgiør min Lykke. — Hun kan, og vil ikke blive. — Jeg maa følge hende.

Knud. Er det Din urokkelige Beslutning.

Slotsherren. Ja!

Knud. Nu, saa lad os ikke spilde Ord eller Tid længere. Saa har jeg andet at sige Dig. — Jeg vil tilstaae, at jeg har bragt det saa vidt, at jeg kunde forhindre Din Flugt; — men vær roelig, min Broder! jeg vil ikke bedrage Dig. — Dine Hensigter ere røbede; for Din egen Sikkerheds Skyld maatte jeg ene paatage mig at være den, der vilde tilintetgiøre dem, at ikke den øvrige Familie skulde blande sig deri, og af uforsigtig Iver styrte Dig i en uundgaaelig Ulykke.

Slotsherren. Veed Sigbrit det ogsaa?

Knud. Ja! — men ogsaa hun har overladt hele Sagen til mig; endog fra den Side er Du sikker. Vil Du ikke forandre Din Beslutning, — nu vel, saa er alting endnu, som Du selv forlod det, kuns meget sikkrere. Du kan reise, naar Du vil.

Slotsherren. Min Ven! hvi miskiendte jeg Dig!

Knud. Selv Overlast skal Du ikke frygte for — mine Folk ere færdige paa det første Vink, og de ere mig troe. — Du studser! — ja, min Broder! det kunde maaske behøves — den hele Sag er ikke saa skiult, som du formodede; — men hold Dig roelig, indtil jeg siger Dig til; jeg staaer Dig inde for alt. — Man vil vogte paa hvert et Skridt af Dig; mig mistænker man ikke. — Forlad Dig trygt paa mig. — Selv Dyveke, vilde jeg ønske, Du vilde overlade til min Omhue.

Slotsherren. Hun skal være sikker i mine Arme.

Knud. Din Ret til at beskytte hende, vil jeg heller ikke betage Dig, om det endog var forsigtigere. — Men til Sagen. — Var ikke Aftalen at gaae til Holland?

Slotsherren. Jo!

Knud. Og ifald Vinden ikke blev gunstig inden Midnat, saa til Lybek med Norbyes Galley?

Slotsherren. Jo! jeg seer, Du er godt underrettet.

Knud. Faaborg har sagt mig alt.

Slotsherren. O! nu forstaaer jeg ham.

Knud. Men videre! — Du fører altsaa Dyveke selv ombord

— saa hemmeligt som mueligt — hvis ikke, saa lad skee aabenbare, hvad der ikke kan længere skiules — føer hende bort med Magt, om Du vil. — Men slip hende ikke af Dine Arme, mere har Du ikke at gjøre. Jeg skal værne om Eder begge, og jeg lover Dig, at ikke et Haar skal blive rørt paa Eders Hoveder, saalænge jeg er til. Det kan jeg love, mere ikke.

Slotsherren. Og det vil Du gjøre for mig? Det var usselt, om jeg troede, at jeg med Ord skulde kunne takke Dig. — Du er ophøyet over al Tak; — men, hvad vil Du vove?

Knud. Vover jeg mere, end Du? Du vil ikke forlade Dyveke? — vel! jeg forlader heller ikke Dig — og nu nok herom. — Sæt nu, at alt gaaer godt, har Du intet videre at sige mig.

Slotsherren. Mit Regnskab, som Slotsherre; det var just derfor, jeg bad Dig komme til mig.

Knud. Du vilde altsaa selv have betroet Dig til mig.

Slotsherren. Ja!

Knud. Det vilde Du? Tak, min Broder! — men hvad er saa min Fortieneste!

Slotsherren. Jeg ventede meget af Dig, kun ikke saa meget.

Knud. Nu, hvor er Dit Regnskab? Lad os ikke spilde Tiden!

Slotsherren. Det er i megen Uorden.

Knud. Det skal blive bragt i Orden.

Slotsherren. Faaborg har bedraget mig for 10,000 Rdlr.

Knud. De skal blive betalte, og han afstraffet — hvad mere?

Slotsherren. Det vigtigste! — Vaag over min Dyvekes Moder. — Hun vil uden Tvivl snart komme efter sin Datter.

Knud. Jeg skal ledsage hende; hun skal være saa sikker ved min Beskyttelse, som Dyveke ved Din.

Slotsherren. Saa er jeg roelig.

Knud. Og saa har jeg opnaaet det første af mit Ønske — roelig maa Du være, saa vil alt gaae godt.

Slotsherren. Det lover jeg.

Knud. Altsaa Midnats-Klokken, eller første gunstige Vind — — det er Signalet?

Slotsherren. Ja!

Knud. Alting skal være færdigt. — Kuns roelig! Mod og Tillid til mig. — Lover Du mig ogsaa det?

Slotsherren. Ja, min Broder!

Knud. O! saa har jeg vundet en Ven og en Broder igjen.
(Vil gaae).

Slotsherren. Kan Du tilgive mig, at jeg miskjendte Dig?

Knud. Din Tillid skal forsone Din Brøde.

Slotsherren. Og du vil gaae, uden at give mig Dit sidste Farvel? hvo veed, om vi ikke sidste Gang tale saaledes sammen.

Knud, Jeg behøver mit Mod samlet. — Afsked gjør Hiertet blødt. — Dog — giv mig Din Haand!

Slotsherrren. Tak! inderlig Tak for Dit troe Venskab!

Knud. Farvel, min Broder! — Saaledes anstaaer det sig for Gud og Mennesker, at Brødre sige hverandre det sidste Farvel — som Venner. Nu lad os ogsaa skilles ad, som Mænd; ingen qvindagtig Taare svække vore Kræfter og vort Mod. — Til Kamp, min Broder! for Kiærlighed og for Venskab. — Vi samles til Lykke eller Død. — Dyveke er vort Løsen. — Ikke sandt?

Slotsherren. Dyveke, og Knud.

Knud. Farvel, min Broder!

Knud Lyne Rahbek.

Født i Kiøbenhavn 1760, hvor hans Fader, en jydsk Bondesøn, var Toldinspecteur, blev han allerede i sit 15 Aar Student og underkastede sig kort efter den saa kaldte store filologiske Examen. Han begyndte ogsaa at studere Theologi, derpaa Jura, men uden Lyst og Alvor, og da han havde nogen Formue, saa hengav han sig snart ganske til æsthetisk Studium og dertil passende Selskab; især følte han sig i højeste Grad tiltrukken af Skuespil og Omgang med Skuespillere, skrev desuden meget tidlig over dramatiske Gjenstande. Han foretog, for det meste i Samsøes Selskab, i Aarene 1782—84 en Rejse, paa hvilken han, som han selv siger, ene og allene havde Øje og Interesse for Theatervæsenet i de tydske Stæder og i Paris. Aaret efter sin Hjemkomst begyndte han med Pram at udgive Maanedsskriftet Minerva, hvilket han fra 1793 gjorde allene, men var ogsaa paa andre Maader flittig som Skribent, f. Ex. ved sine prosaiske Forsøg. Efter en anden mindre Rejse i Tyskland blev han 1790 ansat som Professor i Æsthetik ved Kjøbenhavns Universitet. Han begyndte 1791 at udgive Ugebladet Tilskueren. 1798 tog han sin Afsked som Professor, blev dog senere 1817 atter ansat som ordentlig Professor; 1809 var han bleven udnævnt til Theaterdirecteur, hvilken Post han beklædte til sin Død 1830.

Han var overordentlig frugtbar og i mange Aar en meget yndet Skribent, Forfatter af Skuespil, Fortællinger, Sange, Afhandlinger, Recensioner o. s. v. Som Digter var han hverken genial eller original (dog med Undtagelse af Drikkeviser), ikke engang national i Ordets strengeste Betydning; thi Alt, hvad han skrev, kunde ligesaa vel være tænkt og skrevet af en Tysker. Men han var Tidsalderens Søn, levende opfyldt af dens Ideer, og han forplantede disse i en let, flydende og naturlig Stil. Som Kritiker har han sagt meget Sandt og Træffende; men hans Hoved var for lidet filosofisk og hans Karakter for lidet selvstændig, til at man synderlig kan forlade sig paa hans Domme. Han kunde ikke gjøre behørig Forskjel imellem det Udmærkede og det Middelmaadige, og med al sin udbredte æsthetiske Læsning besad han ingen dyb Indsigt i Poesiens Væsen eller noget klart Overblik og nogen tydelig begrundet Dom over dens Productioner. Og da han egentlig ikke var forud for sin Tidsalder og paa sine ældre Dage ej kunde følge og forstaa den ny Tid, saa overlevede han sig selv som Forfatter, og stod, man kan ikke sige uforstaaet og upaaskjønnet, men uændset, skjønt agtet og i høj Grad elsket formedelst sine personlige Egenskaber. Hans aabne Hoved, hans varme Følelse, hans ømme og kjærlige Hjerte, hans uskyldige og rene Begejstring for alt Godt og Ædelt gjorde, at Alle følte sig tiltrukne og Ingen frastødte af ham, da han hverken vilde eller kunde beherske Andre, men gjerne forbandt sig med Enhver til ædel Virksomhed. Derfor forenede alle Tidens gode Hoveder sig med ham, og han stod i Venskabs- og Fortroligheds-Forhold næsten til dem alle. Ja selv efter at hans litteraire Betydenhed var forbi, vedbleve Gamle og Unge gjerne at søge ud til hans og hans aandrige Hustrues

gjestfrie Bolig paa Bakkehuset i Nærheden af Kjøbenhavn. En ikke ringe Fortjeneste af Litteraturen erhvervede Rahbek sig ved at udgive mange afdøde Digteres Værker.

Brev til Tilskueren.

Som Tilskuer, veed De nok, at der er intet, Folk heller snakke om, end tilkommende Forandringer; at vore Klubpolitici, der ere komne i Stæden for de holbergske Ølhuus-Kandestøbere, saa temmelig lade Konger og Keisere, Paver og Fyrster være i Fred; men derimod sætte des flittigere af og ind mellem vore Ministre, Collegie-Chefer, og øvrige høie Herrer. Jeg veed allene eet Huus, m. H., hvor man har i de sidste to Aar foretaget flere Forandringer med vort Ministerium, end der er foregaaet med det franske fra Frants den førstes Tid, og indtil vore Dage. Men hvad raisonere de Mennesker efter? een efter det, han ønsker, den anden efter det, han frygter, den tredie efter et halvt Ord, han halv har hørt, og halv forstaaet, og ligeledes kun halv fortæller; den fjerde efter det, han til Beviis paa sin Skarpsindighed selv har udgrublet. Hvilken Lykke vilde det nu ikke være for alle disse, hvis de veiledtes af en Mand, der sluttede af faste og uryggelige Data, af ubedragelige Symptomer? der gik methodisk og systematisk til Værks i det, han fremsatte? med hvilken Utaalmodighed vilde ikke da alle disse Statsmænd vente paa Deres Blad, og hvilke vigtige Oplysninger vilde de ikke der kunde hente? men — vil De sige — kan det ikke være ligemeget, enten disse Bremenfelder raisonnere ret eller galt? naar de faae deres Pibe røget, og deres Øl drukket ved den Discours, kan det da ikke være baade dem og os det samme, om der aldrig er et sandt Ord i det, der er bleven sagt? jeg vil tilstaae det, men disse Jagttagelser ville endnu have en væsentligere Nytte; de ville blive den sande gyldne Bog for de stakkels Sollicitantere, som ligge her, og ikke veed, hvem de skal holde sig til for at blive befordrede; og det er egentlig af Medlidenhed med disse, jeg har besluttet dette Foretagende; thi jeg har selv hørt til samme Klasse, jeg har selv følt, hvor Skoen trykte. Jeg var en gammel, og jeg tør sige, gandske brav Student, som laae her i mange Aar, og sollicíterte, men som aldrig kom nogen Vei; og Aarsagen var gandske ligefrem; jeg holdte mig altid til dem, der efter Sigende var høiest i Veiret, uden at tænke paa, at naar Solen har naaet sit høieste, begynder den at dale. Saalænge nu saadan en Mand var i sin Herlighed, var det forgjæves, at jeg vilde tænke paa, at komme ind; der var altid saa mange, der vare fornemmere, eller rigere, eller bedre klædde, eller bedre kiendte med Tieneren ved Dørren, saa jeg altid maatte gaae bort den eene Dag efter den anden, med uforrettet Sag. Naar jeg saa havde staaet saadan Skildvagt et godt halvt Aar eller længere i saadant et Forgemak, hændtes det ikke sjælden, at jeg en Morgenstund, naar jeg gik paa min Post igjen, fandt Forgemaks Dørren lukt, og fik til Svar,

at hans Excellence var reist paa Landet; og naar jeg skulde til at høre mig ret om, havde Hans Majestæt havt den Naade, at forunde ham sin Dimission; eller ogsaa foregik der gjerne en stor Forandring i Forgemakket. Mængden blev borte med eet, der kom kun en tre fire maadelig klædte Mennesker, af samme Klasse som jeg; Tjeneren ved Døren tabte sin cerberiske Natur; patet, raabte vi til hinanden: patet atri janua ditis! Excellencen selv, var, imod de Tiders Sædvane, meget høflig, forsikkrede os alle om sin Tienstvillighed, men beklagede, at det ikke kom an paa ham; og deri havde han da gandske ret: thi gierne var da hans Afskeed saa godt som underskrevet. Herved var da intet andet at giøre end at skikke sig i Taalmodighed, og begynde paa ny hos en frisk, for igien der at komme til at staae med en lang Næse. Imidlertid saae jeg andre af mine Kammerater, der havde været snue nok til at passe paa den opgaaende Soel, og hylde den i Tide, at drives i Veiret af den, som Ukrud, naar den naaede sin Middagshøide. Jeg var paa Veie at følge samme System, da der til min Lykke døde en Fætter, som var Overligger i China, og som efterlod mig en halv Tønde Guld vel maalt. Dette forandrede uendelig Forholdet mellem mig og de Store; mangen een, som før ikke vilde see til mig, kaldte mig nu cher ami, og jeg har tit kunde bleven ansat, da jeg hverken behøvede eller forlangte det. For imidlertid ikke reent at hendrage min Tid unyttig, har jeg fortsat de Jagttagelser, som mit lange Sollicitantskab havde forskaffet mig, og som mit nærværende Forhold til de Store har sat mig i Stand til at berigtige. Jeg har tre Slags Propheter, fra hvem jeg henter mine Spaadomme; de første kalder jeg mine Svaler, den anden Klasse mine Rotter, og den tredie mine Veirglas.

Svalerne ere tamme Trækfugle, som bebude altid Soelskin og godt Veir. Naar de flagre om en Mand, kan man være temmelig sikker paa, han er i Skuddet. De veed paa en Prik, hvilke Store han holder sig til; om han indlades efter sin Rang, eller giemmes tilsidst, for at kunde snakke i sin Magelighed; hvormange Minuter han var inde, om Excellencen gav ham Audience staaende, eller siddende, eller gaaende; om de loe eller snakkede Alvor; om der blev talt høit eller sagte; hvor langt Excellencen stod fra Døren, da den anden gik ud; om de vare milde eller alvorlige; ja end ikke de mindste Smaating undgaae dem, som f. Ex. om en kommer til Ministeren en Chapeaubas, eller i fortroeligt Negligé. Gandske paalidelige ere imidlertid Svalerne ikke, da de ere meget kuldskiære, og dog tillige let tage en Smule Vintersoelskin for Sommervarme; men især maae man huske paa, at een Svale gjør ingen Sommer.

Den anden Klasse kalder jeg mine Rotter, siden jeg af en vis Gravskrift lærte, at Rotterne have det Talent, at forudsee Fald, og forlade de Faldefærdige. Disse ere imidlertid lige saa lidet ufeilbare, som Svalerne, da de ere alt for frygtsomme. Saaledes saae jeg forleden een af disse trække sig tilbage fra en vis Mand, fordi denne

en Aften, da han kom fra en stor Herre, spilte saa distrait l'Hombre, at han blev Qvodillebeet paa fire Matadorer siette i Rødt.

Langt paalideligere ere derimod Veirglassene; kun maae man forstaae at benytte sig af dem. Saaledes sagde jeg den sidste store Forandring otte Dage i Forveien, da jeg saae en vis Cavalier paa Balpare glemme at figurere, uagtet den neddandsende Dame var en Ministers Niece; og siden efter, hende sidde i to stive Minuter med en uddrukken Theekop, uagtet der stod tre Kammerjunkere i Nærheden, og talte om deres Berloquer. Saaledes veed jeg ogsaa gandske vist, at der for nærværende Tid er en Forandring i Giærde, da tre Fruer have afskediget deres Friseur, som tillige friserer en stor Herres Dame; thi dette havde de vist ikke faaet Lov til at gjøre, hvis deres Mænd ikke spaaede Forandring.

Saa blot give disse sig imidlertid sjelden; dog kan man let blive klog paa dem alligevel, naar man ret forstaaer sin Kunst, da de altid indtil de mindste Smaating efterabe dem, de vide at være mægtigst, og antage disses hele Væsen med slavisk Nøiagtighed. Man behøver kun at agte paa, hvad de sige om en Comedie, en Sangerinde, eller Dandserinde, ja endog kun at give Agt paa deres Paaklædning og Frisure, for at kjende den Dagens Gud, for hvem de nu bøie Knæ. Vist nok ere disse Veirglas undertiden noget variable; saaledes viiste de alle paa Storm og ondt Veir, det første Høstgildet kom ud, steeg derpaa til ustadigt og foranderligt, og viser nu Soelskin, og mild Luft; men man maae ogsaa betænke, at det politiske Veirligt er ofte ligesaa ustadigt til Hove, som Frost og Tøe har været i disse Dage. Disse ere virkelig mine sikkreste Propheter, og de have sjelden bedraget mig, naar jeg har gjort mig den Umage, at sammenholde dem; thi det forstaaer sig, udvortes Omstændigheder kan undertiden virke paa et enkelt, og faae det til at vise urigtig. En disgracieret Ministers Arving kan f. Ex. ligesaa lidt vise rigtig, som et Thermometer, der hænger i en varm Stue.

Disse ere de, fra hvem jeg henter mine Spaadomme, og da De heraf kan slutte deres Paalidelighed, vil jeg indstille til Dem selv, om De vil give dem Plads i Deres Blad.

Nostradamus Politicus.

Af den danske Eeneboer, en Fortælling.

Jeg har — sagde han — som Du maaskee veed, gaaet i Vordingborg Skole, og er fød der i Byen, hvor min Fader var en efter Tidens og Stædets Maade velhavende Borger. Fra min tidligste Barndom af havde jeg hørt tale om en besynderlig Mand, som heele Omegnen kiendte, under Navn af den Gamle; paa en af de fortryllende Odder, der forskiønne det deilige landstrødde Sund havde han sin eensomme Bolig; faa eller ingen kunde mindes nogensinde at have

seet ham, ingen kom til ham, ingen levede hos eller med ham; han var selv heele sit Huussinde, som heele sin Omgang; Ammer og Bedstemødre brugte hans Navn at kyse Børn med; Almuen ansaae ham for en Troldmand, Geistligheden for en Separatist og Antichrist, og Byens formeente fornuftige Folk trak paa Skuldrene, som over et ulykkeligt Menneske, der ikke var vel forvaret i Hovedet.

Efterhaanden blev han imidlertid — som det almindelig gaaer — saa godt som glemt, og det, der undertiden bragte ham i Erindring, var nogle store Hunde, som gik hans ikke mange Ærinder til Byen, og vare saaledes afrettede, at han, naar han vilde have noget kiøbt eller besørget, blot gav een af dem en Kurv med en Sæddel og Penge, eller hvad det ellers kunde være, om Halsen, hvorpaa Hunden rigtig, og uden at lade sig lokke eller anholde af nogen, gik med Kurven hen til en vis gammel Kiøbmand, med hvis Huus den Gamle bestandigt havde havt at bestille, lod der Kurven tage af sig, og blev nu roelig siddende, indtil det fornødne var besørget, og den fik Kurven paa igjen, hvorpaa den strax begav sig lige ud til sin Herre; og vee hver den, Menneske eller Dyr, der vilde byde sig til at standse den paa dens Vei, eller røre dens Kurv, og hvad der var i. En anden Ting, som især tildrog sig vi Skoledrenges Opmærksomhed, var hans mangfoldige og mangehaande deilige Duer, der idelig svævede os over Hovedet; og det varede ikke længe, før denne Opmærksomhed blev til Misundelse, og denne Misundelse omsider til Lyst i det mindste at dele dem med ham.

Blandt mine Skolekamerater var der et Par Præstesønner, fra een af Naboøerne, der fra deres Barndom af ikke alene vare vante til at have med Duer at skaffe, men endog vare udlærte Duefangere, da de havde levet i en evig Duekaperkrig saavel med deres Naboe Degnens jævnaarige Sønner, som især med en velhavende Selveier, der boede i samme Bye; disse vare da ikke seene, før de næste Ferie fik et Par Lokkeduer bragte med hiemmefra; men da de ikke kunde have deres Anstalter, hvor de vare i Kost, og da min Faders Huus var maaskee det høieste i Byen, paa hvis røde Tag den Gamles Duer havde Vane at sidde, tilbød de mig Interessentskab, paa Vilkaar, at jeg skulde skaffe dem Slag paa min Faders Loft. Dette Vilkaar var mig, der siden min Moders Død fik alt, hvad jeg pegede paa, saare let at opfylde; Slaget blev indrettet, Duerne bragte derhen, og nu havde da ikke blot jeg og mine Medinteressenter, men en ikke liden Deel af vore Meddisciple i nogle Dage saameget at tage vare hermed, at vi hverken kunde sandse eller passe noget andet. Længe varte det imidlertid ikke, før vi saaledes havde vant vore Duer, at vi turde lade dem flyve ud, og see! de kom ikke blot tilbage, men bragte snart en af den Gamles Duer med; jeg kan see den endnu, den var usigelig deilig; lyserød med en deilig graa Ring; det lykkedes uden Vanskelighed at fange den, og du kan da let forestille dig, at der blev en almindelig Glæde, og at min ikke var den mindste, da den efter den

mig for Dueslaget bevilgede Forfangstret hørte mig personligen til. Men af! denne Glæde varede ikke længe, mine Kammerater maatte giøre ved den, hvad de vilde, saa vilde den hverken æde eller drikke; men blev uafladelig siddende paa et Sted, og sørgede. Jeg var den Gang en ømhjertet, temmelig ufordærvet Dreng; det skar mig i Hjertet for den smukke Due; gjerne havde jeg ladet den flyve igjen; men mine Kamerater havde efter sædvanlig Duefangermaneer rykket den, saasnart de fik den, at den ikke skulde flyve bort, inden den vedbørlig var vant til Slaget; imidlertid kunde jeg ikke længer holde ud, at see Ynk paa den; og da det just var en Søndag, — Aftenen før havde vi fanget den — besluttede jeg, før den skulde forkomme hos mig, at bringe den hiem til sin rette Eier igjen.

Neppe fik jeg da om Søndagen spist, før jeg med min Due i mit Tørklæde gav mig paa min Valfart, men dog uden at betroe nogen mit Forehavende, af Frygt for at blive udleet, som endelig ogsaa havde været mig vist nok. Jeg havde hidtil kun tænkt paa Duen, og det var slet ikke faldet mig ind, at den Gamle kunde være anderledes at komme til, end enhver anden Mand; du kan derfor let tænke dig min Forundring, da jeg kom ud i den liden Skov, hvormed den hele Odde var bevoxet, og nu ikke blot Vei og Stie, men endog Traadd, det mindste Spor af Mennskefied forlod mig med eet. Hist og her saae jeg vel en Aabning mellem Buskene, men deels slyngede denne sig igiennem saa mange forunderlige Bugter, at det snarere syntes en Irrgang end en Vei, deels var der, skiøndt Græsset her rigtig nok syntes noget nedtraad, ogsaa hist og her nogle Qviste vare brækkede, saalidet Tegn til, at noget Menneske nogensinde havde gaaet der, at jeg stod gandske raadvild, og ikke ret dristede mig til at vove mig derind; da jeg i det samme temmelig langt borte i Skoven hørte en stærk Giøen, hvorpaa det varte ikke længe førend to store røde danske Hunde kom springende imod mig. Forbauset over denne Modtagelse, vilde jeg vende tilbage; men allerede havde den ene af Hundene afskaaret mig Passet, snærrede, og viste Tænder, medens den anden stod loggrende, men bestandig biæffende, for ved mig, og ligesom søgte at indbyde mig til at følge sig. Jeg gjorde da, hvad jeg ei kunde lade, men begyndte slet ikke at være vel tilmode over dette underlige Geleide, da jeg nu alt mere og mere erindrede mig, hvad jeg fra min Barndom af havde hørt om den Gamles Troldomskonster. Endelig efter at have giennemvandret denne Labyrinth, som Angesten giorde mig uendelig, kom vi da til en liden Trædør, som Hundene vidste et eget Greb paa at støde op, hvorpaa min Fører gik inden for, og viste mig Vei, men min Vagt blev bag ved mig, indtil jeg var gaaet igiennem. Nu var jeg paa en temmelig rummelig Forgaard, hvor der bag i laae et simpelt men net landligt Huus, hvis Vægge vare beklædte med Ranker og fine Frugttræer, men der saae ud, som det var ubeboet. Jeg gik derhen ad, og vilde banke paa; men begge mine Vægtere satte sig paa Dørtærskelen, snærrede, og viste Tænder, saasnart

jeg giorde Mine at nærme mig Døren, men giorde forresten ikke andet, end at de giøede af fuld Hals, som om de kaldte paa Nogen. Ogsaa varte det ikke længe, før jeg temmelig langt borte hørte et Fløit, ligesom til Svar; i Øieblikket taug begge Hundene, bleve siddende for Døren, og knurrede blot, naar jeg giorde nogen Bevægelse. Endelig hørte jeg Fodtrin inde i Huset, Gaarddøren gik op, og den Gamle stod for mig.

Havde allerede de foregaaende Omstændigheder indjaget mig en Slags ærbødig Ængstlighed, da fordobbledes endnu dette Indtryk ved Synet af den Gamle. Aldrig i mine Dage har jeg seet ærværdigere, kraftfuldere Alderdom; hans skarpe, mavre, af Sorgers og Dages Haand dybt furede skiøndt ingenlunde affældige Ansigt, hans graa Haar og Skiæg bebudede en Mand paa halvfierds; men efter hans Stemme, hans Stilling, hans Gang, hans Bevægelser og øvrige Adfærd at dømme var han neppe halvtreds. Hans Klædedragt var ikke mindre paafaldende, end det øvrige, sammensat af fremmed og gammeldags, af udenlandsk og hiemmegiort, mellem hinanden. Paa Hovedet havde han en graa islandsk Hue, men ovenpaa den en Soelskierm eller Straahat, han selv havde flettet sig; dertil gik han i en gammeldags, men kostbar hvid broderet Vest med lange Ærmer og Vesteskiød, sorte Fløiels Buxer, graae islandske Strømper, og brednæsede Skoe.

„Hvad godt?" spurgte han mig med en roelig, men uvenlig Tone og blev staaende inden for den aabnede Dør. „De har nok — svarte jeg forvirret og stammende — mistet een af Deres Duer?" „Og hvad saa?" gav han i endnu ublidere Tone til Giensvar. „Jo! for jeg har nok fanget den!" sagde jeg med tiltagende Forlegenhed. „Det er godt for ham;" afbrød han mig vreed, traadde i det samme tilbage, og tog efter Døren ligesom for at trække den i efter sig, og saaledes giøre Ende paa Samtalen med eet. Nu vidste jeg næsten ikke, hvad jeg skulde sige; i min Forlegenhed tog jeg Duen frem, og sagde: her er den! men i samme Øieblik arbeidede den sig ud af mine Hænder, og hen til den Gamle, fløi paa hans Hoved, hans Skuldre, pikkede ham i Munden, og vidste ikke, med alt hvad for Kiærtegn den vilde give ham sin Glæde tilkiænde. Den Gamles barske Øie formildedes lidet, han besvarede Duens Kiærtegn, klappede og strøg den, og sagde venlig til den: „ja! ja! skal kiøbe dig igien! jeg skal betale dem for at stiæle mine Duer;" traadde i det samme et Skridt frem, men endnu bestandig inde i Huset, og spurgte mig med sin sædvanlige Tone: „Naa! hvad skal han da have?" „Have?" spurgte jeg, som aldeles ikke forstod Spørgsmaalet, ganske forundret. „Ja!" tog han Ordet igien; „hvad skal jeg give ham, for det han har stiaalet min Due?" „Jeg har ikke stiaalet den, svarte jeg: den kom imellem mine Duer, og..." „Og saa plukkede vel de den, at den ikke skulde flyve hiem igien!" sagde han, og saae ned paa mig med en ubeskrivelig Foragt over den Løgn, han troede at have truffet mig i: „der!" i det samme rakte han mig Duen igien med fravendte Øine, og i Begreb

med at gaae bort. „Nei!“ sagde jeg: og skiød den med begge Hænder fra mig: „den vil slet ikke være hos mig; den har hverken villdet æde eller drikke; og dette har jeg havt saa ondt af, og derfor...“ „Og derfor?“ gientog den Gamle med mildere Stemme, og traadde saa godt som ud paa Dørtrinnet; „og derfor tænkte jeg,“ blev jeg ved, „jeg vilde see at faae den hen, hvor den hørte hiemme, at den ikke skulde komme noget til.“ Nu blev den Gamle efterhaanden venligere, hans Stemme blidnedes, han tog mig lidt efter ligesom i Øiesyn, snart traadde han ud i Gaarden til mig og spurgte mig godmodig: „om jeg havde selv Duer?“ Jeg fortalte ham da gandske trohiertig den hele Sammenhæng, at Duerne vare nogle af mine Kammeraters, men at de havde givet mig Part i dem, imod jeg lagde Dueslag til; men jeg vilde ikke have mere med det at giøre; for de vilde fange, og det var Synd, havde jeg seet, for de stakkels Duer, de længtes, og kunde ikke trives paa et fremmed Sted.“ Min troskyldige barnlige Aabenhiertighed syntes at interessere ham; han spurgte mig, om jeg slet ikke tænkte paa den, Duerne hørte til, og som det dog vel giorde ondt at miste dem? Jeg svarte, som mine Kammerater havde sagt mig, at det var engang saadan med alle dem, der havde Duer, at den eene bestandig fangede fra den anden, og da de, der havde Duer, dog havde dem for at sælge dem eller at spise dem, saa kom det da saavidt paa eet ud. „Jeg fanger ingen, og spiser ingen, og sælger ingen;“ sagde den Gamle. „Ikke!“ udbrød jeg med yderste Forundring: „hvad giør De da med Duer?“ — „Jeg holder af dem“ — sagde han — „og de af mig; synes du da, det er Ret at fange dem fra mig.“ „Jeg fanger aldrig flere enten fra Dem eller nogen;“ sagde jeg, og Taarerne trillede mig ned af Kinderne. „Jeg troer dig, min Dreng!“ sagde han, tog mig i Haanden, og klappede mig; ufrivillig henrevet af den Ærbødighed, der fra første Øiekast af havde giennemtrængt mig, vilde jeg kysse hans Haand; men han trykkede mig til sit Bryst, og mellem os var i Taushed indgaaet en Pagt, som selv Døden ikke har brudt.

Drikkeviser.

1.

Paa Frihed høres alle skrige,
Skiøndt Faa kun veed, hvad det vil sige;
Mit Hierte og for Frihed slaaer;
Men uden Lov og Dom at hænges,
Derefter jeg slet ikke længes,
Min Hu til anden Frihed staaer.

For de fordømte smaa Carafler,
Der herske paa de Stores Tafler,
Jeg fremfor Alt vil være fri;
Og endnu mindre vil jeg tigge
Hver ussel Draabe, jeg skal drikke,
Af en Hansqvast i Liberie.

Fri vil jeg være, mens jeg spiser,
For al den Kiævlen i Aviser,
Den ny Pasquil, og Politik;
Er det ei nok, at vore Dage
Er skabt til Arbeid og til Plage?
Vor Aften er til Ro og Drik.

For Damerne, jeg negter ikke,
At i det Lag, hvor jeg skal drikke,
Jeg allerhelst befriet er.
At kiede Damer lader ilde,
Og det end værre klæde vilde,
Hvis de sig kunde more der.

At vore Vægge, vore Dørre
Er frie for Tunge og for Øre,
Det er mig og en Hovedsag;
At Ven kan frit blandt Venner skiemte,
Da hvert uveiet Ord man glemte,
Saasnart man gik af Vennelag.

Hver, som vil denne Frihed hylde,
Med mig sit Glas til Randen fylde,
Og med sin Nabo klinke fro:
I dette deres gamle Sæde
Gid Venskab, Ærlighed, og Glæde,
Og saadan Frihed stedse boe!

2.

Nu bort med alskens Politik,
Og lad os passe vores Drik!
Man ærgrer dog ei Tydsken bort,
Om man sig ærgrer sort;
Ei heller reise vi herfra
Med Nordenskiold til Africa;
Den Reise er os lidt for lang,
Og her er Viin og Sang.

Skiøndt Keiser Joseph nys sov hen,
De vælge dog knap mig igien;
Saa kommer det mig ud paa eet,
Hvo ellers bliver det.
Om Tyrken nu fik Last og Skam,
Saa var det jo tilpas til ham;
Han holder Kiønnet i Arrest,
Og hader Viin, som Pest.

I Brabant er der Borgerkrig;
De nappes tæt i Frankerig;
Det tager jeg mig lidet nær,
Naar vi forliges her.
Men gid den Krig dog ikke naae
Til Medoc, Pontac og Bordeaux,
Til Epernay, Chalons og Rhin,
Hvorfra vi faae vor Viin.

Hvad gaaer os stakkels Polen an?
Vi det dog ikke hielpe kan.
Lad ingen Polak taales her:
Det meget bedre er!
Vær tro i Ord og tro i Drik!
Var vore Fædres Politik;
Nu vise hver ved dette Bord
Han gaaer i deres Spor!

3.

De gode Gamle sang saa tidt
    Om Lethe Flod,
At hvo, som deraf smagte lidt,
Han blev hver Sorg og Grille qvit;
Og mangen Gang min Appetit
    Til Lethe stod.
Jeg vidste ikke, hvor den laae,
Jeg ellers did var gaaet paa
    Min Fod.

Jeg pønsed da paa denne Tant
    Ved et Glas Viin,
Og efterhaands, som Vinen randt,
Hver Smerte og hver Grille svandt,
I Druens ædle Saft jeg fandt
    Min Medicin.

Og tidt jeg i den Tanke stod,
At hine Gamles Lethe Flod
Var Viin.

Men nu jeg grant indseer og veed,
Den var det ei;
Hist druknede ei blot Fortred,
Men alle Livets Glæder med;
Og Venskab selv og Kierlighed
Gik samme Vei.
Mon den, der ei er Muselman,
Vel sligt om Vinen sige kan?
Ih nei!

Her spiller Viin paa gladen Bord,
Al Sorg svandt hen,
Men dobbelt Fryd og Venskab groer.
Og slog end Evan os til Jord,
Blev dog en Skaal vort sidste Ord
For Mø og Ven!
Og aldrig før opvaagned vi,
Før samme Skaal vi stemte i
Igien!

Jens Baggesen

er født den 15. Februar 1764 i Korsør, hvor hans Fader var Kornskriver ved Oplagshuset paa Fæstningen. Da Forældrene levede i meget trange Kaar, blev Sønnen i sit 12 Aar anbragt som Skriverdreng hos Amtsforvalteren, hvor han dog kuns forblev et Aars Tid. Thi den opvakte og læselystne Dreng fandt denne Beskjeftigelse utaalelig, og benyttede derfor sit udmærkede Skrivertalent til at skaffe sig fri Skolegang i et privat Institut imod at han underviste sine Meddisciple i Skjønskrivning. I sit 14 Aar kom han i Slagelse Latinskole, og havde sit Ophold dels ved Stipendier dels ved privat Godgjørenhed. Her udmærkede han sig just ikke ved nogen exemplarisk Opførsel, men desto mere ved godt Nemme og hurtig Fremgang. I Aaret 1782 blev han Student, 1784 tog han den filosofiske Eksamen og i Aarene 1785 — 87 var han Alumnus paa Regentsen. Allerede i sine første Studenteraar var han bleven bekjendt som Digter, og hans Komiske Fortællinger, som udkom 1785, vandt et almindeligt og velfortjent Bifald. Til samme Tid forsøgte han sig ogsaa som alvorlig lyrisk Digter, og, skjønt han ikke af Naturen var kaldet dertil, skuffede han ved sin bevægelige Fantasi og sit mageløse Talent til at beherske Sproget baade sig selv og Andre og tiltrak sig ogsaa her Publikums Berømmelse. Hans tidlige Digter-Navnkundighed tilligemed hans udmærkede Talent til at gjøre sine personlige Evner gjældende, hans sikkre Smag og overordentlige Smidighed, forbundet med hans naturlige Lyst til at omgaaes den fine og fornæmme Verden, skaffede ham allerede

i hans Ungdom mange Beundrere iblant de Store og Mægtige, navnligen Hertugen af Augustenborg og Grev E. H. Schimmelmann.

I Vinteren 1788 havde Baggesen skrevet en Opera „Holger Danske"; men den gjorde ingen Lykke, og Rahbek og P. A. Heiberg gjorde offentligen Satirer over den. Ærgrelse herover og legemlig Svagelighed, som han tildels ved uordentligt Levnet havde paadraget sig, opvakte Ønsket hos ham om en Udenlandsrejse, og Hertugen af Augustenborgs Yndest og Understøttelse satte ham i Stand til at udføre det. Denne Rejse, som gik igjennem Tyskland, Schweits og Frankrig, var ikke allene gavnlig for hans Helbred, men havde ogsaa stor Virkning paa hans aandelige Liv. Da han af Naturen ingen Sands havde for det Folkelige, og altsaa heller ikke kunde have nogen uovervindelig Sympati for det Nationale, saa maatte hans overordentlige Sprogtalent og den Nydelse, som Bekjendtskab og Omgang med mange aandrige og interessante Personer forskaffede ham, bringe ham til at føle sig ligesaa velbehagelig og hjemme i Udlandet som i sit Fædreland. Han giftede sig i Schweits med Sophie Haller, og skrev 1789 sit første tyske Digt „Alpenlied". En for den danske Litteratur kostbar Frugt af denne Rejse var imidlertid Labyrinthen, som indeholder Beskrivelsen af en Del af hans Rejse. Da han i Oktober 1790 kom hjem, erholdt han Titel af Professor. Hans Kones svagelige Helbred og hans egen Rejselyst lod ham imidlertid ingen Ro, og hans høje Patroner skaffede ham offentlig Understøttelse til at rejse med sin Familie. Efter to, tre Aars Fraværelse, 1793 — 96, kom han hjem igjen og blev straks ansat som Viceprovst paa Regentsen med 500 Rd., fri Bolig o.s.v. Men allerede det følgende Foraar havde han atter erhvervet sig Kgl. Tilladelse til en Reise paa to Aar. Paa denne døde hans Kone i Kiel. Baggesen fortsatte imidlertid sin begyndte Rejse til Tyskland og Paris, og kom i Sommeren 1798 tilbage til Kjøbenhavn, gift med en Genferinde. I Begyndelsen af dette Aar havde en ny Opera af Baggesen, „Erik Eiegod", vundet mere Bifald hos Publikum, end hans tidligere Holger Danske, og han blev samme Aar udnævnt til Medlem af Theaterdirektionen. Men selv den sorgfri og behagelige Stilling og hans Landsmænds Yndest kunde ikke fængsle ham til Hjemmet. I Efteraaret 1800 forlod han fjerde Gang med Kgl. Tilladelse sit Fødeland, og rejste til Paris, hvor han forblev til 1811, og hvorfra han blot et Par Gange besøgte Danmark: den første Gang 1802, for at entlediges fra sine Embeder som Regentsprovst og Theaterdirekteur med Bibeholdelsen af sin Gage; den anden Gang 1806 paa længere Tid, for at lade trykke adskillige danske Arbejder, hvoraf største Delen dog var ældre bekjendte, men ogsaa nogle nye, blandt hvilke Riimbrevene vare de bedste. Men det aandelige Liv i Danmark havde dengang begyndt at tage en anden Retning. Øhlenschlæger var fremtraadt som en alvorligere, mere national, især mere nordisk Digter, og han rev hele den yngre Slægt med sig. Baggesen erklærede da ogsaa, at han nu selv ingen Værd lagde paa sin tidligere lunefulde og vittige, letsindige og spøgefulde Digtning, og at han for Fremtiden vilde følge sit egentlige Kald som alvorlig Digter; men hermed blev det naturligvis aldrig til noget. Som tysk Digter havde han imidlertid i 1803 udgivet to Bind „Gedichte von J. Baggesen", og 1806 „Parthenais oder die Alpenreise", et idyllisk Epos i 12 Sange. — I Aaret 1811 blev han ansat som Professor i Dansk Sprog og Litteratur ved Universitetet i Kiel; men det behagede ham ikke længe der, og han flyttede til Kjøbenhavn, hvor han dog først 1814 fik Fritagelse fra sit Embede med en aarlig Pension af 1500 Rbdr. Han levede nu i Kjøbenhavn indtil 1820, næsten i uafbrudte litteraire Stridigheder, hvis Kilde for en stor Del var hans Uformuenhed til at ansee Geniet for noget Mere og Vigtigere end Smagen og Talentet, og hans Ulyst til at anerkjende Øhlenschlæger for større Digter end sig selv. I Aaret 1820 forlod han for sidste Gang Danmark og rejste med sin Kone og yngste Søn til Paris, hvor hans sidste Leveaar bleve en Kjede af Lidelser og Gjenvordigheder. Allerede 1822 døde baade hans Kone og ovennævnte yngste og kjæreste Søn Han selv led legemlig mer og mer, og hans Sindsstemning blev mørkere og mørkere, indtil han i Sommeren 1826, med det Ønske og i det Haab at kunne dø i Dan-

mark, tiltraadte Rejsen derhen, men døde i Hamborg den 3. Oktober. En Søn, som var Lieutenant i Kiel, bragte hans Lig til denne Stad, paa hvis Kirkegaard han ligger begravet.

Som dramatisk Forfatter havde Baggesen været uheldig, og i hans alvorlige lyriske Digte savner man næsten altid den sande Følelse, hvilken en levende, selv en varm Fantasi ej er i Stand til at erstatte. Heller ikke som dybsindig Filosof og Kritiker, hvorfor han gjerne vilde gjælde, kunne vi anerkjende ham, skjønt hans ypperlige Hoved og hans aldrig trættede Higen efter aandeligt Lys bragte ham til, med Iver at studere Philosofi og med levende Interesse at omgaaes med Tidens udmærkede Tænkere. Nærmest maa han regnes til de komiske Digtere. Som Satiriker var han ofte overordentlig vittig, træffende og morsom; men ofte gjorde hans Egoisme og Lidenskabelighed ham bitter, uretfærdig og ubillig. Størst, originalest og elskværdigst var han som lunefuld og skjæmtende Digter, baade i større Fortællinger og i mindre Digte. Som Stilist har han meget store Fortjenester af den Danske Litteratur; thi aldrig har den havt nogen Forfatter, der i den Grad har vidst med Lethed, Smidighed, Ynde og Smag at faae Sproget til at føje sig efter hans Tanker og Luner. Baggesen var af Naturen udrustet med store aandelige Kræfter og med et mageløst poetisk Talent, og det synes næsten, som om hans sande og uskyldigste Lyst bestod i, kun at ytre, føle og nyde disse Kræfter uden nogen egentlig nærmere Hensigt, og som om Frugten af hans poetiske Virksomhed var, at han ved en saadan uafladelig og vekslende aandelig Leg forfriskede sin Samtid, holdt dens Aandskræfter vaagne, og lod den føle, at Aandens Liv ikke altid udfordrer noget andet Maal end det at røre og bevæge sig paa en let og smagfuld Maade.

Den Lüneburgske Hede.

Da vi havde et Stykke Vei af ti Miles Længde giennem lutter Lyng for os til Celle, sadde vi allerede Klokken fire om Morgenen alle paa Vognen, og rullede ud af Staden Lüneburg, omtrent en Fierdingvei — da Vognen pludselig gik itu. Ingen af os led mindste Skade ved denne Leilighed; Damerne slap med en Smule Skræk. Medens vi vare beskieftigede med at sætte Hiulene istand igien, kom en fremmed Herre i en prægtig engelsk Vogn forbi, og befoel sin Kudsk og Tiener at hiælpe os. Imidlertid gik jeg i Forveien. Den ganske nye Natur her — saa udskregen den for Resten er — fristede mig til nøiere Bekiendtskab. Overalt fra min Barndom af var det eet af mine Livønsker, engang at giennemvandre en Ørk. En saadan Egn uden Høie, altsaa og uden Dale, uden vilde eller tamme Løv-Værter, uden Søer, uden Bække, uden Tegn til Beboelse — kan lignes med en Foliant, som bestaaer af lutter rene Blade. Hvo, der ikke har lært at skrive, er i Forlegenhed med en slig — den maa nødvendigen kede enhver blot Læser. Den derimod, som selv er i Stand til at frembringe noget Sort paa Hvidt, fornøier sig ofte meer over en saadan Bog, end over mangen nok saa veltrykt Qvart eller Octav — og mangen Skrivpapirs-Subscribent, som selv har lært at skrive, saae vist heller ved sit Exemplars Giennemblødning, at alt det Trykte var reent borte. Jeg for min Part i det mindste har een og samme Smag i Naturen og Konsten, i Henseende til Egne og i Henseende til Malerier, mu-

sikalske Compositioner og Digter=Værker: enten noget usædvanlig Ypperligt eller — slet Intet.

Jo længere jeg kom frem i min Ørk, jo behageligere og jo mere underholdende blev den mig. Rigtig nok opdagede mit udvortes Øie Intet uden Lyng og hist og her enkelte vantrevne Naaletræer — Alt omkring mig laae udstrakt i en uafseelig sortegraa nøgen Flade. Men des flere skiønne Særsyn svævede forbi mit indre Øie i tusinde uforstyrrede Phantasier. Snart kom mig en langskiægget Eremit, en ærværdig gammel Dervisch med Vand i sin hule Haand, snart en forvildet Prinds af China, snart en flygtende Prindsesse af Teflis, snart en Pillegrim, der ved hvert tredie Skridt fremad giorde eet tilbage, snart en vandrende Ridder, snart tre pjaltede Propheter, snart fyrretyve rædsomme Røvere, snart en heel Caravane med alle sine Dromedarier, snart alle Israels Børn, sexhundrede Tusinde i Tallet, forbi — jeg havde neppe Tid til at hilse paa dem allesammen med et Nik, som sagde, at jeg kiendte dem — da pludselig den hele Scene gik op i en almindelig Støv= eller Sand=Røg! En Larm under mig og over mig og om mig forstyrrede saa aldeles min Opmærksomhed, ved paa eengang at trække den opad, nedad og til Siderne, at jeg med lukte Øine ligesaa godt vilde have seet Alt, hvad jeg saae — hist strede to frygtelige Krigshære i det ene Hiørne, her Caravanen mod Røverne i det andet, Trolde og Kiæmper i det tredie — og den aldrig nok berømte Ridder af Mancha med al Verdens Faar, Geder og Veirmøller i det fierde. Min Ørk var i dette Øieblik saa befolket, at jeg halv begyndte at frygte for Mangel paa Plads, da Raslingen af en Vogn tæt bag mig døvede al den øvrige Larm — jeg sprang til Side — Røgen, og Alt hvad deri mylrede, var borte; og jeg saae Intet — uden den nysomtalte Herre, som lod holde stille, i det han giorde mig en Compliment, og bad mig tage Sæde hos sig.

Jeg giengiældte hans Tilbud med en meget forbindtlig Taksigelse — men tilgiv mig, min Herre! (lagde jeg til) det forundrer mig, at en Mand af Deres fyrige Udseende (han lod til at nærme sig de Halvtredsindstyve) kan lade sig age igiennem en Egn som denne? Besad jeg end alle Verdens engelske Eqvipager — den har for mange Fortryllelser for mig til, at jeg ikke skulde foretrække at giennemvandre den til Fods, med mindre Podagra netop bandt mig til min Chaise.

„Besynderligt!“ sagde han med et Smiil, og betragtede mig nøiere — „De er den første Beundrer af denne Hede, jeg har fundet paa mine Reiser. Jeg selv er vel kommen over tyve Gange denne Vei; men uden at opdage mindste Fortryllelse paa samme!“

„Forlad mig! men De har maaskee ikke giort dens Bekiendtskab — ikke engang det første Skridt dertil ved at stige ud af deres Vogn?“

„Var det ikke saa hedt,“ sagde han, „De overtalte mig til at forsøge det.“ —

„C'est le premier pas qui coûte“ — sagde jeg. —

„Var jeg ikke saa træt" — endte han med et Buk — og lod atter kiøre til. Vognen rullede bort — den blev mindre og mindre, og kom mig tilsidst ganske af Syne. Jeg overlod mig til mine Reflexioner over denne Mand. Det var en ørkesløs og ødsel Reisende, tænkte jeg, een af disse Herrer, som reise for at reise. Dog — hans Physiognomie havde behaget mig — hans artige Tilbud fortiente overalt en mildere Formodning om hans Karakteer — jeg ærgrede mig over at have afslaaet det: du har forsømt et Menneskes Bekiendtskab, tænkte jeg — og hvo veed, hvor interessant et Menneskes? Hvordan det nu ogsaa var — hvad er interessant i hele Skabningen, som det ypperste af alle levende Dyr? Selv denne fortryllende Hede — blev jeg ved, og saae mig om — men hvor studsede jeg! Intet uden Lyng, og Lyng og atter Lyng! Alt det Høitidelige var forsvundet — omsonst stræbte jeg at kalde hine Phænomener tilbage — Alt var tomt, eensformigt, tørt, koldt, dødt, ligegyldigt, utaaleligt. Du seer ham aldrig mere — sukkede jeg — og han syntes dog gierne at ville tale med dig! Hvad maa han desuden tænke om din Egensindighed? Hvo veed, hvor mangen mødig, nødsaget Fodgiænger, der vilde være glad ved at age en Station imellem, for snarere at naae Huus — for snarere at overrumple en længselsfuld ventende Kone — du kan have skadet ved denne Uforsigtighed? Om han nu med Bevidsthed eller uden Bevidsthed foresætter sig, aldrig herefter at tilbyde nogen Fodgiænger sit magelige Sæde? Jeg kom i ondt Lune, græmmede mig over ikke at kunne forstrøe det i menneskeligt Selskab — den ene Vogn kunde jeg ikke naae, den anden kunde ikke naae mig — jeg tradskede afsted i Lyngen, og besluttede — saa afskyelig forekom mig hele Egnen — at benytte mig af Veiens eneste Fordeel: i Blinde at kunne vandre den, uden Frygt for at stødes eller gaae feil — at lukke Øinene, for ikke at see den.

Jeg veed ikke, hvor langt jeg var gaaet paa denne Maade, der lidt efter lidt begyndte at more mig, og kalde Phantasierne tilbage — da jeg pludselig standsedes i min blinde Fart af et Par Hænder, der greb mig i Skuldrene. Jeg er fuldkommen overbeviist om, at mine Øine aabnede sig af sig selv, eller rettere mechanisk, uden al overforstandselig Ordre — ligerviis som jeg er vis paa, at det umiddelbare Buk, hvormed jeg gienkiendte Manden, der var bortkiørt, skete uden al tydelig Bevidsthed — „Det er altsaa med lukte Øine," sagde han, i det Ekkoet af hans Latter tabte sig i næste Birkeskov, „man opdager denne Egns Fortryllelser?"

„Tilforladelig, min Herre!" svarte jeg, i det jeg med eet vaagnede, „jeg seer intet andet Middel dertil; men er det det eneste, troer jeg det ogsaa fuldkommen sikkert" —

„Jeg vilde ikke have noget derimod," sagde han, „dersom jeg ikke selv saa ofte havde forsøgt det, uden at spore denne Virkning" —

„Men De har formodentlig kun forsøgt det i deres Vogn, min Herre! Troe mig, at denne Forskiel er overmaade betydelig. Man

drømmer ganske anderledes til Fods end til Vogns! De maa allerede ofte have lagt Mærke til, at en Drøm i Deres Vogn er langt anderledes beskaffen, end en Drøm i Deres Kirkestoel, og en Drøm i Deres Kirkestoel igien langt anderledes end en Drøm i Deres Seng" —

„De er en besynderlig Philosoph!" sagde han med en Mine, som hævede Rangen i dette Udtryk til en Compliments høieste Værdighed — Jeg lod, som jeg ikke hørte det —

— „Og en Drøm til Fods i Lüneburger Hede overgaaer nu alle Drømme" — blev jeg ved, og bukkede mig temmelig dybt — „især naar man vækkes deraf paa en saa behagelig Maade."

Jeg veed ikke af hvad Aarsag: om for den smagfulde Eqvipages Skyld, eller fordi han havde en vis Freeports Mine, eller fordi, ved hans første Stilleholden, Mylord What then? randt mig i Sinde — men hidindtil havde jeg holdt min Ubekiendte, uagtet han talte Tydsk, for en Engellænder.

„Mit Navn er Caillard," sagde han, da jeg paa hans Forlangende havde sagt ham mit Navn og mit Fødeland — „min Familie maatte flygte med de øvrige Hugenotter fra Frankrig — jeg var ene midt i en fremmed Verden i en Alder, hvori man bruger Leden — men jeg har været ligesaa lykkelig, som flittig, har erhvervet mig en anseelig Formue, som sætter mig i Stand til hvert Aar at giennemreise et Stykke af Europa med al mulig Beqvemmelighed — og har i den øvrige Tid af mit Liv, nemlig alle Vintre, en Beskiæftigelse, som ved Vanen er bleven mig Fornødenhed."

„Paa denne Maade," gientog jeg, „har Tilfældet efter al Anseelse bragt de to forskielligste Reisende sammen, der nogensinde have spadseert med hinanden giennem denne Hede." Jeg fortalte ham endnu kortere min Historie, end han havde fortalt mig sin — han udførte derpaa nøiere, hvad han alt havde sagt mig — jeg ligeledes; og neppe havde vi paa denne Maade spadseret en halv Miil, før vort giensidige Bekiendtskab var fuldstændigere, end det ved mange Aars daglige Omgang i en Stad sandsynligviis havde villet blive det.

„Jeg holdt Dem strax for en Stoiker" — sagde han — „hvorfor holdt De mig?" — „For en Epikuræer," — svarede jeg. — „De er meget oprigtig." — „Paa en Skueplads, som denne, behøves ingen Maske," blev jeg ved.

— „To be or not to be, that is the question!"[1])

Han anbragte denne første Linie af Hamlets Monolog over Selvmord med en saa betydende Mine, med en saa betydende Tone ved denne, som det syntes mig, meget lidt passende Leilighed — at jeg strax sagde til mig selv: Enten er denne Mand en Nar eller en Viis! i det han bad mig ind i sin Vogn, som langsom rullede ved Siden af

---

[1]) At være til, eller ikke at være til, see det er Knuden!

os, og som han i dette Dieblik bød holde stille. Jeg modtog Tilbudet — vi satte os — og Kudsken kiørte til.

Aristip selv havde ikke kunnet ønske at sidde mageligere. Jeg længtes efter Opløsningen af den dobbelte Opgave: To be? or not to be? — og Nar? eller ikke Nar?

„Jeg gad afhandle denne Materie med alle tænkende Mennesker" — begyndte han. „De maa tilgive mig, at jeg syntes at fremtrække den ved Haarene; men Tiden er for kort i denne Verden til lange Præliminarier" —

Han er ingen Nar! sagde jeg ved mig selv — „Jeg frygter," udbrød jeg høit, „at min individuelle Mening om denne Shakespearske Linie er alt for individuel til at" —

„Jo individuellere, jo kiærkomnere!" sagde han hurtig.

Han er aldeles ingen Nar, tænkte jeg. „Min særdeles individuelle, som jeg troer, og derfor noget undseelige Mening er den, at Shakespear i denne Linie ikke har sagt sin, men Hamlets Mening — at den er umiddelbar poetisk — men i det høieste kun middelbar philosophisk — rigtig!"

Vi vare paa denne Maade komne til en lille Flekke, hvor vi stege af Vognen, for at tage Frokost. Man kan i Epsdorf have ypperlig kold Steg, Parmesan- og Schweitzerost, Franskbrød og Madera — vel at mærke! naar man fører det selv med sig. Vi leirede os paa en Plads foran Kroen under aaben Himmel, for at tilfredsstille den synderlige Appetit, Veien havde givet os. Tieneren dækkede i en Hast en omvendt Tønde for en der liggende Egestub, i et Dieblik kom Flasker, Glas, Knive, Gafler og alt Tilbehør frem, som ved Slaget af en Talisman; Vinen sprudlede i de guldrandede Chrystaller — Alt var saa beqvemt, smagfuldt, lækkert og lokkende, at det kiære Meta pludselig forsvandt af min metaphysiske Stemning. „To enjoy! that is the question!" sagde jeg, i det jeg tømte Glasset.

„Men Deres Stoicismus" —

„Apropos! — Forlad mig, at jeg falder Dem ind i Deres Tale! paa hvad Grund har De holdt mig for at være Stoiker? Jeg tænker, Epicurus selv har oftere gaaet til Fods end aget." —

„Ikke just det; men den Omstændighed, at De forlod tre saa artige Damer — (jeg havde sagt ham, at jeg hørte til hiint Selskab) — i Deres Alder — og i denne Hede." —

„De vil maaskee let forklare dette," meldte jeg, naar jeg siger Dem, at den ene af disse Damer var en Enke, den anden en gift Kone, og den tredie min Søster." —

„Der kunde siges meget om det første og det andet" — sagde han; „men det vilde føre os for langt fra vor slupne Materie."

Vi satte os igien i Vognen.

Düvels Steinweg kalde Hannoveranerne den Vei, vi nu kiørte; og den fortiener sit Navn — i ondt Lune. Vi derimod fandt den begge ret artig. Uden ængstlig at søge hiint slupne Meta, kom vi det

efterhaanden nærmere og nærmere i vore Diskurser. Jeg begyndte at finde mig meget vel i denne Vogn, og forsonede mig lidt efter lidt med dens Magelighed. Herr Caillard var en Mand af Erfaring, Smag og Kundskaber. Han fortalte mig sin Historie fra Begyndelsen til Enden, fortroede mig sine Principier, og sine Omstændigheder, og Resultatet deraf blev, at jeg holdt ham for den lykkeligste Mand paa Jorden. „Jeg har Alt, sagde han, hvad jeg har ønsket og kan ønske mig, Sundhed, Rigdom, Huusfred (thi jeg er ugift), en temmelig god Samvittighed, Bøger — og saa meget i Panden, som der behøves til at more mig med dem — jeg kiender kun eet eneste Savn, mangler kun een eneste Behagelighed i denne Verden — men det ene er nok til at forbittre al min øvrige Nydelse, og sætte mig i Classe med alle andre Ulykkelige.“ —

Jeg plagede min Giettekraft med at udfinde hvad en saadan Mand, i saadanne Omstændigheder endnu kunde mangle. „Det er dog vel ikke Frihed? sagde jeg — thi jeg begriber ikke, hvorledes en rig Handelsmand i en fri Rigsstad skulde savne samme?“

„Nei! Himlen frie mig — jeg hverken vilde eller kunde leve een Dag til Ende uden Frihed.“

„De er vel ikke af en Hændelse forelsket i een eller anden grusom eller ulykkelig Prindsesse?“

„Det var endnu mindre Tilfældet!“

„Ah! — nu traf jeg jeg det udentvivl — Deres Siæl brænder af Tørst efter Sandhed, efter Tilfredsstillelse i Henseende til Opløsningen af de store Fornuftopgaver, der hidindtil ere ligesaa mange philosophiske Gaader — De leder om det, som saa mange brave Mænd fra Anaxagoras til Spinoza have ledt om og ikke fundet — den philosophiske Steen, som skulde begrunde vore Ideers Hovedbygning?“

Han forsikkrede mig, at han i denne Henseende var temmelig rolig. „Saa maa De — trods al deres Sundhed — være plaget med den ulyksalige Snue?“ sagde jeg.

„„Den anden efter Jupiter, og rig,
„„Fri, agtet, elsket, Kongers Konge og
„„Særdeles frisk — kun plaget af lidt Snue!““

Da han og negtede dette, opgav jeg Gietningen af hans mørke Tale.

O Lyksalighed! af alle Jordens Chimærer er du den allermeest chimæriske! Heller vil jeg lede om tørre Figener paa Bunden af Havet og om friske i denne Hede — heller vil jeg lede om Frihed og Sandhed selv, eller de Vises Steen, end være saadan en Nar, at løbe surr efter dig, Veirlys for alle Veirlys, Jordens almindelige Lygtemand!

Jeg troede endelig, eengang at have fundet en aldeles lykkelig i alle Henseender misundelsesværdig Mand — og nu — sandelig! uagtet jeg ikke har ti tusende Delen af hans Rigdom, uagtet jeg ikke har

tusinde Delen af hans Eqvipage, uagtet jeg ikke har tiende Delen af hans Sundhed — uagtet jeg maaskee ikke har tredie Delen af hans Forstand — uagtet jeg for Resten har ikke blot alle de andre Savn, han ikke har, men tillige det eneste, han lider under — jeg vilde dog ikke bytte med ham!

Han indgød mit Hierte fra dette Øieblik af virkelig Medlidenhed. Men hvori bestod da hans overordentlige Ulykke? Man høre det og skiælve!

„Hvad nytter det mig altsammen til?“ sagde han, „Caffe, som jeg elsker meer end alle Jordens Vine, og meer, i det mindste i mange Øieblikke, end alle Jordens Fruentimmer, Caffe, som jeg elsker til Raserie — Caffe er mig aldeles forbuden!“

Lee, hvo som vil, herover! For saavidt Alting i denne Verden, fra en vis Synspunkt, er tragisk, vilde det være undskyldeligt, om man græd — men for saavidt Alt, fra en anden Synspunkt, er comisk, kan man ikke heller tage en Smule Latter ilde op. Kun tage man sig i Agt for at see med en vis Haan over det Suk, hvormed min lykkelige Mand fremførte hine Ord; thi det kunde let være, at man, i det man udleer ham, tillige udleer sig selv, sin Fader, sin Bedstefader, sin Oldefader, sin Tipoldefader, og saaledes sin hele Familie opad til Adam.

Om man, ved at belee en saadan Unøisomhed, tillige beleer i Forveien sin Søn, Sønnesøns Søn, og saa videre sin hele Familie nedad til den sidste Descendent — vil jeg ikke afgiøre. Det vil komme an paa den Vei, Menneskeheden engang vælger. Bliver den ved at gaae frem paa den nærværende Stie — vil et eller andet Caffe-Savn bestandig bestrøe den med Torne.

Havde han sagt: Chocolade er mig aldeles forbuden, eller Thee, eller engelsk Øl, eller Madera, eller Jordbær — vilde man have fundet hans Græmmelse derover ligesaa urimelig.

Hiin Erobrer græd, siger man, da han ingen flere Lande fandt at undertvinge. Den, der harmer sig over Savnet af en Verden, og den, der græmmer sig over Savnet af Caffe — er i mine Tanker lige affindig — og lige tilgivelig. Lysten til en Kop Caffe og Lysten til en Krone — Higen efter Smagen eller blot Røgen af hiin, og Higen efter Udødelighed ere lige rasende, og lige — menneskelige.

„Kan det trøste Dem,“ sagde jeg, „saa maa jeg sige Dem, at jeg er netop i samme Tilfælde.“ — „Og De fortvivler ikke derover imellemstunder?“ — „Nei! svarte jeg; thi det er ikke min eneste Plage. Havde jeg, som De, alle andre Livets Behageligheder, vilde jeg maaskee ogsaa fortvivle.“

Mannheim.

Udenfor Worms modtog os nye Fortryllelser. Alleslags Frugttræer: Ebler, Pærer, Valnødder, Morbær, Mandeler legede rundt omkring os i venlige Grupper. Men Intet henrev os saa meget som Rhinens yndige Bugtninger, den vi endnu bestandig af og til opdagede paa venstre Haand. Snart forekom den os en spøgende Glut, snart en virksom velgiørende Mand, snart en forstandig og elskende Huusmoder. Erindringen af et Sted udenfor Oppenheim, hvori vi saae sørgelige Spor af dens Oversvømmelse, lode os blive staaende ved det sidste Billede. En Flod i et Land er virkelig hvad en Kone er i et Huus. Svulmer den op, gaaer den over sine Bredder, er den herskesyg, vil den glimre, kort sagt, overskrider den sine Grændser — ødelægger den Alt omkring sig, og nøgne, vantrevne Værter sørge paa dens Kyster; bliver den derimod i sin Rende, flyder den sagtelig, uden Larm, vever og omladen i lettrillende Bover, blid og stille, med hvert Øieblik til Smiil beredte Huller i Kinderne, kyssende og ikke overfusende sin Bred — forskiønner, beriger og velsigner den Alt, som den milde, venlige, huuslige Mage ved sin Mands Side i Kredsen af fyrige Sønner og blufærdige Døttre.

Saaledes var Rhinen her. Igiennem dens bestandig afvexlende Haver kom vi fra Worms over Frankenthal og Oggersheim, to artige Smaastæder, til det ved første Blik meget indtagende Mannheim.

Er det mine Øines, eller den tunge, jeg skulde næsten troe, usunde Lufts, eller min Architectur-Ukyndigheds Skyld, at jeg finder Mannheim langt fra at være den prægtige, den smukke, den behagelige Stad, man er bleven enig om at udraabe den for? Jeg har nu beseet den paa kryds og tværs, fra Ende til anden, alle dens udmærkede Bygninger, fra det vidtløftige Slot (efter mit Tykke det allerslètteste!) indtil de prægtige Porte; men uagtet jeg stirrede, som om jeg aldrig havde seet en Bye før, faldt mig dog Intet fortrinligt i Øinene. Gaderne ere rigtig nok anlagte efter Snor, der gives ingen Vimmelskafter deri, Husene staae i ordentlige Geledder, og man har saa megen Umage, som man kan ønske sig, med at skille det ene Qvarteer fra det andet. Men lige Linier og rette Vinkler allene ere neppe tilstrækkelige til Smagens Tilfredsstillelse. Den blotte Symmetrie behager rigtig nok Øiet ved første Blik; men i det næste leder det alt efter mere. Skuffes det da, bliver man doppelt flau — som ved Sniksnak paa Vers; man ærgrer sig ikke saa meget over Sniksnak i Prosa.

En Stad, besynderlig en stor Stad, støder allerede Forstandens Blik. I det mindste betragter jeg en saadan omtrent, som jeg forestiller mig, en fritflyvende Sommerfugl betragter en Biekube. „Men hvad er stødende deri?“ Proportionen! Jeg finder nemlig denne Biekube for lille. — „Men jeg burde betragte den som en Bie, og ikke som en Sommerfugl.“ — Som Bie finder jeg et Rige og ikke en Stad at være en Biekube. Og derimod har jeg Intet for saa vidt

— indtil videre. — „Indtil videre?“ — Ja reent ud sagt, for ikke at giøre en Røverkule — eller en tillukt Biekube — af mit Hierte; jeg troer, at hele Jorden egentlig burde være Menneskehedens Biekube, og at den virkelig engang — naar de forskiellige Biestader have sluttet Fred med hinanden — bliver det. Her hedder Sproget: Der skal være een Hiord og een Hyrde: Der skal være een Dronning og een Kube! — —

Biekuben bør være tilstrækkelig for alle Bier; man veed, at der gives tre Sorter! Men — kiære Stadbyggere! — er en Stad virkelig tilstrækkelig for alle Stænder? O! den meste Honning beredes uden for den! Man betænke desuden, at et Menneske er forskiellig fra Bien i Andet end blot legemlig Størrelse! Vare disse tvende Skabninger for Resten fuldkommen lige, vilde jeg aldeles Intet have at indvende imod vore Stæder; thi der rummes omtrent ligesaa mange Mennesker i en Stad som Bier i en Biekube. Men blot dette synes mig er stødende, at man har behandlet Folk aldeles som Fæe. — —

Her fløi en Tanke tilbage til Danmark — til Trolleborgs udflyttede Gaarde: o! maatte flere og flere Aander, som Reventlows, sprede Taagen med Byerne! Unegtelig bliver et Land derved lysere; thi Skyggerne kastes ikke længer i saa store Masser. Det er med Beboerne, som med Boligerne: for tæt sammenstablede skygges, taages, beryges og fordærves de! Hvor frydede jeg mig over de udflyttede Gaarde! Min Indbildningskraft udflyttede hele Jorden — Mannheim sprang pludselig i tusinde Stykker — og hele Menneskeheden bevægede sig i Luft og Lys, som en Fugl, der slipper ud af sit Buur giennem det aabnede Vindue. Jeg saae Instinctet overlade Fornuften Commandostaven, den blev en Talisman i Dronningens Haand — og Ormen fløi op, som Sommerfugl! Det var et saligt Syn! Bruden og Brudgommen favnede sig paa hiin Side Broen — og i Baggrunden saae jeg Retfærdighed og Fryd kysse hinanden. —

Held os, at vi ikke see Jorden blot som den var og som den er; men og i visse Dieblikke, som den skal være! Held os, at vi ikke blot vandre mellem vore Fædre og Brødre; men og undertiden mellem vore Børnebørns Børns Sønnesønner og Datter-Døttre! — O Held mig (hvor ønskede jeg og mine Læsere!) at jeg ikke blot er i det sammensatte, men og — i det udstykkede Mannheim! Thi, jeg gientager det, det første er utaalelig kedsomt i Bredden og i Længden; man staaer Skak, hvor man staaer deri.

Støder en Stad overhovedet Forstandens Blik, saa saarer i Besynderlighed en Stad, som denne, det. Den er ikke blot sammenpakket og sammenpresset, men tilskaaren og tilspidset. Jeg veed ikke, om det ogsaa hemmelig bidrager noget til min Afskye for dens rette Linier, Qvadrater og Tærninger, at Intet i den menneskelige Gestalt er vinkelret eller fiirkantet.. Man frygter, at Beboerne i en saadan Bye alle Dieblikke støde sig. Det er mærkeligt, at Smagen endnu aldrig har indført fiirkantede Drikke-Glas. Jeg troer heller ikke, at man kunde

drikke Andet end Apotheker=Draaber og høit Brændeviin deraf — Viin og Kildevand umuligt. Iis derimod kan jeg ret godt tænke mig i fiirkantede Glas, og dette gaaer saa vidt, at Vand midt om Sommeren i en fiirkantet Flaske (der gives desværre slige!) forekommer mig frossent. Ogsaa fryser jeg paa en Maade her i Mannheim; jeg stivner. Jeg kunde umuligen løbe her med en vis Fart. Jeg føler det inderligt, jeg kunde umuligen blive forelsket her, i det mindste ikke paa Gaden, som dog i nogenlunde krumme Byer er muligt. Al Varme, al Bevægelse, al Kierlighed er rund, eller i det mindste oval, spiral, eller paa een og anden Maade bugtende. Kun det Kolde, det Ubevægelige, det Ligegyldige, og selv det Hadefulde er snorlige og kantet. Stode Menneskene, for Exempel, til Felts i Grupper, i runde Kredse, isteden for i Colonner og i Geledder, vilde de dandse isteden for at slaaes. Derfor beroer og den hele Taktik paa Vinkler. Naar saae man en kantet Flamme, naar jeg undtager den dræbende Lynild, der dog vel kun synes saa? — en snorlige Bæk? en stiv Omfavnelse? Hvor yndigt bugter sig Luen! hvor deiligt bølger og snoer sig den rislende Flod! og hvor bøieligt, hvor slyngende, hvor rundt er Alt i Gruppen Amor og Psyche! Det ligeste paa Mennesket er de kolde, ubevægelige, bidende Tænder — og dog har den skiønne Natur sørget for, at de staae i en Halvcirkel. Livet er rundt, og Døden er kantet. Vi komme runde og bugtende til Verden, og gaae kantede og stive deraf. De nyeste Vugger ere ovale — en skiøn Opfindelse! thi det vorende Liv bevæger sig deri; vore Ligkister derimod ere fiirkantede. En Stad i Mannheims Smag passer for Døde — eller i det høieste for dem, som dræbe. Dens Bygninger burde være Mausoleer eller Barakker. I det første Tilfælde burde en saadan Dødbye være under Jorden; i det sidste burde en saadan Morderstad reent bort deraf.

Fire og tyve Tusindes Ideer have maattet rette sig efter een Enestes indtil i andet, tredie, fierde, femte Led og saa videre. Denne Forestilling er utaalelig. Man seer Despotismens Befalinger i Lapidarstiil. Man seer boesiddende Borgere med Huus og Hiem behandlede som Buxbom, Soldater, Kegler og deslige Ting — og ærgrer sig, hvis man har mindste Høiagtelse for Guds Billede. Der fattes Mannheim til fuldkomment udvortes, i Øiet faldende Slaverie Intet uden en — Nationaldragt.

Jeg føler, at mit Gemyt i denne korte Tid, jeg har opholdt mig her, allerede tvertimod sin bugtende Natur, har begyndt temmelig at kante sig. Saaledes bliver Vandet i et Par ret kolde Vinternætter til Iis. Hvorledes maa det gaae de Gemytter, som bestandig ere og blive her? Jeg gyser ved at tænke derpaa. Mit Haab, min eneste Trøst, er, at de ventelig tilbringe i det mindste deres halve Tid paa Landet, hvis overordentlige, virkelig paradisiske Rundhed formodentlig giør det godt igien, og smelter hvad Byen styrknede.

Man seer ellers af Mannheims vidtløftige Befæstning, at Churfyrsterne have regnet paa, at Byen af sig selv vilde disciplinere sine

Borgere; thi til at forsvare den behøves, foruden den ordentlige Besætning, omtrent ligesaa mange Soldater, som den tæller Indvaanere af Mandkiønnet.

Kallundborgs Krønike.

En Dag (saavidt jeg veed, en Hundedag)
Borgmesteren sad i sin Stol, hvis Arme,
Hvis magelige Sædes lumre Varme
Min skrøbelige Geist er alt for svag
Til at beskrive ret. Elastisk hæved
De kiælne Duun dens silkebløde Barm;
En Duft, som slukte strax hvert Glimt af Harm,
Omkring dens tause Damask døsig svæved. —

Med den dybe Mine,
Som for en saadan Mand kan skikke sig,
Hvis rummelige Mave faderlig
Maa giemme hele Byens Fryd og Pine,
Sad den Velviseste. Den Rolighed,
Den philosophiske Dybtænksomhed,
Og overvættes store Siælefred,
Man seer paa Dalens fede Konges Pande,
Naar han, i Græsset sagtelig slængt ned,
I Skyggen af et Træe, ved Kildens Bred,
I Dyssen af de musikalske Vande,
Med vigtig Taushed tygger Drøv,
Sad paa hans store purpurrøde Næse,
Hvor man med liden Møie kunde læse:
Siæl! hold dig klogeligen i dit Støv!

Som Solen, naar den kobberrød fremstikker
Imellem tykke Skyer i taaget Rusk,
Saa fremstak af Parykkens Bukkel-Busk
Hans Ansigt i en Damp af Portorikker.

I slig Forfatning havde han for Skik,
At smøge sig i Slummer alle Dage.
Men hvordan det nu gik og ikke gik,
Saa vilde Søvnen ei i Dag behage
Paa Pibens Vink at nærme sig som før:
Han røg, og røg igien, og røg sig ør;
Men intet Blund han fik, end sige Slummer —
Ak ingen Dødelig er fri for Kummer!

Liig Kong Asverus lod han hente da
Den gamle store Stadens Chronika,

(En Bog, fem Gange tyve Vintre gammel,
Der ellers brugtes for hans Søn til Skammel,
Og for ham selv, at løfte til Motion)
Hvoraf hans Kone pleied i slig Knibe
Mod Søvnløsheden Antidot at gribe,
Og forelæse ham saa stor Portion,
Som til forønskte Virkning at frembringe
Var nok. Som oftest var den Dosis ringe;
Thi deels Borgmesteren, for sin Person,
Til snart at slumre var utrolig nem,
Og deels var Bogen til at assoupere
Fast ligesaa beqvem.
Men denne Gang hun maatte læse mere,
Hvad Ord for Ord, aldeles paa et Haar,
Som det i samme gamle Krønik staaer,
Jeg her min Læser trolig vil levere.

„Den femte hujus døde Christen Smed
Den hele Bye til stor Fortræd;
Han var en brav og nyttig Mand,
Beslog en Hest med stor Forstand,
Paa Laase giorde mange Sving,
Slog Øiet ud som ingen Ting.
Gid hisset han ei saa maa svede,
Som han har altid giort hernede!" —

„Endnu du sover ei, min lille Mand?"
Udbrød den standsende Borgmesterinde —

„Nei! læs kun meer," igientog han,
„Det vil sig, haaber jeg, paa Timen finde;
„Jeg ei begriber denne Søvnløshed;
„Nu vel! læs meer! bliv ved!" — og hun blev ved:

„Vor Præst, som nylig var lidt svag,
Blir feed og fyldig Dag for Dag.
Han kan lidt meer end Fadervor,
Og maner stærkt, som Ordet gaaer;
Alligevel for Tyverie
Den stakkels Mand er ikke frie.
Forleden misted han sin Hest —
Vor Herre skaane kun vor Præst!" —

Borgmesterinden standsed her igien:
„Du slumrer ei endnu?" — „O nei! vist ikke!
„Jeg slumrer ei saasnart i Dag, min Fikke!
(Saa hed til daglig Brug Borgmesterskeen)
„Du nok kan mærke, naar jeg sover hen;
„Jeg snorker, som du veed! Bliv ved at læse,
„Saa længe til du hør Signalet af min Næse."

Borgmesterſken begyndte da igien;
Men ſprang tre fire Blade reent forbi,
Som der var alt for meget moerſomt i;
Man derfor ene hende Skylden give,
Om Følgende lidt kiedſomt ſkulde blive.
„Den Tyv, ſom ſtial Herr Nielſes Heſt,
Blev greben ſidſte Mortensfeſt,
Og bragt paa Stand for Magiſtraten,
Som arreſterede Krabaten.
Man kneb ham med ſaa megen Fynd,
At han tilſidſt tilſtod ſin Synd,
Blev foreſiunget, forelæſt,
Af den ſagtmodige Niels Præſt,
Og ſiden paa en Sluffe ſlængt,
Kiørt ud, vendt om, berettet, hængt;
Men, ſom man ſnart vil mærke det,
Altſammen overmaade ſlet.
Det henved Midnatstide var,
Og Maanen ſkinte ganſke klar,
Og mange Stierner blinkte ned
Paa Marken og paa Tyven med;
(Thi Maanen ſeer paa ſlig Perſon
Saavel ſom paa Endymion.)
Da kom paa Heſten, trap, trap, trap,
Jens Skovfogd ridende ſaa rap,
Forbi det gyſelige Sted,
Hvor Diævle vogte, ſom man veed,
Trofæen for Retfærdighed.
Ret, ſom han rider bedſt, og ſeer
Ad Galgebakken til — hvad ſkeer?
En Røſt, liig den af Belzebul,
Saa rædſom, underlig og huul,
Ham brøler ud fra Galgen: „Stop!"
Og vips! foer Kolden i hans Krop;
Han ſkialv, ſom Eſp, og i ſin Skræk
Forglemte han at ſpore væk,
For i Gallop at komme bort,
Som jeg i hans Sted havde giort.
Han ſaae, og lytted nok engang —
Og nok et „Stop!" fra den, ſom hang:
Han ſlog et Kors, ſlog to, ſlog tre;
Men ligemeget hiulpe de.
Han takked i en Bøn for Mad;
Men ihvor inderlig han bad,
Kom dog den ſamme Lyd igien
Fra Fandens nylig hængte Ven.

Jens var for Resten ei Poltron,
Og hidtil aldrig kaldt Kujon;
Han tog paa sin Samvittighed
Det allerstørste Vangeled,
Og slog med det engang en Tyv,
Og kyste hele slige syv,
Som vilde plyndre lumsk hans Hiem;
Men der var ogsaa Liv i dem!
I denne Diævel derimod
Var Intet uden bare Blod,
Og ingen, ingen Moders Siæl
Kan slaae tilgavns en Død ihiel;
Selv naar han Græsset maatte bide,
Al Fordeel var paa Tyvens Side.
Imens han raisoneerte saa,
Lod Tyven atter fra sig gaae
Endnu et Skraal, som vores Helt
Fandt mere liveligt end fælt;
Og som, hvordan det ogsaa var,
Den Ting ham giorde soleklar,
At der var Liv et cetera,
Hvor dette sidste Skraal kom fra.
Liv altid var Jens Skovfogd nok —
En levende Banditerflok
Han meget heller Spidsen bød,
End En, som, nok saa tam, var død;
Og derfor reed han, hop sa sa!
Did, hvor den Lyd af Liv kom fra.
„Hvordan,“ udbrød han, „er det fat?
„Er du i Live, Kammerat?“ —
„Ja, skiær mig ned, o christen Siæl!
„Jeg ellers hænger reent ihiel!“ —
„Band paa, du lever, først; hvis ei,
„Jeg løber strax igien min Vei!“ —
„Ja vist! i Diævels Skind og Been,
„Jeg lever! ja! den Sag er reen;
„Men lever bandsat, som du seer,
„Og døer, hvis — o! jeg kan ei meer.“ —
Jens Skovfogd tænkte lidt sig om,
Og snart til sin Beslutning kom;
(Thi det er dog særdeles sødt,
At bringe Liv igien i Dødt.
Jeg troer, ved saadan Leilighed
Jeg og en stakkels Tyv skar ned.)
Jens Skovfogd tog sin Tælleniv,
Og raabte: „Løb, og frels dit Liv!“ —

Og ned sprang Tyven, liig en Kat,
Der lang Tid har i Tønden sat,
Naar Dragøes Helt med vældigt Drag
Den redder i et Seierslag. —
  Liig en forrykt, beskiænket Mand,
Som Glæden jager fra Forstand,
Han takked ham, som gav ham Liv
Ved Mod, og Kiærlighed, og Kniv —
Og Glæden af at giøre vel
Betog vor Jenses hele Siæl;
„Løb," sagde han, „af alle Kræfter!
„Og stiæl nu aldrig meer herefter!"
  „Du gav mig Livet, gientog han,
„Kun for at døe paa nye, min Mand!
„Hvor skal i Nat jeg arme hen?
„Klyng mig i Galgen op igien!
„Forvildet, saaret, bange, mat,
„Man faaer mig letteligen fat,
„Hvis jeg til Morgen ei hos dig
„Maa lidet vederqvæge mig.
„Troe mig, det er en egen Sag
„At have hængt den ganske Dag;
„Lad mig udsove denne Skræk,
„Og pille mig i Morgen væk!
„Hvis ei, saa heller, kiære Ven!
„Klyng mig i Galgen op igien."
  Jens fandt den Sag ret rimelig,
Og sagde: „Kom da hiem til mig!"
Og tog ham bag paa Hesten rap,
Og reed til Huset, trap, trap, trap!
  „Min Kone sover," sagde han;
(En Helt er altid kiærlig Mand)
„Giør derfor, Landsmand! ingen Larm;
„Men læg dig her, og sov dig varm!"
Og viste ham en opredt Seng;
„Sov vel! og ei i Drømme hæng!
„God Nat!" og derpaa begge To
Sig sloge meget snart til Roe.
  Jens havde med fra Marked hiem
To nye Støvler, hængte dem
Paa Sengestolpen, hvor han laae,
Og faldt i Slummer strax derpaa.
  Vor Hængte med sin lange Hals
Var Søvnen ei saa let tilfals.
De Støvler fik han Oie paa,
Og meer og meer paa samme saae;

Han saae saa længe, saae saa tidt,
At han til dem fik Appetit.
Han vel tillukked Øiet; men
De Støvler lukked op igien;
Og hvor han vendte Synet mod,
De nye Støvler for ham stod:
De blanke var, og uden Meen,
Og syntes giorte til hans Been —
Som Tyvs, hans eget gamle Par
I jammerlig Forfatning var;
Thi hvor kan Retten tænke paa
En Fyrs Forlegenhed som saa?
Man troer gemeenlig, En, som hænger,
Af Alting mindst til Støvler trænger —
Han stirred atter paa dem hen,
Og Rapse-Nykken kom igien:
Naturam furca pellas ex,
Hun kommer dog igien, den Hex!
Han saae paa dem, han saae paa sine,
Og tænkte: De skal være mine!
Som tænkt, saa giort! han listed sig
Til Sengestolpen lumskelig,
Fik Støvlerne fra Knagen ned
Med al en Hængts Behændighed,
Og trak dem hurtig begge paa,
Og vilde netop til at gaae —
Da Jens, som vaagned ved den Larm,
Fik i ham fat med vældig Arm:
„Fordømte Tyv! som, nylig hængt,
„Er end med Tyverie befængt!
„Kom du fra Galgen før i Live,
„Du nu for Alvor hængt skal blive!"
Saa sagde han, og trak ham med
Paa Marken ud: „afsted! afsted!"
Og puffede ham Puf i Puf,
Og puffed af ham mangt et Uf!
Det gik saa tyst den hele Vei;
Thi skrige høit, han voved ei,
Indtil de kom til Galgen hen. —
Ved atter at beskue den,
Blev han, der Hest og Støvler stial,
Som han var ganske bindegal,
Og slog omkring sig vildt og fælt —
Men Jens, som før er sagt, var Helt,
Giengieldte Fyrens blinde Puf
Med sikkre Slag, og i en Ruf

Han styrted ham paa Jorden ned,
Og bandt ham med Behændighed,
Og klynged ham i Galgen op
Tilgavns med ganske Siæl og Krop:
„Raab nu, saa tidt du gider, Stop!
„Forsøg hver Lyd fra dig at give!
„Du tredde Gang ei hængt skal blive!“

Det meget over Midnat var,
Og Maanen skinte ganske klar,
Og alle Stierner blinkte ned
Paa Marken og paa Tyven med,
Som hastig gav det sidste Suk,
Og mukked siden ei et Muk.

Jens Skovfogd gik sin Vei igien,
Kom hiem, gik i sin Seng, sov hen,
Stod op, og Morgenen derpaa
Sig lod med ingen Ting forstaae.

Aurora mellem Østens Høie
Kom i sit røde Skiørt og Trøie
Med Gyldenstykkes-Hue paa,
Og ligerviis paa Tyven saae.
Ved samme Tid en sort Krabat,
Som fuldt sig havde foresat,
I Dag at ville staae sig brav,
Fordi han slemt i Gaar røg af,
Kom henrykt i Qvintilian,
Og rendte paa Herr Urian.
Han standsed, studsed, da han saae
Ham med to nye Støvler paa,
Og tænkte stirrende: mon Fanden
End efter Døden rider Manden,
At selv i Galgen han ei kan
Afholde sig fra Natteran?
Gud frie os! Stiæle Støvler hængt,
Er før ei seet, ja neppe tænkt! —

Med disse Ord han rendte hiem,
Og raabte høit, hvor han kom frem:
„Den Tyv, som hængt i Aftes var,
„Et nyt Par Støvler stiaalet har!“

Det hele Kallundborg kom ud,
Og saae det Syn: bevar os Gud!
De gamle Støvler borte var!
I deres Sted han nye bar.
Man stirrede paa ham, som hang;
Man loe, man græd, man peeb, man sang;

Man giennemgik Physik, Moral,
Og Hypotheser uden Tal;
Kort sagt: den hele Bye blev gal —
Men Ingen kunde dog udgrunde,
Hvor hængt man Støvler stiæle kunde?
Man efter Præsten Nielses Raad,
Som selv begreb ei denne Daad,
Omsider Haabet reent opgav,
Om den at fatte nogen Tid,
„Før," som han sagde, „bag sin Grav
„Man kom til noget mere Vid."
Borgmester Ebbe derimod,
Som nok saa lidt deraf forstod,
Var ei saa rolig i sit Fag
Ved denne paradoxe Sag.
Han paastod fast med Mund og Pen,
At Tyven nok engang igien
For dette Ran afstraffes skulde;
Thi Tyverie er Tyverie,
Og Tyv bør ei gaae Ram forbi,
Fordi han ligger under Mulde.
I mangen Act i Folio
Man tvisted contra, tvisted pro;
Men kom med Sagen ei til Ende.
Man veed endnu med Vished ei,
(Thi saare lang er Rettens Vei)
Til hvilken Kant den vil sig vende. —

Da jeg var lille.

Der var en Tid, da jeg var meget lille,
Min hele Krop var kun en Alen lang;
Sødt, naar jeg denne tænker, Taarer trille,
Og derfor tænker jeg den mangen Gang.

Jeg spøged i min ømme Moders Arme,
Og sad til Hest paa bedste Faders Knæe,
Og kiendte Mismod, Uroe, Grublen, Harme,
Saa lidt som Penge, Græsk og Galathe.

Da syntes mig vor Jord var meget mindre,
Men og tillige meget mindre slem;
Da saae jeg Stiernerne som Prikker tindre,
Og ønskte Vinger, for at fange dem.

Da saae jeg Maanen ned bag Høieu glide,
Og tænkte: gid jeg var paa Høien der!
Saa kunde jeg dog rigtig faae at vide,
Hvoraf, hvor stor, hvor rund, hvor kiøn den er!

Da saae jeg undrende Guds Sol at dale
Mod Vesten ned i Havets gyldne Skiød,
Og dog om Morgnen tidlig atter male
Den hele Himmelegn i Østen rød. —

Og tænkte paa den naadige Gud Fader,
Som skabte mig og denne smukke Sol,
Og alle disse Himlens Perlerader,
Som krandse Himmelbuen Pol til Pol.

Med barnlig Andagt bad min unge Læbe
Den Bøn, min fromme Moder lærte mig:
O gode Gud! o lad mid altid stræbe,
At blive viis, og god, og lyde dig!

Saa bad jeg for min Fader, for min Moder,
Og for min Søster, og den hele Bye,
Og for ukiendte Konge og den Stodder,
Som gik mig krum og sukkende forbi.

De svandt, de svandt, de blide Barndoms Dage!
Min Rolighed, min Fryd med dem svandt hen;
Jeg kun Erindringen har nu tilbage:
Gud lad mig aldrig, aldrig tabe den!

Knud Siællandsfar paa Landet og paa Vandet.

Kahyts-Vise.

Boer jeg paa den tamme Bred,
I en Stad, i et Huus, i en stadselig Stue,
Hvor man bad mig sidde ned
Paa en Stol mellem Frøken og Frue —
Hvor en Jomfru kommer ind
Paa den anden, og Støvet af Fliserne feier,
Mens med Viften hun giør Vind,
Løfter Svandsen i Veiret, og neier —
Der min Skiemt ta'er Beenklæder paa;
Der min Mund gaaer ziirlig istaae —
Der jeg steger hvert et Ord,
Og la'er Saften og Kraften forgaae.

Boer jeg paa det vilde Hav,
Som slet ingen Slags Ziirlighed ændser og sandser;
Hvor det Tunge fandt sin Grav,
Og det Lette kun seirende dandser —
Hvor Naturen bryder løs,
Mens Matrosen med begede Kløer slaaer i Diske —
Hvor Forklædet er en Giøs,
Særke Seil, og kun Fiskene Fiske —
    Der min Skiemt ta'er Buxer ei paa;
    Som den er, jeg lader den gaae;
        Der jeg koger ingen Ord —
    Kammeraterne sluge dem raae.

Byder man mig en Kop Thee
Ved et Bord i en Halvkreds af halve Baroner,
Hvor man Jøder faaer at see,
Og desligeste Modens Personer;
Hvor man blues ved en Hat,
Hvor en Kind, som er bleg, bliver rød, naar man spørger:
„Hvordan Frøknen sov i Nat?"
Eller „hvorfor mon Jomfruen sørger?"
    Der tilværks forsigtig jeg gaaer —
    Fiint jeg der paa Strængen kun slaaer;
        Der jeg føler mig først for,
    Før i Texten jeg videre gaaer.

Men har jeg en lille Ruus,
Ved en Punsch, i en Kreds af de blaae Kammerater,
Hvor med Sølling jeg er Duus
Og deslige forvovne Krabater —
Hvor Koksmaten kommer ind
Med sin Pøs, skyller Glas, og Kahytgulvet feier,
Mens selv Himmelen giør Vind,
Og Fregatten i Bølgerne neier —
    Skiemtens Melk, saa sød og saa puur,
    Der ei staaer, og bliver mig suur;
        Der min Sang er uden Tvang,
    Som den konstige, vilde Natur.

Hver Sit! Skiemter jeg paa Vand,
Er i Skiemt jeg naturlig, som Fædrene vare;
Leer jeg derimod paa Land,
Kan jeg og mig, som Sønnerne, bare.
Med Korsarer her ombord
Kan jeg lee, være lystig, og trumfe mod Fanden:
Ved et Søndagsselskabsbord
Kan jeg kiede mig smukt som en Anden.

Alt sin Plads! saa Alting er godt!
Selv lidt Spøg, lidt Spas, og lidt Spot:
Alt er ædelt, siger Knud,
Naar man mener det ærligt og godt.

Jakob Peter Mynster.

Født i Kjøbenhavn 1775. I sin tidlige Barndom mistede han sin Fader, som var Inspecteur ved Frederiks Hospital; men ikke længe derefter giftede hans Moder sig igjen med den udmærkede Læge Professor Bang, der blev ham en fortræffelig Stedfader. Efter privat Information blev han 1790 Student og fire Aar derefter theologisk Kandidat. Han blev derpaa af Grev Gottsche Moltke til Bregentved antaget til Lærer for hans eneste Søn, den senere Finantsminister Grev A. Wilh. Moltke, hvem han dimitterede til Universitetet. I Aaret 1801 blev han ansat som Sognepræst til Spjellerup i Sjelland, ti Aar senere som første Kapellan ved Frue Kirke i Kjøbenhavn, og fik tillige det Hverv i Pastoral-Seminariet at holde Forelæsninger over Psychologien. I Aaret 1815 erhvervede han sig den theologiske Doctorgrad og blev to Aar senere Medlem af Direktionen for Universitetet og de lærde Skoler; 1825 udnævntes han til Kongelig Confessionarius og 1834 til Biskop over Sjellands Stift. Han døde 1854. — Han har ikke været nogen overordentlig frugtbar, men en meget betydende Forfatter. Foruden en Mængde særskilte Taler har han udgivet to Bind „Prædikener", og senere to Bind „Prædikener paa alle Søn- og Helligdage i Aaret"; desuden „Betragtninger over de christelige Troeslærdomme", to Dele. Ogsaa har han skrevet en fortræffelig lille Psychologi, og leveret mange, snart i lærd, snart i populær Form affattede, Afhandlinger af theologisk, filosofisk og æsthetisk Indhold. Allerede hans tidligste Arbejder havde et ejendommeligt Præg af selvstændig Tænkning og moden Dannelse, og det læsende Publikum modtog derfor altid med stor Interesse og Opmærksomhed Alt, hvad der kom fra hans Pen. Det mest Karakteristiske ved Mynster var, at alle Aandens Kræfter befandt sig hos ham i en saadan Harmoni, som man ikke træffer det hos nogen anden dansk Forfatter. Dybsindighed og Vittighed, Følelse og Fantasi, Alvor og Ironi, Begejstring og Besindighed stod ham altid i lige Grad tilrede; men enhver af disse Evner benyttede han bestandig indenfor en streng Maadeholdenheds Grændser. Han besad derhos en usædvanlig rig og sikker Menneskekundskab, og sin store videnskabelige Lærdom beherskede han med fuldkommen Ro og Lethed. Da hans Fremstilling tillige var levende og klar og hans Sprog altid smagfuldt og rent, saa udøvede han, baade som Taler og Skribent, baade som populær og lærd Forfatter, stor Indflydelse paa hans Samtid, der ret godt følte og anerkjendte hans aandelige Overvægt. Hans Modbydelighed for Overdrivelser og urolige Bevægelser gjorde, at han i de videnskabelige og politiske Meningskampe oftest forsvarede det Gamle og modsatte sig det Ny; men hans urokkelige Selvstændighed og klare Øje for det Skrøbelige hos ethvert Parti, tillod ham ligesaa lidt at høre til det egentlig conservative som at skabe eller samle noget særeget „Parti" om sig selv.

Om den Agtelse, vi bør skienke Menneskenes Domme.

Paa tredie Søndag i Advent. — 1 Kor. 4, 1—5.

Vi erfare alle, mine Tilhørere, at andre Menneskers Domme have megen Indflydelse paa os, at de ofte bestemme vor egen Dom, at de

snart holde os tilbage fra det, vi ellers vilde giøre, snart tilskynde os til det, vi ellers vilde efterlade. Dette skal og være saa, thi Gud har ikke villet, at vi skulle være ene i Verden; han har giort os afhængige af hverandre, og ikke blot i Henseende til vor udvortes, men ogsaa til vor indvortes Tilstand. Svage og indskrænkede, som vi ere, behøve vi mangen Gang Veiledelse af dem, der see klarere end vi; og naar Lidenskaben flammer i vort Bryst, behøve vi visseligen at høre deres roligere Stemme, som mere kunne bedømme vore Forhold uden Fordom og Eensidighed, fordi de ikke selv ere indviklede deri. Men dersom endog disse Domme i Almindelighed vare rigtigere end de ere, burde vi dog kun tillade, at de virkede paa os som en Paamindelse, ikke som en Tvang; thi blindt skulle vi ikke følge dem, og selv naar de anvise os det Rette, vilde vi kun have liden Fortieneste af at giøre det, dersom det blot var Andres Overbeviisning, vi fulgte, ikke vor egen. Men naar vi endnu dertil daglig see, at Menneskene forvilde, istedet for at lede hverandre, at de kun vække Tvivl, istedet for at befæste hverandre i det Sande og Gode; naar vi daglig høre de mange stridende, uvisse, letsindige, ja forførende og fordærvelige Domme, hvormed Menneskene bedrage sig selv og hverandre; naar vi høre Roes og Dadel uddeelt som efter et Lykketræf, uden Overlæg, uden Alvor og Sandhed; naar vi daglig see de sørgelige Virkninger heraf, at saa Mange holdes tilbage, hvor de fyrigen skulde fare fort, eller tilskyndes, hvor de skulde standse: da maae vi vel opfordres til at underkaste Andres Domme en Dom i vort Inderste, inden vi tillade os at følge dem. Hvilken Sandhed er der vel, som ikke er bleven bespottet? Hvilken Vildfarelse, som ikke har fundet Forsvarere? Hvad er vel saa skiønt i Livet, at uværdige Domme ikke have besudlet det? hvad saa hæsligt og forvendt, at det ikke er blevet ophøiet? Hvad er saa helligt, at Uforstandighed og Frækhed ikke have turdet vove sig dertil? hvad saa vanhelligt, at det ikke har fundet Priis paa urene Læber? Og vi kunne jo ikke sige, at det ikkun er Enkelte, der dømme saaledes, at den almindelige Stemme dog stedse hæver sig til Sandheds og Retfærdigheds Forsvar; vi kunne ikke sige, at Forblindelsen vel et Øieblik kan omtaage Mængdens Øine, men at den snart igien adspredes, og at da vederfares Enhver hans Ret paa Jorden; thi Kampen mellem det Onde og det Gode er almindelig, har varet og vil vare, saalænge Jorden staaer. Vel er det saa, at den gode Sag tilsidst seirer; men da ere maaskee Dens Øine, som streed derfor, længesiden lukte for det, som skeer hernede, og i Afgiørelsens Time fandt han maaskee, hverken hos Fremmede eller selv hos Venner, nogen Dom, hvorpaa han kunde støtte sig. Da Jesus skulde fuldbringe sin Forsonings store Værk, da sagde de Mægtige og Anseete med en Blanding af Foragt og Had: han oprører Folket; da sagde Folket, det samme Folk, blandt hvilket han havde draget om og giort vel: han har hiulpet Andre, og kan ikke hielpe sig selv; da græd og veeklagede vel hans Venner, men de billigede ikke, hvad han giorde; de vilde forsvaret ham med Sværd,

men saaledes vilde han ikke lade sig forsvare; de vilde, at han nu med Kraft skulde have oprettet Riget, men et saadant Rige, som de dengang begierede, vilde han ikke oprette; de meente sikkert endnu, hvad de tilforn havde sagt ham, at han skulde skaanet sig selv og dem, og ikke ladet dette vederfares sig. Saaledes stod han i den forfærdelige Time alene, og Menneskenes Dom retfærdiggiorde ham ikke.

Her kunde vi nu slutte, thi det er jo meget vigtige Betragtninger, hvorved vi have dvælet. — Vi have indrømmet andre Menneskers Domme den Agtelse, de fortiene, men vi have tillige erindret os, at der er en Dom i vort Inderste, som er langt vigtigere, og vi have stræbt at vække den Følelse, at med en god Bevidsthed kunne vi roligen møde alle ugrundede Domme. Alligevel slutter den Text, hvorover vi tale, ikke her; og dette er just den store Fordeel af at lade Guds Ord veilede os ved vore Betragtninger, at det ikke standser, hvor vi vilde standse, at det gaaer saa saare dybt, thi det er visseligen saa, som en Apostel siger: Guds Ord er levende og kraftigt, og skarpere, end noget tveegget Sværd, og trænger igiennem, indtil det adskiller baade Siel og Aand, baade Ledemod og Marve, og dømmer over Hiertets Tanker og Raad.

Hvad siger Apostelen os da videre i vor Text? Efterat han har erklæret, at det er ham saare Lidet at dømmes af nogen menneskelig Dom, bliver han ved: ja, jeg dømmer mig end ikke selv; vel veed jeg Intet med mig selv, dog er jeg dermed ikke retfærdiggiort. Hvad mener han med disse Ord? Mon, at hvad den aarvaagne ubestukne Samvittighed dømmer, endnu ikke er den sande Dom, for hvilken vi hisset skulle fremstilles! Sikkert ikke! thi Samvittigheden er jo ogsaa Guds Dom, og den — dersom det virkelig er den, der taler — kan ikke frifinde, naar Gud fordømmer. Men Samvittigheden kan overdøves, trænges tilbage, Mennesket kan stille et Blendværk imellem den og sine Tanker, og saaledes bedrage sig selv, endog i det han siger, at han vil dømme over sine Tanker og Anslag. Betragt den Selvtilfredse; han gaaer maaskee ogsaa ind i sit Kammer og lukker sin Dør, han samler sig fra al Adspredelse; han kalder sine Gierninger, han kalder endog sine Hensigter frem for den egne Dom; men Dommen er allerede forud fældet, han veed det forud, at han ikke har feilet, og denne stille Time er kun bestemt til en glad Dvælen ved den lange Række af hæderlige Bedrivter, der fremstille sig for ham, til en rolig Nydelse af den Fuldkommenhed, han mener at have opnaaet. Med Forsæt at fare fort, som han begyndte, med Ro i Sielen, med Dristighed imod Mennesker og Gud træder han ud, veed Intet med sig selv — og er dog ikke retfærdiggiort. O, m. V., enhver anden Last har dog strax nogen Straf med sig, den bringer noget Oprør i Sielen, efterlader noget, tydeligere eller lønligere, Nag, og mangen Gang føler Mennesket sin

Fordærvelse, ønsker at være bedre, end han er, om han end ikke beslitter sig derpaa. Selvtilfredshed derimod har ingen saadan indvortes Straf; vel formaaer den ikke at bringe den høie Fred, som kun findes i den Ydmyges Samfund med Gud, men den bringer dog en Ro, hvormed Mennesket nøies. Den er som en Balsam, der kan dulme Smerten, men ikke helbrede; Saaret voxer dybere og ulægeligere, skiøndt det ikke fornemmes. Thi er denne Selvtilfredshed vel en ringere Feil, end nogen anden? Dersom den end ikke saa let forbinder sig med de aabenbare Laster, hvilke endog Verden pleier at fordømme, da forbinder den sig desto lettere med Hovmod og Forfængelighed, med Misundelse, med Gierrighed, med al Slags Ukierlighed, med alt det, der ikke blot fordærver Menneskets Levnet, men hans hele Tænkemaade, og forgifter Troens, Kierlighedens og alle sande gode Gierningers Kilde. Derfor er det vel fornødent, at vi paaminde os selv med Apostelens Ord: du veed Intet med dig selv, dog er du dermed ikke retfærdiggiort; thi maaskee kunde og burde du vide, hvad du ikke veed. Derfor er det fornødent, at vi minde os om, at Herren er den, som os dømmer, og at vi nytte ethvert Middel for at vække vor Samvittighed. Thi dersom vi lade denne tale aarvaagen og tydelig, da vil den dømme os med den samme Dom, som Herren. Naar vi altsaa prøve os selv, da skulle vi tage Gud til Vidne, vi skulle idelig opløfte vore Siele til ham, idelig lade hans Ord paaminde os om hans Villie, idelig forestille os vore Pligter i deres hele Omfang, og spørge os, hvorvidt vi opfylde dem. Ak! da vil vel Selvprøvelsens Time ofte være heed og tung, men Sielen vil stræbe frem deraf med den Bevidsthed, at den ikke har bedraget sig selv, at den kiender det Rette, at den har et Forsæt om at følge det, som Gud ikke vil lade blive tilskamme.

Med denne Bevidsthed vil Mennesket rolig vandre frem mellem blide og ublide Domme; Menneskenes Priis vil ikke ophøie ham for meget, thi han veed, hvad der staaer tilbage, og den uforskyldte Dadel, om den end krænker, vil dog ikke nedtrykke ham. Han veed, at han staaer for en høiere Dom; han tænker paa den Tiid, da Herren skal føre for Lyset det, som var skiult i Mørket, og aabenbare Hierternes Raad, da Enhver skal vederfares sin Lov af Gud. Hvad han der vil høre, vil ikke være ham nyt, end ikke den straffende Stemme, thi han har straffet sig selv; men ogsaa den oprigtige Attraa, hvormed han har stræbt efter det Sande og Gode, ogsaa hans redelige Forsæt, ogsaa hans skiulte Striid skal komme for Lyset; og han skal ikke beskæmmes paa den Dag, som vel er Dommens, men ogsaa er Naadens store Dag. Thi Gud staaer de Hoffærdige imod, men de Ydmyge giver han Naade.

Om Driften til Virksomhed og nogle dermed beslægtede Drifter.

Aandelige kaldte vi de Drifter, som gaae paa saadanne høiere Goder, hvilke Mennesket kan have for sig selv alene. Vi vilde dermed ikke nægte, at ogsaa Selskabsdrifterne ere grundede i vor aandelige Natur; men der var intet beqvemmere Navn at finde, og naar et individuelt Væsen, en Person bliver os et Gode, da er dette vel et Gode for vor Aand, men det selv kaldes dog ikke egentligen aandeligt.

Ganske analogt med den physiske Drift, som vi ovenfor skildrede, blive vi ogsaa i det høiere Liv en aandelig Drift til Bevægelse vaer, eller en Drift til Virksomhed i Almindelighed, som ikke gaaer paa nogen Gienstand, som Intet vil frembringe, men hvori det aandelige Liv blot vil yttre, føle, nyde sig selv, og hvorved der ofte kan fornemmes en høi Grad af Tilfredsstillelse.

Herpaa beroer Barnets Lyst til Leeg, en Yttring af mangehaande Kræfter med saa liden Hensigt, som mueligt; thi hvor Hensigt indtræder, er Børnelegen forstyrret. Herpaa beroer ogsaa Lyst til Spil, hvilket ligeledes ikke mere er blot Spil, naar der er Hensigt til at vinde; Lyst til Dands, hvor det ingenlunde er blot den physiske Drift til Legemsbevægelse, der yttrer sig, men ogsaa Lyst til at fremstille det Skiønne, Lyst til at giøre sig behagelig, Lyst til at nærme sig det andet Kiøn i sømmelig Fortrolighed og i sømmelig Afstand, thi saasnart en nærmere Hensigt finder Sted derved, ophører Dandsen at være blot Forlystelse, at være, hvad den selskabelige Dands skal være, en graciøs Leeg. Men der gives ogsaa en høiere Leeg, ligesom aandelige gymnastiske Øvelser, hvori de ypperste Sielskræfter kunne være i Bevægelse, og dog uden videre Hensigt. Lord Byron minder os selv om her at nævne hans Don Juan, et poetisk Værk af betydeligt Omfang, hvori Digteren dog aabenbar ikke har den Hensigt at frembringe et egentligt Digt, en i sig selv afsluttet poetisk Verden; men kun at lade sine høie poetiske Kræfter spille, saa at Værket er, som han selv siger:

a bubble, not blown up for praise,
But just to play with, as an infant plays.

Saadan er ogsaa, hvad dette Værk i høi Grad ligner, en aandrig Conversation, hvori ogsaa ofte de høieste aandelige Kræfter ere i Bevægelse, Indbildningskraft, Følelse, Skarpsindighed, Dybsindighed, Vittighed, og dog bringes der ved alt dette Intet istand, de dybeste Yttringer af Følelse adspredes igien ved letsindig Spøg, der ofte nærmer sig Grændserne af Frækhed, og Vittigheden standses igien i sin vildeste Flugt ved et Glimt af Alvor, der pludselig viser Livet i dets hele dybe Betydning; Bemærkningerne henkastes, undertiden saa træffende, saa omfattende, at Viisdommen ikke vilde undsee sig ved at erkiende dem for sine, og undertiden saa overfladelige, at i det Høieste Vittigheden kan vedkiende sig dem, saa eensidige, at den modsatte Bemærk-

ning strax kan kuldkaste dem. Disse Mangler skiule sig ikke, men de Talendes Forsvar er nær ved Haanden; de have ikke den Hensigt at ville bringe Sandheden for Lyset, ikke den Hensigt at ville underviise, formane, straffe, de have aldeles ingen Hensigt, men de ville oplive og forfriske Sielen, i det de, uden Anstrængelse for at opnaae noget Oiemed, lade dens Kræfter yttre sig i hvilkensomhelst Retning Oieblikkets Lune giver; de ville ikke lægge større Betydning i deres Ord, men fordre da og med Rette, at den ikke bliver lagt deri. Der gives Mennesker af fortrinlige Evner, hvis Livs egentlige Blomster er en saadan aandelig Conversation; de leve vist ikke uden Nytte ved det mangfoldige Liv, det Incitament, som de bringe i Selskabet; men deres Liv svarer dog ikke til den høie Forventning, de vække; thi Blomsteret falder af uden Frugt, og man kræver af Mennesket Mere, end Leeg, hvor store Anlæg denne end maatte udviise, man kræver fast og alvorlig Hensigt. Men hvor denne ellers lader sig tilsyne, der har hiin Leeg i Tanker og Ord noget saare Tiltrækkende, og noget saare Gavnligt, thi denne Leeg styrker og danner Sielen, som mangen anden Leeg Legemet, for høiere Oiemed.

Den her skildrede Drivt, hvorfra den saakaldte Drivt til Forandring ikke er forskiellig, viser sig ogsaa i det Mod, som søger Faren blot for Farens Skyld, uden videre Hensigt; det er Sielens stærke Kræfter, der ville yttre sig, men i Livets rolige, langsomme Gang ikke finde tilstrækkelig Sysselsættelse. Den udarter, ikke blot som Forvovenhed og Dumdristighed, men ogsaa som en Lyst til det Forbudne, hvilken i Grunden kun er Drivten til at søge Farer i dens slettere Skikkelse. Undertiden kan den endog antage en frygtelig Charakteer, og dens Leeg blive uhyre; saaledes hos den Fyrste, der skal have sagt: „Jeg keder mig i Hovedstaden; alle Eders Lærde ere Pedanter, alle Eders Fruentimmer ere Skiøger; jeg maa begynde en Krig!“

Denne Drivt til Virksomhed er, som Livets almindelige Yttring, for saavidt den oprindeligste, men den faaer sine bestemte Retninger ved de særegne Drivter, som efterhaanden udvikles i Mennesket, og stræbe mod visse bestemte Goder.

En saadan bestemt Retning lader sig tilsyne i Kundskabsdrivten, i hvilken Sielen udvider sig, og erhverver større Besiddelse. Man har sammenlignet denne Drivt med Drivten til Næring, men neppe ganske træffende, efterdi deels Kundskaben ikke er Sielens eneste Næring, deels Driften til Næring ikke, som Kundskabsdrivten, gaaer ud paa Udvidelse, men paa Opholdelse. Naar et Menneskes Drivt kun attraaer at vide og kiende det Ubetydelige, kaldes den Nysgierrighed; og denne er den Drivefier, som sætter ubetydelige Siele, og ubetydelige Selskaber i Bevægelse. Ganske anderledes er den Virksomhed, hvilken den høiere Kundskabsdrivt vækker; den driver Mennesket giennem alle Jordens Riger og over uveisomme Have, den fører ham op paa Biergets Spidser og ned i dets Kløfter, den udriver hans eensomme Timer fra Orkes-

løshed og Søvn, og indvier dem til ædel Idræt; den tilskynder ham mod den usynlige Verden, og leder ham til en Tilfredsstillelse, som er af en uendelig høiere Værdie, end Behageligheden ved nogen jordisk Besiddelse. Vi give denne Drivt eet Navn, men saa forskiellige, som Kundskabens Gienstande ere, saa forskiellig yttrer Driften sig ogsaa; gaaer den endog i sig selv paa Alt, hvad der kan vides, saa yttrer den sig dog hos de Forskiellige med meget forskiellig Forkierlighed, de dvæle ikke helst ved de samme Gienstande, og disse betragte de ikke fra den samme Side eller paa den samme Maade. Hos Nogle er Kundskabsdriften mere omfattende, og tilskynder til Bestræbelse for altid at vide Mere; hos Andre er den mere udgrundende, og driver til at trænge dybere ind i det, som vides, kiende det stedse klarere, og saaledes befæste sig i dets Besiddelse. Den første Retning, som forherskende, har man kaldet Videdriften, den sidste Sandhedsdriften, men begge Benævnelser synes at betegne Kundskabsdriften i Almindelighed, thi den rette Viden nøies ikke med en overfladisk Kundskab om mange Ting, men maa ogsaa stræbe at trænge ind i deres Grund, og den rette Sandhedskierlighed tilfredsstilles ikke ved en Klarhed i det Enkelte, men bør og vil ogsaa optage det Hele i sin Betragtning. For Kundskabsdriften i begge dens Retninger har det Forunderlige, det Hemmelighedsfulde noget Tiltrækkende, just fordi det aldrig ganske tilfredsstiller Driften, og derfor stedse vækker og sysselsætter den paa ny.

Men hvormeget endog Driften stunder hen mod det Nye og vil erhverve sig stedse større Besiddelse, saa vil den dog ogsaa dvæle ved det Erhvervede, og nyde sin Besiddelse, og yttrer sig som en Beskuelsesdrivt, der synes ligesaavel at burde affondres som en egen Drivt, som nogen anden. Vi kunne nemlig ikke henføre denne Drivt til Kundskabsdriften, thi denne vender vel ogsaa ofte tilbage til sin Gienstand, men kun for at lære Mere deraf og derom, efterdi det Enkelte ofte er den nyt, om end det Hele er den ubekiendt; Beskuelsesdriften derimod begierer Intet at lære, den vil kun nyde. Det er ikke for at udvide eller berigtige vore geographiske og statistiske Kundskaber, at vi lade vort Øie hvile paa en skiøn Egn; det er ikke blot for at fuldkomme vor kritiske Indsigt, at vi atter stille os hen for et skiønt Malerie eller en Billedstøtte; ja selv vore Tankesystemer giennemvandre vi paa ny, ikke blot for at finde Noget, vi kunne forbedre, men for at nyde dem og glæde os ved dem.

Beslægtet med Beskuelsesdriften, men ikke den samme, er Fremstillelsesdriften. Hvad der lever i Mennesket, hvad der staaer for ham i indre Billeder eller Tanker, det tilskynder en mægtig Drivt ham til at ville fremstille ogsaa udenfor sig. Mangen Gang kan vel Meddelelsesdriften være virksom herved; den Lyst, vi føle ved at meddele Andre, hvad der er os selv vigtigt og kiert, kan vække Fremstillelsesdriften; men Enhver, i hvem denne Drivt er udviklet, vil føle, at

den virker i ham uden Hensyn til Andre; han kan sige, som Oehlenschlägers Correggio:

jeg giorde det ei for at glimre,
Jeg giorde det, som Bien giør sin Celle,
Som Fuglen bygger i et Træ sin Rede.

Og gaaer det ham endog som Denne, finder han sig miskiendt, mener han sig endog uden Evne til at frembringe Noget, som fortiente Andres Opmærksomhed, da vil dog Driften i ham ofte være uimodstaaelig,

Da vil han male, tegne, componere,
Kun for sin egen Lyst.

Vi blive denne Drivts Yttringer vaer allevegne, i det Mindste som i det Største. Naar nogen i sit Værelse opstiller sit Huusgeraad, ikke blot til Beqvemhed for Brugen, men symmetrisk, saa er det Ideen om Orden, Regelmæssighed, Skiønhed, som lever i ham, hvilken han, selv i det mindre Betydende, vil fremstille. Denne Drivt gaaer nemlig ud paa at danne det givne, raae Materiale anderledes, end det modtages, og derfor have Mange kaldet den en Dannelsesdrift; men naar vi agte paa dens Væsen, da ville vi uden Tvivl finde, at den ikke driver os til at danne for at danne, men at det er den indre Tilskyndelse til at fremstille Tankerne og Billederne i vor Siel, som driver os til at bemægtige os det tilbudne Stof, og at danne det. Naar Opdrageren danner Barnet, da er vel Kierligheden virksom derved, men i Barnet søger den vise Opdrager at fremstille sit Ideal — nemlig ikke et Ideal i Almindelighed, heller ikke det Ideal, der svæver for ham af hvad han selv bør være, men det Ideal, som han danner sig om Barnet efter dets Individualitet, dets Anlæg og Stilling. Saaledes søger ogsaa den vise Lovgiver og Statsmand at danne den ham anbetroede Stat. Betragte vi Fremstillelsesdriven i dette Omfang, da maae vi uden Tvivl ogsaa antage, at Herskesyge — som er meget forskiellig fra Ærgierrighed, skiøndt ofte forbunden dermed, og som egentlig bestaaer i den Villie, kun at taale sine egne Ideer udførte eller fremstillede — har sin Oprindelse fra denne Drivt, naar Selvsygen misbruger og forvender den.

Hvad man kalder Efterlignelsesdrivt synes at være Fremstillelsesdrivt uden Originalitet. Neppe tilskynder Menneskets Natur ham at giøre det Samme, som Andre, fordi de giøre det, men den Tilskyndelse, han føler hertil, fremkommer uden Tvivl derved, at Andres Handlinger vække Forestillinger hos ham, som ere desto mere levende, fordi de Forestillinger, der ligesom opstige af Sielens egen Grund hos ham, kun ere faa og svage; disse saaledes laante Forestillinger tilskynder da Fremstillelsesdriven ham at udtrykke, og dette giør han, ved Mangelen af Opfindsomhed, paa samme Maade, som de Andre. Hertil kan henregnes den physiske Tilbøielighed til at eftergiøre visse legemlige Be-

vægelser, som man seer paa Andre, f. Ex. Gaben, Krampetrækninger; man vil ikke egentligen efterligne, men det, som er for Øinene, vækker Forestillingen, og denne har en saadan Indflydelse paa Nervesystemet, at den let gaaer over i Handling. Tissot fortæller om et Menneske, som fra sin tidlige Ungdom havde en uimodstaaelig Drivt eller Trang til at eftergiøre alle Bevægelser eller Gebærder, som han saae paa Andre; holdt man hans Hænder for at hindre det, da klagede han over Smerter i Hiertet og i Hiernen. Fremkommer Forestillinger paa anden Maade, end ved det umiddelbare Syn, da føles den samme Tilbøielighed til Bevægelsen, f. Ex. ved at tale om Gaben, ved at beskrive Krampetrækninger. Svage Mennesker, som kun have lidet Eiendommeligt, antage let Andres Accent og Lader. Exemplets Magt beroer ogsaa herpaa, thi det jevnlige Syn af gode eller slette Handlinger frembringer Forestillingen om det Gode eller det Onde, og den ideligen gienkommende Forestilling virker til Handling. Heraf lader det sig ligeledes forklare, at Synet af Mord eller Henrettelse kan tilskynde til at begaae Mord.

Laurids Engelstoft.

Født 1774 i Gislum i Viborg Stift, blev Student 1791, Doctor i Filosofien 1797, Professor i Historie og Statistik ved Kjøbenhavns Universitet 1803, Medlem af Direktionen for Universitetet og de lærde Skoler 1812, siden 1840 sammes Formand. Han døde 1850. Skiønt han ikke kan nævnes som nogen Hovedmand i den danske Litteratur, maa han dog skattes som en god historisk Stilist: i adskillige Afhandlinger har han viist ikke allene en omhyggelig Behandling af det historiske Stof, men ogsaa Gave til en livlig og klar, og dog tillige simpel og naturlig Fremstilling. Nedenstaaende Stykke er taget af Historisk Kalender, tredie Bind.

Scener af Wiens Beleiring og Befrielse 1683.

Krigen kunde ansees som begyndt. Den 2. Jan 1683 plantedes Hestehalerne udenfor Storherrens og Vizirens Palladser, og under begges umiddelbare Tilsyn paadreves Rustningerne med største Iver; Magazinerne forsynedes, en umaadelig Artilleriepark indrettedes, og Alt forberededes til et eftertrykkeligt Feldttog. Tropperne begyndte nu ogsaa at defilere henad Belgrad, hvor de skulde samle sig. Veien fra Adrianopel derhen var bestandig opfyldt med Soldater og Transporter. Virksomhed herskede paa enhver Punkt, Penge manglede ikke, og Alt syntes at bebude de meest glimrende Foretagender.

I Begyndelsen af April brød Hovedarmeen op fra Adrianopel med Sultanen og Storviziren i Spidsen: et imponerende Skuespil saa-

vel formedelst Mængden som Forskielligheden af de Tropper, der vare i Bevægelse Nat og Dag. Ved Belgrad giordes Holdt, og her var det, at Muhamed IV., efter at have holdt Revue over den samlede Armee, i Begyndelsen af May — just til samme Tid, da Leopold holdt Mynstringen ved Kitsee — høitideligen overleverede Storviziren Kara Mustapha Muhameds hellige Fane og derved tillige den øverste Commando over den Hær, der skulde lægge den keiserlige Ørn for den osmanske Sultans Fødder. Viziren havde endnu den Ære, i sit Telt at modtage et to Timers Besøg af sin Souverain, forinden denne forlod Armeen, for at ile tilbage til sit elskede Stambul.

Kara Mustapha havde Egenskaber ikke uværdige den Tillid, der betroede ham saa vigtig en Post i Stat og Armee, men derhos saa rigelig blandede med nationale og personlige Feil, at disse fordærvede alt det Gode hos ham. Født af ringe Stand blev han i sin Ungdom antagen som Page hos den gamle Storvizir Muhamed Kioprili, og vandt saaledes hans Yndest, at han tilsidst blev hans Staldmester og Svigersøn; i lige Gunst forblev han hos dennes Søn og Eftermand i Storvizirs-Posten, Achmet Kioprili, og steeg under saadanne Forhold saameget deslettere fra een Værdighed til en anden, som han selv anbefalede sig ved Duelighed og Tienesteiver. Han blev først Pascha af Silistrien, siden af Damask, derefter Storadmiral, tilsidst Kaimakan hos Storviziren, hvilken Værdighed er den næstøverste i Riget; ja han nød endog, da hans første Gemalinde imidlertid var død, den Ære at udsees til i Tiden at vorde Sultanens egen Svigersøn. Af en egennyttig Characteer, havde han i alle disse Poster samlet uhyre Skatte, og man ansaae ham for den rigeste Pascha i hele Orienten. Efter Achmet Kioprilis Død, som indtraf 1676, blev han, ved Enkesultanindens Understøtning, ophøiet til den ledige Storvizirs Embede, og det med almindeligt Bifald; thi ei blot var han opdragen i sine store Forgiængeres Skole, men selv havde han desuden overalt, hvor han var bleven brugt, lagt en ualmindelig Virksomhed for Dagen, og ved flere Leiligheder giort Riget væsentlige Tienester. I Krigen mod Polakkerne 1672 havde han under Sultanens egne Øine udmærket sig som Kriger og havt megen Deel i den for Porten ærefulde Fred, som kort efter sluttedes med dette Rige, den sidste, ved hvilken det osmanske Riges Grændser udvidedes i Europa. Som Vizir havde han strax, 1676, forherliget sin Souverains Regiering ved en ny Tractat, hvis Vilkaar den høie Port foreskrev. I Krigen mod Russerne 1679 havde han viist mere Energie end det hele øvrige Ministerium, og de ungarske Uroligheder havde han ypperligen forstaaet at benytte til Fordeel for sit Lands Politik. Han foreenede med udmærkede Dueligheder og megen Erfarenhed en snild, kraftfuld, dristig og foretagende Aand. Men hans Talenter fordunkledes ved langt større Feil. Blottet for alle høiere Kundskaber, uden engang at besidde nogen Kyndighed i Krigskunsten, i egentlig Forstand uvidende, havde han en utroelig Indbildning om sin egen Indsigt og Viisdom, hvilken Selvtillid giorde ham

egenraadig, uforsigtig, døv mod Klogskabens Advarsler og andres Raad. I høieste Grad ærgierrig, derhos altfor meget behersket af sin Indbildningskraft, udkastede han chimairiske Planer og indlod sig i vidtudseende Foretagender, stolende paa sin Magt, sit Genie, sin Lykke og de Fienders Svaghed, som hans Hovmod foragtede. Han var derhos listig, forstilt, grusom, pengegierrig, i det Hele uden al Moralitet. — Dette til foreløbigt Bekiendtskab med den Mand, som nu i Spidsen af den hele tyrkiske Hærmagt agtede eengang for alle at omstyrte den østerrigske Colos.

Calenberg er en Række af Høider, som begynde ved Donauen og i en Strækning af omtrent 4000 Skridt indslutte Wien fra den vestlige Side, ovenpaa for det meste skovbevoxet, længere nede og ved Foden bekrandset med Viingaarde og Haver. En Mængde Fordybninger adskille de enkelte Bakker, hvis meest fremragende Punkt er Leopoldsberg med sit Capel og det et Par hundrede Skridt derfra liggende (da afbrændte) Kloster. Nedgangen falder temmelig brat, især hen mod Donauen; det hele Jordsmon er ujevnt, afbrudt, af Dale, Snevringer, Kløfter og Vandløb giennemskaaret. Havde Storviziren endog blot i de sidste Dage ført sig dette Terrains Fordele til Nytte, som han burde, maatte Wiens Befrielse være bleven en Umulighed. Han havde blot havt behov, med en Deel af sin store Hærmagt at besætte, om ikke Wienerwalds, saa dog kun Calenbergs vigtigste Høider og Tilgange, og den christelige Armee havde været standset, maaskee forloren. Men Tak skee hans Blindhed og Selvtillid; man mærkede paa hele Veien ikke mere til ham, end om han havde været hundrede Mile borte eller istedet for 160,000 Mand kun havde havt et svagt Defensionscorps.

Ankommen til Foden af Calenberg, satte den christelige Hær sig nu i den Orden, hvori den skulde rykke frem mod Fienden paa hiin Side. Iforveien havde Hertugen af Lothringen taget alle de Forholdsregler, som Omstændighederne tillode, for at lette og sikkre Høidernes Bestigning; ogsaa havde han selv tilligemed Kongen af Polen recognosceret det hele Terrain, men ikke stødt paa noget Fiendtligt. Ved Tusmørket gaves Signal til Opbrud, og i sluttede Colonner gik nu Marschen opad; de Keiserlige trak til Venstre, Polakkerne til Høire, Rigstropperne fulgte lidt bag efter for at tage Plads mellem begge. Inden Midnat vare allerede de vigtigste Høider, hvoriblandt Leopoldsberg, besatte, og efterhaanden indtoges den hele Biergspidse, alt uden at møde nogen egentlig Hindring. Det tykke, af intet Maaneskin oplyste, Mørke skiulte alle de Christnes Bevægelser for Fiendens Oine. Hele Natten var en Forberedelse til den følgende Dags store Værk, og man ventede kun paa Morgenens Komme for at begynde dette. Men hvilken Scene aabnede sig nu ved Dagens Anbrud for de Christnes Blik! hvor stolt og rædsomt et Syn tillige! Under deres Fødder

en vidtløftig Slette og Donauens forskiellige Øer, bedækkede med en uoverseelig Mængde af Telte, Standarter, Heste, Cameler, Øxne, Vogne, med en talløs Skare af Mennesker, en broget Vrimmel i uophørlig Bevægelse, omsværmet af Tartarpulker, som i sædvanlig Uorden tumlede sig ved Biergets Fod og Donauens Bredde; lidt fiernere i Baggrunden en stor Stad, indhyllet i Røg og Damp, beskudt, berendt, liggende saa at sige i Dødskamp, anstrængende sine sidste Kræfter, maaskee just nu segnende under Skiæbnens afgiørende Slag.

Den christelige Hærs Ankomst var for Viziren en heel uformodet Begivenhed, og saa meget mere ubeleilig, da han just nu troede at have opnaaet sit Maal. Han vidste vel, at de Christne tænkte paa at undsætte Wien, og at de samlede Tropper; men at de skulde kunne blive ham farlige eller endog vove at angribe ham, ansaae han i sit blinde Overmod for noget ganske umueligt. I alt Fald maatte han jo være Mester af Wien, længe før de vare istand til at begynde noget. Han brød sig derfor kun lidet om deres Foretagender, og alle deres Bevægelser vedbleve saaledes at være en Hemmelighed for ham, uagtet det skete saa at sige under hans Øine; ja han var saa slet underrettet, at Undsætningsarmeen allerede havde sat sig i Marsch fra Tuln, inden han endnu vidste, at den var samlet, eller at Kongen af Polen var i Spidsen. Med eet gik et Lys op for ham: han følte nu, hvor mislig hans Stilling var, og begyndte at blive bange. Tanken om, mueligen at fravristes det Bytte, han saa at sige allerede havde mellem Hænderne, Tanken om den Skam og det Ansvar, som da vilde falde tilbage paa ham, alt dette giorde ham i høieste Grad forvirret og raadvild, og det saa meget mere, som han stod paa en spændt Fod med endeel af de høieste Officerer. Fortællingerne om hans Forholdsregler og Adfærd ved denne Leilighed afvige i det Enkelte, men stemme overeens i Hovedsagen. Hans første Skridt, saasnart han erfarede de Christnes Fremrykken, var at sammenkalde et Krigsraad, for at overlægge, hvad der var at giøre: om man skulde trække sig tilbage eller ikke, og i sidste Tilfælde, om man skulde vende sin hele Magt imod den christelige Armee, eller paa eengang gaae denne imøde og fortsætte Angrebet paa Byen, for at den ikke skulde faae Luft. Den kloge og erfarne Ibrahim, Pascha af Buda, opfordredes til først at yttre sin Mening. Han raadede, for alting ikke at dele Armeen, men hæve Beleiringen for et Øieblik, rykke Fienden imøde, spærre alle Tilgange med Forhugninger og stærkt besatte Skandser, lade Fienden udmatte sig paa disse, og naar han saaledes efter frugtesløse Forsøg maatte trække sig tilbage, da med Cavalleriet at tage ham baade i Flanken og i Ryggen og aldeles tilintetgiøre ham. Næsten alle Paschaer tiltraadte denne Betænkning. Men Storviziren vilde intet høre om en Ophævelse af Beleiringen; „det var, efter hans Me-

ning, at slippe, hvad man allerede havde saa godt som i Hænder; det var at udsætte sig for et Angreb bagfra og see alle de møisommelige Beleiringsarbeider i et Øieblik forstyrrede; det var en slet Opmuntring for Soldaterne, en evig Skiændsel for de osmanske Vaaben; hvad vilde Sultanen sige, der saa længe med Utaalmodighed havde ventet Efterretningen om Wiens Erobring og allerede giort Anstalter til at feire denne stolte Triumph? og hvis Hoveder vilde komme til at bøde, om han skuffedes? afbrød man Beleiringen, for siden at begynde den igien, vilde den bedste Aarsenstid være spildt, og Følgen lettelig kunne blive, at man anden Gang maatte lade sig fordrive af Vinteren, uden at have udrettet Noget; bedre, at lade Beleiringen gaae frem og tage Wien for de Christnes Øine; deres Hær var man i alt Fald noksom overlegen." Ingen Forestillinger herimod hialp. Viziren afgiorde kort og bestemt Spørgsmaalet ved et Magtsprog. Fienden skulde drives tilbage, naar han kom, og Beleiringen aldeles ikke afbrydes.

Imidlertid, for at styre sin Harme og foreløbigen stille sin Blodtørst, gav han Befaling til Tatarerne, uden Forskiel at nedsable alle de christne Fanger, som vare i den tyrkiske Leir, hvis Antal beløb sig til henved 30,000; en Ordre, værdig hans grusomme Characteer. Ogsaa den polske Gesandt, Troski, som han førte med sig, lod han lægge i Lænker; han vilde giøre ham ansvarlig for sin Konges Adfærd. Derpaa inddeelte han sin Hær i tre Hovedcorpser. Det venstre Fløi betroede han til Ibrahim, Pascha af Buda, det høire til Kara Mehemed, Pascha af Diarbekir; selv forbeholdt han sig Commandoen over Centrummet, i hvilket han tog Stilling med en udsøgt Trop af Janitscharer og Spahis omkring sig og et med det sværeste Skyts spækket Batterie foran. Det øvrige Infanterie lod han blive for Byen, med Befaling, at holde de Beleirede i uafladelig Uroe, medens man havde at bestille med Fienden udenfor. Imidlertid lod han en Mængde Træer fælde i Skoven, spærrede ved Forhugninger overalt, hvor han kunde, besatte Høider og Defileer, og opkastede paa forskiellige Steder frygtelige Batterier; især bleve ogsaa Passerne ved Nußdorf, Währing og Dornbach omhyggeligen sikkrede. Bag disse Forhugninger og Batterier opstillede han paa Skraaningerne og nedenfor paa Sletten sit Infanterie og Cavallerie i tre Linier, der strakte sig fra Donauen langs Foden af Calenberg, saaledes at Centrummet var omkring ved Nußdorf. Selv viste han sig overalt, og sparede ingen Opmuntring for at opflamme sine Krigeres Mod i denne endelige Kamp for Ære og Bytte, for Sultanen og Muhameds hellige Religion.

Saaledes beredede man sig da paa begge Sider til Angreb og Forsvar. Den store Dag var kommen, som skulde afgiøre Wiens Skiæbne, Østerrigs og Tydsklands Fremtid. Det var den 12te September, just en Søndag. Saasnart det gryede ad Dag, hørte Kongen af Polen med sin Generalstab i Leopoldscapellet en Messe forrette af Pater Marco d'Aviano, og indviede ved den hellige Nadvere sig og Sine til Kamp for Christendommens Sag. Derpaa slog han sin Søn

til Ridder, svang sig paa Hesten, reed frem for Fronten og talede faa og syndige Ord til de Krigere, han saa tit havde ledet til Seier. „Eders Konge," saa sluttede han, „er i Eders Spidse; hvor I see mig, der følger I efter; og nu fremad." Flux blandede sig Hærens Jubelskrig med Trompeternes Skrald, og som paa dette Signal — omtrent Klokken sex — begyndte allerede fra Donau-Siden Gevær- og Kanon-ilden at lade sig høre. Det var Hertugen af Croy, som i Morgenstunden lykkelig rensede Dalveien, der fører ned fra Leopoldsbierget, men blev selv ved denne Leilighed saaret og mistede en Broder. Imidlertid steeg den christelige Hær i tætsluttede Colonner ned ad Bakkerne og udbredte mere og mere sin Front. Til samme Tid vare Tyrkerne i fuld Bevægelse nedenfra, medens Dal og Field gienlød af et brølende Allah-Skrig. Slaget aabnedes paa det venstre Fløi. Kl. 8 angreb Caprara, efter at have kastet Fienden tilbage fra de høiere Punkter det stærkt besatte Nußdorf, understøttet af Batterier, som Leslie i Skynding havde opkastet. Kampen var lang og blodig. Tyrkerne forsvarede sig med yderste Haardnakkenhed. Haver, Huse, Kieldere, Mure og Vandledninger maatte tages hver for sig, og først Kl. 12 lykkedes det at blive Mester af Stedet. Umiddelbar derpaa forceeredes ogsaa Stillingen ved Heiligenstadt, hvorved det hele venstre Fløi fik et friere Virkerum. Imidlertid havde ogsaa Centrummet og det høire Fløi med megen Møie arbeidet sig frem. Ved Middagstid trængte Polakkerne fra Dornbacher-Dalen af ned i Sletten mod Währing, og giorde strax et levende Angreb paa Tyrkernes venstre Fløi. Til samme Tid styrtede den hele øvrige christelige Armee ind paa Fienden, og nu var Træfningen almindelig. Man sloges paa den hele Linie med en rasende Tapperhed; dog var Kampen ingensteds saa haard som paa de Christnes høire Fløi, hvor Polakkerne stode, da Storvizиren nu især vendte sin Magt mod dem. De Beleirede vare med beklemte Hierter Vidner til den store Scene, og anraabte i brændende Bønner Hærskarernes Gud om Velsignelse for de Christnes Vaaben i denne afgiørende Stund.

De fremtrængende Polakker fandt neden for Bakken for sig et stort, vel besat Batterie. Flere Gange bestormedes det forgieves, og det polske Blod flød i Strømme. Endelig overvældede man det ved Hielp af et Par keiserlige Regimenter, som kom det i Flanken. Fienderne flyede; men imedens de polske Husarer alt for meget overlode sig til deres Hidsighed, bleve de paa alle Sider omringede, og Tyrkerne anrettede et stort Blodbad imellem dem. Følgerne havde kunnet blive betænkelige, dersom Kongen ikke selv var ilet til Hielp med tydsk Infanterie. Han ei allene slog Fienderne tilbage, men fratog dem endog et andet nedenfor liggende Batterie, der næsten var ligesaa stort som det første, og kastede dem nu to Timer i Træk fra Høi til Høi, fra Skandse til Skandse, saa at de tilsidst geraadede i en fuldkommen Uorden, og Polakkerne ved Kl. 6 vare trængte frem indtil tæt under deres Leir. — Paa det venstre Fløi havde ogsaa

Hertugen af Lothringen, efterat Nußdorf og Heiligenstadt vare indtagne, en haard Dyst at udholde, især ved den nu saakaldte Tyrkeskandse, hvor adskillige Paschaer med udsøgte Folk giorde en fortvivlet Modstand. Dog henimod Klokken 6 var Fienden dreven ud af sine Forskandsninger, og en halv Time efter nærmede man sig i Stormskridt den tyrkiske Leir ved Rossau. Centrummet fulgte efter Omstændighederne Fløienes Bevægelser, og giorde tilsidst især vigtig Tieneste ved at understøtte de af og til temmelig haardt trængte Polakker, mod hvilke Storvizíren især anstrængte sig.

I Dagbrækningen var det første Blod flydt; Formiddagen havde kostet Tyrkerne nogle af deres meest faste Stillinger; om Eftermiddagen Klokken 5 og 6 befandt den christelige Hær sig lige ved Leiren. Nu paafulgte en kort Standsning. Der var Spørgsmaal, om man skulde holde sig til den oprindelige Plan, som var, den første Dag blot at trænge Fienderne tilbage til deres Leir, og den anden at bestorme denne i Foreening med Besætningen fra Wien. Da udraabte den 70aarige Feldtmarskal Gold: „Begyndelsen er herlig, hvorfor blive staaende? jeg er en gammel Mand, med mange Vunder, gierne vilde jeg endnu i denne Nat finde Pleie i Wien." I Grunden udtalede han ogsaa kun et almindeligt Ønske; thi hele Armeen brændte efter, nu strax at bringe det store Værk til Ende. Ei heller var dette, uagtet de foregaaende Anstrængelser, nu mere en vanskelig Sag, saasom Fienden allerede var i yderste Forvirring. Nu styrtede da Christenhæren med ny Voldsomhed ind paa Tyrkerne, og disse, trængte paa alle Kanter og betagne af en panisk Skræk, holdt ingensteds mere Stand. Forgieves søger Kara Mustapha igien at bringe Orden tilveie; forgieves paakalder han Ære og Pligt; Ingen hører, Ingen agter paa den, hvis Vink saa mange Tusende nys ubetinget adløde. Under disse Omstændigheder iler han til sit Telt, men finder det allerede forladt, og faaer neppe Tid til at redde Muhameds hellige Fane, for med den i Haand at blande sig i de Flygtendes Skare, han, som faa Dage iforveien drømte kun om Triumpher og Occidenten for sine Fødder. Imidlertid havde de Tropper, som han havde ladet blive tilbage for Wien med Befaling at fortsætte Beleiringen, troligen efterkommet hans Villie, og den største Deel af Dagen uophørlig beskudt og bestormet Byen, især ved Schottenthor, men uden mindste Held, da Garnisonen og Borgerne, modige ved Synet af den christelige Hærmagt, kraftigen afsloge ethvert Forsøg, og snart fik nu Tingene et andet Udseende. Thi saasnart disse Tropper mærkede, hvad Vending Slaget tog, begyndte de af sig selv at forføie sig bort; og da til samme Tid Stahremberg giorde et rask Udfald, i hvilket Soldater og Borgere kappedes om at tage Deel, gave de sig, ligesom alle de øvrige, over Hals og Hoved paa Flugten, saa aldeles uden Undtagelse, at, da Kongen af Polen siden i Mørkningen skikkede nogle Compagnier hen for at undersøge og rense Løbegravene, fandt man der ikke en eeneste Siel, men kun en Mængde i Flugtens Skynding efterladte

Vaaben og Redskaber. Det var omtrent en Time før Solens Nedgang, at den christelige Hær brød ind i Tyrkernes Leir; inden Mørket faldt paa, var ingen Fiende meer tilbage paa denne Side af Staden. Alle toge de Veien over Wienerberg ad Ungarn til, og saa hovedkuls var deres Flugt, at de vedbleve at løbe i eet væk, uden Hvile, uden Mad og Drikke, hele 13 Mile, indtil de naaede Raab, hvor deres øvrige Hær stod og hvor de første Flygtninge allerede ankom inden næste Dags Aften. Allene de Christnes Udmattelse og Nattens Mørke kunde de takke for, at de undgik en total Ødelæggelse paa Retiraden selv. Historien har faa Exempler paa en Flugt Mage til denne. — Da Fienden nu var aldeles borte, opkom en almindelig Fryd over den hele christelige Armee; især yttrede sig ogsaa en ubegrændset Enthusiasme for Kongen af Polen. Churfyrsten af Bayern, Fyrsten af Waldek og flere Rigsfyrster faldt ham om Halsen; Generaler og andre strede om at være de første til at kysse ham paa Hænder og Fødder; Pater Aviano ophørte ikke at kysse ham, og forsikkrede, at han havde seet en hvid Due flyve over Slagordenen; samtlige polske Regimenter skrege med een Mund: leve vor tappre Konge! og vist er det, at, ihvorvel alle havde giort deres Pligt, var det dog Polakkerne, som havde den største Andeel i Seieren. Over 48,000 Mand havde selve Beleiringen kostet Tyrkerne; 20,000 laae paa Valpladsen. Derimod beløb den allierede Armees Tab ikke mere end noget over 1000 Døde og 3000 Saarede, saa at maaskee neppe nogen Seier har paa eengang været mere afgiørende og mindre blodig. Imidlertid vare saavel paa de Tydskes som især paa Polakkernes Side mange vakkre Helte faldne, hvis Navn Historien har reist et taknemmeligt Æreminde. Hine havde at begræde blandt andre en Prinds Moritz af Croy og en Grev Trautmannsdorff, disse Storskatmester Modrzejewsky, der giorde sig saa berømt ved Choczim, den unge Potocky, Starost af Halicz, Rentemesteren Zbasky, Castellanerne Urbansky og Pstrokonsky o. a., hvis Hoveder man tildeels siden fandt ved Storvizirens Telt.

Saaledes endtes den evig mærkværdige 12te Septbr. 1683, en Frelsens Dag for det standhaftige Wien, en afgiørende Epoche for det hele Tydstland, maaskee for Europa, en følgerig Vendepunkt i Osmanernes hidtil saa godt som aldrig afbrudte Vaabenheld. Christne Helte bedækkede sig med Ære, men Sobiesky fordunklede dem alle; det var den meest glimrende Daad i Rækken af hans seierkronede Bedrifter. Værdig sin Fader, havde ogsaa den unge Prinds Jacob i denne haarde Kamp beviist et Krigermod, der forhvervede ham alles Beundring og Priis. Kara Mustapha paadrog den samme Dags Begivenhed en uudslettelig Skiændsel, og kostede ham inden en føie Tid hans Hoved.

Adam Gottlob Øhlenschlæger.

Født 14. November 1779 paa Vesterbro ved Kjøbenhavn. Hans Fader, som var fra Eckernførde-Egnen, og hvis Forfædre i flere Generationer havde været Organister og Skolelærere i Slesvig og Holsten, blev ved Grev A. G. Moltkes Anbefaling Organist og tilsidst Slotsforvalter paa Frederiksberg; han var en munter og livlig Mand. Hans Moder var en Kjøbenhavnerinde; hun havde megen Forstand og en dyb Følelse, men var ikke fri for religiøst Sværmeri, som tilsidst gik over til en Art Tungsindighed. Som Barn gik Øhlenschlæger først i Skole hos en gammel Kone i Frederiksberg og siden hos Byens Degn. Paa denne Maade blev han 12 Aar gammel uden at have lært Noget; men han havde havt Frihed til at beskjeftige sig som han selv vilde, og han havde benyttet denne til, som han selv siger, at sluge en 300 Bind af et bekjendt Leje-bibliotek i Kjøbenhavn, og derved erhvervet sig en temmelig Styrke i Modersmaalet. I sit niende Aar digtede han en Morgenpsalme, som ikke er ilde. Ved et Tilfælde saae E. Storm ham og fik ham optaget i Efterslægtens Realskole, hvis Forstander han var. Her lærte han godt, blant Andet ogsaa Nordisk Mythologi; men da han var sund og stærk og havde et godt Hoved, saa havde han alligevel megen Tid tilovers, som han anvendte til ret efter sin egen Lyst at læse og digte, ja endog til at forfatte og opføre Skuespil.

I en Alder af 16 Aar blev han confirmeret, og skulde nu været anbragt paa et Handelscontoir; men baade han og Kjøbmanden vilde helst være fri for hinanden, og Forældrene vilde hverken tvinge eller overtale Sønnen. Han fik derfor en Smule privat Undervisning, daglig een Time, i Latin og Græsk, for at kunne blive Student. Men denne langsomme Maade at lære at læse de, allerede i sig selv for ham saare kjedelige, latinske Autores paa, udholdt han kun et Aar; da drev hans poetiske Natur ham til at forsøge sig som Skuespiller, og hans Forældre lode ham, som sædvanlig, selv bestemme sig. Men han havde intet Talent til denne Kunst. Skjønt voksen og stor, var han i Grunden fuldkommen barnlig; hans Sjel var endnu altfor poetisk og drømmende. Fantasien var levende, Følelsen stærk; men han var ikke verdensklog, havde ingen Bøjelighed, intet slebent Væsen, var tvertimod stolt og frihedslysten, uden derfor at være fri for Undseelighed og Ømfindtlighed. Han tabte ogsaa snart Lysten. Den prosaiske og raa Virkelighed ved Skuespillernes Liv gav ham Afsmag derfor. Da fik et Par af hans fortroligste Venner, Brødrene H. C. og A. S. Ørsted, ham til at forlade Theatret og atter tage fat paa Latinen, for at han kunde blive Advokat. Han studerede nu en Tid lang flittig og blev, 19 Aar gammel, indskrevet som Student ved Kjøbenhavns Universitet. Nogen Tid efter døde hans Moder, inden hun kunde opleve den Glæde at see hans Triumf, skjønt hun i sit Hjerte havde næret stille Tro til hans ualmindelige Gaver. Dette Tab følte han dybt; thi hun havde elsket ham højt.

Imidlertid manuducerede Ørsted ham til Jura, og han var mere flittig og taalmodig til dette Studium end man af hans immer poetiskgjærende Natur skulde have ventet. Men han kunde naturligvis ikke undgaa stærke Adspredelser og betydelige Afbrydelser; saaledes f. E. ved Soslaget den anden April 1801, den deraf følgende Oprettelse af Studenterkorpset og Studenternes daglige Sammenkomster og Vaabenøvelser. Ogsaa den Oldnordiske Mythologi og Historie droge ham til sig med uimodstaaelig Kraft, og de mange Bekjendtskaber, han Tid efter anden stiftede med udmærkede Hoveder, f. E. Brødrene M. O. H. og J. P. Mynster optoge meget af hans Tid og Interesse, og kunde umulig være gavnlige for hans juridiske Studium. Men da den geniale H. Steffens kom hjem fra Tyskland, og Øhlenschlæger lærte ham at kjende, var det aldeles forbi med Juraen. De saaes en Aften i Dreiers Klub, hvor denne den nyere, romantiske, Skoles Apostel, talede meget og fremsatte med Dristighed og Veltalenhed mange nye Meninger. Blant Andet paastod han, at Lessing ingen virkelig Digter

var, og andet deslige, saa at Haarene rejste sig paa Hovedet af de Tilstedeværende. Øhlenschlæger var den Eneste, der vovede at sige ham imod, saa godt han formaaede. Da Steffens var gaaet, roste Øhlenschlægers Troesfæller ham, fordi han havde forsvaret den gode Sag godt. Men Øhlenschlæger svarede: I tage feil, naar I troe, at jeg altid vil stride med denne Mand; jeg føler, at vi To snart vil blive Venner. Og kort Tid efter søgte han Steffens op i hans Logis. De begyndte at tale sammen Kl. 11 om Formiddagen og bleve ved til Kl. 3 om Natten, altsaa i 16 Timer. Imidlertid spiste de Beefsteaks og drak Viin paa en Restauration, spadserede, kom hjem igjen til Steffens, hvor Øhlenschlæger sov om Natten, men saa uroligt og idelig drømmende, at, naar han havde slumret noget, sprang han ud af Sengen, og larmede og støjede. Morgenen derpaa, efter Frokosten, gik han hjem og satte sig straks til at skrive det skjønne lyriske Digt Guldhornene, hvori han tager den kort i Forvejen passerede Begivenhed, at to prægtige oldnordiske Guldhorn, som vare fundne ved Møgeltønder i Slesvig og opbevaredes paa Kunstkammeret i Kjøbenhavn, bleve bortstjaalne og indsmeltede, allegorisk: at Nordens gamle Guder havde belønnet den tro og ivrige Forskning efter det gamle Nordens herlige Liv med Gaven af de mærkelige Guldhorn, men havde atter borttaget disse, da Menneskene kun betragtede dem med nysgjerrige og havesyge Øjne, ej mere med Kjærlighed og Ærbødighed. Med dette gik han til Steffens, som, da han havde hørt det, sagde: Ej! De er jo virkelig en Digter! Fra dette Øjeblik var Steffens og Øhlenschlæger uadskillelige. Og da nu Steffens baade i Forelæsninger og i Selskaber allevegne højt og lydeligt lærte, hvad Øhlenschlæger altid havde følt og anet, men knap havt Mod til at tro, mindre til at paastaa: at Poesien ikke, som man almindelig antog og tildels endnu antager, er en smuk og behagelig Biting, men er det Højeste, Sandeste og Virkeligste i Livet; saa opgav han Juraen for bestandig og besluttede at leve og dø som Digter. Han havde dengang allerede en Fortælling, Erik og Roller, i Trykken; den kasserede han nu, gav Honoraret tilbage og betalte Trykkerens spilte Arbejde. Med en Boghandler havde han sluttet Akkort om et Bind Digte. Denne alt færdige Samling blev ogsaa næsten hel forkastet, og i største Hast skrev han en ny Samling, hvilken udkom 1803, og indeholdt mange ypperlige Stykker, deriblant det yndige Sanct=Hansaften=Spil. Disse Digte gjorde Lykke, og nu var Krigen med Eet udbrudt imellem den Gamle og den Nye poetiske Skole. Dog vedblev Hovedmanden for den gamle Skole, Rahbek, hvis Hjerte var nødt til, saa vidt muligt, at elske alle Mennesker, bestandig at holde meget af Øhlenschlæger, som desuden var forlovet med en Søster til hans Hustru. I kort Tid skrev Øhlenschlæger nu en stor Mængde udmærkede Digte, f. E. foruden Sovedrikken og Freias Alter, Thors Reise til Jotunheim, hvilken nu udgjør den første og uden Sammenligning bedste Deel af „Nordens Guder", og Vaulundurs Saga, fremdeles Langelandsreisen og Jesus i Naturen, endelig Aladdin, hvilken sidste Fortælling af Tusind og Een Nat han med saa meget mere Sandhed og Varme kunde bearbejde, som det i Grunden var sit eget Liv han malede.

Øhlenschlæger var nu saa bekjendt og berømt, at han turde regne paa offentlig Rejse=Understøttelse, hvilken han ogsaa siden erholdt, og forlod Danmark i August 1805. Han opholdt sig en Tid lang i Halle, hvor Steffens, der formedelst sine nye og frie Ideer ingen Ansættelse kunde faae ved Universitetet i Kjøbenhavn, var bleven ansat som Professor. Her skrev han om Høsten sin første Tragedie: Hakon Jarl. Hans daglige Omgang i Halle var Steffens og Schleiermacher. Vinteren tilbragte han i Berlin, hvor han gjorde Bekjendtskab med Fichte, Al. Humboldt, Joh. Müller o. Fl. Om Foraaret 1806 gik han til Weimar og tilbragte der halvtredie Maaned i Goethes næsten daglige Selskab. Herfra drog han til Dresden, hvor han stiftede Venskab med Tieck. Imod Vinteren rejste han til Paris, hvor han forblev i 18 Maaneder, og som snarere synes at have tjent ham til uforstyrret at udvikle sin nordisk=poetiske Natur end til at gjøre sig fortrolig med det franske Livs Ejendommeligheder. Han skrev her Palnatoke (paa det Store Bibliotek havde han fundet Snorro

Sturleson, Saxo Grammaticus og Suhms Danmarks Historie), Axel og Valborg og Baldur hin gode. Kort efter Kjøbenhavns Bombardement 1807 kom Baggesen derfra til Paris; han og Øhlenschlæger saaes ofte, og Forholdet imellem dem var saa godt, som det kunde være imellem to Personer, der baade som Mennesker og som Digtere vare fuldkommen modsatte Naturer. Endelig forlod han Paris, og gik over Würtemberg til Schweits. Her opholdt han sig Vinteren over paa Coppet ved Genf hos Fru Staël Holstein, hos hvem han traf flere af Datidens berømte Litteratorer: Bonstetten, Benjamin Constant, Baron Voigt fra Altona, Sismondi, A. W. Schlegel, Zach. Werner o. s. v. Ved Foraarets Ankomst 1809 forlod han Fru Staël og hendes Cirkel, og rejste til Italien. I Rom digtede han Correggio. Tilsidst længtes Øhlenschlæger efter at komme hjem og i Efteraaret forlod han Italien uden at have seet Neapel. Efter sin Hjemkomst blev han udnævnt til Professor i Æsthetik ved Kjøbenhavns Universitet, og i Foraaret 1810 giftede han sig. Blant hans Arbejder efter den Tid fortjene især Eventyret Aly og Gulhyndi fra 1811 og det episke Digt Helge fra 1814 at fremhæves.

Hans senere Liv indeholder Intet af særdeles Mærkværdighed; thi i de litteraire Stridigheder angaaende hans Digterværkers Værd, som Baggesen med saa megen Heftighed begyndte og fortsatte, tog han personlig kun saare liden Del, og selv de senere Angreb af Heiberg, hvilke aabenbar fremkaldtes af Overbevisning og ej af Misundelse, og udførtes med solidere Vaaben end de Baggesenske, gik ham mindre til Hjerte, fordi hans fortræffelige aandelige og legemlige Constitution var ham i saa Henseende et sikkert Skjold. Han vedblev lige til det Sidste at fortsætte sin Virksomhed, som Professor ved Forelæsninger og som Digter ved mange nye Værker, især Dramer, for det meste tagne ud af Nordens Historie, af mere eller mindre Værdi. Den Kraft og Begejstring, som i Digterens yngre Aar havde elektriseret hele Norden, kunde naturligvis ikke vedligeholde sig hos den ældre Mand; men hans Landsmænds, ja hele Nordens Kjærlighed, Ærbødighed og Taknæmmelighed nød han usvækket, saa længe han levede. Han døde blidt og roligt den 20. Januar 1850.

Siden Holbergs Tid har ingen dansk Forfatter havt saa stor en Indflydelse paa Nationen som Øhlenschlæger, ikke, saaledes som Holberg, ved bestandig at tale det Fornuftiges og det Rettes Sag paa en Maade, der oplyste og morede paa eengang, men ved at vække hos Ungdommen Følelse af og Begejstring for vor Nordiske Nationalitet. Skjønt han har oversat sine fleste Værker paa Tydsk, ja skrev endog Correggio først paa Tydsk, og skjønt han kalder sig selv baade en dansk og tydsk Digter; saa har næppe Nogen klarere end Øhlenschlæger lagt for Dagen, at ej allene den komiske, men ogsaa den tragiske nordiske Digter er forskjellig fra den tydske, f. E. Goethe eller Schiller, saavel fordi Stoffet, der naturligen tilbyder sig ham, er et andet, som og fordi Maaden, han opfatter det paa, ej er den samme. Denne ejendommelige Nordiske Aand, som Øhlenschlæger har fremmanet og Grundtvig bragt til Bevidsthed, udbreder sig ogsaa mere og mere over alle tre Skandinaviske Riger, og de Norske og Svenske erkjende ligesaa fuldt som de Danske, at først dengang Øhlenschlægers alvorlige og dybe Røst lød over Norden, opvaagnede dets Folk til Følelsen af en aandelig Selvstændighed.

Hvorledes Vaulundur fængsles af Kong Nidudr.

(Af: Vaulundurs Saga, en Fortælling, hvortil Ideen er tagen af den ældre Edda.)

Paa den Tid regierede udi Sverrig Konning Nidudr; han var en liden og mager Mand, bleg i Ansigtet, og med Øinene dybt inde i Hovedet. Han var berygtet over det ganske Land, for sit misundelige og avindsyge Sind. Der gik ham intet mere til Hierte, end naar

han hørte, at Een af hans Naboer havde udmærket sig ved svare Bedrifter eller Giefmildhed. Han havde dræbt trende herlige Skialdre med egen Haand, fordi de frimodigen havde sagt ham, at han digtede slette Viser; thi da Nidudr var berøvet al Mandighed og Kraft, og slet ben intet besad af fortræffelige Egenskaber, saa var ogsaa hans Hierte qvindeligt og forfængeligt, saa at han, skiøndt han paa Siel og Krop var heel afmægtig, dog vilde giælde for en drabelig og forstandig Herre.

Denne Konning havde aldrig saasnart faaet Nys om Vaulundurs store Rigdom og Liggendefæ, førend Blodet steeg ham op i Ansigtet, hvorpaa han blev ganske bleg og skiælvede over alle sine Lemmer. Thi han fattede strax det Forsæt at skille ham ved alt sit Gods; men da han tillige var en stor Niding, saa indjog Frygten for at sætte det i Værk ham denne Rædsel og Bævelse. Efterat altsaa den første Rystelse havde lagt sig, kaldte han paa een af sine fornemste Hirdmænd og sagde: Jeg er kommen i Erfaring om, at der skal opholde sig en Mand, Vaulundur kaldet, i mit Rige, som er bleven vide berømt for sin store Rigdom paa Guld og Sølv. Ligeledes har jeg hørt, at han skal overgaae alle Andre i at smede det ud til Vaaben og kostelige Klenodier. Da jeg nu fuld vel veed, at han er kommen til mit Land som en arm Biergfin, saa er jeg fast vis paa, at han er kommen til denne Skat ved Røverie, eller ved Troldom og Finnekunster; er derfor min Villie, at du tilsiger de stærkeste af mine Drabantere og gode Mænd, at de klæde sig i deres Jernbrynier, paa det vi, i Natens Stilhed, kunne ride til Vaulundurs Gaard, og bemægtige os hans Gods, samt gribe hannem. Hirdmanden svarede hertil: at du, Konning Nidudr! vil gribe en Troldmand eller Røver, finder jeg Intet at udsætte paa; kun tykkes det mig sælsomt, at du opbyder en heel Skare mod en eneste Mand. Thi har han ingen overnaturlige Kræfter, da kan vel een af dine Mænd raade med ham, men er han ved Seid eller anden Kunst jettestærk, da kunne vi Intet udrette mod ham, om vi end vare nok saa mange. Konning Nidudr vidste Intet at svare hertil, blev derfor saare vred, greb sit Sværd med baade Hænder, og hug det imod Hirdmandens Pande; men da Kongens Arm var svag og Hirdmandens Pande haard, faldt Sværdet uden synderlig Virkning tilbage igien. Da Konning Nidudr saae, at det Intet vilde hielpe, greb han i Hast til sit Spiud, og giennemborede den forvovne Bersærks Indvolde, hvorpaa han strax faldt død til Jorden. Da det var skeet, kaldte Kongen paa sine Mænd, og fortalte dem, hvad han havde isinde, i det han tillige pegede paa den døde Hofmand, for at betyde dem, hvad Den havde at vente, som satte sig imod hans Villie. Dette giorde et stærkt Indtryk paa alle Kongens Mænd, hvoriblandt de fleste vare feige og frygtsomme, ligesom han selv, hvorfor de ogsaa samtligen lovede at staae ham bi til den sidste Blodsdraabe.

Da nu altsaa Solen var gaaet ned, klædte de sig i Jern og giordede deres Gangere, paa hvilke de satte sig, med blanke Spiud i

Hænderne, og rede derpaa langsomt hen til Vaulundurs Gaard i Ulfsdalen. Konning Nidudr var meget urolig paa Veien; thi det var Maaneskin, og hvergang de blanke Spiud glimtede i det blege Lys, bævede hans Hierte af Frygt for at blive forraadt. Komme de da saaledes til Vaulundurs Gaard, som stod aaben; hvorpaa de listede sig sagteligen ind i Huset, som var tomt og øde, og funde de Ingen. Da der nu Ingen var, og Kongens Øine strax forblindedes af det meget Guld, befoel han een af sine Mænd at tage Bastbaandet ned fra Loftet, hvorpaa de syv hundrede Ringe vare trukne. Disse betragtede han med sær Glæde, stak den skiønneste paa sin Finger, og bød dem derpaa hænge Baandet op igien, og skiule sig omkring i Krogene, hvor de skulde oppebie Vaulundurs Hiemkomst.

De havde ikke ventet meget længe, før de hørte en Mand komme gaaende med tunge Skridt giennem Gaarden. Konning Nidudr sagde: Nu hører jeg Vaulundur komme! der skal Førlighed og Styrke til at træde slige Skridt. Tager Eder derfor vel i Agt, at ingen af Eder geraader i Fare, ved at overile sig; og byder og befaler jeg her, ved min kongelige Magt, at Ingen maa røre sig, førend jeg giver Tegn dertil, eller det skal koste hans Liv.

Vaulundur kom nu ind af Døren med en Biørn paa Ryggen og et Spiud i Haanden, hvoraf Blodet endnu randt. Han havde jaget den hele Dag, og kom nu hiem ved Midnatstide, hungrig og træt, for at holde sin Nadvere. Thi han havde den ganske Dag intet Vildt truffet, hvilket kom deraf, at alt som han var kommen ind i Skoven, hvor den var tykkest, havde han begyndt at tænke paa sin kiære Hustru Alvild, og paa sine Brødre. Træt havde han sat sig paa et Klippestykke, med Haand under Kind, for at overgive sig til sine Betragtninger, i uforstyrret Mag; en Biørn, som sprang frem af Krattet, vakte ham, den havde han dræbt, og kom nu saaledes belæsset, tungsindig, hiem. Da han nu altsaa havde flaaet Huden af Biørnen, pustede han Gløderne op paa Arnestedet, og lagde tørre Riis og Qviste dertil, saa at der inden kort Tid stod en høi Lue. Derpaa tog han et Guldhorn, fyldt med Biørnens Blod, og kastede det paa Ilden for Odin og Thor; da han det havde giort, tog han en Birkekrands af sin Hielm, som var indflættet med blodrøde Granbær, den lagde han ogsaa paa Ilden og offrede Freia den. Gav sig derpaa til at hugge Skinkerne fra Biørnen, hvilke han satte paa sit Spiud og stegte dem, til de havde nok. Da det var giort, hentede han en Skaal med Miød; hvorpaa han holdt sit Maaltid, og drak sine Brødres, Eigils og Slagfidurs, Minni, som han altid pleiede. Derpaa spiilte han Biørnehuden ud med Træpinde, at den skulde tørres for Vinden. Da det var skeet, steeg han op og tog Bastbaandet ned fra Loftet og talte Ringene. Da nu een af disse manglede, og fast den bedste, blev Vaulundur heel forundret; thi han boede affides mellem Fieldene, og havde der været Røvere, meente han, saa havde de vel taget dem alle. Er maaskee min Hustru Alvilde kommen

tilbage, og giver sig først tilkiende ved dette Tegn, tænkte han, paa det at Glæden skal ikke pludseligen dræbe mig? Med disse Tanker strakte han sig hen paa sit Leie, for at vente. Men da Intet rørte sig, sagde han: Indtil Freia igien sender mig sin glædebringende Mø Hnos til Husvalelse, overgiver jeg mig i din Vold, blødarmede Siofn! Hvorpaa han strakte sig hen ad Løibænken, og sov roligt ind.

Da nu Konning Nidudr mærkede, at Vaulundur sov hart nok, sneeg han sig frem med sine Mænd, og befoel dem at spænde ham i Jern og tunge Fodbøier: hvilket de ogsaa strax efterkom, saa at han ikke kunde røre sig, da han vaagnede. Vaulundur blev overvættes forundret, da han mærkede, hvorledes man havde medhandlet ham, samt saae sig omringet af saa mange bevæbnede Mænd. Han troede, det var Røvere, og raabte derfor: Kommer I for at hente mine kostelige Guldsmykker, da tager dem frit og lader mig løs igien; thi jeg lover Eder, at jeg aldeles ikke skal modsætte mig Eders Daad, hvilket vel desuden saa kun lidet vilde gavne mig, da I ere saa mange, og jeg kun een. Konning Nidudr svarede: Store Løfter og sledske Ord gav Loke i Jothunheim; men Jetterne sveeg han dog tilsidst. Ikke er jeg nogen Røver eller Stimand, som du maaskee formasteligen holder mig for at være, men Nidudr, din Konning og Herre. Vaulundur svarede: Stor Ære og Værdighed beviser I min Hytte med saa ædelig en Giest, Herre min! Men hvi slutter I mig udi Bolt og Jern, som en Ildgierningsmand? Nidudr svarede: Jeg kiender dig fuld vel, Vaulundur! Fattig komst du herned fra Finmarken til mit Land, og nu eier du bedre Drikkekar og Klenodier, end Nidudr i sin Sal. Hure gaaer det til? Vaulundur sagde: Er jeg paa Thinge kæret for noget Røverie eller Hærværk, da giør I vel i at føre mig bunden til Taarnet; men er jeg ikke det, hvi mishandler I mig da? Nidudr svarede: Rigdom kommer ikke af sig selv; haver du ikke røvet dit Gods, da est du en arg Troldmand, som Snildhed byder mig have et vaagent Øie med. Vaulundur sagde: Var jeg en Troldmand, da var det mig en let Sag hurtigen at sønderbryde disse Lænker. Jeg veed ikke, at jeg forsætligen haver berøvet Nogen noget; er det saa, da er jeg villig til at give det tifold igien. Hvad forresten Gudernes milde og besynderlige Gaver angaaer, da giør intet Menneske vel i at misunde nogen dem; thi ligesaalidet lade de sig meddele, som de lade sig berøve. Er derfor min Begiæring, o Konge! at du lader mig løs, og vil jeg kiøbe min Frihed saa dyrt, du skatter den. Nidudr vendte sig til sine Mænd og sagde: Jeg vil ikke længer høre paa hans argelistige og forvorpne Ord. Fører hannem bort! — Da Kongen havde sagt dette, førte Drabanterne Vaulundur afsted, som rolig fandt sig i sin Skiebne, da han saae, det Intet nyttede at sætte sig derimod. Guldet og de kostbare Stene førte de ligeledes bort, hvilket Konning Nidudr befoel at skulle bringes ind for hans Hustru, Dronningen. Men Vaulundur lod han kaste ned i et Taarn, vel femten Favne under Jord.

Dronningens Øine bleve fast som forblindede, ved at see den store Rigdom, og den skiønne Glands af de mangfoldige Ædelstene. Kongen skienkte hende mange Smykker og dyrebare Klenodier; sin Dotter Baudvilde gav han den første Ring, han havde draget af Bastbaandet. Selv glædde han sig meget ved at eie Vaulundurs herlige Sværd, hvis Fæste, der var hamret i Skikkelse som Asa-Thors Stridshammer hiin Miølner, var besat med de kosteligste blaae Ædelstene; hvilket før er sagt. Da nu Kongen spurgte Dronningen en Dag i Qvel, da hun sad og slog Harpen i sin Fruerstue, hvad hende tykkedes bedst at giøre ved Vaulundur, da han ikke holdt det raadeligt at dræbe ham, men heller at bruge ham til at forfærdige allehaande kostelige Sager; saa qvad hun sit Svar ved Harpen saaledes:

Hans Tænder sikkert vædes,
Naar Sværdet sit han skuer;
Og naar han paa Baudvild
Ringen kiender,
Da skule vist hans Øine,
Som paa den værste Slange.
Skiærer sønder
Hans stærke Sener,
Og sætter ham siden
Paa Sævarsted!

Dette Raad fandt Kongen viseligt. Sævarsted var en Holm, som laae nær inde ved Landet i en Bugt, hvorpaa der stod et gammelt rødt Taarn, fra utænkelige Tider, bevoxet med Svampe og Mos. Til dette Taarn førte Kongens Trælle Vaulundur, efterat de først havde overskaaret hans Ankelsener efter Dronningens Befaling. Her gav de ham nu sit Smeddeværktøi og indsatte til ham de Kister med Guld, som vare fundne i hans Giemmer. Og maatte han nu saaledes fra Morgen til Aften smedde kostelige Drikkekar, Hielme o. dl. for Kongen. Ingen, uden Kongen selv, turde seile over til ham paa Øen, da Nidudr frygtede for, at Andre skulde forkomme noget af Skatten, hvis han sendte dem did.

Her sad nu Vaulundur henved et Aars Tid og arbeidede ufortrøden; thi kun ved at arbeide glemte han den Mismod og Kummer, som indvortes fortærede ham. Konning Nidudr havde befalet ham, inden en vis Tid at smedde sig en fuld Rustning af pure Guld. Som han nu en Dag sad og arbeidede paa Skioldet, i hvilket han havde udarbeidet adskillige af Asernes Bedrifter: paa eet Sted sad nemlig Odin høit paa Hlidskialf og saae ud over al Verden; paa et andet Sted traadde Frigga ind med sine Diser i Valhalla, blandt Einheriarne, der sadde rundt omkring paa Egebænkene og drukke af store Guldhorn; paa et andet Sted havde han meget konstigen udgravet Thors Fiskerie paa Havet, hvorlunde han forfærdede Hymer Kæmpe med at trække den store Orm Jormungander op med sin Krog. — Men da han nu vilde forestille Freia, siddende i Folkvangur mellem de Elskende, og i Freias Ansigt grangiveligen havde udtrykt sin kiære Hustru Alvildes

Aasyn og Skikkelse, da brast pludselig Taarene ud af hans Oine, saa at han ikke længer kunde see at arbeide, men maatte nedlægge sin Gravstikke. Da han derpaa nogenlunde var kommen til sig selv igien, saa at Graaden ikke længer qvalte hans Stemme, da raabde han med høi Røst: Ak min skiønne og inderlig elskede Hustru! skal jeg, om ikke før, saa dog efter Døden, favne dig i mine Arme, hos Freia i Folkvangur? Hvor est du nu, min Valkyrie? Ak! hvis du saae mig i denne ynkelige Tilstand, vilde du da vel elske mig endnu? Nei, nei, det vilde du sikkert ikke. Thi fra en stærk og velbaaren Kæmpe er jeg bleven forvandlet til en ussel, lemlæstet Træl. Her sidder jeg, sort af Kul og Støv; med Oinene røde af Røg, med Armene udmattede af Arbeide, lænket til en Steen, med overskaarne Ankelsener. Mine Brødre ere paa en ynkelig Maade omkomne. Med Harme maa jeg see paa, at den Niding Konning Nidudr brammer med mine Rigdomme, og høster Frugten af min sure Sveed. Intet uden Haab om Hevn har hidindtil opholdt mit Liv; men lidt efter lidt betages mig ogsaa dette Haab; thi vil jeg derfor ogsaa som snarest giøre en Ende derpaa. Som han havde sagt disse Ord, greeb han til et Sværd, han selv nylig havde smeddet, og vendte Odden deraf imod sit brede og lodne Bryst. Da hørte han en Fugl synge meget liflig og velklingende, uden for Jernstængerne paa hans Vindue. Sommeraftenen var rolig og klar, og Solen, som dalede, kastede, som til et Farvel, sit røde Skin giennem Aabningen paa den tykke Muur, ind i Fængselet til Vaulundur. Han fik Lyst til endnu engang at betragte Naturen, før sin Død; reiste sig derfor og steeg op paa Stenen, hvortil han var lænket; paa den Maade naaede han Vinduet, fra hvilket han havde en fri Udsigt. Havet gik lige op til hans Fangetaarn. En Jordtunge af Landet kunde han see, hvorpaa der stod et Bondehuus, hvor Husbonden sad med sin Qvinde og sine Børn, uden for Døren. Ligeoverfor gik Solen ned i Havet, og i dens røde liflige Skiær tumlede og varmede sig de kolde Bølger. Imidlertid sang Fuglen bestandig paa Taarnet, over Vinduet. Vaulundur var saare underlig i Hu. Det var denne fagre og milde Egn, der ligesom havde lokket ham ned fra det farveløse, kolde Finmarken, og paa denne Maade været Aarsag i hans Brødres og hans egen Undergang, fordi de havde fulgt denne Drift. Med Hovedet nedsiunken paa sine Arme, laae han længe maalløs og tankefuld saadan i Vinduet, og stirrede hen ad Havfladen. Han havde mange forvirrede Tanker. Da han kom til sig selv igien, var det som om hans Siel havde giort en lang og besynderlig Reise, hvoraf den havde glemt det Meste. Han stirrede atter ud paa Havet. Dets Bølger vare ikke længer røde, men forsølvede; thi Maanen stod høit paa Himlen. Langt borte, hvor Havet var lysest, saae han noget tumle sig. Det svømmede nærmere og nærmere. Da det kom heel nær, saae han, at det var en Havfrue, der til Beltestedet var at see til som en deilig ung Qvinde. Hendes lange sorte Haar vare indflettede med grønne Siv, hendes Oine vare blaae

som Havet, og hendes fulde Lokker bølgede blidt som det. I sine hvide Hænder havde hun en Strengeleeg, hvorpaa hun spillede. Det klang heel synderligt, og blandte sig med Bølgernes Rislen, med Maaneskinnet og Fuglens Sang. Vaulundur stod ubevægelig. Da hun kom lige ind under hans Vindue, holdt hun stille, hævede sin Røst og sang en Sang om Kiærlighed fra Himlen og om den smilende Sommer.

Da Havfruen havde siunget denne Sang, saae hun op til Vaulundurs Vindue og smiilte blideligt til ham, hvorpaa hun svømmede hen ad Havfladen, som en Svane, endnu bestandig gribende i Strengelegen. Da hun var kommen et temmelig langt Stykke ud paa Dybet, dukkede hun ned; hvorpaa Fuglen fløi bort fra Vinduet og Maanen dalede bag Skoven. Vaulundur lagde sig derpaa til Hvile med et roligt Hierte, heel styrket ved Havfruens Sang.

Aly Hamamys Kilde.

(Af: Aly og Gulhyndy, et Eventyr.)

I Bagdad levede en riig Kiøbmand ved Navn Ibrahim. Hans eneste Søn Aly, et ungt Menneske af sieldne Egenskaber, var sin Faders Stolthed og Glæde, skiøndt han kun lidet slægtede Faderen paa. Denne satte sin Lyksalighed i at nyde Livet, og i den Driftighed, der hører til at skaffe sig Nøglen til alle jordiske Fornøielser: Rigdom. Sønnens Hu var derimod henvendt paa Granskninger og Læsning. Han forlod sielden sit Kammer; først i Aftenkiølingen pleiede han at gaae ud af Byen, langs med Tigeren, til Iman Tzafers, en muhamedansk Helgens Grav, der stod i et rundt Tempel, omplantet af Dadler, en Fierdingvei fra Staden. Her satte han sig gierne i Skyggen, og havde sin Fornøielse af at betragte de Mennesker, som gik ham forbi, for at holde deres Bøn i Templet. Naar det mørknedes, reiste han sig først, og gik da hiem, Skridt for Skridt, med Øinene heftede paa Tigerens maanelyse Bølger, eller paa det friske Grønne ved Strandbredden.

Hvor er det muligt, min Søn, sagde Faderen engang efter en lang og lykkelig Reise, da han havde afpakket sine Kameler, at du i saa ung en Alder saa reent kan slaae dig fra Verden? Jeg priser din Flid; men glem dog ikke, at Naturen selv næst vor hellige Alkoran er den viseste Bog, med skiønne Lærdomme paa hvert Blad. Hvad er Indsigt uden Erfarenhed? Har ikke Een af vore Verdsligvise selv sagt, at Reisen er en Ild, hvorom det raae Kiød maa dreies, for at vorde spiseligt og velsmagende?

Kiære Fader, svarede Aly, overlad mig endnu et Par Aar til mig selv; naar jeg da træder ud i Verden, vil jeg handle med mere Kraft. I har Ret i, at Naturen er den viseste Bog; men den er

ofte skrevet med saa utydelig Stiil, at der hører stærke Øine til at see og læse. Hvad vi ikke selv kunne, maae vi lade Andre giøre for os; og saaledes reiser jeg maaskee ligesaa meget paa mit Kammer, som I paa Eders Kameel giennem Ørkenen. Alle kunne ikke reise; og hvis jeg, hvad en god Muselmand er Religionen skyldig, kun ogsaa eengang i mit Liv kommer til Mekka, saa var det mig maaskee alt Reise nok.

Skiøndt nu Ibrahim ikke var tilfreds med at høre sine Yndlingsmeninger modsagte, kunde han dog ikke andet end billige den sieldne Flid og Stadighed hos sin Søn; heller ikke var det hans Faderforfængelighed ukiært, at høre Aly udraabt af Alle, som kiendte ham, for et Mønster paa et ungt Menneske.

Paa den anden Side var Faderens Yttringer ikke uden Virkning paa Sønnen. Han begyndte at føle Forskiellen imellem blot Forestilling og virkelig Nydelse, og naar han læste om noget Stort, Skiønt eller Forunderligt, var han ikke længer saa ganske henrykt under Læsningen; han begyndte at ønske sig selv at opleve Sligt. I en saadan Stemning steeg han da ofte op paa Altanen af sin Faders Huus, hvorfra han havde en fri Udsigt over Tigeren og den sandige Dal, til Biergene i Horizonten: hvor han i klart Veir kunde skielne Ruinerne af det gamle Babylon ved Bredden af Euphrat. Han kunde staae saaledes hele Timer, og drømme sig i de besynderligste, eventyrligste Forhold.

Naar han nu gik sin sædvanlige Aftengang, til Tzasers Tempel under Daddeltræerne, forekom det ham eensformigt og smaaligt. Han troede at læse Foragt for sig i Blikket af Tigerens hurtig henskyllende Vover, der havde giort saa uhyre Reiser fra Høilandet i Asien, giennem aldrig seete Huler og Fielde. Naar han sad i Skumringen, kom det ham for, som om de skvulpende Bølger, der styrtede mod Kiselstenene, fortalte ham Eventyr om Optrin, de paa fierne Steder havde været Vidne til.

Nu besluttede han engang igien at vandre ud til Ruinerne af Babylon, hvor han kun eengang havde været i sin Barndom. Hans Fader, som fornøiede sig over den nykomne Lyst, og troede i den at see Begyndelsen til en forandret Levemaade, gav ham gierne Tilladelse, at anvende nogle Dage paa denne Vandring.

Du vil i det Smaae finde et Billed af det Store, min Søn! sagde han, paa denne korte Reise; thi saa kort den er, mangler den ikke Afvexling. Omegnen er ligesaa bebygget, som den brede Dal siden er sandet; ja den ligner en Ørk, indtil atter Biergenes grønne Tæppe møder dig, og byder dig ind i de behageligste Skovegne. Jeg vilde holde det ufornødent, at give dig en Formaning med paa Veien, dersom jeg ikke vidste, at unge Mennesker, som du, ofte med stor Omhyggelighed beskiæftige Indbildningen med ældgamle og langtfraværende Ting, uden at vide, hvad der foregaaer ved Siden af dem. Vogt dig altsaa for at vandre over Heden mellem Bagdad og Babylon ved

Nattetide; indret heller din Vandring saa, at du gaaer over den i Morgen= eller Aftenstunden. Det er et almindeligt Sagn, at en ond Aand har kaaret sig denne Hede til Bolig; at han svæver over den om Natten, og har sin Lyst af at fordærve Mennesker, som med deres Nærværelse forstyrre hans natlige Sværmen. Sønnen lovede sin Fader dette; og efter at have ladet sig snøre en Vadsæk paa Ryggen, tog han Stav i Haanden, og begav sig en Morgen tidlig paa Veien.

Han gik over den lange Skibsbro, der med stærke Jernlænker er fæstet over den rivende Tiger, der har faaet sit Navn Thir (en Piil) af sin Hurtighed. Aly skyndte sig giennem den temmelig forfaldne Forstad, og nu kom han til en smuk Moskee. I Nærheden af denne holdt endnu den samme Caravane, med hvilken hans Fader for nogle Dage siden var kommen; den udhviilte sig til at fortsætte Reisen videre. Hvor selsomt forekom det ham, at giennemstreife denne bevægelige Handelstad, hvor Husene vare Kameler og Palladserne Elephanter! Aly gik forbi en saadan Elephant, paa hvis Ryg var bygget et temmelig stort Huus. Det var Middagstid, og Børnene, som legede i Græsset, skulde op til Bords. Faderen, som stod nede imellem dem, tog nu det ene efter det andet og rakte Elephanten det; denne fattede det med sin Snabel, slyngede det langsomt og varligt i Luften, bøiede Snabelen over Hovedet, og gav Barnet til Moderen i Døren deroppe, som modtog det ene efter det andet, uden Tegn til Frygt, og uden at Børnene skrege, eller viste sig forskrækkede. Den aabne Moskee var fuld af Mennesker, der deels takkede Alla for en lykkelig Hiemkomst, deels bade om fremdeles Held til at fortsætte Reisen. Aly opholdt sig hele Dagen i denne forunderlige Omgivning; mod Aften indbøde ham nogle Kiøbmænd i deres Telt, hvor unge indianske Karle og Piger dandsede under Trianglers og Pibers Lyd. De giestfrie Araber glædede sig ved at kunne byde ham et godt Aftensmaaltid og et mageligt Nattely.

Tidlig næste Dags Morgen gav han sig paa Veien igien i Kiølingen. Han vandrede over Heden, som var udyrket og ufrugtbar. Han fandt Fornøielse i at arbeide sig igiennem Sandet til frugtbarere Strækninger, der som Landøer laae i det gule Støv, med grøn Engbund, brogede Blomster, og enkelte Palmer, der vederqvægeligt udbredte deres grønne Solskiærme, og som, formedelst deres Husvalelighed, havde ligesom noget Guddommeligt. Aly følte sig begeistret. Det gaaer Araberen i sin Ørk, som Biergboeren paa sit Field, som Øboeren ved Overblikket af det hellige Hav. Og har han end aldrig seet det før, saa finder han sig strax, som Fuglen, i sit Element, og overlader sig trøstig til sin Naturdrift. Den overmodige Yngling spildte sine Kræfter; Middagen kom; Heden blev trykkende; Tørsten plagede ham. Aly ilede med stærke Skridt mod de fierne Bierge, og ønskede, som hans Stammemoder Hagar i gamle Dage, at finde en Kilde paa Veien, for at slukke sin Tørst.

Han havde hørt om en Kilde i Nærheden. Hvor glad blev han ikke, ved at træffe paa en større Jordstrækning end sædvanlig, hvor

hyppige, men vantrevne Palmer omhvælvede en Brønd. Det rislende Vand lokkede og pirrede Tørsten. Nu stod han for Kilden. Men man tænke sig Alys Nedslaaenhed, da han saae Røg stige op af Vo-verne og lugtede Svovldampe! Fortvivlet over det feilslagne Haab, kastede han sig i Nærheden af Kilden under Palmerne. Han følte sig mat af Heden, træt af Anstrængelsen, og sov paa Øieblikket ind.

Han havde ikke sovet længe, før han blev pludselig vakt af en stærk Røst. I det han slog Øinene op, blev han en Mand vaer i en linnet Kiortel, siddende paa en Kameel, der var behængt med Krukker og Læderflasker. Ulyksalige! raabte han, er I kied af Jert Liv, siden I paa saa letsindig en Maade vil ende det? Aly sprang op, og Manden paa Kamelen blev fast forskrækket; thi han havde ikke giort Regning paa at kalde den Sovende fra de Døde, skiøndt han af naturlig Medlidenhed tilraabte ham. Hvad vil I? spurgte Aly, hvad Fare er der ved at slumre under disse Palmer i Middagsheden? Kiender I ikke denne Kilde? sagde Manden. Nei, svarede Aly, og fortalte ham, hvor han var fra, og hvor han vilde hen. Manden i Kittelen sagde: Det lader til, at den onde Aand ikke blot driver sit Væsen her ved Midnat, men ogsaa ved Middag. Følg mig hen under hiin Palme, som staaer længst fra Brønden, saa skal jeg husvale Eder med en kiølig Drik. Jeg boer i næste By, hvor endnu Vandet er saa slet, at vi daglig maae skiftes til at hente Vand fra Tigerstrømmen. Alle de Krukker og Flasker, som I her seer, ere fyldte ved Floden af Eders Fødestad. Jeg maae lee deraf, naar jeg betænker, at I kommer fra Tigeren til os, for at drikke; ja at I selv udsøger Eder det allerfordærveligste Væld, der vel kan synes at have sit Udspring fra Helvede.

Disse Ord vilde strax vakt Alys Nysgjerrighed, dersom ikke Tørsten havde været større. Han gik hen med Manden, som rakte ham en Krukke, og sagde: Lædsk Eders Tørst! sæt Eder saa op med mig paa Kamelen. Vi ere snart i min By, der kan I hvile, og mageligt mod Aften gaae til Babylon. Aly takkede ham. Han steeg paa Kamelen, og de rede stiltiende afsted i Heden den øvrige Vei, indtil de kom til en langt større Sandøe, end Aly før havde seet, bevoxet med Træer og bebygget med Hytter. Kun et bredt Sandstræde skilte den fra det grønne faste Land, som strakte sig frisk ned fra Foden af Biergene imod Ørkenen. Vandhenteren lod Aly gaae ind i sit Hytte, hvor de bøde hinanden vexelsidig til Giest: hiin ham paa en kiølig Sorbet, denne hiin paa det gode Maaltid, han havde i sin Vadsæk.

De havde neppe stillet deres Hunger og Tørst, førend Vandhenteren paa Alys Begiering tog Ordet og sagde: Det undrer mig, at I aldrig har hørt tale om Aly Hamamys Kilde. I maa da vide, at denne Brønd, som jeg sagde, i gamle Dage har været god, ja en Sundhedskilde, hvortil utallige Værkbrudne aarlig have begivet sig. Den er opkaldt efter vor hellige Profets Svigersøn Aly, som paa dette Sted engang skal have knælet, for at forette sin Bøn. Da han nu, som en oprigtig Muselmand, først vilde twætte sit Ansigt og sine Hænder

før Bønnen, og intet Vand fandt i Nærheden, skal han, i fuldkommen Tillid til den Almægtige, have vredet Hænderne i det hede Sand, hvilket strax er løbet ham fra Fingrene som de klareste Vandstraaler; hvoraf denne Brønd har sin Oprindelse. Men de onde Aander, som fordærve alt, hvad de kunne overkomme, efter Allas besynderlige Langmodighed og skiulte Hensigt, have med Tiden sat sig i Besiddelse deraf, især den fæle Zeloulou, der om Natten har sit Ophold paa denne Hede. Man mener, at han boer i denne Brønd; og han har ikke allene fordærvet Vandet, saa det ganske har tabt sin lægende Kraft, men det er endog vorden giftigt og dødeligt. De Svovldampe, som opstige deraf, forpeste Luften. I kan altsaa selv begribe, hvor forfærdet jeg maatte blive, ved at see Eder slumre der. I kan takke Eders sunde Natur og den pludselige Hielp for Eders Redning.

Hvor bevæget blev Aly ved at høre Vandhenteren fortælle dette! Han trykkede hans Haand, og med Haandtrykket fulgte nogle Guldstykker. Den Fattige blev herover saa glad, at den Rige glemte sin nylige Fare over den Fattiges Glæde. Denne fulgte Aly et Stykke paa Veien; og nu havde han ikke langt at gaae, inden han naaede behagelige Skove af Cypresser, Ahorn og Cedertræer, hvorigiennem han gik ned til Ruinerne af det gamle Babylon, som laae ved den mægtige Flod.

Nu stod han i Midten af de vidtadspredte ubetydelige Levninger, bevoxet med Græs og Mos. Nogle Støtter og Mure stode endnu ved Strandbredden og speilede sig i den rolig forbiflydende klare Euphrat. En Hyrde sad paa et Architrav og blæste paa Rørfløite, medens hans Geddehiord trippede omkring og nippede det høie Græs mellem Stenene. Kiender I dette Sted? spurgde Aly. — Jeg har min Hytte her i Nærheden. — Hvad betyde disse Steenbunker? — Her skal eengang have staaet en gammel Stad. — Kan I intet fortælle mig derom? — Nei, det har været her saa øde i lang Tid; hverken min Fader eller min Bedstefader kan erindre sig det anderledes. — Aly stod hensiunken i Tanker. Det kom ham rørende for at see den unge Hyrde sidde paa Stenen, som den sorgløse Nutid paa Oldtids Grav, ved Randen af Tidens forbiilende Strøm, den paradisiske Phrat, der saae Adams og Babylons Fald, og som endnu ungdommelig rullede hen med sine friske Bølger! Ethvert usædvanligt Præg i de hensmuldnede Steenklodse opløftede ham; og han tænkte lige saa meget, som den unge Hyrde intet, der plukkede Græsset af Stenene med Aly, ikke for at læse Indskriften, som han, men for at give sine Gedder, hvad de ikke selv kunde naae.

Han begav sig henimod Aften igien paa Veien til Bagdad. Med Hovedet fuldt af Betragtninger streifede han over Heden. Den skiønne Aften opmuntrede ham; det var kiøligt og klart, og Bagdad laae ham allerede, da han var gaaet nogle hundrede Skridt, saa tydeligt for Øine, at han ikke kunde andet, end give sig god Tid, i den Tanke, at han kom tids nok. Han opholdt sig længe paa de yndige Sandøer.

Maanen gik op, og skinnede saa klar, at den næsten ganske giorde Nat til Dag. Saaledes glemte han aldeles Tiden; han følte sig træt; og da han noget borte saae en stor Steen med et udhugget Sæde, kunde han ikke lade være, at sætte sig der med Haand under Kind, og stirre hen i den rolige klare kiøle Ørk. Palmerne susede i Vinden over hans Hoved. Men man forestille sig Alys Forskrækkelse, da Vinden med eet lagde sig! thi han hørte Kilden risle nogle Skridt derfra, og lugtede de fæle Dampe, som Vinden før havde viftet til den modsatte Side.

Forfærdet sprang han op, og løb over hundrede Skridt tilbage. Han mærkede, at det pludselig trak op til et truende Uveir. Ved det svage Maanelys, der hvert Øieblik truede med at skiule sig bag tykke for Horizonten drivende Skyer, kunde han netop skielne, hvad Vei han skulde hiem. Han ilede afsted, og fordømte den Vane, der bragte ham til, ved mindste Leilighed at slutte sig ind i sit eget Indre, som en Aftenblomst, uden at tænke paa, hvor han var, eller hvad der foregik omkring ham. Det blev alt mørkere og mørkere; Tordenskyerne skiulte Maanen; stærke Skrald rullede over hans Hoved; ingen Regndraabe faldt. En heed Vind susede giennem Ørken og oprørte Sandet, saa Aly idelig maatte lukke Øinene. Lever der virkelig onde Aander, tænkte han, som kunne skade Menneskene? Nei, Uskyldigheden er det sande store Salomons Segl, som selv ei den skrækkelige Eblis formaaer at bryde! — Han havde neppe talt dette, før et forfærdeligt Bælmørke tvang ham til at staae stille. Pludselig stod Himmel og Jord i en bleg Lue; en takket Svovlstraale knittrede over hans Hoved, og slog ned lige ved Siden af ham i et huult Træ. I det samme brast skyllende Regn fra Skyerne, og Aly styrtede bedøvet af uhyre Tordenskrald til Jorden. Længe laae han saaledes. Endelig blev alting roligt, og han hævede atter sit Hoved. Men hvor forfærdet blev han, da han i den mørkeblaae maaneklare Nat saae en uhyre sort Kæmpe staae for sig paa Heden! Hans uformede Hovedknub rakte høit op i Luften, og med et stort blegtskinnende Øie i Panden betragtede han Aly. Aly vilde flygte, men Forfærdelsen bandt ham fast til Stedet. Skiælvende stirrede han atter paa den uhyre Kæmpe, som han meente vilde knuse ham. Hvor glad var hans Forundring, da han opdagede, at den frygtelige Skikkelse ikke var andet, end en lang kulsort Sky, den sidste Levning af Tordenveiret, med et Hul i Midten, hvorigiennem juft Maanen straalede! Denne Opdagelse gav ham Modet ligesaa hurtig tilbage, som han havde tabt det. Han indsaae, at det Hele ikke var andet end et Naturoptrin, der formodentlig ofte gientog sig i denne lumre Dal, og som havde givet Almuen Anledning til Overtro. Han skyndte sig nu afsted med nye Kræfter; og det varede ikke længe, inden han atter med let Hierte gik over Tigerbroen, glad over saa lykkelig at have tilendebragt sit Eventyr.

Men den sorte Zeloulou, (thi det havde virkelig været ham, der havde sin Spøg af at forblinde den selvkloge Yngling) stirrede smilende efter ham med det gloende Øie; og loe, saa det skiælvede i Ørkenens

Palmer. Derpaa rystede han Mankerne paa sit uhyre Hoved, foldende de store Luftmasser af sit Legeme i sig selv, og svævede hen over Brønden, hvor han dannede som en Skystøtte, og sank pludselig ned, med et forfærdeligt Hyl. — Fra nu af besluttede han, at besnære og fordærve Ynglingen; som vi ville bede Alla bevare med, hvad han selv kaldte det store salomoniske Segl.

Thor med sit Følge drager til Jetternes Land.

(Af: Thors Reise til Jothunheim, et episk Digt i fem Sange.)

Thrudvangers stolte Herre
Drog frem med freidigt Mod:
Hans Bukke med hans Kerre
Tildes[1]) hos Bonden stod.
Til Jothunheim at vanke
Lysted den stærke Mand.
Droge de Kæmper ranke
Da mod Troldkæmpe=Land.

Det kan jeg fuld vel sige,
Tialf blev en Helt saa god;
Han var en Kæmpes Lige
I Førlighed og Mod;
Det voldte stærken Spise[2]).
Dertil var han heel klog.
Thor monne høit ham prise.
Han bar den tunge Braag[3]).

Rosga, den vene Syster,
Vel havde Freias Maal;
Om hendes trinde Bryster
Sig hvælved blanken Staal.
Som ingen Mø i Tule[4])
Hun smiilte kiek og huld.
Over de Lokker gule
Bar hun en Hielm af Guld.

---

[1]) imidlertid. — Til Belønning for den Gjestfrihed, som den fattige Bonde og hans Hustru havde vist Thor og Loke, tog Thor deres Børn Tjalfe og Rosga med, og forbleve disse siden altid i Gudernes Selskab.

[2]) nemlig Marven af Bukkebenet, han havde listet sig til at spise.

[3]) Vadsæk. [4]) her: de nordiske Lande i Almindelighed.

Med megen Larm og Bulder
Gud Thor i Kobber gik,
Med Miølner paa sin Skulder,
Med Fasthed i sit Blik.
Loke var ei betynget;
Med lette Skridt han gled.
Hans sorte Lok sig slynged
Ad hvide Brynie ned.

Som nu de Kæmper gode
Sig rask afsted begav,
Da pludselig de stode
For et vredladent Hav.
De stolte Bølger skummed,
Og rørte hviden Bund.
Vredelig Ægir brummed
Huult fra sin sorte Grund.

I dybe Klippehaller
Sidder den Herre svar,
En Krone af Koraller
Han om sin Tinding har:
Han styrer Bølgen dunkel
Med sin Baadshagestang,
Besat med klar Karfunkel;
Hans Haar og Skiæg er Tang.

Naar med sin Stang han rager,
Den underſtærke Gud,
Da Havet vældigt brager,
Og seer heelt bistert ud.
Paa Hlesey [1]) kan I finde
Hans Muskelthrone staae.
Ran er den Herres Qvinde;
Hans Datter Bølgen blaa.

Med Niord tit Forbund fanger
Den vaade Gud, saa tryg;
Niord paa sin rappe Ganger
Da rider ad Bølgens Ryg.
Dens vilde Flugt formindsker
Vist Havets Rasen ei;
Forfærdeligt den vrindsker
Hen ad sin vaade Vei.

---

[1]) Den Lessø i Kattegat.

Da Thor nu mon fornæmme,
Selv Loke frygtsom stod;
Da hæved han sin Stemme,
Og bad ham fæste Mod.
Du bødst mig selv hiddrage,
Sagde den stærke Mand;
Nu vil vi ei forsage,
I hvad der møde kan.

Thi styrted som en Klippe
I Havet Asathor;
Han lod ei Haabet glippe,
De Andre efterfoer.
Med Hielm og Pandserserke,
Opmuntret, uforsagt,
Strede de Kæmper stærke
Mod Havets store Magt.

De stemte sig med Vælde
Igiennem Fraad og Tang;
Under steile Fielde
De hørte Havfrusang.
Da gieldte det tilvisse
At bryde vaaden Rum;
Høit over deres Isse
Slog Havets hvide Skum.

Det maa Enhver vel sige:
Den underſtærke Thor
I Styrke har ei Lige
I Himmel som paa Jord;
Han sine Sener spændte,
Han hialp de Andre hver;
Ret som en Hval han rendte
Forbi de skarpe Skiær.

Kun sielden længe dvæler
Den underſtærke Mand:
Snart Midgardormens Qvæler
Vandt til det tørre Sand.
Da stod de vandbetynget,
Ved Maanens matte Skin,
Udi en Ørk, hvor Lynget
Dem vikled Foden ind.

For falder Maanens Skive
Fra Himlen ned til Jord,
Før Thor kan modløs blive;
Han raabte høit de Ord:
Nu lader os med hverandre
Ved dette røde Lius
Dybt ind i Landet vandre,
Indtil vi seer et Huus.

De vanked op i Landet
Med stor Besværlighed;
Snart siunke de i Sandet,
Snart de paa Isen gled.
Der blæste skarpe Vinde,
Da segned Rosga hen;
Loke hialp den hulde Qvinde,
Han var en Qvindeven.

Natten var sort at skue,
Det hyled fiern og nær,
Den mørke Himmelbue
Var fuld af røde Sværd,
Af Stierner med Riis og Haler;
Da skialv den vene Mø,
Man hørte store Hvaler
At fnyse i vilden Sø.

Thor blev i Hu da bister,
Han spændte fast sit Belte:
Utgardeloke frister
De lyse Asgaards Helte!
Han skal os ei forlede;
Jeg vil hans Frækhed dæmpe!
Saa talte i sin Vrede
Gud Thor, den stærke Kæmpe.

Da blev de vaer en Hytte;
De ginge strax derind.
Den kunde vel beskytte
For Kuld og skarpe Vind.
Dens Rum var saare vide,
Sligt Huus de saae ei før.
Dets ene ganske Side
Var en heel mægtig Dør.

Thi løste de da Braagen,
De trængte vel til Føde;
Ung Rosga sad i Krogen
Med Kinder lidet røde.
To sødne Bukkebove
Da Hungeren fordrev.
Saa gik de hen at sove;
Kun Thor aarvaagen blev.

I Døren han sig satte
Med Haand alt under Kind,
Sin Miølner han mon fatte
Med uforfærdet Sind.
Han maatte sig vel trøste
Alt ved sin bedste Skat,
Saa fast han den mon kryste
Og stirred i svarten Nat.

Helges og Hroars Julereise og Kong Frodes Julegilde.[1])

(Af: Helge, et episk Digt.)

Kong Frode sidder ved Juletid,
Af Snee var Skoven saa glimrehvid.

Juletid,
Af Snee var Skoven saa glimrehvid.
Han sender Bud til de Jarler snilde,
De skulde drage til Julegilde.

Jarler snilde
De skulde drage til Julegilde.
Han lader paa Bænk de Bolstre lægge,
Og stoppe med Mos de Bielkevægge.

Bolstre lægge,
Og stoppe med Mos de Bielkevægge.
Paa Gulvet sættes med Øl en Tønde,
Nu monne den Ruus vel snart begynde!

---

[1]) Frode havde dræbt sin Broder Halfdan for at blive Konge i Danmark. Men Halfdans Sønner, Helge og Hroar, havde Bonden Vifil faaet frelst. De tjente nu som Faarehyrder hos Jarlen Sævar i Sjelland, som var gift med deres Søster Signe, uden at hun eller Sævar kjendte dem.

Øl en Tønde,
Nu monne Rusen vel snart begynde.
Jarl Sævar og hans stolte Frue,
De skulde drage til Julestue.

Stolten Frue,
De skulde drage til Julestue.
Hun var vel svøbt i Skarlagenklæde;
Med Biørneskindet var dækt den Slæde.

Skarlagenklæde;
Med Biørneskindet var dækt den Slæde.
De Gutter stande ved Ledet og fryse,
Alt i den paltuge Bondekyse.

Ved Ledet og fryse,
Alt i den paltuge Bondekyse:
„Og maatte vi ride med paa Føllet,
Vi smagte vel lidt af Juleøllet."

Med paa Føllet,
Vi smagte vel lidt af Juleøllet.
De ledte fra Stalden den unge Fole:
„Heel daarlig kun er vor Høitidskiole!"

Unge Fole:
Heel daarlig kun er vor Høitidskiole.
De sprunge paa Folen ubehænde;
De monne hinanden Ryggen vende.

Ubehænde,
De monne hinanden Ryggen vende.
Saa rede de med til Kongesalen,
Een holdt i Manken og Een i Halen.

Til Kongesalen:
Een holdt i Manken og Een i Halen.
De sang paa Veien for ei at fryse.
Ung Hroar tabte sin Gedekyse.

For ei at fryse.
Ung Hroar tabte sin Gedekyse.
Fru Signelil skued de Lokker gule,
Hun kunde saalidet Graaden skiule.

Lokker gule!
Hun kunde saalidet Graaden skiule.
Hun kiender Hroar, saa langt var Haaret;
Kun Trællen var ham i Klæderne skaaret!

Langt var Haaret;
Kun Trællen var ham i Klæderne skaaret.
„Min Hustru, hvi dine Øine rinde?“ —
„Jeg kan ei taale de Østenvinde!“

Øine rinde,
Jeg kan ei taale de Østenvinde.
„Men vender I Drenge nu tilbage,
Og mindes vel Eders unge Dage.“

Gaaer tilbage,
Mindes vel Eders unge Dage! —
„Og frygt kun ikke, vor ædelig Frue!
Vi bære Blus i den Julestue.

Ædelig Frue,
Vi bære Blus i den Julestue.
De Blus skal lyse saa høit i Landet,
Vel tyve Miil de skal sees fra Vandet.

Høit i Landet!
Vel tyve Miil de skal sees fra Vandet.
Vi skylde Kong Frode Bøddelpenge,
Fordi han lod os vor Fader hænge!“

Kong Frode sidder i Gyldenkiol,
Han lod indbære den Trylleſtol.
Den gamle Hex, i Skoven var,
Til Julegildet paa Baar man bar.
Der aldrig feiredes mindste Fest,
Hvor ei Alrune var Kongens Giest.

Troldkonen sidder med sølvgraat Haar,
Som hende lige til Jorden naaer.
Kong Frode drikker med Jarler i Ring,
Han lod Guldhornene gaae omkring.
„Og siig os nu, du Qvinde saa graa,
Hvad Skiæbne monne du Helten spaae?“

Alrune drikker af sorten Horn,
Deri hun blander et Ædderkorn [1]).
Da ryster hun stærkt paa hvert et Lem,
Af Panden svede Draaberne frem.
Hun gisper og stønner saa bleg og hvid,
Da galer Hanen ved Midnatstid.

„Og hør, Herr Konge, jeg siger forsand:
De Smaae det Store vel fælde kan!
Jeg sad igaar paa min Egerod,
Da steeg en rødhaaret Mand af Flod;
Med Stang i sin Haand, med et søgrønt Skiæg,
Og Kinden hvid, som en kalket Væg.

Han tog mig ud paa Marken. Jeg saae:
En styrtet Hest som et Aadsel laae!
Ei Blod af Gangerens Indvolde fløb,
Den fandt for Fluernes Braad sin Død.
Han sang: Tit vælter Tuen et Læs,
Tit strander Skibet paa mindste Næs!

Den Tid, du fældte Kong Halfdan, Drot!
Da dræbte du ikke din Fiende godt.
Hvo Ukrud luger, min Herre god,
Maa luge det op med Trevl og Rod;
Hvis ei, da breder fra Gierdets Rand
Sig snart den saftige Løvetand;

Og voxer saa vildt med sin skarpe Saft,
Og blomstrer gyldent i første Kraft,
Og truer dig med sine Duun saa rund.
Thi jager dem bort din blæsende Mund,
Betyder det, Konning, at du skalst døe. —
Det sværger Alrune, — ved Hop og ved Hø!" [2])

Kong Frode grunder saa mørk i Sind;
Da nærmer sig Signe med Rosenkind,
Og seer paa Qvinden saa bønlig blid,
Og stryger en Ring af sin Finger hvid.
Den glider ned i Alrunes Skiød,
Og glimter med en Karfunkel saa rød.

---

[1]) et giftigt Korn.
[2]) Ved at raabe: Hop og Hø! havde Vifil givet Drengene Helge og Hroar Signal til at skjule sig i en Jordhule for Frodes Udsendinge.

Saasnart Alrune Karfunklen seer,
Hun anderledes tilsinds sig teer;
Og siger: „Frode, min Konning, ak,
Hvad vil I agte paa Kiærlingesnak?
I stole paa Eders Glavind trygt;
Og ængstes ei af en Nidingefrygt.“

Da blusser Frode med skummelt Mod:
„Hex, dine Lemmer skal svede Blod:
Paa Pinebænken jeg strækker dig;
Jeg seer det vel, du forraader kun mig.“ —
„Nei, raabte Hexen, Herr Konning, o
Forvar dig! vogt dig for Helg' og for Hro!“

„Hvor er de?“ — „Ædle Herr Konning, her,
I Trælleflokken ved Skienken der!
De rede herhid paa det unge Føl,
De kom at skienke dit Graverøl.“
„Ha griber dem! griber dem!“ Kongen skreg.
Da blev liden Signe Kinden saa bleg.

Men ud af Døren, som høit til Hest,
De fløi, som Løvetands Duun for Blæst.
De løbe til Skoven, hvor tykkest den var.
To Spader paa Skuldrene med de bar;
Dem reve de Trællene nys af Haand.
Hver svang sin Spade som lette Vaand.

„Kom, raabte Helge, kom Hro, kom her!
Kom hielp at grave ved dette Kiær;
Her giemte vor Fader sin Krone rød,
Fordi han frygted den lumske Død.
Os har han sagt, hvor Kronerne laae,
Kun du og jeg kan dem atter faae.“

Da grove de Drenge med megen Flid,
Alt i den stiernede Midnatstid.
Ung Helge finder den største Ring,
Han giør af Glæde saa høit et Spring.
Ung Hroar finder den Krone klar,
Som Dronning Sigrid, hans Moder, bar.

„Kom nu, min Broder, og vær ei seen,
Og lad os bestige den Kongesteen.“
Til gamle Thing de Pilte hengaae,
Der sætte de begge Kronerne paa:

I Gedeskinds Kofter, med guldgule Haar,
Med Kroner af Guld de Pilte staaer.

Konning Frode drager ad Skoven frem
Med brændende Blus, — da skuer man dem:
Paa Kongestenen, og Arm i Arm,
Foragte de Morderens vilde Harm.
De Fakler lue med røden Glands,
Og funkle paa Kongernes gyldne Krands.

Og Folket kiender bag Bøg og bag Tiørn
De Kroner paa Skioldungens ægte Børn.
De kiende Faderens, Moderens Træk,
Og vende sig mod den Morder saa fræk.
Da flygter Frode til skumle Slot;
Men Helge kaares med Hro til Drot.

„Nu lad ham flygte med ængstlig Hu;
Tak Odin for eders Redning nu!
Den usle Rest af Livet ham levn!"
Men Helge raaber: „Kun Hævn! kun Hævn!"
Og Skialden synger i hvælvede Sal
Om Hævnens Følger — og Hævnens Qval.

De tvende Kirketaarne.

Det var sig Herr Asker Ryg,
Hannem lyster i Leding at gange;
Først træder han ind i den Kirke liden,
At høre de Ottesange [1]).

Muren var af det gule Leer,
Og Taget det sorte Straa;
Det var sig Herr Asker Ryg,
Misnøiet han saae derpaa.

Det var sig Herr Asker Ryg,
Sit Hoved maatte han bøie;
Loftet det var saa meget lavt,
Og Kæmperne vare saa høie.

---

[1]) Gudstjenesten om Morgenen.

Væggen var baade muggen og grøn,
Den havde saa dyb en Revne;
Tiden æder med skarpen Tand,
Saalidet monne hun levne.

Fort hun gnaver med skarpen Tand,
Dertil hun haver stor Drift;
Alt da voxte den liden smaa Blomst
Udi den Kirkerift.

Alt da snoede den grønne Humle
Sig ad den Kirkeside.
Storken sidder udi Redet strunk,
Og seer hun ud saa vide.

„Og hør du, kiære Fru Inge!
Du est en Qvinde saa puur!
Ei sømmer det sig at bede til Gud
I sligt brøstfældigt Skuur.

Vinden blæser udi Kirken ind,
Og Regnen ned maa dryppe.
Christus er stegen til Himmelens Sal,
Han nøies ei meer med en Krybbe.

Hør du allerkiæreste Hustru min,
Jeg siger dig det forsand:
Op skal du bygge Kirken af ny,
Mens jeg er dragen af Land.

Taget du dække med røde Tegl,
Af Steen du føre den Muur;
Ned da skal du rive saa brat
Det uselig Kirkeskuur.

Tage du saa mit Skarlagenskind,
Af Fløiel det vel maa være;
Alt til et Alterklæde skiønt
Du snildelig saa det skiære."

Det var sig Fru Inge,
Hun svared sin Husbond med Ære:
„Som I siger, min ædelig Herre!
Saa bør det vel sig være."

„Hør du kiære Fru Inge!
Gud haver velsignet dit Liv;
Føder du mig en Søn saa bold,
Da est du en Dannevív.

Føder du mig saa bold en Søn,
Da giør du mig Tankerne glade;
Føder du mig en Dotter skiøn —
Jeg vil hende ikke hade.

Hør du kiære Fru Inge!
Du est en Qvinde velbaarn;
Føder du mig en Søn saa bold,
Da bygge du Kirken et Taarn.

Føder du mig en Dotterlil,
Da sætte du kun et Spiir;
Ridderen kneiser saa stout og stolt,
Men Qvinden er Ydmyghed Ziir."

Det var sig Herr Asker Ryg,
Han beder sadle sin Hest,
Saa rider han i det Ledingstog,
Som til en Brudefest.

Tredive vare hans Svende,
Og alle med Brynier nye;
Hvor han stædtes i Kampen hen,
De Fiender brat monne flye.

Det stod hen udi Uger,
Ja vel udi Maaneder ni;
Det var sig Herr Asker Ryg,
Han seired i alle di.

Det var sig den giævelig Helt,
Hannem lyster nu hiem at fare:
Hielmene var af hiint røde Guld,
Hannem fulgte saa faur en Skare.

Der han drog igiennem den Skov,
Da fulgte ham tredive Svende;
Der han kom til Finnesløvlille [1]),
Da reed den Herre allene.

---

[1]) En Landsby mellem Sorø og Slagelse i Sjelland.

Solen skinner om Morgenen rød,
Og Røgen falder paa Græs.
Det var sig Herr Asker Ryg,
Han spored saa vel sin Hest.

Satte den Herre Guldkringlen [1])
Dybt udi sin Gangers Side;
Det vil jeg for Sandheden sige,
Hans Tanker løbe saa vide.

Over den gule Hvedemark
Der kneiser en Bakke grøn,
Bag ved ligger Finnesløvlil,
En By vel stor og skiøn.

Det var sig Herr Asker Ryg,
Han bad vel ved vor Frue:
Give det Gud i Himmerig,
At jeg et Taarn maatte skue!

Det var sig Herr Asker Ryg,
Saa listelig da han loe,
Der han kom paa den grønne Brink,
Og skued Taarne to.

Over den Kirke stoltelig
De kneised i Luften blaa;
Lærken sang i den Hvedemark,
Mens Solen skinte derpaa.

Tak have stolten Fru Inge!
Hun var en Dannediv;
Hun skienkte sin Husbond Sønner to
Til Gammen og Tidsfordriv.

Den første af de Sønner to,
Den kaldte han Esbern Snare,
Han blev saa stærk som den vilde Bas [2]),
Og mere snel end en Hare.

Den anden kaldte han Axel,
Han blev en Biskop from;
Han brugte sit gode danske Sværd,
Som Paven sin Stav i Rom.

---

[1]) Hjulet paa Guldsporen. Kringle betyder oldnord. en Kreds.
[2]) Vildbasse d. e. Vildsvin.

Falden er nu det ene Taarn,
Og Krattet voxer af Gruus;
Axel og Esbern Snare,
De taarne det danske Huus.

Mosset dækker den gamle Steen,
Alt over hiin sorte Jord;
Axel og Esbern Snare,
De hæve sig høit i Nord.

Styrte vil snart det andet Taarn,
Alt i den Kirkeby;
Axel og Esbern Snare,
De kneiser i evigt Ry.

Christ signe den ædelig Danneqvinde!
Hun hvilis for Altret i Kirke,
Hun satte tvende mægtige Taarn
Paa Dannemarks Dannevirke.

Hil være den Kæmpe, som seierrig
Hiemdrager med stolten Skare,
Og finder i Vuggen Tvillinger to,
Som Axel og Esbern Snare!

Anders-Skov.[1])

Hist, hvor Høien venlig skraaner,
Hist, hvor Horizonten blaaner
Og sin Glands af Solen laaner,
Stod et gammelt Kloster trygt;
Blidt indkrandset, venlig rolig,
Rundt af Dalene fortrolig,
Gudsfrygts tarvelige Bolig,
Af de grønne Træer omskygt.
Mangt et Aar var længst forsvunden,
End det urørt stod i Lunden,
Hellig Fromhed lagde Grunden,
Til Guds Ære blev det bygt.

---

[1]) nær ved Byen Slagelse. — Præsten Anders i Slagelse, om hvis store Hellighed Historien fortæller mærkelige Ting, døde 1205.

Anders bort sit Øie vendte
  Fra den Pragt, som Hiertet blændte,
  Som med Fristelser omspændte
  Sielen, Ondskabs bange Rov;
Agted ei de gyldne Klæder,
  Vandred til de stille Steder,
  Hvor i Andagt Fuglen qvæder
  Psalmer, fromt til Herrens Lov.
Der lod han i dunkle Skygge
  Sig et helligt Kloster bygge,
  At de fromme Brødre trygge
  Kunde boe i tausen Skov.

Ridderen, med Falk og Hunde,
  Blev nu fra de dunkle Lunde,
  At det rene Hierte kunde
  Følge Fromheds høie Bud.
Der, hvor Jægerhornets Toner
  Forhen klang i Skovens Kroner,
  Hvor for Fuglen lumske Doner
  Sattes, lød nu intet Skud.
I de dæmringslørte Skove
  Torde ingen Larm sig vove,
  At de fromme Fædre love
  Uforstyrret kunde Gud.

Hele Vaarens Fugleskare,
  Ræd for Støi og Larm og Fare,
  Fløi nu paa de Vinger snare,
  Til den stille Munke=Bo;
Hvor de loktes ei i Nøden,
  Hvor de, uden Frygt for Døden,
  Kunde slaae i Morgenrøden,
  Uforhindret sødt i Ro.
Hvergang Klosterklokken ringed,
  Nu hver Fugl, saa let bevinget,
  Høit sig op mod Himlen svinged,
  Sang saa lystelig og fro.

Fromme Bønder did hendroge;
  Op de deres Hytter sloge
  Der, hvor Munkene forjoge
  Overlast og Voldsomhed;
Ind de vel ei torde vove
  Sig i Anders fromme Skove,

Men ved Søens blanke Vove
Satte de sig hisset ned.
Oldingen dem tit besøgte,
Deres Tro han fromt forøgte,
Gavmild deres Kirke smykte
Med det Kors, hvor Jesus leed.

Hvergang at en jordisk Smerte
Ængstede det syge Hierte,
Kloge Raad han venligt lærte,
Deelte ud sin Lægedom;
Hvergang Mismod, Qval og Kummer,
Giorde Luften qvalm og lummer,
Vaktes Sielen af sin Slummer,
Blev det godt, naar Anders kom.
Hvergang til den sidste Hvile
Trætte Legem hen mon ile,
Lod han brustne Øie smile
Uden Frygt for Herrens Dom.

Ak! forgiæves vil du søge,
Vandrer! end de gamle Bøge,
Som forbandt sig at forøge
Kiølingen om Klostrets Fod.
Yngste Qvist som da mon skyde,
Monne Stormen længst nedbryde,
Da kun lumske Orme tyede
Til den trøsket=hule Rod.
End vel i de grønne Dale
Klostret staaer, men stolte Sale
Paa det samme Sted nu prale,
Hvor de ringe Celler stod.

Bonden end med Andagt skuer
Hen til Kirkens hvalte Buer,
Himlen i hans Hierte luer,
Naar han nævner Anders Magt.
Kiøbstedsfolket, plat og sløvet,
Fromhed, Kraft og Tro berøvet,
Sølvets Slaver, slængt i Støvet,
Nævner det kun med Foragt.
Skialden, ak! hvis Blik saalænge
Paa de gamle Mure hænge,
Griber i de stemte Strenge,
Blusser, født til Sang opvakt.

Hist hvor Axet Jorden dølger,
  Hist hvor Øiet blidt forfølger
  Agrens tunge, gule Bølger,
  Sort et Kors paa Høien staaer,
Hellig Anders reist til Ære,
  At hans Aand kan altid være
  Egnen nær, og Omsorg bære
  For sin Ager, Aar for Aar.
Hvergang Blomsten Engen spætter,
  Hvergang unge Løv sig flætter,
  Huldt i Mai, da først sig sætter
  Nattergalen der og slaaer.

Thorsing.

(Af: Langelands-Reisen.)

Venligen vinkte paa grønnen Strand de knudrede Bøge;
  Sælsomt det blomstrende Løv vifted og hvalte sig kiekt;
Fuglen i Toppene sang, giennem Blomsterne risled en Kilde:
  Alt (saa tyktes det mig) tolked et ældgammelt Sagn.
Og for det forskende Blik, som stadelig skued did henvendt,
  Flux sig forvandled hvert Træ om til en drabelig Helt:
Toppen blev til en Hielm, dens Løv til en vaiende Fierbusk,
Og til et Pandser af Staal glatted sig rynkede Bark;
Grenen strakte sig ud, som en Arm med en blinkende Glavind.
  Saadan stod Kæmpen med eet kiek for det undrende Syn.
Længe jeg stirred, før ret jeg blev vaer, at kun alt var et Blindværk.
  Som et Varsel jeg dog Synet betragted, og taug.
Og hvor hurtig forklarte sig Alt, da jeg undrende hørte
  Dens sandfærdige Navn: Thorsing, ei Taasing, forvendt.
Thorsing. Herlige Thor! saa stod dit hellige Tempel
  Midt i Danmark omtrent, hisset hvor Træerne staae?
Nu begriber jeg først mit Syn, hvi de vinkende Bøge
  Tyktes mig Kæmper i Jern, rusted med Glavind og Skiold.
Nu jeg begriber Foræringens høie Betydning, da fordum
  Ø! du blev Helten til Løn, Manddom fik Mandigheds Hiem.

Thi Kong Christian stod høit i sin Hal, med et faderligt Øie
  Vendt imod Kiøgebugt; Stunden var vigtig og stor.
Juul var giordet til Strid, rask blussed den dristige Kæmpe,
  Lokkerne flagrede vildt, Kamplysten stod i hans Blik.
Niels! lød Konningens Ord, (og hans Haand laae paa Kæmperens Tinding)
  Gak nu med Gud, min Søn! Rust dig, og vent paa mit Bud.

Og nu stod Dankongen, og saae — og beregned — og tænkte —
 Fienden ei laae ham tilpas. Juul fik til Angreb ei Vink.
Pludselig dundred Kartoverne dumpt i den svulmende Havbugt,
 Og over oprørte Vand slyngte sig Røgskyen hen.
Blussende Konningen stod i sin Borg med vredeligt Aasyn,
 Harmfuld skielved hans Haand under det speidende Glar.
Dannerflaaden tog Flugt (saa syntes det), Krigsluen brændte,
 Dristig, paa egen Haand, frækt af en Undersaat tændt!
Da svoer Skioldungen dyrt, i faderlig Harme, ved Himlen:
 Slagen skal du, Niels Juul! hænges i Galgen med Jern!
Men, som det pleier at gaae, hvert Land klækker særegne Drift ud:
 Huusvant fra Lodbroks Tid Oboen pladsker tilsøes.
Saadan gik det saa tidt, og saa gik det her, thi Niels Juul kun
 Flygted paa Skrømt, for at slaae Fienden for. Alvor paa Flugt.
Og da bedækt nu med Støv og med Sveed og med Blod han paa Land steeg,
 Knælede ned for sin Drot, fuld vel sin Brøde bevidst,
See! da græd Dankongen! thi ret som en Misdæder knælte
 Ydmyg den herlige Helt, vented sin Dristigheds Løn.
Kiærlig han tog ham i Favn, som en Fader han løfted sin Finger:
 Niels! Niels! smilte han blidt, nys jeg en Lænke dig svoer:
Den skal du faae. Men flux af sin Hals tog Kongen en Kiede,
 Tung af hint rødeste Guld, rundt med Karfunkler besat,
Hang den saa rundt om Heltens Hals; og det blomstrende Thorsing
 Blev den Galge, hvori høit han Forbryderen hang.

Vahl.[1])

Dækker Graven, grønne Urter smaae!
Eders Ven, som elskte Jer saa saare,
Han er død! O ryst fra Himlens Blaa,
Høie Gran! din tunge Veemodstaare.
Hvide Rose med det blege Smiil!
Sødt indslyng dig med den friske røde!
Binder eders Krands omkring den Døde!
Duk dit Hoved dybt, og græd, o Piil!

Smaae Violer! hulde Børn! som sødt,
Medens Foraarshimlen venlig lufter,
Under Græsset, svalt og luunt og blødt,
Staaer og seer saa fromt og dufter!

---

1) Denne ligesaa beskedne som berømte Discipel af Linné var født i Bergen 1749, og døde som Professor i Botanik i Kjøbenhavn 1804.

Samler eder ved hans Hovedsteen,
Lampen liig, som under Gravens Bue
Brænder for den Dødes trætte Been,
I en dødligblaa, men hellig Lue.

Eders Elsker havde intet Guld,
Uden Zirat var den sorte Tillie.
Gyldne Gyldenlak! vær du da Guld;
Vær du Sølv, du sølverhvide Lillie!
Slyng hans Navn; han var en Blomst som du,
Reen, uskyldig, elskovsfuld og stille.
Kraftig var hans Aand og from hans Hu;
Hvide Lillie! lad din Taare trille.

Flora, du som hist i Østens Hiem
Har din rigelige Blomster-Bolig!
Drag fra Østen, gak for Graven frem,
Hvor din Ven i Norden slumrer rolig;
I dit Fylde-Horn tag Urter med
Rundt fra alle Jordens grønne Skove;
Strø dem yppigt paa hans Hvilested,
Smiil og græd, og ønsk ham sødt at sove.

Hædre blidt din Overpræst; hans Villie
Ene var at vorde Flora kiær.
Gud, som klæder Markens sorgfri Lillie,
Klædte ham, imens han vandred her.
Stille var hans Liv, kun Faa ham kiendte,
Skiøndt Europa lydt gientog hans Navn.
Trofast dog han sin Gudinde tiente;
Flora! tryk din Elsker i din Favn.

Ei til Mennesket, men kun til eder,
Spæde Blomster! Skialden har sig vendt,
At hvert Foraar sødt I tilbereder
Eders Ven et herligt Monument.
Eviggrønt, o Vahl! og Granbar vinde
Hver en Vinter om din Urne sig;
Men med Vaaren, Jordens Elskerinde,
Hundredtusind Blomster favne dig!

Elvene og Fossene i Norge.

(Af: Norgesreisen i Aaret 1833.)

Tydskland har Bierge som Norge. Jeg finder
Høiere Fielde, hvor Alperne staae;
Ha men en Elv, som saa yndigt henrinder,
Aldrig tilforn mellem Klipper jeg saae.
Tidlig og silde,
Klar som en Kilde,
Milevidt bølger den deilige Flod;
Styrter, og frygter ei Vandet at spilde.
Ymer har nok af det sundeste Blod.

Langt op mod Polen henstrakte sig Norge,
Langtid tilsteded ei Blokkene Vei;
Men mellem Granernes evige Borge
Aabned sig Elven den frugtbare Frei.
Ikke den tøved,
Stenene kløved,
Medens paa Stene den kløved sig selv.
Nu var ei Tilgangen Sletten berøvet;
Baaden blev bygget, og gled paa sin Elv.

Elven indskrænked sig siden, og danned
Om sine Bredder den yndigste Dal.
Mulden sig lagde paa Stenen og Sandet,
Freia sig bygged af Birker en Sal.
Frugtbarheds Fyrste
Sin Gullinbørste
Bragte; da reiste sig Markerne strax.
Hungre skal Bonden saa lidt nu, som tørste;
Bølger i Solen ei gulgyldent Ax?

Granen, som voxer saa mægtig paa Fieldet,
Luner ei der mod den stormende Vind;
Men naar den Øxen i Skoven har fældet,
Varmer i Hytten den isnende Kind.
Hvad skal den føre,
Hvo skal den kiøre
Ned til de Steder, som har den behov?
Dersom ei Guder vort Ønske vil høre,
Raadner den rigeste Skat i vor Skov.

„Hug kun din Gran i den dæmrende Skygge,
Glide den lad i mit rislende Vand!
Snart skal man Huset af Biælkerne bygge;
Jeg skyller Stammen fra Strand og til Strand.“

Saa sang en Huldre.
Oxerne buldre,
Granerne falde paa skummende Flod.
Bølgerne bar dem paa mægtige Skuldre,
Handel og Søfart ved Fiorden opstod.

„Skuespil har du ei, ærlige Grande!" —
Idun og Bragi for Fieldbonden sang —
„Men af de skummende, styrtende Vande
Digte vi dem for den undrende Vang.
Regnbuen vaager
I vore Taager.
Det var et Lystspil, som mored dig alt.
Styrtende Fossen i Dybet nedkaager:
Saadan Jarl Hakon og Trygvason faldt!"

Vaulundur kom, og med Snildhed i Øiet
Saae han det herlige, mægtige Spil.
„Idun og Bragi har giort dig fornøiet,
Bonde! men riig jeg nu giøre Dig vil.
Hiulet skal drive,
Fossen oplive,
Stampe skal Hamren og Saugene gaae.
Malmet skal fangent i Bierget ei blive,
Brugen og Nytten deraf skal du faae."

Derpaa han bygged den mægtige Stolle,
Dybet i Fieldene boret nu blev.
Nidkiære larmed de natlige Trolde,
Modige Biergmænd dog ei de fordrev.
Hamrene stampe.
Mægtige Kampe!
Elven dem skyller nu Ærtsen saa reen.
Og som, Aladdin! Du gned paa din Lampe,
Nordmanden gnider den mægtige Steen.

„Hold paa din Tømme, lad dvæle Karjolen,
Iil ei fra Stedet saa hurtig og strax!
Først lad mig skue Regnbuen i Solen,
See hvor den springer, den kraftige Lax.
Nu kan du kiøre!"
Fossen vi høre,
Medens sig Norbakken skynder sin Gang.
Ofte skal lyde, min Siæl! for dit Øre
Larmen af Elvens fortryllende Sang.

De sidste Scener af Palnatoke.

Sørgespil i fem Akter.

(De Personer, som forekomme i de her valgte, sidste, Scener, ere: Svend Tveskiæg, Kong Harald Blaatands Søn. Fiølnir, Haralds Staller og Merkismand. Palnatoke, Jarl i Fyen, Vensyssel og Bretland. Bue hin Digre, Palnatokes Svoger, en Bornholmer. Sigvald Jarl, Strutharalds Søn, fra Skaane. Thorvald Vidførle, en Islænder. Arnoddur, Kong Svends Herold og Kiertesvend. — Handlingen foregaaer i Roeskilde Aar 991.)

Palnatokes Huus.

Palnatoke. En Skare Danske.

Formanden. Ja, Herre! Siellands sydre Deel og Fyen
Har eder valgt; vi frygte Othos Magt;
Vi mene, til at styre Riget nu,
I saadan Storm, dertil behøves Mænd,
Ei Ungersvende; og da eders Slægt
Er kongelig, som Svends, saa byde vi
Den ædle Palnatoke Danmarks Krone.
Palnatoke. Har I og eders Venner Tillid til mig?
Formanden. Det troe vi at bevise med vort Tilbud.
Palnatoke. Hvis saa er, da er Sagen hurtig afgiort.
Gaaer hiem og siger dem, som eder sendte:
Min Mening var, da jeg opdrog Kong Svend,
At danne ham til Drot, hvortil han fødtes.
Siig Eders Venner, som har Tillid til mig:
Jeg troer at have opnaaet, hvad jeg stræbte,
Og at jeg har det bedste Haab om Svend.
Fremdeles siger: Svend har ingen Ven
Meer trofast i sit Land, end Palnatoke;
Forkynder dem: Den Mand, som jeg skal agte,
Maa være Kongen tro; og siger dem
Til Slutning: At det Spyd, som vilde støde
Fra Thronen Svend, først maatte bore sig
En blodig Vei igiennem dette Hierte.
Har I forstaaet vel min Mening?
Formanden. Ganske.
Palnatoke. Saa gaaer med Fred, og glemmer ei herefter,
At rolig Troskab og Hengivenhed
Er Undersaattens første Pligt. Farvel.

(De Afsendte forføie sig bort).

Arnoddur (træder ind med et Skiold, som han rækker Palnatoke).
Dankongen sender dig et Skiold med Runer.

Palnatoke (læser det, og siger derpaa, efterat have betænkt sig et Øieblik, i det han giver ham det tilbage):
Vel! Hils din Herre! sig ham: Jeg skal komme!
(Svenden gaaer.)

Thorvald (som har mødt Svenden i Døren, følger ham betænkelig med Øinene, og siger derpaa til Palnatoke):
Jarl! togst du mod Indbydelsen?
Palnatoke. Ja Thorvald.
Thorvald. Det havde jeg ei troet. Jeg var hos Svend,
Da du afslogst det første Gang, og kom nu
At sige dig Farvel.
Palnatoke. Ærlige Thorvald!
Vi vil ei tage Afsked. Afsked tyder
Paa lang Fraværelse: og din Erindring
Skal aldrig være skilt fra mig. Vi sees
Desuden, haaber jeg, vel snart igien.
Thorvald. Det kommer an paa Guderne; jeg tvivler.
Palnatoke. Du tvivler?
Thorvald. Gode Jarl! du gaaer til Jomsborg,
Og jeg indskiber mig i Nat til Island;
Den vaade Ægir skiller vidt os ad;
Og om jeg tiere seer de danske Kyster —
Maa Himlen vide.
Palnatoke. Du forlader Svend?
Thorvald. Jeg staaer forladt af ham; og skynder mig
Fra disse skumle, kongelige Sale,
Hvor Listen yngler lumsk i hver en Krog,
Tilbage til min tarvelige Hytte.
Palnatoke. Hvordan skal jeg forstaae din Tale, Ven!
Du est bedrøvet?
Thorvald. Ja ved Asa Baldur!
Ret inderlig bedrøvet.
Palnatoke. Ven! hvorfor?
Thorvald. Jeg smigrer mig dermed, jeg troer, min Herre,
At du beærer med dit Venskab mig.
Bestandig har du viist mig ærlig Yndest,
Ja selv Tilbøilighed, endskiøndt du est
En vældig Helt, og jeg en ringe Mand.
Palnatoke. Hvorledes kan en Thorvald tale saa?
Thorvald. Maa jeg udbede mig en Godhed af dig
I Afskedstimens sidste Øieblik?
Palnatoke. Alt hvad du vilst.
Thorvald. Vil Palnatoke skienke
Da Thorvald sin Fortrolighed?
Palnatoke. Du est
Den værd.

Thorvald. Saa siig mig, ædle Jarl!
Hvorfor afslogst du Kongens første Tilbud,
Og togst imod det andet?
Palnatoke (betragter ham et Dieblik). Du har hørt
Et Rygte, Thorvald! Troer du dette Rygte?
Thorvald. En ærlig Mand troer ei paa Skvalder.
Palnatoke. Troer
Vel Thorvald mig istand til denne Daad,
Som Rygtet mig beskylder for?
Thorvald. Hvorfor ei?
Hvo kan see forud alle Livets Forhold!
Palnatoke. Troer Thorvald mig istand til Nidingsværk?
Thorvald. Ved alle Valhals gode Guder: Nei!
Palnatoke (griber hans Haand). Ærlige Ven! ja, jeg har dræbt Kong Harald
I Natten med min Piil.
Thorvald. Det sagde mig
Dit Oie strax.
Palnatoke. Jeg sad i Hallen her,
Var slumret ind, blev vækket af en Træl,
Som Harald havde sendt at myrde mig.
Det var det tredie Anfald paa mit Liv.
Et Menneske er kun et Menneske;
Og selv den bedste Helt er intet meer.
Mit Hierte svulmed vredt; jeg greb min Bue,
Og fulgte Morderen den skiulte Vei.
Der stod den gamle Synder! Tusind Gange
Han havde været Døden værd. Jeg saae
I Nattens Baggrund Danmark græde Blod
For denne Nidings Skyld. Da forekom
Hans Død mig uopsættelig nødvendig —
Og Pilen fløi fra Buen i hans Bryst.
Thorvald. Han vilde atter skille dig ved Livet?
Palnatoke. Ja, ved sin Skosvend, ved den finske Træl.
Thorvald. Harald er falden paa sin egen Synd.
Palnatoke. Ved Nornernes Retfærdighed, det er han.
Men — fromme Thorvald! da vi er allene,
Og da du ønsker min Fortrolighed:
Eet — ængster mig just ei; men giør mig dog
Urolig i mit Hierte.
Thorvald. Hvilket, Herre?
Palnatoke. Den gamle Synder raabte i sin Dødsstund
Paa Tvekamp; fordrede sit Livs Forsvar.
Jeg nægted ham den sidste Tilflugt, Thorvald.
Thorvald (tier).

Palnatoke. Det var ei Grusomhed. Jeg indsaae klart,
Hvorlidet Kampen vilde nytte ham;
Den kunde vorden en Udsmykning høit
For min Bedrift, ei nogen Hielp for ham;
Og jeg forsmaaede denne Pyntekaabe.
Thorvald. Hvad du har giort, kan ingen Mand fordømme.
Den bedste Helt er kun et Menneske;
Det har du til dit eget Forsvar sagt.
Og Nidingsværk kan fylde selv med Galde
Et Duehjerte, meer et Løvebryst.
Palnatoke (griber pludselig hans Haand og fører ham til en Side)
Og skulde du nu troe, min vakkre Thorvald!
Med alt, hvad her du siger til min Trøst,
Med alt, hvad jeg mig selv bestandig siger —
Saa staaer den røde Skygge for mit Blik,
I Purpur-Kaaben, med den gyldne Krone,
I hver en Krog — og truer med sit Spir.
Thorvald. I Broder-Purpurblod var Kaaben farvet,
Og Spiret vristet af den Dræbtes Haand;
For øm er din Samvittighed, min Herre!
Palnatoke. Min Ære var tilforn et speilglat Skiold
Af slebent Staal; hvor Solens Straale faldt,
Der blinkte den med dobbelt Glands tilbage. —
Nu staaer en Plet af blodig Rust paa Skioldet.
Jeg gnider den ved Dag, ved Nat — og kan
Ei faae den ud!
Thorvald. Hugprude Palnatoke!
Naar hørte jeg dig tale saa.
Palnatoke (med stigende Varme). Ved Thor!
Jeg gav mit Blod, ifald jeg kunde vaske
Rustpletten ud dermed.
Thorvald. Fat dig, min Herre.
Palnatoke. Der gaaer en grusom Frister giennem Livet,
Den stygge Vagnhoft med det krumme Sværd;
Han lokker os, Een meer, en Anden mindre;
Han har sin Fryd af at forvikle Hiertet
I sine Garn. — Maaskee det er en Prøve,
Hvorved de høie Guder vil erfare
Det sande Sindelag. Den, som de skienkte
En sielden Evne, af en Saadan fordre
De og en sielden Kraft, en sielden Dyd;
Og finde de i Haabet sig bedragne —
Da sende de Blod-Nornen med sit Spyd.
Thorvald. Ved Odin! Harald har fortient sin Død.
Palnatoke. Hvi drev min egen Sag mig til hans Drab!
Thorvald. En menneskelig Drift, ved alle Guder.

Palnatoke. Nok, Thorvald! — jeg har aabnet dig mit Hierte;
Hvad du har hørt, faaer Ingen meer at høre.
Thorvald. Din Tillid og Fortrolighed fortiener
Den inderligste Giengield: Palnatoke!
Gaae ikke hen til Kongens Graverøl.
Palnatoke. Og derhen maa jeg, derhen skal jeg just.
Thorvald. Gaae ikke hen til Kongens Graverøl!
Hvad vilst du der? du har jo selver sagt:
Det er et Minde, som du ei kan hædre.
Palnatoke. Jeg gaaer ei did for Haralds Skyld, for Svends:
Han ønsker mit Farvel, før jeg gaaer bort,
Vil takke mig personlig for min Iver
Ved Kongevalget.
Thorvald. Palnatoke, bliv!
Svend har besluttet at besnære dig;
Det er den sande Aarsag, hvi jeg kom.
Fortumlet ved det pludselige Skifte,
Ved Kongevalget, ved sin Faders Død;
Bevæget ved at see hans Liig; ophidset
Af Fiølnirs Had: har nu den svage Yngling
Forglemt sin Pligt, og hvad han skylder dig.
Palnatoke. Du veedst det vist?
Thorvald. Saavist, at jeg bestiger
Endnu i Nat mit Skib, og gaaer til Island.
Palnatoke. Bliv her, og følg med mig til Graverøllet!
Did gaaer jeg hen, uagtet alle Farer.
Hvad du har sagt, har jeg formodet alt.
Thorvald. Og dog? Dog vilst du gaae?
Palnatoke. Jeg maa derhen,
Ei min Samvittighed beklemmer mig,
Men dette Mummeskiul. Saalænge jeg
Har levet, var jeg min Bedrift bekiendt.
Jeg vil ei flygte, som en Rømningsmand;
Men ærlig tage Afsked med Kong Svend.
Vil han Forklaring, nu! da skal han faae den,
Og jeg vil see den Kæmpe, der tør vove
At lægge dristig Haand paa Palnatoke.
Thorvald. Tag i det mindste dine Venner med dig!
Palnatoke. Nei. Denne Sag vedkommer ene mig.
Hvad enkelt Mand har giort, maa enkelt Mand
Forsvare.
Thorvald. Ædle Jarl! jeg kan ei dølge
Dig her min Frygt.
Palnatoke (venlig). Hvad frygter Thorvald for?
Mit Liv? Det skal jeg jo dog eengang miste.
Min Ro? Den vinder ved det raske Skridt. —

See, Thorvald! jeg vil tilstaae dig det reent ud:
Jeg havde mig en Drøm i Morgenstunden.
Der kom en Mand til mig i Søvne, sagde:
„Endnu i Nat skal denne Regning slettes
Imellem dig og Svend! Endnu i Nat skal
Dit Hierte vorde roligt!" — Om han meente
Nu Livets eller Dødens Ro — det veed
Jeg ei; det vil vi nu forsøge. — Hvis
Jeg falder — vel! da var det Nornens Vink.
Gaaer jeg derfra — da skal den røde Skygge
I Mørket tabe sig med denne Nat,
Og Dagen atter stedse see mig freidig. —
Følg mig! Jeg gaaer til Haralds Graverøl.

(Han gaaer.)

Thorvald. O ædle Helt, du gaaer kun til dit eget.
Men jeg vil redde dig — Ja! jeg vil ile
Til Stranden ned, vil aabenbare Bue
Forræderiet; han skal komme med
Sit Mandskab dig til Hielp. — Selv vil jeg flye
Udfaldet og min ængstelige Kummer.
Thi falder Palnatoke, falder Svend,
Er lige stor min Sorg og Danmarks Tab.
Farvel! du skiønne, danske Strand! hvi tvinger
En grusom, en fortørnet Norne mig,
At flygte bort, paa Nattens sorte Vove,
Til Heklas Snee, fra dine Bøgeskove?

(Han iler bort.)

Kongens Hal.

(Salen er i Baggrunden behængt med sorte Tepper og den Afdødes Vaaben. Et Bord i Midten, hvorpaa staaer et gyldent Træbilled af Freiers hellige Galt. Bænke til begge Sider. I det Scenen forandres, begynder en dæmpet Sørgemusik, under hvilken Kæmperne, vaabenklædte, komme parviis ind, og sætte sig omkring Bordet. I Baggrunden staae Trællene ved Skienkebordet med store Miødkruse i Hænderne. Naar alle ere ere komne, træder Kong Svend ind med Fiølnir.)

Svend (afsides til Fiølnir). Tallet er fuldt, kun Hovedmanden mangler.
Ifald han kommer ei?
Fiølnir. Han kommer vist.
Kun frygter jeg hans Følge.
Svend. Stille Fiølnir!
Ved Asathor der er han! Uden Følge
Og uden Rustning, blot med Sværd og Skiold.
Fiølnir. Den vrede Rota leder selv hans Fied.

(Musikken begynder igien. Svend sætter sig i Høisædet. Arnoddur har anviist Palnatoke sin Plads ved Bordenden. Under Musikken gaae Trællene omkring og helde Miød i Kæmpernes Horn.)

Svend (reiser sig op i Høisædet med et sort Oxehorn, beslaget med Sølvringe).

Arnoddur (raaber). I ædle Kæmper, Konning Svend, vor Herre,
Alt for bedrøvet til at tale selv,
Forkynder eder lydt ved sin Herold,
At han vil drikke nu af Sorgens Horn
Sin Faders, Konning Harald Gormsøns, Minni.

(Musikken begynder igien; alle Kæmperne reise sig op og drikke med; hvorpaa deres Horn atter fyldes.)

Svend (reiser sig atter med et dobbelt saa stort Drikkehorn af røden Guld; hvorpaa)

Arnoddur (raaber). I drabelige Kæmper, fromme Hirdmænd!
Nu blotter eders Hoveder fra Hielmen!
Thi dette Bæger er det hellige Horn
For Asa Bragi, det er Løftets Bæger.

(Kæmperne blotte deres Hoveder uden at reise sig, og sætte Hielmene med et raslende Samslag for sig paa Bordet.)

Fiølnir (staaer op i sit Sæde og raaber:)
Jeg den Afdødes Staller, Merkismand,
Og Ven, adspørger dig, Svend Haraldsøn!
Hvad Løfte giør du her paa Freiers Galt,
Ved Bragis Bæger, for din Faders Minni?

Svend (strækker Hornet i den høire Haand høit mod Himlen, den venstre lægger han paa Galtens Hoved, og siger derpaa:)
Paa Freiers Galt, ved Asa-Bragis Bæger,
Giør jeg det Løfte, Svend, de Danskes Konge,
At jeg vil hævne strængt min Faders Drab:
Hver Draabe vorde Gift, saafremt jeg sviger.
(Han tømmer Hornet.)

Fiølnir. Et ærligt Løfte. Guderne har hørt det.
I Kæmper! drikker til Bekræftelse.

(Kæmperne reise sig og drikke; derpaa sætte de sig igien, og bedække sig med deres Hielme. Der stødes i Trompeterne.)

Arnoddur (træder frem med Sværd og Skiold, slaaer tre Gange paa Skioldet og raaber:)
Høit, efter gammel Skik, adspørger Kongen,
Om Ingen har Beviis mod Morderen?
Hvo noget har han træde frem som Vidne.

Fiølnir (reiser sig og tager Pilen frem).
Jeg, Fiølnir, har Beviis mod Morderen:
Med denne Piil er Harald Gormsøn dræbt;
Selv har jeg draget den af Kongens Hierte.

Svend (til Arnoddur). Tag denne Piil! Bring den om Bordet, spørg,
Om Nogen kiender den, og veed dens Eier?
Arnoddur (gaaer, med Pilen i den ene og en stor Vorkierte i den anden Haand, Bordet om fra Mand til Mand, og spørger den første:)
Dankæmpe, kiendes du ved Pilen?
Kæmpen. Nei.

(Derpaa siger han til enhver „du?" og faaer „Nei" til Svar, indtil han kommer til Palnatoke, som svarer „Ja!").

Svend (reiser sig opbragt). Hvordan? du kiender den?
Palnatoke (rolig). Hvi skulde jeg
Ei kiendes ved min egen Piil?
Svend. Hvor skiltes
Du ved den sidst?
Palnatoke. Ifald du endelig
Vilst vide det, min Fostersøn! da skiltes
Jeg ved den sidst paa Buestrængen, dengang
Jeg skiød din Fader tvers igiennem Hiertet.
Svend. Staaer op nu, alle Mand! og griber ham!
Thi nu er Huldskab, nu er Venskab brudt.
Fiølnir. Op, griber ham! jeg være skal den første.
Palnatoke (drager sit Sværd og støder ham ned).
Du være skalst den første, gamle Niding!
Der styrter ned til Hel; og saa skal hver,
Der vover sig et Skridt mig nærmere.
(Han slaaer Sværdshialtet imod Bordet, saa det runger i Salen.)
Rolig i Hallen her! Ved Asathor!
Den mindste Mine til at røre mig,
Vil koste eders Hierteblod.
(Til Svend.)
Grønskolling!
Du vilst forgribe paa en mandig Helt dig?
Hvo lærte dig? Hvo lærte eder alle,
Duunglatte Ynglinger, at bruge Sværdet?
Hvo førte eder seierrigt mod Fienden?
Hvo tugted eder op til Dannerkæmper?
Jeg, Palnatoke! Og nu kan I troe,
At eders Fader, Lærer, er en Niding.
Nu kan I troe, at Palnatoke har
Vanhædret sit berømmelige Navn?
Ved Danmarks Ære! Valhals Guder rødme
Og skamme sig ved eders Trællesind.

(Alle Kæmperne stikke skamfulde deres Sværde i Skederne, og sætte sig tause ned igien.)

Palnatoke (til Svend). Jeg kunde gaae, behøved ei at giøre
Dig Regnskab for min Daad. Men jeg er kommen
At tage Afsked, som en ærlig Mand.
Din Fader har jeg dræbt, fordi han var
En Synder, Døden værdig, Landets Fiende;
Meer vil jeg ikke sige til mit Forsvar.
Den gamle Niding tvang mig til sit Drab.
Farvel! Jeg gaaer herfra til Usedom,
Hvis du vilst hævne dig, velan, da træf mig
I Østersøen med din Flaade. Men
Vanær dig ei, og mød ei den med Lumskhed,
Der meer din Fader var, end den, du hævner.
Jeg gaaer herfra saa rolig, som jeg kom.
Hvo vover sig til at forfølge mig?
Hvis jeg har overilet mig og feilet —
Det er en Sag, som Guderne maae dømme,
Ei Mennesket. I kan ei fælde mig!

(Han gaaer.)

Svend. O han er stor! Jeg har fornærmet ham.
Hvo handler saa? Hvo yttrer saadan Kraft?
Naar kun han taler, maa han troes, beundres.
Ja! jeg vil møde dig i Østersøen,
Og bøde for mit overiilte Løfte.

(Til sine Kæmper.)

Gaaer bort med dette Liig. Han faldt retfærdigt,
Thi han har ægget mig mod min Velgiører.

(Kæmperne gaae bort med Fiølnirs Liig. Svend staaer allene, og støtter sig til sit Sværd, hensiunken i Bedrøvelse; pludselig hører man Sværdeklirren og Kamp bag Skuepladsen.)

Bue (styrter ind med en Flok Jomsborgere, bleg i Ansigtet, med funklende Øine; han har Bærsærkegang, løber rasende mod Svend med opløftet Sværd, og raaber:)

Du, du har dræbt ham, Niding! du skalst døe.

Svend (sætter sig til Modværge). Fat dig! din Herre gik herfra med Fred.

Bue. Til Gravens Fred. Men du skalst bøde for det.

(De fægte).

Svend (raaber:) Det var ei Palnatokes Liig, men Fiølnirs!

Bue. Til Hel, til Hel, du Niding, styrt til Hel!

(Svend snubler og synker i Knæerne. Bue sætter ham Sværdet for Brystet. I det samme styrter

Palnatoke ind, griber Bue i Halskraven, kaster ham tilside, og raaber opbragt:)

Afsindige Forræder! vilst du myrde

Din Konge? Raser du? Siig, vilst du være
En Kongemorder?

Bue (ude af sig selv). Kongemorder? ha!
Er dette Takken for min Troskab til dig?
En Kongemorder? Du est Kongemorder,
Og ikke jeg. Der, der har du din Straf!

(Han render Palnatoke sit Sværd igiennem Livet.)

Palnatoke (falder). O alle hellige Guder! mægtige Forsyn!

(Bue klemmes mellem Skiolde. Palnatoke bringes i en Stol.)

Sigvald (til Jomsborgerne). Lad først ham komme til Besindigheden!
Bevidst først skal han bøde for sit Mord.

Palnatoke (raaber med sine sidste Kræfter:)
Jeg byder eder, Jomborgs Helte! hører
Mit sidste Bud: Bue skal nyde Livet.

Bue (kommer til sig selv igien, han drager et dybt Suk, stirrer paa Palnatoke, og siger:)
Hvad har jeg giort!

Palnatoke (venlig og mat). Bue har intet giort.
Du varst et Værktøi kun i Skiæbnens Haand.

Bue (sætter sig Sværdet for Brystet). Jeg følger med.

Palnatoke. Hvis jeg skal døe med Ro,
Da maa du sværge mig, at du vilst leve.

Bue (kaster sig paa Knæe, kysser hans Hænder, og væder dem med sine Taarer).
O Palnatoke! Alle gode Guder!
Dig, som jeg elskte over Alt i Verden!

Palnatoke (lægger sin Haand paa hans Hoved).
Nornen har ført din Haand, du varst uskyldig!
Det er forbi. Hør mig, før Døden slutter
De blege Læber: Lev! og smyk dit Norden
Fremdeles med din Heltekraft. — Gaaer, Brødre,
I Ro herfra! — Gaaer! — Taler ei et Ord!
Henter en Baar af sammenbundne Spyd,
Og bringer mig paa Skibet ud, og fører
Mit Legeme til Jomsborg! Jorder mig
Paa Torvet! Sætter ved min Grav en Steen;
Og sværger der ved Thor, at I vil hævde
Det gamle Danmarks Hæder og dets Kraft.
Det var mig ei bestemt at følge med.
Sigvald er viis, han være eders Høvding
I Freden; Bue stærk, han føre eder an
I Krigen.

Bue (vil tale).

Palnatoke (siger:) Stille! Stille! Døden kommer.
Hvor er min Palnir?

Sigvald. Ak, han gik til Samsø.

Palnatoke. Jeg havde gierne seet min Søn end een Gang —
Siig ham, han hilse skal sin Moder, Broder!
Gaaer! lad mig døe i Ro. Den som i Livet
Har elsket mig, han vandre taus herfra.

(Bue gaaer hulkende bort, med Hænderne for Øinene. Alle Kæmperne følge ham stumme i den høieste Bedrøvelse. Et Stille.)

Svend (nærmer sig skielvende og siger med sagte Røst:)
Tilgiv mig, Fosterfader! hvis du lever
Endnu, tilgiv den alt for svage Svend!
(Han knæler.)

Palnatoke (rækker ham mat sin Haand).
Selv Mænd kan feile, Svend! det har vi seet;
Hvor meget meer en Yngling! Jeg tilgiver
Dig Alt, min Søn.

Svend. Og ved din hellige Død!
Din Fostersøn skal vorde værd sin Fader.
Mod dine Venner kan jeg ikke stride!
Jomsborg vil tugte mig; men lad den det!
Naar Svend har staaet ud sin Straf, da skal
Han vise sig som Palnatokes Fostre.

Palnatoke (reiser sig pludselig overende, strækker sine Arme ud og raaber glad med høi Røst:)
Tak Bue! Tak! Der svandt den røde Skygge!
Du har udvasket Pletten paa mit Skiold.
(Han falder tilbage og døer.)

Steen Steensen Blicher

er født 1782 i Landsbyen Vium i Viborg Stift, hvor hans Fader var Præst. Han kom dødfødt til Verden, og kun ved Lægernes Hjælp vaktes og bevaredes den svage Livsgnist. Under sin Opvækst forblev han svagelig; ligesom ogsaa hans Sjæleevner kun langsomt udviklede sig. Men i sit 15 Aar kom han i Randers Latinskole, og gjorde her saa god Fremgang, at han ikke fuldt 17 Aar gammel blev dimitteret til Kjøbenhavns Universitet, hvor han baade til Examen Artium og senere til Philosophicum stod sig særdeles godt. I Sommeren 1801 truedes atter hans Liv. Efter en alt for lang og udmattende Svømmetour blev han nemlig angreben af en Nærveisvækkelse og Brystsvaghed, som i den Grad tiltog, at to dulige Læger opgave ham som et sikkert Bytte for Tæring, paa hvem al Kunst og Omhu var frugtesløs. Da fattede han Mod til at prøve paa selv at være sin Læge, og begyndte sin Kur med at hærde sig istedenfor ængstelig at pleje sig. Endnu samme Efteraar paatog han sig en Huslærerplads paa Falster, gav sig til at spille paa Fløjte, ophørte med den strænge Diæt og vante sig efterhaanden til samme nærende Fødemidler, som andre sunde Folk nød, ja lagde sig efter Dands, Jagt og andre Legemsanstrængelser. Denne Kur lykkedes aldeles, og to Aar efter vendte han tilbage til Kjøbenhavn sundere og stærkere end nogensinde før. Paa Falster blev han bekjendt med Ossian, som han siden oversatte og altid særdeles sympathiserede med. I Foraaret 1809 tog han theologisk

Embedsexamen med bedste Karakter. I Begyndelsen af 1810 blev han Adjunkt ved Latinskolen i Randers, og giftede sig samme Aar; men allerede Aaret derefter opgav han denne Post, flyttede til Randlev, hvor hans Fader dengang var Præst, og bestyrede dennes Avling og Husvæsen, indtil hans Resignation 1819. I dette Efteraar blev vor Blicher Sognepræst for Thorning i Lysgaard Herred og 6 Aar senere for Spendrup og Gassum i Nørre-Hald Herred. Han døde 1848.

Skjønt Blicher 1814 udgav et Bind „Digte" og tre Aar senere nok et Bind, blev Publikum egentlig dog først ved „Sneeklokken", en poetisk Nytaarsgave i Aaret 1826, vaer, at han ikke allene var, hvad man nok vidste, en god Oversætter af Ossian, men ogsaa selv en god lyrisk Digter. Men især vakte han ved Nordlyset, et Maanedskrift, som han og Elmenhoff udgave i Randers fra 1827-29 i 12 Bind Opsigt for sit overordentlige Talent som national-jydsk Digter. Han har senere vedblevet sin Digtervirksomhed, og har, foruden særskilte mindre Arbejder, udgivet sine „Noveller og Fortællinger" i 5 Bind og „Samlede Digte" i 2 Bind, hvortil senere er kommet Supplementbind. Naar vi holde os til de fortrinligste af hans jydske Noveller, saa maa vi tilstaa, at han er den bedste og genialeste Novelforfatter og Skildrer af Naturen og Folkelivet, som vor Litteratur ejer (nærmest kommer den norske M. C. Hansen ham, og i bunden Stil den sjællandsk-nationale Chr. Winther), og at nogle af disse Fortællinger endog ere fuldkommen klassiske. Ogsaa som Lyriker har han leveret flere gode Stykker. Men da den danske Litteratur ingenlunde er fattig paa gode lyriske Digte, selv af Forfattere, der ikke kunne regnes med til de litterære Notabiliteter; saa er det dog især ved sine jydske Noveller, ved det Liv og den Sandhed, hvormed han har malet baade Naturen og Menneskene, at han har gjort Epoke i den danske Litteratur som Skaber af den ægte nationale Novel.

Hjorterytteren.

Danmarks Øer have et saa yndigt, venligt, fredsælt Udseende, at Man, ved i Tankerne at gaae tilbage til deres Oprindelse, aldrig erindres om nogen voldsom Naturbegivenhed; de synes ikke ved noget Jordskjælv at være opkastede, ei heller gjennemfurede af en vældig Vandflod; men snarere at have opdukket sagtelig af det synkende Hav. Sletterne er jevne og store; Bakkerne faa og smaae, og blidt afrundede. Ingen bratte Skrænter, ingen dybe Huler minde om Jordens Fødselskamp. Skovene hænge ikke vildt paa skyhøie Fjeldrygge; men leire sig, som et levende Hegn, om de frugtbare Marker. Bækkene styrte sig ikke ned i skummende Fosser, gjennem dybe og mørke Kløfter; men glide stille og klare hen mellem Siv og Krat. Naar Man fra det deilige Fyens Land seiler over til Jylland, troer man i Førstningen blot at have passeret en Flod, og kan ikke ret overbevise sig om, at man nu er paa det faste Land; saa lignende og nær beslægtet med Øerne er her Halvøens Skikkelse. Men jo længere Man nu kommer ind, jo mere forandres Egnen: Dalene blive dybere; Bakkerne brattere; Skovene see ældre og mere affældige ud; mangt sivgroet Kjær, mangen med kort Lyng bevoxet Jordplet; store Stene paa de høiryggede Agre — Alt vidner om ringere Cultur og mindre Befolkning. Smalle Veie med dybe Hjulspor og høie Balker i Midten hentyde paa mindre Færsel og Samqvem mellem Beboerne. Disses Vaa-

ninger vorde mod Vesten alt slettere og slettere, lavere og lavere, som om de dukkede sig for Vestenvindens voldsomme Anløb. Ligesom Hederne blive hyppigere og større, blive Kirker og Byer færre og længere fra hinanden. Ved Gaardene seer Man istedetfor Hæsse sorte Tørvestakke, istedetfor Frugthaver Kaalgaarde. Store, lynggroede Moser, skjødesløst og ødselt behandlede, sige os: at her er nok af dem. Intet Markhegn, ingen Pileplantning gjør mere Skjæl mellem Mand og Mand; Man skulde troe, at alt endnu var i Fællesskab. Naaer Man omsider Rygningen af Jylland, udbreder sig for Øiet de uhyre, flade Heder, i Førstningen bestrøede med Gravhøie, hvis Antal dog stedse aftager, saa at man med Rimelighed kan formode, at denne Strækning aldrig tilforn har været opdyrket. Denne høie Landryg forestiller man sig, ikke uden Grund, at have været det første af Halvøen, der kom tilsyne, lettende sig op af Havet og væltende det til begge Sider, hvor da de nedrullende Bølger sammenskyllede Bakker og udhulede Dale. Paa Østsiden af denne Lyngslette findes dog hist og her noget kort, purlet Egekrat, der for Vildfarende kan tjene istedetfor Compas; thi Træernes Kroner ere alle bøiede mod Østen. Forresten øiner Man paa de store Lyngbakker kun lidet Grønt: en enkelt Græsplet, eller en ung Bævereſp, som Man da med Forundring adspørger: hvor est Du kommen her? Løber en Bæk, eller Aa giennem Heden, da forkynde ingen Enge, ingen Busk dens Nærværelse; dybt nede mellem udhulede Bakker snoer den sig lønlig og med en Fart, som om den skyndte sig ud af Ørken.

Over en saadan Bæk reed en smuk Høstdag et ungt, velklædt Menneske henimod en liden Rugmark, som den fjerne Eier havde opdyrket ved at brænde den afskrællede Skorpe til Aske. Han selv med Familie var just ifærd med at afmeie den, da Rytteren nærmede sig og spurgte Vei til Herregaarden Ansbjerg. Efter at Bonden først havde gjengjældet Spørgsmaalet med et andet: nemlig hvor den Reisende kom fra? fortalte han denne, hvad han allerede vidste, at han var redet vild, kaldte derpaa ad en Dreng, som satte Negene sammen, og befalede ham at vise den Fremmede paa rette Vei. Men endnu førend Drengen havde begyndt at udføre denne Ordre, viiste sig et Syn, som for en Tid tildrog sig saavel Rytterens som Høstfolkenes hele Opmærksomhed. Oppe fra den nærmeste Lyngbakke foer lige ned mod dem, med Stormens Fart, en Hjort med en Mand paa Ryggen. Denne — en høi, føer Mand, bruunklædt fra Top til Taa — sad indeklemt mellem Kronhjortens Takker, hvilke den havde kastet tilbage hen ad Ryggen, som disse Dyr gjøre, naar de ret hale ud. Den sælsomme Rytter havde sandsynligviis tabt Hatten ved dette Ridt; thi hans lange sorte Haar fløi bag ud fra hans Nakke, som Manken paa en galopperende Hest. Hans Haand var i bestandig Bevægelse, for at hugge en Kniv i Hjortens Nakke; men dennes voldsomme Spring hindrede ham i at træffe. Da Hjorteridderen kom nær nok til de forbausede Tilskuere — hvilket ikke varede længe — blev han kiendt af Bonden; thi

denne raabte: „hei! Mads! hvor vil Du hen?“ „Det maa Hjorten og Satan vide!“ svarte Mads; men inden Svaret kom fuldt ud, var han allerede saa langt forbi, at det sidste Ord neppe naaede Spørgerens Øre. Inden faa Minutter forsvandt baade Hjort og Mand fra de Stirrendes Blik. „Hvem var det?“ spurgde den Fremmede, uden at vende sine Øine bort fra den Kant, hvor Centauren var forsvunden. „Saamænd!“ svarte Bonden, „det er en sølle Mand, som de kalde Mads Hansen, eller sorte Mads; han har mange Børn — kan jeg troe — og saa bjerger han sig som han kan: han kommer imellemstunder over paa denne Side og tager sig en Hjort; men idag lader det til, at Hjorten har taget ham — dersom det ellers var en rigtig Hjort?“ lagde han betænksom til — „Gud frie os fra Alt det, ondt er! men den Mads er rigtig nok en forvoven Kumpen — alligevel jeg veed ikke Andet, end Ære, Dyd og Godt om ham. Han skyder et Stykke Dyr engang imellem; hvad skal vi sige derom? der er nok af dem — alt for mange, hvem der maatte sige det; der kan I selv see, hvordan de har klippet Vipperne af min Rug! Men — jo min sandten! der har vi Niels Skytte; jo Du skal lure sorte Mads! idag er han bedre ridende end Du.“ Som han sagde dette, saaes en Jæger ilende i langstrakt Trav hen imod dem, fra den samme Kant, hvor de først havde seet Hjorteridderen. „Saae I ikke sorte Mads!“ raabte han endnu før han kom dem nær. „Vi saae rigtignok En paa en Hjort; men vi kunde ikke see, enten han var sort eller hvid, eller kjende hvem det var, for han kom afsted, saa En knap kunde følge ham med Øinene,“ svarte Bonden. „Fanden tage ham!“ sagde Jægeren, idet han holdt sin Hest an, for at lade den puste lidt; jeg saae ham oppe i Haverdalen, hvor han gik og luskede efter en Hjort. Jeg holdt mig bag en Høi, for ikke at forstyrre ham. Han skjød, Hjorten faldt, Mads løb til, sprang op paa Ryggen af ham, for at give ham Fangst; men da Hjorten følte Kniven, reiste han sig op, klemmede Mads ned mellem Takkerne, og hallo! Hans Bøsse fik jeg: men jeg vilde hellere have ham selv.“ Med disse Ord satte han sin Hest i Trav, og ilede efter Krybeskytten, med den ene Bøsse foran sig paa Sadelknappen, den anden i en Rem paa Ryggen.

Den Reisende skulde omtrent samme Vei; og drog med sin Veiviser afsted, saa hastig, som denne kunde smaatrave, efter at have stilt sig ved sine Træskoe. Da de havde tilbagelagt en god Fjerdingmiil, og vare komne op paa Ryggningen af en Bakke, der skraanede ned ad mod Aaen, fik de Øie paa begge Rytterne. Den Første havde naaet Enden paa sit forfløine Ridt: Hjorten var styrtet død ned i Aaen, paa et Sted, hvor der var meget lavt Vande. Dens Banemand stod endnu skrævs over den, og stræbte at gjøre sig løs fra dens Takker, som havde boret sig ind i hans Klæder. Just, som han blev færdig hermed og sprang iland, kom Skytten — som først var redet feil af ham — farende forbi vor Reisende, med Tøilen i den ene og Bøssen i den anden Haand. Et Par Favne fra den uheldige Hjorterytter standsede

han Hesten, og med de trøstelige Ord: „nu skal Du døe, din Hund!“ lagde han Geværet til Kinden. „Holdt, holdt!“ raabte Delinqventen, „giv Dig Stunder, Niels! det jager vel ikke; vi kan jo snakke os tilrette.“ „Ingen Snakken længere!“ svarte den forbittrede Jæger, „Du skal ligge paa dine Gierninger!“ „Nei bie dog et lille Gran endnu!“ raabte hiin igien: „lad mig først læse mit Fadervor!“ „Hvad, vil Du læse?“ sagde Niels, idet han lod Bøssen synke lidt fra Kinden, „i Himmerig kommer Du ikke alligevel.“ „Saa er det Din Skyld, Niels!“ svarte den Anden, „naar Du vil undlive mig midt i mine Synder.“ „Det har Du fortjent, din Hjortetyv!“ raabte Niels, og hældede atter Kinden til Kolben. „Hei, hei!“ skreg Mads igien, „bie et bitte Korn endnu. Naar Du nu skyder mig, saa — aa tag dog den Bøsse fra Oiet! jeg kan aldrig lide, at Man peger ad mig med ladt Gevær —“ Niels løftede atter Hovedet — „skyder Du mig, saa kommer Du selv til at klæde Steile og Hjul.“ „Fanden hvilket!“ svarte Skytten med en tvungen Latter, og sigtede paany. „Niels, Niels!“ raabte hiin igien, „her er Vidner; men hør! jeg vil give Dig et andet Raad: nu har Du mig jo vis nok: jeg kan ikke gaae fra Dig; kan Du ikke føre mig til Gaarden (Herregaarden), lad saa Manden (Herremanden) gjøre med mig hvad han vil. Saa beholde vi begge To vort Liv, og Du fortjener Dig tilmed en god Drikkeskilling.“ Idetsamme kom den Reisende til, og raabte til Skytten: „For Guds Skyld! kjære Ven! gjør dog ingen Ulykke; men hør hvad Manden siger!„ „Manden er en grov Misdæder,“ sagde Skytten, men spændte dog Hanen ned og lagde Bøssen paa Sadelknappen; „men siden den fremmede Mossiø beder for ham, vil jeg skjænke ham Livet.“ „Du er ellers gal, Mads!“ sagde han til denne, „for nu kommer Du til at gaae med Skubkarren din Livstid; havde Du ladt mig skyde Dig, var nu Alting forbi — kom da, din Kjeltring! og hold Dig ved Siden af mig! Kom nu og tag Skankerne med Dig!“ Derpaa satte de sig i Gang, og den Reisende, der ligeledes skulde til Ansbjerg, gjorde Følgeskab med.

Et Stykke gik det fremad, uden at der blev talt et Ord, naar undtages, at Skytten af og til med et „hæ!“ et Skjeldsord og en Eed afbrød Tausheden. Endeligen knyttede Krybeskytten en ny og mindre lidenskabelig Samtale. „Tykkes Du ikke, det er Synd,“ sagde han, „at jeg her skal gaae og vade i det lange Lyng?“ „Det er Du vant til, din Hund!“ svarte Niels. „Du kunde gjerne,“ vedblev den Anden med et polidsk Oiekast, men dog i en Tone, som viste, at han ikke ventede at faae sin Bøn opfyldt: „Du kunde gjerne lade mig sidde op bag ved Dig.“ „Ho ho!“ svarte Skytten med en SkoggER: „Du har redet nok i Dag; nu har Du godt af at røre dine lange Been.“ „Naa naa! et godt Ord igjen, Niels Skytte!“ mumlede hiin, „Du er saa iband contradi (bandsat contrair) idag.“ Niels Skytte svarede Intet hertil; men fløitede en Visetone, imedens han af Jagttasken fremtog Tobakspung og Pibe. Da denne var stop-

pet, gav han sig til at slaae Ild; men Tønderet vilde ikke fænge. „Jeg kommer til at hjælpe Dig," sagde Mads, og uden at faae eller vente paa Svar slog han Ild i sin egen Fyrtønde, blæste paa den og rakte den til Skytten; men idet denne tog derimod, greb hiin fat paa Kolben af den ladte Bøsse, som laa over Sadelknappen, rev den med et vældigt Ryk ud af Stroppen og sprang tre Skridt baglænds ud i Lyngen. — Alt dette skete med en Hurtighed, Man ikke skulde have tiltroet den bredskuldrede, føre og allerede lidt aldrende Krybeskytte. „Nu falder Godtaar mig til," sagde denne. „Tykkes Dig ikke, jeg nu kunde pirre Dig overende, som en Skurrehat, bitte Niels? Men du var rimelig før; det er din Lykke." Den arme Skytte stirrede bleg og skiælvende af Arrighed paa sin Modstander, uden at være i Stand til at fremføre et eneste Ord. „For lidt siden," vedblev Mads, „var Du saa ildvorn (hidsig og kivagtig), der kunde ingen faae et Ord indført; men havde jeg ikke dengang hørt, hvordan Du lod din Mund løbe, skulde jeg hartad tænkt, at Du havde glemt den hjemme paa Ansbjerg — tænd din Pibe! ellers brænder Tønderet ud — Du seer saa vis paa min Fyrtønde? Du tykkes vel, det er et maadeligt Bytte, Du har gjort? Denne her er rigtignok bedre;" — han klappede paa Bøssekolben — „men Du skal faae den igjen, naar Du flyer mig min egen." Niels tog denne strax over Hovedet, rakte den hen til Krybeskytten med den ene Haand og udstrækkede den anden for at modtage sit Gevær. „Bie lidt!" sagde Mads; „Du skal love mig først — aa! det kan endda være det Samme, for Du holder vel ligemeget af det; men skulde Du engang herefter høre et Puf i Heden, saa vær ikke saa hidsig, men tænk paa idag og paa Mikkel Ræve hale!" Han vendte sig til den Reisende: „Staaer Hans Hest for Skud?" „Skyd kun!" svarede denne. Mads holdt Skyttens Bøsse, som en Pistol, med den ene Haand op i Luften, og skjød den af. „Den giver jo ikke anderledes Knald," sagde han, „end som naar Man slaaer en Botte mod en Dør." Derpaa tog han Stenen af Hanen, og gav sin Modstander den med de Ord: „Der har Du din Skyder! for det første skal den ingen Skade gjøre. — Farvel! og Tak for idag!" Saaledes sigende, hængte han sin egen Bøsse over Nakken og gik tilbage mod den Kant, hvor Hjorten laa.

Skytten, hvis Tunge hidtil syntes at have været bunden ved en magisk Kraft, gav nu sin længe indeklemte Harme Luft i en Strøm af Eder og Forbandelser, hvis Begyndelse lød saaledes: „Nu saa gid da Dævlen inderlig —" etc. etc. Den Fremmede, hvis Medlidenhed havde vendt sig fra den undslupne Frijæger til den hartad fortvivlede Herregaards-Skytte, søgte at trøste ham saa godt som han formaaede: „Han har jo dog i Grunden Intet tabt," sagde han tilsidst, „uden den usle Glæde, at gjøre en Mand med sin hele Familie ulykkelig —" „Intet tabt?" raabte Jægeren: „Det forstaaer han ikke. Intet tabt? Den Hund har, saa vist som jeg er en Synder, fordærvet mig mit gode Gevær!" „Hvorledes?" sagde den Reisende! „fordærvet Hans

Gevær? Lad det og sæt en anden Steen for!" „Pyt!" svarede Niels med en ærgerlig Latter; „den skyder hverken Hjort eller Hare meer; den er forgjort, det svarer jeg til; og dersom ikke eet Raad vil hjælpe — trrr! der ligger een og slikker Solskin i Hjulsporet; han skal ikke spise Lærkeunger idag." Med disse Ord standsede han Hesten, satte hurtig en Steen i Hanen, ladede Geværet og sprang ned. Den Fremmede, som var ganske uindviet i Jagtvidenskaben, og altsaa kjendte hverken dens Terminologie eller Magie, holdt ligeledes stille, for at see hvad Grønkjolen nu vilde foretage sig. Denne trak Hesten ned, gik nogle Skridt frem og pirrede med Bøssepiben til Noget, som laa i Veien. Nu først opdagede den Fremmede, at det var en Hugorm. „Vil du herind!" sagde Skytten, stedse stikkende med Bøssen efter Slangen; endelig fik han dens Hoved ind i Piben, holdt nu denne i Veiret og rystede den, indtil Ormen var heelt derinde. Derpaa skjød han Bøssen af i Luften, med sin besynderlige Forladning, hvoraf ikke den mindste Stump mere kom tilsyne, og sagde: „vil det ikke hjælpe, saa er der Ingen, der kan curere den, uden Mads eller Mikkel Rævehale." Den Reisende smilede lidt vantro, saavel over Trolddommen, som over den snurrige Maade at løse den paa; men da han allerede havde gjort Bekjendtskab med den ene Sortekunstner, ønskede han og at vide lidt om den anden, der bar et saa ualmindeligt og og betydningsfuldt Navn. Paa hans Efterspørgsel, fortalte Skytten, medens han atter ladede sit Gevær, Følgende: „Mikkel Rævehale — som de kalde ham, fordi han kan lokke alle de Ræve til sig, der ere i Landet — denne Mikkel er ti Gange værre, end sorte Mads; han kan giøre sig haard, den Hundetamp! der bider hverken Bly eller Sølvknapper paa ham. Engang traf jeg og Herren ham hist nede i hiin Dal, lige saadan ved en Hjort, han nylig havde skudt, og som han var ifærd med at tage Skindet af. Vi reed lige hen til ham, og han mærkede os ikke, før vi vare ham paa tyve Skridt nær. Men tænker Han, at Mikkel blev bange? Han saae bare om til os, og gav sig derpaa igjen ifærd med Hjorten. „„Saa skal Du da times en lille Ulykke!"" sagde Herren. „„Niels! skyd ham paa Pelsen! jeg svarer for Alt!"" Jeg holdt ham med et Skud Rendekugler lige midt paa hans brede Ryg; men Pyt! han agtede det ikke mere, end om jeg havde skudt paa ham med en Hyldebøsse. Knægten dreiede blot Ansigtet et Øieblik om til os, og blev endnu ved at flaae. Da skjød Herren selv — det var lige kraftigt: han skar just Skindet fra Hovedet; og først, da han havde svøbt det sammen, tog han sin lille Riffel, som laa paa Jorden, vendte sig imod os og sagde: „„Nu kommer nok Turen snart til mig; og dersom I ikke seer til, at I komme bort, skal jeg dog prøve, om jeg kan faae Hul paa een af Jer."" Saadan en Karl er Mikkel Rævehale!" Efter denne Fortælling, der er ligesaa utrolig, men mere sandfærdig, end mange andre, som vi forskrive fra Udlandet, fortsattes Reisen til Ansbjerg.

En ny Vise om en Sømand og en Landmand.

(Synges som Hammerens Vise.)

Det blæste en Storm udi Kattegat,
De Bølger de ginge saa høie.
Saa mangen stolt Sømand den samme Nat
For sidste Gang lukked sit Øie.

En liden Skude var og deriblandt,
Fra Hornbek monne den komme.
Ret aldrig mere til Havnen den vandt,
Fordi at dens Tid nu var omme.

Den Skude blev ført af en Sømand god,
Af dem, der ei pleie at ryste —
Thi først sig beviser det danske Mod,
Naar Døden begynder at kryste.

Han kæmped indtil han omsider drev
For Stormen et værgeløst Bytte.
Mod Dagningen stødte han paa et Rev
Med sin faldefærdige Hytte.

Han haver kun med sig en liden Dreng;
I stærken Arm han ham griber:
„Her bliver nok redt os saa kold en Seng;
Det hjelper slet inte, Du piber."

De Bølger de bryde med stor Allarm,
Og Skibet det krænger og knager:
Dog holder han Drengen i venstre Arm;
Med høire i Vantet han tager.

Han seer sig saa langelig ind mod Land —
Imellem var dyben Rende —
„Vi kan ikke naae den velsignede Strand,
Hvis Hjelp os ei Himlen vil sende."

Da kom der en Bonde til samme Sted —
Han hedde saamænd Søren Kanne —
Han siger til Fa'eren, som og var med:
„Det Skib er nok nær ved at strande."

Saa springer han til sine Heste to —
De stode just tøired paa Brinken —
Han giver sig ikke ret længe Ro,
Før han bliver færdig med Rinken.

Den Gamle ham huer det ikke ret vel.
Han hvøvter med Haanden: „Hei Søren!
Du drukner jo Øgene og dig selv;
Det Skib er desuden forloren."

Men Søren sprang op paa den nærmer Hest,
Og kaster et Øie til Fa'eren:
„Ifald jeg derude skal faae min Rest,
Lad see, at I sørger for Karen!"

Saa hug han sit Hors med sin Træskohæl,
Og lod hende springe i Vandet.
Den anden han dasked med Tøirepæl:
Saa maatte de begge fra Landet.

Men da han sig havde i Dybet sænkt
Alt udi de fraadende Strømme,
Ei skulde da noget Menneske tænkt,
Han kunde til Vraget udsvømme.

Jo, jo! See der sidder han nok saa rank;
Han synes paa Bølgen at ride —
Men der kommer Ører — og Hoved — og Mank —
Og nu er han ved Seilerens Side.

„Hei Landsmand! sid op nu! hvis Du vil med,
Og hold saa Din Dreng ved hans Trøie!"
Han sidder der alt — og igjen nu afsted —
Det var noget andet end pløie.

De Bølger de brusede over dem bradt;
De Tvende holdt fast ved hinanden —
Men see kun! nu har de jo Landet fat,
Og frelste de springe paa Stranden.

Der kaste sig alle de Trende paa Knæ,
Og takke vor Herre for Livet.
„Men kom!" siger Søren „med mig nu i Læ —
See hisset, nu splintres jo Skibet!"

Men Drengen han skjalv, som i Blæsten et Siv;
Og Skipperen slang sine Arme:
„Hvad skal vi nu give dig for vort Liv?"
— „Følge med mig og faae Jer lidt Varme."

Han pleied den Sømand med samt hans Pog,
Det baade af Potte og Pande.
Og det var al den Betaling han tog,
Den fattige Mand Søren Kanne.

Saa skulle dog alle I danske Mænd
Af Hjertet elske hinanden!
I Faren og Døden sig give hen
Den Ene med Lyst for den Anden!

Saa skulle I fast staae hverandre bi —
I pløie nu Jord eller Bølge —
Men mindst dog paa Kampens dens blodige Sti
Skal Een bag den Anden sig dølge!

Og Fynbo og Jyde og Sjællandsfar —
Til eet Huus vi alle jo høre.
Gud Fader os alle i Troskab bevar'
Og alle til Enighed føre!

Nicolai Frederik Severin Grundtvig

er født i Udby Præstegaard i Sjelland den 8. September 1783. Baade hans Fader og Farfader vare Præster i Sjelland. Hans Moder var ogsaa en Sjellænderinde, en Jomfru Bang fra Odsherred. Allerede i sit 9 Aar blev Grundtvig sendt over til Tyregodlund 4 Mile Vesten for Vejle, for at opdrages af en Pastor Fuld, som havde været hans Brødres Lærer. Her blev han til 1798, da han kom i Aarhus Latinskole. I de Aar, han som Dreng tilbragte paa den jydske Hede, blev han tidligen fortrolig med en stille, alvorlig og stræng Natur, og vant til paa egen Haand at studere i Hvidtfeldts og andre danske Krøniker. Fra sin toaarige Skoletid fortæller han som noget af det Vigtigste, at han i den første Vinter hver Aften regelmæssig var Forelæser i et lille Skomagerværksted, i Huset hvor han boede, og blev paa denne Maade bekjendt med vore gamle Almuebøger og Folke-Eventyr. I Aaret 1800 blev han Student og 1803 theologisk Kandidat med bedste Karakter. Dette Aar hørte han H. Steffens Forelæsninger over Naturfilosofi og Goethes Poesi. Disse geniale og begejstrede Foredrag gjorde naturligvis et mægtigt Indtryk paa Grundtvig; men den hele aandelige Revolution, som de frembragte hos ham, blev han sig dengang endnu ikke bevidst, og det var først senere, at han kunde naa til klar Erkjendelse af Steffens's ny Lære. Imidlertid havde dog den vidunderlige Magt, som denne mærkværdige Mand besad fremfor nogen anden af hans Samtidige til at befri sine Tilhørere fra Lænker, hvori Opdragelse, Vane og hele Tidsalderens indgroede Tro holdt deres Aand bunden, ogsaa udøvet sin Virkning paa Grundtvig, og hans indre Liv kunde nu frit udvikle sig efter sin ejendommelige Natur.

Efter fuldendt Examen gav Grundtvig sig med største Iver til at studere Islandsk Sprog og Litteratur. I Aaret 1805 modtog han en Huslærerplads hos Major Leth paa Egeløkke paa Langeland. Her, i landlig Ro og i en dejlig Natur, tilbragte han 3 Aar, som for hans aandelige Udvikling bleve de skjønneste

og rigeste i hans Liv, i det han ikke allene giorde Bekjendtskab med Shakspeare, Goethe, Tieck og flere af Romantikerne, men især blev berørt og stærkt greben af Nordens Aand, der saa levende og mægtig traadte frem i Øhlenschlægers poetiske Skrifter, navnlig i Vaulundurs Saga. Denne Bog kom just til ham paa en Tid, da han i Ensomhed og Ro kunde modtage Indtrykket, hvilket ogsaa blev afgjørende for hans poetiske Udvikling. Han begyndte nu selv at betræde Forfatterbanen med adskillige Afhandlinger, især over poetiske og oldnordiske Emner. Men uagtet Tankernes Originalitet og Sprogets Kraft fandt disse ikke nogen Sympathi hos Publikum i Almindelighed; thi de forbavsede mere end de vakte. Stærkere Virkning havde en Afhandling af andet Indhold: „Om Religion og Liturgi", hvori han allerede 1807 fremstod som Gejstlighedens Reformator; men senere kom han dog i denne Retning til at vække større Opsigt. Imidlertid sysselsatte det gamle Norden ham dog mere end Theologien, og baade „Nordens Mythologi" (det første Forsøg paa en filosofisk-poetisk Fortolkning af de nordiske Myther) som udkom 1808, og det episk-dramatiske Digt „Optrin af Kæmpelivets Undergang i Nord", som udkom Aaret efter, ere betydelige Arbejder.

Fra 1808 til 1811 levede han som Alumnus paa Valkendorfs Kollegium, i dagligt Samliv med nogle faa Venner; for det selskabelige Livs sædvanlige Adspredelser havde han ingen Interesse, men desto mere for fortrolig Omgang med gode Hoveder og alvorlige Karakterer. Sine Studeringer drev han i denne Tid med en saadan Iver og Anstrængelse, og hans Aand var bestandig i en saadan Gjæring og Spending, at han tilsidst følte sit Nervesystem i høj Grad svækket og maatte 1811 drage ud til sin gamle Fader i Udby, hos hvem han blev Personel-Kapellan. Her udgav han 1812 „Kort Begreb af Verdens Krønike", der ikke allene gjorde megen Opsigt, men hos Mange vakte stor Uvillie formedelst de, i deres Tanker, besynderlige Anskuelser og ugrundede Domme over Personer og Begivenheder, som denne Bog er fuld af. Efter Faderens Død 1813 vendte han tilbage til Kjøbenhavn.

I 7 Aar levede han nu i Kjøbenhavn, sysselsat dels som Skribent, dels som Lærer i en latinsk Skole. Han udgav i denne Tid en stor Mængde historiske, poetiske og theologiske Arbejder, blant hvilke „Roeskilde Riim" 1814, med dertil hørende „Roeskilde Saga", „Qvædlinger" 1815, „Dannevirke", et Tidsskrift hvoraf 4 Bind udkom, samt en ny Oversættelse, eller rettere Fordanskning af Saxos danske og Snorros norske Krønike, endelig en Oversættelse af det angelsaksiske Heltedigt Bjovulfs Drapa. I Aaret 1818 havde han giftet sig, og 1821 blev han Sognepræst i Præstø; men til sine lærde Forskninger kunde han ikke undvære Kjøbenhavns rige videnskabelige Hjælpemidler, og blev allerede 1822 forflyttet til Hovedstaden som residerende Kapellan ved vor Frelsers Kirke paa Christianshavn. Et theologisk Stridsskrift imod Professor Clausen paadrog ham imidlertid en Proces, hvorfor han, i Følelsen af at hans Præste-Embede herved var krænket, tog sin Afsked. Han blev idømt en Mulkt af 200 Rbd. og underkastet Censur, hvilken først hævedes 1838. Han levede nu i nogle Aar blot som privat Videnskabsmand og udgav i denne Tid blant Andet Kristelige Prædikener eller Søndagsbog 3 Bind, og i Forening med Dr. Rudelbach „Theologisk Maanedsskrift" 13 Bind. — Det store Bifald, han som gejstlig Taler havde opnaaet ved sine Prædikener i vor Frelsers Kirke, var Anledning til, at han ansøgte om, og tilsidst 1832 erholdt, Tilladelse til, uden anden præstelig Virksomhed, at prædike i Frederiks Kirke paa Christianshavn, hvor han hver Søndag holdt Aftensangsprædikener, indtil han 1839 blev Præst ved Vartou i Kjøbenhavn, hvilket han endnu er. I Aaret 1852 berøvede Døden ham hans Hustru. Det følgende Aar giftede han sig igjen med Enkefru Toft til Rønnebæksholm.

I Aarene 1829, 30 og 31 foretog han aarlig en Rejse til Engelland, nærmest for sine angelsaksiske Studiers Skyld, og nylig, 1842, for at lære at kjende de religiøse Bevægelser, som for Øjeblikket gribe saa stærkt om sig i Engelland. I 1832 leverede han en ny Udgave, eller rettere en ganske ny Bearbejdelse af den nordiske Mythologi under Titel af Nordens Mythologi eller Sind-

billedsprog og senere en Haandbog i Verdens-Historien, hvoraf hidtil 1 Del (den gamle Historie), 2 Del (Middelalderens Historie) og af 3 Del (den nyere Tids Historie) 1 og 2 Hefte ere udkomne. Ogsaa ved Krønike-riim til Børnelærdom har han søgt at befordre en livligere og interessantere Maade at lære Historien paa. I Aaret 1836 begyndte han paa Sangværk til den kristne Kirke, som snart voksede til et stort Bind og udgjør en rig Samling af Psalmer.

At give en Karakteristik af denne højst mærkværdige Forfatter, vilde være særdeles vanskeligt, og, hvis den skulde være nogenlunde udtømmende og oplysende, vilde den blive meget vidtløftig, fordi man i Almindelighed endnu er saa langt fra at have opfattet og forstaaet den egentlige Kjærne i hans Væsen, at de Fleste betragte ham som en bizar Personlighed, hos hvem de mest modsatte aandelige Egenskaber findes ved Siden af hinanden. Vi skulle derfor her, hvor kun liden Plads kan indrømmes, ikke forsøge paa at vise, at der er Eenhed i denne tilsyneladende Forskjellighed. Men vi kunne dog ikke undlade at bemærke, at naar man indrømmer, at Grundtvig er Nutidens bedste Psalmedigter og at han er den fortroligste Kjender af Nordens Aand og Fortid, saa har man hermed ingenlunde angivet hans største og væsentligste Fortjeneste. Denne bestaaer meget mere deri, at han i det Hele er Aandens Præst og Stridsmand, d. v. s. at han allevegne i Historien søger at opdage, belyse og forklare Menneskeaandens Liv saavel i det enkelte Menneskes som i Folkenes og i hele Menneskeslægtens Bedrifter og Skjæbner lige fra Menneskets Skabelse indtil nu, og at han allevegne hos sine Samtidige søger at forfægte Aandens Ret og Frihed. Vi finde ham derfor som Reformator baade i Kirken, Skolen og det borgerlige Selskab, og hyppigt har han givet sin Stemme i med, snart i Dagblade og Tidsskrifter, snart i særskilte Smaaskrifter, om Øjeblikkets vigtigste Anliggender, enten disse saa vare kirkelige, borgerlige eller videnskabelige, for at paasee, at det aandelige Liv kunde erholde sin naturlige Ret og sin nødvendige Frihed. Men trods hans Begejstring, Mod, Udholdenhed og rastløse Arbejdsomhed, trods hans, i det mindste i mange Henseender, populære Sprog, bleve hans nye reformatoriske Ideer i en lang Række af Aar for det meste uforstaaede og uændsede, næsten ubekjendte for den store Masse og af de videnskabelig Dannede som oftest erklærede for uforstaaelige og meningsløse eller for Særheder og Smagløsheder. Men i den sidste Snees Aar har han imidlertid som Nordens trøsterige Profet og Danskhedens begejstrede Lovtaler vundet mange Tilhængere, og det egentlige nationale Parti, hvis Maal er en national dansk Udvikling og Styrelse i alle Stykker, og hvis Skaber han i Virkeligheden har været, er allerede betydeligt, skjønt endnu uden ydre Magt eller Indflydelse. — De Begivenheder, som fulgte paa det holsten-gottorpske Oprør i 1848, skjenkede Grundtvig ikke alene den mest levende Deltagelse, men han søgte selv baade som Forfatter (i Danskeren, et Ugeblad, hvis første Numer han udgav den 22 Marts 1848 og som han ved egne Kræfter fortsatte til Slutningen af 1851) og som Rigsdagsmand at indvirke paa deres Gang. Kampen gjaldt jo dengang, og gjælder endnu, om Danskheden og Folkefriheden, og om begge Dele vare Forestillingerne i Almindelighed meget uklare, tildels falske, saavel hos Folket som Regjeringen. For da at gjøre sine Landsmænd begribeligt, hvori den ægte Danskhed og den sande Borgerfrihed bestaaer, var han utrættelig i at benytte Pen og Mund baade paa Vers og i Prosa, baade i stræng og uforbeholden Alvor og med Spøg og Vittighed.

Med Hensyn til den saakaldte skandinaviske Idee, da er det Grundtvigs Mening, at ikke alene Højnordens tre Folkestammer, Danske, Norske og Svenske, men ogsaa dens Udflyttere, Engellænderne, ere nødvendige for hverandre, og at vi som nære Slægtninge bør i ærligt Venskab og Broderskab forene os til gjensidig Understøttelse i vor nationale Udvikling og til gjensidig Hjælp imod alt Fremmed, der vil forhindre eller forstyrre denne.

Særskilt af Modersmaalet har Grundtvig stor Fortjeneste, og ej alene i Anskuelser, men ogsaa i Sprog maa han ansees for vor mest nationale og ægte danske Forfatter, hvorfor han ogsaa for Fremmede er den vanskeligste at forstaa.

Hans Sprog er ikke let eller hvad man sædvanlig kalder smagfuldt, men det er fuldt af Liv og Glands, er kraftigt, klangfuldt og rigt paa træffende Udtryk og oplysende Billeder. Skjønt hans videnskabelige Værker ere Frugter af stor Lærdom, især et saare grundigt Kildestudium, saa ere de dog altid saaledes voksede ud af hans ejendommelige, dybt poetiske, Natur, at de ere fri for al Tørhed og Pedanteri. Endnu virker Grundtvig med sin gamle Aandskraft, og vi mærke intet Tegn til den Affældighed, som med Aarene ellers plejer at følge Forfatterne. Tværtimod synes hans Tanker bestandig at blive klarere og hans Sprog lettere og naturligere.

Kirke-Giængerne.

Prædiken over Joh. 3, 1 — 15.

Det er mærkeligt, at de fleste Kirke-Giængere forlade os ved Pindsdags-Tider, og komme først igien til Jul; thi naar man søger Grunden dertil i Aars-Tidernes Vilkaar, i Bondens Travlhed med sit Ager-Brug, og Kiøbstæd-Folkets med sit Morskab, da tager man sig aabenbar Sagen meget for let, som om vore stadige Vinter-Tilhørere med Foraars-Luften blev saa flygtige, fordi de i Kirken kun havde søgt en Tilflugt for Kiedsomhed, eller havde dog kun mørke og ørkesløse Timer at skiænke os! Vist nok maae Kirkerne i Hoved-Staden tit for en Gang lade sig giæste, som Lader under Torden-Byger, og som For-Stuer til Skuespil-Huset, og det er en Erfarings-Sandhed, at Solskins-Veiret langt meer end Vinter-Føret formindsker Almuens Kirke-Gang; men dog er der sikkert allevegne Mange, som kun blive borte om Sommeren, fordi de da finde Kirken koldere, mindre høitidelig, og mindre skikket til at opmuntre, og forlyste dem.

Ikke sandt, mine Venner, vi kan godt tænke os et Menneske, der, som Nikodemus i Dagens Evangelium, havde fulgt Herren med sine Øine, paa hans straalende Bane, seet og hørt hans Mirakler med stigende Forundring, og med voxende Overbeviisning, at han nødvendig maatte være den Guds Udsendte, Lære-Mesteren i Juda, som skulde oplade Skrifterne og alle Grave, og udraabe det store Jubel-Aar for Jehovas Folk, fordi han umuelig kunde giøre sine mageløse Jær-Tegn, uden Gud var med ham; vi kan godt tænke os en saadan Pharisæer om Dagen, men Herrens Discipel om Natten, som aldrig tabde Guddoms-Manden af Syne, før Skyen tog ham bort fra Støvets Øine; men som da sagde til sig selv: nu veed jeg det, nu har jeg seet og hørt, hvad der af himmelske Ting kan opleves paa Jorden, og da jeg ikke har Vinger til at følge den Guds Hellige op over Stiernerne, saa maa jeg bie, til han kommer igien, som han haver sagt, og see til at mildne Længselen med mine verdslige Sysler og timelige Vederkvægelser! Ja, der var sikkert ikke blot Een, men Mange i Herrens Kiøds-Dage, som saaledes stræbde at dele sig imellem ham og Verden, og være Begges Venner, og som, efter hans Opstandelse og Himmelfart, ei med Apostlerne ventede paa Faderens Forjættelse, og ei kunde finde

sig i Ordet om den ny, ubegribelige Fødsel, men slog sig til Ro med den Tanke, at han, som havde det evige Livs Ord, han havde dog lært paa deres Gader, og vundet deres Bifald, han som havde Livets Brød og Kalk at uddele, han havde dog ædt og drukket med dem, og vilde da sikkert ei heller nægte dem en Plads ved sit Bord, hos Abraham, Isaak og Jakob, i Himmeriges Rige! Og er nu deres Slægt ikke uddød, som vil tjene to Herrer, og kun have Frelseren udenfor sig, ei inden i sig, da var det ingenlunde urimeligt, at de gik flittig i Kirke, hvor den evangeliske Historie blev tro fortalt, og levende bevidnet, indtil paa Himmelfarts-Dagen Englene afskedige saadanne blotte Tilskuere af Herrens Herlighed, med Ordet: Hvad stirre I nu længer efter! Han er opfaren, og naar han kommer igien, da har det ingen Nød, I faae ham jo at see, hvis I leve saalænge, thi han kommer øiensynlig som han saaes opfare! Nei, det var ingenlunde urimeligt, om saadanne Halv-Christne ogsaa bleve Halvaars-Tilhørere, hvor Jesus Christus prædikes heel, som han er os given af Gud, til Viisdom og Retfærdighed, Helliggiørelse og Forløsning, det var i sin Orden, naar de paa Christi Himmelfarts-Dag lagde Psalme-Bogen paa Hylden, og sagde til sig selv: nu veed vi, hvor han er, og hvor han bereder os Sted, naar vi skal sige Verden Farvel, men nu, medens Kirken er mørk og kold, vil vi holde os til Verden, som er lys og varm, indtil vi atter høre det kime, og føle os kaldede af det store Evangelium, at os er en Frelser født, som, naar vi maae savne de nærværende Ting, vil annamme os i de evige Boeliger!

Vore Søndags-Evangelier og vore Høitider føre det nemlig med sig, at hvor Prædikanten taler, fordi han troer, og følger helst den gamle Kirke-Sti, der er banet af saa mangen Forgiænger, som sikkerlig fuldendte Løbet med Glæde, hvor Krandsen rækkes, at der vil Tilhørerne om Julen see den Søn os er født, og det Barn os er givet, med Herredom paa sine Skuldre, lovsiunget af Hyrderne i Krybben, tilbedet i sin Moders Skiød af de Vise fra Østen, og see ham voxe mellem Festerne, skinne som Guds Herligheds Glands paa Simeons Arme, forbause med sin tolvaars Viisdom det største Menneske af jordisk Byrd: Propheternes Overmand Johannes! Det vil de see i Ordets klare Speil, og derhos Faderens Gierninger, hvormed han gav sin Søn, den Elskelige, Vidnesbyrd, efter Røsten over Jordan, i Cana i Galilæa, trindt i det Jødiske Land, ved Graven i Bethanien, og endelig ved Graven, hvor de lagde ham selv, den Guds Hellige, hvis Been ei kunde see Forraadnelse! Saaledes stræbe vi nødvendig med levende Farver at skildre den Eenbaarnes Herlighed, saa han kan staae for Tilhørernes Oine, som han var født, opvoxet, fristet, og forherliget, korsfæstet og opstanden, midt iblandt dem! Og hvad kan endelig være mere tiltrækkende, ja henrykkende for alle dem, det levende Ord paa nogen Maade tiltaler, og finder Gienlyd hos, end Skildringen af den Opstandne, i de fyrretive Dage, da han kommer ind ad lukde Dørre, og skifter Skikkelse som Lyset, naar det bryder sig i alle

Regnbu=Farver, svæver let som et Aande=Pust hen over Jorden, men er dog virkelig og levende tilstæde, kommer og forsvinder, uden at de, som høre hans Røst, kan vide det, hveden han kommer, og hvor han gaaer hen, før det klarlig aabenbares paa Bjerget, at han kunde fare op til Himmelen, fordi han foer ned derfra, og bar som Øien=Vidne Tidende om hvad der begav sig i Faderens Huus, og i Hans hemmelige Raad, før Bjergene blev, og Han dannede Jorden! Hvem føler det ikke, at her er Ordet, det levende Ord, i sin Kraft, som et virkeligt Billede af ham, det afmaler: af Ordet, som var i Begyndelsen, men blev Kiød, og boede iblandt os med den Eenbaarnes Herlighed, til den giennembrød sine Skranker, og forklarede sin Dunkelhed, saa det Dødelige vidunderlig opslugdes af Udødeligheden, Støvet af Aanden! Eller er det kanskee ikke sandt, at saaledes vandrer det levende Ord mellem Menneskens Børn, i tusinde Skikkelser, gaaer giennem lukde Døre, udbreder Skræk, og skiænker Fred, oplyser Øine, og antænder Hierter, medens Grublerne tvivlraadig spørge: om det er i Legemet eller udenfor det, om det er legemligt eller ikke, da man vel hører Røsten, men veed ikke hvorfra den kommer, og hvor den gaaer hen, spørge saa, og vil slet ikke troe, at hvad der, som det levende Ord, overgaaer vort Begreb, og udtrykker de himmelske Ting, det er og nødvendig nedfaret fra Himlen, og vil engang, naar dets Gierning paa Jorden er fuldendt, vidunderlig forklare sig selv, og aabenlyst fare til Himmels!

Men see, nu vender Bladet sig, naar Pindsen kommer: den evangeliske Historie er nu fuldendt med Herrens Himmelfart, og nu er det Aanden, hvis Undfangelse og Fødsel, Vext og Bedrifter, Trængsel og Herlighed, Ordet i Kirken skal aabenbare, og her er intet himmelsk Nyt for Øiet, her toner det kun fra Skiulet i det Høie: dersom Nogen elsker mig, da skal han holde mit Ord, og min Fader skal elske ham, og vi skal komme til ham, og tage Herberge hos ham; her gienlyder Dommen over dem, der hade Lyset, fordi deres Gierninger ere onde, og her slaaer Lyset ned som Lyn og sønderknuser det kiødelige Haab, med Herrens Vidnesbyrd til Nikodemus, at det gamle Menneske kan vel see Guds Under, men ei hans Rige, og at det ny Menneske, som skal komme derind, maa være een Aand med Herren, fordi Alt, hvad som fødes af Aanden, er Aand! Saadanne Ord er ei for Kiød og Blod, de er en mørk Tale for det naturlige Menneske, og synes ham at være en ny Lovgivning, der borttager Evangeliets Trøst, og det var da intet Under, om vi forlodes af Mange, som Herren i Capernaum, og beholdt kun de Faa, som, hvad Herren end kræver af sine Disciple, dog ei kan skille sig fra ham, da de have troet og kiendt, at han er den levende Guds Søn, og haver det evige Livs Ord, som ei er andensteds at finde.

Dog, hvi siger jeg alt Dette? Vil jeg dermed enten nægte, at det er den evangeliske Historie, der paa en Maade giør denne Steen

til et Guds Huus, eller vil jeg giøre den stadige Kirke-Gang det ganske Aar til Kiende-Mærket paa Herrens sande Disciple?

Nei, mine Venner! det være langt fra, jeg vil kun, hvad mine Tilhørere veed, er min Skik, efter Tidens og mine Vilkaar, lade det Bekiendte og Nærværende, saa godt det kan, ligesom i et Speil aabenbare det Ubekiendte, Forsvundne, halv eller heel Forglemte, og fremfor Alt den vigtige, men ligesom døde og begravede Sandhed, at Christi Kirke er et levende Begreb, uforanderligt som Herren, der bygde, Aanden, der besiæler, og Ordet, der opfylder den, saa egenlige Medlemmer af dette ligesaavel guddommelige som menneskelige Samfund: Christne i Aand og Sandhed, det er vi kun forsaavidt vi er aandelig i Herren og Han i os, som Han selv haver sagt: jeg er Vin-Træet, og I ere Grenene, og ligesom Grenene maae være og blive i Træet, for at bære Frugt, saa maae I ogsaa blive i mig, thi uden mig kan I slet Intet giøre! Medens vi nemlig med al Flid maae bekæmpe Tidens herskende Vildfarelse, at man kan skabe sig en Christus og en christen Tro, omtrent som man lyster, da det jo i Grunden kun er Aanden, hvorpaa Alt beroer, og Aand er ei bundet til visse Ord og Udtryk, Begivenheder og Midler; medens vi paa Liv og Død bekiæmpe denne Slange-Kløgt, der vil giøre Guds Viisdom til Daarskab, og undergrave den Kirke, der urokket trodsede alle Storme, see, medens vi giør det, da maae vi omhyggelig vogte os for at nære den modsatte Vildfarelse, at naar man kun antager Christus for hvad han var og er: den Guds Eenbaarne, og bygger ene sit Haab paa Hans Kirkes Naade-Midler, at man da er ved Maalet, uagtet Hans Aand er ikke i os, men Han staaer som en Fremmed udenfor os!

Kun det vil jeg da sige, at den halvaars Kirke-Gang, der for Øieblikket er saa kiendelig, afbilder træffende den Standsning paa Halv-Veien, hvorover Ordets troe Tienere til alle Tider med Rette have klaget, og som aabenbar i vore Dage truer med at forvandle den indsvundne Menighed til et blot Skygge-Billede af Herrens Folk, som Bogstav-Skriften er af Ordet, og Jøderne af det gamle Israel! Netop fordi al Tale om christelig Aand, og om levende Christendom, er et tomt Munds-Veir, uden fast og barnlig Tro paa den evangeliske Historie om Jesus Christus, og paa det Apostoliske Ord, aldeles som det lyder, da det er af Jesu Christi virkelige Menneske-Liv alt christeligt Liv skal udspringe, og er Ordet fra Apostlernes glødende Tunger, hvori den Hellig-Aand ene er at finde, hvormed Han giennemvandrer Slægterne i Herrens Menighed, og hvorved Han udretter hele sin Guddoms-Gierning paa Jorden: kalder, forsamler, opliver, oplyser og helliggiør; netop derfor maae vi idelig indskiærpe, at Alt, hvad som fødes af Aanden, er Aand, og at dette ligesaavel giælder om Troen og Haabet og Kiærligheden, og om hele det deraf udspringende Levnets-Løb, som om Ordet, og at Guds Aand føder aldrig døde men levende Børn, saa at, hvor ikke Samfundet bliver

aandeligt, og Livet kiendeligt, der er Ordet ikke heller annammet med oprigtig Tro, og giemt i taknemmelige Hjerter! Og skiøndt vi nu veed, at man kan høre Prædiken det hele Aar igiennem, og dog ligefuldt tage det Ord kiødeligt, der kun frelser, naar det tages aandeligt, saa vil dog især Herrens Levnets-Løb altid være for Kirke-Giængerne, hvad hans Lignelser var for hans gamle Tilhørere, et Billede nemlig, som Mange betragte med Lyst, og see dog i Grunden Intet i, og Tiden mellem vore aarlige store Høitider, som levende minder om Herrens legemlige Nærværelse, vil derfor stedse være den behagelige Kirke-Tid for Mængden, saa det er meget meer end en Lignelse, naar vi sige, det er efter Himmelfarts-Dagen vi skal tælle vore Tilhørere, thi ere de end ikke alle trofaste Disciple, som blive, saa ere de dog alle kun blotte Tilskuere, som da med Forsæt eller af en dunkel Drift forlade os. O. s. v.

De gamle Ægypters Love.

Havde vi nu end Ægyptens gamle Lov-Bog ligesaa fuldstændig og vel bevidnet, som vi har Israels, kunde det dog umuelig lønne Umagen at læse den for at finde Magen, men vel for at finde Modsætningen, der aldrig er kiendeligere end i kloge Folks Love, rigtig beregnede paa modsatte Øiemed; thi at et Folk, hos hvem den groveste Afguds-Dyrkelse ei blot hørde til Dagens Orden, men til Statens Væsen, hvor Præsterne lod alle de Konger staae paa Listen med tomme Navne, der ikke havde enten bygt eller nedrevet Templer og Billed-Støtter, og hvor Folket skulde søge sine Guder, ikke over sig i Himlen, men under sig i Graven og i de umælende Dyr, der maatte de kloge Love nødvendig lyde langt anderledes end hvor, som i Palæstina, Afguds-Dyrkelse skulde være en halsløs Gierning, og hvor Himlens Gud kun vilde have et eneste Offer-Sted, forlangde intet Tempel og taalde ingen Billed-Støtte. Nu har imidlertid selv Herodot saa godt som intet om dette Folks Love, der, ligesom Chineserne, kaldte Høire venstre og stræbde med Flid at forvende Naturens Orden i alle Maader, og Diodor fra Sicilien er da den Første, som, henimod Christi Fødsels Tid, da Ægypternes egentlige Livs-Tid var alt længe forbi, beretter Endeel om deres Love, men saa flygtig og slusket, at det kun er af indvortes Grunde vi kan stole paa Noget deraf.

Ægypten, siger saaledes Diodor, har havt fem indfødte Lovgivere, først Mneues, saa Sasyches, som især beskiæftigede sig med Guds-Tienesten, derpaa Sesoses, som indrettede Krigs-Væsenet, saa Bochoris, som ordnede Retter-Gangen og gav Konge-Loven, og endelig Amasis.[1]).

---

[1]) Diodor I. 59.

Denne korte Lov-Historie, som vi, efter Herodot, endnu kun forøge med det Træk, at Amasis indrettede Politiet, ligner saa ganske Forordnings-Følgen i de nye Stater, at vi maae finde den rimelig, og en Prøve paa hvert af disse Slags Love finde vi i det Mindste hos Diodor, som det kan være værdt at lægge Mærke til.

Forsætligt Mord paa hvilketsomhelst af de hellige Dyr straffedes med Døden, men var det en Stork eller en Kat, Man af Vanvare havde dræbt, da kostede det ogsaa Livet, hvorimod den Ebraiske Lov-Giver omhyggelig forordnede, at der skulde være Fri-Stæder spredte i Landet, som den, der af Vaade dræbte en Præst eller hvem det var, kunde nemt tye til, før Blod-Hevneren naaede ham. Hvilken Mængde Mennesker, der i Ægypten maa have ladt Livet for de Umælende, sluttes let, naar man kun veed, at Nabo-Amterne (Nomerne) i Ægypten sædvanlig havde saa forskiellig Guds-Dyrkelse, at de Dyr, der holdtes hellige i det Ene, hadedes i det andet, og Diodor siger, det var saaledes indrettet med Flid, for at Folket ikke let skulde enes om at giøre Oprør; en Bemærkning, der iøvrigt er skarpsindig nok, og burde drive alle Stats-Mænd til at hylde Religions-Frihed [1])

Af Krigs-Artiklerne anføres To, nemlig, at hvem der svigtede Banneret, var uærlig, til han udmærkede sig ved Tapperhed, og hvem der røbede Fienden en Hemmelighed, skulde miste sin Tunge, hvorved kan bemærkes, at baade den Ægyptiske og den Ebraiske Lov-Giver vilde bringe de Feige til at skamme sig, men den Ebraiske vilde naae det, før de mistede Æren, Ægypteren først bag efter [2]).

At Ægypterne havde anderledes bestemte Love om Skiøder, Contracter, Giælds-Sager og deslige end Ebræerne, kan Man forud vide, og at Sagerne for Retten førtes stumt, med to skriftlige Indlæg fra hver Side, hvorpaa Over-Dommeren hængde Sandheds-Tegnet om Ham, der fik Ret, finder Man rimeligt, saasnart Man hører det [3]), men Konge-Loven skildrer saa godt det ægyptiske Levnets-Løb som en stadselig Lig-Begængelse med afmaalte Skridt, at den bør kiendes heel.

Det var, siger Diodor, ikke med de Ægyptiske Konger, som med andre Enevolds-Herrer, at de giorde hvad de lystede, thi ikke blot Regierings-Sagerne men hele deres daglige Leve-Maade gik efter en Snor. De var nemlig ikke omgivet af Slaver eller Smigrere, men af de fornemste Præste-Sønner over tyve Aar, som veeg ikke fra dem Dag eller Nat, og tillod dem aldrig at giøre noget Slet. Det Første Kongen maatte giøre, naar han stod op om Morgenen, var at aabne alle indløbne Breve og i den Henseende besørge det Nødvendige. Naar han derpaa havde været i Bad og var iført hele sin Konge-Dragt, begav han sig til Templet, hvor Ypperste-Præsten ikke

---

[1]) Diodor I. 52. 56. 57. [2]) Diodor I. 49. [3]) Diodor I. 48. 50.

blot førend Offringen med lydelig Røst bad Guddommen om Sundhed til den retfærdige Konge, men tillagde ham stykkeviis alle Dyder, sigende: han er gudfrygtig og menneskekiærlig, nøisom, retsindig og høimodig, ordholden, gavmild og Herre over alle sine Lidenskaber, de han straffer faae aldrig Løn som forskyldt, men de han belønner faae meer end de fortjene. Efter denne Velsignelse kom en Forbandelse over al Kongens Feiltagelse, men saaledes, at han frikiendtes og Skylden for alt Slet og Skadeligt blev skudt paa hans Raadgivere og Redskaber, saa det var ikke ved bittre Bebreidelser men ved overdrevne Lovtaler Man vilde formane Kongerne til Dyd. Naar Kongen nu havde betragtet Offer-Kalvens Indvolde og Offringen var fuldført, da forelæste en Skrift-Klog ham berømte Mænds Raad og Daad af de hellige Bøger, for at Regenten kunde have de bedste Mønstre for Øie til Efterligning. Saaledes var Alting nøie bestemt, ikke blot naar Kongen skulde handle og dømme, men ogsaa naar han skulde spadsere, bade sig, besøge Dronningen og hvadsomhelst man vil nævne, saa han spiste sit tarvelige Kalve-Kiød og Gaase-Kiød efter Vægt og drak sin Vin efter Vægt, saa nøie bestemt, som om ikke en Lovgiver men en Læge havde foreskrevet det, og hvor underligt det end klinger, knurrede de gamle Konger dog ikke over alle disse Indskrænkninger, men skattede sig lykkelige, at de ikke som andre Konger var en Bold for deres Lidenskaber, men lod sig styre af Fornuften og var kun udsatte for smaa Feiltagelser. Derfor var de ogsaa almindelig elskede, saalænge denne Lov overholdtes, hvad især viste sig ved den almindelige Lande-Sorg, der fandt Sted naar de døde, og hvad der bidrog meget til Kongernes dydige Opførsel, var den Rettergang, der holdtes over dem paa Begravelses-Dagen, thi da holdt Ypperste-Præsten offenlig deres Lov-Tale, som Mængden havde Lov til enten at istemme eller overdøve, saa mange Konger paa denne Maade fik kun en sørgelig Jorde-Færd [1]).

Saaledes slæber man endnu om med hans Majestæt i Chinas „himmelske Rige", lovtaler, undskylder og forguder ham, og ligesaalidt hans Stilling ligner Kongen af Danmarks, ligesaalidt har aabenbar Pharaos lignet Kong Davids, men været et mærkeligt Modstykke.

Komme vi nu endelig til Politiet, da beretter Herodot, at Amasis, som sønderrev sit eget Lede-Baand, satte hele Folket under Politiets specielle Opsyn, der var saa strængt, at hvem der ikke aarlig af sig selv gjorde Rede for hvoraf han levede, havde allerede derved sit Liv forbrudt, og til hans Tid maae vi da helst henføre hvad Diodor fortæller om Tyveri, som en lovlig Nærings-Vei i Ægypten, naar Man blot lod sig indskrive for den og bragde Politiet Kosterne. Da fik nemlig Tyven for sin Umage Fjerde-Par-

---

[1]) Diodor I. 44—46.

ten af Kosternes Værdi, som Eier-Manden maatte betale, saa ingen Tyv, der forstod sit Haandværk og tænkde billig, kunde ønske sig et sikkrere Levebrød eller bedre Hælere[1]). At Ægypternes Ærbødighed for Tyve-Rænker, som Høiden af Viisdom, var ældgammel, see vi imidlertid af Præsternes Fortælling om Rampsenit, saa Tyvene har vist altid havt bedst af det strænge Politi i Ægypten, som Amasis vel kan have skiærpet, men har ingenlunde indført; thi allerede i Josephs Tid see vi at i det Mindste Fremmede maatte være godt beredt paa skarpt Forhør eller berede sig til Døden, og hvor Politiet skal holde saa vaagent Øie med de Fremmede, kan det umueligt tabe de Indfødte af Sigte. I et Land desuden, hvor der skulde holdes Syns-Forretning over alle de Hunde og Katte der døde, hvor Lægerne nøiagtig skulde følge de gamle Recepter, hvor den der kurerede for Hoved-Pine ingenlunde maatte kurere for Tand-Pine, og hvor titusinde andre Smaating daglig maatte iagttages, kan Man nok vide, Politiet altid har spilt en Hoved-Rolle, og kan ikke uden Gru tænke sig den Aand og de Kundskaber saaledes indspærrede, der kun ved den frieste Virksomhed kunde føre Menneske-Slægten frem paa sin store Løbe-Bane til Forklarings-Maalet.

Det gamle Perserland.

Det Land, der, med Kyrus, indtraadte i Verdens-Historien, er den store, langagtige Firkant, som dannes af Tigris mod Vesten, det Kaspiske Hav og Gihon (Oxus) mod Norden, Indus mod Østen og det Indiske Hav med den Persiske Bugt imod Syden, altsaa hvad vi til daglig Brug endnu kalde Persien. Vel er just ikke „Persien“ men „Iran“ (Grækernes Ariane) Hoved-Navnet, Man i Landet selv har betjent sig af; men deels er dette Navn ligesaa ubestemt og svævende, og deels maa det nødvendig giøre Udslaget, at baade var det under Perser-Navnet Folket vandt sin Hæders-Krands, og fra Farsistan det Største i alle Maader udgik. Sagen er da kun, at vi hverken maae tænke os det gamle eller det ny Persien som Hjemmet for en enkelt Folke-Stamme, men som det Asiatiske Tydskland, der endnu meer end det Europæiske har været udsat for idelige Indvandringer og Omvæltninger og hvis Indbyggere endnu langt mindre end Tydskerne har vundet selv den Lighed, fælles Skrift-Sprog og Lovgivning stræber at frembringe. Som en Grændse-Leir, større end Tydskland, mellem Vest-Asien, Tartariet, China og Indien, skal vi derfor betragte Persien; thi en saadan har det lignet fra Arilds-Tid, og dertil synes det i alle Maa-

[1]) Herod. II. 173. 77. Diodor I. 50.

der skabt. Isteden derfor her at opregne alle de barbariske Navne, de forskiellige Stammer enten have givet dem selv eller faaet af Grækerne og os, vil vi blive staaende ved Meder og Perser i Syd-Vest, som er de eneste nogenlunde faste Folk, vi kan opdage, og derfra kaste et Blik paa Leiren, som den ligger for vore Øine. Hvad vi nu først blive vaer, er den høie Beliggenhed, thi selv Sletterne ere Flakke-bjerge, flere tusinde Fod over Vand-Skorpen, hvoraf følger, at Man her, under samme Polhøide som Ægyptens, har en ganske anden Himmel-Egn, har kun nede i Dalen ved Bugten smeltende Hede, og nordisk Vinter længe før Man naaer det Kaspiske Hav, under Siciliens Brede. Leiren er dernæst vel forskandset, thi den udgiør egentlig kun en Ørk, med en tyk Bjerg-Krands, som i Østen kaldes Solimans-Bjergene og knytter sig der ved Hindukosch til Himilaya, men faaer i Nord-Vest Navn af Zaresch (Zagros), hvor den mødes med Ararat, saa alt Samqvem skeer her giennem Snevringer og Smutter, eller saakaldte Porte (Kotuls), mellem hvilke fordum især de Kaspiske blev navnkundige. Ørken, vi talde om, fører kun Navn af Salt og Sand, men strækker sig fra Nord-Vest til Syd-Ost over hundrede Mile og slaaer, fra Zareh-Søen, en Bugt i Nord-Ost, op mod Kandahar, uden at vi kan sige, hvordan det egenlig saae ud i gamle Dage; thi efter Sagnet skal Salt-Ørken nordenfor Søen have været et deilig bebygget Land i Rustans Helte-Tid, og det er ingenlunde umueligt, da der i dette Jord-Strøg er Salt-Bund allevegne, som bliver frugtbar ved at vandes og øde ved at overlades til sig selv. Landet har nemlig ingen store Floder og fattes Regn, saa det kun lader sig opdyrke ved flittig Brønd-Gravning og konstige Vand-Ledninger, men Perserne har ingenlunde været saa flittige Dyrkere af Vand-Konsten, som de fra Arilds-Tid har været store Mestere i den, og derved i deres Trappe-Land frembragt de deilige Frugt-Haver (Paradiser), Man i Old-Tiden høilig beundrede og endnu saare forlystes ved. Kun hvor Over-Kongen og de ypperste Høvdinger opslog deres Leir, fremtryllede man et Paradis i Ørken, som forsvandt, saasnart de flyttede, og allerede deraf kan Man let forklare sig de berømte Hoved-Stæders Skiæbne, hvis Ruiner Man tildeels forgiæves leder om, men dog kan Somme af de Ældre ogsaa have faaet deres Helsot paa samme Maade, som i vore Tider det berømte Schiras, der ved et sexdages Jord-Skiælv saaledes forstyrredes, at det neppe nogensinde staaer til Opreisning. Bjerg-Landet vestenfor Salt-Ørken er imidlertid ikke blot begunstiget med flere Vand-Løb og videre Sletter end Resten, men var ogsaa fra Arilds-Tid beboet af Hoved-Stammerne, som i Old-Tiden kaldtes Meder og Perser, og her løbe Lande-Veiene mellem Assyrien, Babylon og Indien, deels nordenom Salt-Ørken og deels sydenom Sand-Ørken, hvorved Mellem-Handelen drives, saa paa denne Kant maae vi fæste vor Opmærksomhed.

Den græske Aand.

Hvad der nu aandelig udmærkede Grækerne i Old-Tiden, og hvad de derfor umuelig kan have laant enten af Ægypter eller Phønicer, som manglede det, var især den levende Følelse af, at Mennesket er „i Slægt med Guddommen.“ Dette er nemlig noget ganske Andet end at enkelte Mennesker ansaaes for Gude-Sønner eller Gudernes Fortrolige, hvad der var Tilfældet hos mange andre Hedninger, saavelsom hos Grækerne, thi denne Tro paa et Natur-Slægtskab mellem Gud og Menneske gav hele den Græske Livs-Anskuelse et eiendommeligt Præg og en mageløs Glands. Ligesom Man nemlig saae en skjult Guddom i Mennesket, saaledes saae Man igjen en skjult Menneskelighed i hele den skiønne Natur, og, uagtet alt det Skiæve og Fantastiske, der deels bestandig klæbede ved denne Livs-Anskuelse, deels efterhaanden forvirrede den, var den dog Kilden saavel til Ideen om et Borgerligt Selskab i sin Glands og en Skole for Livet i sin Flor, som ogsaa til de større Værker med Pen og Hugge-Jern, vi beundre, og til det store Haab om vorende Forklaring, der ei udartede til en barnartig Leg med Skin og Bobler, før det havde gjort Grækenland udødelig Ære og Menneske-Slægten uberegneligt Gavn! Vel boede nemlig Grækernes Guder paa Jorden, og havde „Olympen“ endog været fulde 7000 Fod over Havet, vilde det dog vist nok været meget for lavt til en rigtig Zeus, ja, Grækernes Guder var Mennesker lige, „ei uden Synd“, hvad aabenbar nedsætter dem endnu dybere, men de var dog med alt det langt høiere Væsner end baade Ægypter og Phønicer, og fordi de havde deres rette Hjem i Folkets Barm og ei blot i Digternes Hjerne, saa stræbde Grækerne virkelig at ligne dem, som deres egne høieste Forestillinger om Livet, hvad aldrig med deres herlige Anlæg kunde saa ganske mislykkes, at de jo gjorde nogle Kæmpe-Skridt fra Tempe op ad Gude-Bjerget. Det er med andre, mere giængse Ord, at Grækerne, der, som Man siger, idealiserede (forskiønnede) alt, de forskiønnede ogsaa dem selv til Guder, men ikke som Noget, de indbildte sig at være, kun som hvad de haabede for Slægtskabs Skyld at kunne forædles til, og mens dette Haab var levende hos dem, udviklede der sig øiensynlig i det Mindste saadanne Halv-Guder (Heroer), som Homer og Hesiod, Leonidas og Herodot, Aristid og Kimon, Sokrates og Plato, Demosthenes og Alexander!

Folke-Vandringen.

Man maler vist nok Krig i det Hele med dens rette Farve, naar man dypper sin Pen i Blod, men den blodigste Beskrivelse, Man kan give af Krigen, er dog kun mat mod den, Krigen giver af sig selv, saa

Historien skulde aldrig befatte sig med saadanne Natur=Skildringer, men heller forbigaae alle de Krige med Taushed, der intet Mærkværdigt er ved uden Blod=Badet. Naar man derfor arbeider paa at tiltælle sine Læsere alle de Hug og Stik og Stød, Romer=Riget fik, til det faldt, af Hunner og Gother, Franker og Longobarder, Heruler og Vandaler, Burgunder, Alaner og Svever, og saa videre fort i det Uendelige, for saa igien at udfinde, hvor de var Alle kommet fra, og hvor tit de bedes indbyrdes; naar Man giør det, da stiler Man vist nok ganske fornuftig paa at give os et tro Billede af Folke=Vandringen, som et brusende Hav fra „Chinas Kyst til Østersøens Grændse", eller som et almindeligt Oprør i Menneske=Naturen, under hvilket hele Barbariske Folke=Færd rulle frem mod den dannede Verden som uhyre Bølger, oprørte af alle dyriske Drifter, som de til Vædde=Strid løsladte Storme, medens Millioners Vaaben=Gny og Sværde=Lyn er Torden=Veiret, der Slag i Slag udbreder Angest, Død og Ødelæggelse over alle de deilige, frugtbare, blomstrende Lande paa Middel=Havets Kyst; men det er et meget utaknemmeligt Arbeide. Der vil nemlig altid findes en Pult Kosakker paa Grændsen af den dannede Verden, hvis Helte=Gierninger give den en langt mere levende Forestilling om Folke=Vandringen end alle lærde Penne, saa Kiedsommeligheden, de ved idelig at gientage Et og det Samme, nødvendig udbrede, bliver i dette Stykke Pennens eneste, umisundelsesværdige Fortrin. Det lade vi altsaa fare, og stræbe heller at henlede Opmærksomheden paa Nødvendigheden af Roms Fald og sammes lykkelige Følger, som gyldig bevise, at det ingenlunde var dyriske Drifter, men dybere Menneskelig Følelse, der udmærkede Delerne af Romer=Riget. Barbarers Indfald i den dannede Verden er nemlig saa gamle som den, og fornye sig til alle Tider, saa Kymrer og Teutoner var ligesaavel Skythers og Gallers Efterfølgere, som Hunners og Gothers Forløbere, og Arabers og Slavers, Mongolers og Tyrkers Angreb og Indbrud er aabenbar af samme Slags, saa de Lærdes Forestilling om Folke=Vandringen som en mageløs Begivenhed i det femte og sjette Aarhundrede, er et tomt Hjerne=Spind af Romersk Overtro. Hvad der er mærkværdigt og mageløst ved den store Omvæltning, er da ingenlunde Bulderet og Barbariet, som aldrig udebliver, hvor Dannelsen er udartet til Kiælenskab, og Kræfterne opløst i Nydelse, men det er den underfulde Gienfødelse og Fornyelse af Menneske=Livet i ungdommelig Friskhed mellem Ruinerne af den gamle Folke=Verden, det er hvad der slaaer os, baade som et mageløst Sær=Syn, og som et ganske besynderligt Trylleri, vi ikke veed andet Navn til end „Romantisk". Navnet er ogsaa det heldigste, der kunde vælges, naar Man blot ikke vil udstrække det til hele Middel=Alderen, men indskrænker det til Vexel=Virkningen mellem de Romerske Ruiner og de Nordiske Udflyttere, og Betragtningen deraf i en Maaneskins=Nat, ved Siden ad Barbariske Jette=Skikkelser, lig den

vilde Jæger, som giennemfarer Verden for at æde den deilige flygtende Prindsesse, han har kastet sin dyriske Kiærlighed paa.[1])

Dog, disse Middel-Alderens Fee-Slotte, omsværmede af grumme Jetter og skielmske Dværge, men bevogtede af strænge Riddere og djærve Kæmper, maatte vel saare forundre os, i Egne, hvor Man, giennem fem Aarhundreder, fra August til Augustulus, kun saae Bødler og Tugthuus-Lemmer, naar Man ikke i Blusset af Martyr-Baalene saae straalende Vidnesbyrd om et guddommeligt Menneske-Liv i det Skjulte; men en Fortsættelse af Menneskets store Levnets-Løb kunde vi dog aldrig see i disse Tryllerier, naar vi ikke opdagede, at hine Fee-Slotte er at ligne ved Herberger i Ørken for en stor Konge, som under mange Farer kæmper sig giennem fiendtlige Ene-Mærker til et nyt Land, hvor han vil reise sin Throne. Tiden har imidlertid viist, at Menneske-Aanden havde en anden Verden omkring Vester-Havet og Øster-Søen, hvor den sku'de fortsætte hvad der begyndtes omkring Middel-Havet, men at denne Verden var endnu ikke beredt, saa Aanden maatte enstund friste Livet i allehaande Forklædninger, snart som en vandrende Ridder og reisende Spillemand, snart som en bodfærdig Pillegrim og ydmyg Kloster-Broder, thi at Nørre-Leden var Aandens Maal, see vi klarlig, da det baade var derfra al aandig Rørelse udgik og der Aanden fra Reformationen af fik en Nyaars-Tid, der ingenlunde maa bedømmes efter hvad den alt har naaet, men efter hvad den fører til.

Tydskerne.

At Tydskland (Germanien), da Romerne paa Grændsen af Oldtiden og Middelalderen, til deres egen Ulykke, opdagede denne ny Verden, lignede en stor Krigs-Skueplads, hvor mange stridbare Stammer mere slog Leir end fæstede Bopæl, og at disse Stammer, skjøndt de syndes nær beslægtede, dog vilde have saalidt som muleligt tilfælles, og gad ikke gjort Andet end jage og kæmpe, spille og drikke, det har saa Klassisk en Hjemmel, som Nogen kan forlange, og det følger vel desuden af sig selv, at Stridbarhed og Splidagtighed maa have udmærket det Folk, der først med Lethed lod sig undertvinge af Romerne, men betalde dem siden i Forening med Kølns Vægt. Naar derfor Roms paalideligste Historie-Skriver (Tacitus) beretter, at det kun lykkedes den berømte Herman at samle Tydskerne under sit Banner, saalænge det gialdt om at afkaste det Romerske Aag, og at han siden blev et blodigt Offer for sin Stræben

---

[1]) Dette træffende Billede af Barbariet i Middel-Alderen findes muntert udmalet i Tydskernes Heltebog, og navnlig i „Atles Konge-Liv“ eller „Etzels Hofhaltung“.

efter Enevolds-Magten i det Land, der endnu velsigner ham som sin Befrier, da stemmer denne Tydske Historie fra det Første Aarhundrede (9 — 20) saa godt med den Samme giennem det sidste Aartusinde, at naar Tydskland kastede sig i en Keisers Arme, kan vi være visse paa, det var ikke et Tilbøieligheds- men et Fornuft-Giftermaal.

Den historiske Dunkelhed, der fra det Første til det Ottende Aarhundrede indhyller Tydskland, giver vist nok god Leilighed til allehaande Giætninger om Tilstanden i dette lange Tidsrum, men udelukker dog al Tanke om Enighed, da blot en tarvelig Deel deraf maatte tændt et glimrende Lys i dette Historiske Mørke. Først da det Franksike Aag under Karl den Store paany havde lært Tydskerne, hvad Eenhed formaaer og hvad Splid fører til, da forligde de sig med Tanken om en indfødt Keiser, der med samlet Styrke kunde byde saavel de herskesyge „Romlinger" i Syden og Vesten, som de Østlige og Nordlige Barbarer Spidsen, men til Beviis paa, at de ikke betragtede Keiserdømmet som en Herlighed, men kun som en Nødhjelp, holdt de strengt paa „Valg-Retten" som et Værn mod det Tyranni, der altid stod dem levende for Øine.

Naar vi betænke saavel Omfanget af Tydskland, som den store Forskiellighed, Historien har viist mellem Indbyggerne, da er det intet Under, man kun vanskelig kunde enes om et fælles Overhoved, end sige da give sig uindskrænket i hans Vold, men at vi ikke fra Arilds-Tid spore i det Mindste tre Tydske ligesom tre Nordiske Kongeriger, uagtet Sachser, Franker og Schwaber ere ligesaa kiendelig adskilte Stammer, som Danske, Svenskere og Nordmænd, det vidner om en særdeles Splidagtighed, der, forbundet med den Tydske Kraft og Stridbarhed, maatte giøre Keiserdømmet til en Skygge, undtagen naar Keiserens Personlighed og Øieblikkets Krav frembragde den „Feldt-Enighed", som fælles Fare og Krigs-Tugten skaber. Heraf fulgde nu igien, at saalænge Keiseren stræbde efter virkelig Enevolds-Magt, maatte Tydskland faae en ligesaa uafbrudt Krigs-Historie, som det havde havt uden Keiser, og til Hverdagsbrug en ligesaa ensformig og kiedsommelig; men herved kan man sige, Tydskland opoffrede sig selv for Europa; thi havde enten Tydsklands Keiser kunnet bruge Rigets Styrke til at udføre sine Romerske Herske-Planer, eller havde dog Tydskerne, ligesom Romerne, havt Sind til med Trældom i Hjemmet at kiøbe sig Deel i Verdens-Herredømmet, da seer man Intet, der kunde friet Vesten i det Ellevte og Norden i det Trettende Aarhundrede fra at indlemmes i et Tydsk Verdens-Rige, der vilde været dobbelt pinefuldt for Aand og Hjerte, netop fordi det vilde været „skin-helligt". Nu derimod havde Tydskerne vel gierne seet, at baade Paven og alle Christenhedens Fyrster vilde nedlagt deres Kroner for Keiserens Fod og taget deres Riger til Lehn af ham, og de havde gierne hørt alle Folk tale Tydsk, om end nok saa plat, men de vilde dog ikke kiøbe den korte Fornøielse og forfængelige Ære

for den Frihed i en vis Kreds, som var dem en aandelig Nødvendighed; derfor blev Europa fri for det Tydske Herredømme, og høstede dyrebare Frugter af den Tydske Stridbarhed og daglige Krigs-Øvelse; thi ligesom Hermans-Slaget fordum satte Romer-Hæren sine europæiske Grændser, og de Tydske Krigs-Forbund bidrog uberegnelig til at sprænge Romer-Riget i Vesten, saaledes var Tydskland aabenbar siden en Mur mod de Østlige Barbarer, og det Tydske Keiserdømme var et „verdsligt Sværd", der vel ikke kunde holde Pavedømmets „geistlige Sværd" i Skeden, men holdt det dog varmt til det sløvedes, og den Tydske Reformation var et nyt Hermans-Slag, der satte Latinen Grændser og afkastede det Pavelige Romer-Aag, endnu farligere end det Keiserlige.

Om Nordens Kæmpe-Aand.

Man kan vel tænke, det er ei min Hensigt at forgude Asa-Thor, eller saaledes at vaske Blodet af Nordens Kæmper, at de synes englerene, thi alle Historiens Kyndinger kan see, at ligesom der kun har været een Helt med uplettet Skiold, saaledes er ogsaa Christendommens Kæmpe-Aand den Eneste, der fortjener Guddoms-Navn og Tilbedelse; men vel ønskede jeg ret at kunne indskærpe alle mine Læsere den miskiendte Sandhed, at, uagtet Kæmpe-Aandens jordiske Redskaber var ligesaa langt fra at være lydesløse, som Freds-Mæglerne, saa var de dog derfor hverken mindre uundværlige, eller mindre berettigede til Beundring og skaansom Bedømmelse i en syndig Verden. Vist nok er det naturligt, at Haardhed falder tungest at bære, naar store Kræfter øve den, men det er dog ligesaa naturligt, at det er hvad Man har Meget af, og ei hvad Man fattes, man fristes til at misbruge, og at hvem der ei kan løfte Mjølner, skulde nødig rose sig af, at han aldrig svang den til Upligt! Derfor vil, trods alt Kvæker-Tvineri over Kampens Bulder, der dog er meget bedre end Gravens Stilhed, og over Blod-Strømmene, der dog ikke er nær saa ække som Forraadnelsen, ja, trods alle Dødning-Hoveder, baade med og uden Halse, vil ædle Heltes Liv og Daad, til Verdens Ende, ei blot begeistre Skialden, men indtage de uskyldige Børn, og tækkes de elskværdige Kvinder, saa de maae nødvendig opflamme alle Unger-Svende, i hvem der ligger Spiren til en daadfuld Manddom, og tabe aldrig deres Glands eller miste deres Priis hos noget Folk, der end fortiener Navn af en Green paa Menneskehedens Kongelige Stam-Træ.

Kun skal Man lære, bedre end hidtil, at skielne mellem ædle, høimodige Helte, og hjerteløse, grumme Jetter, eller rasende Bærsærker, hvortil vi saavel i Nordens Historie som Myther have den ønskeligste Leilighed, og, som ædle Kæmpers Afkom, den helligste Forpligtelse.

Vil vi nu see Modet og Styrken i deres naturlige eller dyriske Skikkelse, da skeer det ligesaa godt ved at være Vidne til en Tyre-Fægtning eller en Baxe-Kamp, som ved at see et Feldt-Slag mellem de Vilde; vil vi see dem unaturlig misbrugte i høieste Grad, da behøve vi kun med Efter-Tanke at læse den Romerske Røver-Historie; og vil vi endelig see dem priselig brugte i Menneske-Aandens og Menneske-Livets Tjeneste, da kunde vi umuelig ønske at være fødte og baarne paa nogen anden Plet af Jord, end i det høie af Havet ombølgede Norden, i de Kæmpers Føde-Stavn, der ikke blot kraftig hialp til at knuse den Romerske Jette, men har, lige siden Folke-Vandringen, øiensynlig været Menneske-Aandens ypperste Vaaben-Dragere paa Jorden.

Ja, ligesom det er i Mamre-Lund, under Abrahams Telt, vi skal lære at kiende Hyrde-Livet, og i Grækenland vi finde Borger-Livet, som de naturlig gestalte sig, naar Aanden er med, saaledes er det i Norden vi finde det aandige Kæmpe-Livs Vugge paa det sortladne Hav, thi Kampen med den flyvende Storm og de brusende Bølger, som vi vel maa kalde den Natur-Historiske, er aabenbar den Naturligste, Menneske-Aanden kan føre, og som derfor kun bliver blodig, naar Kæmpen selv vorder Offeret. Det var derfor intet Under, at Evalds Fiskere vakde saa almindelig Deeltagelse i Norden, thi naar Modet og Styrken trodse Storm og Bølger for at redde Menneske-Liv, da sværge de høitidelig til Menneske-Aandens Fane; men det er høist mærkværdigt, at det Nordiske Dramas Vugge blev, som det sig burde, en Opfattelse af det aandige Kæmpe-Livs Vugge; thi ligesom det viser, hvor den havde sine Gænger, saaledes spaaer det os ogsaa et anderledes Dramatisk Tids-Rum, end der hidtil oprandt paa Jorden! Ja, Evalds Fiskere begynde et Dramatisk Tids-Rum, hvori Skjalden vil opfatte hele det Universal-Historiske Helte-Liv, lige fra dets Vugge paa Havet til dets Krykker i ham selv, og hvori Man tør haabe, Nordens Folk vil, ikke blot paa Skyggernes, men paa Livets Skueplads, dramatisk gientage og forklare alle Fædrenes store Bedrifter. Da vil det blive aabenbart for al Verden, at der var baade Aand og Hjerte i de gamle Kæmper, skiøndt Kæmpe-Visen og Sværdet udtrykde deres høieste Konst, og Ord-Sprog al deres Viisdom; thi da vil Man see, de overlod det kun til deres sildigste Efter-Slægt at forskiønne og forklare Livet, fordi de følde dybt, de havde deres store Kræfter for at bruge dem til det Største de kunde udrette, og saaledes føre et Liv, det var Umagen værdt at forklare. Ja, det skal sikkerlig sees i Norden, hvad vi dunkelt føle, naar en daadfuld Dag krones af en gylden Aften-Røde, at Klarhed og Skiønhed mødes aldrig saa yndig paa Jorden, som naar kiærlige, blomstrende Børne-Børn krandse en bedaget Olding, der med et roligt Smil overskuer et langt og besværligt, ingenlunde feilfrit, men dog ærligt, ædelt, kraftigt og velgiørende Liv!

Betydningen af Valhalds-Mythen.

Uagtet jeg ligesaalidt i Valhald som nogensteds vil paatage mig at forklare Alt, men overlader gierne Børnene den Glæde, at opdage Meget, som undgik mig, saa kan jeg dog see, at den daglige Kamp, med Fald og Opreisning i Valhalds Vænge, udtrykker den bestandige Kamp mellem Liv og Død i vor Slægt, som falder med de Gamle, men staaer nyfødt op igien med de Unge, den Samme i Grunden, saalænge de følgende Slægter levende mindes og tilegne sig de Forbigangne, og denne seierrige Kamp har jo endog en vis legemlig Virkelighed, saalænge Fædrenes Navne og Bedrifter levende forplante sig i Folket og Sagnet; thi vel fortrænge de Nyeste øieblikkelig de Ældre, og giør hinanden saavel Livet som Rangen stridige, men hos et historisk-poetisk Kæmpe-Folk staae de Faldne immer op igien, og sammensmelte inderligere, jo længere de kæmpe med hinanden, som det hedder i Visen:

Ved Kamp forliges
De Kiække bedst,

og som vi endnu sige, at Man ved at slaaes bliver de bedste Venner, og kalder det derfor, naar Man giør fælles Sag, „at slaae sig sammen."

Gaae vi nu tilbords med Odin og hans Giæster, da kan vi vel fristes til at smile lidt ad den drøie Flæske-Skinke og den nymalkede Mjød, og Smag finde vi neppe deri, men vel poetisk og historisk Sandhed, thi Kiødet, som daglig kaages og tæres, men fortæres dog ikke, og mister end ikke Livet, udtrykker jo heel træffende den kiødelige Forbindelse mellem alle Æt-Ledd, og Mjøden Hjerte-Blodet eller Minde-Saften, indsuget med Moders-Mælken. Man seer nu let, at Valhalds Skjold-Tag er Historien, og at Gieden og Hjorten, som bide af Navnkundigheds-Træet, er Forplantelsen af de berømte Slægter, som, naar den lykkes, skiænker Enherierne Mjød, men, naar den mislykkes, saa Slægten vanarter, skaber kun Strømme til Afgrunden. Om Træet Glaser skal være det samme som Lærad, veed jeg ikke, men siden vort sande Ord-Sprog kalder Æren det feireste Træ i Skoven, og Man altid maa tænke sig en gylden Ære-Port foran Valhald, kan Bemærkelsen ei være tvivlsom. At endelig Sværdets Lyn er Valhalds Lys, følger af sig selv, da det ene er Kæmpe-Livets Fortsættelse med Helte-Gierninger, der kaster Glands paa den Jordiske Udødelighed, som, saasnart Bedrifterne ophøre, bliver til en luftig Drøm og tom Navnkundighed.

Dog, vi maae ingenlunde over Valhalds Lys glemme Valhalds Liv, som ikke blot den daglige Dyst, med samt Maden og Drikken, betegner, men som især udtrykkes ved Møerne, der skiænke Viin for Odin, men Øl og Mjød for alle Enherier. Disse Møer maae nemlig ingenlunde sættes i Klasse med Mahomeds, thi de er allesammen Døttre af Hebe, der kiæler kun for Ørnen, eller, mythisk ret-

tere: Odin med alle Aser og Enherier er den Herakles, med hvem Zeus formælede Hebe.

Der er nemlig i Tidens Løb mangeslags Navnkundighed og Ihukommelse for de Vældige paa Jorden, og medens Grækernes Tartarus og vores Niflheim og Nastrond, udtrykker det onde Rygte, med Efter-Slægtens Afsky og Forbandelse, udtrykker det for Norden eiendommelige Helhjem deels den fulde Glemsel og deels den tomme Navnkundighed, men Elysium og Valhald udtrykke Begge det priselige Efter-Mæle, koldt i Elysium og varmt i Valhald. Dette omvendte Forhold mellem Syden og Norden skulde mindre forundre end fornøie os, thi det er jo hverken noget Nyt, at der følge kolde Nætter paa varme Dage under Linien, eller at valne Hænder i Norden pege paa varme Hjerter, og det ligger desuden i Sagens, i Menneskets Natur, at jo varmere og inderligere Man slutter sig til det Nærværende, desmindre Liv har Mindet om det Forbigangne og Haabet om det Tilkommende, saa det er ganske i sin aandelige og hjertelige Orden, at Valhald overstraaler Elysium i samme Grad, som Olympen hæver sig over Ida-Sletten, og Zeus over Odin. Naar Heltenes Ihukommelse er aldeles begravet i Bøger, saa kun Bog-Orme gnave paa de berømte Navne, da er der hverken Tartarus eller Nastrond, hverken Elysium eller Valhald i Historien, men kun et stort Helhjem, thi leve selv Navnene ei meer paa Læberne, da lever Mindet endnu mindre i Hjertet. Saalænge derimod Draperne klinge til de Vældiges Ihukommelse, og Børnene opmuntres til at ligne de herlige Fædre, saalænge er der et Elysium, men kun saalænge Buggerne gaae i Takt med Kæmpe-Visen, fordi Mødrene blusse i Løn af Kiærlighed til Heltene, og væde Bane-Tuen med en Vemods-Taare, kun saalænge skiænke Valhalds Møer Mjød for Enherier, og kun saalænge groe de levende Kiær-Minder paa Vigrids-Sletten, som lokkede Hadding under Kvinde-Kaabe til at besøge de Hensovnes Land. Og see, denne Kvindens og Hjertets begeistrede Deeltagelse i Heltenes Skiæbne og Bedrifter, den er det, som har givet det Nordiske Kæmpe-Liv sit eiendommelige Præg, den skabde Valhald i Arilds-Tiden, den har baaret det, saa det staaer endnu, skiøndt det raver, og saa i Norden kan endnu, efter Fimbul-Vinter, ved den Guldkammedes Gal og Gjallar-Hornets Lyd, alle Seier-Faders Kæmper vaagne og skifte Hugg med Muspels Sønner.

Trolden Grændel og hans Moder i Danmark.

(Af det angelsaksiske Heltedigt Biowulfs Drapa, som rimeligvis er forfattet ved Aar 700, udgav Grundtvig 1820 en Oversættelse paa danske Rim.)

Trolden Grændel og hans Moder plagede, efter et gammelt angelsk Heltedigt, engang hele Danmark i mange Aar, til der kom

en god Ven, Gothehelten Bjovulf, som ikke blot havde Mod til at drages med Troldene, men havde ogsaa Held til at lægge dem øde. Her seer man nemlig strax, at hvad saa end den gamle Skjald kan have enten drømt eller tænkt, saa er Trolden Grændel og hans Moder det mest træffende Billede, man kan ønske sig paa Tysken i Danmark, naar den bare kan faae Skam, ligesom Grændel og hans Moder fik.

Skiøndt jeg hverken som Fordansker eller som Forlægger af „Bjovulfs-Drape" kan være tjent med at indrykke det bedste af den i „Danskeren", saa fremdeles Faa eller Ingen enten kiøber den eller læser den heel, saa er dog baade min Kiærlighed til Dansken og mit Had til Tysken i Danmark saa store, at hvad end Følgen maatte blive for det gamle Heltedigt og dets ny Fordansker, saa maa jeg dog engang fortælle „Danskerens" Læsere og Læserinder, hvor smukt man for tusind Aar siden i Engeland betragtede og beskrev Tilstanden i Danmark fra Arildstid, og den haarde Skiærsild, som Danskheden efter Guldalderens Forløb maatte giennemgaae, men havde dog Lykke og vandt dog Held til at overstaae. Det eneste Hensyn jeg ved denne Leilighed kan tage til Bjovulfs-Drapens Fordansker og Forlægger, vil da være ligesom i Forbigaaende at oplyse, at kun Hælvten af Heltedigtet spiller paa Danmark, og at den anden Hælvt, som spiller paa Gothland, og her bliver uberørt, er i poetisk Henseende ligesaa kiøn om ikke kiønnere end hvad her fortælles, og at hele Bjovufs-Drapen, baade paa min danske og skjaldelige Samvittighed sagt, er den bedste Børne-Bog paa Dansk, jeg kiender.

Altsaa, det oldnordiske Heltedigt begynder med vor ældgamle Kong Skjold og spiller paa det deilige Oldsagn, at da vore Stamfædre engang var kongeløse og raadvilde, da kom Lykke-Skibet af sig selv drivende i Havn med den lille Dreng, som havde en Bygneg til Hovedgiærde, og en heel Ladning af gode Vaaben og gyldne Skatte i Tilgift, saa Danskerne tog ham naturligviis for en Søn af Odin, deres Skyts-Aand, kaldte ham derfor Skjold, satte ham paa Thronen og fik under ham i alle Maader en mageløs Guldalder, som han imidlertid tog med sig i Graven, da han døde; thi efter hans udtrykkelige Befaling lagde Danskerne hans Lig paa hans Snekke, med hele Lykke-Skibets Ladning, og saae den fra Klinterne med Vemod gaae, som den kom, og forsvinde paa det vilde Hav.

Kiender vi noget til de danske Oldsagn, vi selv har giemt ved Saxos Haand, og til dem, Islænderne har giemt for os, da seer vi strax, at Skjold-Sagnet er den samme gamle Historie om Danmarks Guldalder, deilig at skue, glædelig at mindes, men sørgelig at savne, som vi her hjemme kalde Fredegods-Dagene, der endtes med, enten at Troldungen stjal Guldringen paa Jelling-Hede og Troldhexen selv i Skikkelse af en „Hav-Ko" stangede gamle Kong Frode ihjel, eller at Sørøveren overfaldt Frode ved Nattetid,

slog ham ihjel og ranede, skiøndt sig til liden Baade, Grotte-Kværnen, hvorpaa han ei forstod at male Guld, men kun Salt, hvormed han sank til Havsens Bund.

Dette om Kong Skjold og hans Ligbegængelse hører imidlertid, som sagt, til det nordiske Heltedigts Indledning, og det er først under en Sønnesøns-Søn af gamle Kong Skjold, at Trolden Grændel raser og giør hele Danmark ulykkelig, saalænge til han endelig faaer sit Banesaar, og Skjoldungen Hrodgar i Heltedigtet er aabenbar Saxos Kong Roe, Halvdans Søn og Islændernes Hroar, af hvem Roskilde skal have faaet sit Navn. Derfor finder vi ogsaa i Kong Hrodgars Gaard en nær Frænde ad ham ved Navn Hrodulf, som naturligviis er Kong Roes Brodersøn, den berømte Rolf eller Hrolf Krage, om hvem vi ikke blot læser i Grotte-Sangen, at han skulde blive Frode Fredegods Hævner, men hvis Navn, vi veed, blev ligesaa berømt i hele Norden, som Frode Fredegods, saa at ligesom Guldet af alle Skjaldene kaldtes Frodes Meel, saa kaldtes Guldet ogsaa Rolf Krages Sæd, hvad jo paa Billed-Sproget vil sige, at Danmark, som under Frode havde havt en gylden Høst, fik under Rolf Krage en gylden Vaar, og dette gyldne Løvspring, tilligemed den strænge Vinter, som laae mellem Høsten og Vaaren, det er da, hvad den gamle Skjald og Drape-Smed fremstiller æventyrlig i den første Halvdeel af det nordiske Heltedigt, som handler om Trolden Grændels Raseri i Kong Hrodgars Dage og hans Helsot, som han fik ved at brydes med Gothe-Helten Bjovulf, der ene havde tredive Mands Styrke.

Kong Hrodgar, synger Skjalden, havde nemlig bygt sig en deilig Kongeborg, som han kaldte Herte[1]), og som altid var fuld af Lyst og Gammen:

Der høit sig Harpens Toner svang
I Kor med Skjaldens klare Sang,
Og Arilds-Tidens Minde
Ved Skjaldens Ord
Om breden Bord
Hver Kæmpe randt isinde!

Denne Sang og Klang var det, Trolden Grændel, som boede i et stort Uføre, ikke kunde taale at høre, og da han havde mærket, at Kæmperne deroppe paa Borgen keeg vel dybt i Kruset og sov hardt derefter, saa satte han sig for at hævne Skade, luskede ved Nattetid ind i Borgestuen, dyssede med sine sorte Konster alle Kæmperne endnu dybere i Søvn, og stjal i een Nat Livet af ikke mindre en tredive Kæmper, aad de femten med Hud og Haar til Kvelds-Nadre, og

---

[1]) Heraf kommer venrelig den tyske Snak om Gudinden „Herthe", og Borgen er naturligviis den berømte „Leiregaard."

slæbde de andre femten med sig til Troldkiær i Djævlekrogen for at have dem til Davren.

Saa begyndt ved Midjenat
Var en Landeplage,
Thi det Brede, saae man brat,
Var endnu tilbage;
Gik en Nat og rolig hen,
Skam dog fik ei Færre,
Thi naar Grændel kom igien,
Giorde Ondt han værre;
Myrde, naar han saae sit Snit,
Var hans gamle Vane,
Aldrig angred han et Skridt
Paa sin Nidings-Bane!

Tilsidst maatte Kong Hrodgar med alle sine Kæmper rømme Borgen, saa den i hele tolv Aar stod tom og øde, og der gik trindt i Norden Ry af denne grusomme Spøgelse-Historie i Danskernes Klagesang, der i Kæmpevise-Stil lød saalunde:

Grændel han ypped med Hrodgar en Kiv,
Han rased med List og med Lue,
Mangen god Kæmpe da misted sit Liv,
Og Dannemænd maatte vel grue.

Dannemænd svoer han et dødeligt Had,
Ei nytted om Liv det at thinge,
Trolden forgiæves om Naade man bad,
Han vraged de vægtigste Ringe!

Heller ei fandtes af Raadmænd her een,
Som fyndig sig kunde forfægte,
Trolden af Kæmper tog Arme og Been
Og bøded det ei med en Hægte!

Sort saae det ud da for Store og Smaa,
Hvad ligned vel Dannemænds Vaande.
Stene som Klipper paa Hjerterne laae,
Og gispende drog man kun Aande!

Sort saae det ud, hvor sig Trolden befandt,
Paa Mørket man der kunde tage,
Hyllet i Taage han kom og forsvandt,
Hans Spor kunde ingen opdage!

Hvordan nu Helten Bjovulf, som i Gothland spurgde Danmarks Ulykke, og som svarer til Stærk-Odder i vore egne Oldsagn, ilede Danmark til Hjelp; hvordan han blev modtaget og maatte staae til Munds med Hunferd, der førde det store Ord i Kongens Raad, turde selv ingen Ting giøre og kunde derfor heller ikke taale, at andre gjorde noget; det maa, hvem der har Lyst til at vide ret Besked, selv efterlæse i Bjovulfs-Drapen, og jeg vil her kun anføre de mærkelige Ord, hvormed Helten stoppede Munden paa den snakkesalige Dødbider, thi det var disse:

— Trolden har opdaget,
At han i Skjoldung-Hall
Var tryg for Torden-Slaget,
Ei sky er han for Skrald,
Og derfor hid han stævner
Alt som paa Fluejagt,
Ham alt hvad dansk sig nævner
Er kun til dyb Foragt!
Saavidt han sig formaster,
Han kommer vaabenløs,
Kun Søvn han paa jer kaster,
Jer Helsot er en Døs!
Men lad kun nu ham komme
Igien i Kongens Gaard!
Da skal i dyre Domme
Han kiøbe hvad han faaer;
Han møde skal herinde
Hvad han formoder ei:
I Gothen skal han finde
Et Giærde paa sin Vei.
Lad gange da til Mjøden
Med Gammen hvo som kan,
Naar atter Morgenrøden
Forgylder Himmelrand,
Naar over Folke-Skarer
Mod Sønden Soel opgaaer
Og straalende opklarer
De Dødeliges Kaar!

Gothe-Heltens paafølgende Natte-Kamp med Trolden, der tilsidst maatte fægte med Hælene, ligesom Holstenerne ved Frederis, og lade hele sin høire Arm i Stikken, og den deraf udspringende Seiers-Glæde for alle Dannemænd, de er saa udførlig beskrevne i Bjovulfs-Drapen, at det umulig kan indføres her, men tillige saa kiønt afmalede, at „Danskerens“ Læsere og Læserinder ei skulde nægte dem selv den Fornøielse at faae Syn for Sagn, og dermed vinde en

langt mere levende og glædelig Forestilling om Nattekampen og Morgenglæden ved Frederis end enten Simonsens eller Sonnes Maleri kan give. Her skal kun mindes de kiønne Ord, hvormed den graahærdede Skjoldung, der selv var Skjald, ved Seiers-Gildet hilste Gothe-Helten og kvad tilsidst:

Ei nu mindes jeg meer med Sorg
Mistrøstige Ord af de Volde:
Ingen mægter vor Kæmpeborg
At værge mod Gienfærd og Trolde!
Saa times og Vel efter Vaande.

Ene, Kæmpe! du overkom,
Udrustet med Kraft fra det Høie,
Hvad vi alle mistvivled om,
Og mægted end ikke med Møie.
Saa times og Vel efter Vaande.

Hvis end lever den ædle Viv,
Som Gud har til Moder dig kaaret,
Glædes maa hun sit ganske Liv
For Byrde, som hun haver baaret.
Saa times og Vel efter Vaande.

Hør det, Bjovulf! du Kæmpe skiøn,
Den bedste, mig undtes at kiende!
Hjertet siger: du est min Søn,
Vær sønlig til Døden min Frænde!
Saa times og Vel efter Vaande.

Mindre Kæmper jeg lønned tit
For mindre med Guld og med Ære,
Hvad dig lyster af mit er dit,
For godt skal det bedste ei være.
Saa times og Vel efter Vaande.

Ære haver du dig indlagt,
Som kiender ei Aar eller Ælde,
Gud dig lønne, som han har Magt,
For Godt, jeg kan ikke giengiælde!
Saa times og Vel efter Vaande.

Hermed kunde man nu tænke, Æventyret var ude, men Bjovulfs-Drapen lærer os, at det Vrede var endnu tilbage, thi Grændel havde en Moder, som vilde hævne Skade, giæstede allerede næste Nat Kongehallen, som de gode Dannemænd nu selv skulde bevogte,

og kvalde en af den gamle Konges bedste Venner, hvorover han blev meget utrøstelig, indtil Gothe-Helten atter oplivede hans Mod, som der staaer at læse:

Da svared Bjovulf brat igien:
Sørg ei, min Drot, saa saare!
For Venner ei skal vise Mænd
Udøse mangen Taare,
    Men svinge Sværd
    I Herrefærd
Til Hevn og Hædersminde!

Det er saa dømt i Norners Raad,
At Døden vi skal lide,
Thi stræbe hver med ærlig Daad
At vinde Priis itide!
    Kun Hvile sød
    Har Gravens Skiød
For Støv fra Æresengen.

Sid op, o Drot! lad Fiendespor
Med Flid os brat forfølge!
Og tro mig paa mit Æresord,
Ei skal i bundløs Bølge,
    I Jordens Skiød,
    I Skov som Glød,
Uvætten mig undslippe!

Nei, i den vide Verden ei
Et Smuthul den skal finde,
Hvortil jeg mig jo baner Vei,
For ærlig Priis at vinde;
    Vær som en Mand,
    Jeg troer, du kan,
Da kun i Dag end Sorgen!

Som sagt, saa gjort, Gothe-Helten gik tilbunds i Trold-kiæret, brødes med Grændels Moder i hendes Fruerbur af Glar, og kom vel derved i Livsfare, men fik dog omsider Død paa Hexen med et gammelt Jettesværd, som hang dernede, og med Grændels Hoved som Seierstegn kom han igien for Dagens Lys, da man i Kongehallen tænkde, han var død og borte. Hvad der ei før var Lyst og Gammen, saa blev der nu, som man vel kan tænke sig til, men skulde dog helst læse den gamle Beskrivelse over i Bjovulfs-Drapen selv, hvorved man blandt andet vilde faae et Billede af Skjoldungen paa Danmarks Throne, som man aldrig glemde.

Her vil kun findes Rum til de sidste Vers af Konge-Skjaldens smukke Læredigt om, hvor stærke Been, der hører til at bære gode Dage, thi naar Lykken ret smiler til en Dødelig, siger den danske Konge-Skjald:

At evig er den Magt, den Lyst,
Da tænker mangen Daare,
Da skyder, voxer ham i Bryst
Og Hovmods Træ saa saare,
I Skyggen brat da sover ind
Den Hyrde god for Sands og Sind
Paa Vagt for Hu og Hjerte.

En Banemand der er saa fuul
For Folke-Lyst og Lykke,
Sin Bue spænder han i Skjul
Og sigter paa de Trygge,
Er Søvnen dyb, med Troldesmil
Han skyder ud sin hvasse Piil
Og saarer som han sigter.

Ak, paa det dybe Eddersaar
Kan Helten Bod ei raade,
Ei længer, tykkes ham, forslaaer
Hvad Gud ham gav i Naade,
Det røde Guld han nænner da
For ingen Priis at skilles fra,
Han ene alt vil eie.

For Guldets Glimmer Ærens Glands
Forsmaaer han og forglemmer,
Sin Herrestand, sin Hæderskrands
Han pletter og beskæmmer,
Foragter alt hvad Stort og Godt
Ham fordum skiænked Ærens Drot
At eie og udrette!

Det endes med, at fra sit Guld
Han døende maa daane,
Da faaer han nok i Mund af Muld,
Naar kolde Læber blaane;
En Eier ny da uden Sorg
Til Høibords i den Faldnes Borg
Hans Arvegods udskifter!

Den Danske, den Nordiske og den Engelske Sag.

Det gaaer for Øieblikket med Danmarks Forhold til Norden og til Engeland, omtrent som det saa tit er gaaet med en Bonde eller Skipper paa Sylt, paa Föhr eller et andet Sted i Sønder-Jylland, som, uden at han selv vidste hvordan, trods sin ægte nordiske Art og Byrd, blev til en Halvtydsker, mens hans Broder, som foer paa „de lange Reiser", blev en hovedrig og mavedrøi Engelskmand, der reent glemde Slægt og Fædernelaand over al sin Travlhed (business) og alle sine Grunker (money) lige til han skulde døe, og mærkede da først, at han havde ingen Børn, og huskede da først, at han havde dog havt et Par Forældre, og havde kanskee endnu en Broder eller dog Broderbørn i Danmark, som han dog helst maatte unde alt sit Guld og Sølv, da han ikke kunde føre det med sig til den anden Verden. Under disse sære, men ingenlunde sjeldne eller efter Verdens Løb urimelige Omstændigheder skeer det naturligviis tit, at den rige Engelskmand enten døer, førend han bliver enig med sig selv om Arvesagen, eller at hans Huusholderske og en god Lovtrækker, med eller uden hans Skriftefaders Vidende og Villie, faaer ham til at giøre et Testament, hvorved alt hans Efterladenskab gaaer Sønderjydens Næse forbi, og anvendes dels til saakaldt gudelig, dels og især til aabenbar ugudelig Brug; men det skeer dog stundom ogsaa, at de Danske Arvinger ganske rigtig bliver nævnt, og Millionærens Formue bliver vurderet, omsat, toldet og tiendet, drøftet og reengjort, og saaledes, indsvundet til det Halve, men immer betydelig, indsat i Rentekammeret (the Chancery) for at vente paa, om Arvingerne vil melde sig og kan bevise deres Slægtskab, hvad tit falder vanskeligt, da den rige Engelskmands Død maaskee aldrig spørges til Sønderjylland, eller dog først bagefter, naar enten Arven er forfalden til Skatkammeret eller Slægt-Registret ikke meer lader sig oprede.

Denne Lignelse, der har gjort sig selv og gientager endnu bestandig sig selv, er nemlig det levende Billede, hvorunder jeg betragter den Danske Sags Forhold til den Nordiske og til den Engelske, og skiøndt det er meget mueligt, at det synes mine fleste Læsere en mørk Tale, saa tvivler jeg dog slet ikke paa, det jo kan lykkes mig at klare den Sag for dem, da den staaer soleklar for mig og er igrunden ligesaa meget deres Sag som min; thi jeg er ganske vis paa, at dersom der var en hovedrig Engelskmand af min Familie, der enten nys var død eller laae for Døden, uden at efterlade Børn eller at have gjort Testamente, og jeg tilfældigviis først havde faaet Nys om det, eller vidste dog bedst Besked om Stamtavlen, da vilde hele min Familie, om den end ellers holdt sig lidt fremmed, vist paa Timen flokkes om mig, og med spændt Opmærksomhed høre mig udvikle, baade hvor uhyre rig den samme Engelskmand var, og hvor soleklart vort nære Slægtskab med ham, skiøndt længe glemt, lod

sig bevise, og hvi skulde det da gaae anderledes, fordi den hovedrige Engelskmand er her hele det hovedrige Engeland, og min Familie hele det lille Danmark og igrunden hele det store, men forarmede Norden, som kan blive velhavende ved Arven! Sandt nok, at Endeel af min Danske Familie, som er nærmest baade til mig og til Arven, bliver enten stødt eller ligesom ør i Hovedet, naar jeg forsikkrer dem, at, vil de arve den rige Engelskmand, da maae de paa Timen holde op at snakke Tydsk, og reent opgive det grundfalske Broderskab med Tydsken, som kun er et nagelfast Hjernespind (en fix Idee), hvori deres plattydske Jordemoder og deres høitydske Goldamme har fanget dem; men til al Lykke kan dog de tolv Trettende-Dele af mine Danske Frænder og Frændker slet ikke snakke Tydsk, men føler godt, især i denne Tid, at det er Pokker til Broderskab, Tydsken holder med Dansken, saa hvis den ene Trettendedeel heller vil give Afkald paa den store engelske Arv, end miste Æren af at kaldes en uægte Broder til den over al Verden berømte Høitydske Skolemester, som skal have udgrundet baade Himlens og Helvedes Dyb, og et af Stederne, han trættes med sig selv om hvilket af dem, have fundet „de Vises Steen;" velan! saa bliver det først og sidst den fortydskede Trettendedeels egen Sag og egen Skade, skiøndt jeg just ikke tør sige, at desmeer faaer vi andre, thi ved Folkenes Arvegang faaer det Folk altid mest, som er sig selv baade troest og ligest!

For nu at begynde med hvad vi alle veed og er enige om, da er det, at medens vort Forhold til Tydskland og Frankrig giennem sex Aarhundreder blev bestandig meer mangfoldigt og kiendeligt, da blev vort Forhold til det øvrige Norden og til Engeland bestandig meer eensidigt og utydeligt, saa at ved det Nittende Aarhundredes Begyndelse kaldte Danmark sædvanlig Tydskland Viisdommens store Moderskiød, og Frankerig det største af Verdens syv Underværker, kaldte fremdeles Norge sin Eiendom, Sverrig sin Arvefiende og Engeland sin kun alt for lykkelige Medbeilerske til „Roes og Magt" paa „det sortladne Hav"; og kaldte endelig sig selv til daglig Brug slet ingen Ting, kun til Høitid, i Billedsproget og i bunden Stil, den „Plet af Jord" hvor „Roserne var rødest" og „Livets Stemme sødest."

I det næsten halve Aarhundrede, som siden henrandt, og som ikke blot mit Øie stadig fulgde, men mit Hjerte levende deltog og min Tankegang dristig udviklede sig i, har, som vi alle veed, meget forandret sig, saa nu synes man vel i Danmark dog sædvanlig, at Forgyldningen er gaaet af Frankerig, som af St. Giertrud, at Norge staaer stivt paa sine egne Been, at Sverrig kunde være en meget god Nabo, især naar det blev til Alvor med Hjelpen imod Tydskerne, og at Engeland vel turde være os en uundværlig Beskytter, især om vi engang skulde rage uklar med Rusland, men hvad Tydskland og sig selv angaaer, da er Danmark aabenbar endnu

for største Delen i det gamle Billderede; thi vel kan alle Folk see, at Tydskerne er os paa Nakken, og at om de kunde drukne os i en Skefuld Vand, tog de ikke en Spand til det, saa at vil vi beholde Livet, maae vi slaae Tydskerne for Panden, hvor vi træffer dem, og ikke lægge Fingeren imellem; men paa den anden Side synes dog endnu Mange herinde, eller synes dog, de skal synes og sige, det var Synd og Skam at hade Tydsken, og det vilde være vor egen ubodelige Skade, om vi mistede den, da vi jo saa var saa godt som slet ingen Ting, uden i Poesi, der kan være god nok til Morskab, men fylder dog ikke i Skieppen og har kun meget lidt at betyde i den store Vægtskaal for videnskabelig Dannelse og sandt Menneske-Værd.

Ja, dette er den vel ikke fortvivlede, men dog, at see til, immer fortvivlende Danske Beskedenhed, som tit og længe har gjort mig Hovedet kruset, da jeg, med al min Danskhed, af indvortes Erfaring slet ikke kiender den, og har dog mødt den ved hvert Skridt i Fædernelandet, saa jeg kan ikke nægte, den paa en Maade er Dansk, og kan allermindst paastaae, at den, som ellers i mine Øine al vor Fortræd, er Tydsk. Her kommer jeg da aabenbar i den store Forlegenhed, enten at maatte opgive mit Haab om Danmarks og Danskhedens Opreisning til ægte Frihed og Selvstændighed, eller at maatte ei blot indrømme, men selv haardnakket paastaae, at der er noget hjemfødt i Danmark, som slet ikke duer (something rotten in the state of Denmark), ja, som, reent ud sagt, er aldeles falsk og kan derfor ikke paa nogen muelig Maade forbedres, men maa, om mueligt, udryddes eller fordrives.

Altsaa, den saakaldte Danske Beskedenhed, det eneste, Tydskerne, naar de paa een Gang vilde giøre sig vigtige og giøre sig lækkre, har rost os for, og som man derfor i Danmark tit har trøstet sig ved, man, om end alt andet glippede, om selv Danmark og hele Verden forgik, dog til sin Roes skulde evig beholde, den maa jeg, da jeg ikke kan opgive mit Haab, erklære for grundfalsk og altsaa paa Liv og Død bekæmpe.

Jeg veed det godt, det er en meget vanskelig og en meget farlig Sag, især fordi jeg neppe kan røre ved den Stræng uden at blive lidt og kanskee ikke saa lidt usaattes med hende, jeg ikke blot elsker, men frygter mest af alt Jordisk, usaattes med Dannekvinden, som haardnakket paastaaer, at den Danske Beskedenhed er ægte, ja, er et ægte Guldsmykke, saa at, naar jeg vil tage den bort, er jeg ligesom Loke, den Tyveknægt, der, mens han løftede Freia til Skyerne, stjal hendes kostbareste Smykke, det mageløse Brysingmon! Saaledes at hundses, ja at tyvtes af Dannekvinden, som, blandt andet, efter min egen Forsikring, har Dannemanden og dermed hele Danmark i sin Magt, det kan Læseren troe, er ingen Spas for mig, saa, var jeg ikke den Vovehals, jeg altid har været, og var jeg ikke saa gammel, som jeg aldrig før har været, da barede jeg mig

godt for at blotte Sværd mod den Danske Beskedenhed, som Dannekvinden ikke blot har taget i sin mægtige Beskyttelse, men betragter virkelig til Hverdagsbrug som sin Øiesteen. Uagtet jeg derfor længe har seet, at det er et Byttings-Barn, en Skifting, der af en slem Trold-Kiælling er lagt i Vuggen, isteden for den lille, velsignede Ydmyghed, saa har jeg dog aldrig før nu havt Mod til at hede Bagerovnen, rive Vantrevningen op ad Vuggen og true med at smide den lukt ind i Ilden, som er den eneste Maade, hvorpaa man kan faae Hexen til at „bære igien," og tage sin „Trold-Unge tilbage med sig. Nu derimod, da jeg klarlig seer, at det med Danskheden maa briste eller bære, og jeg er i den Alder, at blev Dannequinden alt for slem ved mig, kunde jeg trøste mig ved, det varede ikke længe, nu maa jeg vove det, i hemmeligt Forbund baade med Svenskeren, Nordmanden og Engelskmanden, om end Dannekvinden, i et heftigt Øieblik, derfor skulde kalde mig en Lands-Forræder.

Altsaa, den forroste Danske Beskedenhed, der giør, at Danmark, som ikke blot finder det meget naturligt, at Tydskeren taler Tydsk, Franskmanden Fransk, Engelskmanden Engelsk, Chineseren Chinesisk, Svenskeren Svensk og selv Nordmanden Norsk til Hverdagsbrug, og kan sædvanlig ikke tale noget andet Sprog, men finder det ogsaa ganske naturligt, at ethvert Folk i alle Maader synes bedst om sig selv og sit eget, og foretrækker derfor i det Hele sit Fædernelaand, sit Modersmaal, sine Ordsprog og Mundheld, sine gamle Viser og ny Mesterværker, for alle andre i den vide Verden, at dette mageløs billige og giæstmilde Danmark synes at gjøre en unaturlig og igrunden umuelig Undtagelse med sig selv og sit eget, det erklærer og bestrider jeg som en grundfalsk Beskedenhed, der langtfra at giøre Danskerne Ære, gjør dem omtrent ligesaa megen Skam som Skade, og det er meget sagt, thi denne falske Beskedenhed har bragt Fædernelandet og Modersmaalet, Danmarks Rige og Folkeliv, til en Afgrunds Rand, hvorfra de kun ved et stort Vidunder kan reddes, og hvor selv de største Vidundere vil være spildte, hvis ikke Danmark opgiver og forsager denne sin falske, selvmorderske Beskedenhed.

Sagen hænger nemlig saaledes sammen, at ligesom jeg før har bemærket, at det Danske Folk hører i det Hele til Hjerte-Siden, som ogsaa er Spinde-Siden, eller til Hunkjøns-Folkene, saaledes ligner Danmark nu en fornedret Enke-Dronning, der kun har beholdt forholdsviis ringe Levninger af sin forrige mageløse Deilighed, store og elskelige Magt og Myndighed, Glands og Herlighed, og som, just fordi hun aldrig kan glemme sin lykkelige Ungdom og sukker dybt, hvergang hun levende mindes den, fristes til at lade, som om hun aldrig havde været andet end en tosset Tøs, der bildte sig ind, hun var Dronning, men er nu paa sin Tydsk blevet et fornuftigt Menneske, der lader alle Indbildninger fare, og stræber, ligesom

andre Hverdags-Ansigter, at behage med hvad der for Øieblikket er paa Moden i de store Stæder. En saadan Enke-Dronning vilde nemlig med Flid see til at udslette hvert Træk af sin Majestæt og skjule alle Minder om den kongelige Glands, aldrig tale om de forrige Tider, men kun fortrække Munden til et halv tosset, halv vanvittigt Smiil, naar der i hendes Nærværelse taltes høit om, hvordan hun fordum overstraalede og fordunklede Dronninger baade fjern og nær, men Ingen, som kjender noget til det menneskelige Hjerte, vilde dog tvivle om, at det jo var lutter falsk Beskedenhed, der udsprang dels af Forfængelighed og dels af Skamfuldhed over ringe Kaar. Gik det nu saavidt med en saadan Enke-Dronnings falske Undseelse og Beskedenhed, at hun stod paa Nippet til at lade sig halvveis lokke og halvveis true til at blive en fornem, haardhjertet og trættekiær Storpralers Frille, der, naar han havde skilt hende ved sin Ære og tilsat hendes Formue, vilde knuse hendes Hjerte, da har man Billedet af Danmarks Forhold til Tydskland i den senere Tid, og for Danmark, som for en saadan Enke-Dronning, er der da kun muelig Redning i levende at komme sin ædle Byrd og forrige Høihed ihu, iføre sig hele sin Værdighed, rive sig aldeles løs fra Fristeren, søge Beskyttelse hos sine Frænder, og bære Ulykken majestætisk i Haab om bedre Dage. Har nu kun Danmark Mod til det, Mod til at ophæve alt Fællesskab med Tydskland, og Æresfølelse nok til at lade haant om al Efterabelse af Frankerig, da, siger jeg, men ogsaa kun da, er Danmark reddet, kan trøstig regne paa Nordisk Beskyttelse og rolig vente paa en Engelsk Arv, der i alle Maader vil fornye og tildels fordunkle den gamle Glands.

Hvad man nemlig nu paa Billedsproget kalder det Nordiske Fostbroderskab og paa Pluddervælsk „de skandinaviske Sympathier," det er saa langt fra at være noget tomt Hjernespind eller konstlet Føleri, at ethvert fornuftigt Menneske kan indsee, at de tre nordiske Riger naturlig udgiøre en langt ægtere folkelig Eenhed end, jeg vil ikke sige Tydskland med sine otte og tredive Herskaber, men selv end Frankerig, Spanien eller Storbritannien uden Irland, saa vil man her undres over noget, maa det være, at Nørreleden endnu ikke ved Midten af det Nittende Aarhundrede er blevet saa virkelig og varig forenet, som Frankerig og Spanien alt i det Femtende, Storbritannien i det Syttende og selv Tydskland i Begyndelsen af det Nittende.

Om Danske Læsere end ikke see det klart, saa føle de det dog vist, at vort Forhold til de Nordiske Grander og til vor Engelske Frænde er anderledes dybt, inderligt og giennemgribende, end til Tydskere og Franskmænd, saa jeg tør nok i det Hele regne paa mine Danske og Nordiske Læseres Bifald, naar jeg med al Flid stræber at vise, at medens vort Forhold til Tydskland kun er en Rets-Sag, altsaa en Strids-Sag, der især maa afgiøres ved Sværdet, og vort Forhold til Frankerig er mest en Mode-Sag og for

Resten en fremskridende Oplysnings-Sag, der helst maa overlades til sig selv, saa er derimod vort Forhold til hele Norden en Livs-Sag og vort Forhold til England en Velfærds-Sag, som vi ikke blot maa skiænke al muelig Opmærksomhed, men stræbe at lægge paa Hjerte som uadskillelige fra vor egen Sag, efter det gode gamle Bud: „Du skal elske din Næste (Nærmeste) som dig selv," et Bud, der saavidt det naturlig kan holdes, er ligesaa menneskeligt som guddommeligt, og ligesaa gavnligt og glædeligt, som det er ret og billigt!

Niels Ebbesen.

Om Dannemarks Kvide der lød en Sang,
Saa sørgelig:
Der var ingen Konning i Danevang,
Men Borgerkrig;
Dansken var fredløs i Skov og paa Hede,
Herrer vi havde af Himmelens Vrede,
For Tydskerne reves om Danmark!

Det voldte en Konning saa svigefuld,
Som Skum paa Vand,
Det voldte to Grever af Jettekuld
I Holsterland;
Mange om Skylden og Flere om Skaden,
Fienden paa Borgen og Falskhed paa Gaden,
Da Tydskerne reves om Danmark.

Grev Geert var en Kæmpe, en Hals fuldhaard,
Som Staal og Jern,
Og Krigsmænd der strømmede til hans Gaard
Fra nær og fjern;
Alting han voved for Lidet at vinde,
Spared som Nelden ei Ven eller Fiende,
Og Tydskerne reves om Danmark.

Grev Hans var en Kræmmer, holdt Huus i Kiel,
Med Høg og Hund;
Han kaldtes den Milde, for evigt Smil
Var om hans Mund;
Ræven i Skove og Ulven paa Hede,
Herrer vi havde af Himmelens Vrede,
Da Tydskerne reves om Danmark.

Niels Ebbesen var en Riddersmand,
Paa Nørreris,
Og aldrig forstummer i Hedeland
Den Herres Pris;
Han tog af Dage den kullede Greve,
Fri vilde han enten døe eller leve,
Da Tydskerne reves om Danmark.

Den kullede Greve drog op i Nør,
I Herrefærd;
Han rykkede frem, som han pleied før,
Med Ild og Sværd;
Jyderne alle, fra Randers til Ribe,
Dandse han bød efter Holsternes Pibe,
For Tydskerne reves om Danmark.

„Niels Ebbesen!" sagde Grev Geert paa Jydsk:
„Din Frist er kort,
Vil ikke i Galgen du lære Tydsk,
Saa pak dig bort!
Skam skal du faae med Hr. Bugge paa Halden,
Hvormange Heste I saa har paa Stalden,
For nu raader Tydsken i Danmark!"

Niels Ebbesen svared et Ord i Hast:
„Hæng Tyv og Skjelm!
Men hæng ingen Ridder, før Sværdet brast,
Med Skjold og Hjelm!
Vogt dig for hvem du til Fredløshed dømmer!
Langt ei fra Børn og fra Hustru jeg rømmer,
Mens Tydskerne rives om Danmark!"

Med Tydskere vrede i Tusindtal,
I Kammen kry,
Den kullede Greve drog ind med Bral
I Randers By;
Ilde han tured, og værre det tegned,
Kvinderne bæved, og Børnene blegned,
For Tydskerne reves om Danmark.

Niels Ebbesen foer da i Harnisk brat,
For Landefred,
Han gjæstede Greven en Foraarsnat,
Og Sværdet bed;

Fri vilde han enten døe eller leve,
Livet han tog af den kullede Greve,
Da Tydskerne reves om Danmark!

Sig hævned de Holster ved Skanderborg,
Der faldt vor Helt,
Og sjunget der blev om Jyllands Sorg
Ved Sund og Belt;
Aldrig hans Minde dog lægges i Mulde,
Han stod i Spidsen for Jyderne hulde,
Da Tydskerne reves om Danmark.

Forgangne er siden femhundred Aar,
I Lyst og Nød,
End Dannebrog vaier og Danmark staaer
I Aftenrød;
Kappes nu, alle Smaafugle i Lunden!
Nu er til Sang om Niels Ebbesen Stunden.
Lad Tydskerne græde for Danmark!

Dansken og Dannelsen i Danmark.

Det er løierligt nok med det, at det falder aldrig Italienere, Spaniere, Franskmænd, Engelskmænd eller Tydskere, ja, ikke selv Bøhmere eller Ungarer, knap nok Russer og Tyrker ind at tvivle om, at de jo har et eget og det igrunden et meget godt Hoved, saa det giælder kun om, at de lærer at bruge det ret og kan faae Lov til at følge det, men heroppe i vort Høi-Norden, hvor man dog skulde troe, at Hovedet netop havde sin rette Plads, der begynder først den slemme Tvivlraadighed, som i Danmark er blevet til en indgroet Mistvivl om Hoved-Sagen, der aabenbar er den: om man i vort Høi-Norden har et eget Hoved, som man maa have, for at see med sine egne Øine og staae paa sine egne Been, og som man kan følge uden at løbe mere Fare end alle Folk i denne Verden er udsat for, og som man kun kan undgaae ved at lægge sig til at døe.

Det første vi nu baade i Danmark, Norge og Sverrig maae komme efter, førend vi kan faae den Tro, at vi har vort eget Hoved og giør klogest i at følge det, det er, at vi har allesammen eet Folke-Hoved, for der kan ligesaa lidt være tre eller fire Folke-Hoveder i vort Norden, som der kan være to eller tre i Stor-Britannien, femten i Italien og sex og tredive i Tydskland, saa det maae vi først og fremmerst besinde os paa og finde os i, at Dansk-

hed, Svenskhed og Norskhed er hos os, ligesom Sachsiskhed, Frankiskhed og Svabiskhed i Tydskland, eller Engelskhed og Skotskhed i Stor-Britannien, en Hjerte-Sag, der vel er fuld berettiget til at giælde for en Hoved-Sag i alle vore indvortes Anliggender, men ingenlunde i vore udvortes Forhold. Det gaaer nemlig dermed i det større, ligesom det gaaer i det mindre med enhver af os, som er Mand i sit Huus, thi vore huslige Anliggender maae vi vel, naar vi vil have Husfred og nyde hvad man kalder huslig Lyksalighed, rette efter vort Hjerte, altsaa efter vor Kone, om vi har en, men i Henseende til Rigsdags-Valgene og alt hvad der griber ind i Forholdet af vor Valgkreds til andre Valgkredse og til hele Riget, der maae vi, om vi skal udrette noget med Kraften af hele Valgkredsen, ogsaa have og følge et Fælles-Hoved, uden Hensyn paa vor egen eller vor Kones Tilbøielighed eller Modbydelighed, og tænker vi os ved Ministerbordet, da seer vi strax, at vi der maae have og følge et Rigs-Hoved uden Vild og Venskab, naar det skal gaae godt med Rigets Sager.

Har vi nu faaet Hoved-Spørgsmaalet rigtig stillet, saa det bliver et Spørgsmaal om, hvorvidt vor Norden har sit eget Hoved og gyldig Grund til at følge det, heller end et Dødning-Hoved, som det Romerske, eller et Vildhoved, som det Tydske, eller et Brushoved, som det Franske, eller et Krølhoved, som det Engelske, da behøver vi slet ikke i blind Egenkiærlighed at forudsætte, at Høi-Norden ligesaavel som Tydskland, Frankrig og Stor-Britannien maa have sit eget Hoved, som egenlig hele Europa eller hele Verden burde, og, var de kloge nok, ogsaa vilde følge, men vi behøver blot at see paa vort Nordens Tungemaal og paa den Nordiske Tankegang, der har udtrykt sig selv i Nordens gamle Mindesmærker og klarest i hvad vi kalder den „Nordiske Mythologi“, for at finde, at Høi-Norden langt kiendeligere end nogen anden Deel af den ny Folke-Verden har sit eget Hoved, der slet ikke lader sig rumme i noget af de andre Folke-Hoveder, som end er oven Mulde, og som derfor Nordens Folk maae følge, naar de ikke vil være de Fremmedes aandelige Trælle, spille falsk og giøre alting skiævt.

Kommer vi nu først saavidt med folkelig Oplysning i Danmark, at vi see, at det lille danske Folk ingenlunde er et Brudstykke af eller et Paahæng til det Tydske, men er en lyslevende Afdeling i det nordiske Folk, hvormed det staaer i uopløselig Sammenhæng, da først er vi paa gode Veie til at skatte og bruge vort eget Hoved og at følge det Fremmede til Dørs, naar det ikke vil finde sig i Billighed og nøies med Giæste-Retten hvor det ingensteds har hiemme.

I Henseende til Lovgivningen maatte vi da vel aabne os for vore nordiske Grander, saa de behøvede blot at sætte sig ned hos os for at have dansk Indfødsret, og sætte en Pind for Oversvømmelsen med Vildfremmede især Vildtydskere, fordi Tydskerne hedder med Rette Vildtydskere hos os, blandt andet, fordi de bryder sig

kun meget lidt om Tydskland, men meget for meget om sig selv og deres Tydskhed, som de indbilder sig og paastaaer, har Ret til at raade og herske allevegne, ja, over hele Verden, fordi det er den rene, klare Fornuft; men det vil dog aldrig være Hoved-Sagen, thi Hoved-Sagen er, at vi i hele vort huslige og offenlige Liv bruge vort nordiske Tungemaal, følge vor egen nordiske Tankegang og opfostre vore Børn til at giøre begge Dele endnu meget bedre end vi.

Her seer vi Knuden, og skiøndt denne nordiske Hovedsag ogsaa i Sverrig og Norge endnu betragtes meget for løst og behandles tit meget letsindig, saa er det dog især i Danmark, at man, langtfra at holde paa Modersmaalet og den dermed overensstemmende Tankegang, har drevet et sandt Afguderi med de fremmede Tungemaal og tilsvarende Tankegange, og stræber ret med Flid at indpode dette Afguderi hos den opvoxende Ungdom, saa Tungemaalet og Tankegangen, saalænge dette varer, maa nødvendig blive mere udanske og unordiske fra Slægt til Slægt, mere og mere forkvaklede, mishandlede og foragtede af Tydskheden, som Danskerne, naar de trælle allerivrigst for den, kun ynkelig kan efterabe, aldrig tilegne sig.

Naar vi nu siger til Danskerne: vil I virkelig beholde Danmark til Arv og Eie og leve lykkelig der, da maae I fremfor alt „blive ved at tale Dansk" og opfostre jere Børn til at tænke paa Dansk om alle virkelige Ting og vigtige Sager, men det kan ikke skee, med mindre I feier alle de fremmede Sprog, og især det Tydske, ud af jere Huse og af jere Børne-Skoler for Drenge saavelsom for Piger; see, da sætter de gierne et ynkeligt Ansigt op, fordi de paa den ene Side godt føler, det er sandt, men paa den anden Side gruer for hvad Tydskerne og især „Hjemtydskerne" og deres Tilhængere vilde sige derom, og gruer for at alle de, som har gaaet i „den sorte Skole" dog muelig med deres „sorte Kunster" kan udføre, hvad de altid har truet Danskerne med: at giøre dem til Dyr, til Fæ, kanskee endogsaa til „Uteede", til Rotter og Muus, hvis de ikke, ved giennem Skolen at tærske i de fremmede Sprog og i Husene brække især paa Tydsken alt hvad de kan, vil surt fortiene den endda kun maadelig erhvervede Titel af „dannede Mennesker."

Her er, som man let seer, gode Raad dyre, thi selv den klareste Oplysning synes her at være spildt, saa det mindre er Vankundighed, end snart en kællingagtig Frygtsomhed og snart en smaalig Storagtighed, der giør sig giældende, og er saa udbredt, at hvem der ikke, som vore lærde Folk og selv næsten alle vore Skjalde, immer lurer paa og gruer for, hvad man vil sige og skrive om dem i Tydskland, de lurer dog for det meste paa og gruer for hvad „Hjemtydskerne", de lærde Folk og selv Skjaldene vil sige og skrive om dem i Danmark, og at saalænge de giør det, saalænge tør de neppe tænke end sige prøve paa at feie de fremmede Sprog og især Tydsken til Dørs,

Var det nemlig blot Oplysning, ikke Mod og Mandshjerte til aandelig Kamp og Seier, man sædvanlig fattedes, da vilde Mangelen snart være afhjulpet, thi for det første er Talen jo slet ikke om, at hvem der vil reise udenlands, bereder sig til det saa godt han kan, ved at lære det nødvendigste af det Folks Sprog, han vil giæste, eller at den, der i sin Virkekreds har meget med Fremmede at giøre, lægger sig efter at forstaae dem og giøre sig forstaaelig for dem, eller at den, der vil skrive om fremmede Folk og Sprog, først, saavidt mueligt, giør sig bekiendt med dem, eller at hvem, der troer, han i Bøger paa et fremmed Sprog kan finde meget morsomt og lærerigt, som endnu fattes i danske og nordiske Bøger, han søger det hvor det findes; men Talen er aabenbar kun om, hvad alle Danskere til daglig Brug skal tale i deres Huse og hvad de skal enten ønske eller taale, at deres Børn, mens de er Børn, oplæres i, og at det udelukkende maa være Dansk og Nordisk, naar vi vil blive ved at tilhøre og hjelpe til at udgiøre det Nordiske Hoved-Folk, der unægtelig har et eget, fra alle andre kiendeligt Tungemaal og en eiendommelig Synsmaade for og Betragtning af hele Menneske-Livet, altsaa et eget Hoved og en egen Aand, hvoraf der kan og skal udvikle sig en egen Forstand, det er saa soleklart, at selv Muldvarper, der ikke kan taale Lyset, maa finde det indlysende.

Vilde man nu indvende, at vor opvoxende Ungdom vilde tabe i Kundskab og blive tilbage i Udvikling, naar den under Opvæxten indskrænkedes til Dansk og Nordisk Tale, Skrift og Læsning, da var den Indvending meget let at giendrive, naar der ikke laae noget ganske andet derunder end hvad der udtrykkelig siges deri, men vi veed alle, hvad Meningen er, at naar vore Børn ikke til deres syttende eller attende Aar havde talt eller læst andet end Dansk og Nordisk, da kunde de i deres syttende og attende Aar hverken tage Examen i Latin og Græsk, Tydsk og Fransk, eller i noget fremmed Sprog, altsaa heller ikke nær saa tidlig komme i en Vei, hvor man kræver en saadan Examen, og som man dog maa gaae for at faae et Levebrød. Det nytter ikke her, om man svarer, at det er jo dog forholdsviis saa faa af hele Folket, der kan faae et Levebrød for deres Skolegang og Overhøring, at det aldrig maa komme i Betragtning, hvor Talen er om den Skolegang og Opfostring, som er i hele Folkets Tarv, det nytter ikke, fordi dette Spil i Examens- og Levebrøds-Lotteriet er hos os en smitsom Sygdom, der trænger igiennem snart til alle dem, der bryder sig det mindste om deres Børns Dannelse. Det nytter heller ikke, om man svarer, at naar kun først Forældrene gav deres Børn en folkelig, hjemlig og derfor ogsaa netop god og frugtbar Dannelse, da vilde Vedkommende snart nødes til enten at afskaffe alle de tossede Examiner, eller dog giøre dem saaledes om, at netop de, der var naturligst og folkeligst opfostrede, maatte udmærke sig derved, thi man tænker, at enten vilde det aldrig skee, eller ens egne Børn vilde dog blive Offeret, som naar

Koen døer, mens Græsset groer. Det nytter endelig ikke engang, om man svarer, at alle skikkelig gode Hoveder, som under Opvæxten har faaet Modersmaalet i deres Magt og er blevet hjemme i Dansk og Nordisk Læsning, de vil, om man endnu kræver de tossede Examiner til offenlig Virksomhed, meget let og meget snart kunne underkaste sig dem, uden at tabe hvad de ved den folkelige Opfostring har vundet, thi da siger eller tænker man dog, ja, det er „de gode Hoveder", men saa „de daarlige Hoveder", hvad skal der blive af dem?

Det er jo nemt seet og let sagt, at de „meget daarlige" Hoveder vil aldrig, hvad man saa end giør ved dem, due til Hovedbrug og Hovedbrud, men at meget daarlige Hoveder til fremmede Sprog og Udenads-Læsning kan være meget gode Hoveder til Modersmaalet, til Indenads-Læsning og til at drive en eller anden borgerlig Sydsel, som der ogsaa skal Hoved til, og at vi endelig vilde faae langt færre meget daarlige Hoveder, naar vi ikke med Flid ødelagde mange middelmaadige og fordærvede de fleste gode Hoveder ved en unaturlig Afretning og Forstoppelse, men selv denne slaaende Bemærkning vil sædvanlig strande paa den meget flade, men meget udstrakte Sand-Grund, at hidtil har man dog seet mangfoldige daarlige Hoveder ved lang Afretning, Slid og Slæb og Lykketræf at slippe taalelig fra alle de befalede Examiner og slippe ind i et godt Levebrød og slippe ud af Verden tit meget hæderligere end mangt et godt Hoved, og at, har desuagtet Danmark staaet og Dansken hyttet sig, saa giør de det vel ogsaa herefter, skiønt man bliver i den gamle Traadd, som er det eneste, hvormed især de stakkels daarlige Hoveder kan være tjent.

Kun en eneste Bemærkning vil jeg endnu giøre, og det skal være den, at naar man paastaaer, at det vilde see ynkelig ud med den Forstand, man kunde komme til ved blot at tænke paa Dansk, og med den Kundskab, man blot skulde øse af Danske og Nordiske Bøger, da taler man som den Blinde om Farverne, thi jeg er ganske vis paa, at hvem der blot har læst „Danskeren" og eftertænkt hvad der staaer i den, vil om alle virkelige Ting og vigtige Sager i det mindste tænke meget klarere og tale meget tydeligere end de Fleste, som deres hele Tid har tygget paa den Latinske Grammatik, paa Skallerne af fire, fem fremmede Sprog og paa en heel Snees høitydske Bøger, og dog er „Danskeren" jo kun en meget ringe Deel af hvad man kan læse og eftertænke, uden at kunne andet end Dansk, end sige da, naar man kan lidt Svensk og Islandsk til, som vi jo bør og meget let, naar vi selv har lært det, kan lære dem af vore Børn, der har Lyst og Nemme, følgelig alle dem, der virkelig kan have Gavn deraf. Havde vi derfor kun selv en Tusindedeel af den Oplysning og Eftertanke, baade om det udvortes og indvortes Menneske-Liv, som man kan opnaae, uden at kunne noget andet Sprog end sit danske Modersmaal og uden at have læst en eneste tydsk Bog enten i Grundsproget eller Oversættelse, og blev denne Oplysning og Eftertanke dag-

lig almindeligere hos hele Folket og rigere i hver opvoxende Slægt, da behøver man ingen Spaamand at være, for klart at kunne forudsee og dristig forudsige, at selv tydske Professorer, naar de havde lært lidt Dansk, eller blot lagde sig lidt paa Kundskab om, hvordan vi stilede vore Sager i alle Henseender, skulde høilig forundre sig over den levende Sammenhæng, der var i vor Tankegang, og den Klogskab, hvormed vi vidste at behandle alle virkelige Ting og Livs-Forhold, skiøndt vi, efter den høitydske Philosophies himmelske eller dog næsten himmelske ɔ: høiluftige Maalestok, hørde mere til Fiskenes og Fuglenes end til de eneste rette Menneskers ɔ: Tydskernes Slægt!

Bemærkning. For i Korthed at vise, hvorledes Grundtvig tænker sig, at Oplysning i nordisk Aand kunde indføres og trives, hidsætte vi her efterfølgende Linier af hans Svar til det Norske Studenter-Samfund paa en Lykønskningss-Skrivelse, som dette sendte ham paa hans 70de Fødselsdag:

De veed det maaske alle, som nu med Ungdoms-Ild og Indføds-ret i „Kæmpers Fødeland" stræbe at ære Samfundet, Fædernelandet og Nordens Aand, men dog vil jeg baade for Nærværendes og Tilkommendes Skyld anmærke, at hvad jeg kalder fri og selvstændig Livs-Oplysning i Nordisk Aand maatte til sin Middelpunkt have en stor videnskabelig Høiskole, fælles for alle Nordens Stammer, og opført i Engelsk Stil, ikke med smaaligt Hensyn paa det bedste Kjøb, men med stadigt Hensyn paa de bedste Midler til at fremkalde og vedligeholde et ægte videnskabeligt Liv i Nordisk Aand hos dem af alle Stammerne, som dertil viste udmærket Lyst og Anlæg. Ligeover for denne fælles videnskabelige Høiskole skulde de folkelige Høiskoler staae trindt i Norden, som virkede i samme Aand til den folkelige og fædernelandske Oplysning og Dannelse, som baade Lærd og Læg i ethvert Rige maa have tilfælles, naar Livet og Lyset ikke som nu skal udelukke men favne hinanden. Midt imellem skulde Planteskolerne for Embedsmænd reise sig, med Opmærksomhed til begge Sider, men dog med herskende Hensyn til Embeds-Dygtigheden, som nu ved vore Høiskoler næsten aldeles oversees. Først saaledes vilde jeg ansee Nordens Oplysnings-Væsen for ordnet i Nordens Aand, og føle mig sikker paa, at det med vore nordiske Stammers aandelige Kæmpekræfter og Sands for det Ægte, vilde blive vidunderlig frugtbart for Menneske-Livet og Folke-Livet i alle Retninger.

Modersmaalet.

Moders Navn er en himmesk Lyd,
Saa vide som Bølgen blaaner,
Moders Røst er den Spædes Fryd,
Og glæder, naar Issen graaner.

Sødt i Lyst og sødt i Nød,
Sødt i Liv og sødt i Død,
Sødt i Eftermælet!

Moders Røst er den Buggesang,
Der huer os bedst af Alle,
Modersmaal har en himmelsk Klang,
Naar Børnene „Moder" lalle.

Modersmaal er de Fagres Sprog,
Os tryller i Ungdomstide;
Modersmaal er den Kiæres og,
Vi favne som Duen hvide.

Modersmaal var de Kongers Sprog,
Vi mindes med Fryd og hædre;
Modersmaal var de Kæmpers og,
Vi kalde med Stolthed Fædre.

Modersmaal er det Kraftens Ord,
Som lever i Folkemunde;
Som det elskes i Syd og Nord,
Saa sjunges det sødt i Lunde.

Modersmaal er det Rosenbaand,
Som Store og Smaa omslynger;
I det lever kun Fædres Aand,
Og deri kun Hiertet gynger.

Modersmaal er vort Hiertesprog,
Kun løs er al fremmed Tale.
Det allene i Mund og Bog
Kan vække et Folk af Dvale.

Modersmaalet ved Øresund
Og trindt i de grønne Lunde
Deiligt klinger i allen Stund,
Men deiligst i Pigemunde.
Sødt i Lyst og sødt i Nød,
Sødt i Liv og sødt i Død,
Sødt i Eftermælet!

Pindse-Psalme til Christendommens Tusindaars-Fest 1826.

Den signede Dag med Fryd vi seer
Af Havet til os opkomme;
Den lyse paa Himlen, meer og meer,
Os alle til Lyst og Fromme!
Det kiendes paa os, som Lysets Børn,
At Natten hun er nu omme!

Den signede Stund, den Midnats-Tid,
Vor Herre han lod sig føde,
Da klared det op i Øster-Lid,
Til deiligste Morgen-Røde:
Da Lyset oprandt, som Jordens Bold
Skal lysne udi og gløde!

Om levende blev hvert Træ i Skov,
Og var saa hvert Blad en Tunge,
De kunde dog ei Guds Naades Lov
Med værdelig Røst udsjunge;
Thi evig nu skinner Livets Lys,
For Gamle og saa for Unge!

Ja, havde end Maal hvert Straa i Vang,
Hver Urt udi Mark og Lunde,
Slet ikke for os den Takke-Sang
Opstemme tilgavns de kunde,
Som Dagen hør til, for Lys og Liv,
Mens tusinde Aar henrunde!

Forgiæves det er, med liden Magt,
At ville mod Bjerg opspringe,
Men Ørnen er snild, han naaer sin Agt,
Naar Veiret ham bær paa Vinge,
Og Lærken hun er en lille Fugl,
Kan lystig i Sky sig svinge!

Med Sus og med Brus den stride Aa
Nedfuser fra Klippe-Tinde;
Ei mæle saa lydt de Bække smaa,
Dog risle de fort og rinde,
Saa frydelig snoe de sig fra Eng
Op under de grønne Linde!

Saa takke vi Gud, vor Fader god,
Som Lærken i Morgen-Røde,
For Dagen, han os oprinde lod,
For Livet, han gav af Døde,

For Alt hvad paa Mark, i tusind Aar,
Der groed til Siele-Føde!

Saalænge vi see den gyldne Sol,
Og Skoven er Daners Have,
Da plante vi May i Kirke-Stol,
Og Blomster paa Fædres Grave,
Til Glædelig Fest, med Liv og Lyst,
Til mindelig Pindse-Gave!

Da rinde vel og, som Bække smaa,
Fra Øine os Taarer milde,
Og Bække i Flok de giør en Aa,
Den higer mod Lysets Kilde,
Den stiger i Løn, som Hjerte-Suk,
Alt aarle, og dog end silde!

Som aldrig saa lang er nogen Dag,
At Aften er jo i Vente,
Saa haver det Lys og Solbjergs-Lag [1]),
Som Gud udi Kirken tændte:
Men immer det dages dog paa Ny,
Hvor Hjerterne Morgen vente!

Nu sagtelig skrid, du Pindse-Dag,
Med Straaler i Krands om Tinde!
Hver Time, til Herrens Velbehag,
Som Bækken i Eng henrinde,
Saa frydelig sig den Sidste snoe
Op under de grønne Linde!

Som Guld er den aarle Morgen-Stund,
Naar Dagen opstaaer af Døde,
Dog kysser os og, med Guld i Mund,
Den liflige Aften-Røde,
Saa tindre end maa det matte Blik,
De blegnende Kinder gløde!

Saa reise vi til vort Fædre-Land,
Der ligger ei Dag i Dvale,
Der stander en Borg saa puur og grand [2])
Med Gammen i gyldne Sale,
Saa frydelig der til evig Tid,
Med Venner i Lys vi tale!

---

[1]) Solens Nedgangs-Tid. [2]) fin, væn.

Psalme.

At sige Verden ret Farvel,
I Livets Gry og Livets Kvæld
Er lige tungt at nemme,
Det lærdes aldrig her paa Jord,
Var, Jesus, ei du i dit Ord
Hos os, som du er hjemme!

Hvor tidt hos dig end Trøst jeg fandt,
Naar Hjertet skjalv og Graaden randt,
Og Verdens Bølger bruste,
Ved Støvet hænger dog min Siæl,
Og Slangen bider i min Hæl,
Skiøndt du dens Hoved knuste!

O Jesus, Herre, Broder sød!
Du kiender bedst den bittre Død,
Du har den overvundet;
Vor Skabning grandt og kiender du,
Veed godt, vi alle seer med Gru
Vort Timeglas udrundet!

O, kom du, som engang, jeg veed,
Du i din Faders Herlighed
Skal klart dig aabenbare;
Var det i Gry, var det i Kvæld,
Jeg skyndte mig, med kort Farvel,
I Sky til dig at fare!

Men kommer Døden førend du,
Kom da iløn, og kom ihu,
Hvor mørkt der er i Graven!
Omstraal mig, saa jeg glemmer den!
Salv Øiet paa din syge Ven,
Saa jeg kan see Guds-Haven!

Kom i den sidste Nattevagt,
I en af mine Kiæres Dragt,
Og sæt dig ved min Side!
Og tal med mig, som Ven med Ven,
Om hvor vi snart skal sees igien,
Og glemme al vor Kvide!

Kom, som du vil! jeg veed det vist,
Du selv har sagt, at her og hist

Du kiendes vil paa Røsten,
Den Røst, hvorved, trods Verdens Larm,
Og Hjertet brænde kan i Barm,
Og smelte hen i Trøsten!

O lad mig, i min sidste Stund,
Det høre af din egen Mund,
Som Aand og Liv kan tale,
Hvor rart der er i Himmerig,
Og at du Stol har sat til mig
I dine lyse Sale!

Før Døden, med sin Iistap-Haand,
Giør Skiel imellem Støv og Aand,
Bortvifter Hjertets Varme,
Indslumre skal jeg da med Lyst,
Som Barnet ved sin Moders Bryst,
I dine Frelser-Arme!

Christian Molbech.

Født i Sorø 1783, blev Student 1802, og tre Aar derefter ansat ved det store Kongelige Bibliotek i Kjøbenhavn, hvor han 1812 blev Secretair. Senere er han tillige bleven udnævnt til Theaterdirecteur og Professor i Litterærhistorien ved Kjøbenhavns Universitet.

Molbech har været en overmaade flittig og frugtbar Skribent. Men, hvis han ikke baade i Danmark og i Udlandet havde været anseet og af Nogle endnu ansees for en uimodsigelig Autoritet, hvor Talen er om Dansk Sprog og Litteratur, saa burde han maaskee dog ikke have været taget med i denne Samling, da hans bedste og vigtigste Virksomhed mere har været af en lærd end populær Natur. Thi de af hans Arbejder, som have den mest blivende Værdi, ere udenfor al Tvivl hans lexicalske Værker, hans Udgaver af ældre danske Forfattere, samt hvad han som historisk Samler har leveret.

Hans overordentlige Kjærlighed til Bogvæsenet, hans Ærefrygt for Lærdommens og den finere Dannelses Aristokrati og hans utrættelige Arbejdsomhed, der maaske endnu mere ansporedes ved hans Stilling som Bibliotekar, disse Egenskaber i Forening med hans naturlige Smag og hans stærke Drift til Retfærdighed, gjorde ham i lang Tid til en baade agtet og frygtet Dommer over den danske Litteraturs Frembringelser, og unægteligen har han som saadan ikke ubetydelige Fortjenester. Men hans Mangel paa tilstrækkeligt filosofisk Hoved og paa et dybt poetisk Gemyt, hvilken Mangel han ikke har følt eller erkjendt, har gjort, at han ej har formaaet ret at fatte eller at sympathisere med sin Tids stærkeste Aander. Dette har især vist sig med vor berømte Sprogforsker Rask og med Grundtvig, hvilke begge vare langt forud for deres Samtid; thi, skjønt Molbech ogsaa meget befattede sig med Studier over Nordens Sprog, Mythologi og Historie, har han dog snarere virket imod end for, at disse Mænds geniale Anskuelser kunde finde Indgang og behørig Anerkjendelse hos deres Landsmænd. Og i hans mange kritiske Arbejder har han ofte, af Frygt for ikke at være tydelig og nøjagtig nok, hengivet sig til en Vidtløftighed og Ordmængde, hvorved han for

Læseren netop bliver mindre klar og bestemt og mere trættende. Imidlertid, uagtet hans Stil af disse Grunde ikke i Almindelighed kan være mynsteragtig, som den oftere er bleven kaldet, saa er hans Sprog dog altid rent og correct, og, hvor han ikke har givet sig af med Ting, som overgik hans aandelige Kræfter, tillige smukt og klart.

Om Ditmarskerne, og Slaget ved Hemmingstedt i Aaret 1500.

Haardhed, Stridbarhed, der ofte blev til Grumhed, Frihedslyst, Kiærlighed til Fædrelandet og Hengivenhed til Fædrenes Skikke, vare Hovedtræk i de gamle Ditmarskeres Nationalcharakteer. Af disse udsprang de Fuldkommenheder og de Lyder, hvorved dette Folk længe udmærkede sig. Tarvelighed, Kydskhed, Gudsfrygt vare Dyder, som endog Ditmarskernes Fiender tillægge dem. Mod og Tapperhed ansaaes hos dem mindre som Fortienester, end Feighed og Blødhed som Skændsel. Men, at saa herlige Egenskaber vare ledsagede af Vildhed og Grusomhed; at Troløshed, Ran og Voldsomhed, øvet mod Fremmede, ikke holdtes for nogen stor Brøde; at Følelsen af egen Kraft og eget Værd ofte udartede til Overmod, og Tapperhed til vild Krigslyst; at Mildhed og Eftergivenhed og fredelige Dyder lidet agtedes; for saadanne Beskyldninger, som Nogle dog have overdrevet, kan Historien ikke frikiende Ditmarskerne. En navnkundig Krønikeskriver fra det femtende Aarhundrede skildrer dem i sin Tid som store, kæmpestærke, smidige og hurtige Folk. Han tillægger dem Mod og Stridbarhed i høi Grad; men ogsaa Grusomhed, Troløshed og Gierrighed. Ubarmhiertige ere de, siger han, og kiende ei til Skaansel; deres Had slukkes end ikke med deres Fienders Død, hvis Lig de ei tilstede Begravelse, men lemlæste og forhaane. Selv deres Kvinder ere grumme og blodgjerrige som Ulve og vilde Dyr; de frygte ei for at følge Mændene i Krig, forlystes ved at haane deres slagne Fiender, ja udrive deres Indvolde, hvilke de bære omkring paa lange Stænger, og ville af dem forudsige det Tilkommende. Vel maatte man fristes til at troe, at Krønikeskriveren her gik tilbage i Tiden og fortalte om Ditmarskerne i Hedenold; men saare mærkeligt er det, at endnu i Aaret 1430 var hiin Skik ikke uddød.

Saaledes beskrives Ditmarskerne i det Hele af Ældre og Nyere; kun at Holstenerne, som deres Fiender, pleie at sætte deres Lyder i et stærkt Lys, og deres gode Egenskaber i Skygge. For Historiens Domstol veies disse, som hine, med lige Vægt, og til hvad Side Skaalen end hælder, saa hælde den ved egen Tyngsel. Kan det ei forties, at Ditmarskerne i Middelalderen vare et haardt, stridigt, overmodigt, stundom grusomt og blodgierrigt Folk: saa skal det og erindres, at Tidernes Vilkaar og Folkenes Sæder dengang vare heel anderledes end nu, og stundom undskylde Noget, skiøndt ikke Alt; saa skal det ei heller glemmes: at store Dyder og Laster ofte ligge hinanden nær; at Frihedsaand og Nationalfølelse kan enes med Stolthed og Overmod; at Mandighed og Tapperhed, ved paatvungne Lænker, let bryder

ud i Grumhed, og at Stridbarhed uden Krigslyst er sjelden; endelig at Svaghed vel ofte frygter Lasten og ræddes for Udaad, men lettelig synker til Nedrighed og Slethed; og at uden Kraft er ingen sand Dyd, skiøndt hiin tidt nok vildledes, men aldrig bliver foragtelig. Ditmarskerne vare et Folk, som vi aldrig kunne ophøre at agte, selv naar vi maae dadle dets Lyder. Med den fra de gamle Sakser arvede Kraft, Manddom og Frihedskjærlighed, var hos dem forenet Gjæstfrihed, Maadelighed og Tarvelighed, selv i Velstand og Overflod. Nye Skikke i Klæder, Bohave, Levemaade, fandt hos dem ingen Indgang. Ved Arbeidsomhed fortiente de Naturens Gavmildhed. I Kydskhed bevarede de saare længe Germanernes gode Rygte; saaledes endog, at deres Had til Usædelighed stundom blev Grusomhed. At Frihed og Fædreland var deres høieste Kiærlighed, dadler kun Trællesind; og at de oftere, angrebne, værgede den Frihed, de vel ikke med fuld Ret havde erhvervet, end uden Anledning angrebe Andre, viser Historien. Denne, deres Tapperheds og Fædrenelandskiærligheds Speil, vidner og selv om Folkets Aand; og Ditmarskerne have ikke savnet dem, som optegnede deres Bedrifter. Mærkværdig var deres Skik, at bevare Erindringen om saadanne i historiske Sange, der mundtlig gik fra Slægt til Slægt, og hvoraf nogle brugtes til at dandse efter; hvilken Skik endog til senere Tider er vedligeholdt. Denne Brug, og en ikke liden Mængde af ditmarsiske Krøniker, som deels vides at have været til, deels endnu ere det, vidner stærkt om Folkets Almeensands; thi hvor Fædrenelandet elskes, og dets Held er Alles Maal, der elskes og Sagn og Fortælling om dets Skiebne i forledne Tider.

Meget, ja det Meste er nu anderledes hos dette Folk, end i gamle Dage, og kun enkelte Spor ere tilbage af den særegne Charakteer og udmærkende Form, det gjennem mange Aarhundrede bevarede. Meget er forandret til det bedre; Djærvhed og mandig Selvfølelse ere ikke forsvundne; men den gamle Stridbarhed, Vildhed og Grumhed er for længe siden veget for mildere Sæder; Overmod, Stolthed og Ustyrlighed for Ærekjærhed, Godmodighed og Troskab mod Konge og fælles Fædreland.

Men foruden den store Garde[1]) samledes til dette Tog en Hær af to tusinde Riddere og Adelsmænd med deres Hofkarle og Tienere af Holsteen og Jylland, seks tusinde Jyder, Friser og Holstenere af Almuen, fordeelte under adskillige Høvedsmænd. Greverne Adolf og Otto af Oldenborg, Kongens Fættere, Sønner af Grev Geert, førte en Hob af nogle tusinde Tydskere, hvoriblandt mange Adelige, som Haab om stort Bytte i det rige Ditmarsken lokkede, og Keiserens For-

[1]) Den store eller saa kaldte saksiske Garde var en i det 15. Aarhundredes Krigshistorie berømt Lejehær. Den udgjorde fire til sex tusinde Mand, af alle mulige Nationer; frivilligen forenede, valgte de selv deres Anførere; de strede til Fods, og udmærkede sig ved Tapperhed og Grumhed.

bud ikke holdt tilbage. Dertil kom (efter Nogles Angivelse) otte tusinde Frivillige, og nogle tusinde Troskarle. En Krigshær, der saaledes af de fleste regnes at have udgjort over tredive tusinde Mand, og hvis Lige i mange Tider ei var seet i disse Egne, drog imod et Land, hvis Styrke af vaabenføre Mænd regnedes til seks tusinde. Alle ansaae derfor Ditmarsken allerede som vunden; og overmodigen meente enhver, foragtende Fiendens ringe Antal, at Landet uden Sværdslag, ved den blotte Skræk, som en saadan Hær maatte indgyde, skulde erobres.

Man seer derfor den hele store Hær drage til Striden, som til Dands og Gilde; Mange af Adelen uden Harnisk, prydede med Smykker og Guldkiæder; Nogle ledsagede af deres heel unge Sønner. Mange føre endog en Hob Penge med sig, for straks at tilkjøbe sig Bytte af de uformuende, tilligemed Segl og Signetringe, for paa Stedet at bekræfte de sluttede Kiøb. En usigelig Mængde Trosvogne følge efter Hæren, endeel belæssede, endeel tomme, for at bortføre det vundne Bytte. Saavidt gaaer endog deres Overmod, at nogle af Anførerne og de mægtige Adelsherrer, smittede af hussitiske Grundsætninger, allerede dele geistlige Præbender og Klostergodser imellem sig, som de vente at kunne tage i Besiddelse, naar de med Seier komme tilbage til Danmark; og derfor i Skiemt hilse hverandre med geistlige Ærestitler. I Spidsen for den frygtelige Garde, paa hvis Tapperhed Alle fornemmelig stolede, staaer Jørgen Slentz, berømt for hans Krigskyndighed, Mod og Forvovenhed, af Kæmpehøide, iført en Harnisk, som skinner vidt af det blanke Guld, og derover en Pantserskiorte. Det var ham, som, da han kom til Holsteen og fandt saa stor en Hær udrustet for at tvinge det lille Land, fortælles at have spurgt Kongen: om Ditmarsken var bundet med Kiæder til Himlen — med Forsikkring, at naar han blot kunde komme der, skulde Kongen ikke sørge for Seieren. Saaledes var det til Anseende, efter Hvidtfelds Ord, at de Ditmarsker ei skulde modstaae en saadan Magt; men Gud giver Seier og Fald.

Paa den fastsatte Dag, Mandagen efter Vallentins Dag, den syttende Februar, rykkede den store Hær om Morgenen ud af Meldorp imod Hemmingstedt, under krigersk Musik og Skyttets Løsen. Tilstrækkelig Besætning blev efterladt i Meldorp. I Spidsen drog Junker Slentz med den frygtede Garde, der tørstede efter Blod og Bytte. Dens Feltraab var: Vogt dig, Bondemand, nu kommer Garden! (Wahr di, Buer, de Garde de kummt). Hernæst fulgte Krigshoben af Landfolket, der, saavelsom en Deel af Garden, bare Kurvefletninger, Bræder, tørre udspilede Huder, Alt for at tjene til Hjelp, naar man skulde drage over Gravene i Marsken. Rytteriet sluttede Hæren; deriblandt Adelen, Ridderne, Hertugen og Kongen, som dog, da han kom uden for Byen, skal have bandet stærkt over det yderlig slette Veir. En Part af Skyttet førtes foran Krigshæren; men den største Deel fulgde

efter. Tilsidst kom Trosvogne og Slæder i stor Mængde; en Deel tomme, for at bortføre det tagne Bytte; en Deel belæssede med Krigsfornødenheder, Levnetsmidler, hvoriblandt endog plukkede Fiæderkreature, (vel havde man sørget for at gotte sig efter den vundne Seir) og en stor Overflødighed af kosteligt Gods og Bohave, Guld og Sølv, og hvad Overdaadighed trænger til.

Saaledes, i Kamp mod Uveir, drog Hæren langsomt frem paa den smalle indgravne Marskvei, hvor Fodfolket gik i Dynd og Væde til Knæes, Hestene sank i til Bugen. Om Høsten tilforn vare Gravene rensede; det seie Mudder, opkastet paa Veien og kun halvtørt, giorde den næsten bundløs. I stormende Modvind fra Nordvest, og i et Sneefog, der gjorde det umuligt at skielne de nærmeste Gienstande, var Hæren med tunge Skridt rykket frem omtrent en halv Miil. Allerede gjennemblødte, stive af Kulde og næsten udmattede af det korte Tog, ønskede Krigsfolkene hjertelig, skiøndt man kun havde vundet lidet mere end halvveis til Hemmingstedt, at de snart maatte komme paa fast Bund. De vare ved Dusend Düvels-Werff; og pludselig øinede man den nyopkastede Skandse, der beherskede Veien, og hvorfra Ditmarskerne fluks begyndte en levende Ild af store og smaae Stykker, som gjorde frygtelig Virkning. Ethvert Skud, sigtet mod den tæt sluttede Hob, som til ingen Side kunde røre sig, maatte ramme; Ditmarskerne fyrede med ikke mindre Færdighed end Hastighed. Det fortælles, at i Spidsen for Garden, næsten et Steenkast foran Folkene, gik to Anførere, begge af Kæmpestørrelse, saaledes at deres første Syn næsten skrækkede Ditmarskerne; men den ene faldt truffen af en Kugle, og da trak den anden sig tilbage til Linien. De Kongelige begyndte nu at føre deres Skyt op, og stille det mod Skandsen; men Storm og Regn gjorde det næsten ubrugbart. Gardens Fortropper tog da til at lægge deres lange Spyd over Gravene, kastede derovenpaa Bræder og Vidiefletninger, og endeel kom saaledes over. Men Haabet, at kunne udbrede sig, og da, tryggere mod Ilden, nærme sig Skandsen, slog feil. Nye Grave og Diger mødte dem efter saa kort Mellemrum, at en opstillet Slagorden var umulig.

Det begyndte Held og den synlige Uorden i Kongens Hær satte Mod i Ditmarskerne, hvilket end mere styrkedes ved en tapper Anfører. Nogle gjorde Udfald, for at omstyrte Fiendens Skyt. Det lykkedes dem ikke straks; de fandt Modstand, og endeel faldt ved deres Landsmænds uophørlige Fyren fra Skandsen. Flere kom til Hjelp; de vare fra Wøhrden. Nu blev de kongelige Stykker deels omkastede, deels styrtede i Gravene. Forvirringen tiltog. Enhver i Kongens Hær indsaae, at kun ved en hastig Sidevending kunde Fienden overmandes, og Hæren reddes af dens farlige Stilling. For den laae Skandsen, som man ei vilde eller turde storme; Grave og Diger indfattede den snevre Vei, mere lig et Uføre; Flugt syntes umulig; Hærens Mængde blev dens Undergang. Garden søgte da af al Magt at komme over Gravene, for at omgaae Skandsen. Men Ditmarskerne mærkede det;

og nu brøde de med hele deres Styrke, skiøndt kun tre eller fire hundrede mod de mange Tusinde, ud af Skandsen, og gjorde Angreb, førte af Wolf Isebrand, der, selv i Spidsen, ikke ophørte at sætte Mod i Folkene.

Tappert mødte de Kongelige dem, saamange som paa det snevre Rum kunde komme i Fegtning. To Gange sloge de Fienderne tilbage; men tredie Gang samlede, gjorde disse Angreb med et Raseri, som Intet kunde modstaae, under uophørligt, rædsomt Skrig, og med Gardens forandrede Feltraab: Vogt dig, Garde, nu kommer Bonden! Mange vare barføddede, kastede fra sig Harnisk, Hjelm og anden Rustning, og sprang saaledes, ved Hjelp af deres lange Springestokke, hurtigen frem og tilbage over Gravene. Med frygtelig Styrke og Lethed brugte de Spydet mod Folkene af Garden, som stivfrosne, i tung Rustning, hængende i Dynd og Mudder, overvældede af Storm og Snee, knap kunde røre dem, og saaledes i hundredetal stødtes ned i Gravene.

Jørgen Slentz, i Kampen ligesaa tapper, som tilforn overmodig, holdt sig mandigt, hvor Striden var skarpest og vovede Alt for at opmuntre sit Folk til Modstand og redde Gardens Ære. Han var til Hest, i svær Rustning, jernklædt fra Hoved til Fod. Det fortælles, at en stor og stærk Ditmarsker, Reimer fra Wimerstedt, gik i Kamp med Obersten, og stødte sit Spyd med saadan Magt i hans tykke Harnisk, at den krummede Spids blev hængende i Pandseret, hvorved han styrtede med Hesten. To andre Ditmarskere kom til Hjelp; med Spydet trak de den stærke Kæmpe af Hesten, og mægtede dog neppe at faae slaget ham. En satte ham Hellebarden paa Brystet, sprang op paa ham, og fik ham saaledes giennemboret; hvorpaa de alle tre styrtede Obersten med Hesten og Sadelen ned i Graven. Med ham faldt Gardens Mod og frygtelig voksede Faren. Ditmarskerne, som varede paa Digerne i Nørre-Meldorp Sogn, aabnede Sluserne, saasnart de første Skud fra Skandsen gav dem Tegn. Med Norvestvind var Vandet steget meget høit, og strømmede nu saa voldsomt over, at inden føie Tid Marker og Grave vare i eet, Landet heel oversvømmet, intet Spor af Vei, og Fodfæste kun for de landkyndige Ditmarskere.

Skræk betog nu Garden og den hele Hær. Hine, hidtil anseete for uovervindelige, vare de første, som vendte sig paa Flugt og gave Løsenet til den øvrige Hær, hvis Maal nu ikke længere var at stride og værge sig, men at flye uden Forsvar. Slaget var tabt, i hvilket den forenede Hær i de sammensvorne Elementer, i dens egen Mængde, i den uheldigste Stilling, havde Fiender at bekæmpe, langt frygteligere end en Haandfuld Ditmarskere, hvis Modstand maatte synes Raseri. Al Besindighed var borte: de Kræfter, ved hvilke Fienden kunde være tilintetgiort, ødslede Mange paa at søge Døden i unyttig Flugt; thi selv i Flugt var neppe Redning at finde. Alt for trang var den Vei, der nu ei engang var kjendelig; i Dybet aabnede Gravene sig fast som bundløse Svælg for de Flygtende; Krigshærens

sammenpressede Stilling gjorde det umuligt at bevæge sig med nogen Hastighed; endelig bag Hæren holdt Rytteriet; og Trosvognene, de fleste forladte af deres Kjøresvende, stode, liig en ubevægelig Vognborg, faste i Dyndet. Fortvivlet var da Hærens Forfatning: for sig de rasende Ditmarskere, som idelig ved nyt Tilløb, endog af væbnede Kvinder, forstærkedes; rundt om det stigende Vand; bag ved den eneste Udvei afskaaret; og alting tabt, lige til Fortvivelsens Mod.

I saadan Tilstand, da Garden var slagen, splittet eller paa Flugt, anfaldt Ditmarskerne det øvrige Fodfolk med lige Raseri. Modstand var neppe tænkelig; thi al Kraft var veget for Skrækken. Nederlaget blev almindeligt; og en stor Deel af dem, som undgik Ditmarskernes Sværd, fandt deres Grav i Vandet eller trykkedes til Døde og nedtraadtes paa Flugten. Rytterne vare tilbage. Forgjeves havde de stræbt at komme Fodfolket til Hjelp, hindrede af Mængden, Gravene, Vandfloden. Tappert modtoge de den indstyrtende Fiende, som fra to Sider angreb; men kort og uden Virkning var deres Modstand, Trængselen var saa stor, fortil af Flygtende, bagtil af Trosvognene, at Rytterne vare et sikkert Bytte for Fiendens Spyd. Ditmarskerne søgte i Begyndelsen især at saare Hestene; og overalt hørte man det Raab: slaaer Hesten og skaaner Karlen! — hvilket dog Begierlighed efter Bytte, da Seiren ei længere var uvis, forandrede til: slaaer Karlen og skaaner Hesten! — De ved Skud og Stik saarede Heste, som ikke mere lystrede Tøilen, bragte end større Fordærvelse over Rytterhoben, i det de omkastede og søndertraadte Folkene, splittede Rækkerne og hobeviis styrtede dem i Gravene. Da hørtes fra alle Sider ynkelige Skrig af Døende, Saarede og af dem, som øinede den visse Død; Hestenes Vrinsken, Vaabenbrag, de Flygtendes Tummel og høie Raab opfyldte Luften, hvilken, foruden Snee og Regn, Hestenes Damp og Krudrøgen saaledes mørknede, at Ven og Fiende var hinanden fast ukiendelige. Nogle af Rytterne i de forreste Rækker frelste sig ved at sætte over Gravene, opfyldte med Lig; saa og endeel af de bageste, ved at bane sig Vei giennem de omstyrtede Trosvogne, hvorved Meldorps Besætning, efter Nogles Fortælling, kom dem til Hjelp. Med disse undkom Kongen og Hertug Frederik, uden at det vides, hvilket Held de skyldte deres Frelse.

I tre Timer var saa mægtig en Hær slaaet, splittet og ødelagt af en Fiende, i Antal saa ringe, at allene de ledsagende Omstændigheder kunne gjøre denne Begivenhed trolig. Høiligen vare Ditmarskerne selv forundrede over deres Seier og den talløse Mængde, der bedækkede Valpladsen. Efter Vandets Afløb fandtes, at de Færreste vare slagne. Den største Mængde, uden Saar, havde Gravene opslugt. Meget forskielligen angives de Kongeliges Tab. Krønikeskrivernes Vaklen imellem fire og tyve tusinde og fire tusinde Mand giør Visshed umulig, og vidner om, at man har stræbt at dølge et Forliis, som skyldtes Uforsigtighed og Overmod. Næsten Alle berette eenstemmigen, at af Hærens Styrke, over tredive tusinde Mand, den

mindste Deel kom tilbage. Hvis man da, som et Middeltal, med Nogle vilde sætte femten tusinde Mand Slagne, eller med Hvidtfeldt kun elleve tusinde, bliver Tallet stort nok, og maaskee ikke overdrevet.

Bernhard Severin Ingemann

blev født 28. Mai 1789 i Thorkildstrup paa Falster, hvor hans Fader var Sognepræst og Provst. Da denne døde 10 Aar derefter, flyttede Enken til Slagelse, og vor Ingemann blev da sat i Latinskolen sammesteds. Her havde han i sine sidste Skoleaar, hvad han selv regner sig til en Lykke, den duelige og livlige Jens Møller, der siden blev theologisk Professor, til Rektor samt Lærer i Dansk og de andre levende Sprog. I Aaret 1806 blev han Student, oplevede Beleiringen og Bombardementet 1807 i Kjøbenhavn, og tog sin filosofiske Eksamen 1808. Ved Begyndelsen af 1811 blev han Alumnus paa Valkendorfs Kollegium, og da han ikke senere befattede sig med nogen akademisk Eksamen, maa vi anføre, at han 1812 vandt Universitetets Guldmedaille for Besvarelsen af en æsthetisk Opgave. Men allerede 1811 udkom første og det følgende Aar anden Del af hans (lyriske og episke) „Digte". Mest Opsigt vakte dog det romantiske Epos „de sorte Riddere", hvormed han sluttede, som han selv siger, sin første Digterperiode, hvilken han især karakteriserer som en Tilslutning til Ideelivet og et Hang til at anskueliggjøre det indre Liv, uden stort Hensyn til det ydre. Nu vendte han sig til den dramatiske Poesi, og i Løbet af et Par Aar udkom hans bekjendteste Dramer: Masaniello, Blanca, Røsten i Orken, Rainald Underbarnet, Løveridderen, og Hyrden af Tolosa. Men den episke og lyriske Poesi opgav han ikke derfor. Saaledes udkom 1817 „De Underjordiske, et Bornholmsk Eventyr", 1820 „Reiselyren" i to Bind, samtidig hermed i Prosa et Bind „Eventyr og Fortællinger", og 1821 Dramet „Tassos Befrielse". Saavidt regner Ingemann sin anden Digterperiode, hvilken var mest lyrisk-dramatisk med en kraftigere og friskere Livsfarve og en mere bestemt objectiv Retning. I denne Tid, nemlig i 1818 og 19, foretog han med Kongelig Understøttelse en Reise igjennem Tydskland, Frankrig, Schweits og Italien, hvor han naturligvis stiftede personligt Bekjendtskab med flere af Tidens berømteste Skribenter, blant hvilke Tieck var Den, for hvem han følte og hos hvem han vakte mest Sympathi. Senere har han 1828 gjort en mindre Reise i Tydskland, og 1833 en i Sverrig og Norge.

I Aaret 1822 blev Ingemann ansat som Lector i Dansk Sprog og Litteratur ved det fornyede Soro-Akademi, og det er ikke usandsynligt, at denne ny Stilling og Opholdet paa et saa historisk minderigt Sted som Sorø har bidraget til, at han fra nu af som Forfatter traadte ind i sin sidste, nationalhistoriske, Periode, skjønt, selv uden denne udvortes Anledning og Tilskyndelse, de forskjellige Livsalderes naturlige Udvikling og Modenhed vel vilde have bragt de samme Frugter. Efter først at have skrevet det episke Digt „Valdemar den Store og hans Mænd" 1824, leverede han indtil 1835 de fire betydelige historiske Romaner: Valdemar Seier, Erik Menveds Barndom, Kong Erik og de Fredløse, og Prinds Otto af Danmark og hans Samtidige. I Aaret 1842 blev Ingemann constitueret Director for Sorø Akademi, hvilken Post han beklædte til Akademiets Ophævelse 1849. Han boer endnu i Sorø, bestandig virksom som Forfatter.

Foruden de ovenfor nævnte har Ingemann udgivet mange andre, større eller mindre, Arbejder, snart i Vers snart i Prosa, dels af poetisk dels af videnskabeligt Indhold; deriblant ogsaa endel Psalmer. Overalt den samme romantiske Grundtone, overalt en ædel, skjøn og kristelig-religiøs Følelse, og altid et let og flydende, rent og klart Sprog. Men mest mærkelig i den Danske Litteratur

er Ingemann dog som Skaber af den historiske Roman, og da hans Skrifter af denne Art efterhaanden ere blevne Folkelæsning, har han ved dem faaet en ikke ringe Indflydelse paa selve Folket og Menigmand.

Liden Elna fra Bornholm efter at den sorte Død har raset.

(Af: De Underjordiske, et Bornholmsk Eventyr.)

Sneen begyndte nu ogsaa at smelte i de nordlige Lande, og Foraaret nærmede sig med sine oplivende Straaler. I Sjølund havde den sorte Død endelig ophørt at rase. Mange tusinde Mennesker havde den bortrevet; men Landet var dog ikke øde, og Kongen lod nu synge Takkepsalmer i alle Kirker, fordi Herren havde taget sin straffende Haand tilbage, og Morderengelen var bortdraget med sit fortærende Glavind.

Men paa Burgunderholm sad liden Elna endnu ene og forladt paa sin Faders øde Borg, og ventede længselfuld efter at see det første Græsstraa fremspire, og høre den første Fugl synge over de nøgne Grave. En Morgen skinnede Foraarssolen venlig ind paa hendes eensomme Leie; den første Svale qvidrede uden for hendes Vindue, og vakte den slumrende Mø med sin stille eensomme Sang, af glade anelsesfulde Morgendrømme. Hun takkede Gud og foer op fra sit Leie; hun aabnede Vinduet, og see! Svalen satte sig paa Karmen og qvidrede venligt for hende i Morgensolen. „Arme Fugl — sagde Elna — du er vel ogsaa ene her og forladt!“ Derpaa strøede hun Brødkrummer til den i Vindueskarmen, og hun saae med Glæde, at den opsamlede dem og fløi qvidrende op under Taget. Nu bortkastede liden Elna det sorte Sørgeflor, og iførte sig hvide Klæder. Et grønt Silkebaand bandt hun om den smækkre Midie, og tog den gyldne Strængeleeg i Haanden, som saalænge havde hængt forstummet og forstemt paa Væggen. De lange kastaniebrune Silkelokker flagrede frit om de hvide Skuldre i den milde forfriskende Foraarsluftning; og saaledes udvandrede hun af den øde Borg, som en venlig Haabets og Livets Engel.

Hun saae nu atter den klare blaae Himmel i det Frie, og det var ligesom det hendøde Liv nu først vilde opblomstre paany i den skjønne Jomfrues Fodspor; thi ved hvert Skridt, hun gik frem, syntes Vaarens Engel at vandre ved hendes Side. Hun saae nu, Mark og Eng begyndte at grønnes, og den første Blomst fandt hun paa sin Moders Gravhøi. Det var en venlig Tusindfryd, som smilede hende kjærlig imøde fra Graven, ligesom omluftet af den fromme Marnas forklarede Aand. Medens liden Elna der bad og knælede rørt ved Moderens Grav, slog den første Lærke over hendes Hoved, og hvirvlede sig høit i den klare Foraarsluft paa de dirrende Vinger. Da reiste den fromme Mø sig og vandrede trøstig fra Graven for at opsøge Mennesker; men der var intet Spor at see af Menneskefod, og

ingen Lyd af Levende at høre, undtagen af den eensomme Lærke over hendes Hoved. Men dens Sang tonede hende nu ret inderlig vemodig, ligesom Gravsangen over en uddød og forglemt Menneskeslægt, hvis Støv var henveiret, og hvis Spor var udslettet af Jorden. Alle Huse vare lukte, og et stort sort Kors stod paa hver en Dør, hun gik forbi, og tilkjendegav, at Beboerne vare uddøde. — Hvad der før havde været et Mindesmærke om det evige Liv, var saaledes blevet et forfærdende Dødstegn paa den ulykkelige Ø, da Herren vendte sit milde Aasyn fra den. — Vemodig gik liden Elna fra By til By; men ingen Hund gjøede ad hende paa de øde Gader, og intet Menneske kom hende imøde fra de tillukte Porte. Allevegne saae hun det sorte Kors paa Dørene, og hun gik taus og bekymret videre. Da hun kom til Skoven, forfriskedes hendes Øie ved de unge og nysudsprungne Træer; men der var ogsaa øde og tomt. Forgjæves smilede en enkelt Blomst ved hendes Fod, forgjæves qvidrede den eensomme Fugl paa Qvisten; hun stod ene som det første Menneske i den opvaagnende Natur og søgte forgjæves sin Lige. Da satte hun sig ned paa en Steen og græd, og da hun opløftede sine Øine, saae hun langt borte et Kirketaarn glindse i Solskinnet. Der vandrede hun nu ogsaa hen; men i Kirkebyen var der øde og stille, og de sorte Kors stode ogsaa her paa alle Døre. Da steeg liden Elna op i Kirketaarnet, og saae vidt ud til alle Sider; men forgjæves — der var intet Menneske at see, og hun tvivlede nu ikke længer paa, at hun jo var den eneste levende Sjæl paa Øen. Da græd hun bitterlig og faldt paa sine Knæ og bad. Et Glimt af Haab kom igjen i hendes Hjerte, og hun troede dog vist, der maatte være eet Menneske tilbage i det mindste, men som maaskee gik ligesaa forladt og bekymret som hun, og troede hele Verden uddød omkring sig. Nu tog den bekymrede Jomfru Klokkestrængen i sin lille hvide Haand, og ønskede kun, at hun havde Styrke til at ringe med den store Klokke, at, hvis der var nogen levende tilbage, de da kunde høre det, og komme hende imøde. Først bad hun sit Fadervor, og slog med Kneblen ni Slag paa den store Malmklokke, eet Slag for hver af de syv Bønner og to for Indledningen og Beslutningen i den hellige Bøn. Derpaa drog hun i Klokkestrængen, og det var ligesom det tunge Malm bevægede sig af sig selv for den fromme Jomfrues Haand. Det rungede dybt og klart over de øde Marker, og da Klokken hang stille igjen, slog hun atter med Kneblen de ni hellige Slag og holdt inde. Da den sidste Klang forstummede, var der igjen stille som i en Grav omkring hende; hun hørte ingen Lyd i det Fjerne, og saae intet Menneske nærme sig. Haabløs steeg hun ned igjen af Taarnet, og saaledes vandrede hun nu fra Kirke til Kirke, og ringede allevegne med Kirkeklokkerne; men Ingen hørte det, og Ingen kom hende imøde. Tilsidst sank hun udmattet til Jorden, og bad Gud tage hendes Sjæl til sig, hvis hun nu længer skulde vandre saa ene og forladt. Da saae hun atter en Kirke for sig, og steeg med Møie op i Taarnet, for dog endnu engang at anstrænge

sine sidste Kræfter, og lade Kirkeklokken udtale hendes dybe Kummer. Da Klokken taug, syntes hun at det gjenklang usædvanligt i det Fjerne, og hun hørte nu langt borte en Kirkeklokke ringe; den klang glædelig som til Bryllup eller hellig Aften. Da den ophørte at kime, klang ogsaa der de ni hellige Slag høitidelig i Aftenrøden. Da blev liden Elnas Hjerte fro; hun følede sig underlig styrket, og vandrede nu did, hvorfra Lyden var kommet. Da hun kom til næste Kirke, ringede hun igjen, og nu klang Gjenlyden nærmere. Den kom fra Nabo-Kirketaarnet ved Almebjerg. Hurtig steeg hun nu ned af Taarnet, og gik tvers over Marken ad en Gangsti mod den saakaldte Paradiisbakke. Da hun kom midtveis, modtog hende en deilig Dal, hvor Foraaret syntes at have hentryllet alle sine Yndigheder paa eet Sted, og nu kom en Yngling hende imøde med flyvende Lokker og udbredte Arme. Med et høit Glædesskrig styrtede hun i hans Favn, og saae dog kun endnu, at det var et Menneske; men med tusindfold større, med unævnelig Glæde opslog hun sine Øine og saae, at dette Menneske var Rudolph, den saalænge savnede og i Løndom elskede Rudolph. At møde den trofaste Beiler, den skiønne elskede Yngling her, hvor blot Synet af et Menneske var en overvættes Salighed for hendes arme forladte Hjerte, det var saa ubegribelig, saa overvældende en Lykke, at Glæden nær havde dræbt den bævende Mø i Ynglingens Arme.

Kong Valdemar Seier straffer sine Krigeres Vildhed.

Kongens Harme mod Bisp Valdemar og hans Beskyttere var saa stor, at han i den strenge Vinter 1216 gik med en Hær over den frosne Elb, for at afskjære ham al Undsætning. Han giorde atter et Angreb paa Stade, plyndrede og brændte strengelig i Pfalsgreve Henriks Land og trængte lige til Zelle. Han forlod ikke Pfalsgrevens Land, førend han havde erobret alle hans faste Stæder og Slotte, tvunget Indvaanerne til Underkastelse og taget Gidsler og store Pengebøder af dem. Derpaa gik han tilbage over den frosne Elb og forenede sig med Grev Albert, som endnu beleirede Hamborg.

Den forvovne bandlyste Bisp havde trodset ethvert Angreb og befæstet Staden saaledes, at den syntes uindtagelig. Kongens Harme var stegen til det Høieste, og han svor høit og dyrt, med Ild, Hunger og Sværd at gjøre en frygtelig Ende paa Staden, hvis den ikke overgav sig. Ved Egeskoven, hvor siden den nye Stad blev bygget, anlagde han strax en ny Befæstning, og paa den anden Side af Byen ved Skibsbakken havde Grev Albert en stærk Skandse. Elben var spærret med Pæle og Jernkjæder, og saaledes al Tilførsel saavel tillands som tilvands forhindret. Alle Landsbyer rundt om Byen havde Kongen derhos uden Skaansel ladet brænde, og nu angreb han Byen med al Magt, med Armbøsser og Blider, med Pile, Ild og gloende Stene.

Kongens Forbittrelse og den langvarige Beleiring havde gjort Krigerne vilde og grusomme. En Dag holdt Kongen paa sin hvide Hingst i Leiren ved Schlaten; rundt om ham lød Beleirernes vilde Angrebsskrig, og han stod i Begreb med at give Befaling til en stor almindelig Storm; ingen Fredsforslag eller Underhandlinger vilde han høre; da bragte Grev Albert ham det Budskab, at den ængstede By havde overgivet sig paa Naade og Unaade, men at Bisp Valdemar atter havde undveget Kongens Harme ved Flugten.

Forbittret over Bispens Flugt, befalede Kongen strax Ridder Ivar Glug at rykke ind i den overgivne By for at besætte den. „Gjør nogen sig opsætsig, saa hug ned!“ — bød han — „de har ingen Skaansel fortjent af mig, de Forrædere!“

„Men, Herre Konge!“ — indvendte Grev Albert — „betænk i Eders billige Vrede“ — —

„Her er Intet at betænke“ — afbrød Kongen ham i frygtelig Harme — „havde I betænkt Jer kortere, Grev Albert! og lagt Staden i Aske, før jeg saae den, skulde den fordømte Bisp nu været begraven under dens Gruus.“

Grev Albert taug og harmede sig over den ufortjente Dadel.

Ivar Glug havde for sin Kjækhed og Iver under Beleiringen faaet Tilladelse af Kongen til at bære en sølvblaa Løve i sit Skjold; med dette hæderlige Vaabenmærke paa Armen iilte han nu bort uden Ophold for at besætte Staden. „Ridderen af den blaae Løve skal I lystre“ — bød Kongen det bortdragende Mandskab. Men mange af de vildeste Krigere havde seet Kongens Vrede og hørt hans Ord, at Byen ingen Skaansel fortjente; disse fulgte uden Tilladelse med den unge ivrige Befalingsmand til Staden, i Haab om at faae Leilighed til at gjøre Bytte. Under saadanne Omstændigheder var det ikke muligt for den uerfarne Ridder Glug at tæmme Krigernes Vildhed og forhindre alle Uordener ved Stadens Besættelse.

Kongen agtede endnu inden Midnat at bryde op med Leiren; han havde dertil uddeelt de nødvendige Befalinger, og tilladt Krigerne efter den langvarige Anstrengelse at forlyste sig i Leiren med Øl og Mjød. Selv var han mørk og forstemt over Bisp Valdemars Flugt. En halv Time før Midnat holdt han reiseklædt paa sin Ganger ved Leirens Udkant tæt ved Elben, paa det Sted, hvor man havde ophugget Isen for at vande Hestene. Det var en klar Maaneskinsnat; han hørte hæslige vilde Skrig i Leiren under Tummelen med det almindelige Opbrud, men holdt det for nogle berusede Krigeres Glædesskrig og agtede ikke derpaa; men nu kom de gjennemtrængende Skrig nærmere, og han saae en Flok Qvinder komme hylende og jamrende fra Leiren, med flyvende Haar og sønderrevne Klæder; de fore ham med vilde Fortvivlelsensskrig forbi og nedbade Himlens Forbandelse over ham og alle Danske, idet nogle styrtede sig i Floden og bortreves øieblikkelig af Strømmen under Isen, andre sank døde til Jor=

den af de Saar, de selv havde givet sig, og de øvrige flyede med uafbrudt Jamren til Staden.

Kongen lod strax Grev Albert og flere Høvdinge kalde og lod iilsomst redde de Ulykkelige, der endnu kunde eller vilde reddes.

„Hvad er det? hvad er skeet?“ spurgte Valdemar med Gru og anede Ulykken. Med Harme og Afsky berettede Grev Albert, hvad han selv først i samme Øieblik havde erfaret, at en Flok Krigere uden Tilladelse havde fulgt Besætningen til Staden, hvor de i deres Vildhed og Overmod, førend Befalingsmanden kunde forhindre det, havde yppet Klammerie og dræbt nogle Borgere, ja endogsaa slæbt Børn ud af Husene og myrdet dem, hvorpaa de vare vendte tilbage til Leiren i Mørkningen med en Hob unge Koner og Jomfruer, som de i Drukkenskab havde behandlet med barbarisk Vildhed og Tøilesløshed.

Da Kongen hørte dette, blev han saa hvid i sit Ansigt som en Dødning. „De Uhyrer!“ — raabte han — „Død og Fordømmelse! det skal de betale — ingen Time skal de leve — afsted, Albert! lad Dødsdommen fuldbyrde. Enhver Kriger, som saaledes har vanæret det danske Navn, skal øieblikkelig nedhugges og udryddes af Jorden. — Skynd dig!“

Taus vendte Grev Albert sin Stridshingst, og det skedte som Kongen havde budet.

Medens den bratte Blóddom fuldbyrdedes i Leiren, sad Kongen taus og stille paa sin Ganger med dyb Smerte i det strenge Aasyn. Han saae hvor fredelig Maanen speilede sig i Elben, hvor nys de ulykkelige Qvinder vare bortrevne; han saae hvor rolig den store stjernefulde Himmel hvælvede sig over den øde hærgede Egn, hvor de grueliga Spor af alle Krigens Ulykker og Rædsler omgave ham. „Dagmar! fromme Dagmar!“ — sukkede han — „græder du over mig hist i din rolige Himmel? havde du ikke bedet for den forvorpne Bisp, havde megen Jammer kunnet være undgaaet.“ Han hørte de fjerne dæmpede Dødsskrig og slog det mørke Øie til Jorden. Saaledes sad han endnu taus og tankefuld paa Hesten, da Grev Albert standsede sin sorte Hingst ved hans Side.

„Eders Villie er udført, Herre Konge!“ — sagde den alvorlige Feltherre — „vi har nu ingen Barnemorder eller Qvindeskjænder meer i Hæren. De skreg paa Skriftemaal og Sacrament. — Jeg gav dem Frist til et Fadervor; dermed kunde de vel nøies.“

Med Deeltagelse saae den mørke ridderlige Herre det dybe Mismod i Kongens Aasyn og glemte sin Fortrydelse over det haarde, ubillige Ord, Kongen den Dag havde sagt til ham: „Hvi saa nedslagen, min ædle Konge!“ — sagde han — „skeet er skeet. Ingen skal nu sige Eder paa, at I ikke holder streng Mandstugt.“

„Ja bag efter, naar Ulykken er skeet“ — svarede Kongen — „naar Synet af min Harme først har gjort Mennesker til Djævle og glubende Udyr. Hine Qvinders Skrig og Forbandelser vil jeg høre i min sidste Time.“

„De ere hevnede!“ — sagde Albert — „den Skamplet paa vor Ridderære er aftvættet med Blod.“

„Men det Blod kunde være sparet“ — svarede Kongen heftig — „hiin Skamplet skulde aldrig have besudlet min Krigerære, havde jeg havt Venner, som min Fader havde dem. Havde en Axel eller en Esbern staaet mig nær, da jeg, i min Vrede over den fordømte Bisps Flugt, glemte at lyse Fred over de Overvundne — de havde visselig erindret mig kraftig derom og ikke frygtet et vredt Ord af deres Konge.“

„Frygt var det ikke, som bandt min Tunge“ — sagde Grev Albert, dybt krænket i det stolte Hjerte — „Harme var det, billig Harme over ubillig Dadel — jeg frygter Ingen, min kongelige Frænde! og jeg agter kun Faa saa høit, at de kan fornærme mig! det kan Ingen i Verden som I — men I er min Konge, og jeg tier.“

„Det skal du ikke, min kjække Albert!“ — sagde Kongen og rakte ham Haanden — „tal mig kun saaledes til, saa jeg kan see, jeg har Mænd og Venner om mig. Gud forlade os begge hvad her idag er skeet! vi baade kunde og burde have hindret det.“

Derpaa sporede Kongen sin Hingst, og Grev Albert fulgte ham til Opbrud med Hæren.

Mindesang om Kong Frederik den Sjette.

(Til Folkesangstonen: „Dronning Dagmar ligger i Ribe syg.“)

Paa sin Liigseng ligger Kong Frederik hvid.
Fra Vuggen var hans Puder haarde.
Dansken ham glemmer ret ingen Tid,
Velsignet hans Navn skal vorde.
Ak! for Kongen ringe Danmarks Klokker.

Var ham Kronen tung, blev ej Hjertet haardt.
Gud saae hvad Sorg han maatte døje:
Skuffed ham Lykken, veeg Glæden bort,
Det skulde hans Sjæl ej bøje.
Nu for Kongen ringe Danmarks Klokker.

Han var Dansk, som Danrigets bedste Mand,
Og Retsinds Krone har han baaret.
Jævn var hans Tale, og Tanken sand,
Og Sindet saa lyst som Haaret.
Nu for Kongen ringe Danmarks Klokker.

Han var mild. Han stod ved sin Faders Haand
I Folkets arnebundne Dage;
Mildelig løste han Bondens Baand
Og rørtes ved Negerens Klage.
Nu for Kongen sørge frie Mænds Sønner.

Han var fød og baaren til Kroner to;
Den ene skulde han kun bære.
Lykken var ham falsk; men hans Folk var tro;
Og gammel blev han med Ære.
Nu for Kongen sørge Danmarks Sønner.

Han var fast. Han standed i Keisersal;
Ret aldrig Dansken skal det glemme —
Danrigets dejligste Vang og Dal
Han værned med mandig Stemme.
Nu for Kongen sørger Danmarks Hjerte.

Han var viis. Han satte til Folket Liid:
Han saae hvor Kræfter laae i Dvale;
Tungebaand leed han ret ingen Tid,
Om Lov bød han Folket tale.
Nu for Kongen sørger Folkets Hjerte.

Sjette Frederik havde os Alle kjær;
Ham skinned Kjærlighed af Øie.
Fattigmand traadte hans Trone nær,
Gud glæde hans Sjæl i det Høie!
For vor Fader ringe Danmarks Klokker.

Johan Ludvig Heiberg.

Født i Kjøbenhavn den 14. December 1792. Hans Fader var den bekjendte Translatør Heiberg. Da denne formedelst Presseforseelser blev landsforviist i Begyndelsen af 1800, blev hans otteaarige Søn overgivet hans fortrolige Ven Rahbek, for at opdrages af ham og hans Hustru. Men disse fortræffelige Mennesker vare just ikke store Mestere i Opdragelseskonsten, og da han havde været to Aar paa Bakkehuset, kom han til en Faster i Kjøbenhavn, hvor han ligeledes tilbragte et Par Aar. Hans Moder levede imidlertid paa en Gaard i Sorø-Egnen. Men efter at Ægteskabet med hendes landsforviste Mand var bleven hævet, giftede hun sig anden Gang med en svensk Baron Ehrensværd, der var compromitteret ved Kong Gustav den Tredies Mord og derfor levede i Kjøbenhavn under Navn af Gyllembourg Nu kom Sønnen tilbage i sin Moders og Stedfaders Hus. Saaledes blev den Lykke, bestandig at leve imellem aandrige og velopdragne Mennesker og i det dannede og højere Selskab, vor Heiberg til Del allerede fra hans tidligste Alder. Thi Translatør Heiberg havde altid seet hos sig Hovedstadens bedste Hoveder, ligesom og endel franske Diplomater;

hos Rahbek paa Bakkehuset indfandt sig jevnlig alle større eller mindre Notabiliteter af den æsthetiske Kreds, og hans Stedfaders Hus blev ogsaa stadigen besøgt af de mest dannede og tildels fornæmme Personer, hvoriblant mange Svenske. Hertil kom, at han hele Tiden nød en omhyggelig privat Undervisning, saa at han ikke alene havde god Vejledning til at forberede sig til Examen Artium, men ogsaa al mulig Lejlighed til ellers i alle Retninger at uddanne sine ypperlige Naturgaver. Han tog sin Studenter-Examen 1809, og baade ved denne og Aaret efter ved den filosofiske Examen stod han sig særdeles godt.

I 1811 gjorde han en Rejse til Stockholm, hvor han opholdt sig i 3 Maaneder og levede i den gode og elegante Selskabskreds. Efter sin Hjemkomst studerede han et Par Aar Medicin; men Poesi og Æsthetik beskjeftigede ham dog mest, indtil han 1817 tog den filosofiske Doctorgrad. Aar 1814 udkom hans „Marionettheater" (indeholdende Pottemager Walter og Don Juan), og 3 Aar senere det romantiske Skuespil „Dristig vovet halv er vundet", samt Komedien „Julespøg og Nytaarsløier". Skjønt allerede i disse Arbejder Heibergs medfødte Vittighed og Anlæg som komisk og dramatisk Forfatter tydeligen og afgjørende viste sig, saa var dog en romantisk Lyrik endnu det Fremherskende, men denne hører og saa væsentlig til hans poetiske Natur, at den mere eller mindre findes i alle hans Digterværker. Hans Bekjendtskab med Øhlenschlæger og H. C. Ørsted kunde naturligvis ikke andet end være gavnligt for ham; og selv hans langt hyppigere Omgang med Baggesen, baade i den bekjendte Fru Frideriche Bruhns og i hans Moders, Enken Gyllembourgs, Hus, havde kun en skærpende, ikke nogen indskrænkende eller formynderagtig Indflydelse paa ham. Thi Heiberg er en aldeles selvstændig og ejendommelig Aand, der i Grunden er meget forskjellig fra Baggesen; ja selv deres Maade at beherske og behandle Sproget paa, hvor mesterligt de end begge gjøre det, er meget forskjellig. Ogsaa har Heibergs grundige Studium af og fortrolige Bekjendtskab med den italienske og spanske Poesi, især med Calderon, ikke i mindste Maade gjort ham mindre national, men vel i mange Henseender havt gavnlig Virkning paa den danske Digtekonst, da han aldrig har været nogen blind eller slavisk Efterligner af det Fremmede, men altid en forstandig, smagfuld og konstdygtig Indfører af Saameget deraf, som hos os lod sig anvende, hvad enten det angik det poetiske Indhold eller Formen.

Heiberg var endnu bestandig uenig med sig selv om, hvilken Livsbane han skulde vælge, fordi han med Interesse og Held havde beskjeftiget sig med saa Meget: med Naturhistorie, med Mathematik, (hvori vor geniale Fysiker Ørsted havde underviist ham), med Medicin (han havde været Lærling paa Frederiks Hospital), med fremmede Sprog og med Digtekonsten, saa at han endnu i sit 27 Aar ikke vidste, om han skulde være Poet eller Æsthetiker, Læge eller Naturforsker, Diplomat eller Landmaaler. Heldigvis fik han 1817 offentlig Understøttelse til en Udenlandsreise og gik nu til Paris, hvor han, med Undtagelse af et kort Besøg i London og Hjemrejsen igjennem Tydskland, boede hos sin Fader, som, siden han forlod Danmark, altid havde levet i Frankrig. Hans Ophold her var meget lærerigt, baade ved hans Omgang med mange udmærkede Mænd og formedelst hans Studier, nemlig af den franske dramatiske Litteratur og af Musik, hvilken sidste han drev saa ivrig, at han endog i en økonomisk Forlegenhed kunde give Information i Guitarrespil.

I 1822 forlod han Paris for at gaa til Kiel, hvor han var bleven ansat som Lector i Dansk Sprog og Litteratur. Som Frugter af denne Embedsstilling ere hans „Formenlehre der dänischen Sprache" og hans „Nordische Mythologie" at ansee. Iøvrigt følte han sig utilfreds i Kiel og blev der kun 3 Aar. Men i denne Tid fik han engang hos en Ven Hegels Encyclopædi til Laans, og, skjønt det kun var enkelte Steder i denne, som han rigtigt kunde forstaa og som sloge an i hans Bevidsthed, fængslede Bogen ham dog stærkt. Paa samme Tid førte et privat Anliggende ham til Berlin 1824. Her blev han nu to Maaneder, uafladelig arbejdende paa at trænge ind i Hegels System. Men han forlod Berlin uden at han havde formaaet at opdage dets egentlige Kjærne. Dette lykkedes ham dog snart efter, medens han paa sin Hjemrejse opholdt sig

6 Uger i Hamborg, uophørlig sysselsat med Hegels Filosofi. „Det traf sig," fortæller han selv, „da jeg en Dag sad grublende paa mit Værelse i Vertshuset „Der König von England", med Hegel paa mit Bord og i mine Tanker, og paa samme Tid lyttede til de skjønne Psalmetoner, der lød ned til mig fra Petri Kirkes Sangværk, at jeg pludselig, paa en Maade, som jeg aldrig før eller siden har oplevet, blev greben af et momentant indvortes Syn, der med eet oplyste min Grublens hele Region for mig, og vakte i mig den mig hidtil skjulte Centraltanke. Fra dette Dieblik af var Systemet i sine store Omrids mig klart, og jeg var fuldkommen overtydet om, at jeg i det mindste havde opfattet det i dets inderste Kjerne. Jeg kan med Sandhed sige, at hiint forunderlige Moment noget nær var den vigtigste Epoke i mit Liv; thi det gav mig en Ro, en Sikkerhed, en Selvbevidsthed, som jeg aldrig tilforn havde kjendt." Endnu samme Aar udgav han sin Afhandling „Om den menneskelige Frihed", det første danske Skrift, der indførte de Hegelske Ideer i vor Litteratur; og siden den Tid har han ved alle Lejligheder søgt at oplyse sine Landsmænd om denne Lære og at give dem Smag for dens Frugter.

I Aaret 1825 rejste han til Kjøbenhavn. Her fattede han den Beslutning at prøve paa, om den franske Vaudeville lod sig nationalisere og opføre paa det danske Theater. Det første Forsøg, med Kong Salomon og Jørgen Hattemager, lykkedes over al Forventning. Han tog nu sin Afsked som Lector ved Kieler Universitet, og opoffrede sig ganske for sin ny Digtervirksomhed. I Løbet af et Par Aar udkom Aprilsnarrene, Recensenten og Dyret, Et Eventyr i Rosenborg Have, og De Uadskillelige, foruden hans Afhandling „Om Vaudevillen som dramatisk Digtart". Denne ny Digtart altsaa, Vaudevillen, var saaledes af Heiberg, ikke indført som en Oversættelse eller et Laan, men frembragt og grundfæstet som et nationalt Skuespil og et selvstændigt dansk Drama, og han har siden den Tid vedblevet at levere ny Vaudeviller. Han søgte nu tillige Lejlighed til regelmæssig og vedholdende at virke paa Publikums poetiske Dom og dets Smag i Almindelighed, og udgav til den Ende i Aarene 1827 og 28 Kjøbenhavns flyvende Post, hvilken ogsaa senere, skjønt med Afbrydelser, er bleven fortsat og tilsidst afløst af hans „Intelligentsblade". I Slutningen af 1828 udkom det nationale Skuespil Elverhøi, der maaske endnu mere end hans Vaudeviller vandt Publikums begejstrede Bifald. Men for Eventyr-Komedien, hvilken han senere forsøgte at indføre paa Theatret som en ny Art Drama, har han ikke formaaet at vinde det store Publikums Yndest. I 1829 blev han ansat som Kongelig Theaterdigter og Oversætter, erholdt desuden Karakter af Professor og følgende Aar Docentposten i Logik, Æsthetik og Dansk Litteratur ved den nyoprettede Kongelige Militær-Højskole, hvilken Lærerpost han forestod indtil 1836. Hans Udgivelse af en ikke ringe Mængde, tildels meget gode, Noveller og Fortællinger kan her kun nævnes, da vi ikke veed, om og hvor megen Del han har havt i deres Affattelse. I Aaret 1831 ægtede han den Kongelige Skuespillerinde, Jomfru Pätges, der alt dengang, uagtet sin Ungdom, erkjendtes for at være en af Theatrets udmærkede Konstnerinder, og nu i lang Tid har været anseet for Kjøbenhavns talentfuldeste og correcteste Skuespillerinde. Siden 1850 har han været eneste Direktor for det Kgl. Theater.

Næst Ohlenschlæger og Grundtvig har ingen af de senere Skribenter havt saa stor en Indflydelse paa Nationens Aandsretning som Heiberg; men Hensyn til Rummet tillader os ligesaa lidt at levere nogen fuldstændigere Kritik over ham som over de tidligere Forfattere, og vi maa derfor indskrænke os til et Par Bemærkninger. Der er to Ting, som fremfor andre gjøre Heiberg vigtig i den danske Litteratur. Det er, at han er Komediens Gjenføder og Smagens Vogter, og begge Dele trængte vi til. Siden Holbergs Tid havde vi vel havt enkelte nationale Komedier, men ingen Komediedigter, der kunde yde Theatret og Publikum en tilstrækkelig, baade sund og behagelig, Næring. Man havde derfor hjulpet sig med Oversættelser, for det meste franske Stykker. Men hvor ypperligt det Fremmede end kan være til Afvexling og Forfriskning, og i det Hele som Tilgift der, hvor det nationale aandelige Liv alt existerer og trives; saa kan det

Fremmede alene dog aldrig i Grunden eller i Længden styrke og glæde en Nation. Det var derfor en Lykke at Heiberg kom og gjenfødte den nationale Komedie, og at han udførte dette ikke ved at repetere den Holbergske, men, benyttende Konstens Fremskridt og følgende Tidens forandrede Smag, indførte det ny Drama, som han i Paris var bleven bekjendt med, hvor Musikken undertiden træder i Dialogens Sted. Uagtet Vaudevillen væsenligen adskiller sig fra den egentlige, Holbergske, Komedie, ved at være mere et Situations- eller Intrigue- end et Karakterstykke; saa følger det dog af sig selv, at ligesom der maa Situationer til for at give Karakteren Lejlighed til at udvikle eller dog at vise sig (hvor Situationerne ikke naturligen komme af sig selv, som f. E. i „Erasmus Montanus“ maa Intriguen skabe dem, som f. E. i „Den Stundesløse“), saaledes interessere Situationerne os især, fordi de vise, hvorledes Menneskene i Almindelighed tee sig i disse, og hvorledes de, saa at sige, modtage og behandle Situationerne, altsaa Skjæbnens Tilskikkelser, og hermed er da Overgangen aabnet fra Vaudevillen til de andre dramatiske Digtarter, hvilken Overgang Heiberg, som vi have seet, ingenlunde har ladet ubenyttet. — Den nationale Tragedie derimod, som var født ved Ewald og næret ved Samsøe, var ved Ohlenschlæger kommen til fuldt og frodigt Liv. Og da Ohlenschlæger i høj Grad havde vakt den nationale Følelse, saa vilde denne let have kunnet udarte til en ensidig Selvbeskuelse og Selvtilfredshed, hvis ikke Heiberg, som Vogter over den gode Smag, der netop er en Fjende af al Ensidighed og Overdrivelse, havde holdt Nationen vaagen for den øvrige Verden. Det er naturligt, at Smagen, uden hvilken det Skjønne ikke kan erkjendes og nydes, maatte faa sin værdige Tolk hos den samme Nation, af hvis Skjød Skjønhedens Ypperstepræst her paa Jorden, Thorvaldsen, udgik, og, da Smagen ikke er skabende, men ordnende og dannende, maa vi finde det i sin Orden, at Den, som er bleven dens dygtigste og heldigste Talsmand, er en vittig Komiker, og ikke en begejstret Tragiker; thi Tragedien indpoder, nærer, styrker og udvikler Det i os, som skal være og leve, medens Komedien bortskærer og udsondrer Det fra os, som ikke skal være, som forhindrer og forstyrrer Aandens Liv.

Vaaren og Freden.

Held os! Den Gamle med riimfrosne Lokker,
Vinteren, flyer:
Vaaren, bekrandset med himmelblaae Klokker,
Livet fornyer.
Kampen var haard, men den Freden mon bringe;
Seiren skal klinge,
Løftet paa Tonernes mægtige Vinge
Høit mod de purpurne Skyer.

Digteren, vakt af de første Violers
Yndige Blad,
Aabner sin Barm for de himmelske Straalers
Qvægende Bad,
Bryder sin Larve med Sommerfuglvrimlen,
Flagrer mod Himlen
Over Corollernes [1]) hilsende Stimlen,
Vinget, foryngет og glad.

---

[1]) Blomsterkronernes.

Ind under Bøgenes grønnende Kroner,
Salig i Aand,
Vandrer han hen over Skov=Anemoner,
Lyren i Haand.
Bogfinkens Qviddren hans Læber indvier;
Og naar den tier,
Hilser han Vaaren med Vaarmelodier,
Løsnet af Vinterens Baand.

Vinterens Sorger og Glæder nu dølger
Glemselens Flor.
Flora kun vinker ham nu, og han følger
Glad hendes Spor.
Vintren er flygtet, og Striden herneden,
Bort fra det Eden,
Hvor hendes Smaa om et Alter for Freden
Samles i duftende Chor.

Derfor om Vaaren og Freden hans Sange
Gienlyde nu.
Fiendskab, hiin sorte, kun fostret i lange
Nætter med Gru,
Flye med den flygtende Vinter mod Polen!
Varmen af Solen
Udklækker Hierternes Blomst med Violen,
Fred i vor Sang og vor Hu.

Nympher og Fauner ved Lyren han atter
Samler om den;
Hellige Taarer, begeistrede Latter
Vækker han end.
Satyren bringer ham vingede Pile,
Gyldne, der smile;
See, hvor de flyve, og naae, hvor de ile,
Himlen og Jorden igien!

Saares der Nogen, da huske han, Striden
Blot er en Fest,
Smile ved Saaret, og drage fra Siden.
Sadle sin Hest!
Thi har vi Fred, kun i krigerske Leire
Bør vi den feire;
Stedse Turnering og festlige Seire
Freden forherliged bedst.

Du, som har Aarstiden vakt af sin Dvale,
Høit paa din Gang,
Hersker af Solen, og Drot af Castale,
Smiil til min Sang!
Nær i mit Hierte den Flamme, du tænder!
Lær mine Hænder
Dobbelte Greb i din Streng, naar den sender
Pilens og Tonernes Klang!

Amor hos Bacchus.

Bacchus.

Tys! Hvo banker paa Døren? Hvad seer jeg! Amor sig nærmer
Hid til min Arne? O vær hilset, uventede Giæst!

Amor.

Ikke jeg kommer som Giæst; jeg har mig i Skoven forvildet,
Da jeg til Tartarus nys søgte den eensomme Sti.
Men da sprang der en Tiger af Busken frem, jeg den fulgte
Hid til din Hytte, som smukt dannes af Rankernes Løv;
Og jeg hørte den jublende Larm. Da traadte jeg ind her.
Led, Dionysos, mig ud, viis mig til Tartarus Vei!

Bacchus.

Lille, hvordan forstaaer jeg dig? Siig, hvad vil du hos Pluton?

Amor.

Lethes qvægende Flod søger mit brændende Blik.

Bacchus.

Kiære, hvad vil du ved den?

Amor.

Ak, jeg vil drikke dens Bølge!

Bacchus.

Siig mig, spøger du, Barn?

Amor.

Nei, jeg er tørstig og heed.

Bacchus.

Nu, saa gaae til Najaden, forlang et Bæger af Kilden.

Amor.

Nei, det rindende Vand kan ikke lædske min Tørst.
Lethes rolige Flod kan ene dæmpe min Flamme.
Før mig til Bølgen, thi stærkt trænger min Læbe dertil.

Bacchus.

Siden du vil det, velan, saa skal jeg vise dig Veien.
Men den er lang; du her hvile forinden dig ud,
Thi du er træt og mat. Kom! Sæt dig lidt under Ranken,
Mens den brusende Viin styrker din synkende Kraft.

Amor.

Giv mig Crateren!

Bacchus.

Der! — Du Arme, du ryster paa Haanden!

Amor.

Tak! Det smagte mig godt.

Bacchus.

Drik da lidt mere deraf!
Iler, Mænader! herhid, og dækker Bordet i Skyggen,
Krandser Pocalen med Løv, fylder den saa til dens Rand
Med den herligste Saft, som Druens Purpur har ydet!
Kom, og giør Løier, Silen! Følger, Satyrer, med ham!
Skynd dig, du Faun, til Pan, og bed om at laane hans Fløite,
Kom tilbage med den, blæs os et Stykke derpaa.
Alt skal forherlige Festen til Ære for Amor, thi aldrig
Før den vingede Gud har Dionysos besøgt. —
Men hvor har du din Bue? Hvor er dit Kogger? Du pleier
Ei dig at skille ved dem, kiender jeg ellers dig ret.

Amor.

Ak, det er sandt! Jeg glemte dem før hos min Moder i Gnidus;
Paa en Cypres jeg dem hang bort, thi de tyngede mig.

Bacchus.

Drik, og vær lystig, mit Barn! Imorgen vi vandre til Lethe.
Glem den kommende Dag, glem den forgangne inat!

Amor.

Herligt qvæger mig Druen, jeg har ei drukket den forhen;
Thi Ambrosia kun nød jeg og Nectar tilforn,
Eller den smeltende Honning, naar tidt jeg fanged i Haven
Mangen surrende Bi, røvende Sækken fra den.
Men jo sødere Næring, desmeer kun voxte min Flamme.
Dog, o Bacchus, din Saft gyder ei Olie til.
Nei, den styrker mit Mod, og hæver Kraften, som synker;
I det Fierne jeg seer Haabet at vinke paany.
Hvor forunderligt! Før, naar i Skovens Mørke jeg lytted
Til de Toner, som Pan lokked af Rørene frem,
Blev jeg bedrøvet tilmode, jeg sukkede mere, jeg følte
Hiertet at banke, jeg græd, uden at vide hvorfor;
Dog, nu hører jeg gierne din Faun at spille paa Syrinx,
Munter og lystig mig er bleven den sorgfulde Klang.
See, hvor Mænaderne dandse dertil, og Satyrerne springe;
Op! jeg blander mig selv med i den festlige Dands.
Venter! Krandser mig først med Vedbendranker og Viinløv.
Ordner jer! følger mig! Nu Amor skal føre jert Chor.
Giv mig Pocalen i Haand: Jeg efter Tacten bespræнger
Jer med dens hellige Saft. Fylder den atter engang!

Rask afsted! Nu op og nu ned! Nu cirklende Runddands!
Evoë! Evoë! Hil Druernes mægtige Gud!

Bacchus.

Stakkels Lille! Han er ei vant til at lyde min Thyrsus;
Hurtig den virker paa ham. See kun, hvor lystig han er!
See, hvor han dandser, og svinger sig rundt, og nipper af Bægret!
Dog, nu standser han. Træt har ham Bevægelsen giort,
Thi han sætter sig; alt hans Øielaage sig lukke;
Langsomt synker han ned i det beduggede Græs.
Stille! Han sover! Nu, rører jer ei! Tys! Løfter ham sagte
Op paa Æslet! — Silen, bliv ikke vred for saa lidt!
Selv du efter kan løbe, kan holde dit Æsel i Halen,
Saa er du sikker, at ei Dyret skal rende sin Vei.
Tager nu Vedbendkrandsen af Barnets Hoved, og dypper
Den i Vinen, og vaad slynger forsigtig den om
Begge hans Tindinger og de guldguult bølgende Lokker!
Pidsker paa Æslet! Afsted! Ordner jer, følger med mig!
Hen til Gnidus vi gaae, og søge Cypressen i Lunden,
Hvor han sin Bue har hængt. Sagte vi lægge ham der
Under de skyggende Grene; derpaa vi forlade ham Alle.
Naar han da vaagner, og seer Buen at hænge paa Qvist
Med det skinnende Kogger, da vil han troe, at han drømte
Hele sit Ophold hos mig; eller han tænker maaskee,
At ved Lethe han var; men naar han Krandsen har fundet,
Siger han: „Morpheus ei bandt, eller Pluton, en slig.
Drømte jeg, hvordan blev da et virkeligt Foster af Drømmen?
Var jeg ved Lethe, da var jeg ved en Lethe, som ei
Slukker Hierternes Brand, men lindrer Smerten, og giver
Mod til at taale paany stærkere blussende Glød." —
Ak, hvor vilde den Arme, ifald hans Lue var slukket
Ved Forglemmelsens Flod, vaagne bedrøvet og tom!
Dog nu vil, naar Søvnen er endt, han trøste sig over,
At han gienkiender sig selv. Hvo som har Kiærlighed følt,
Vil sin Livstid heller af haabløs Flamme fortæres,
End een eneste Dag leve med Sundhed og fri.

Scener af Aprilsnarrene.

(Skuepladsen forestiller Skolestuen. I Forgrunden tilhøire et Claveer, tilvenstre et Bord med et Tæppe over, hvorpaa staaer et Skrivertøi. I Baggrunden et stort Skab. Midt i Stuen et Bord med Kaffetøi paa.)

Fru Bittermandel, Bestyrerinde af et Pige-Institut. Frøken Trumfmeier, Lærerinde. Trine Rar, Elev. Tennemann, en svensk Dandsemester. Simon, en tydsk Avanturier. Vinke, Friseur. Fugtel, Barbeersvend.

Fruen. Siden jeg nu har den Lykke at see Dem samlede her, mine Herrer, saa sig mig, om jeg ogsaa tør regne paa at De Alle

holde Ord i Aften. De synger dog deres Arie, Herr Simon, den om de to Tanter?

Simon. Na, den italienske, nu veed jeg hvad De mener. (Han synger paa Mel. af Di tanti palpiti, di tante pene.) „Din Tante Tæl til ti, din Tante Lene!" — Ja min Seel skal jeg synge den.

Fruen (til Fugtel). Og De?

Fugtel. Jeg udfører min Fløite-Concert i ethvert Tilfælde. Men jeg har tillige det bedste Haab om at faae den lille Kink med, De veed nok, en Søn af Vaagekonen paa almindelig Hospital. Det er et ualmindeligt Talent. Naar De faaer ham at høre ved Guitaren, naar han synger: Gid du var min og det Smilendes Haab og Luk op for den lille Person, saa skal De forundre Dem; han synger nogle allerkjæreste Arier. Og saa bringer jeg to af mine Colleger med, to Studiosusser Chirurgiæ, hvoraf den ene spiller Violin, og den anden Contrabas.

Fruen. Og saa spiller De for os ved Ballet, ikke sandt?

Fugtel. Vi skiftes, Frue, vi skiftes, for at vi Alle kan faae dandset. De skal ikke komme i Forlegenhed. Hvad Kink angaaer, han dandser ikke, han spiller med Fornøielse hele Natten sin Violin.

Fruen. Nei det er jo Synd for det stakkels Menneske, han maa tilsidst falde i Søvn derover.

Simon. Ei was! han er jo en Søn af en Vaagekone, so maa han min Seel kunne staae sig.

Fruen. Ja det siger De nu for Spøg.

Simon. Nei min Seel om ich ger. Veed De ikke nok, at Alting er arvelig. En Søn af en Bonde bestemmer sig gemeenlig til Ackerbrug, og bliver Bonde; en Søn af en Greve bliver gemeenlig en Greve, og en Søn af en Vaagekone er gemeenlig meget fix og aarvaagen.

Tennemann. Forøvrigt skal jeg arrangere den hele Balen, og sjelf spela Violen, om det skulde gjøres behov.

Vinke. Hvad mig angaaer, saa tør jeg ikke paatage mig Andet end at bringe Damernes Coiffure i Orden, ifald Nogen skulde behøve min Tjeneste. Jeg skal bringe nogle Flasker Ole Colonne med.

Fugtel. Og jeg skal i Morgen tidlig barbere alle Herrerne, inden de gaae herfra.

Fruen. Er det ikke, som jeg siger? Med saadanne Venner har man ingen Nød.

(Zierlich, Lærer i Institutet, kommer hurtigt ind, og tager sin Kjole ud af Skabet, og trækker den paa.)

Zierlich. Gesvindt, lad mig faae min Kjole! Madam Rar er ved Døren, jeg saae hende gaae over Gaarden.

Fruen. Hvor har De tømt Kurven?

Zierlich. I Forstuen, for Hastværks Skyld. Jeg har væltet det hele Overflødigheds-Horn ud paa Gulvet, derfra kan vi let faae transporteret det hen i Kjøkkenet.

(Madam Rar, Frugt- og Vildthandlerske, kommer ind.)

Madam Rar. God Dag, gode Frue, god Dag! og tusind Lykønskninger til deres gode Geburtsdag.

Fruen. Jeg er ganske skamfuld over alle de gode Sager, De har sendt mig.

Madame Rar. O Bagatel! det er ikke værdt at tale om. — God Dag, Trine!

Trine. God Dag, lille Moder!

Madame Rar. Nu hvorledes skikker Trine sig, min gode Fru Bittermandel?

Fruen. Vel nok, Madam Rar, det er saamæn den flittigste og artigste Elev vi har i Institutet. Med hende vil De nok blive fornøiet, hun gjør en ypperlig Fremgang.

Madam Rar. Ja Gud give det! Det er saamæn en svær Byrde at opdrage saadant et Pigebarn, og et stort Ansvar for Gud og Mennesker.

Frøkenen. Vi ere meget tilfredse med hende.

Zierlich. Udmærket godt med Kryds.

Tennemann. Ja Kors! Mamsellen er mycket bra i sine Ting.

Madam Rar. Jeg takker Gud daglig paa mine Knæe, fordi jeg har faaet hende paa et godt Sted og vel ud af Huset. Jeg har saa meget at tage vare paa hjemme i min Boutik, at jeg umulig kunde holde Øie med hende. Der er nu denne forbandede Dreng, denne bersens Hans Mortensen, som vil lege Kjæreste med hende, og render efter hende allevegne. Jeg beder Dem fremfor Alt, Frue, at passe vel paa at han ikke kommer her.

Fruen. Gud bevares!

Frøkenen. Nei det kan De være rolig for.

Madame Rar. Ja for De kan troe, det er en intrigant Krabat. Han praktiserer sig ind allevegne. Om det saa var imorges, saa kom han saamæn og snusede omkring i Boutiken, og gjorde sig saa vigtig, som om han havde Statssager at forebringe, men det var ikke andet end et Paaskud for at see om Trine ikke skulde være der. Men De kan troe, jeg feiede ham ogsaa afsted, saa han fik Been at gaae paa. Og saa stjal han mig ovenikjøbet en halv Snees Borsdorffer-Æbler.

Fruen. Jeg lover Dem høit og helligt, at han skal aldrig sætte sine Been mere her. Han har saamæn ikke været her siden Juul.

Madam Rar. Ja min gode Frue, jeg stoler paa Deres Løfte, for jeg vil slet ikke at Trine skal have nogen Commers med den forbandede Dreng. Men lad os nu ikke mere tale om det. (De sætte sig om Kaffebordet.) Trine har gjort prægtige Fremskridt i Syning. Det var en kostelig Skjerm, som hun forærte mig til min Geburtsdag.

Frøkenen. Ja De maa ogsaa vide, det var et Examens-Stykke.

Madam Rar. Men uden Fortrydelse, hvoraf kom det, at jeg maatte betale fem Rigsdaler for den, da hun dog selv havde syet den? Det er saamæn ikke for de snavs Penge jeg spørger derom.....

Frøkenen. O de fem Rigsdaler! Nu veed jeg hvad De mener. Det skal jeg strax forklare Dem! Seer De, til Examenstiden har Enhver saa meget at tage vare paa, at Ingen kan faae gjort med egen Haand blot Halvparten af sit Arbeide. Det er Skik og Brug at lade fattige Piger i Byen sye Examens-Arbeiderne færdige, og saa giver man saadan En en Rigsdalers Penge derfor.

Madam Rar. Fem Rigsdalers Penge vil De nok sige.

Frøkenen. Jeg beder om Forladelse, jeg fortalte mig.

Madam Rar. Ja Gud bevares! det var saamæn ikke derfor jeg spurgte derom. De Penge ere meget vel anvendte. Men siden jeg nu engang er her, kunde jeg ikke faae at høre en lille Prøve paa Trines Fremgang i sine Videnskaber? Jeg seer, at her er baade Lærer og Lærerinde tilstede.

Zierlich. Madam! De har at befale. Lad os begynde med Geographien. Siig mig, lille Trine, hvor ligger Amsterdam?

Trine. Det er Hovedstaden i Engelland.

Zierlich. Stop!

Madam Rar. Nei det er min Tro ikke saa. Saa ulærd jeg er, saa veed jeg dog, at Amsterdam ligger i Holland, for derfra faaer man deilige hollandske Østers.

Zierlich. Ja hun vidste det meget godt; hun fortalte sig kun. Men De seer dog, hun kom det temmelig nær; thi Holland er nær ved Engelland, og desuden ende begge disse Landes Navne paa Stavelsen Land. Nu skal De see. (Til Trine). Siden du nævnede Hovedstaden i Engelland, hvad hedder den da? Nu? — Lon — Lon — Lond —

Trine. London.

Zierlich. Meget rigtig. Hvor mange Indbyggere har London?

Trine. Over fire tusinde.

Zierlich. Ja det er vist.

Madam Rar. Ja det er det min Tro ogsaa, for der skal endnu være flere Mennesker i den ene By end i Kjøbenhavn og Christianshavn tilsammen. — Men lærer hun ogsaa sin Religion?

Zierlich. Tilvisse. Lad høre, Trine: Mod hvem har Mennesket Pligter?

Trine. Mennesket har Pligter, først imod sig selv, ... for det andet .... for det andet ....

Zierlich. Ja lad os kun blive staaende ved det Første. Hvilke ere Menneskets Pligter imod sig selv?

Trine. At spise, drikke, klæde sig, erhverve Formue, holde sig reenlig og overhovedet gjøre Alt hvad som tjener til Selvopholdelsen.

Madam Rar. Det kunde hun min Tro perfekt. Men hvordan gaaer det med Sprogene?

Frøkenen. Trine, læs et Stykke Fransk for din Moder. Tag Hallagers Læsebog.

Trine (tager Bogen). Hvor skal jeg læse?

Frøkenen. Slaa op det første, det bedste Sted. Der!

Trine (læser). „Laissez la vanité." — Laissez —

Frøkenen. Laissez? lad fa — lad fa —

Trine. Lad fare.

Frøkenen. Rigtig. Videre.

Trine. La vanité —

Frøkenen. Nu hvad er vanité? Van-i-té?

Trine. Lad fare at komme Vand i Thee. (Læser.) „Donnez moi une marque" .... Giv mig en Mark.

Madam Rar. Det gaaer saamæn rask.

Frøkenen. Det er nok. Nu skal De høre, hun taler ogsaa Sproget. (Til Trine.) Marchez vous quelquefois dehors et promenez? Allons courage, ma petit mademoiselle!

Trine. Oui comça.

Frøkenen. Combien êtes vous agé?

Trine. Oui comça.

Frøkenen. Il est bien-tôt été. Voulez vous prendre avec l'institut au jardin des bêtes?

Trine. Oui comça.

Madam Rar. Det gaaer som en Kjep i et Hjul. Vel svarer hun ikke Meget ....

Fruen. Men det Lidt, hun siger, er vel anbragt.

Zierlich. Man maa netop forstaae et Sprog grundigt, for at kunne udtrykke sig deri med den fornødne Korthed.

Tennemann. Mamsellen har en ofantlig vakker Accent uti Fransyskan.

Zierlich. Det Tydske gaaer ligesaa godt. (Til Trine.) Wann sollen Sie zu Confirmation stehen?

Trine. Sechzig Jahr.

Madam Rar. Ja det kan jeg forstaae. Hun siger, naar hun bliver sexten Aar. Ja det er nu Altsammen meget godt; de Sprog kan komme hende til Nytte, naar hun skal handle og kjøbslaae med Fremmede i Boutiken. Men der er endnu en vigtig Ting tilovers, og det er Regning; ja det er saamæn det Allervigtigste for et Fruentimmer i hendes Stilling. Staaer hun sig godt i Regning?

Zierlich. Det forstaaer hun fra Grunden af. Trine, hvad er Regula de Tri?

Trine. Det er saadant Noget som: naar et Pund Kirsebær koster to Mark og otte Skilling, hvad koster saa en Parquet-Billet?

Madam Rar. Aa Snak, Barn, der er jo ikke Comedier i Kirsebærtiden.

Zierlich. Ja jeg skal have den Ære at sige Dem, hun mener en Parquet-Billet til Morskabs-Theatret paa Vesterbro.

Madam Rar. Ja det er en anden Sag. Kan hun da regne det Stykke ud?

Zierlich. Det er rigtig nok noget vidtløftigt.

Madam Rar. Ja jeg forlanger det ikke. Men jeg gad nok høre hendes Fremgang i Musik.

Frøkenen (sætter sig ved Claveret.) Kom, Trine, syng din Arie. (Synger.) „In diesen heilgen Hallen." — Naa kom nu.

Trine. Nei jeg er saa forkjølet; jeg er ganske hæs.

Madam Rar. Et lille Stykke.

Frøkenen. Det gaaer nok. (Præluderer.) Naa, hvor bliver du af?

Trine. Jeg kan virkelig ikke.

Frøkenen. Aa Snak, det gaaer nok.

Trine (gaaer bort fra Claveret, og vender sig til de Andre).

Mel. An dem schönsten Frühlingsmorgen.

1.

Nei det maae De mig forlade,
Jeg idag ei synge kan,
Ei en eneste Roulade
Jeg at gjøre var istand.
Hvis jeg skal, Mama,
Faaer jeg tralle da:
La la la la la la la.

(Frøkenen reiser sig fra Claveret.)

2.

Ja for Snue jeg Dem sværger,
Kan jeg knap en Node see.
Selv den lette Fidelberger
Vil ei gaae.

Frøkenen (corrigerende).

„Fidèle berger."

Trine.

Hvis jeg skal, Mama,
Faaer jeg tralle da:
La la la la la la la.

Madam Rar. Ja ja, naar hun ikke kan synge, saa vil vi ikke heller plage hende.

Tennemannn (tager sin Violin op af Lommen). Men sedan Mamsellen ikke er enrhumerat paa Føtterne, saa kan hun låta see sine Progresser uti Dans. Allons, à votre place. (Til Madam Rar.) Dette her er en Pas de deux, som jeg har componerat for Frøknerna Gyldenasparges, Døttrar af Excellencen Greve Gyldenasparges, som er gift med en Dotter af Baron Silverkartoffel. Det er en stor Seigneur uti Sverrige. Jeg har i många Aar varit Dansmestare hos hans Familie. Attendez; Mamsellen vil nu dansa Solo, men det er dog

en Pas de deux; jeg vil sjelf figurera deri, før at gi Madamen en Idee om Ensemblen. (Til Trine.) Eh bien, commencez.

(Under denne Replik flyttes Kaffebordet hen i Baggrunden paa høire Side af Døren. Alle sætte sig ned i en Række paa venstre Side. Tennemann spiller, Trine dandser under følgende Sang. Han figurerer med hende, og gnider af og til paa Violinen.)

Mel. af Cendrillon: A quoi bon la richesse.

1.

Tennemann.

En avant deux, en arrière!
Uttilbeens! Hufvud rak!
Saa! det er en annan Sak!
Var lite meer légère!
Queue de chat! Nu giv mig Handen,
Først den ena, saa den anden.
Animeer sin Mouvemang!
Ja hun har et stort Talang.
Staa! Staa!
Nu dansar jag ena, Mamsellen seer derpaa.
Saa vakker en Solo vist aldrig før man saae.

Chor.

Saa prægtig en Solo vist aldrig før man saae.

2.

Hvad er Detta? ta mig tusan!
Uttilbeens, har jeg sagt!
Vil Mamsellen give Agt!
Vred blir jeg i Kabusen.
Hun maa troe, hun tør ei fjase.
Runda Armar! Avec grâce!
Hufvud rak! Hold Takt! ça ça!
Saa! nu gaaer det mycket bra.
Staa! Staa!
Nu dansa vi sammen; hur vakkert er ei det!
Saa hvar à sa place, og tilsidst en Pirouette!

Chor.

Vist aldrig vi skued saa stolt en Pirouette!

Madam Rar. Naa det maa man sige, om hun aldrig havde lært Andet, saa har hun lært Dandsen tilgavns.

Tennemann. Nær Madam er satisfaite, saa er jeg mycket flatteret derøver.

Madam Rar. Ak jeg kan næsten ikke bare mig for at græde af Glæde over min Datters store Fremskridt i sine Videnskaber. Ja saadant et Barn er lykkeligt, dersom hun bare skjønnede derpaa.

Fruen. Der bliver ingen Umage sparet med hende.

Frøkenen. Nei det veed Gud!

Zierlich. Vi gjøre Alt for at danne hende til er værdigt qvindeligt Medlem af Samfundet.

Madam Rar. Ja hun er i gode Hænder, og De kan stole paa min Erkjendtlighed. Men jeg vil ikke opholde Dem længere. De har nok at bestille. Jeg kommer igjen iaften. Hvad Tid er det?

Fruen. Selskabet samles Klokken fem.

Madam Rar. Meget vel, Farvel, farvel! Dersom det var muligt, jeg kunde faae min Kurv tilbage i Eftermiddag, saa var det mig kjært.

Fruen. Den skal blive Dem tilsendt om lidt.

Madam Rar. Det haster ikke. (Til Frøkenen.) Naa, hvordan blev det med Presenten?

Frøkenen. Vi tog det Shawl til halvfjers. Børnene bringe det med iaften.

Madam Rar. Ja det var ogsaa det Rigtigste. Nu farvel!

(Gaaer.)

Om den i det offentlige Liv herskende Tone.

(Taget ud af: Et Brev fra Urbanus i Kjøbenhavns Flyvepost.)

Min Herre!

Hvad man i private Selskaber forstaaer ved god eller slet Tone, det veed Enhver, eller troer i det mindste at vide det, thi her sætter Enhver saa megen Priis paa at besidde hvad man kalder den gode Tone, at han i det mindste stræber at tilegne sig den; hvis han derfor skulde synde imod den, da skeer det for det meste uvitterligt, og det er allerede et stort Skridt til selskabelig Civilisation, naar man i hele sin Adfærd lægger dens Princip for Dagen, selv om man ikke altid har Forstand eller Dannelse nok til at fyldestgjøre det. Den gode Tone i en høiere Forstand er vel saaledes endnu bestandig en Sjeldenhed, thi kun de Færreste forstaae at føre en smuk og aandrig Conversation; at sige en Compliment uden at blive flaue, en Bitterhed uden at blive uartige; at finde Grændsen mellem at tale for lidt og for meget; at vælge passende Tid og Sted til ethvert Conversations-Emne; at beherske Samtalen, uden at usurpere den; at disputere uden at fornærme; at foretrække en Person, uden at gjøre Opsigt; at undgaae en anden, uden at støde; at være fri, uden at gjøre sig til Kammerat; at vise Respect, uden at subordinere sig; og saa fremdeles, bestandig holde den rette Middelvei i alle de utallige Modsætninger, der i Selskabet, som i alt andet, gjøre sig giældende, og som man ikke selvstændig kan beherske, uden at kiende deres Væsen og Betydning, d. e. ikke uden at besidde den høieste Grad af Dannelse, saavel i intellectuel, som selskabelig Henseende. Men det gaaer her ligesom ved Frimureriet: Kun Faa ere de virkelig Indviede; de, hvis Opdragelse endnu ikke er fuldendt, maae holde sig til visse udvortes Tegn og Symboler, i hvis Grund de ikke have nogen klar Indsigt; de følge dem som Autoriteter,

hvis udvortes Cruste den indre Erkiendelse endnu ikke har opløst til en flydende Tilstand, og assimileret med sig selv. Den Magt, Autoriteten udøver, er ligesom den Dressur et Dyr maa underkaste sig, og er hos Mennesket, som hos Dyret, det første Skridt til Civilisation, omendskiøndt den i en vis Henseende er det Modsatte af Erkjendelsen; og saaledes er det da begribeligt, at selv raae Mennesker kjende og iagttage de udvortes Tegn paa selskabelig Dannelse. Enhver veed f. Ex. at man, saa meget som muligt, skal vise sig forekommende i Selskabet, især mod Damer og ældre Personer, at man skal overlade dem de bedste Pladser, det første Valg i enhver Ting, at man, hvis en Dame taber noget, skal bukke sig og tage det op, at man skal vogte sig for at støde Folk med Albuerne, eller træde dem paa Fødderne, o. s. v. Uden Jagttagelsen af disse ganske trivielle Høflighedsregler vilde det blive utaaleligt at leve med Mennesker; ja selv det virkelig gode Selskab vilde blive overordentlig indskrænket, eftersom en Mængde halvdannede Personer, som nu i det mindste figurere deri, ellers maatte aldeles udelukkes derfra. De Fleste af disse betragte hine og lignende Regler som tilfældige Former, hvilke man i det selskabelige Liv er nødt til at underkaste sig, saalænge de ere gjældende, men som gjerne kunde vige Pladsen for andre, naar det maatte behage Tilfældet at indføre saadanne. De betragte Høfligheden omtrent som en Mode, man er nødt til at følge, for ikke at gjøre Opsigt: ligesom denne kan afløses af den modsatte Mode, saaledes mene de, at Høfligheden ogsaa gjerne kunde afløses af Grovhed; om den ene eller den anden er herskende, forekommer dem saa ligegyldigt, som om Moden fordrer, at man skal bære en rund eller en trekantet Hat. Det falder aldrig disse Mennesker ind at betragte Høfligheden i dens Forbindelse med Culturen, og denne i sin Eenhed med Moraliteten; tvertimod adskille de disse som Modsætninger, og vide at anføre Exempler paa høflige Folk, som ere umoralske, og paa moralske Mennesker, som ere grove, istedenfor at betænke, at alle disse Exempler kun ere Illusioner, thi Moralitet og Dannelse ere uadskillelige, og den ene stiger i samme Forhold som den anden, hvorfor man ogsaa allerede tilforn i en Theatercritik i Deres Blad medrette har seet Kotzebue bebreides for den store Inconseqvens, at han skildrer Mennesker med raae og udelicate Sæder, og dog med det samme fremstiller dem som fuldkomne i moralsk Henseende. Herpaa kan man anvende:

Humano capiti cervicem pictor equinam
Jungere si velit etc.

Dog — hvorom alting er — de omtalte halvdannnede Mennesker følge dog i privat Selskab de bekjendte Høflighedsregler, omendskjøndt de kun betragte dem som udvortes, vilkaarlige Bud; men de følge dem dog, og det giver dem Adgang til Selskabet, hvori de i det mindste ikke gjøre Skade, saafremt de ikke i selskabelig Henseende vil gjælde for meer end de ere.

Saa meget mere maa det forundre, at det offentlige Liv ikke nyder de samme Privilegier, som det private. I Sandhed, naar man seer Folk paa offentlige Steder, da skulde man troe, at de havde foresat sig, her ret at holde sig skadesløse for den Tvang, som de i det private Liv maae underkaste sig. Jeg er en gammel Mand, der har bereist næsten hele Europa, og med Bedrøvelse har seet, hvorledes næsten allevegne Tonen i det offentlige Liv har forværret sig. Selv i det for sine fine Sæder saa berømte Paris har jeg hver Aften seet den studerende, commercerende og industrielle Ungdom, denne „jeunesse studieuse et laborieuse", paa hvis Altar gamle Forfattere og Talere, der burde have bedre Forstand, brænde en uophørlig Virak, at løbe med smudsige Støvler over de med himmelblaat Fløiel betrukne Bænke i Parterret af den store Opera, ubekymrede om, at Bænkene fordærves ved den tølperagtige Maade, og at de Personer, som allerede sidde paa dem, maae finde sig i at blive traadte paa Knæerne, og faae deres Klæder tilsmurte. Man undskylder denne Fremgangsmaade med at Parterret i de parisiske Theatre ikke besøges af Damer, og sædvanlig ei engang af ældre og værdigere Mænd; men om alle de, som udgjøre det derværende Parterre, vare Kammerater, hvorfor skulde de alligevel ikke, af Agtelse for Stedet og af Agtelse for dem selv, iagttage de almindelige Høfligheds-Regler, som man selv i de intimeste Forbindelser aldrig bør tilsidesætte? Dog — jeg vil ikke tale om fremmede Steder, saalænge vort gode Kiøbenhavn giver mig et rigere Stof, end jeg ønsker. Det var Himlens Villie, at jeg skulde blive Pebersvend; det er saaledes ikke forunderligt, at jeg, der ikke har det huuslige Livs Ressourcer, ofte besøger de offentlige Steder; ikke blot Promenader og Skuespil, hvilke man, naar man har Familie, næsten endnu mere fristes til at freqventere, men ogsaa Caffehuse, Conditorier, Restaurationer, og andre Surrogater for den Behagelighed, det huuslige Liv frembyder, og som Skjæbnen har nægtet mig. I min Ungdom blev det næsten anseet for en Skam at besøge disse Indretninger; Folk i en vis Alder og i en vis Stilling tillode sig ikke at komme paa slige Steder, og selv de yngre skjulte det for deres Foresatte, naar de engang havde ladet sig forlede til — som de kaldte det — „at gaae op til en Conditor." Virkelig frembød ogsaa dengang det huuslige Liv større Behageligheder end nu, da Penge ere sjeldnere, og Nødvendigheden af at maatte spare har indskrænket Selskabeligheden saa meget. Forstaa mig imidlertid rigtig: At Aften-Tractementerne ere gaaet af Mode, er ikke det, jeg savner; tvertimod kan den sande Selskabelighed bedre bestaae uden disse, end med dem, men det er som om Folk ikke kunne skjelne mellem Selskaber og Tractementer; da Omstændighederne have nødet dem til at give Slip paa disse, saa have de ogsaa opgivet hine. Nødvendigheden af at spare, som vel ikke blot har sin Grund i Pengemangel, men ogsaa deri, at Familierne øde paa alskens Mode-Forfængeligheder, hvad de kunde og burde anvende til at danne en huuslig Kreds, betager desuden Folk det gode Lune, som er

Grundvolden for al Selskabelighed; man behøver kun at være kommen nogle faa Gange i en Familiekreds, blot saa ofte, at man ikke længer betragtes som Vild-Fremmed, og man vil snart bemærke Forstemthed og Brantenhed, hvortil kommer, at den omtalte Drift til at øde sine Penge paa visse, af Moden sanctionerede, Gjenstande medfører et uanstændigt Gnierie i det huuslige Liv, ikke blot i hvad man kalder Bevertningen (thi det er endda det mindste), men i alle andre huuslige Indretninger; saaledes at en Fremmed, som man ikke er belavet paa, nødvendig maa komme til Uleilighed, og være uvelkommen. Alt dette ødelægger Conversationen. Det er saaledes ganske i sin Orden, at Mange trække sig tilbage fra Familiekredsene, og søge Erstatning i de Adspredelser, som det offentlige Liv tilbyder. Allevegne har dette offentlige Liv faaet en betydelig Overvægt over det huuslige, fremfor alt i Paris, hvor de fleste ugifte Mandfolk aldrig er hjemme, undtagen om Natten; thi der er Alt saaledes indrettet tilbedste for dette Levnet, at man ikke blot finder sine Adspredelser, men endogsaa besørger sine Forretninger udenfor Huset bedre end hiemme. I Paris er imidlertid ikke det huuslige Livs Forfald den eneste Aarsag, ja ei engang den væsentligste, til denne Levemaade. De store politiske Interesser, som her opfylde Alle, selv dem, som gjorde bedre i aldrig at tænke derpaa, gjøre de offentlige Steder til et Slags Forum, og give dem en ganske anden Betydning, end de have her i Landet. Da imidlertid de Interesser, der sætte de største af Europas Lande i Bevægelse, ikke kunne nogetsteds i den civiliserede Verden forblive ganske uden Indflydelse, saa ligger heri en væsentlig Grund til at det offentlige Liv maa saavel her som alle andre Steder vedblive at udvikle sig til større og større Selvstændighed, selv om det huuslige kunde gjenvinde hvad det har tabt. Da jeg nu ikke tiltroer mig, at kunne ved mine gode Raad bidrage til Forbedring af det sidste, saa vil jeg heller efter ringe Evne gjøre opmærksom paa, hvorledes det første her i Staden meget kunde vinde i Anseelse, hvilket maa have saa meget større Interesse, som det offentlige Liv ikke længer er at betragte blot som et temporairt Surrogat for det huusliges Mangler, men som Noget, Tidens Aand medfører, og som skal og maa udvikle sig.

Det er ikke det blandede Selskab, som fordærver Tonen paa de offentlige Steder (tvertimod viser Erfaringen, at de simplere Personer sædvanlig opføre sig beskedent og stille, medens derimod Folk af en bedre Classe ofte giøre Støi og vise Mangel paa Levemaade); men hvad der fordærver Tonen, er at de forskjellige Personer, til hvad Stand og Classe de forresten henhøre, deels ikke iagttage hvad der adskiller et offentligt Selskab fra et privat, deels ved en besynderlig Modsigelse tilsidesætte alle de Høfligheds-Regler, som man i enhver huuslig Kreds nøie opfylder. At Selskabet er blandet, kan saaledes ikke skade, saafremt kun Alle iagttage de for det offentlige Liv gjældende udvortes Regler; thi da kan Enhver med al mulig Frihed være isoleret, om han vil; slutte sig til sine Bekjendte, om han har Lyst; og undvige dem,

hvis Omgang han frabeder sig, medens nu derimod Enhver meer eller mindre, eftersom han er meer eller mindre bekjendt, er udsat for, at maatte, ligesom Geert Westphaler, drikke Duus med Bøddelen.

Hvad Conditorierne angaaer, da er det ikke Enhver som besøger dem blot for at drikke Punsch og spise Kager. Mange gaae derhen for at læse Aviserne og de offentlige Blade. Rolighed er saaledes den første Betingelse for den gode Tone paa disse Steder. Ligesom i Athenæum og andre Læseselskaber, kan man ogsaa her gjøre den billige Fordring, at enhver Conversation skal føres saa sagte, at den ikke forstyrrer de Læsende. Men selv fra et andet Synspunct er Roligheden af yderste Vigtighed. Mangen, som ikke læser, ønsker dog ikke at foruroliges af høirøstede Samtaler, af politiske Kandestøberier, af fade Theater-Critiker, af skandaleuse Historier; af Beretninger om private Forhold, der maaskee meer eller mindre angaae den uvillige Tilhører, som derved let fristes til at tage til Gjenmæle, og saaledes kan indvikles i Stridigheder om Ting, han ikke ønsker at berøre, og med Folk, som han ikke ønsker at kjende. Man kan paa offentlige Steder meget vel føre Samtaler, uden enten at hviske til hverandre, eller at raabe over hele Værelset. I dette, som i alt, gives der en anstændig Middelvei, og Enhver maa vide at rette sin Tone efter Localets og efter de vexlende Omgivelsers Beskaffenhed. Naar Folk iagttage dette, saa kan Enhver, om han ogsaa hører noget af Samtalen, i det mindste lade som han ikke hører det, medens derimod den høirøstede Snakken ligesom med Flid paatrænger sig Enhver og umulig kan ignoreres af Nogen.

Men selv de almindeligste Høfligheds-Regler tilsidesættes paa offentlige Steder. See blot visse velbekjendte Personer komme ind ad Døren, enten hos en Conditor, eller en Restaurateur, hør den uendelige Støi, hvormed de bebude deres Ankomst, den Mangel af Opmærksomhed, som de i enhver af deres Bevægelser vise mod Selskabet, og man vil tilstaae, at den offentlige selskabelige Tone her i Byen endnu er i sin Barndom. Een eneste Person gjør undertiden ligesaa megen Uro som et heelt Regiment Soldater. Han træder buldrende ind, slaaer Døren heftig i, raaber og skriger til en Sværm af lignende Gjæster, som ledsage ham, kaster sin Hat paa det første det bedste Bord, ubekymret, om maaskee en Anden sidder derved, og nedlader sig endelig med sine Kammerater saa langt som muligt fra det Sted, hvor han lagde Hatten. Uden at tale om den Uhøflighed, at kaste sin Hat lige for Næsen af en Anden, der vel kunde fristes til at kaste den paa Gulvet, saa er det jo en almindelig Regel, som endog den blotte Beqvemmelighed anbefaler, at man enten skal beholde sin Hat i Haanden, eller ogsaa lægge den saa nær som muligt ved det Sted, hvor man tager Plads. Men om saa simpel en Ting synes det Mange, der dog ville have Ord for at besidde Dannelse, overflødigt at bekymre sig. Unge Mennesker lære nuomstunder iøvrigt at dandse, for at kunne hoppe med i en Vals eller Française; men hvad der hører til almindelig An-

stand, lære de ikke. Man seer derfor Mange, som dandse perfect, men som hverken kunne gaae, staae eller sidde.

Om Middagsmaaltider.

(Flyvende Post 1830.)

Da nu dog Toilettet, tiltrods for alle de anbragte Besparelser, ikke desmindre overstiger mangen, især større Families Evner, saa maa det Foder, som denne Kjephest fortærer, spares paa andre Maader. Men som det gjerne gaaer, at man anbringer Besparelsen paa urette Sted, saaledes ogsaa her. Det, hvorpaa de fleste Familier knibe, er Middagsmaaltidet. Og Dette staaer igjen i Forbindelse med deres Lyst til Ostentation; thi ligesom de, naar de engang have indbudet Fremmede, ofte forfalde til en latterlig Overdaadighed i Spise- og Drikkevare, saa leve de igjen til Dagligbrug saa slet, at det næsten er uanstændigt. Der ligger et ubevidst Raisonnement til Grund for denne Fremgangsmaade. Man har hørt tale om, at Mad og Drikke høre til de underordnede, jordiske Ting; at man ikke bør leve for at spise, men spise for at leve, og deslige. Ikke desmindre er den slette Levemaade dog langt fra at være grundet i en stoisk Foragt for de jordiske Ting eller for Livets underordnede Betingelser, thi jo større Ligegyldighed man viser mod denne Gjenstand, desto mere driver man Afguderi med andre ligesaa jordiske, ligesaa underordnede Fornødenheder, men som snarere kunne tilfredsstille Forfængeligheden og Pralesygen. Klædedragten falder i Øinene; derfor maa denne være udsøgt og elegant. Middagsmaaltidet derimod sees ikke og smages ikke udenfor Familiens Kreds; derfor kan dette være saa usselt og saa uskjønt som muligt. Og endelig, denne Ligegyldighed, som vises mod Maaltidets enkelte Bestanddele, røber sig ligeledes i Arrangementet af det Hele, i Retternes passelige Sammensætning til et Heelt, i den fornødne Omhu for Opvartningens Orden og Nøiagtighed, i Borddækningens Reenlighed og Skjønhed, i selve Maaden i at sidde tilbords, og i at føre en Samtale under Maaltidet. De færreste Familier have et eget Spiseværelse, og dog er dette langt nødvendigere end en Selskabssal. I det Hele behandles Maaltidet yderlig en bagatelle, uden Hensyn paa Passelighed, Anstændighed, Skjønhed og Elegance. Men heri har man stor Uret. Netop fordi et Middagsmaaltid er en Nødvendighed, som daglig gjentager sig, bør man saa meget mere forhøie Skjønheden og Nydelsen deraf, uden at dog nogen Anstrengelse derfor bør være synlig, eller store Ophævelser gjøres derover, som om der tillagdes Tingen en uforholdsmæssig stor Vigtighed. Tieck har i sin Phantasus sammenlignet et vel ordnet Maaltid med et dramatisk Kunstværk, der har Exposition, Forvikling og Catastrophe. Men den bedste Anskuelse af denne Gjenstand vil man finde i Rumohrs aandrige Skrift „Geist

der Kochkunst", en Bog, som er fuld af velgrundede og fine Bemærkninger, om hvis Mulighed de fleste Huusmødre ikke have den fjerneste Anelse. Middagsmaaltidet er af en dybt indgribende Betydning i Familiens huuslige Liv. Man kan dristig antage, at hvor denne Gjenstand behandles uden Tact, Orden og Skjønhedssands, der mangle de samme Egenskaber i alle Familiens øvrige Forhold. Hvo har ikke været Vidne til de saa almindelige Familie-Maaltider, der mere ligne Tilfredsstillelsen af en dyrisk Nødvendighed, end en behagelig Forening, hvis materielle Formaal underordnes et høiere Hensyn? En uskjøn Borddækning, en slet Anretning stemme allerede ubehageligt. Den ilde beregnede Besparelse at holde faa og uduelige Tjenestefolk gjør, at Opvartningen for største Delen maa besørges af Huusmoderen og de voxne Døttre, som derfor idelig reise sig fra Bordet, og løbe ud og ind, hvorved Conversationen tilintetgjøres, og den saa velgjørende Rolighed forsvinder. Smaa Børn sidde tilbords med de Voxne, spise og drikke paa en Maade, som betager disse deres Appetit, og bidrage ved deres Brøvl til at forstyrre Roligheden og Samtalen. Man reiser sig endelig fra Bordet, med en tom og forvirret Fornemmelse, som efter Lyden af en Stampemølle eller af en Kobbersmeds gjentagne Hamren, og er ligesom døv paa Sjælen. En Lykke er det endda, om man idetmindste har faaet den legemlige Hunger tilfredsstillet. Derimod skulde og burde Middagsmaaltidet være et af de stadige og behagelige Foreningspunkter for Familien, hvor dens forskjellige Medlemmer, efter iforveien at have gjensidigen isoleret sig, efter at have røgtet Hver sine særskilte Forretninger, og efter at have overladt sig, Hver for sig, til den for Sindet saa velgjørende Eensomhed, kunde samles, og nu i den aandrige Forening af Alle supplere hvad der i Eensomheden og Isoleringen er eensidigt og ufuldkomment. Men denne velgjørende Contrast kommer sjelden tilveie, thi Familien adskiller sig ikke nok, til at dens Forening om et fælleds Bord kan vinde den Kraft og Intensitet, som ene Modsætningen skjænker.

Hans Christian Ørsted.

Født i Rudkjøbing paa Langeland 1777, død i Kjøbenhavn 1851.

Hvorledes Naturvidenskab virker mod Overtro.

Det synes, at de Fleste sætte den Virkning, Naturvidenskaben har til Overtroens Udryddelse, fornemmelig deri, at den tilintetgjør overtroiske Meninger. Denne Tjeneste er vel overmaade vigtig, men ikke den eneste; jeg vilde sige, at den ikke engang var den vigtigste, dersom den ikke var Udgangspunktet for alle de andre. Man seer let, at den

Undersøgelsesaandens Handling, hvorved en overtroisk Indbildning udryddes, medfører ikke blot den Vinding, at en saadan særegen Indbildning forsvinder, men ogsaa den, at en Eftertanke vækkes, hvorved man bliver mistroisk mod andre beslægtede. Denne vigtige Følgevirkning opkommer for det Meste kun i ringe Grad ved Tilintetgjørelsen af een overtroisk Indbildning, men forøges i et stærkt voxende Forhold ved flere Opdagelsers Samvirkning. Man tænke sig den Overtro forjaget, at en Solformørkelse skulde antyde, at en Drage vilde opsluge Solen; dette vil sikkert have sin Virkning paa Manges Eftertanke; men Indtrykket vil hos Fleerheden snart svækkes, og ikke udvide sig til fortsat Eftertænkning. Overtroen har en Solgud, som hver Aften gaaer til Hvile under Havet og begynder næste Morgen sin Bane paany: Videnskaben lærer, at Jorden er en Kugle, rundt omkring hvilken Daglyset forflyttes eensformigt fra Øst til Vest. Overtroen antager, at Solgudens Ildvogn kunde tænde Jorden, hvis den kom for nær! Videnskaben lærer, at Solen hverken er en Ildvogn, eller styres med Vilkaarlighed, eller kommer Jorden nær. Overtroen havde sin Maanegudinde, der ogsaa havde mange Virkninger paa Jorden: Videnskaben lærte, at Maanen er en Klode, som har sin bestemte Bane. Flere saadanne Tilintetgjørelser af overtroiske Meninger maatte hos Mange fremkalde den Tanke, at hele Himmelløbet er bestemte Love underkastet, hvorved de Meninger, som forudsætte Himmelbegivenheder, der udspringe af Guders vilkaarlige Virkning, maae bortfalde. Førend jeg gaaer videre, vil jeg giøre en Misforstaaelse umulig, som dog ifølge alt det Foregaaende vilde være aldeles uberettiget; jeg vil nemlig sige, at det ikke er den digterigske Betydning af de omhandlede mythologiske Forestillinger, jeg her betegner som Overtro, men den i Sandhed prosaiske Opfatning, som herskede om de samme Gjenstande i Hverdagslivet; efter denne maaskee overflødige Bemærkning fortsætter jeg min Betragtning. Den Tanke, at Himmelbegivenhederne foregaae efter bestemte Love, tog ikke strax sit fulde Omfang: den blev tvertimod gjennem mangfoldige Aarhundreder staaende indenfor en snæver Begrændsning, som tillod store Tilfældigheder; selv de, der kjendte Himmellegemernes Løb, sattes f. Ex. endnu i Skræk ved Kometer. Det er ikke mere end halvandet Aarhundrede siden, at Videnskaben befriede de Oplyste fra denne Skræk, som først langt senere blev forjaget af en større Menneskemasses Bevidsthed, da man kom til Kundskab om, at en Komets Gjenkomst med Held havde været forudseet over 75 Aar, førend den kom. Man troede længe, at et Menneskes Skjæbne kunde forudsiges af Stjernernes Stilling ved hans Fødsel; den fuldkomne Forvisning om, at Planeterne ere Kloder som Jorden, og Fixstjernerne Sole, fremstillede denne Indbildning i dens hele Latterlighed. Der ligger i disse Exempler en Belæring om Videnskabernes Virkemaade mod Overtroen; at det nemlig ikke blot var den Vane at see mangehaande overtroiske Meninger tilintetgjorte, der stærkest virkede mod Overtroen, men langt mere Udbredelsen af den Kundskab — hos Nogle som Indsigt,

hos Mængden som Efterretning —, at Himmelløbet bestemmes ved Naturlove. Denne Virkning steg til en fortsat voxende Høide, alt som man kom til fuldere Indsigt i Naturlovenes Eenhed. Den klare Opfattelse af det sande Verdenssystem gjorde det umuligt at antage een eller flere faste Himmelhvælvinger, saaledes som dette tidligere var skeet; men derved bortfaldt mangfoldige Forestillinger om Himlen eller Himlene, Forestillinger, som hos Mange vare sammenvoxede med deres Religion, men med Uret, da den legemlige Betydning af Udsagnene om Guds Bopæl, de Saliges Boliger o.s.v. jo i alle Tilfælde maatte forkastes, og kun en aandelig antages for gyldig. Endelig maatte den ved Newton grundlagte Indsigt i de himmelske Bevægelseslovees Naturnødvendighed yderligere forhøie Overbeviisningen om, at Verdensbevægelserne ingen Forandringer tilstæde; man seer nemlig her, at alle disse Love ere Fornuftlove, vistnok langt høiere, end vor Aand havde kunnet opfinde dem, men guddommelige Fornuftforskrifter, som vi ere lykkelige nok til at begribe. Denne Overbeviisning har en uovervindelig Styrke derved, at den beroer paa en saadan Indsigt, hvori Tanke og Anskuelse paa det Inderligste ere forenede. Jeg har valgt denne sammenhængende Række af Exempler, fordi den oplyser mangfoldige Led i Naturvidenskabens Virkemaade mod Overtroen; at den nemlig først virker ved at tilintetgjøre overtroiske Indbildninger, dernæst ved at fremkalde en Vane til at drage mangen overtroisk Mening i Tvivl, fremdeles ved at vise en stor Deel af Naturvirkninger som ordnede efter Love, senere ved at vise disse Loves Eenhed, Sammenhæng og uindskrænkede Omfang, endelig ved at vise deres Nødvendighed, og at denne er en Fornuftnødvendighed, en uforanderlig Guddomsvillie. Alt det samme kommer igjen i Virkemaaden af Naturvidenskabens øvrige Dele, endskjøndt det turde være vanskeligt at finde nogen saa let overskuelig Række af Exempler; men denne ene Række vil give de følgende Exempler endeel af den fornødne Belysning.

Blandt de Begivenheder, hvori Menneskene have været saa tilbøielige til at see Yttringerne af en menneskelig vilkaarlig, jeg kunde fristes til at sige lunefuld Magtfuldkommenhed hos Guddommen, ere Veirforandringerne. At Gud skulde resolvere Regn eller Tørke, Uveir eller Stilhed, ligesom en jordisk Monark uddeler Velgjerninger eller Straffe, er en Indbildning, der har holdt sig hos Mængden indtil vore Dage, og vil maaskee ikke snart forsvinde. Imidlertid viser det sig, ved hvert Fremskridt vi gjøre i Kundskab om Luftbegivenhederne, at de foregaae efter almeengyldige Naturlove: Varmen kan ikke blive usædvanlig stor paa et Sted, uden at blive destomindre paa et andet: den Retning, Vinden tager i eet Land, er afhængig af dem, der finde Sted i alle andre: den samme Forandring, som i eet Land foraarsager Tørke, giver et andet en stor Overflødighed af Regn. Jo fuldkomnere Almeengyldigheden af de Love, hvorefter alt dette skeer, bliver indseet, og Kundskaben derom udbredt, desto mere vil hiin overtroiske og Guddommen uværdige Mening om disse Naturvirkningers vilkaarlige Uddeling for-

svinde. Blandt dette Slags Overtro havde til de mest forskjellige Tider den Indbildning havt en stor sandselig Styrke, at Gud yttrede sin Vrede i Torden og Lynild. Opdagelsen af Lynildens elektriske Natur, og især Opfindelsen af Lynildens Ledning tilintetgjorde den kraftigt, men i visse Retninger langsomt nok; thi Tanken bevæger sig, ligesom Elektriciteten, kun med Lynets Hastighed i de gode Ledere; men alt som Lynaflederens Virkning snart hist snart her viste sig i behørig Nærhed for den sløve Mængde, maatte dens Fordomme rystes deraf. I et af de anførte Tilfælde [1]) maa Begivenheden have virket paa Menneskene som et Mirakel; man tør da vel gjentage: „Mangen Fordom blev knust ved det Lyn, som lystred en Leder." Jeg har især fremhævet dette velbekjendte Exempel, for at henlede Opmærksomheden paa, at den Oplysning, hvormed Naturvidenskaben adspreder Overtroen, ofte virker med en betydningsfuld sandselig Kraft, skjøndt sieldent med en saa mægtig som denne; men altid tale dog Erfaring og Forsøg med megen Styrke. Jeg vil endnu anføre et Par Exempler: Man tænke sig tilbage til den første Deel af det 17de Aarhundrede. Et Sted i Frankrig faldt der en Blodregn. Nogle Munke begyndte allerede at udtyde denne Begivenhed som et rædsomt Tegn paa Guds Vrede; men en Naturforsker (Peirese) viste, at de saakaldte Blodpletter ogsaa kom paa Steder, som vare under Tag, hvor altsaa ingen Regn faldt, og at en Sværm Insekter afsatte dem. Som bekjendt har man endnu langt oftere ladet sig forlede til lignende Indbildninger ved andre Særsyn, og f. Ex. taget røde af Regnen reenskyllede og opsvulmede Lavarter for Frembringelser af en Blodregn, en Vildfarelse, som Naturkyndige ligeledes have berigtiget. De saakaldte Steenregne have naturligviis givet hyppige Anledninger til overtroiske Indbildninger: Naturvidenskaben har vel ikke givet os alle ønskelige Oplysninger om denne Sag; men den har dog gjort nok til at unddrage Overtroen den, ved at vise endeel af de Love, hvorefter den retter sig, og lære os, at de omtrent alle have de samme chemiske Bestanddele.

En vigtig Deel af sin Kraft viser Naturvidenskaben ved at trænge ind i Erhvervsomhedens mange Kunster, og virker derved ofte til at forjage overtroiske Meninger, men endnu langt mere til at udbrede og styrke Tænksomheden. Hvor udbredt var ikke Overtroen blandt Bjergmændene! Deres Dont medførte saameget Uforklarligt, Dunkelt, Farefuldt, at Overtroen let maatte faae Magt hos dem; uden at nægte, at der endnu kan være endeel Overtro tilbage hos dem, især hos de la=

[1]) I Siena var et Kirketaarn tit bleven beskadiget af Lynild: Kirkens Værger gave det en Afleder; alle Overtroens Trælle skrege derimod, og kaldte Lynaflederen Kjetterstangen; et Tordenveir trak op: Lynilden slog ned i Taarnet: Mængden stimlede til for at see, om Aflederen havde beskyttet Kirken, og see, den havde udøvet sin Magt saa fuldkomment, at ikke engang det Spind, som en Edderkop havde fæstet dertil, var i mindste Maade beskadiget.

være, som ikkun modtage enkelte af Videnskabens Udsagn, og det gjennem mange Mellemled, maatte dog det Kundskabslys, som Videnskaben efterhaanden tændte over Bjergenes indre Bygning og over alle Ertsbehandlingens Dele, udbrede en betydningsfuld, al Overtro fjendtlig Indsigt, især hos alle dem, der ikke staae paa det laveste Trin. Men selv paa disse maae Videnskabens Opdagelser have ladet falde noget Lysglimt; blandt andet var det forhen Tro blandt Bjergmændene, at ondskabsfulde Aander kastede dem overende og qvalte dem i Bjergværkerne, eller tændte en knaldende, ødelæggende Ildmasse. Naturvidenskaben har, ved at udbrede Kundskaber om de for Aandedraget utjenlige Luftarter og om Knaldluften, men endnu mere ved at give Bjergmanden selv Sikkerhedslampen i Haand, kraftig virket mod den gamle Spøgelsefrygt.

Saa ufuldkommen end vor Indsigt i Gjæringens Natur endnu maa kaldes, har dog den Kundskab, vi have erhvervet over Gjæringens Naturlove, adspredt mange Dunkelheder, medens den har tilveiebragt store Fordele for de Erhvervsgrene, hvori den bruges. Herved har denne Kundskab fundet en saa godt som nødvendig Indgang hos Brændeviinsbrændere, Bryggere o. s. v., hvoraf de Fleste kun have ladet sig bestemme til at optage nogle naturvidenskabelige Kundskaber, ved den Fordeel, de kunne have deraf; men foruden den Tænksomhed, dette medførte, og som vistnok er Hovedsagen, har dette ogsaa umiddelbart forjaget adskillige overtroiske Indbildninger. Jeg mindes saaledes meget vel, at jeg i min Ungdom har hørt Folk, som dreve Brænderi, og som havde havt manget Uheld derved, tilskrive dette fjendtlig Hexekunst, ja kaste deres Mistanke paa bestemte Personer. Nu, da man ved Videnskaben er bleven saa velbekjendt med dette Slags Gjæringers Love, og har almeenfattelige Forskrifter for de Fremgangsmaader, de forskjellige Omstændigheder kræve, vil man i de fleste Tilfælde undgaae saadanne Uheld, og skeer der noget, vide at finde Grunden dertil. I Kjældere, som længe havde staaet lukkede, fandtes i gamle Tider Basilisker, som man ikke saae; men som ved at see paa et Menneske dræbte ham. Siden det er bleven mere almindelig bekjendt, at Gjæringen frembringer en uaandbar Luft, som ved sin Vægtfylde samler sig paa lave Steder, veed man, hvem Morderen er, og forjager ham ved Udluftning.

I vore Dage have de mangfoldige Anvendelser af Dampmaskinen i saamange Næringsveie, i Skibsfarten, i Jernbanebefordringen vakt Menigmand i Almindelighed, og endnu mere alle Værkmænd til usigelig megen Eftertanke. De talrige andre Maskiner, som tit udføre de kunstfuldeste Arbeider, maae have havt samme Virkning. Den elektromagnetiske Telegraph [1]) har tildraget sig Menigmands Opmærksomhed, selv i

[1]) Efter mange Aars Forskning og Forsøg opdagede Ørsted endelig Elektromagnetismen i Aaret 1820.

Lande, hvor den endnu kun er kjendt af Navn. Ved Siden af al den øvrige Virkning have disse mange Opfindelser vænnet Menneskene til at see, at det Vidunderlige kan frembringes ved Fornuftbrug; men ikke blot disse store Foretagender have bidraget til Menneskeslægtens Aandsudvikling, der lader sig neppe nævne nogen Erhvervsgreen, hvori Videnskaben ikke har indgrebet og virket tankevækkende. Denne vakte Tænksomhedsaand er nær beslægtet med den Undersøgelsesaand, som Videnskaben uddanner; paa denne, som overalt har saa velgjørende Følger, maae vi med Hensyn paa Overtroens Udryddelse lægge en særdeles Vægt.

De overtroiske Meninger, som staae i nogen Sammenhæng med Naturen, blandt andre dem, som beroe paa en misforstaaet Opfatning af noget virkeligt Tilværende, kan Naturvidenskaben som oftest gjendrive; i et andet Forhold staaer den til dem, som slet ingen egentlig Naturrod have. Imod hine maa den ved Naturvidenskaben vakte Undersøgelses-Aand og den ved samme øvede Undersøgelseskunst virke; men disse finder man altid vanskeligere at udrydde. Et Exempel paa saadanne er den allerede omtalte Indbildning, om Faren ved at sidde tilbords selvtrettende. Den Bemærkning, at der vare Tretten samlede ved Christi Nadvere, er jo aldeles ingen Grund til en saadan Mening. Mangen En beraaber sig paa egen Erfaring; spørger man ham da, hvad han har erfaret, saa bestaaer det deri, at han engang har spiist ved et Bord selvtrettende, og at derpaa een af Gjæsterne døde inden eet Aar. Men hvad betyder een saadan Erfaring? Selv om han havde gjort to eller flere saadanne Erfaringer, vilde Undersøgelseskunsten ikke finde, at de udgjorde noget Beviis. Den vilde sige: Ingen Enkeltmands eneſtaaende Erfaring kan i Sager af denne Beskaffenhed give noget Beviis; nei, hertil udkræves mange Menneskers i flere Aar uafbrudt optegnede Erfaringer over Antallet af Bordgjæsterne i mangfoldige Selskaber og over Antallet af dem, som i eet Aar efter Sammenkomsten døde; man vil da faae et Middeltal, som vil vise, at jo talrigere Gjæsterne ere, jo flere af dem døer der i et vist Tidsløb. Men den, som har en levende Sands for Naturens Love, vil ikke engang forlange denne Afgjørelse; thi han veed, at den omhandlede Mening slet ikke stemmer med Naturlovene. Men, hører jeg mangen aandrig og i andre Retninger høit dannet Mand sige: jeg vil just ikke paastaae, at denne Frygt for at sidde selvtrettende tilbords er grundet; men min Indbildningskraft er nu engang belemret med denne Tanke; lad mig beholde denne uskyldige Vildfarelse. Dette er en anden Sag: det lader sig nogenlunde høre: vi Andre bør taale denne Særhed; men bør nogen Mand taale den hos sig selv? Var det ikke smukkere, at han indstævnede sin ufornuftige Frygt for sin egen sunde Fornufts Domstol, og dømte den fra Livet? Vildfarelsen selv er ubetydelig nok; men den Magt, man indrømmer en saa falsk Forestilling, vedligeholder et skadeligt Sjæleanlæg. Dersom vi opdagede, at noget Organ i vort Legeme havde et Sygdomsanlæg, som vi kunde overvælde, vilde vi sik-

kert gjøre det; men enhver overtroisk Indbildning er jo et Sygdomsanlæg i vort aandelige Væsen: skulde vi ikke stræbe at overvælde det?

Det, som her er sagt om et enkelt Tilfælde, lader sig med Lethed anvende paa mangfoldige andre. Vi ville ikke opholde os ved at gjennemgaae saadanne; Alt, hvad man kan sige mere om dem end om dette ene, vil kun lidet forøge Virkningen. Overtroens adspredte Levninger ville kun efterhaanden tabe deres Magt over Indbildningskraften ved den Undersøgelsesaand, som Naturvidenskabens stedse voxende Anvendelse udbreder endog over dem, som ikke selv tilegne sig den, men ikkun berøres af dens mangfoldige Anvendelser paa Menneskelivet; men denne Virkning kan dog ikke sammenlignes med den, som Naturvidenskabens rette Dyrkning selv medfører. Den udvikler i Mennesket en heel indre Verden, der staaer for ham ei blot som noget eengang Modtaget og i Hukommelsen Opbevaret, men som en sig uophørligt fornyende Tilværelse, i hvilken man seer en altomfattende Virken af den levende Fornuft; her er da intet Rum tilovers for Overtroen.

Christian Hvid Bredahl.

Født 1784.

Dramatiske Scener.

Sal hos Stormskioldbulder.

Stormskjoldbulder (aabnende et Brev).

Hvad morsomt Nyt, mon troe, fra Keiserstaden
Om Banqveroutter, Selvmord, Tyverier,
Snild Pengehandel, fiffigt Underslæb,
Opfundne Grene af forfinet Vellyst
Og andet Slags uskyldigt Tidsfordriv?
Hvad heller: Nyt fra Krigens Skueplads?

(Læser.)

„Næst ydmygst Hilsen, Høivelbaarne Herre!
„Jeg mælder Eder her fra Hovedstaden:
„Et herligt Maleri i Oliefarve
„Er udstilt her til Skue“ —

— Velbekomme!

(Læser.)

„Mørk Nat det er; fra Skinnet af en Lue,
Som blavrer fra et synkefærdigt Alter,

„Faaer Scenen Lys.“
— Nu skal man høre Løier!
(Læser.)
„I snechvid Dragt ved Alterfoden knæer
„En Genius; dyb Sorg, som ei har Taarer,
„Er i dens Blik, som stirrer ud i Natten“. —
Det er, bestemt, et Elskovseventyr!
(Læser.)
„En kraftfuld Yngling staaer ved Alteret.
„Hans Dragt er himmelblaa; hans Arm er udstrakt
„Imod en Hob formummede Figurer,
„Som, myldrende fra Stykkets Baggrund, stræbe,
„At puste ud den syge Alterlue.
„Fem med afrevne Masker frem sig trænge:
„Skinhellighed, Misundelse og Hovmod
„Og Overdaadighed og Vindesyge“. —
Dumt Tøi, bestemt, og Lurendreierstreger.
(Læser.)
„Hvad Kunstneren har nærmest havt for Øie;
„Om han har stræbt ved Penselen at røre
„Et Bryst, mod Fædrelandet kølnet, eller:
„Om han har blot sin Kunst en Taare offret;
„Det er blandt Mange her et Tvistens Æble.“
Hvad rager det dog mig, dit Erkefæ!
(Læser.)
„I er en rig“ — Hvad nu? — „en gjestfri Mand;
„Det Maleri kan pryde Eders Høisal,
„Forlyste Øiet, naar sig Gjesten mætter
„Ved Eders rige Bord — o, kjøb det, Herre!
„Ophjelp I Kunsten“
— Hæsligt Tiggeri!
Lad Kunsten hjelpe sig saa godt den kan,
Og, kan den ei, saa faaer den lade være.
Jeg er ei Lord, skjøndt rig og ædelbaaren. —
(Læser.)
„Eet Hundred' Daler i Papir er Prisen.
„Den Pris er ringe; Kunstneren er arm
„Og indfød, Herre!“ —
Død og alle Djævle!
Et hundred' rene Bancodalersedler,
— O skjændig Ødslen! — for en malet Klud!
Nei, end jeg ei er gal, Gud være lovet!
(Læser.)
„Ifald Poeten Sim med Sandhed færdes,
„Er I vort Lands Mæcenas: Alle Muser,

„Fortæller han paa Prent, som Fugle flagre
„Og varme sig i Eders Naades Solskin —
„Kald dette Maleri: en natlig Fugl;
„Lad den i Skyggen flagre, høie Herre!"

(Stormskb. river Brevet i Stykker. Mikkel kommer ind, uden at bemærkes.)

Stormskb. Mæcenas — Saa? — Nei Gud bevare mig
Fra saadan Nød! Den Mand var ilde faren,
Som her tillands Mæcenas skulde være!
Det har man for sin Godhed! Denne Sim
Kom krybende med Vers min Fødselsdag,
Fortalde mig, hvad jeg tilfulde vidste:
„At jeg i Glands af Høihed stod og Dyder".
Nedladen tog jeg mod hans Vers, dem læste,
Indbød det Bæst tilbords — undselig nok
Ved saadan Gjest blandt adelige Venner.
Nu skal jeg for Mæcenas gaae og gjelde,
Skal have disse Tiggere paa Halsen!
Det er en Ynk med dette Musetøi,
En stor Elendighed, en Landeplage!
Mikkel. Ja, Herre! det er ogsaa mine Ord!
Stormskb. Du her? Hvad godt?
Mikkel. Først og fornemlig
Jeg underdanigst lader Herren vide:
At samme Utøi, Herren talde om,
Et Hul har gnavet paa min Jægertrøie,
Saa Maanen nu kan krybe derigjennem
Som ingen Ting —
Stormskb. Hold Mund, dit Fæ!
Mikkel. Ja, Herre!
Stormskb. Mig plager Utøi, hundred Gange værre
End Muus og Rotter — tusind Gange værre!
En Slyngel fører Publikum bag Lyset;
Han kalder mig „Mæcenas" — det vil sige:
Hver Kunstner Dagtyv, Spillemand i Landet,
Der paa et Øg, Pegasen nævnt, kan ride,
Skal komme hid og tigge, naar han lyster.
Det er „Mæcen!"
Mikkel. Gud see i Naade til os,
Tør Nogen give Herren Øgenavne!
Stormskb. Ulykken er for Døren! Hvis jeg ei
Itide griber til et kraftigt Middel,
Faaer jeg det hele Rytteri paa Halsen!
Du maa mig passe nøie paa herefter,
At ingen Kunstner kommer ind ad Porten!

Mikkel. Ja, Herre! Men jeg tænker paa med Gru:
Om Tusindkunstneren, her var forleden,
Det Indfald faaer, at slippe Bjørnen løs,
Og jeg skal bid's med den Karl, faaer jeg Skam;
Han blir, ved Gud, en Pind til Mikkels Kiste!
Stormskb. Mærk mine Ord: Ei Bjørnetrækkeren
Maa jages bort med sine Abekatte;
Baias og Taskenspilleren ei heller;
Ei heller Pouchenille, hvis han kommer;
Ei heller han, der skrægger som en Skade;
Ei heller han med Gedebukken, seer du,
Hvis Kunster mig usigeligen more;
Kort: Ingen Kunstner maa du jage bort,
Som gjør, for billig Pris, solide Kunster.
Mærk dette vel!
Mikkel. Nu Gud skee Lov og Tak!
Jeg glemmer aldrig disse Abekatte,
Jeg grinte, til jeg græd, og Herren grinte
Saa hjertelig ad Bukken sammesinde,
At Herren maatte holde paa sin Mave.
Stormskb. Jeg husker det. Det gotter mig endnu.
Skjøndt jeg idag har havt og har Fortred,
Jeg maatte lee, hvis Gedebukken kom her.
Mikkel. Men dersom han med Dødningmasken kommer?
Stormskb. Bort, bort med ham! Ham skal du jage bort!
Tal ei om Sligt, din Slyngel! Jag ham bort!
Han er en Lurendreier! Pas mig paa,
Naar nogen kommer; kom ham under Vinden;
Udfrit ham nøie! Kalder han sig Digter,
Poet, Kunstmaler — jager du ham bort;
Han er en Dagtyv, som vil tigge. Kommer
Poeten Sim, saa puds kun Lynild paa ham!
Mikkel. Ja, Herre!
Stormskb. Ellers intet Nyt?
Mikkel, Jo, Herre:
To Fingre har jeg i min Skydepose;
For, da jeg kom imorges ud i Skoven,
Saa skete det, som nu jeg vil fortælle.
Først troede jeg, det var den salig Skovfog'd;
Han havde sig en Kofte paa af Vadmel,
Og den var hvid, og derfor troede jeg,
Det var den salig Mand, der gik og spøgte....
Stomskb. Hvor fik du disse Fingre, spørger jeg?
Mikkel. Udaf en Tyv, som stjal sig Kosteriis.
Hvad er herved at gjøre, tænkte jeg;
Jeg brugte min Fornuft, kom bag paa Tyven

Og hug' ham med Hirschfæng'ren over Haanden,
Og derudover misted han to Fingre....
Stormskb. Kun To! Behold dem selv! Jeg arme Mand!
De ødelægge mig, de Tyveknegte!
Han burde ligget der paa Gjerningen;
Nu stjæler han dog med de andre Otte!
Mikkel. Nei, Marre, gjør han ei; det svarer jeg for;
For, da han løb med sine otte Fingre,
Saa gav jeg ham en Kugle gjennem Livet,
Og desformedelst stjæler han ei mere.
Stormskb. Det var vel en af mine egne Bønder?
Mikkel. Nei, Skytten Snib, som Herren jog paa Døren,
Formedelst han blev blind paa høire Oie,
Og for de mange Børns Skyld, Konen fik;
Saa han maa takke Gud, han slap forsaavidt —
Stormskb. Vist maa han det; nu er han bedre faren,
Er fri for Nød, sat ud af Stand at synde,
At stjæle meer, saa gjerne end han vilde;
Thi er han godt nok tjent med denne Handel;
Men ikke destomindre maa det skjules;
Man har ei al den Magt man burde have,
Ei over Undergivne Haand og Hals,
Som i de gode, gamle, gyldne Tider!
Mikkel. Det faldt mig ogsaa strax paa Timen ind,
At Politiet kunde faae isinde,
At gjøre Væsen af den samme Ting;
Men saa kom Herren til at jevne Sagen —
Stormskb. Far du til Helvede med samt din Jevning!
Jeg veed af Intet, vil af Intet vide,
Som gier Uleilighed og Pengespilden.
Lig som du selv har redt! Jeg veed af Intet,
Kan mine Hænder toe og toer dem ogsaa; —
Men jeg vil give dig et Raad, som godt er:
Tie som en Muur! begrav ham saa inat
I en af Ellemoserne derude!

Skov.

Nat. Maanskin. Simbers Liig, indsvøbt i et Linklæde.

Sotto (gravende en Grav).

Her skal din Gravhøi reise sig, min Simber,
Før Fuglen seer den unge Morgenrøde
Og sit Velkommen synger den imøde.
Du var Naturens Barn; som vilde Drenge

Vi fore glade om i Skovens Løvsal,
Fortrolige med Glæden og vort Hjerte;
Og kom en Taare, blev den neppe fød,
Før i et barnligt Smil den fandt sit Gravsted.
Ei aned Hjertet vore Taarers Værd,
Og Læben takked ei for denne Gave.
Nu drog en Dværg os fra vor Barndoms Lyst;
Han rev os fra Naturens Moderbryst
Og bød Goldammen, give os at die;
„Cultur" han kaldte sig. Han var en Troldmand.
Jeg mindes grandt, hvordan han var; hvorledes
Han bar sig ad; det glemmes seent, desværre!
Han havde lukket os i Fieldet inde,
Der skulde vi ham Guld og Silke spinde.
Vi skulde læse der paa Pergament
Med sorte Ziffre, ved en dunkel Lampe,
Hvad udenfor med gylden Stil stod skrevet;
Men hvor der stundom stod paa Pergamentet:
„Du skal!" stod udenfor: „Det maa du ikke!"
Thi Dværgen havde sig en Ellepige,
Som hannem gik med Raad og Daad tilhaande,
Og, hvad han selv ei kunde finde paa,
Det kunde hun; thi hun var meget kløgtig
Og meget fiin og sledsk; men falsk tilvisse;
Saa Tungen Hjertets Sprog ei maatte tale.
Hun kaldte sig: „Den fine Levemaade" —
Nu kom, ved Nattens Stund, en venlig Pige!
Hun kaldte sig: vor Barndoms Legesøster.
Hun lysked Dværgen, at han faldt i Søvn;
Thi brød vi ud af Fieldet; see, da hang
En gylden Hvælving over Troldens Bolig —

Men aldrig blev' vi Børn paany; thi Vædsken,
Goldammen havde givet os af Flasken,
Med Blodet blandte sig og med vort Væsen;
Nu sadd' vi sorrigfulde midt i Glæden;
Thi ei var Hjertet barnligt og uskyldigt.
Nu kom vor Barndoms Legesøster atter;
Veemodig smilte hun og nævnte sig:
„Erindring om vor Barndoms tabte Glæder."
Da græd vi Begge; det var tunge Taarer!

Nu er min Simber vorden Barn paany
Og atter kommen til sin Moders Bryst;
Thi skal han sove i hans Barndoms Løvsal;
Der skal hans Moders Røst i Stormens Larm,

I Tordnens Bulder og i Fuglens Sang,
Indlulle ham i hendes Arme.

(Han strøer Løv i Graven, lægger Liget deri, kaster Graven til, danner en Gravhøi. Han gaaer langsomt bort. Morgenrøden bryder frem i Baggrunden.)

Sal hos Zebul.

Zebul (læser i et Flyveblad). Moses (kommer ind).

Moses. Jeg sad og regned, saa jeg transpirerte;
Saa kom min Frøken Søster og fortalde,
At Hr. Papa mig kaldte —
Zebul. Hisset ligger
Et halvt Dusin Indbydelsesbilletter;
Afhænd Enhver paa sit Sted, efter Paaskrift,
Til mine gode Venner blandt de Store.
Moses. Det er, sgu, allesammen Folk af Vælten
Og Venner af vort Huus. Det kommer af, at
Papa er rig —
Zebul. Ei rig; en holden Mand,
Der aagrer med sit Pund, saagodt han kan. —
Ifør dig dine bedste Klæder, Moses;
Thi Pragt og Penge ere Adkomstbreve
Til Agtelse blandt Folk af alle Stænder;
Hvor disse Skildte ikke hænge ud,
Der gaaer Man os forbi med Hatten paa —
Helst Penge, Søn! Elsk dem af gandske Hjerte!
Lyksalighed ei gives uden Penge;
Den tager til, som Pengene formeres!
Dem maa man holde paa; de ere Love,
Den hele cultiverte Verden lyder;
Rig er Man Alt; men arm aldeles Intet!
Moses. Jeg skal, sgu, pynte mig, saa Folk skal gabe
Paa Gaderne og tabe Mund og Næse
Og vise mig Respect — Men siger Nogen:
„Der gaaer en Jøde" lader jeg ham stevne!
Zebul. Vær snedig som en Slange, — godt den glider
Paa glatte Bug! — eenfoldig som en Due!
Roes, buk for Alt, hvad Roes og Buk forlanger!
Udvendig maa du være glat og sleben;
Indvendig kan du være som du vil;
Her trænger Synet ei igjennem Ruden! —
Indlades du til disse Herrer selv,
Saa mærk dig først, fra hvad Kant Vinden blæser.

Og vogt dig for: at lade Munden løbe!
Og, naar man spørger, efter Skik og Brug,
Hvorledes jeg og Frue mig befinder;
Saa svar: ret vel, buk dybt, tak underdanigst
For naadigst Efterspørgsel —
Moses. Nu, Papa,
Jeg er, sgu, ingen ubehøvlet Knegt! —
Men skal Hr. Suffisance ikke bydes?
Zebul. Der gaaer jeg selv.
Moses. Men Høiraad Israel
Er reist fra Byen til sit Gods paa Landet —?
Zebul. Det veed jeg meget vel, han ei kan komme;
Det er mig kjert; jeg haded' ham af Hjertet
Fra den Ulykkesstund, han kom mig i
Forkjøbet, veed du, med Udpantningen
Hos Ridder Mum, hvorved jeg tabte meget!
Moses. Pfi, det var lumpent gjort af Israel!
Zebul. Jeg gjemmer det, jeg gjemmer det, min Søn!
Indbydes skal han. Naar nu Fruen siger:
„O Gud, min Mand er bortreist til vort Landgods!
„Ak hvor uheldigt! Vær forvisset om,
„Det vil ham smerte, at han ei kan nyde
„Tiltænkte Ære, ei den Lykke have,
„At profitere, som han ønskede,
„Af denne Godhed! Hils og tak forbindtligst" —
Saa svar: O vær forsikkret, Eders Naade,
Det vil min Fader inderligen smerte,
At Skjebnen nægter ham den store Glæde,
At profitere af Høiraadens Selskab — — —
Spring op til Mamri Isaak med det samme,
Og hils og spørg til hans Befindende.
Moses. Det kan jo være ligemeget, enten
Den Prakker lever eller døer, Papa!
Zebul. Vist ei; han er den snueste blandt mine
Agentere, som gaae omkring i Landet.
Moses. Det var en anden Sag! Den kiere Mand!
Zebul. Gaae nu med Jacobs Gud!
Moses. Adieu, Papa!

(Gaaer.)

Zebul. Det er nok mig, den Skribler stikler paa —
„De aagre, schakkre — evig intet andet" —
O, det er Løgn — fordømte Blækinsect! —
Jeg kommer til at lade Oldfux svare;
Hans Pen er villig; den sig lader hyre;
Men han er dyr, og Pengene er' dyre!

— At Sligt maa trykkes! — Svinets Navn er Simber —
Han burde slaaes med svære Pengebøder!

(Han gaaer.)

Joachim Frederik Schouw.

Født i Kjøbenhavn 1785; død sammesteds 1853.

Biergvandringer i Norden og Syden.

Det er ikke blot Biergboen, der har Forkierlighed for Biergene, hvilket lod sig forklare af den fortrinlige Værd, ethvert Menneske tillægger Hiemmet; ogsaa for Sletteboen, der besøger dem, have de noget særegent tiltrækkende. Det er ikke blot Klippens Søn, som føler den dybe Længsel efter disse tause Venner i Hiemmet, ogsaa hos den Fremmede, der har lært dem at kiende, træde de ofte levende frem for Erindringen og kalde ham til sig. Skiøndt den Omstændighed, at Naturen i Biergegne sædvanligen mere end andetsteds er uforandret af Menneskehænder, fremtræder mere i sin oprindelige Skikkelse, vistnok bidrager meget hertil; saa kan dog Hovedaarsagen ikke ligge heri, thi da maatte en Lynghede eller en Sandørken have samme Virkning. Snarere maa vel Hovedgrunden søges i de skarpe Træk, Naturen har i Biergegnene. Ligesom et Menneskeansigt med skarpe Træk, selv om disse ikke ere skiønne, let opfattes og længe vedligeholdes i vor Erindring, medens de tilrundede Former i et intetsigende Ansigt let oversees og endnu lettere glemmes; saaledes indpræger Biergnaturen ved Jordoverfladens skarpe Conturer og afvexlende Begrændsninger sig langt dybere i vor Erindring end en eensformig Slette eller et bølgeformigt bakket Land. Hertil kommer den rige Afvexling, som Biergnaturen frembyder i de mere afsondrede, ofte snævert begrændsede Partier og den store Forandring, som Høiden frembringer i Klimatet og derved ogsaa i Planteriget og Dyreriget.

Disse Betragtninger ville maaskee retfærdiggiøre, at jeg her fremstiller nogle Biergscener, som jeg har oplevet paa mine Reiser.

I Sommeren 1812 besøgte jeg Norges Fielde, i Selskab med den enthusiastiske Botaniker Christen Smith, der faa Aar senere ved Congofloden i Afrika døde som Martyr for Naturens Studium. Vi havde giennemvandret Øvretellemarkens, paa Naturscener saa rige, Biergland; havde besteget det høie sneedækte isoleert staaende Gousta, havde besøgt den skummende Riukanfos, et af Europas største Vandfald, og stode i Begreb med at reise over den vilde Fieldstrækning, der ligger mellem Tellemarken og Hardanger.

Det hører til den hele norske Biergmasses Characteer, at den i Sammenligning med andre Bierge er meget flad ovenpaa, og at den østlige Side danner en jævnt hældende Skraaning, medens Vestsiden synker steilt ned til de dybt indtrængende Fiorde. Denne Characteer er der maaskee skarpere udtrykt end andetsteds i den store Biergmasse. Da Biergmassen saaledes paa Østsiden hæver sig langsomt, saa komme de forskiellige Plantebælter til at ligge mere ved Siden end over hinanden. Istedetfor at man i Alperne og andre Biergmasser hurtigt stiger op fra Løvtræernes Bælte til Naaletræernes, derfra til Alperosernes, og saa til Alpeplanternes og Sneens Bælter, en Omvexling, som man i nogle Timer kan blive Vidne til; saa reiser man i Norges Østland flere Dage i Naaletræernes Bælte, derpaa flere Dage giennem Birkens og derfra ligeledes giennem Fieldurternes Bælte og Sneebæltet, inden man naaer den høieste Aas eller Vandskiellet. Den hele Udstrækning, fra Biergmassens østlige Fod til Aasen, er her i det Mindste 24 Miil.

Vi befandt os saaledes i August ved den store Søe Miøsvandet, der ligger 2700 Fod over Havet, i Birke-Bæltet. Grannen og Fyrren vare forsvundne. Ved Gaardene fandtes ikkun faa Agre, thi kun sieldent kan man her giøre Regning paa at høste modent Byg. Indvaanernes Liv staaer allerede paa Overgangen fra Agerdyrkerens til Nomadens. Vel have de faste Vinterboliger, men de flytte om Sommeren med Qvæget tilfields, for at benytte de høiere Græsgange. Stedse fiernedes vi meer fra det beboede Land. Gaardene laae allerede halve eller hele Dagsreiser fra hinanden; al Vei og Stie forsvandt, thi kun Steendysser i lang Afstand fra hinanden lede her Vandreren. Han forøger dem ved at lægge sin Steen til, i det han gaaer forbi.

Til at føre os over Hoved-Fieldet til Hardanger, søgte vi forgiæves en Ledsager. Kun med Møie formaaede vi en Bonde, ved den sidste Gaard i Tellemarken, til at føre os til de Sætere, som Hardangerne have paa Østsiden af Vandskiellet; her haabede vi at faae Befordring videre.

Vi steg nu op i Alpeurternes Bælte, hvor al Skovvæxt er forsvundet, men hvor smaa nydelige Buske og lave Urter med store skiøntfarvede Blomster afvexle med de nøgne Klipper og de rindende Strømme. Vi naaede her til de første Hardanger-Sætere, hvor Sæterpigerne efter Egnens Skik kom os imøde med et stort hvidskuret Mælkefad og med Indbydelsen: „sæt dig, hvil dig og drik!“ I disse smaae Colonier var der kun Piger; de føres derop om Forsommeren og hentes tilbage om Efteraaret; den store Fieldslette, de store Sneemarker ligge mellem dem og deres 8—9 Miil bortliggende Hiem. De vovede derfor ikke selv at passere Fieldet, og kunde altsaa ikke være vore Førere. Ledsageren fra Tellemarken kunde ikke reise videre, men vendte tilbage. Vor Stilling var forsaavidt mislig; men vi befandt os midt i den skiønne Alpeflora; som Botanikere toge vi da ikke i Betænkning at

blive, skiøndt vi ikke vidste, naar vi skulde kunne komme videre, heller ikke vare istand til at vende tilbage og saaledes vare affondrede fra den øvrige Verden. Pigerne, som havde faaet at vide, at vi ingen Fanter (Løsgiængere) vare, indrømmede os een af deres Melkehytter. Denne for Vind og Regn kun ufuldkomment beskyttende Steenhytte var vort Huus, et Skind og nogle Tepper vor Seng; Bygbrød, Melk, Ost og Grød vor Næring. Men Planteverdenen belønnede alle Besværligheder, thi skiøndt vi rundt om vare omgivne af nøgne, skovløse, tildeels sneedækte Fielde, frembød dog enkelte Pletter en saare skiøn og riig Plantevæxt. Paa en Plet af en Snees Qvadrat-Fod, groede 30 forskiellige skiøntblomstrende Alpeurter. Disse kraftige Urter give rigelig Næring for Qvæget, som her selv spreder sig paa Fieldene og af sig selv vender tilbage, naar det skal malkes. Naar det lakkede mod Aften, strømmede Køer, Faar og Geder til fra de omliggende Fielde, de raabtes op af Pigerne ved deres Navne (Sølvhvide 2c.) for at malkes og for af deres Haand at modtage en Belønning af Salt, der bringer dem til at søge Hiemmet til den bestemte Tid.

Efter nogle Dages Forløb bragte Tilfældet en Hardanger forbi vor Bolig; han agtede sig til en anden Sæter for at hente Smør og Ost og vilde derfra vende tilbage til Søefiord i Hardanger og var villig til at være vor Fører. Da Reisen over Sneefieldet var for lang til een Dag, foreslog han at overnatte paa Sneen. Vi foretrak imidlertid at giøre det paa een Dag, om det end var at forudsee, hvad ogsaa indtraf, at vi, skiøndt vi begyndte vor Vandring med Daggryet Kl. 3-4, ikke før Midnat kunde naae Fiordens Bredder. Denne Vandring, som vi foretog et Par Dage senere, gik over de ødeste Fieldstrækninger og Sneemarker. Vi saae den hele Dag ikke et Menneske og intet Huusdyr; kun vilde Rensdyrsflokke, Ryper og Hierper beboede disse øde Egne, og intet Træe eller Busk, ja intet Græsstraae viste sig. I store Strækninger bedækkede Sneen Jorden aldeles; paa andre Steder var den tildeels smeltet, men laae dog endnu i Fordybningerne som kiæmpestore Broer over de rivende Elve. Taager og Skyer boltrede sig henad disse Fieldsletter. Den ujævne Overflade, den vaade Snee trættede Foden og den skinnende Sneeflade Øiet. Alt som vi kom længere frem begyndte et høiere vidtudstrakt Sneebierg at vise sig i Vesten; det var den store Folgefond, som ligger hiinsides Fiorden, men formedelst dennes Snæverhed syntes at hvile paa den Fieldslette, hvorpaa vi vandrede. Først da vi kom nær til Kanten af den vestlige Skrænt, opdagede vi Fiorden selv og strax efter, ved at naae Skrænten, et af de meest paafaldende Natursyn jeg nogensinde har oplevet.

De fleste af mine Tilhørere have besøgt Møens Klint og ville erindre, hvorledes man fra Landsiden stiger næsten umærkeligt op, men derpaa pludseligen befinder sig ved den brat mod Havet nedgaaende Klint. De tænke dem nu en Høide ti Gange saa stor som Klinten, den man ligeledes lidt efter lidt har naaet og nu paa engang en al-

deles brat Skraaning fra denne Høide ned til Havfladen, men derhos, hvad Møens Klint ikke frembyder, ligeoverfor et andet ligesaa brat opstigende og endnu noget høiere Sneefield, saa at Havet her indskrænkes til en Fiord, hvis Brede nedentil omtrent er en Fierdingvei, og der saaledes ikke egentligen er andet end en smal dyb Kløft i Biergmassen. Paa de bratte Biergsider vise sig Skove noget længere nede, nederst en ganske smal Bort af lysegrønne dyrkede Pletter, bestrøede med Træhuse; men hvormeget den bebyggede Deel maatte vise sig i Miniatur, vil De let slutte, naar De erindrer, hvor smaae Gienstandene blive paa Havet, seete fra Møens Klint, hvis Høide dog kun udgiør $\frac{1}{10}$ af hiin Biergsides.

Solen var netop ved at dale, da vi naaede Skræntens Rand; Nedstigningen var høist besværlig, men høist frappant. Efterat være kommen igiennem det skovløse Bælte, stege vi igiennem Birkeskoven, derpaa giennem Fyrreskoven, hvor Digitalis prangede med sine pragtfulde røde Blomster; tilsidst duftede det nysslaaede Høe os imøde, vi kom forbi næsten modne Kornmarker, Kirsebærtræer, der bugnede under den modne Frugt, og blomstrende Rosenbuske. Nette Træhuse stode tæt ved hinanden, og et af disse aabnede sig for os. Hvilken Forandring, efter i flere Uger at have vandret om paa de nøgne Fieldsletter og Sneemarker. Forandringen lignede saa meget mere et Tryllerie, som Nedstigningen skeete i en af hine halvdunkle Sommernætter, der i Norge endnu er smukkere end hos os. En saadan Natur-Scene var ret skikket til klart at vise Høidens Indflydelse paa Klimatet og Planteverdenen.

De ville nu tillade at vi forandre Sted og Tid; flytte os fra Norges taagehyllede Bierge til Italiens klare Himmel, og fra Sommeren 1812 til Sommeren 1818.

Da jeg i Begyndelsen af Juni, fra Rom af, saae hvorledes Sneen forsvandt paa Apeninernes Toppe, belavede jeg mig til en stor Fodvandring. Jeg vilde først reise Nord efter op imod Toskana, og derefter følge Apeninkiæden i sin fulde Udstrækning til Calabriens sydligste Spidse; en Plan jeg ogsaa fik udført. Ene foretog jeg denne Vandring, som varede i 8—9 Uger, thi kun et Æsel, som jeg kiøbte i Rom for at bære min Bagage, var min Ledsager paa den største Deel af denne Reise.

Efter at have giennemvandret en Deel af den vestlige Side af de romerske Apeniner, og efter at have besteget adskillige af de høie Toppe, som ligge i den egentlige Hovedkiæde, som jeg passerede ved Norcia, befandt jeg mig i Slutningen af Juni i St. Benedetto paa Kysten af det adriatiske Hav, omgivet af Olie- Viin- og Orangehaver, og Agre, hvor Kornet allerede var høstet. Herfra vendte jeg mig mod Apeninernes høieste Top, der med Rette kaldes Gransasso d'Italia, og som ikke ligger i Hovedmassen, men paa en mod det adriatiske Hav udgaaende Sidegreen af Apeninerne, mellem Teramo og Aquila.

Indtil Teramo gik Reisen endnu i Høienes Bælte, hvor Skovene især dannes af immergrønne Ege, Krattet af Myrter og Lentiskusbuske. Men ved Isola begynder man at stige stærkt op mod den Fod, hvorpaa Gransasso hviler, og allerede samme Dag, paa hvilken jeg om Morgenen havde forladt Teramo og Middagen været i Isola, befandt jeg mig høit oppe i Bøgens Bælte. Da man her er kommen over Kornavlens Grændse og den Høide hvorpaa der findes faste Boliger, saa maatte jeg tage mit Nattequarteer under aaben Himmel hos nogle Hyrder, som her vogtede Faar; de havde ingen Hytter, men overnattede indhyllede i deres Faareskindspelse, ved et Baal. Mødig og tørstig forlangte jeg Melk, men dette blev mig nægtet, ikke af Uvillie, men fordi Hyrderne have den Overtroe, at det skader Qvægavlen, naar man giver den Fremmede den friske Melk. Det nyttede naturligviis intet, at jeg underrettede dem om, at i Schweitz og Norge lykkes Qvægavlen meget godt, skiøndt man der gaaer den Fremmede imøde med Melkebøtten. Costume del paese var Svaret, og min Fører tog i dette Punkt sine Landsmænds Partie.

Efter en temmelig kold Nat, fortsatte jeg ved Dagens Anbrud min Biergbestigelse. Jeg oversteeg snart Bøgens øvre Grændse og befandt mig ved Gransassos umiddelbare Fod paa den saakaldte Arapietra (Steenalteret), 5500 Fod, et Slags Terrasse midt i den skiønneste Alpeflora. Høiere oppe blev Bierget stedse steilere; paa Syd- og Østsiden er Gransasso saa brat, at det neppe kan bestiges, paa Nordsiden er det mere tilgængeligt formedelst en Biergkløft, men denne var belagt med Snee. Ved at hugge Trin i den faste Snee blev det muligt at komme op næsten til Biergets Top, dog stod endnu en næsten lodret Klippe tilbage; denne kunde jeg ikke bestige, men efter Øiemaal antog jeg den for at være 150 Fod over mit Standpunkt og Biergets fulde Høide derfor, efter den anstillede Barometermaaling, 8935 eller næsten 9000 Fod over Havet. Jeg vendte tilbage til Nordsiden og overnattede i en Landsby Pietra Camela, hvorfra jeg den følgende Dag oversteeg denne Biergmasse, hvorpaa Gransasso hviler; Passet er 7200 Fod. Paa Nordsiden laae endnu megen Snee, som jeg maatte gaae over; den bratte Sydside derimod var næsten uden Snee, og ad denne kom jeg endnu samme Dag til Aquila.

Skulde jeg i korte Træk fremstille Biergnaturens Forskielligheder, saaledes som de frembyde sig paa de to her fortalte Vandringer, da maatte jeg vel især giøre opmærksom paa følgende.

Luftens Beskaffenhed kunde her nævnes først. —

Norges vestlige Side er bekiendt for sin taagede skyefulde Himmel og sin idelige Regn; skiøndt nu Østsiden har klarere Luft, saa ere dog Biergene og især de Dele af samme, der ligge nærmest ved Vestsiden, mindre i dette Tilfælde. Sommeren 1812 var desuden særdeles regnfuld. Da vor fælles Lærer Hornemann, som den Sommer

reiste i Jylland, meldte os hvor mange Gange han paa denne Reise var bleven vaad, svarede vi ham (uden stor Overdrivelse) at vi kun vare blevne eengang vaade, nemlig fra Reisens Begyndelse til dens Ende. Denne bestandige Regn og Taage, disse evindelige Skyer, som indhylle Biergene, giøre naturligviis at Biergformerne ikke kunne fremtræde med Klarhed. Naturen viser derfor, paa faa smilende Øieblikke nær, vel Høihed, men har derhos et vist sørgmodigt Præg. Anderledes under Italiens lyse Himmel. Skiøndt i Biergene Skyer og Regn, selv om Sommeren, ere hyppigere end i Sletterne, saa er dog Luften sædvanlig klar og derhos mere giennemsigtig end nogensinde i Nordens Bierglande. Udsigten bliver derved mere udstrakt. Biergenes Begrændsningslinier ere skarpere og renere, under en smukkere Belysning.

Det andet Punkt, i hvilket en betydelig Forskiel frembyder sig, er Biergmassernes Form. Jeg har allerede nævnt de store Fieldsletter i Norge; stiger man enten paa Aasen af disse Sletter, eller de høiere, sædvanligen dog atter tilrundede Biergtoppe, saa overseer man umaadelige bølgeformige Overflader, der enten frembyde Sneelag eller kun bestaae af nøgne Klipper. De smaae Partier bevoxede med Fieldurter ere ikke store nok og Planterne selv for smaae til at bidrage til Landskabets Characteer; Dalene paa Østsiden ligge for langt borte til at kunne sees, paa Vestsiden ere Fiordene sædvanlig for smalle til fra Fieldtoppene at blive synlige; ogsaa Havet er for langt borte om end Taagen ikke forhindrer Udsigten. Paa Apeninerne, der oventil ikke frembyde flade Strækninger af noget betydeligt Omfang og hvor Bjergtoppene sædvanlig hæve sig steilt iveiret, der bliver Udsigten fra disse allerede af den Grund betydeligere; man seer f. E. fra Gransasso ned i de frugtbare Dale i Nord og Syd, ja Kyststletten og det adriatiske Hav ligge indenfor Synskredsen.

Snee viser sig ogsaa om Sommeren i begge Biergmasser, men mødes i Syden naturligviis først paa en større Høide. De store Sneemarker paa Hardangerfieldene ligge ikke høiere end mellem 4—5000 Fod. Gransasso, som hæver sig til 9000 Fod, har i Juli kun Sneemasser paa Nordsiden, og i August og September er næsten ingen Snee tilbage.

Nærmest ved Sneen findes i begge Bierge Bæltet for de skiønne Alpeurter. Næst til disse slutter sig i Norge Birken, lavere nede ere Fyrren og Granen de vigtigste Skovtræer; Bøgen er ukiendt paa Norges Fielde, den forekommer kun i det sydlige Norges Sletteland (Laurvig). Paa Apeninerne derimod er Bøgen det Træ, som gaaer høist og slutter sig næst til Fieldurtenes Bælte. Denne forskiellige geographiske Fordeling er endnu mere paafaldende, naar vi sammenligne den med Kornavlens. Medens Bøgen kun findes i det allersydligste Norge, dyrkes Bygget endnu i Finmarken ikke langt fra Nordcap; i Apeninerne derimod er Kornavlen næsten allerede ophørt inden man kommer ind i Bøgebæltet, og Bøgen gaaer flere tusinde Fod høiere op. Aarsagen ligger uden tvivl deri, at Kornavlen især afhænger af Som-

mervarmen, Bøgen mere af hele Aarets Varme. I hine nordlige Egne er Sommeren langt varmere end paa den Høide i Apeninerne, der har samme aarlige Middelvarme.

I de høiere Regioner er Qvægavlen den vigtigste Syssel i begge Biergmasser; men den er i det Hele taget betydeligere i Norges sydlige Dele end i Apeninerne; hist bringer man ikke blot Faar og Geder men ogsaa stort Qvæg op til Field-Græsgangene; her er det næsten kun Faar og Geder, der græsse. Hist bygger man Steenhytter og fører et ordentligt Sæterliv; her vanke Hyrderne om med deres Faar og Geder, og overnatte i Skindpelse under aaben Himmel eller boe i Jordhytter. Nomadisk er Hyrdelivet paa begge Steder; det er om Sommeren at Qvæget bringes til Fields; men istedetfor at i Norge Qvæget vinterfores i Dalene, saa drives Faarene, efter om Sommeren at have græsset i Abruzzernes Bierge, ned i den store Lavslette i Puglien, hvor Klimatet er mildt nok til at kunne blive i frie Luft Vinteren over.

Vilde man udstrække vor Sammenligning til Fieldboerne selv, da vilde den falde ud til Fordeel for Nordboen. Hos den norske Field-bonde seer man i hans Bolig og Bohave Prøver paa hans Virkelyst, han har Sands for Læsning, og hans Væsen røber Kraft og Selv-tillid. Hyrden paa Apeninerne er indolent, uvidende og lidet tilgiæn-gelig for Cultur. Men vi bør her ikke oversee den Indflydelse, som den borgerlige Forfatning og Religionen har. Den norske Fieldbonde er frie Odelsmand; den apeninske Hyrde er kun Tiener af et eller an-det Kloster, en eller anden stor Godseier eller Forpagter. Nordman-dens Religion tilsteder ham Tænkefrihed, den italienske er ogsaa i denne Henseende ufrie.

Johannes Carsten Hauch.

Født 1791 i Frederikshald i Norge.

Fru Sigbrit og Dyveke.

(Af „Vilhelm Zabern".)

Paa denne Tid, da jeg næsten var sexten Aar gammel, kom tvende Personer i Besøg til Hr. van Claesen, hvoraf den ene i det mindste kun lidet passede til denne Eensomhed. Hendes Navn var Fru Sigbrit Villumsen, hun var Enke, og hendes trettenaarige Datter fulgte hende. Fru Sigbrit kom fra Holland, hendes Mand havde været af det saa-kaldte Hoekparti, der stred mod Keiseren og blev forfulgt af et andet Parti, der kaldtes Kabeljauer. Af dem var Fru Sigbrits Mand bleven fanget og halshugget i Sluis; ja da han var en af Hovedmændene

for Hoekpartiet, og det bevistes, at Fru Sigbrit havde gaaet ham tilhaande med sine Raad, saa nødtes hun til at flygte med sin unge Datter, uden at kunne redde det mindste af sin Formue. Hun var i Familie med Hr. van Claesen, derfor kom hun til dette Sted og begierede Raad og Hielp af ham. Da det viste sig, at hun ogsaa langt ude var beslægtet med min Moder, saa varede det ikke længe, før hun ligeledes besøgte denne.

De Indtryk, Fru Sigbrit og hendes Datter efterlode i min Siæl, vare yderst forskiellige. Sigbrit var en høi, fyldig Qvinde, hvis lange Hals, gule Ansigt og store krumme Næse gave hende en fiern Liighed med en Grib. Hendes Øine vare graae, dybtliggende og dvælede helst, ligesom Speidere, i de fierneste Kroge. Naar hun talede, spilede hun sine Næsebor høit op og bevægede Næsetippen, ligesom om hun ogsaa med Lugten vilde undersøge Gienstandene. Hun var klædt i en bruun Hvergarnskofte, og hendes Hovedhaar vare bedækkede med en sort hollandsk Kyse. Denne fattige Dragt, der almindelig bæres af Sælgeqvinder i Bergen var en af Aarsagerne, hvorfor man siden paastod, at hun havde solgt Æbler i Holland, hvilket Rygte grebes med Begierlighed og udbredtes af hendes mange Fiender.

Ganske anderledes var Datterens Udseende. Denne var rank og særdeles veldannet, uagtet hun siden blev noget for fyldig; men hendes Aasyn var et af de skiønneste, man kunde see, og jeg kiender kun een Qvinde, der i Deilighed overgaaer hende. Især havde hun den fineste Mund og de rødeste Læber, som jeg i mit Liv har seet. Hendes Øine vare blaae, og Øielaagene lagde sig halvt lukkede derover, men naar hun hævede dem, da kunde man see ligesom paa Bunden af det klareste Vand. Hendes Haar var lyseguult, dog blev det siden dunklere og hang i fyldige Lokker om hendes Skuldre. Men hvad der allermindst stemmede med den Charakteer, som hun siden lagde for Dagen, var et Udtryk af Sørgmodighed i hendes Ansigtstræk, hvilket Stiernetyderne paastaae at være egent for dem, der ere bestemte til med en tidlig Død at kiøbe en udvortes Lykke, hvorved de dog aldrig naae nogen virkelig Siælero. Hun stod, da jeg første Gang saae hende, ved Moderens Side, og syntes meget stille, men siden mærkede jeg, at der kunde komme Liv og Munterhed i de deilige Øine. Jeg forbausedes, da hun traadte ind, thi hverken i Bergen eller andensteds erindrede jeg nogentid at have seet en lignende Skjønhed, og jeg havde dengang ei forundret mig, om Vinger vare udvorede fra hendes Skuldre, og hun som en Engel var opstegen mod Himmelen. Siden mærkede jeg vel, at jeg havde taget Skinnet for Virkelighed, thi hun blev sandelig ikke noget himmelsk Væsen, men hildedes i meget jordiske Lænker, som hun sit hele Liv igjennem ei kunde afryste. Hendes Navn var Dyveke, og hun blev siden bekiendt nok i disse Rigers Historie.

Fru Sigbrit kom i Begyndelsen daglig i vort Huus og frittede min Moder ikke blot om Alt, hvad denne vidste angaaende Bergen, men og om vore egne Anliggender. Hun forstod at udspørge paa en

Maade, der lettelig bedrog de Godtroende, og som endog de Forsigtige, der mærkede, at hendes Deeltagelse kun reiste sig af Nysgierrighed, vanskelig kunde modstaae. Det varede ikke længe, før hun vidste, hvor hvert Fad og hver Tallerken stod i vort Huus. Paa samme Tid begyndte hun at skrive Breve til min Fader og at give ham Raad angaaende Handelen paa Holland, som han befandt nyttige og veloverlagte, og hvoraf han havde betydelig Fordeel. Han skrev derfor til min Moder, at hun maatte behandle Fru Sigbrit vel. Denne fik saaledes lidt efter lidt Magt i vort Huus og raadede over Tjenestefolkene mere og strengere end min Moder selv. De fattige Tyende, hvilke hun saae stærkt paa Fingrene, hadede hende imidlertid, og snart udbredtes det Rygte, at hun stod i Forbindelse med en fordærvelig Aand. De stolte og egensindige Gaardeiere kunde heller ikke lide hende, thi hun erklærede dem ligefrem, at alle deres Klipper og høie Bierge ikke duede saameget, som en eneste Kaalhave udi Holland, og at Vorherre, hvis han vilde agte paa hendes Raad, burde tage en Feiekost og feie alle Biergene ud i Havet, ligesom Sand og Skarn, at Landet kunde vorde fladt, renset og skikket til Agerdyrkning. Med Bøndernes Boliger var hun heller ikke tilfreds, men paastod, at deres Røgstuer ikke var Andet end store Skorstene, hvori Ingen kunde befinde sig vel, med mindre han var en Skorsteensfeier. Endelig raadede hun dem, istedenfor at fortælle Eventyr om Aftenen, og skære overflødige, ja unyttige Ting i Træ, at strikke Strømper og væve Vadmel, hvilket Alt blev hende meget ilde optaget.

Min Moder havde ogsaa leiet en Have, der laae noget borte fra Huset, og i hvilken fandtes gamle Træer, der ikke bare synderlig god Frugt. En Aften talede Fru Sigbrit længe om, at denne Have burde anlægges anderledes. Min Moder havde ingen Lyst hertil, da hun skyede Bekostning for min Faders Skyld, dette sagde hun reent ud. „Ei!" svarede Fru Sigbrit, „hvad Konen vil, det maa Manden ogsaa ville." — „Det er dog ei altid saa," anmærkede min Moder, „Mændene have deres egne Griller." — „Ja," svarede Fru Sigbrit, „som Konen er, saa gaaer det, Faa ere dog saa underdanige, at de, naar deres Ægteherre finder for godt, lade sig indeslutte, som Fanger, mellem Biergene". Min Moder blev da meget forstemt og sagde, at hun for sin Deel ansaae det for sin høieste Pligt at følge sin Mands Villie, forresten var hun ikke saa underdanig, at hun ei selv havde Lyst til at styre sit eget Huus. Da loe Fru Sigbrit og spurgte, hvormange Timer hun vilde have den Lyst? Ved disse Ord skiftede min Moder Farve, dog taug hun, tog et Lys og gik ud af Stuen til sit Sovekammer. Fru Sigbrit raabte efter hende og spurgte, om hun havde lært den Skik i Holland eller i Norge at forlade sine Giester, før de gik af dem selv. Min Moder svarede Intet herpaa, og Fru Sigbrit, der blev kied af at vente, gik endelig hiem. Den anden Morgen var min Moder syg af Ærgrelse og mægtede ei at staae op af Sengen. Da kom Fru Sigbrit, ligesom Intet var forefaldet; og

uagtet min Moder havde befalet at negte hende Adgang, skiød hun Pigen tilside, gik rask ind i min Moders Sovekammer, beredte selv forskjellige Huusraad og var saa venlig den Dag, at hun virkelig forsonede min Moder, der aldeles ikke var hevngierrig. Imidlertid maatte denne ligge flere Dage til Sengs. Den femte Morgen, da hun første Gang igien gik ud, saae hun med Forbauselse, at alle Frugttræerne i Haven vare fældede, og at alt var indrettet paa Hollandsk. Der var plantet Kaal og Roer af den fineste Slags, og Fru Sigbrit, der var en saare virksom Kone, havde, ved paa min Moders Regning at antage mange Arbeidere, i større Hast, end Nogen skulde troe, faaet Haven istand.

Min Moder vrededes meget over denne Adfærd og trak sig da igien tilbage fra Fru Sigbrit. Dog, som en fornuftig Kone, indsaae hun efter nogen Tid, at Haven virkelig var bleven bedre end før, ja eftersom hun fik nye Breve fra min Fader, hvori han roste Fru Sigbrit, tænkte hun tilsidst paa at forsone denne, og da det var Fru Sigbrits Navnedag, besøgte hun hende paa hendes Værelse og forærede hende sex fine Silketørklæder. Fru Sigbrit foldede dem ud fra hverandre, betragtede dem nøie og sagde endelig, idet hun udspilede sine Næsebor: „Naar I en anden Gang vil bortskienke Noget, da maa I kiende den Persons Maal og Størrelse, til hvilken I vil give det; disse Tørklæder ere for smaa, de passe mig ikke, de due til ingen Ting; I kan selv beholde dem." Min Moder rakte nu Haanden ud, for at tage sin Foræring tilbage, men Fru Sigbrit var hurtigere og lukkede et Skab op, hvori hun ligefor min Moders Øine lagde Tørklæderne og smækkede derpaa Skabet i Laas igien. Siden kom Fru Sigbrit atter til os, og skiøndt min Moder nu modtog hende med Kulde, lod hun, ligesom om hun Intet mærkede.

I den Sommer, Fru Sigbrit tilbragte hos Hr. van Claesen, saae jeg ofte Dyveke, der som sagt meget behagede mig. Naar hun sad stille ved sit Arbeide i Fru Sigbrits Værelse, medens de lysegule Haar i lange Fletninger snoede sig om begge Sider af hendes Pande, kunde hun see from ud, liig en Engel fra Himmelen. Hun vævede som oftest de fineste Kniplinger, eller broderede i Uld og Silke, hvori hun besad saa stor Færdighed, at de skiønneste Blomster og Dyr, ja hele Landskaber i kort Tid, ligesom om de vare malede, opstode under hendes Hænder. Dog saae jeg sielden noget af disse Arbeider komme til fuldkommen Udførelse. Hun blev almindelig kied af dem paa Halvveien, og begyndte da noget Nyt, som endnu syntes at vorde skiønnere, men som hun ligesaalidet udførte; ja det syntes mig allerede den Gang besynderligt, at Fru Sigbrit, der fordrede den strengeste Orden af Andre, saaledes lod hende have sin Villie. Den unge Dyveke gik ogsaa meget ziirlig klædt. Hendes Dragt var efter de Tiders Mode sort, men af det kostbareste Tøi, hendes fine Halskrave kappedes i Hvidhed med den blendende Hals; de Skoe, der dækkede hendes smaa Fødder, kunde ei forfærdiges i Bergen, men maatte forskrives fra Udlandet, og

Fru Sigbrit, der dog i denne Tid ei havde mange Penge at raade over, skyede ingen Udgivter, naar det gialdt hendes Datters Pynt. Dyveke var allerede saa forvænt, at hun vragede hvad ikke var kostbart og nyt, ja selv dette blev hun snart kied af, og gav det da til den Første den Bedste, der mødte hende; dog nødtes de, der modtoge disse Gaver, som oftest af Fru Sigbrit til igien at give dem tilbage.

Ei altid var Dyveke, selv i Moderens Nærværelse, saa stille, som da jeg første Gang saae hende. Tvertimod hændtes det undertiden, naar hun saae Noget, der forekom hende selsomt, at hun brast i den lydeligste Latter, uden Hensyn til hvem der var tilstede, og hvor følgagtig hun ellers var, forskaanede hun ei engang Moderen selv, naar denne, som ofte var Tilfældet, havde et eller andet Klædningsstykke paa, der enten af Sparsomhed var forskaaret, eller ved sit gammeldags Snit forekom Dyveke altfor hæsligt. Ja naar det Lune kom over hende, kunde hun med uimodstaaelig Venlighed og med de ømmeste Kiærtegn anmode Moderen om at iføre sig en Dragt, der henhørte til omtalte Slags. Naar hun nu saae Fru Sigbrit saaledes klædt, udbrød hun i den stærkeste Latter ligefor hendes Øine; hun lignede da et væligt Føl, der spotter enhver Tømme, og agtede kun lidet paa den Misfornøielse, som Moderen over denne Opførsel lagde for Dagen.

Der fandtes i Egnen flere bosatte Familier, der ikke hørte til Bondestanden og tildeels efter feilslagne Forhaabninger havde trukket sig tilbage mellem disse Bierge. Hine Familier afholdt sig strengt fra Omgang med Egnens Bønder, over hvilke de troede sig langt hævede, derimod søgte de helst Omgang med dem, hvilke de ansaae for at være af høiere Stand end de selv. Især vare Fremmede dem velkomne, da disse bedst syntes skikkede til at forjage den Eensomhed, hvis hemmelige Tryllekraft ikke fandt nogen Adgang til hines af andre Begierligheder plagede Siæle. Med disse Familier sluttede Dyveke snart Bekiendtskab, og da Fru Sigbrit ønskede at vide Besked om Alt, opdrog hun sin Datter til at aflægge Regnskab for hvad hun hos dem saae, fra Skeer og Klædedragter til Menneskets Miner og hemmelige Tanker. Imidlertid var Dyveke altfor meget sysselsat med sig selv til længe at henvende sin Opmærksomhed paa Andre, dog erstattede ofte hendes Lune, hvad hun manglede i Jagttagelsesevne. En stærkt fremtrædende Forfængelighed eller en med Ængstelighed skiult Armod lykkedes det hende vel og undertiden at afsløre. End bedre vidste hun at fremstille de Legemsfeil, hun havde bemærket, og det var da selsomt at see, hvorledes hendes ranke Skabning og smidige Ledemod kunde bøie sig i alle de Folder, hvori en grusom Natur, ligesom med Jernbaand, tvinger de forladteste af sine Skabninger. Hvert Træk, ja hvert Led i hendes Fingre blev da et Penselstrøg til det Billed, som hun vilde fremstille, og midt i disse forunderlige Vendinger og Dreininger klang pludselig Moderens Bifald, liig en Dæmons bittre Haan over den fornedrede og spottede Menneskenatur, medens Dyvekes letsindige Latter

snarere lignede en Luftalfs, der har iført sig et jordisk Klædebon og nu spotter over de Lænker, hvori den selv har tvungen sine letbevægelige Lemmer.

En eneste alvorlig Følelse syntes at have fæstet Rod i Dyvekes letsindige Hierte, nemlig Kiærlighed til hendes afdøde Fader. Saaledes var jeg engang Vidne til en lidenskabelig Scene, da Fru Sigbrit, som hun ofte pleiede, med Misbilligelse omtalte sin Ægteherre. „Havde han ei handlet saa uforsigtigen," sagde hun, „da vare vi rige Folk og behøvede ei at søge Tilflugt i fremmede Lande. Men han var bedre skikket til at sidde bag Ovnen, end til at strides med Kabeljauerne, derfor have de ogsaa bragt ham til Rolighed, jeg har selv seet hans blege Hoved i Sluis, da Bøddelen hævede det til Advarsel i den store Forsamling." Dyveke stod tilsyneladende rolig og hørte derpaa uden at svare. Dog paa samme Tid pillede hun, som det lod, uden at vide hvad hun foretog sig, Traadene ud af et kostbart Broderi og sønderrev det tilsidst, uagtet hun i flere Dage havde arbeidet derpaa. Ved Moderens sidste Ord blev hun endelig saa bleg som et Liig og styrtede med et høit Skrig til Jorden. Alle forfærdedes, Fru Sigbrit ilede til, tog hende med ængstelig Omhu i sine Arme og var venligere, da Dyveke vaagnede af sin Afmagt, end jeg nogensinde før har seet hende. Overhovedet har jeg sielden hørt Fru Sigbrit, der ellers saa lidet skaanede Andre, at sige noget ondt Ord til Dyveke, der var hendes Øiesteen, og over hvilken hun vaagede som over en sielden Skat.

Scene af Sørgespillet „Tiber".

Tibers Pallads.

Tiber. Manus.

Tiber. Ja, ja, jeg frygter det, jeg troer det selv:
Sejan misbruger tidt min Tillid, dog
Sejan skal vogte sig! Men Du, Dit Vid,
Dit lunefulde Væsen huer mig.
Din Tunge jeg tilgiver; thi jeg veed,
Din Siæl er uden Svig. Jeg ængstes nok
Ved disse dybtnedslagne Øielaag,
Der som et Forhæng sænkes, at man ikke
Skal skimte den forræderiske Siæl.
Men Du er kiæk, Dit Øie funkler dristigt,
Du muntred mig i mangen sorgfuld Stund;
Dit Lune straaled i mit mørke Liv
Som Solen giennem Taager paa en Regndag;
Derfor jeg elsker Dig, Du være skal
Omkring mig steds.

Manus. Den altfor varme Phoebus
Betyder Regn.
Tiber. Nei, nei! Du giør mig Uret;
Tiber er og et Menneske. Min Stilling
Mig ofte tvang til, hvad jeg ønsked uskeet.
Ak, ofte laae jeg søvnløs paa mit Leie,
Og Maanen saae paa mig og Nattens Stierner;
Jeg bad til Jupiter: o send mig dog
En Ven; men han ham ikke sendte. Nei,
Hans Stierner gled i deres vante Baner
Og Maanen gik saa ligegyldig som
Den pleier, naar den seer paa Verdens Nød;
Thi Zeus har ei Medlidenhed, han er
Saa kold som Skyen i hans Vinterluft.
Manus (alvorlig). Ja, det er sandt, Tiber, Du staaer alene,
Som paa en skaldet, iisbedækket Klint,
Og Du er høist ulykkelig!
Tiber. Ved dette Bryst
Har aldrig slaaet et menneskeligt Hierte,
Da maa vel lægge sig af Iis en Skorpe
Om Mandens Barm.
Manus. Tiber, er det Dit Alvor?
End er det Tid maaskee, Germanicus
Er ikke død endnu; mistro ham ei!
Paa ham Du bygge kan med sikker Tillid,
Og han har viist Dig Ærlighed, han har
Opoffret Helteros og Ungdoms Planer,
Og Hærens, Folkets Haab for Dig.
Tiber. Han har
For meget offret; jeg beundrer ham,
Men elske — nei!
Manus. For sidste Gang, Tiber,
Dig rækker Skiebnen Haanden til Forsoning.
En Guddom taler giennem mig: Vend om!
Den Vei, Du gaaer, maa føre til Fordærv.
Naturen gav Dig Kraft og sielden Indsigt,
Misbrug dem ei! Misbrug dem ei, Tiber!
Hav Tillid og Medlidenhed! Lær selv
At elske, da Du finde vil et Hierte.
Germanicus er ærlig, vil Dit Vel;
Ræk ham Din Haand og lær af ham,
I ærlig Kraft bestaaer den sande Klogskab,
Den seirer dog tilsidst og naaer sit Maal,
Mens Listen spinder paa sin egen Liigsærk.
Tiber. Den seirer dog tilsidst og naaer sit Maal!
Veed Du hvor Maalet staaer?

Manus. O vee, hvert Ord
Er spildt!
Tiber. Hvis nu Tiberius var Maalet?
Manus. Ja Maalet for Din egen Piil. Du er
Din egen Fiende, Dig kan ingen redde.
Tiber. Tiber var aldrig utaknemmelig,
Jeg har hans Cajus valgt til Efterfølger.
Manus. O, Din Taknemlighed er mere grusom,
End al Din List; siig, kiender Du da Cajus?
Tiber. Jeg kiender ham.
Manus. Og dog?
Tiber (mørk). Ja, de skal see,
Tiber var ei saa slem; man ønske skal
Min Tid igien. En Værre følger mig.
Jeg fører Svøben, holder Tømmen strengt,
Men dog jeg holder den; mig frygter selv
Barbaren, Fred er nu i Verdens Rige,
Og Romernavnet agtes. Dog, man vil
En Dreng, der giver alle Lyster Tøilen,
Ham skal man faae.
Manus. Tilgiv, jeg var en Daare!
(Gaaer.)
Tiber (kalder). Sejan!
(Sejan træder ind.)
See til, at Manus ikke flygter,
Han elsker høit Germanicus.
Sejan. Nu ham
Vil han ei frelse længer.
Tiber. Hvorfor ei?
Sejan. Plancina skriver mig, Germanicus
Er syg.
Tiber. Er han alt syg?
Sejan. Ja syg til Døden.
Tiber. Jeg vil ei derom høre. Ved dit Liv
Tal ei derom! Det giør mig ondt, Sejan,
Hvis han er syg; thi han er Cæsars Søn,
Husk vel paa det, Sejan!
Sejan (med Bestyrtelse). Min høie Hersker!
Tiber. Jeg intet vide vil! Har ham Plancina
Med hemmelige Kunster skadet, skal
Hun straffes.
Sejan. Har du ikke selv befalet —
Tiber (heftig). Jeg intet har befalet! Har hun Brev
Fra mig, har hun et Ord, en Linie? Hvad?

Har hun Beviis? Hun intet kan bevise!
Vee hende, hvis hun vover kun et Ord.
Sejan. Tiber!
Tiber. Nu, nu, jeg mener ikke Dig;
Du er mig tro, det veed jeg jo, Sejan.
Dog raader jeg som Ven, forlad Plancina!
Livilla er jo Prindsens Søster, maa
Hans Morder hade — tænk derpaa — og vogt
Paa denne Lepidus; han farlig er,
Hans Øie, som en Dolk, i Hiertet trænger.
Sejan. Cythera?
Tiber. Nei, thi hans forvovne Tunge
Forlyster mig; hans Aabenhed mig nytter
Og morer tidt — og dog jeg hader den;
Men aabenbart hans Frækhed viser mig,
At Død han foretrækker for mit Selskab;
Thi skal han ikke døe; bevogt ham vel!
Sejan (afsides). Ja, jeg maa see mig for, jeg troer Dig ikke;
Jeg hørte vel hvad Du til Manus talte.
(Høit).
Stol kun paa mig.
(Gaaer).
Tiber (alene). Nei, heller ei paa Dig!
Jeg vil paa ingen stole. — Han formeget veed,
Han har for dybt i Hiertet seet mig, denne
Sejan! — Jeg frygter ham, jeg hader ham.
— Hvor kan jeg stole paa en saadan Skurk,
Der ligegyldig myrder paa mit Vink,
Der blander Gift. — Hu, jeg vil bort herfra,
Jeg vælge vil en Klippe, rundt af Hav
Omskyllet — ja jeg vil! — Jeg saae en slig
I Taager nær Surrent, en eensom Ø,
Med skarpe Sider hugget af mod Kanten,
Den har den glatte Vandgud aldrig dannet;
Cycloperne har smedet den som Jern
Med skarpe Hammerslag; Vulcan har den
Med dristig Haand af Havet løftet op.
Den trætte Maage finder knap en Plads
Paa bratte Fieldklint for at hvile sig,
Naar den paa hvide Vinger flyer for Stormen,
Og dreier sig i Kreds med hæse Skrig,
Og søger op paa Land. Ei nogen Havn
Den har, og intet Skib kan lande der.
Med Fare seiler selv imellem Skiær,
Skiult under Vand, den lette Fiskerbaad.
Et mindre Field der er, opbygget af

Den sønderrevne Lava, adskilt fra
Det større; der kan tvende Mænd sig mod
En Hær forsvare. Did jeg vil. Hver Adgang
Jeg spærre vil og slaae min Lid til Stenen,
Den kan ei være falsk; thi den er død.
Det er en Tilflugt dog, den eneste,
For den, der giennemskuer Mennesket.

Scene af Søstrene paa Kinnekullen.

(En Bjerghule; Ulrikka sidder ved sin Rok og spinder; hun har et meget gammelt Udseende, sølvgraae Haar og synger den samme Vise som i anden Akt).

Ulrikka.

En Skat jeg alt har, snart jeg flere skal eie,
Bestandig i Kreds maa sig Guldtenen dreie,
Og ei tør jeg hvile, jeg Hjulet maa træde,
Jeg Hørren maa snoe, jeg maa Guldtraaden væde

I Gaar var jeg Gjest i den Fattiges Hytte,
I Dag ei med Konger min Lod jeg vil bytte;
Dog ei tør jeg hvile, jeg Hjulet maa træde,
Jeg Hørren maa snoe, jeg maa Guldtraaden væde.

See Sølvaaren glimter i Fjeldvæggens Stene,
Men Fjeldet er koldt, og jeg sidder alene,
Og ei tør jeg hvile, jeg Hjulet maa træde,
Jeg Hørren maa snoe, jeg maa Guldtraaden væde.

(Der høres pludselig Psalmetoner foroven; hun holder op med at spinde og synge og lytter efter).

Chor foroven.

Kast dine Sorger paa Herren, din Gud!
Han, som ei Rigdom og Glimmer bedaarer,
Han, som har talt dine Suk, dine Taarer,
Han af din Kummer skal hjelpe dig ud.

Ulrikka. Ha, hvad er det? — Jeg er til Mode, som
Jeg vaagned af en Søvn. — Er al min Rigdom
Da kun en Drøm? — Dog nei! — Den hele Fjeldvæg
Er jo behængt med gyldent Spind. — Der staaer
Min fyldte Teen. — Nu er det næsten nok.
— Hvad nok! — Nei, der kan aldrig blive nok.
Og jeg maa spinde meer endnu — langt meer.

Choret foroven.

Hellig er Gud, og retfærdig hans Vei,
Snart han med Fred og Velsignelse kommer,
Snart som den strenge, den straffende Dommer,
Dog i din Nød han forlader dig ei. —

Ulrikka. Den Psalme kjender jeg, det var jo den,
Som vi hver Søndag med vor Fader sang.
— Der er dog sikkert gaaet Uger hen,
Mens jeg ved Rokken spandt i denne Hule.
— Ja Maaneder maaaskee — thi naar man ved
Sit Arbeid sidder, svinder Tiden hurtig;
Og Nat og Dag kan vexle her i Bjerget,
Uagtet man det ikke mærker.

(Hun lytter igjen.)

Stedse
Den samme Sang! — Gud veed dog, hvad det er,
Der saadan mig bevæger. — Fast jeg troer,

(Hun tager sig til Øinene)

Jeg fælder Taarer. — Jeg kan ikke mindes,
At jeg har grædt tilforn. — Er det maaskee
Min Søster, der i Dag sit Brullup holder?
Thi denne Psalme skulde synges jo,
Ved hver en Fest, det var vor Faders Bud,
Hvad enten saa den passed eller ei.
— Gud veed, hvorfor han elsked den saa høit.
— Men jeg kan ikke sidde rolig længer;
Thi det mig synes, som min Søsters Røst
Jeg hører. — Jeg vil reise mig.

(Hun reiser sig og kommer frem i Forgrunden.)

Jeg fryser,
Og mine Fødder vakle. — Ja, det er
Ei noget Under; thi jeg har kun sjelden
Dem brugt til Gang, mens jeg i Bjerget leved'.
— Ha, det er koldt i Fjeldet, som i Visen
Der staaer; jeg længes efter Sol og Stjerner
Og Maaneglands og efter Himlen blaa.
— Endnu bli'er Sangen ved. Det klinger smukt.
— Ha, vil I atter græde, dumme Øine!
— I har jo ingen Nød; snart har I endt
Jert Dagværk og kan rolig lukke Jer.
— Min Fader sagde tidt: Du bli'er ei mæt
Af Rigdom, før din Mund er fuld af Jord.
— Nu skal han see. Ja han skal undre sig,
— Og Jørgen og Johanna. — Har jeg Raad
At skjenke hende Noget af mit Guld!

— Nei, nei! — Det gaaer ei an! — Men dog vil jeg
Af Bjerget op, jeg vil ei længer blive.
— Ja, Jørgen, nu skal ogsaa vi tilsidst
Vort Bryllup holde!
(Hun kalder.)
Kom, du Fjeldets Drot,
Og hør mit Kald! Jeg vil af Hulen op.

Fjeldkongen. Ulrikka.

Fjeldkongen (staaer pludselig for hende og siger):
Det kan du, men da lukkes Bjergets Port,
Og aldrig vender du til os tilbage.
Ulrikka. Kan da jeg aldrig spinde Guldtraad meer?
Fjeldkongen. Nei aldrig.
Ulrikka. Saa er det bedst, jeg spinder lidt endnu,
Thi Ingen vide kan, hvad han behøver.
(Hun sætter sig igjen til Rokken, Sangen lyder atter stærkere).
Ulrikka (kommer igjen frem).
Nei! Jeg har ingen Ro for disse Toner;
De drage mig af Bjerget op. Jeg kan
Ei blive længer.
Fjeldkongen. Godt, din Villie skee!
Og alt dit gyldne Spind skal følge dig.
Ulrikka. Ja, kan jeg ogsaa være vis derpaa?
Fjeldkongen. Du, jammerlige Skabning, tvivler du!
Hvis ei mit Ord jeg agted og mit Løfte,
Da knuste jeg dig nu mod Klippens Væg.
Hvad bryder jeg — der eier hver en Skat
Fra Fjeldets Top til Jordens Middelpunkt —
Hvad bryder jeg mig om den Smule Guld,
Som du har spunden her! — Afsted paa Stand!
Dog førend Dagens sidste Straaler svinde,
Vil i dit Ungdoms Hjem dit Guld du finde.
(Han leder hende ud, men bliver selv tilbage og siger)
En Taage har sig lagt omkring din Sjel,
Saa ei din egen Tilstand du begriber;
Først naar du kommer op til Dagens Lys,
Da vil du mærke, hvordan Tiden spandt
Sit Sølverspind omkring din egen Tinding,
Mens du har spundet Guld i Bjergets Hal.
(Han gaaer.)

Niels Matthias Petersen.

Født 1791 i Sanderum i Fyen.

I Tidsrummet 1250—1500 trues Danmark og Danskheden med Opløsning.

(Af „Bidrag til den danske Litteraturs Historie" 1853).

Allerede med Valdemar Sejers Fangenskab begynder Fremskridningen mod Danmarks Opløsning. Kristendommen og Erobringerne i Tyskland maa nu vise, hvilke Følger de bare i deres Skjød. Modsætningerne ere færdige; de staa rustede mod hinanden med blanke Harnisker og skarpe Vaaben; sejre maa en af dem, de kunne ikke længer forliges. Mod Kongemagten staar Kirken, mod Folkeraadet Herrerne, mod Danmark Holsten, thi nu bliver det en Magt; mod nordiske Handelsforbindelser Hansen, mod nordiske Skikke tydske, ved Siden af dansk Maal Plattysk. Og Kirken skal sejre over Kongemagten, Herredagen over Folkeraadet, Holsten over Danmark. Hansen skal bemægtige sig Handelen, og Plattysk forvandle Sproget til Platdansk. Saa er Undergangen forhaanden.

Fra to Sider bryder denne Ødelæggelse frem: imod Nordost fra Erkebispesædet i Skaane, imod Sydvest fra Slesvigs Forbindelse med Holsten. Det er de to Hovedkilder, med hvilke mange Bække forene sig. De sprudlede allerede frem i Slutningen af forrige Tidsrum, nu voxe de til en uimodstaaelig Strøm.

I Landet selv er der intet, der kan modstaa denne Strøm. Almuen paa den ene Side, Kongen paa den anden blive svækkede. Adel og Gejstlighed forene sig for at forstærke Trykket. Allerede under Absalon gav Almuens Fordringer paa deres gamle Rettigheder Anledning til Oprør; den blev tugtet med Køller som Hunde. At komme bevæbnet til Tinge havde ligesom været et Værn og Skjold for Almuens Deltagelse i Regjeringen; det var afskaffet. Før havde en ejendommelig Søudrustning fremkaldt Snække paa Snække, og Flaader sejlede næsten hvert Aar til fremmede Kyster. Nu blev Rygen ikke længere hjemsøgt, men dets Fyrster hærgede Sjælland og Skaane. Før stod Bonden rede til Landets Forsvar; nu tyede Kongen til tyske lejede Skarer; under Christopher den Første og Erik Menved droge de ind i Flokke. Endnu kom de for at hjælpe. Men de kostede store Summer, som Kongen ikke kunde udrede. Der maatte gives dem Pant, først Slotte, saa Landskaber. Og Panthaverne bleve til Fjender. Almuen uden Vaaben kunde ikke værge sig, Kongen uden Hærmagt vaklede paa sit Sæde. Kjøbstæder vare vel efterhaanden blevne til, men for en stor Del vare de udsprungne fra Herresædet eller fra Klosteret; Beboerne vare et Slags Hørige, Livegne. De havde hverken havt Tid eller Leilighed til at danne en fri og uafhængig Borgerstand, og den

begyndende Handel blev strax trykket med Told, et Kunststykke, som allerede Knud Lavard havde lært af de Fremmede, og som da heller ikke i Norden selv var noget ubekjendt. Vidt udbredte Planer laa udenfor disse Borgers Evner og Synskreds. Derimod udviklede Lensvæsenet sig stedse stærkere. Fra Adelen udgik den højere Gejstlighed. Den begyndte Kampen med Kongen. Denne Kamp begyndte under Christopher den Første; den varede ved under fire Konger i halvfjerdsindstyve Aar. Interdikt og Kongemord afløste hinanden. To Gange, i længere Aarrækker, var Riget under Interdikt. Christopher den Første blev myrdet af en Gejstlig, som det endog hedder, i Nadveren; og Erik Glipping af Stig Andersens mægtige Slægt i Finnerup Lade. Kongemordet gik i Kutte og Hjelm, i Munkekutte og Ridderhjelm. Tiden blev romantisk ved sin Rædsel.

Det bedste Middel til at svække Magten er at dele den. Valdemar Sejer havde delt Riget imellem sine Sønner. Landskaberne bleve Forsørgelsesanstalter for Kongens Børn. Sønderjylland som et Hertugdømme, løsnedes fra Riget (omtr. 1250). Det var farligt at skille nogensomhelst Del fra Riget, men allerfarligst var det at affondre den Del, der laa nærmest Sydgrændsen, nærmest det Sted, hvorfra det fremmede snarest maatte bryde ind. Jylland opløstes derved i to Dele. Der blev et Jylland nordenfor Aaen og et Jylland søndenfor Aaen, skjønt begge havde samme Lov og Tungemaal. Kongeaaen blev en Grændse, en Grændse midt i Landet. Navnet er betegnende; saa langt Kongen, og saa begynder Hertugen. Men Hertugen begynder med Brodermord, med Erik Plovpennings hovedløse Lig, der droges op af Slien. Slesvig kunde have været inddraget under Riget af Kong Abel. Det skeer ikke. Slesvigs Hertug har paa den ene Side Kongen af Danmark, hans Herre, paa den anden Greverne af Holsten, hans Venner. Igjennem Slesvig gaar Kongens Vej, naar han vil vinde Holsten; men Kongemagten har skudt dets Hertug ud fra sig selv, og gjort ham til sin Modsætning, det er just det, Holsten attraar. Slesvig kan blive Nøglen til Riget; Holsten forbundet med Slesvig kan blive en Magt, ikke blot i sig selv, men en Bejler til Danmarks Krone. Kongen er ikke den, der aner Faren. Konge og Adel vende al deres Hu til Tyskland. Derfra skal Hjælpen komme; derfra hente de Tropper. Derfra hente de Rigsstyrere, naar Partier sønderslide Landet. Første Gang bliver en tysk Fyrste, Hertug Albrekt af Brunsvig, Danmarks Rigsforstander. Det var kun et Glimt, men et klart Varsel om hvad der skulde komme. Derfra hente de deres Dannelse, deres Luxus, deres Forlystelser. Turneringer og Dystrenden med tyske Fyrster blev en af deres fornemste Glæder, selv om Ydmygelse er forbunden dermed, selv om Stæderne lukke sine Porte for Kongen, som Rostokkerne for Erik Menved. Selv Pillegrims-Valfarter gik ikke længer saa hyppig til Italien og Spanien, til Rom og Kompostella; man kunde have de hellige Ting nærmere, i Køln og Wilsnack. Der dreves Handel, formelig Handel med Relikvier; de

maaate lægges frem, bringes til Torvs. Det forstode Munkene fortræffelig; de vidste at sætte den behørige Fernis paa de falske Varer, at give dem den ydre Glands, og at gjøre det nemmere for gudfrygtige Folk, at komme af med deres Penge, og at faa Indulgenser, Salighed for dem. Og imedens man saaledes i et ved indvortes Strid sønderrevet Rige søgte sit Held udenlands, trængte den fremmede Handel derind, og udsugede dets Marv. Den verdslige Handel er just den Verdensmagt, der behersker og omskifter Forfatning og Sprog, verdslige og aandelige Goder. Det levende Ord, Aandens Sværd, omskaber Verden, stille og ofte uænset af sin Nutid; men Tallenes Magt, den der beregner, virker strax, og vil strax see sit Udbytte. Videnskabsmanden og Kjøbmanden gribe lige mægtig ind i Verdens Dannelse; men medens Videnskaben opoffrer sig selv, sin ydre Tilværelse, spørger Handelen kun om Fordel, om Vinding; og just fordi den søger dem ad alle Veje, paa de store Landeveje og paa de affides Stier, griber den afgjørende ind i et Folks Udvikling; just fordi den intet agter, hverken Magten eller Folket eller Troen eller Sproget, eller noget af alt det der er helligt for et Folk, men ifølge sin Verdensnatur er ophøjet over alle Indskrænkninger, alle Grændser, ligesom de uendelige Have, den befarer, just derfor bliver den farlig for det ejendommelige, for det folkelige, hvis Væsen er Begrændsning. Og just paa denne Tid yder Historien os et Exempel paa et Handelsselskabs vidunderlige Verdensmagt, Hansen, hvis Oprindelse henføres omtrent til Midten af det trettende Aarhundrede. Nordens Svaghed gav den sin Styrke. Foreningen udvidede sig til Flandern og England, til Novgorod og Pleskov. Lybek blev dens Hoved. Paa den ene Side gjorde det Bergen, paa den anden Visby til sine Kontorer. Danmark var dets nærmeste Opland. Lybek var under dansk Højhed. Danmark beskyttede dets Handlende. Overalt hvor de kom hen fik de Frihedsbreve, stedse mere udstrakte Privilegier, der idelig af hver ny Konge bleve bekræftede og udvidede. Lede de Skibbrud, saa var deres Vrag helligt. Paa Skaanør og Falsterbode fik de fri Handel, ogsaa Kræmmerhandel. De fik deres egen Foged, deres egen Ret, eget Skiftevæsen, egen Kirke (St. Ægidii og Blasii Kapel i Lund). De kunde frit og uhindret losse og lade; deres Gods kunde ikke arresteres. Paa deres Feder (Viter) kunde ingen komme uden deres Tilladelse. De havde altsaa et Hjem midt i Landet, og i Handel og Vandel Fortrin for Landets Børn. Sildefiskeriet ved Skaanes Kyster, hvis Rigelighed Saxo omtaler, var en af Danmarks vigtigste Indtægtskilder; de Fremmede fik den. Alle Skaanes Søstæder vare femten Aar i deres Magt. De tog endog Del i Kongevalget. Alt dette skred vel langsomt fremad, men det blev grundlagt nu, og vandt allerede nu det Herredømme, der skulde gjøre Borgemesteren i Lybek til en anderledes vigtig Mand, end Kongen af Danmark. Og eftersom Handelen trænger sig ind overalt, igjennem enhver Aabning, enhver Sprække, eftersom Danmark var blevet en hullet Svamp, men dog af Naturen var

saa velsignet, at der var lunt og godt at være derinde, saa gik ogsaa denne fremmede Indflydelse ud over det hele Land, og omfattede alle Klasser, alle Interesser. Tyske Haandværkere nedsatte sig i Byerne; hele Gader fik Navn efter dem. I alle danske Byer udsolgte Stæderne deres Drikke, en vigtig Artikkel, og allehaande andre Gjenstande hørende til Livets første Fornødenheder og den voxende Overdaad. Fremmed Klædedragt blev endnu almindeligere ved Hoffet, og gik derfra nedad; forgjæves gav Erik Glipping (1283) en Forordning mod de udskaarne og udhugne Klæder; hans Efterfølgere fulgte ham trolig deri, med ligesaa ringe Nytte. Ingen Krog var mere sikker; alt var givet til Pris for fremmede Ord og fremmede Skikke.

Danmark var saaledes blevet brøstfældigt inden og uden, i sine indre Forholde, mod Nord og mod Syd. Hvad var der andet at gjøre end at opløse det. Tiden frembragte en stor Mand, større endnu, hvis han ikke havde været Danmarks Fjende; just det blev hans Undergang. Greverne af Holsten besade som Panthavere Rigets vigtigste Lande; Resten tog hvo der kunde. Kong Christopher den Anden svandt ind til en Skygge; hans Rige var kun til af Navn. Hertugen af Slesvig blev Danmarks Konge. Nordalbingien skulde udslette Danmark. Og der var ingen Frelse uden ved Niels Ebbesens uhyre Daad, som Nøden krævede og Tidens Anskuelser retfærdiggjorde,

Imod alt dette, mod denne Ulykke og Nød, mod al denne Ufærd hævede sig forgjæves et langt latinsk Litani; forgjæves anraabtes hin Skok af Helgene, fra den hellige Rafael af til den hellige Ursula cum sodalibus, elleve tusende Jomfruer paa een Gang. De vare i Himlen, ligesom Abbeder og Priorer paa Jorden, døvstumme Hunde. De hørte ikke paa Menneskenes Bønner, og den himmelske Fader brød sig ikke om dem. For den hellige Mø, for Sydens straalende Lys, var Norden for kold; hun frøs. Men med et Tugtens Ris i sin Haand vandrede den sorte Død (1348) som en sort Engel igjennem Landet. Hans Aande var Edder, hans Berøring ful, og i hans tunge Fjed opskjød Jern-Al og Lyng, hvor der før havde staaet lune Skove og bølgende Sæd. I Jylland døde to Trediedele af Indbyggerne, paa andre Steder Trediedelen (tertia pars hominum rediit ad dominum). Mange Landsbyer bleve øde; Slægter døde ud. Det opløste Rige, der skulde samles, havde stædet sine Ædlinge til Jorde; Borgerkrig og Pest havde revet dem bort; og det stod sukkende og sørgende ved deres Grave.

Ligesom i de historiske Forholde hersker der ogsaa i Literaturen Opløsning og Øde. Den gamle nordiske Tid var skrinlagt. Poesi og Saga hørte op. Der fandt ingen Besøg mere Sted af islandske Skjalde; og der var heller ingen Sands derfor. Dyrkningen af den klassiske Literatur, der, saa ringe den end kan have været, dog havde holdt noget Liv i den højere aandige Verden, blev afløst af den tørre og næsten ufrugtbare Skolastik. Jo mægtigere Gejstligheden blev, desto mere verdslig blev den. Ogsaa i Klostrene bleve ikke blot Studierne

indskrænkede, Sæderne forfaldt; hvad der skulde være Hellighedens Boliger blev ofte Planteskoler for Lediggang og Laster. Den historiske Sands sløvedes; den havde kun Gjenvordighed at fortælle. Og ved Siden af den danske Tunge rørte sig ved Kongehoffet, paa Adelens Borge og i Kjøbmandens Boder, paa Suderens Værksted, ja i Kotkarlens Hytte, det plattyske Sprog.

Det mest herskende, det officielle Sprog var Latinen. Det var ikke blot Gejstlighedens Tungemaal; igjennem den og det foretoges Forhandlinger med fremmede Magter. Ikke blot historiske Optegnelser bevaredes i det, ogsaa offentlige Breve, Akter, Domme bleve udstædte deri. Latinske Hymner forkyndte Herrens Pris og Helgenes Fortjenester i et Sprog, som Almuen ikke forstod. Og dog maatte den simpleste Almues-Mand og Kvinde søge sin Trøst og Velsignelse deri; maatte tro at komme Himlen nærmere ved at lære udenad hvad der kunde falde af til dem, nogle af de velsignede Ord: Pater noster; Ave Maria; Ora pro nobis. Det eenbaarne Folk blev saaledes opløst i to; thi det er en Folkeopløsning, naar de, der befale, vejlede, formane og undervise, bruge eet Maal, men Folket selv taler et andet.

Om Island og Islænderne.

Island ligger i en Afstand af 120 til 150 Mil fra Norge, højt imod Nord, omtrent under samme Brede som Trondhjemsfjord. Øens største Længde fra Østen mod Vesten udgjør 70 Mile, Breden fra Nord til Syd paa forskjellige Steder 40, 50 til 65 Mile. Dens Fladeindhold angives af nogle til 1400, af andre til over 1800 Kvadratmile. Hvis den ved en Naturrevolution blev løsreven fra sin faste Klippegrund, og kunde flyttes ned til os, vilde den, henlagt ved Jylands Kyst, omtrent kunne udfylde Breden af Nordsøen, og danne en fast Bro imellem Jylland, England og Skotland.

Paa alle Sider omgivet af et stort stormende Hav, hvis skyhøje Bølger frembringe frygtelige Brændinger paa de klippefulde Kyster, thi kun mod Syden er Kysten lav, ellers hæver Landet sig anseelig over Havet, i Almindelighed i en Højde fra 600 til 1600 Fod; nu berøvet al Skov, og derved udsat for Vejrligets hele Strænghed; samt gjennemskaaret af høje Bjergkjeder, har Landet kun en ringe, næsten bestandig hemmet Vegetation. Isteden for at formilde Luften, fører Havet fra Nordpolen og Grønland en stor Mængde Drivis med sig, der lægger sig overalt ved Kysten, og frembringer en næsten utaalelig Kulde; denne Drivis kan undertiden blive liggende hele Aaret igjennem, hvorved da Vegetationen aldeles undertrykkes, Kvæget dør, og Misvært og Hungersnød bringe almindelig Elendighed over Landet. Ofte forsvinde disse Ismasser først i Juni eller Juli, ja endog ikke før i August, og derpaa afløses Kulden af den stærkeste Hede. En Hovedbjergryg strækker sig skraa igjennem Øen fra Nordvest mod Sydost, og danner

i Midten, især hen imod Sydost, en stor Bjergflade, fra hvilken der, ligesom fra de nordvestlige Bjergrygge, udbreder sig Grene til alle Sider. Mange af disse Bjerge ere meget høje; de højeste Spidser hæve sig indtil 6000 Fod over Havet; andre danne Flader af en anseelig Brede. Fra en saadan Bjergflade imod Sydost, der indtager en Strækning af ti Mile henimod Havet, udbrede vidtløftige Bjergkjeder sig imod Vestnordvest; og længer nordpaa gaar ligeledes en høj Landryg, der deler sig i to Hovedgrene, af hvilke den ene gaar mod Vesten, den anden, der atter deler sig i to, stryger nordpaa; begge ende sig i høje Forbjerge. Mange af Bjergene ere bedækkede med evig Is og Sne, og kaldes da Jøkler, men de danne ogsaa enten Fjelde eller Klippemasser, der ere taarnede paa hinanden, og kaldes da Hlad, eller stejle Kegler, der kaldes Hnuper, eller Bjergbrinke, der kaldes Hjaller, eller høje Bjergflader, der hedde Moer. Forbjergene eller Næssene ende sig enten i et enkelt højt Bjerg, der sædvanlig kaldes Horn; eller i en smal høj Landtunge, der hedder Høfde (dannet af Ordet Hoved). Laviner eller nedstyrtende Snemasser, der ikke ere sjeldne, kaldes Skrider. I Fortiden synes der overalt i Landet at have været ildsprudende Bjerge, af hvilke mange efterhaanden have ophørt, og andre ere igjen fremkomne. Nu strækker den store vulkanske Linie sig tværsover Landet fra Sydvest mod Nordost, saa at den altsaa overskjærer de øvrige Bjerges Hovedretning, der gaar fra Nordvest til Sydost; ved den ene Ende omtrent ligger Hekla, ved den anden Krabla; i den sydlige Del af Landet har denne vulkanske Linie en langt større Brede, end imod Norden. Den fra disse Bjerge udstrømmende Lava kaldes Hraun. Temmelig store Floder, der her kaldes Aaer eller Elve eller Fljot, falde ned fra Bjergene imod Havet, og danne ved Udfaldet ofte brede Fjorde; blandt disse Floder udmærke igien Jøkelsaaerne sig, der udspringe paa Isjøklerne, og hvis Vand, der er blandet med Ler eller Pimpstendele, har en hvid Farve. Men mærkelige ere især de forskjellige Arter af varme Kilder og Bade; de egentlige varme Bade eller staaende Vande kaldes Lauger (Bade); de hede sprudlende Kilder, Hverer (Kjedler); Surbrøndene eller de mineralske Kilder hedde Ølkelder eller Ølkilder; i tvende Egne af Landet findes endelig mærkelige Svovlminer eller Namer. Enkelte Hverer sprudle frem af Isen, ja man finder dem endog i selve Havet, hvor de opvarme Vandet rundt omkring sig.

Landets Beliggenhed og Virkningerne af dets høie Bjerg- og Ismasser i Forbindelse med den Ild, der bestandig brænder i dets Indre, frembringe en stærk Overgang fra Kulde til Hede, samt forunderlige Naturfænomener, hvilke atter indvirke paa Beboernes Vel og Ve. Den sædvanlige Kuldegrad er fra 4 til 12° Reaumur, men den kan voxe til 20°, ja til 25°; den sædvanlige Varmegrad fra 6 til 18° Reaumur kan stige til 20°, ja i de mest forbrændte Klippeegne til 28°. Den længste Dag varer 23½ Time; fra Maj til September hersker næsten ingen Nat, men det er, især paa Nordlandet, bestandig

lyst, ved Sommersolhverv sees Solen i nogle Dage over Synskredsen dog noget dunkel og rødlig. Selv i de lange Vinternætter kommer der Lysning af Sneen og Isen, af Maanens og Stjernernes Skin, samt af de temmelig hyppige og stærke Nordlys. Disse udbrede sig i længere og kortere, hurtigere og langsommere Striber, Straaler og Grene; af forskjellig, sædvanlig gulagtig, Farve, som spiller over i Rødt og Grønt, og ledsages af en egen knitrende Lyd eller Brusen. Blæst hersker næsten bestandig, ofte heftige Storme, hvorved Luften renses, og Sommerens overordentlige Hede kjøles. Ved Vinden spredes den kolde tykke Taage eller Frostrøg, der har sin Oprindelse af Drivisen, og som snart indhyller Toppen af Bjergene, medens det nedentil er klart, snart derimod staar lavt nede, medens der over den er blaa Himmel. I sidste Tilfælde seer man undertiden en saakaldet Taagebue, der er temmelig klar, men kun sjelden og svagt viser Regnbuens Farver. En anden saakaldet Støvtaage eller Mist, Vindmist, fremkommer af Sand, Pimpsten og Støv, der fejes ned fra Bjergene, føres flere Mile igjennem Luften, og giver den en brun, rød eller sort Farve. Raser nu tillige en stærk Storm, saa bliver det til en Stenregn, og forunderlige Toner høres i Luften, naar Stormen farer igjennem Klipperifterne. Foruden den almindelige Regnbue, der er hyppig, og hvoraf der stundom sees flere, den ene over den anden, vise sig Bisole, af hvilke man endog paa een Gang har seet ni; fremdeles en saakaldet Luftild, et Skin i Luften, der viser sig under Snefog; Snelys, der fremkomme, naar Lysstraalerne kastes tilbage fra Sneen; Lygtemænd, der vise sig over Moserne eller ved Stormveir over Havet; en anden Art Havild eller Blinken, der kaldes Mor; og om Sommeren paa flere Steder de saakaldte Ophellinger, der i andre Lande ere bekjendte under Navn Fata Morgana. Heftige Jordskjælv forbinde sig med Udbruddet af de ildsprudende Bjerge. Disse staa uden Tvivl i Forbindelse med Vesuv og Ætna, i det underjordiske Ild- og Dampaarer strække sig hist fra det fjerne Syden til højt imod Nord. Paa Island vil man have bemærket, at Udbruddene gjerne ere i Vente, naar Sneen og Isen vorer til paa Toppen af Bjerget, og standser Uddunstningen, ved at tilstoppe de Kløfter, hvoraf Ilden før har banet sig en Udvej. Da ryster Jorden; Vulkanen sprænger sit Isdække, og udkaster stærke Flammer, Grus og Stene; undertiden bedækkes hele Omegnen med Aske; en utaalelig Svovllugt udbreder sig; tykke Skyer af Aske og Sand opfylde Luften, føre gloende Stene med sig, og gjennemskjæres af Lynglimt; forneden flyde uophørlig store Hraunstrømme frem af Bjerget, eller store kogende Vandmasser, i hvilke Isstumperne endnu ikke ere smæltede; over Landet rundt omkring lægger sig en Skorpe af Lava og Ler; større og mindre Flodlejer der i Nærheden udtørre, i det deres Vand opløser sig i lutter Damp, eller en uhyre Hraunstrøm bryder ud paa Vulkanens Side, vælder frem, styrter sig bragende ned i Flodlejet, og udfylder det, ja staar op over dets Bredder, og oversvømmer den omliggende Slette; engang udtørre-

des endog den hele store Sø Myvatn ved et saadant Udbrud. Længe efter Udbruddet staar endnu en høj Røgstøtte op af Krateret; ikke sjelden er det forbundet med en usædvanlig Kulde, der ledsages af vedholdende Snefog, og efter det følge ofte frygtelige Hagelvejr og heftige Regnskyl. Under de vulkanske Udbrud begynde ogsaa enkelte Hverer med fordoblet Kraft at koge og sprude, eller der opstaa ny, imedens andre ganske forsvinde. En saadan Hver bestaar i Almindelighed af et med kogende Vand fyldt Bassin, i hvilket der ved Sprudningen efterhaanden af mineralske Dele danner sig et Rør, der bliver bestandig snævrere, indtil det endelig tilstoppes; fra dette opkastes en Vandstøtte til en Højde af hundrede Alen og mere, med en saa bragende Lyd, at Jorden ryster. Aarsagen til Sprudningen tilskriver man den i de underjordiske Huler udviklede Gas, der sammenpresses indtil dens udvidende Kraft kan overvinde Vandets Tryk, og da slynger det i Luften.

Da den hele store midterste Del af Landet ikke blot er ubeboet, men ubeboelig, saa er Folkemængden, der nu næppe udgjør 50,000 Mennesker, fordelt paa Kysterne i en Strækning af omtrent 300 Mile, dels paa de skraa Flader, som dannes ved Foden af Bjergene, dels i de tre til fire, stundum ogsaa ti Mile brede Dale. Her findes dog hverken store Byer eller Landsbyer, men kun Handelspladser og Gaarde, der atter bestaa af flere Huse. De ere simple af Bygning, med et Tag af Træ eller Rør; den indhegnede Plads nærmest Husene kaldes Tun. Fødemidlerne, som Landet give, skyldes især Fiskeri og Kvægavl; tør Fisk benyttes for Brød; en Hovedret er Skyr eller tyk Mælk; til Drik bruges sur Mælk blandet med Vand, eller Valle (Syre); naar Smør ikke haves, bruges Talg. Faar ere almindelige, i den nordlige Del af Landet findes ogsaa Geder; Hornkvæget er af liden Væxt; ligesaa de livfulde og behændige smaa Heste; Svin vil ikke lykkes, skjøndt de i Oldtiden have været almindelige paa flere Steder. Til Maling af Mel benyttes endnu Haandmøller. Rejser, der naturligvis ere meget besværlige, skee til Hest, saavel af Kvinder som af Mænd, sædvanlig saa at den ene Hest bindes bagved den anden, hvorved det hele Tog kommer til at danne en lang Række. Paa de øde Heder, som oftest ved Grændserne af dem, findes Hvilepladser, eller Bedesteder; enhver af de Rejsende lægger da gjerne paa et bestemt Sted en Sten, hvorved der efterhaanden opstaar en Stenhob. Indbyggerne ere af Middelvæxt, have et aabent Ansigt, blondt, sjelden krøllet Haar, skjønne Tænder, temmelig stærk fremstaaende Kindknokler, men ellers, især Kvinderne, ret smukke Træk. De ere sædvanlig ranke og smalle, sjelden korpulente. Naar Fremmedes Indflydelse ikke har gjort sig gjældende, udmærke de sig ved en overordentlig Gjæstfrihed og ved ufordærvet Sædelighed. Skjøndt Undervisningen skeer hjemme, kan dog i Almindelighed enhver Islænder læse og skrive. Det gamle Sprog har vedligeholdt sig i sine væsentlige Egenskaber, saa at enhver Bonde endnu kan læse de gamle Sagaer, der udgjøre deres Vin-

termoro. Digtekunsten var især før blomstrende; i andre Videnskaber og Sprog, af hvilke Latinen især dyrkes, har Island havt mange berømte Mænd, der dog have modtaget deres egentlige Dannelse i Danmark.

Henrik Nicolai Clausen.

Født i Maribo 1793.

Mennesket som Guds Billede.

(Af: „Udvikling af de christelige Hovedlærdomme.")

Medens den anende Tanke skrider ud over Grændselinien, der afslutter Kredsen af vor Erfarings-Kundskab og vor Bevidstheds Indhold, indtil den, ligesom i fjern Afstand og mystisk Halvmørke, øiner Væsener paa et høiere Tilværelses-Trin, som medindbegrebne i den guddommelige Naades Førelse, som de, der baade dele den menneskelige Attraa efter „at gjennemskue" den aabenbarede Sandhed[1]), og have deres Deel af den Strid, som væsenligt maa gjennemstrides i samme Form og Retning af alle endelige Væsener: er det dog Mennesket, den menneskelige Natur og den menneskelige Verden, hvortil al egenlig Udvikling af Religionens Indhold maa blive indskrænket. Thi Gjenstand for vor Erkjendelse er det endelige Fornuftvæsen alene under den Form, hvori det kommer tilsyne i Mennesket, saaledes som Enhver er sig dette Væsens Natur, med dets aandelige Trang og dets aandelige Evne, bevidst.

Den religiøse Betragtning af Verden i dens Forhold til Gud, har derfor sit Middelpunkt i Betragtningen af Mennesket. Og denne Betragtning falder igjen til tvende Sider. Thi al Aabenbaring, saaledes ogsaa den christelige, gaaer ud fra den Forudsætning, at Mennesket ikke er sig selv Nok, og at det er sig bevidst, ikke at have Nok i sig selv, som om han skulde kunne undvære den guddommelige Naade som bærende og styrkende Magt. Uden denne Bevidsthed maatte Aabenbaringen agtes ligesaa overflødig, som Lægemidlet er d t for den Sunde. Men ikke mindre gaaer Aabenbaringen ud fra den Forudsætning, at Mennesket er i Stand til at modtage og opfatte, tilegne sig og anvende den guddommelige Naade, der tilbydes. Uden saadan Evne vilde Aabenbaringen være hensigtsløs, som Lyset er det for den Blinde, Ordet for den Døve. Saaledes er i Aabenbaringsbegrebet

---

[1]) 1 Ped. 1, 12.

indeholdt Anviisning af den Gang, den religiøse Betragtning af Mennesket har at tage. Det er den aandelige Trang og den aandelige Evne, der maa bringes til lige klar og levende Erkjendelse. Ved Eensidighed til den ene eller til den anden Side vil Religiøsitetens Væsen blive krænket i lige Grad, naar enten Selvbevidstheden, Tilliden til egen Kraft stiger til et Overmod, der mener ikke at trænge til andet Lys og anden Styrke, end den, Mennesket bærer i sig selv, eller naar Selvydmygelsen bliver en aandelig Selvtilintetgjørelse, hvor Mennesket frakjender sig selv Evne og Dygtighed til at modtage Lyset og Styrkningen fra oven.

Allerede tidligt maatte Bevidstheden vaagne om det Liv, Mennesket bærer — useet af Alle og dog uophørligt virkende — i sit Indre, og dermed ogsaa om Aandens høie Værd og Fortrin fremfor det Legemlige. Lidt efter lidt lærte Mennesket opmærksommere at lytte til dette Livs Pulsslag, til de lønlige Bevægelser af Tanke og Tankeslutning, Attraa og Bestræbelse, Forhaabning og Længsel, lærte at efterspore dette Livs Oprindelse, at forfølge dets Retning, og Mennesket blev sig hermed bevidst, hvorledes enhver Yttring af det aandelige Liv peger hen til eet og samme Udspring, ud over det menneskelige Jeg, stunder til eet og samme Formaal, ud over det Synliges Grændse. Og, idet vi nu i denne indre Erfaring have den umiddelbare Borgen for Sandheden af de religiøse Ideer, er den os tillige Vidnesbyrd om et Slægtskab, en vis Ligeartethed af Det, der udgjør Grunden i Menneskets Væsen, med Guddommens Væsen. Det er denne Bevidsthed, der i den gamle Verden har udtrykt sig i de billedlige Forestillinger om en ætherisk Ild, en Gnist af det himmelske Lys, der er nedlagt og tændt i Menneskets Bryst, om en Andeel i den guddommelige Aand, den altoplivende Verdenssjel."

Med et langt ædlere og indholdsrigere Udtryk er den samme Tanke betegnet i det bibelske Sprog. „Gud sagde" — hedder det i første Mosebog (1, 26) — „lader Os skabe et Menneske i vort Billede, efter Vor Lignelse... og Gud skabte Mennesket i sit Billede; i Guds Billede skabte han det." Hvorledes nu dette Udtryk her er at forstaae, hvori Menneskets Lighed med Gud her er sat, er forklaret ved Ordene, som følge umiddelbart efter. „Og Gud" — hedder det videre — „velsignede dem (Mand og Qvinde), og sagde: vorder frugtbare og formerer Eder, og opfylder Jorden; gjører Eder den underdanig, og regerer over Fiskene i Havet, over Fuglene under Himlen, og over hvert Dyr, som kryber paa Jorden!" Altsaa — som Jordens Herre og Dyrenes Betvinger skulde Mennesket agtes Gud lig; thi Han, der holder Himmel og Jord i sin Haand, har sit Billede i den Skabning, som er bestemt til at gjøre sig Jorden underdanig. Men, om det end er denne Herskermagt, ved hvilken den gamle Forfatter er bleven staaende, saa er dog denne Magt selv af en saadan Natur, at den fører Tanken videre ud og længere tilbage. Thi, hvorved er det dog, at Mennesket, den fiintbyggede, værgeløse Skabning,

over sit Herredømme over Dyrene, som ved Instinktets Magt føres ind paa Mennesket i fjendtligt Angreb, som Naturen har udrustet med frygtelige Vaaben? Den glubende Løve i Ørken siges at standse, naar den mødes af Menneskets faste, ufravendte Blik. Muligt er dette kun et Sagn; men er det ikke i ethvert Tilfælde et betydningsfuldt Symbol paa, at det er Sjelens, i Øiet udtrykte, Magt, der giver Mennesket Midler og Vaaben i Hænderne til at tæmme det Vilde, underlægge sig den physisk overlegne Magt? Og naar Mennesket formaaer at udmaale Kloderne i Himmelrummet, som han kan maale Landene paa Jorden, formaaer med sin Beregning at følge deres Baner, at indhente Lyset i dets Flugt; naar Mennesket kan svinge sig op over Skyerne, og sænke sig i Havets Dyb, kan binde og fastholde det Flygtigste: lede Lynets Gang, hefte Lyset til Metalpladen, Ordet til Bladet, — kan forme det Haardeste og Stiveste, forvandle Steen og Ærts til levende, talende og aandende Skikkelser, — kan stille Naturkraft imod Naturkraft, Element imod Element, betvinge Vandet ved Ilden som Ilden ved Vandet: hvorledes træder ikke Aanden her, den klare Tanke og den stærke Villie, frem som den, der har Magten over det Legemlige, det Fornuftløse! „Man kunde", siger Luther[1]), „kalde Mennesket en lille Verden, d. v. s. en Skabning, i hvilken Gud havde dannet den hele Verden; thi Mennesket forstaaer Himlen og Jorden, den hele Skabning, og Gud har sin Lyst og Glæde deraf, at han har skabt saa skjøn en Skabning". Men, naar Mennesket nævnes med Sandhed som Jordens kongelige Herre, „kronet med Hæder og Ære, Hersker over Guds Hænders Gjerninger, hvem Alting er underlagt":[2]) da er han hermed ogsaa erkjendt som Guddommens sande Billede — ikke alene af den guddommelige Magt, men ogsaa af den guddommelige Tanke og Viisdom. „I de andre Skabninger bliver Gud erkjendt, ligesom efter et Fodspor, men i Mennesket bliver han erkjendt i Sandhed";[3]) og saa sandt og træffende er dette Guds Billede i Mennesket, at selv Psalmedigterens meest ophøiede Beskrivelse af Gud i Naturen: „farer jeg op til Himlen, da er Du der, og reder jeg mig et Leie i Dybet, da er Du der, og vilde jeg tage Morgenrødens Vinger og boe ved det yderste Hav, ogsaa der skulde din Høire føre mig"[4]) — kan lignelsesviis overføres og anvendes paa Mennesket. Og dog er hermed endnu ikke det høieste og fuldkomneste Trin naaet af den menneskelige Gudlighed. Først der, hvor Aanden ikke blot aabenbarer sig som Tankens Kraft, i Stand til at gjennemflyve Tid og Rum, omfatte, samle og ordne det hele rige Indhold, til at ransage det Skjulte og forsøge Løsning af Livets dunkleste Gaader, men hvor Aanden træder frem som Eenhed af Tanke og Villie, hvor Tanken vender sin Magt, opklarende, styrende og styrkende, til egen Villie, og saaledes frembringer et Liv, dan-

---

[1]) I. S. 121. [2]) Psalm. 8, 6. 7. [3]) Luther I. S. 121.
[4]) Psalm. 139, 8. 9.

net efter Hellighedens Lov, — er det sande, fuldstændige Guds-Billede givet. Naar Skriften henviser til at søge dette Billede i Jesus, da er det ikke nærmest, fordi den guddommelige Viden, men fordi den guddommelige Hellighed og Kjærlighed er bleven beskuelig i ham, fordi han var Menneskene lig i Alt undtagen i Det, der fjerner Mennesket fra Gud, formørker det guddommelige Billede i ham, — i Synd. Men just derved var ogsaa Jesus det sande, fuldstændige Menneske; og saaledes er da Ordet om Mennesket som Guds Billede først da opfattet og forstaaet i den hele, fulde Betydning, naar Mennesket erkjendes skabt til Helliggjørelse, udrustet med Evne til at gjøre den guddommelige Villie til sin, indvie sit Liv til Dyrkelse af Gud i Aand og Sandhed, og naar denne Evne erkjendes at være det egentlige Middelpunkt af det menneskelige Væsen. Dette er det Punkt, hvorfra Christendommen lærer os at betragte Mennesket. „Vi ere skabte efter Guds Lignelse — ere Guds Slægt, og hans Billede“;[1]) thi vi ere kaldede til at være „fuldkomne, som Faderen i Himlen er fuldkommen — hellige, efter den Hellige, som har kaldet os“ — til at „iføre det nye Menneske, som er skabt efter Gud i sand Retfærdighed og Hellighed.“[2])

Men hermed synes det nu lidet at stemme, naar Christendommen foreholder Mennesket med indtrængende Alvor, hvad Enhver finder kun altfor vel bekræftet i sin egen Bevidsthed: hvor langt det er fra, at det naturlige Menneske søger Lyset fremfor Mørket, hylder Aandens fremfor Kjødets Lov. Vi kunne ikke andet end erkjende en væsenlig Forskjellighed imellem den menneskelige Natur i sig selv og dens Tilstand, som den findes i Virkeligheden, en vis Modsætning til den oprindelige Beskaffenhed, en Fordunkling og Svækkelse af det Guddommelige i Mennesket; og det Spørgsmaal opstaaer da: hvor og hvorledes hiint Oprindelige skal tænkes, den menneskelige Natur i uforvansket Reenhed.

Dette Spørgsmaal fører den søgende Tanke tilbage til Slægtens Begyndelse; og vi standse ved Fortællingen i første Mosebog om Menneskeslægtens Stamfader. Her altsaa, i det første Afsnit af det første Menneskes Liv, saaledes som Adams Tilstand før Syndefaldet i Edens Have findes beskreven, synes Menneskenaturen i dens oprindelige Tilstand at træde os imøde.

Stykker af „Ved Thronskiftet 1848“.

Folket er i Danmark vant til at henvende sig frit til sin Konge; og neppe var Christian den Ottende stegen paa sine Fædres Throne,

---

[1]) Jak. 3, 9. Apg. 17, 29. 1 Cor. 11, 7.
[2]) Matth. 5, 48. 1 Ped. 1, 15. Eph. 4, 24. Col. 3, 11

førend Folkeønsket — varmt og indtrængende, men undersaatligt og tillidsfuldt — bragtes ham imøde: om en anden Stilling end forhen af Folket til Kongemagten.

Allerede ligger dette Tidspunkt saa langt bag os, at vi kunne betragte, hvad dengang foregik, med roligt prøvende historisk Blik. Og skulde der vil findes Mange iblandt os, som ikke — i Frysepunkts-Atmosphæren, der senere har omgivet os — føle sig velgiørende berørte af en varmere Livsaande, naar de gjøre sig levende og nærværende den Bevægelse, der dengang gik giennem det hele Folk, de Yttringer af en opvaagnende, om end ikke altid klar, folkelig Selvbevidsthed, af et til det Bedste stundende og higende Fædrelands-Sind, der dengang løde for Kongens Øren? Hvad, om denne Sindsstemning i Folket dengang havde fundet Gjenklang? om denne Bevægelse dengang var imødekommet og benyttet? om 1840 var bleven Aaret i Danmarks Historie, da de folkelige Kræfter atter havde faaet Frihed og Kald til at slutte sig sammen med den kongelige Magt til at værne om Land og Rige? Vilde vel Danmarks Stilling være bleven som den nu er?

Det skete dengang ikke, som det ønskedes og haabedes. Den forevigede Konge saaes at betragte Tidens Behov og Folkets Tarv fra anden Side, end det var bleven ventet; og neppe sporedes denne Retning af det kongelige Sind, førend Stemmer løftede sig for at bevise Ønskets Ubetimelighed, Folkets Umodenhed, Opgavens praktiske Uudførlighed, og alle sædvanlige Midler, fra Skræmsel indtil Persifflering, vare snart tilrede for at føre tilbage til Resignationens og Uvirksomhedens vante Ro.

Et Kjendskab, har jeg sagt, er siden 1840 erhvervet til vor Stilling. Men jeg mener, at dette Ord er at tage i den meest udstrakte Betydning. Thi skulde der ikke ogsaa kunne siges at være erhvervet et lærerigt Kjendskab til Folkets nuværende aandelige Stilling, at være foreholdt os et belærende Speil til Selvbeskuelse? Naar man har kastet et Blik paa alt Det, som i disse Aar er traadt op imod det danske Folk, efterat hiin Begjering var bleven tilbageviist fra Thronen: Modersmaal og Nationalitet gjort til Stridsgjenstand i Slesvig, og den hele Sørgelighed, hvori Danskheden var nedsunken hinsides Kongeaaen, afsløret for Folkets Øine, — de slesvig-holstenske Paastande pludseligt fremsprungne i harniskklædt Skikkelse, om hvilke der hidtil kun havde været halvdunkle Forestillinger, — den tydske Agitation udbredt med epidemisk Snarhed fra Eideren til Donau, og med fanatisk Heftighed væltende sig ind over Danmark, — Forholdene med Hensyn til Arvefølge og Rigets Heelhed uopklarede, — en Fremtid, som med hvert Aar rykkede nærmere og mere truende frem: da synes det dog visselig ingen overspændt Forventning, om man meente, at maatte i Folket selv finde en Stemning og et Forhold, svarende til alt det Udæskende, Foruroligende og Ængstende, der har omgivet og ombruset det. Maaskee staae vi os selv for nær, til at kunne indtage

det rette Synspunkt. Men talrige eller dybe ville de dog i intet Tilfælde findes — de Spor, som Historien vil have at paavise af en kraftig Folkeaand, en alvorlig Bevidsthed om Tidens Krav til Landets Borgere, en fremadskuende Sammenslutten af Kræfterne, for at virke, hvad der ved lovlige Midler kunde virkes inden de snevert afstukne Grændser, til at gjøre de truende Magter Modstand. Med Opfordringer til at handle og virke synes man, uden stor Vanskelighed, at have vidst at affinde sig, deels ved en tilvant resigneret Stemning, der har kastet sin Bekymring for de offenlige Anliggender i Nutid og Fremtid paa det himmelske og det jordiske Forsyn, og søgt med Sind og Syssel derhen, hvor der kan arbeides eller nydes uden Bekymring, deels ved at øve Kræfterne paa en Virksomhed af meget lettere Natur, som ofte pleier at træde istedetfor den alvorligt stræbende Handling: en ufrugtbar, smaalig kritiserende eller skoptiserende Travlhed. Man har moret sig over de tydske Rodomontader og de slesvig-holstenske Luftkasteller; men man har ogsaa moret sig over egen Uvirksomhed, og ikke mindre over Enkeltes Bestræbelster og Anstrengelser, der forsøgtes fra en eller anden Side. Eller, naar det er indtruffet, at den behagelige Ro er bleven afbrudt ved alvorlig Betragtning eller Opfordring, — hvor iilsomt har ikke den skarpsynede Dadel kastet sig derover, hvor opfindsomt ikke den betænkelighedsfulde Kritik vidst at opponere med Hensyn til Tid eller Sted eller Maade, og alt dette uden synlig Drift til eller Tanke om at stille noget Bedre i det Vragedes og Spottedes Sted.

En Virtuositet i denne Retning forekommer mig just i den seneste Tid at have vundet en stor Udvikling. Ikke alene har den liberale Presse neppe havt en strengere Maaler og Vrager i det danske Cancelli end i mangfoldige Kredse, hvor man dog ingenlunde har villet give Afkald paa liberale Sympathier i Ordets ubestemte Almindelighed, men hvor den kritiske Sands synes at have taget en reen negativ Retning, til at vrage og forkaste hvadsomhelst der bødes; men hvormangen Yttring af patriotisk Enthusiasme, hvormangen Opfordring til Anstrengelsens Alvor har ikke maattet være beredt paa at opløses i letfærdig Skjemt, i raillerende Indfald, der optoges med Behag, beredede Munterhed, hvor der kun var Anledning til den dybeste Alvor! Hvor Meget er ikke ved denne Retning slappet og lammet, opløst og adsplittet! — De danske Stænderforsamlingers Historie har et Lyspunkt at fremvise: da den viborgske Forsamling i Aaret 1842, greben af Uvillie over det Danskes Medfart i de slesvigske Stænder, gav Nationens Stemning et værdigt Udtryk, som ingen Modarbeiden fra den kgl. Commissarius's Side formaaede at holde tilbage. Men over for dette ene Lyspunkt hvormange dunkle Punkter! Til Kundskab om de Uveir, som i disse Aar ere dragne op over Fædrelandet og have begyndt at udlade sig over det, er det faa og sparsomme Bidrag, der ville være at finde i Stændernes Forhandlinger. I Roeskilde lykkedes det i 1842 Andragendet i Danskhedens Interesse i Slesvig kun med Møie

at arbeide sig frem igjennem en Masse af Indvendinger og Betænkeligheder; i 1844 fandtes ingen Plads til at anbringe en Forvaring imod den, fra slesvig-holstensk Side atter og atter forlangte, Forening af Hertugdømmernes Stænder; og i 1846 fandtes ingen Tid til at tage Nationalitets-Sagen under Behandling.

Atter her vender da det samme Spørgsmaal tilbage: dersom en forfatningsmæssig Virksomhed var i 1840 bleven aabnet for Folkets Repræsentanter, vilde vel Aaret 1848 have fundet det danske Folk paa det nærværende Punkt af politisk og national Livsudvikling? Thi, at den nuværende Tilstand af Folkestemningen skulde være en naturlig Tilstand, være det sande og virkelige Udtryk af den nationale Charakteer, vil vist Ingen finde antageligt, som kjender Danmarks Historie i den ældre, friere Periode af et folkeligt Liv; snarere maa den ansees som en Form, under hvilken en lønlig Mismodighed og Forstemning har søgt at dølge og besmykke sin Stilling for sig selv, — en uheldig Form uden Tvivl, men neppe vanskelig at forklare, hvor Leiligheden til en Handlen, saaledes som Tiden fordrede den, var afskaaren, hvor selv i Stændersalen ethvert Forsøg paa at komme ind paa de egenlige Livsspørgsmaal kun førte til en ny Beskrivelse af det samme sørgelige Kredsløb omkring Competence-Spørgsmaalet, — paa samme Tid, som der i de Slesvigske Stænder uhindret forhandledes om Slesvigs Indbragen i det tydske Forbund.

Under en friere, selvstændigere og ansvarsfuldere Stilling af Folkets Mænd — kan det vel omtvivles, at Tiden vilde have virket med sin hele alvorbydende Magt, at selve Kampen imellem de politiske og nationale Modsætninger vilde have bragt den Styrke, Holdning og Sammenslutning, som har manglet? Under en friere og selvstændigere Stilling af den politiske Presse, saaledes som den følger med en fri Forfatning — kan det vel omtvivles, at den ganske anderledes, end det nu har været muligt, vilde være bleven Middelet til Udvikling af et politisk Liv? Og skulde, under saadanne gunstigere Forhold, den nationale Charakteer og den statsborgerlige Interesse ikke være traadt frem med sædelig og mandig Alvor i Træk og Mine, hvor der nu har været Letsindighed, Mathed og Slaphed.

Vil man maaskee til Slutning spørge: men hvortil denne Dvælen ved Det, der nu engang ligger ugjort bag os, denne Udmaling af Det, der sandsynligen eller muligen vilde være skeet, dersom det dengang Ugjorte var bleven gjort? Fordi det er Betragtning af Fortiden, der lærer at skikke sig i Nutiden, og berede sig paa Fremtiden; fordi De, der med mig finde det klart eller sandsynligt, hvor Meget der er forsømt og hvor Meget der er bleven tabt derved, at Forfatningsværket dengang blev lagt til Side, ville sige sig selv, at ulige Mere vil være forsømt, ulige Mere blive tabt, dersom det nu skulde skee som det dengang skete.

Den constitutionelle Bevægelse, som i 1840 gjorde sit første alvorligere Forsøg, vil nu fornye det. Det skeer — hvo kan nægte det? og hvor ofte er det ikke dengang bleven forudsagt, men ligesaa ofte bleven overhørt eller slaaet hen? — under ulige vanskeligere Forhold end dengang; men det skeer ogsaa paa et ulige alvorligere Tidspunkt, under ulige mere paatrængende Nødvendighed. Thi det første Fornødne i farefulde Tider for et Folk er dog vel det, at Folket kaldes og bemyndiges til den fulde Brug af sine Kræfter i Fædrelandets Tjeneste, føres til fuld Bevidsthed om disse Kræfter; men det er kun Livet, et frit og fyldigt Folkeliv, der frembyder denne Brug, giver denne Bevidsthed, og med den udvikler Mandighedens stærke og ædle Egenskaber.

Om nu en saadan Bevægelse — der sikkert nu, ligesom dengang, kun vil træde frem under Ønskets og Begjeringens loyale Form — ogsaa dennegang skal kunne trænges tilbage ved Anvendelse af Autoritetens, Sophistikens og Railleriets forenede Midler — hvo kan sige det? Det danske Folk hører ikke — idetmindste ikke nutildags — til de stærktbevægelige, stærktbegeistrede, foretagende Folkeslag; det danske Folk har intet Aristokratie, som sætter en Ære i at haandhæve Uafhængigheden, istedenfor at give den bort, i hvis faste Stilling et nationalt Liv skulde have en fast Støtte og et Værn; og endelig ligger Danmark udenfor den umiddelbare, stærkere Paavirkning af det offenlige Livs Bevægelser i de større og friere Stater. I et saadant Land og et saadant Folk kan det ikke feile, at den enevældige Magt jo i Tiden faaer en betydelig, en trykkende Indflydelse paa Folkecharakteren. Kunsten kan her ikke være stor, at neddæmpe Enthusiasmens Ytringer og trænge Frihedsaandens Bevægelser tilbage. Men er Kunsten ringe, saa er Fortjenesten endnu ringere. Og saaledes være Pennen, som er greben i en alvorlig Time og ført i alvorlig Stemning, nedlagt med et Ønske og et Haab, som jeg ikke kan opgive: med det Ønske, at mange gode danske Mænd ville med lige Alvor fatte Tidens Tegn og Varsler, Fædrelandets Tarv og Trang i Øie, — med det Haab, at de ville enes om, at Hjelpen maa søges i Folket selv, og enes om at arbeide i denne Retning, paa det at Aaret 1848 maa komme til at indtage en anden Plads end Aaret 1840 i det danske Folks Historie.

Christian Winther.

Født 1796 i Fensmark i Præstø Amt.

Henrik og Else.

„Nei, nei, min ædle Herre! I troe mig, om I kan!
Sin Henrik ene elsker hun i hele Danmarks Land.
Min Else er saa trofast som den ranke Lilievand,
Der sætter eders Hjerte i en evig Elskovsbrand!"

„Min bolde Svend imorgen er der atter en Dag,
Da vil jeg hende prøve og forfare den Sag!"
Saa talte Herren listigt, og saae mod Flisen ned,
De andre Herrer smidskede saa lønligt derved.

Alt Sommerlærken synger over Bordingborg By,
Og Guldgaasen glimter i det klare Morgengry,
Den milde friske Vind bølger frem gjennem Korn,
I den susende Skov høres Hunde og Horn.

Liden Else sidder luunt ved sin Faders Urtegaard
Med sin flittige Rok, og rundt om Stolen staaer
Pioner, Tulipaner og Buxbom, Krusemynt;
Men Pigen var dog Haugens alsomdeiligste Pynt.

En mørkeblaa Kjortel om de ranke Lemmer laae,
De sneehvide Ærmer til Haandleddet naae;
Og flittig og vims er den lillebitte Fod,
Den dreier Rokkehjulet med trøstigt Mod.

En Kat med sorte Striber bag ved en Solbærhæk
Høit skyder op sin Ryg; ved den tindrende Bæk
Der gaaer den lille Ælling saa guul og rund og reen,
Ret som en Æggeblomme, der nylig har faaet Been.

Paa sin Vinge svømmer Bien, men Solen er saa varm;
Da hæver hun sit Hoved rask og skygger med sin Arm;
En Flok af vilde Jægere med buldrende Trav
Sig skynder over Mark, over Grøvt, over Grav.

Hver Ridder var saa pyntet, som han vel kunde bedst,
Men smukkest var dog han paa den skimlede Hest;
Han skinnede som Solen i den brogede Flok,
Han standsede sin Ganger, og hun standsede sin Rok.

„Hil sidde du blandt Roser, selv en Rose saa skjøn,
Liden Else, jeg har elsket dig længe i Løn!"
Da neied sig mod Jorden den tugtige Mø,
Af Blussel og Angst var hun nær ved at døe.

„Til dit Hjerte og din Haand jeg beile nu vil,
Disse gode danske Herrer ere Vidne dertil!"
Da rysted' hun paa Hovedet med blussende Kind,
Da greb hun til sin Rok og vilde gaae ind.

„Jeg giver dig Forlov at betænke den Sag,
Liden Else, i Morgen er der atter en Dag!"
Det sagde han saa listigt og saae til Pigen ned,
De andre Herrer smidskede saa lønligt derved.

„Med hvide Perler fletter jeg dit guldgule Haar,
Din Fløielskjortel foeres med Sobel og Maard,
Jeg binder dyre Stene om din Hals og din Arm,
Jeg spænder fire Heste for din hængende Karm.

Til Harper og til Fløiter under tusind Kerters Glands
Paa kostelige Tillie der træde vi vor Dands;
Ved barske Vintertider i Salen luun og tæt
Vi spille Guldtavl ved Malvasier og Klaret."

Da reiste hun sit Hoved, slog Lokken fra sin Kind,
Hun smiilte med sit Øie, saa listefuld i Sind.
Hvor gule var de Lokker, som rundt om Panden laae,
Og saa disse Øine, — hvor friske og hvor blaae!

„Jeg er kuns Bondepige, men I en Ridder stolt,
Snart vilde Eders Øie kun skue mig koldt;
En Bonde maa det være, en Bonde har jeg kjær; —
Thi hænge I bort Eders blanke Herresværd!"

„Velan, jeg hænger gjerne min Dyrendal paa Væg,
Nu vil jeg hvædse Leens og Plougjernets Æg."
„Men Kaaben hiin røde jeg aldrig skue vil,
En dygtig Vadmelskofte maa I lægge Jer til!"

„Ja Vadmel vil jeg bære, og det røde Fløielskrud
Paa Herrens høie Altar jeg breder ydmygt ud!"
„Saa skjenker I bort Eders ridderlige Hest;
Min Mand skal drive Studen, det passer ham bedst."

„Jeg jager ind i vilden Skov min gode Ganger graa,
Den Hest, som mig har baaret, skal Ingen sidde paa;
Men selv vil jeg langsomt i Plougfuren gaae,
Ifald jeg, liden Else, dit Hjerte kan faae."

„Af Eders Borgekjælder I trille hvert et Fad,
Det Øl og Mjød, jeg brygger, gjør ogsaa Hjertet glad!"
„Ja gjerne vil jeg drikke det danske Øl og Mjød,
Saa giver jeg min Sanger den Viinmost saa sød;

Ei lyder Sangen lifligt, naar Halsen er for tør,
Og dygtigt maa den skylles, det har jeg mærket før!"
Det sagde han saa listigt og saae til Sangren hen,
De andre Herrer smidskede saa lønligt igjen.

„Jert Herreskjold med Mærker og Billeder besat,
Det sætte I for Knæ, og bryde det brat;
Og ned maa I styrte Eders stolte Ridderhuus,
Og lade Plougen vandre over Grundmurens Gruus!"

Da straalte hans Ansigt med Høihed og Ro,
Han mærkede klarligt, hun var sin Kjærest tro:
„Jeg seer, liden Else, du kan dig fra mig snoe,
Thi Skjoldet maa jeg bære, i Huset vil jeg boe!

I Skjoldet springe Løver, og Hjerter staae i Brand!
Hvor kunde jeg vel bryde den dyre Skjolderand?
Thi jeg er Kong Volmer, og Danmark er mit Huus;
Og skulde jeg vel Danmark nedstyrte i Gruus?

Jeg frister dig ei længer, nu kjender jeg din Hu;
Christ give hver en Ungmø var trofast som du!
Belønne dig — det vil jeg; du har talt mig til Behag,
Guds Fred! Farvel! i Morgen er der atter en Dag!"

Saa kasted han omkring sin urolige Hest,
Bort foer han med sin Skare som en Efteraarsblæst;
Da raslede Løvet under dundrende Hov,
Vildt skingrede Halloh! i den undrende Skov.

Men over Gjerdet svang sig hendes hjertenskjære Ven,
Han ilede med Jubel i Pigens Arme hen;
Med stille Fryd de ginge over Marken til By,
Hvor Guldgaasen glimtede paa Taarnet under Sky.

For alle vakkre Piger paa Danmarks grønne Vang,
Der blive deres Beiler troe, jeg digted denne Sang.
Jeg synger deres Priis, til jeg lægges i min Grav;
Thi dem er der, Gud skee Lov, dog endnu mange af!

Matrosen.

Ved Toldboden steg en Matros i Land,
Hans Haar de vare saa hvide,
Han havde ei seet sin Fædrestrand
I mange Herrens Tide.

Han havde ei seet, at Byen faldt
For engelske Blus og Brande,
Ham Skiebnen havde fra Hjemmet kaldt,
Langt bort til fremmede Lande.

Der stod han da med Haanden i Barm,
Og Øiet saa mørkt i Vrede,
Og stirrede med veemodig Harm
Paa den tomme Svanerede.

Da tørrer han sig om Skjæget brat,
Mens Taaren paa Kinden brænder.
Han knuger den gamle begede Hat
Imellem de sittrende Hænder:

„Hvor er' I henne, store og smaa,
I Havets stærke Svaner?
Som smykkede her i Dammen laae
Med Dannebrogs røde Faner?

Søger I end den gamle Færd
Paa fjerne fjendtlige Kyster?
Viser I Fienden, hvor stolt I bær
De egeplankede Bryster?

Nei! — I har glemt den gamle Sang,
De danske jublende Toner;
Nu stemmer I op den Seiersklang,
Der tordner fra Brittens Kanoner.

Vel har jeg tømt saa mangen Skaal,
Men ingen beesk, som den sidste,
Den var iskjenket til bredfuldt Maal,
Nu vil mit Hjerte briste!

Naar snart, Kammerater! mit gamle Skrog
Jeg i sidste Havn skal fortøie,
I svøbe en Flig af Dannebrog
Omkring min snevre Køie.

Det gjør saa godt for Vee og Værk,
Det Svøb bør man vel hædre,
Selv Jomfru Marias Silkesærk
Ei Smerten kan dulme bedre.

Naar da den store Baadsmandsmat
Paa Dækket kalder de Døde,
Da skal jeg ogsaa være parat
Til Mønstring hisset at møde.

Og Chefen selv, kan I troe mig, Børn!
Mig beder frem for sig træde:
„Naa er du der, din gamle Ørn!
„Gak ind til din Herres Glæde!"

Saa faaer jeg Lov at gaae agter ud,
Til Chefens Kahyt, den høie;
Der møder jeg Vessel, Juul og Rud,
Og Ham med det ene Øie." —

Saa talte han og lagde sig træt, —
De troede, han faldt i Tanker,
Da var han død, — hans Død var let,
Hans Hoved laae paa et Anker.

Jacob og Lone.

Hvor Landeveien løber midt i Tersingeby,
Der staaer en lille Hytte under Valnødtræets Ly,
Foran en Strimmel Hauge, og bagved et Skuur, —
Skomagerskildtet hænger paa den kalkede Muur.

Naar Vaarrosen pranged', og Lærken sang i Luft,
Naar Neglik og Viol formæled deres Duft,
Naar Løvtaget skjermed mod Somrens hede Sol,
Da fløtted' Mester Jacob ud sit Bord og sin Stol.

Der sad han tæt ved Døren med Risp og Syl og Kniv,
Og fløitede sin Vise alt til sin Tidsfordriv;
Men skjøndt han sad og syede saa trøstig og tro,
Hans Tanke var ei stedse hos Støvler og Skoe.

Paa hiin Side Veien, hvor Milepælen staaer,
Der kneiser Sognefogdens den velfornemme Gaard,
Langs Veien gaaer Stakittet med Laagen, grøn og hvid,
Hvor Blegpladsen skinner i Foraarets Tid.

Og kom man saa kjørende, naar Morgensol stod op
Og blinked' smukt paa Ruderne og Kirketaarnets Top,
Da saae man Fogdens Lone, — det aldrig slog feil, —
Hun vanded' der sit Lærred, sit Garn og sit Dreil.

Og kom man saa kjørende, naar Solen gik i Seng,
Naar Aftentaagen hvilede paa Moser og paa Eng,
Da saae man Mester Jacob med Piben i sin Mund,
Han sladdrede med Lone i stille Aftenstund.

Han stod bag sit Gjerde og læned sig derved,
Hun sad paa en Bænk ved det grønne Haugeled,
Og mangen lystig Tale tvers over Veien drog,
Saa Mester Jacobs Hjertefred tilsidst sin Afsked tog.

Men ei han turde vove at sige Ordet frit:
„Giv, Lone! mig dit Hjerte, see her, der har du mit!“
Og dvæler Munden længe at være Hjertets Tolk,
Da tabes let Processen, — saa tale kloge Folk. —

Det var en Aften silde, han laasede sin Dør,
Og listed' hen i Kroen, som Ungkarle gjør;
Der traf han til sin Trøst en Glarmestersvend,
Hans Jonathan, hans Damon, i Liv og Død hans Ven.

Ved fyldte Glas og Kruus han klaged' ham sin Nød;
„Min kjære Jesper Mayer! ak, gid jeg vel var død!
Jeg tør ei ud med Sproget, det skrækkelige Ord,
Og uden Lone gaaer jeg, min Sandt! i sorten Jord.“

Den Anden loe: „mig morer dit Suk af Hjertensgrund!
Troer du, at stegte Duer skal flyve i din Mund?
Skyd Hjertet op i Livet! hvis ei, nu som du vil,
Der er foruden hende jo mange Piger til!“

„Nei, hun er dog den bedste, saa skjær som Diamant!“
—„Ja kold, min Far! som Stenen, og skarp som Stenens Kant!“—
„Hun er en deilig Rose!“ — „Javist med Tornen hvas,
Saa falsk, som Iis paa Mosen, og skjør, som Rudeglas;

Som Nelden er en Pige med bidsk og bittert Sind,
Thi rører du den lempeligt, saa brænder du dit Skind;
Men er dit Greb kun dristigt og fast din Haand, dit Mod,
Du rusker uden Smerte den op med Top og Rod!

Hvi klynke her og raabe, hvi stampe med din Fod!
Du har ei mindste Draabe Courage i dit Blod;
Hvi vil du gaae og maabe? træd kjæk den lige Vei,
Og kald mig saa en Taabe, hvis hun dig siger Nei!“

— „Ak, eier jeg vel andet end Risp og Syl og Læst?
Hvor troer du, jeg tør byde den Lille til Gjæst
Ind i min gamle Rønne, hvor alting er confus,
Hvor Regnen drypper ned, og hvor Nissen holder Huus?

Ja, Nissen, vil du troe mig, boer hos mig under Tag,
Og plager mig saa grusomt ved Nat og ved Dag;
Der kan ei tænkes Pine, der kan ei findes Ondt,
Ei Bittert, han jo blander det i al min Færd og Dont.

Han orer alt mit Meel, og muldner alt mit Brød,
Han danner store Klumper i min Velling og min Grød,
Han gjør, at Rispen brister og Sylen springer brat,
Han stjæler Høns og Æg hver evige Nat.

Vil jeg see hen til Hylden, hvor Lærken den staaer,
Med Glasset hængt om Halsen,— han har drukket hver en Taar;
Og smører jeg et Fittebrød til Midaftensmad,
Saa svipper det af Haanden, hvordan jeg bær mig ad.

Naar jeg fra Kroen kommer, — og feiler ingen Ting, —
Saa snurrer som en Top han min Hytte omkring,
Og faaer jeg da tilsidst paa Nøglehullet Ram,
Saa skal det aldrig feile, jeg brækker Nøglens Kam.

Jeg ligger i min Rede, men du maa ikke troe,
At Nissen, den lede, mig lader der i Ro;
Da gynger han mig op og ned, som Vand paa Havets Bred,
Og triller mig af Dynen paa Leergulvet ned.

Han kniber brune Pletter i min Arm og min Læg,
Han piber som en Rotte imellem Seng og Væg.
Tilhvisker mig i Drømme den gyseligste Skræk,
Og rider paa mit Bryst, tung som en Møllesæk.

Tidt vaagner jeg om Natten, og troer, det klemter Brand,
Da ringler han med Glasset paa Flaskehalsens Rand;
En rædsom Skoggerlatter han da kan opslaae,
Saa Ruderne de klirre, og Uhret gaaer i Staa.

Om Nissens Spøgeri har vist Pigen faaet Nys,
Hun nægter mig hver Dands, og – paa det Lav! – hvert Kys;
Den Krands af røde Roser, igaar jeg hende gav,
Hang blandt de gamle Hoser idag paa Gjerdestav.

Men vilde du mit Vel, Jesper Mayer, min Ven!
Saa lod du mig flytte til din tomme Hytte hen,
Der ligger hist paa Skrænten ved Forpagterens Toft,
Hvor du har nye Fjæle lagt til Gulv og til Loft.

Jeg Nissen lod rumstere med mit eget braadne Skuur,
Og Lone blev ei mere saa brydsk og saa suur!" —
–– Den ædle Rudemester, han purred' sin Paryk,
Dog rørtes Hjertet snart, skjøndt han gjorde sig lidt tyk:

„Gud vel da, lad det være saa med os en afgjort Sag,
I Huset kan du drage selv i Morgen den Dag;
Men Leien? har du Mynten? der holder det nok stivt?
Den skal du mig betale, naar først du vel er givt."

Begeistret høit af Glæde, af Brændeviin og Øl,
Foer Jacob fra sit Sæde, og spjætted som et Føl:
Han sang og han jublede; „Farvel mit gamle Huus!
Kom derpaa vil vi tømme endnu et bredfuldt Kruus!"

Saa drak de ædle Venner, til Morgenhanen gol,
Da reiste sig begge fra Bord og fra Stol;
Dem lyste da til Hjemmet Nathimlens Sol saa bleg,
Der sagtelig fra Skyen bag fjerne Skov sig sneg.

Ung Jacob var saa lystig, saa let i sit Sind,
Det glimted' for hans Øie, det blussed' paa hans Kind;
Han slog med stort Rabalder sin Dør paa viden Gab,
Og gav sig flux ifærd med sin Seng og sit Skab.

Det var den hemmelige, den sære, tause Tid,
Da Morgenskjæret fører med Maanelyset Strid,
Det var den underlige, den skumle Nattestund,
Da selv den flinke Lærke sig faaer den sidste Blund.

Heel ufortrøden slæbte ung Jacob paa sit Gods,
Hvor loe hans lette Hjerte af Glæde og af Trods;
Han stablede sit Skrammel saa høit som et Hæs,
Og snart han havde bygget det brogede Læs.

Men som han gik bag Vognen at binde Smækken fast,
Med Eet han saae sin Nisse, den lille, fule Gast;
Der sad han i en Bøtte i god Ro og Mag,
Og griinte: „see! vi flytte, — vi flytte nok i Dag!"

Dybt sank vor Mesters Hjerte som Møllesteen i Vand,
Af Arrigskab og Smerte han rystede forsand,
Han kylede sin Hue mod Utydsket med Magt,
Men Nissen var en Letbeen, han tog sig vel i Agt.

Han smutted op af Bøtten og ind i hans Uhr,
Hvor Kukkeren sad stille i det surrende Buur,
Og raabte høit: „Du Daare! du vil forsage mig,
Der elsker dig saa saare, og det kuns for en Slig —

Dog hør, hvis du vil blive her i vor vante Bo,
Du skal herefter leve med mig i Fred og Ro;
Ja, selv vil jeg dig lære, Mester Spandrem! hvordan
Du fange kan din Guldfugl, og vorde Lones Mand."

Han hviske'd ham sit snilde Raad; — høit Jacob loe derved,
Men stilled dog sit Skrammel hen paa det gamle Sted;
Da vaagned' Lærken op, og frank mod Himlen drog,
Og Kukkeren den galede, og Seierværket slog. —

— Under Træet sidder Jacob tæt ved sin Hyttes Væg,
Han fløiter sine Viser, og smidsker i sit Skjæg;
Hvad er det, som han kløttrer saa flittigt, skal jeg troe?
Det er ei Præstens Støvler, det er ei Degnens Skoe.

Han snitter Saffian, baade sort og grønt og rødt,
Han klipper Inderforet af Silke blankt og blødt,
Den sneehvide Hampetraad til Risp han har sig kjøbt,
Hvert Sting blev som en Perle i lige Former støbt.

Det blev to spæde Tøfler af sort Saffian,
Med grønne Hæl; to Hjerter af rødt der var foran,
Med fine Sting broderet og Blomster uden Tal,
Til Pigens Pusselanker et yndigt Futteral.

Thi begge Lones Fødder de var saa bitte smaa,
De gik som Trommestikker, — det maatte hun forstaae;
Hun satte dem saa dristigt, saa kjækt i Verden frem,
Og saae man dem blot eengang, man glemte aldrig dem.

Der stod de smaa Pampusser! — og Mester Jacob gik,
Og sendte alt imellem dem ret forlibte Blik,
Imens han smukt sig heied, — ja med ængstelige Træk,
Ret som han kunde frygte, de vilde løbe væk.

Med Tøflerne i Haanden, med Hatten under Arm,
Med glødende Kinder og bankende Barm
Han holdt sin Friertale, og gik ei reent derfra,
Thi Lone tog hans Tøfler og gav ham sit Ja.

Der gik ei mange Uger, da stod det lystigt til
I Sognefogdens Stuer med Sang og Dands og Spil.
Der dandsedes nu Lone af Pigernes Lag,
Hun dandsede som Kone under Ungersvendens Tag.

Om Freden blev tilhuse, derom jeg intet veed;
Men at den lille Sælle, Huusnissen saa led,
Har Mester Jacob narret, jeg skulde næsten troe, —
Een Nisse var der før, — nu har han nok to.

Den Ene ham firerer; thi stadigt i hans Bo,
Vedbliver den at dvæle, og lader ham ei Ro;
Den Anden ham regjerer, — thi Kjærlighed er stærk,
Og begge Tøffelhæle var, ak! hans eget Værk!

En Hverdagshistorie.

Forfatteren til denne og en Mængde Fortællinger af lignende Art har ikke navngivet sig. Udgiveren er J. L. Heiberg.

Jeg lovede af et oprigtigt Hjerte Alt hvad Anton ønskede af mig, og vi skiltes ad for at reise, hver sin Vei. Da jeg gik op og ned ad Dækket paa Dampskibet i mine eensomme Betragtninger, kunde jeg ikke undlade at sammenligne Antons Følelser for Maja med mine for hendes Søster. — Forunderlig, sagde jeg til mig selv, er denne Følelse, vi kalde Kjærlighed. Den synes, ligesom Palmen, kun at kunne voxe, naar den bliver nedtrykt i sin Barndom. Jeg har ogsaa læst et Sted, at Kjærlighedens Træ maa vandes med Taarer, ligesom Frihedens med Blod. — Lykkelig er dog Den, der bærer en saadan Alt opfyldende Følelse i sit Hjerte; naar kun et Haab, det være aldrig saa lille — ikke større end Antons — besjæler ham, saa er denne lille Gnist af Haab ligesaa lyksaliggjørende, som nogen Vished kan være. — Dog Ægteskab kan vel være lykkeligt uden Lidenskab; ja allerlykkeligst uden denne. — Under slige Tanker naaede jeg Kjøbenhavns Toldbod, og steg iland, glad og let tilmode.

Et gammelt Mundheld siger: Kongens Tjeneste gaaer for Gudstjeneste. Jeg fandt det pligtmæssigt at anvende denne Leveregel paa den lille blinde Guds Tjeneste, som man er altfor tilbøielig til at lade gaae for Alting. Jeg besørgede derfor adskillige nødvendige Forretninger, inden jeg, lige i Middagstimen, betraadte mine tilkommende Forældres Huus. Man var uvidende om min Ankomst. Jeg blev lukt ind i en smukt meubleret Sal, hvor det Første, der mødte mine Øine, var min Fido, der laae paa en ziirlig Pude i en Krog af Salen. Fornøiet fløi jeg hen imod den, og uden at gjøre mig videre Tanker om dens Ubevægelighed, bukkede jeg mig ned til den, for at klappe den. Man tænke sig min Overraskelse — jeg kan gjerne sige min Skræk! — Den var død! udstoppet var min skjønne, livfulde Hund. Iskoldt var dens blanke Legeme, med døde Glasøine stirrede den fælt paa mig. — Jeg stod, som jeg selv var død og udstoppet, da Døren gik op, og Jette med et Glædesskrig fløi mig om Halsen, og derpaa løb mod den halvaabne Dør, og raabte: „Moder, Moder, her er min Kjæreste!" — En endnu meget smuk og elegant klædt Kone traadte ind, og hilsede mig med et hjerteligt Favnetag, som om jeg havde været hendes egen Søn. Man førte mig nu ind i Dagligstuen, men først kunde jeg dog ikke undlade at vende endnu engang mit Ansigt mod den udstoppede Hund; Jette førte mig hen til den, og sagde: „Jeg har grædt mange Taarer over din Hunds Død, men jeg har ikke villet skrive dig til derom, fordi jeg paa denne Maade vilde overraske dig. Er den ikke fortræffelig udstoppet? Seer den ikke ud,

som den var levende?" — „Jo alt for meget," svarede jeg, med Møie skjulende det forstemte Lune, hvori denne velmeente, men slet betænkte Overraskelse havde sat mig. Ved min Indtrædelse i Dagligstuen blev min Misfornøielse endnu forhøiet ved det for mig besværlige Selskab, jeg der forefandt af fire fremmede Damer af forskjellig Alder og Udseende, der alle bleve mig forestillede som forenede med Huset i Venskab eller Slægtskab. De vare alle, saavel som Husets egne Fruentimmer, ivrigt beskjæftigede med Skrædderspning. Borde, Sofa, alle Stole laae saa fulde af færdige og ufærdige Klæder og Sytøi, at Jette og et Par af Damerne havde nok at gjøre med at skaffe mig en Stol at sidde paa. Efter et kort Ophold vilde jeg gaae, men man forlangte saa eftertrykkelig, at jeg skulde blive og spise til Middag, at jeg indvilgede deri, saameget mere som jeg ønskede at gjøre min tilkommende Svigerfaders nærmere Bekjendtskab. Jeg havde ofte seet ham, men vi havde dog aldrig nærmet os til hinanden. Strax efter kom han hjem, hilsede mig alvorligt og høfligt med faa, men indholdsrige Ord, og begyndte derpaa en stille, ligegyldig Samtale. Med stor Møie og Anstrengelse blev der ryddet af Bordet, og dette blev endelig dækket under paafaldende Mangel af Ziirlighed og Orden, der, ligesom det meget slette og knappe Maaltid, var forunderlig afstikkende mod de elegant meublerede, skjøndt uordentlige Værelser og de pyntelige moderne klædte Damer, som ved Bordet næsten strede om eet og samme Glas, for graadige at udstikke den ene halve Pot Øl efter den anden. Paa denne Lidelse gjorde Hr. H. en ædelmodig Ende, ved at forlange Viin og Viinglas, for at drikke paa min Velkomst. Efter en overmaade lang Pause bragtes ogsaa Dette tilveie, og min tilkommende Svigerfader udbragte min Skaal paa en for mig saa behagelig Maade, at jeg ikke blot glemte alle de forudgangne smaa Ubehageligheder, men endogsaa med den bedste Mine slugte en Kop saakaldet Kaffe, som Jette bragte mig af sin egen Tillavning, men som jeg under andre Omstændigheder gjerne havde bortbyttet for den værste Mixtur. Da Hr. H. nu gjorde Mine til at gaae bort, greb jeg med Glæde Leiligheden, for at følge ham; men Moder og Datter bestormede mig saaledes med Bønner om at skjænke dem denne første Aften, jeg kunde tilbringe med dem, at jeg taalmodig lagde min Hat fra mig, og tog Plads hos Damerne, der allerede for længe siden igjen sad ved deres Sytøi. Hr. H. var borte, en meget hendøende Samtale begyndte. Man spurgte mig om min Reise, om fremmede Stæder. Jeg bestræbte mig forgjæves for at være saa underholdende, som jeg formaaede, men hver Gang jeg begyndte at komme lidt i Aande, blev jeg afbrudt af Damerne, der efter et hurtigt „Om Forladelse," henkastet til mig, meddelede hinanden vigtige og uopsættelige Anmærkninger om deres fælleds Arbeide. „For Guds Skyld, Louise! Du vender dette Ærme forkeert!" — „Nei, vist gjør jeg ikke! see kun, det er ligesom det andet." — „Ja, saa er det andet ogsaa forkeert." — Nu begyndte en lang Discussion herom. — Saa lød det fra en anden Side: „Fru

H., jeg har ingen Bændler mere." — Eller: „Jette, giv mig en ny Synaal," o. s. v. Derpaa vendte man sig til mig: „Jeg beder Dem tusinde Gange om Forladelse, at vi maatte afbryde Dem i en Mening. Det var om Landlivet i England, vi talede: det er saa behageligt, sagde De?" — og saaledes gik det i et Par Timers Tid, til jeg med inderlig Fornøielse saae Theemaskinen bæres ind; thi uagtet jeg ikke er nogen Elsker af Theevand, saa fandt jeg dog et inderligt Behag i Maskinens Piben og Snurren, der forekom mig som en langt fornuftigere Tale, end den vi nylig havde ført. Nu er da Aftenen snart forbi, tænkte jeg, men — hvad gjør Fruen? Neppe har Jette reist sig, for at skjænke Thee, førend hendes grusomme Moder siger: „Hør, Jette: til Belønning for vor Flittighed idag, saa forlyst os med først at spille den Sonate, jeg holder saameget af." — „O ja, søde Jette!" lød det nu fra alle Kanter. Jette satte sig til Pianofortet, og spillede et Uhyre af en Sonate; idetmindste forekom den mig som det længste Musikstykke, jeg i min Livstid havde hørt. Jeg bandede i mit Hjerte den berømte Componist. Theemaskinen faldt ogsaa i Søvn derover, og efter mange frugtesløse Forsøg paa at bringe den igjen ilive, begyndte man endelig at nyde den lunkne, tynde Thee, som blev bragt de flittige Damer til deres Arbeidsbord, som de ikke vilde forlade. Da dette nu var overstaaet, og Damerne havde med mange Besværligheder faaet deres Arbeidsredskaber samlede, og hver Sit indpakket, var det næsten en Time over Midnat. Nu opstod der en stor Hvisken mellem Veninderne og Husets Damer; hvorpaa Jette udbrød: „Det skal ikke bekymre Dem! min Kjæreste er en galant Cavaleer: han vil med Glæde følge Dem Allesammen hjem." — Jeg var umaadelig søvnig, endnu træt af Reisen, og i al Fald var Glæden det Ringeste ved denne Sag; imidlertid da ingen anden Udvei var, gjorde jeg saa god Mine som muligt, og fulgte disse fire Damer til alle Byens fire Hjørner, saa jeg først kom hjem Kl. 3 om Morgenen. I hvor godt Humeur jeg var, vil jeg lade Enhver bedømme.

Saaledes gik, paa lidt Forandring nær, hver Dag i min Bruds Hjem. Altid den samme Uorden og Uro, den uophørlige Syning paa Klæder, Kraver, Kapper, o. s. v., som om intet Andet i Verden var til, end Pynt og Moder; altid det samme Gnieri i alt Andet. Kun i dette Stykke og i hvad der ellers gav en forfængelig Glands, var man ikke nøieregnende med Udgifterne; kun Dette allene, fandt man, var Penge og Møie værd. — Hr. H. var, som jeg snart bemærkede, en Mand, der aldrig spildte unyttige Ord, aldrig blev hidsig, men naar han engang havde en bestemt Villie, forstod at sætte den igjennem. Jeg tog mig imidlertid vel iagt for ikke at tilbringe flere Timer der i Huset, end den nødvendige Høflighed og Opmærksomhed strengt udkrævede. Jeg var i nogen Tid, som En der Dagen iforveien har været til et Drikkegilde, saa tom og forvirret i Hovedet, at ingen fornuftig Tanke kunde finde Plads der. Jeg havde mange Forretninger;

jeg fordybede mig i dem, og undflyede at tænke paa mine egne Anliggender.

En Maanedstid efter min Hjemkomst, da jeg en Middag var indbuden til at spise hos H's, havde jeg forskaffet mig nogle Comediebilletter, som jeg haabede, vilde fornøie Husets Damer, og desuden lette mig den Lidelse, evig at være i Selskab med de mig uudstaaelige Veninder, som aldrig manglede der. — Men syntes det altid der i Huset, som en Nisse drev sit ondskabsfulde Spil, saa var det den Dag nu reent en Tyge Brahes Dag. Uagtet man vidste, at vi skulde itide i Skuespilhuset, for at faae en god Plads, kom vi dog ikke tilbords førend Klokken fem, og da havde Kokkepige og Kat saaledes sammensværget sig, at den halve Mad var røget, den halve stjaalen, saa at vi bogstavelig reiste os fra Bordet, uden at have nydt det Allerringeste, uden et Glas Viin. Dette behagelige Gilde blev endnu forhøiet derved, at Hr. H. var forstemt, og mod al Sædvane geraadede i en heftig Ordstrid med sin Frue om to Værelser, som han havde leiet i den øvre Etage, til at modtage sin ældste Datter, som han ventede til Foraaret. — „Hun skal have det, som hun er vant til," sagde han, „og hun skal føre Huusvæsenet; jeg er kjed af dette Levnet." I samme Øieblik formildende sin Tone, tilføiede han: „Det er Tid, Moder, at du faaer mere Ro og Frihed. Forstaa mig ret! jeg mener ikke, at du er en gammel Kone; tværtimod! du er endnu ung og smuk, i mine Øine, men da nu vore Pigebørn ere voxne, saa tilkommer de huuslige Forretninger dem. Jette skal sye paa sit Udstyr. Maja skal styre Huusvæsenet. Hun forstaaer at indrette et Huus, som det bør være, det har hun lært hos sin Morbroder, han forstod at leve og han forstod at spare paa den rette Maade." Med en Veemodighed, jeg aldrig før havde bemærket hos ham, tog han sit Glas, og som han vilde drikke den Afdødes Minni, svingede han det, og i det han tilføiede: „Og hvad forstod han ikke?" satte han Glasset til Læberne, og sagde: „Gud glæde ham i sit Paradiis!" og tømte Glasset med Taarer i Øinene. — Fruen taug lidt, derpaa sagde hun: „Ja, lad kun Maja føre Huusholdningen: hun har ingen Talenter, der kan adsprede hende, saaledes som Jette har." — „O hvad! Talenter!" sagde Hr. H., „jeg blæser ad de Talenter, der ikke gjøre Livet behageligere, men kun ere at betragte som Skueretter uden Liv og Næring. Har Maja ikke Talenter? — Hun synger jo, iblandt andet, som en Sirene." — „Som en Sirene, Fader?" udbrød Jette leende: „Kan Blomster synge? Det har jeg aldrig hørt før." — „Ja der har vi strax en Prøve paa Jettes gode Opdragelse," raabte Faderen: „Jeg skulde ikke sige det i hendes Forlovedes Nærværelse; men den tykke Uvidenhed, hvori vore unge talentfulde Piger nuomstunder opvoxe, er mageløs. De kunne ikke forstaae et Digt, ikke et Maleri; de lære i Skolen Geographie, Historie, Sprog og Gud veed hvad, men de kjende hverken Himmel eller Jord, Bibelhistorie eller Mythologie; de pjatte fransk og tydsk, og forstaae ikke en Bog i disse Sprog. Kan du huske, hvorledes du op-

høiede Jettes Forstand og gode Hjerte over den Bevægelse, hun havde viist paa Udstillingen, ved at see den deilige Gruppe af Thorvaldsen, der forestiller Ganymedes og Jupiters Ørn? Hun sagde, det maatte være den unge Napoleon; hendes Veninder vare af samme Mening, og de græd Allesammen af inderlig Rørelse." — Fruen var vred, og vilde til at svare, da i det Samme den sørgelige Efterretning indløb, at der Intet var at faae fra den nærmeste Restauration, hvorfra man havde villet hente Erstatning for Middagsmadens Tab; og i det Samme gik Døren op, et Postbud kom ind, og med de Ord: „Velsmagende Maaltid!" — der under disse Omstændigheder næsten klang som en Sarcasme — leverede han et Brev til Hr. H. Da Denne i Hast havde gjennemløbet dette, opklaredes hans Ansigt. „Det er fra Maja," sagde han: „hun kommer bestemt til Foraaret." Derpaa reiste han sig fra Bordet, vi Andre fulgte hans Exempel. Han nærmede sig til sin Kone, sagde nogle venlige Ord, som til Undskyldning, kyssede Jette, og da det var allerede langt over Comedietid, men Damerne dog vilde gaae derhen, fulgte baade han og jeg dem, og skaffede dem med megen Møie en Plads til at see hvad der endnu var tilbage af Skuespillet, hvorpaa jeg efter hans Indbydelse fulgte ham til en Restauration, hvor vi lode os give et eget Værelse. Ved dette lille Maaltid var Hr. H. den elskværdigste Vert, oprømt og lunefuld, som jeg aldrig tilforn havde seet ham. Tilsidst lod han os give en Flaske Champagne, og da vi paa begge Sider bleve oplivede og aabenhjertige, sagde han: „Jeg har endnu ikke gjort Dem min Undskyldning for den Mangel af Høflighed, jeg viste, ved ikke at svare paa Deres Brev, hvori De begjærede min Datter. Min Kone vilde strax svare, og jeg veed ikke selv, hvad der afholdt mig. Jeg bekjender det for Dem, jeg føler, jeg har Uret mod dette Barn. Min Kjærlighed til min første Kone og den Datter, som ligner hende — thi en Ungdoms Overilelse gjorde mig anden Gang til Mand og Fader — havde gjort mig ligegyldig og forsømmelig i Henseende til min yngste Datters Opdragelse. Men Naturen og Skjæbnen have været bedre end jeg. Jette er en god Pige, og ved Siden af en Mand som Dem, vil hun blive en brav Kone, det haaber jeg. — Siden jeg har lært Dem nøiere at kjende, bliver De mig hver Dag kjærere. Jeg føler, at jeg vil elske Dem som en Søn, og haaber, at De er udseet til at gjøre min Uret god igjen. Ogsaa er det mig en stor Trøst at tænke, at naar Døden engang kalder mig, lever der i Dem en Broder og en Beskytter af min Maja, min stakkels Pige, forladt af den Mand, hun elskede fra Barndommen, og berøvet sin faderlige Ven, der elskede hende saa høit." — Han foer med Haanden over Panden, saae paa Uhret, sprang op, og sagde: „Det er paa Tiden, at vi hente vore Damer saa Comedien. —

Jeg syntes, at denne Samtale virkede beroligende paa mig. Jeg fandt mere og mere i min tilkommende Svigerfader en Ven og et kjært Selskab, der forsødede mig mangen næsten uudholdelig Time i hans Huus. Ogsaa Fruen, med alle sine Svagheder, var altid blid og god-

modig imod mig. Jettes Væsen blev mig rigtignok med hver Dag mere ubehageligt; men paa den anden Side gav hun mig saa mange Prøver paa sit gode Hjerte, paa den Hengivenhed, hvormed hun stræbte ligesom at gjætte mine Ønsker, at den Tanke, at bryde et Forhold, der kun var Frugten af en tusinde Gange angret Overilelse, ikke for Alvor kunde opkomme hos mig. — Adskillige Omstændigheder i mine udvortes Forhold lettede mit Ønske at opsætte min Ægte=Forening, som jeg inden min Hjemkomst havde det Forsæt at paaskynde. Jeg forsøgte at nytte denne Tid til at bibringe min Forlovede lidt mere Smag og sand Dannelse. Men disse Forsøg strandede alle paa Husets Uro, de mange Veninder, den utidige Flittighed, der egentlig kun bestod i et Slags Stundesløshed, og flere deslige den huuslige Lyksaligheds Skjær og Klipper. Med spændt Forventning saae jeg den Tid imøde, der skulde bringe den Søster, der med saa forskjellige Farver var afmalet for mig. I een Ting stemte disse Billeder imidlertid overeens: Hun var ulykkelig, naturligviis sørgmodig, og trængte til sine Nærmestes Op=muntring og Overbærelse. Allerede denne Tanke var mig trykkende, thi jeg var forstemt, og trængte selv til den Trøst og Skaansel, som jeg i lykkeligere Dage altid fandt det glædeligt at kunne yde en Be=drøvet. Ogsaa var det vist og sandt, at Hr. H's Huus ikke kunde taale mindste Tilvæxt af Pligter, Besværligheder eller huuslige Ube=hageligheder. — Saaledes hengik imidlertid den lange Vinter. For=aaret kom: Violer, Lærker, Svaler, Mai og Maja.

I nogle Dage havde jeg været paa Landet. Jeg kom om Afte=nen tilbage til Byen, og efter Pligt og Skyldighed op til min For=lovede. Efter de første Hilsener raabte Jette: „Den svenske Søster er kommen. Kom lad mig præsentere Dig for hende." — Hun trak mig med sig op ad Trappen, og aabnede Døren til et Værelse, hvor — jeg veed ikke at forklare det, men det syntes mig, at allerede Luften var anderledes at indaande. Den forekom mig som gjennemtrængt af Vaarens Dunster. Her var saa ziirligt, saa roligt og stille, som om dette lille Værelse var et Tempel. Et Fruentimmer sad ved et Bord, med en Skjerm for Lyset, og skrev, som det syntes, ganske fordybet i sig selv. Jette havde lukket Døren meget sagte op, og stak Hovedet ind, tilligemed mig. Endelig raabte hun: „Maja! her er jeg med min Kjæreste!" — Den skrivende Dame sprang hurtigt op, og kom os imøde. — Dette var da Maja! — hvor forskjellig fra min Forestilling om hende! Det var en lille Pige, yderst fiin og let af Bygning, hvis ungdommelige, barnlige, muntre Udseende syntes ganske at tyde paa det Navn, hun bar efter den Nymphe, som fødte den letflyvende, hur=tige, veltalende Gud, der i Livet og Døden jævner Menneskenes Skjæbne, og efter den smilende Foraarsmaaned, som er hende helliget. Jeg gjorde Undskyldning for at have forstyrret hende i at skrive. Hun sva=rede med en Stemme, hvis Velklang gik mig ind i Sjælen, med den sonore Accent af vore Naboers skjønne Sprog, endnu forskjønnet ved en Blanding af den danske Udtale: „Kors! Posten gaaer først imor=

gen, saa kan jeg skrive hjem. — Hjem? det var ikke vel sagt! Nei! her er mit Hjem hos mine Egne." Og med disse Ord tog hun Jettes Haand, trykkede den venligt, og fulgte ned med os. — Den hele Aften kunde jeg ikke vende mine Øine fra dette nye Syn. — Jeg tænkte paa Antons Yttring: „See hende selv! intet Ord udtrykker, hvad hun er." Thi Det, som udgjorde hendes Skjønhed, Det, som intet Ord kunde udtale, var et besynderligt Udtryk i hendes Physiognomie og hele Væsen: noget saa Sjælfuldt, som paa eengang udtrykte Forstand og Fromhed, dyb Alvor og Blidhed. Hun var rigtignok ingen regelmæssig Skjønhed, men intet Finere, Yndigere kunde findes, Intet som mere lignede en nys udsprungen Blomst.

Fra nu af fik Hr. H's Huus efterhaanden et ganske forandret Udseende. En forhen ukjendt Rolighed, Orden og Ziirlighed, en fornuftig Oeconomie, lige langt fra Ødselhed og Gnierie, udbredte sig der, og fortrængte de modsatte Yderligheder. Fruen, Jette og Veninderne dreve deres gamle Væsen uforstyrret i den forrige Dagligstue; undertiden tog endogsaa Maja ivrig Deel i deres Sysler, og da fik Arbeide og Samtale et andet og nyt Liv; men til bestemte Tider samledes man i Salen, hvorhen Maja, efter sin Faders Ønske, havde flyttet sit Pianoforte, og over denne hængt den meget omtalte Morbroders Billede — et herligt, mandigt Ansigt! — Hr. H. tilbragte nu stedse Aftenen hjemme, og bragte undertiden en eller anden Bekjendt med sig, hvilket han aldrig tilforn havde gjort. Moder, Døttre og Veninder, Alle samlede sig omsider, og ingen Dissonants lød mere saa skjærende som fordum. — Hvad som imidlertid meest behagede mig, var den Maade, hvorpaa alle Forandringer bleve iværksatte. Ingen maa tænke, at Majas Stedmoder mistede sin Anseelse i Huset. Nei tvertimod! Maja henvendte sig stedse til hende med mild, datterlig Ærbødighed; det lød for Enhver, som om hun kun udrettede sin Moders Befalinger, og Denne syntes meget tilfreds.

Efter Hr. H's Begjæring maatte Maja hver Aften spille og synge for ham. Hvilken Sang! hvilket Spil! Hun sang aldrig Andet end Romancer og smaa Sange, hvortil hun accompagnerede sig selv paa Pianofortet. — I ældre fransk Poesie støder man ofte paa den Talemaade: marier sa voix au son de la lyre." — Nu først var Meningen heraf mig klar, thi Maja forstod saaledes at lempe Instrumentet efter sin Sang, at det lød, som om den inderligste Forening sammenbandt dem. Det samme kunde anvendes paa Text og Melodie, naar ellers Digter og Componist nogenledes havde gjort deres Skyldighed. Jette spillede meget sværere Sager, og havde langt større Færdighed end Maja. Men Denne spillede og sang fra Bladet de Romancer, som bleve hende forelagte, medens Jette i lange Maaneder indstuderede sine Sonater, hvoraf fulgte, at Majas Sange altid havde Nyhedens Interesse, medens Jettes Sonater og Arier vare forslidte og forhadte, inden man fik dem rigtig at høre.

Henrik Hertz.

Født 1798 i Kjøbenhavn.

Slutningsscenen af Amors Geniestreger.

Obersten. Robert, hans Huuslærer. Brienne, Lieutenant. Verner, juridisk Candidat. (Jette og Lotte træde ind.)

Obersten. Naa, kommer I engang!
(forestillende Brienne for dem.)
Jeg har den Ære
At forestille Jer en Cavalleer,
Hr. Verner, Søn af en af mine Venner.
Han er for nylig bleven Officeer.
Jette (ængstlig, afsides til Lotte).
Han er forraadt!
Lotte (afsides). Fat Mod!
Obersten. Jeg troer, I kjender
Den unge Herre, hvad?
Lotte. Jeg synes næsten.
Obersten. Du synes? Naa! — Og Jette?
Lotte (tager Ordet). Jette har,
Saavidt jeg veed . . .
Obersten. Ja, du kan spare Resten.
Du kan behøve siden dine Svar,
Naar din Tour kommer. — Altsaa, lille Jette,
Jeg hører, du har valgt —
Jette. Ak, kjære Fa'er!
Obersten. Det er mig kjært, mit Barn! Dit Valg var frit.
Jeg har ei tvunget dig, Gud være lovet!
Dit eget Hjerte samt dit sunde Hoved
Har viist dig Veien, hvad der var til dit
Og til vor Alles Bedste. — Nu, velan!
Da tvende vakkre Mænd af god Familie
Har vundet eders Hjerter, bør og kan
Jeg ikke sætte mig mod eders Villie.
(Til Jette.)
Hvis det er sandt, hvorpaa han sig beraaber,
Den unge Mand, der venter paa dit Ja,
At du har henviist ham til mig — saa haaber
Din Fa'er, du tilstaaer det.
Jette (med nedslagne Øine). Jeg har, Papa!
Obersten (glad, afsides til Robert).
Der kan De høre selv!

Robert. Jaja, giv Tid!
Obersten (til Lotte).
Og nu, din lille Strik! — nu, kom kun hid!
Jeg mener det jo godt med dig — du følger
Exemplet, Jette giver dig?
Lotte, Aa jo!
Og paa en Maade.
Obersten. Paa en Maade? Oh,
Det hjælper dig til Intet, at du dølger.
Vi veed, du overgiver Alting til
Din Fa'ers Beslutning som en lydig Datter —
Det vil du jo?
Lotte (kysser hans Haand). Ja, kjære Fa'er, jeg vil!
Obersten. Og deri gjør du Ret, mit Barn! Du skatter
Din Faders gode Villie, hans Lyst,
At sørge for dit Vel. Desværre hændes
Det tidtnok, at Forældres Raad og Røst
I vore Dage sjeldent kun erkjendes.
Lotte (afsides til Jette).
Forstaaer du Fa'er?
Jette (afsides). Ak nei!
Obersten (afsides til Robert). Det skader ikke,
Man giver Børn en Stump Moral.
Robert. Javist.
Obersten. Og præker mod de nye, moderne Skikke.
Det kan de altid have godt af; ikke?
Robert. Ja, Gud!
Obersten. Nu mener jeg, man kan tilsidst
Med nogle hjertelige Ord til begge
Lidt meer Høitideligt i Acten lægge.
Hvad mener De?
Robert. Gjør det, Hr. Oberst!
Obersten (høit, rømmende sig). Hm!
Idet jeg giver eder hen til dem,
Hvis Pligt det er, med eder, Børn, at dele
Fryd og Bekymringer, og i det Hele
Erstatte Jer det faderlige Hjem,
Det høit mig glæder, Børn, at I har nyttet
Mit Raad og Jer for Tidens Slethed hyttet.
Det Baand, jeg nu høitideligt vil binde,
Skal altid, haaber jeg, i Styrke vinde.
— Saa kom, min Jette, ræk din Haand til Den,
Der er fra nu din Leder og din Ven.

(Tager Jettes Haand og vil forene den med Verners.)

Jette (bestyrtet). Hvorledes, kjære Fa'er —

Obersten. Hvad nu?
Verner. Tillad,
Hr. Oberst, De ta'er Feil.
Obersten. Ta'er Feil? Hvormed?
Verner (pegende paa Lotte).
Min Brud staaer der, Hr. Oberst!
Obersten. Lotte? hvad?
Nei, det er Dem, der tager Feil.
Verner. Jeg veed,
At Den, jeg selv har valgt mig, maa jeg kjende.
Den anden Dame har jeg aldrig seet.
Obersten. Ih, hvad er det? De har jo talt med hende;
Alt er jo meget rigtig forberedt.
Har hun ei givet dem sit Ja?
Verner. Ak nei!
Det var jo Deres ældste Datter.
Obersten. Ei,
Hun er jo ogsaa ældst.
Verner. Nu, lad saa være!
Men hende har jeg aldrig friet til.
Obersten. Hva — Hvad behager? Aldrig friet? De vil
Dog ikke gaae fra Deres Udsagn, Kjære?
Hvad? aldrig friet? — Jette, Barn! tael du!
Jette. Nei, Fa'er, jeg har ei seet ham førend nu.
Obersten. Ih Gud bevares! hvad er det for Sladder!
See rigtig paa ham! Det er Hr. Brienne.
Robert (afsides). Nu gaaer nok vort Incognito i Smadder.
Jette. Det veed jeg, Fa'er! men det er ikke denne,
Der har . . . (standser.)
Obersten (heftig). Der har? har hvad? Nu Barn, tael ud!
Jette. Med hvem jeg har trolovet mig som Brud.
Obersen (forbauset).
Med hvem du har . . . Med hvem for Pokker da?
(Jette tier.)
Tael, kjære! — Nu? . . . Hør Lotte!
Lotte. Ja, Papa!
Obersten. Med hvem troer du hun er forlovet, svar!
Lotte (forundret). Med hvem, Papa? Det troede jeg, du vidste.
Obersten (fortredelig). Javist; men svar nu ligefrem din Fa'er!
Lotte. Med Verner.
Obersten. Nei, nu maa min Taalmod briste!
Hvem Pokker har da friet til dig, din Nar?
Verner. Hr. Oberst, det har jeg.
Obersten. Nei, saa min Sjæl,
Min Herre, om De har. De veed jo vel,

Min ældste Datter var for Dem bestemt.
Hun er den yngre.
Verner. Det er rigtig slemt.
Jeg troede, hun var ældst.
Obersten. Men, Herregud!
Hvor kunde De... Aa, sikke Qvaklerier!
Verner (afsides). Nu først forstaaer jeg dig, min snilde Brud!
Obersten. Og Lotte, du — kom hid! — du staaer og tier —
Hvorfor har du ei sagt —
Lotte. Forskaan mig, Fa'er!
Mig har ei Nogen adspurgt om min Alder.
Obersten. Jeg vil for Gud ei være Jeres Nar!
Mit Løfte til Briennes Stivfa'er, kalder
Jeg aldrig i al Evighed tilbage.
Til Jette stod han Fadder; det er Jette,
Han meest har elsket alle sine Dage.
Brienne (afsides). Jeg gad dog rigtig vidst, om ikke dette
Fornøielige Virvar snart vil endes!
Verner (afsides). Naar blot jeg turde tale!
Obersten (til Brienne). Siig mig da,
Hr. Lieutenant, agter De maaskee at skjændes
Med Deres Ven om Lotte? Han er hendes
Forlovede med mit bestemte Ja,
Som jeg paa ingen Maade nu gaaer fra!
Brienne. Jeg beder om Forladelse! Min Brud
Ved Deres Fadergodhed mig beskjæret,
Er hendes Søster Jette. Det har været
Min Mening hele Tiden.
Obersten. Du min Gud!
Det gaaer for vidt — jeg holder det ei ud!
Han snapper bort sin Vens, og denne hans
Forlovede og saa — — Men jeg, jeg binder
Mig til mit Ord! Den redelige Mands
Parole brydes ei saa let!
(Gaaer heftig op og ned ad Gulvet, og bliver Robert var, der staaer og leer.)
De leer!
Jo, det er smukt! De tænker nok, De vinder
Det lumpne Væddemaal!
Robert. Saavidt jeg seer,
Er De nok den, der vinder det endda.
Obersten. Jeg?
Robert. For De har jo allerede vundet.
Obersten. Har jeg? Hvorledes det?
Robert. Min Mund er bundet.

Som De har ønsket, helst jeg bliver fra
Det hele Væsen.

Obersten. Men at jeg har tabt,
Det er jo ligefrem.

Robert. Det troer jeg knapt.

Obersten. Guds Død! har nu Brienne ikke friet
Til Lotte?

Robert. Nei!

Obersten. Jovist — og Verner atter
Faaet Jettes Ja; saa gaaer jo Frieriet
Og mine Planer med min ældste Datter,
Som jeg har bygget paa, i Lyset.

Robert. Nei,
Hr. Oberst, De er paa den gale Vei.
Det er ei Verner, det er jo Brienne,
Som Jette gav sit Ja.

Obersten. Ih, hvilken Snak!
De hørte jo!

Robert. Men det er ikke denne,
Det er den Anden.

Obersten. Saa? Nei, Mangetak!
De kjender Sagen, det maa jeg bekjende.

Robert (ivrig). Men Verner er jo ikke Hr. Brienne.

Obersten. Det veed jeg nok!

(afsides.)

Nu har da Robert faaet
En Raptus.

(Høit.)

Kjære Ven, hvor er det gaaet?
Jeg synes, Deres Tanker bli'er saa vilde.

Robert (ærgerlig). Aa, det er ikke Møien værdt at spilde
Et Ord paa denne Sag.

Obersten. Er Manden gal?

Robert. De vil jo ikke høre!

Obersten. Nu, saa tael!

Lotte (afsides til Jette).
Her kommer noget Underligt for Dagen!

Robert (søgende at gjøre Obersten Sagen klar).
Seer De, af disse Herrer frier denne —

(Peger paa Lieutenant Brienne.)

Obersten (afbrydende ham).
Til Henriette; det er hele Sagen.
Og hende har jeg lovet til Brienne.

Robert (skriger). Det er jo ham, hun faaer!

Obersten. Nei, hør til Manden!
Hun har jo gi'et Løfte til den Anden.
Robert (som før). Men denne Anden, det er jo Brienne!
Obersten. Uh, han er gal!
(Skriger ligeledes og tramper i Gulvet.)
Nei, det er Verner!
Robert. Nei!
Nei, nei! Hr. Oberst, De forstaaer mig ei!
Obersten. Aa, Pokker kan forstaae Dem!
Robert. Hør mig blot!
Det Hele var et Paafund, et Complot.
Den Herre der —
(Peger paa Verner.)
— som kalder sig Brienne,
Hans Navn er Verner.
Obersten. Hvad? hvorledes? han?
Lotte og Jette.
Gud, er det muligt!
Robert (peger paa Lieutenant Brienne).
Derimod er denne,
Troer jeg, den virkelige Hr. Brienne.
Obersten (til Brienne).
Hvad hører jeg! Men siig mig, er det troligt?
Brienne. Hr. Robert taler Sandhed.
Obersten. Men, Guds Død,
Hvad har bevæget Dem —
Brienne. Nei, hør mig roligt!
Jeg selv blev bragt til dette Skridt af Nød,
Den rene, skjære Nød. Da jeg besøgte
Hr. Obersten, bemærked' jeg med Skræk,
En Anden allerede gik og spøgte
I Huset med de kjendeligste Træk
Af min Person, mit Navn, ja selv mit Rygte.
Til Lykke lod min overgivne Ven,
Der havde snappet Alt fra mig, sin egen
Personlighed i Stikken; og med den
Beslutted' jeg at straffe ham for Legen;
Og tog den paa, at sige, kun figurligt.
Den passed' mig saa godt og saa naturligt,
Og understøttede mit Frieri
Saa virksomt, skjøndt jeg næsten kom for silde,
At jeg med Grund og Føie finder i
Forverlingen min Lykkes sande Kilde.
Obersten. Nu fatter jeg! — Men De, Hr. Verner, hvad
Bevægede da Dem...

Verner. Hr. Oberst, lad
Min Kjærlighed til Deres Datter være
Mit bedste Forsvar!
Obersten. Det er godt nok, Kjære!
Men — men . . .
Brienne. Jeg haaber, Obersten betænker,
At Amors Estafetter sjelden gaaer
Den lige Landevei; at Guden slaaer
Snart altid hemmeligt de gyldne Lænker
Omkring de Lykkeliges Hals og Haar.
Jeg skulde tage meget Feil, om ei
Gud Amor paa en ubemærket Vei
Idag ved en Genie=Streg har beskyttet
Et Baand, der uden ham var aldrig knyttet,
Og gjennem smaae, uskyldige Chicaner
Begunstiget, Hr. Oberst, Deres Planer.
Jeg vil ei løfte Slørene, der hvile
Med tætte Folder over Gudens List;
Dog troer jeg, Obersten bemærker vist,
At han maa stikke her etsteds og smile,
Imens han sender Kjærlighedens Pile
Mod Ligegyldighedens Antichrist.
Jeg bøier mig for Guden, jeg bekjender,
At det er ham, der fører Seiren paa
Sin spændte Buestreng, hvis Pile naae,
Hvorhen endog den Mægtige dem sender!
Obersten. Jaja, jaja!
Brienne (henvender sig til Jette).
Og De, min Frøken, tør
Jeg haabe Glemsel for det Forbigangne,
Og for min varme Kjærlighed Gehør?
Jette. O, lad mig fatte mig! — Vi ere fangne,
Det seer jeg sagtens, i vor egen List.
Dog føler jeg mig let. Mig glæder meest,
At jeg min Faders Villie kan føie
Og følge ligefuldt mit Hjertes Drift.
Verner (nærmende sig til Lotte).
Hvorledes tolker jeg den dunkle Skrift,
Jeg skamfuld læser i min Frøkens Øie?
Lotte. Jo jo, min Herre! De begynder godt.
Hvad kan jeg ikke vente mig med Tiden!
Verner. Betænk, De selv tog Deel i et Complot —
Lotte (leende). Ja, derom kan vi altid tale siden.
Obersten (der nu og da har talt med Robert og synes at have overlagt).
Nu, mine Børn, hvad hjalp det, om jeg skjændte?

At I har spillet mig et Puds, er sandt;
Og egentligt tilsammen I fortiente
En Sparlag'nsprœken. Men, da jeg dog vandt,
Og Alting, som jeg forudsaae det, endte,
Saa — tager min Velsignelse! Bereder
Hinanden alt det Held, jeg ønsker eder!

(Forener de tvende Par, der omfavne hinanden; vender sig til Robert.)

Naa, lille Robert, hvem fik Ret tilsidst?
Jeg eller De? Hvem blier nu gift med Jette?
Haha! Der kan De see!
Robert. Med Deres Gunst,
Paa den Maneer er det vel ingen Kunst.
Obersten. Ja Profit! Kunst mig her og Kunst mig hist!
Robert. Jaja, Hr. Oberst, jeg vil ikke trætte.
Min Paastand taber Intet af sin Vægt.
Det hedder sig, at Amor har beskjærmet
Ved en Genie-Streg Oberstens Project;
Aa Gud! hvem la'er sig binde Sligt paa Ærmet?
Genie-Streg? Amor? — Ja, Genie, det har han.
Men, om han pleier dermed protegere
En gammel Fa'er mod Datteren, er Mere
End jeg har vidst. Hvad han kan faae, det ta'er han;
Han sætter Hjerter, hvor han kan, i Flamme.
Hvad Enden bli'er derpaa, er ham det samme.
— Nei, veed De hvad: lad Sagens Udfald være
For Dem, for os en nyttig Fremtids-Lære.
Betænk, at De har yngre Døttre, hver
Saa villig til „uskyldige Chicaner"
— Som Hr. Brienne kalder det — at her
Er Grund til Frygt for Deres andre Planer.
Obersten. Den Tid, den Sorg!
Robert. Ja, Gud skal staae os bi,
Naar Amor melder sig med sit Genie!
Husk hvad De selv har sagt: „Mod denne Fare
Kan ingen Oberst sine Børn forsvare!"

Tretten tilbords.

Der var en lang Tid stille
I Hjørnegaarden hist.
Gardinerne var nedhængt
Og gjorde Huset trist.

Om Natten skinned Lampen
Fra den Syges Kabinet;
Og der den gamle Greve
Har ofte gaaet og grædt.

Nu er der atter oplyst,
Og man kan see derind.
De klare Ruder dæmre
Med et lyst og muntert Skin.
Den gamle Herres Frue
Har første Gang i Dag
Indfundet sig ved Bordet,
Skjøndt mat endnu og svag.

— En lille Kreds af Venner
Om Middagsbordet sad,
Og gjorde sig tilgode
Med Skiemt og Viin og Mad.
Den blege Frue vugged'
En Pusling paa sit Skjød,
Og smiilte blidt til Alle,
Imens hun Intet nød.

Ved Bordets anden Ende
Sad hendes treaars Glut
Og skjændtes med sin Broder,
En vild og munter Gut.
„Fa'er!" — raabte høit den Yngste —
„Har jeg nu ikke Ret,
At vi er' tolv ved Bordet
Med mig og Bro'er Cadet?"

Den Gamle lod sit Øie
Langs Bordet glide ned,
Og sagde: „Vi er' tretten;
Din yngste Bro'er maa med."
— „Hvad? Er vi tretten?" — udbrød
Hans svagelige Viv —
„Mig bæres for, jeg frister
Ei heller langt mit Liv."

Og selsomt blev hun grebet
Af uforklarlig Skræk;
Og større Blegbed gjød sig
Om hendes blege Træk.

„Jeg føler mig saa ilde!
Lad mig gaae ind igjen."
Saa talte hun og vakled'
Til Kabinettet hen.

Da standsede ved Bordet
Den overgivne Skjemt.
Den gamle Herres Pande
Var kruset og forstemt.
Og af de tause Gjæster
Var Ingen ret tilfreds.
Thi Overtroen sneg sig
Iblandt den hele Kreds.

Men Grevens ældste Datter,
Der i sin farre Vaar
Var viet til sin Husbond
For ikke fuldt et Aar,
Med Rødmen hun sig reiste,
Og torende hun gik,
Og standsede sin Moder
Med et undseeligt Blik.

„Vær uden Frygt" — hun hvisked' —
„Den slemme Overtro
Ei denne Gang, jeg haaber,
Forstyrre skal din Ro.
Ved Bordet var vi fjorten.
Her var endnu en Gjæst,
Skjøndt ubekjendt for Alle,
Han var mit Hjerte næst.

Den fjortende har siddet
Ved dette Bord med dig.
Den fjortende blev indbudt
Dengang du indbød mig.
Og dengang jeg blev mættet,
Blev ogsaa han bespiist,
Og alt det Godes Overhav
Han slumrende har priist.

Din yngste Søn du vugged'
Ved Bordet paa dit Skjød.
Derved blev Tallet tretten
Og trued Een med Død.

Den fjortende du glemte,
Thi Gud har hørt min Bøn:
Under mit eget Hjerte
Der sad min ældste Søn."

Casper Frederik Wegener.

Født 1802 i Gudberg Præstegaard i Fron.

Af: Liden Krønike om Kong Frederik og den Danske Bonde.

Christian den Syvende var Konge i Danmark. For lidt over et Aarstid siden havde han giftet sig med en engelsk Førstedatter, Caroline Mathilde, og de vare begge unge og smukke og lykkelige. Men det danske Folk længtes efter at see en Arving til Riget og havde godt Haab derom; thi Dronningens Liv var velsignet. Og midt i Vintertiden, den otte og tyvende Januar, fødte Dronningen en Søn, og to Dage efter døbte de ham og kaldte ham Frederik. Da var der megen Glæde i Kongens Gaard og over al Danmarks Rige. Dengang skreve de det Aar syttenhundrede og otte og tredsindstyve.

Dette er nu altsammen en bekjendt Sag; men hvad maaskee just ikke Alle erindre, er, at den lille Kronprinds i sine første Aar blev opdraget næsten saa haardt og tarveligt som en simpel Bondesøn, ret ligesom om han fra Vuggen af Intet skulde have forud for den fattige Almue, paa det han siden desto bedre kunde forstaae dennes Nød og komme tilhjælp. Saa er sagt og skrevet, at Kronprinds Frederik i en Alder af et Par Aar var meget spagelig, havde Ansats til dobbelte Led, vilde ikke gaae, men altid bæres, skreg og græd ofte, var urolig, egensindig og betagen af en usømmelig Frygt for Dronningen, sin Moder. For da at Riget hverken skulde miste sin unge Arving eller engang i ham faae en Herre, som det ikke kunde lystes ved, lod Dronningen en fuldkommen Forandring foretage i hele hans Opdragelse. Fra den Tid af fik Kronprindsen ikke mere nogen Slags krydrede Spiser eller Lækkerier, men lutter simple Fødemidler, saasom Brød, Melk, Frugt, Kartofler og altid koldt; hans eneste Drik var Kildevand, hans Opholdssted et koldt Værelse; han var let klædt, gik ofte uden Sko og Strømper og vænnedes saa meget til kolde Bade, at han snart selv hver Dag gik i Badet. Paa den samme naturlige Maade vilde Dronningen ogsaa danne hans Hjerte og Sindelag. Hun gav ham til Legebroder en Søn af simple Forældre og befalede, at begge Børnene skulde behandles ganske eens: den lille Kronprinds og den anden lille Dreng legede sammen, klattrede, brødes med hinanden og

gjorde, hvad de vilde; forlangte de Noget med Egensindighed, saa fik de det ikke; faldt de og stødte sig lidt, maatte de reise sig igjen og Ingen maatte vise sig bekymret derover; bleve de uenige, lærte de snart at forlige sig, da de trængte til hinandens Hjælp; forsaae de sig, fik de ingen anden Straf end den, der kunde følge med Forseelsen selv, eller de maatte i det Høieste undvære en Frokost. Ved denne Opdragelse blev den lille Kronprinds i kort Tid sund og stærk paa Legeme og Sjel; han kunde gaae ene op og ned ad de store Trapper paa Slottet eller Kongens Gaard, han besørgede selv sin Paaklædning og deslige, han blev fornuftig, forligelig, frimodig og rask i Ord og Gjerning, som et Barn af den Alder kunde være det. Erfaring og Øvelse vare hans eneste Læremestre; thi Dronningen vilde, at hans egentlige Underviisning skulde opsættes, indtil han havde naaet det sjette eller syvende Aar.

Den danske Bonde levede endnu dengang paa Godserne næsten i en Trældoms Tilstand, der havde sin oprindelige Grund i den fjerne Oldtid. Vel havde Christendommen for Aarhundreder siden hævet de talrige Trælle til Frigivne; men disse Frigivne og deres Efterkommere maatte fremdeles dyrke fremmed Jord, gjøre Hoverie til den gammeldanske Adelbondes Gaard og søge Beskyttelse ved at bygge og boe under hans mægtige Værn. Det er at forstaae, at Trællen rigtignok var bleven til en Bonde, men ikke en Bonde af den gammeldanske Slags, men en nydansk vordnet Hovbonde. Til lige Vilkaar med denne nedsank i Tidens Løb ogsaa mangen fribaaren Adelbondes forarmede Efterkommere, som maatte have afhændet deres Jorder eller undergivet sig en anden Adelbondes eller en Kirkes eller et Klosters Herskab. Det vil sige, at ogsaa fattige Adelbondeslægter stundom gik over til at blive vordnede og hoverigjørende Bønder af den nyere Slags. Denne dobbelte Oprindelse var ogsaa at kjende hos de nydanske Bønder; thi de levede i frigivne Trælles ringe Kaar, men de førte fribaarne Bønders hædrede Navn; det var ikke Loven, som paalagde dem Hoveripligt og Vornedskab, men i deres Fattigdom og Svaghed maatte de være glade ved at kunne betale Jordeieren med Arbeide for Brugen af hans Jordlod og kunne søge Beskyttelse hos ham mod fremmed Overlast. Kjærnen af de ægte gammeldanske Bønder vedblev at være en mægtig Stamme. Mange af dem vare fremdeles jordegne Bønder eller Selveiere, som deres Forfædre havde været, ikke skatskyldige eller afhængige af nogen anden end Landets Konge; nogle vare endog ved særlige store Jordeiendomme og en gunstigere Lykke opstegne til høiere Rigdom og Værdighed, havde udvidet deres Gaarde og derved ogsaa Antallet af deres tjenende Hovbønder, og kunde møde ved Danerkongens Hær paa deres Stridshingst, ledsagede af deres Svende. Saadanne mægtige Storbønder bleve Hærmænd eller Herremænd, et høimodigt og dristigt Folkefærd. Dem var det, der kunde tale et Ord med Kongen

paa Thinge, hvor Hovbonden ikke turde sætte sin Fod; dem var det, der i Valdemarernes Tidsalder erobrede alle Østersøens Kyster og lagde dem under Danmark. Det gamle Navn Bonde, som begyndte at synke, blev dem for ringe; Herremænd vare de, og af deres Sæd udgik den ægte indfødte danske Adel.

Det har alle Dage været saaledes i Verden, at de Rige og Mægtige ville raade. Den danske Adel vilde nu ogsaa regjere ei alene over den nye Bondestand, der var opvoxet paa dens Grund som dens vordnede Tjenere, men i Forbindelse med Kongen tillige over de mindre jordegne Bønder, der vare og altid have været fribaarne Selveiere. Kirker og Klostre kappedes med Adelen og forstode ved Gaver og Mageløg at tilvende sig Kronens Ret over de jordegne Bønder. Deraf opstode indvortes Krige, hvori Adelen seirede og Bonden blev undertrykt, og denne Undertrykkelse blev dobbelt følelig, da den gamle indfødte Kongestamme uddøde, og de tydske Fyrster, der kaldtes til Thronen, bragte hele Skarer af tydske Adelsmænd og Riddere med sig ind i Landet; thi disse fremmede Herrer forbandt sig med den indfødte danske Adel, kom derved i Besiddelse af mange store Godser, forplantede det tydske Lehnsvæsen til disse Lande og foragtede den rette ægte danske Bonde. Geistlighedens Magt og Klostrenes Jordegodser forsvandt; men Adelen og Kongerne selv arbeidede især i det sextende Aarhundrede ved Mageløg, Overtalelser, List og Magt flink paa at udvide deres Jordegods ved at bringe jordegne Bønder ind under deres Slotte og Gaarde paa samme Vilkaar som de tjenende og vordnede, og mangen fri Selveier gik over til Fæster og Hovbonde. De adelige Gaarde fik Birkeret, Tiendefrihed og andre Lettelser; men Hoveriet voxede, jo mere Sædegaardene udvidedes, og Vornedskabet, der skulde være den fattige Bonde til Beskyttelse, blev efterhaanden hans værste Plage. Sørgeligst var Bondens Tilstand i Sjelland, paa Laaland, Falster og Møen; noget bedre var den i Nørrejylland, Fyen og Slesvig, dog atter med Undtagelse af nogle især sydslesvigske Egne, hvorhen det fremmede tydske Ridderskab fra Holsten havde forplantet et trykkende Livegenskab.

Flere af Danmarks Konger vilde nu rigtignok gjerne hjælpe Bondestanden paa Fode og især ophæve Vornedskabet, der lidt efter lidt var blevet det Onde, hvori alle de andre Ulykker ligesom samlede sig; men saalænge Kongerne maatte rette sig efter den mægtige Adel, var der ikke at tænke paa nogen Forbedring for Bonden, og da siden Kongerne fik Magt over Adelen, lode de dog i Begyndelsen denne ligesom til Erstatning befæste sit Herredømme over Bønderne, saa at den nye danske Lov endog bekræftede Vornedskabet, der hidtil kun havde beroet paa gammel Vedtægt. Siden fik de dog bedre Øinene op. Den første, som tog sig alvorligt af Bønderne, var Kong Frederik den Fjerde. Han ophævede Vornedskabet i Aaret 1702; men snart kom Stavnsbaandet i dets Sted, udvidedes ogsaa til Fyen og Nørrejylland, hvor intet Vornedskab havde fæstet Rod, og blev i Løbet

af et halvt Aarhundrede saa trykkende, at al Bondestandens Mandkjøn fra det fjerde Aar af var bundet til den Plet af Jord, hvorpaa det var født. Det andet Forsøg paa at afryste Bondens Lænker gjorde den milde Kong Frederik den Femte og den unge opvakte Kong Christian den Syvende: da bleve Selveierbønder skabte i enkelte Egne, Fælledskabets Ophævelse blev fremmet, Hoveriets Bestemmelse blev befalet, Landhuusholdnings-Selskabet blev stiftet, og adskillige Godseiere, fornemmelig Grev Bernstorff, toge sig med kjærlig Omhu af deres Bønder; men under Christian den Syvendes derpaa følgende Svagelighed var den Mening atter bleven gjældende hos dem, der havde Magten, at Bondens Aag ikke kunde lettes, uden at Rigets Grundvold maatte ryste. Endelig gjorde den unge Kronprinds det tredie Angreb paa Bondens Trældom, og han overvandt de Vanskeligheder, som mægtige Konger i Aarhundreder havde fundet uovervindelige. Hvor stor Seieren var, kan kun den forstaae, som kjender Bondens Forfatning, dengang han indtraadte i Statsraadet.

De første Følger af Bondefrihedens Indførelse vare en almindelig Uro og Gjæring i Landet: Godseierne vare misfornøiede og klagede, Bønderne vare overmodige og trodsede. Men Kronprindsen stod fast i sin Overbeviisning om Retfærdigheden og Gavnligheden af de skeete Forandringer, og stillede sig helst som en Fredsmægler mellem de stridende Parter.

Godseiernes Utilfredshed kom allerede til Udbrud i selve den store Landbo-Commission, hvor nogle Medlemmer heftigt modsatte sig de tagne Beslutninger som uretfærdige Indgreb i Eiendomsretten, og efterhaanden skilte sig fra deres Medarbeidere uden at ville give efter for, hvad de fleste af disse bleve enige om. Denne Stemning udbredte sig, da de Kongelige Anordninger udkom, til de fleste Godseiere, fornemmelig i Nørrejylland, der ikke vare besindige eller maadeholdne nok til at erkjende, at Kongen ogsaa skyldte deres Medundersaatter af Bondestanden sin Beskyttelse, men snarere syntes at mene, at deres Ret var krænket og Rigets Sikkerhed rystet, fordi Kongen berøvede dem Leilighed til vilkaarlig og uretfærdig Behandling af Bønderne. Hos mere raae Naturer gik denne Misfornøielse stundom over til et Arrigskab, som levende betegnede Tidens Aand og Forandringernes Nødvendighed. Det er saaledes et Sagn, at en Herremand i Nørrejylland blev saa rasende over Stavnsbaandets Løsning, at han sammenkaldte sine Bønder, opstillede dem i en Række og tilfredsstillede sin Forbittrelse ved at spytte dem i Ansigtet.

Bøndernes glade Forvisning om, at det var Kronprindsens alvorlige Villie at erstatte dem de foregaaende Tiders Uretfærdighed, udartede paa den anden Side i visse Egne til en lovløs Selvraadighed, der ligesaa lidet kunde taales. Det kunde ikke skjules for dem, at de

havde dygtige Talsmænd i den store Landbo-Commission og at Bondefrihedens Forsvarere nu hørte til det seirende Partie, og det kunde ikke undgaaes, at enkelte Bønder enten af Eenfoldighed eller Gjenstridighed misforstode eller vilde misforstaae den megen Talen om Bøndernes Frihed, som om de vare løste ogsaa fra de Forpligtelser, der lovlig hvilede paa dem. I disse vildfarende Meninger bleve Bønderne end mere bestyrkede ved den hadefulde Tone, som selv gode Fædrenelandsvenner havde antaget mod Godseierne ialmindelighed, ved adskillige haarde og ubillige Smaaskrifter, der med Iver udspredtes og med Begjærlighed læstes af Mængden, og ved egennyttige Vinkelskrivere, der ventede sig Fordele af at ophidse Bønderne mod deres lovlige Herskaber. Deraf fulgte paa enkelte Steder en ligefrem Opsætsighed. Saaledes nægtede Fæsterne paa Kallundborg Ladegaard i Foraaret 1788 at forrette det skyldige Hoverie; Fæsterne paa Tuustrup i Randers Amt vilde i det næste Aar ikke engang adlyde det kongelige Rentekammer selv, der befalede dem at opfylde deres Pligter mod Godseieren, og Bønderne paa Grev Moltkes Godser i Fyen lode sig ligeledes forlede til Modvillighed og Trods mod Herskabets retmæssige Fordringer.

For Kronprindsen var det ingen let Sag at mægle mellem Fortidens Misbrug og Nutidens Krav. Det var en Sandhed, at Godseierne havde lidt nogen Indskrænkning i de Rettigheder, som de ved Arv eller Kjøb, Lov eller Vedtægt havde erhvervet sig, at disse Rettigheder, om de end i sig selv vare Godseierne mere til Skade end til Gavn, dog for den Enkelte havde den Værdie, som han selv satte derpaa, og at Urolighedsaanden blandt Bønderne syntes at true med Tab, som Kongen kunde behøve al sin Magt for at forebygge eller afvende. Samtiden var ikke meget villig til at indrømme dette; Efterverdenen tør ikke opgive sin Ret til at prøve og dømme. Men det var paa den anden Side ogsaa vist, at en Forbedring af Bondens Stilling var en trængende Nødvendighed, at Godseierne ikke kunde fordre Erstatning for Tabet af de Rettigheder, der udtrykkelig kun paa ubestemt Tid og paa Grund af særegne Tidsforhold vare dem indrømmede, og at Kongen hellere selv maatte foretage denne Forandring, end væbne Partierne mod hinanden og lade Alting beroe paa Partikampens uvisse Udfald. Det var retfærdigt at ophæve uretfærdige Love og uretfærdig Brug af Lovene; en Erstatning for Stavnsbaandets Ophør var Godseierne givet ved den nye Anordning af Udskrivningen; en yderligere Erstatning vilde tilflyde dem fra Fæstebøndernes stigende Velstand, og Kongen viiste, at han havde Kraft til at holde ogsaa de frigivne Bønder til Lydighed under Loven. De opsætsige Fæstere i Sjelland, Fyen og Nørrejylland bleve straffede, og Amtmændene fik en udvidet Ret til at tvinge dem uden Ophold til deres Pligters Opfyldelse. Alligevel kunde fornemmelig de jydske Godseiere ikke finde sig i de nye Landbolove og ventede længe kun paa en Leilighed til at give deres Misfornøielse Luft.

Imidlertid blev det bekjendt, at Kronprinds Frederik i Sommeren 1790 vilde reise til Slesvig for at holde Bryllup med Prindsesse Marie Sophie Frederikke, Datter af Prinds Carl af Hessen, der var Kongens Stadtholder i Hertugdømmerne. Da fattede de misfornøiede Godseiere i Nørrejylland den Tanke, at skikke nogle Affendinge til ham for at ønske ham tillykke, men tillige ansøge om Ophævelsen af de nye Landbolove. Ved Snapsthinget i Viborg bleve de enige om at ville forfatte paa Tydsk en Forestilling imod den nye danske Landbolovgivning, overlevere denne til Kronprindsens tilkommende Svigerfader, Prinds Carl, og anholde om hans Understøttelse. I Spidsen for de Misfornøiede stod Kammerherre Christian Frederik Tønne von Lüttichau, en Mand af Hoved og Kundskaber, fast Villie og anseeligt Udvortes; han eiede Aakjær, et gammelt Herresæde, bekjendt nok i de danske Sagn som den i Kjæmpeviserne besjungne Svend Fjeldings Borg, og han blev ingenlunde anseet for nogen uretfærdig Herre imod Bønderne, skjøndt Folk nok vidste, at hans stolte Hjerte følte sig krænket ved de formeentlige Indgreb i Godseiernes Rettigheder. Denne Mand paatog sig at forfatte det tydske Skrift, hvilket derefter blev omsendt og erholdt et hundrede og tre Underskrifter. Medens dette skete, faldt det dog nogle af Deeltagerne ind, at Kronprindsen kunde tage det ilde op, hvis de ikke ogsaa overrakte ham et Skrift af lignende Indhold, og Kammerherre Beenfeldt til Serridslevgaard paatog sig at forfatte dette paa Dansk; men da Tiden var for kort til at lade det gaae omkring til Underskrift hos alle, begik Beenfeldt den ubegribelige Uforsigtighed ei alene at tilføie de øvrige Underskrifter efter det tydske Skrift, men endog at efterligne de enkelte Deeltageres Navnetræk. Lüttichau og Beenfeldt bleve valgte til at overbringe saavel Godseiernes Lykønskning som begge disse Forestillinger.

Under alle disse Forhandlinger var imidlertid Kronprindsen mod Slutningen af Juni afreist fra Kjøbenhavn over Odense til Slesvig, hvor hans Forlovelse med Prindsesse Marie fjorten Dage efter høitidelig blev erklæret paa Gottorp Slot, og tre Uger senere, Løverdagen den een og tredivte Juli 1790 bleve de viede i Slotscapellet. Der fulgte nu en Række af festlige Dage med Dands og Skuespil og Illuminationer og Lystigheder, hvori ogsaa den menige Mand levende deeltog. En Folkefest blev holdt paa en Plads, som kaldtes Friheden, ved Enden af Slesvigs Gammel-Stad, og siden blev der givet en Forestilling af et Marked, hvor Byens Laug, de forskjellige Folkedragter, Løver og Bjørne, Natmændsfolk og Liniedandsere, tydske Qvaksalvere og franske Modehandlerinder i broget Mængde færdedes imellem hinanden. Det var Glædes-Dage i Danmark, og Erindringen derom holdt sig ved Fortælling mange Aar derefter; og for at ogsaa de Fattige skulde beholde en venlig Erindring derom, sammenskjøde velhavende Borgere en Pengesum, hvis Renter aarlig skulde uddeles til dem paa Frederiks og Maries Bryllupsdag. Kort efter drog det unge Fyrstepar sig ud af de muntre Festligheder, og begav sig til det en Miilsvei

udenfor Slesvig liggende Lystslot, Louisenlund, hvor de i landlig uforstyrret Rolighed vilde nyde de første skjønne og lykkelige Dage af deres Ægteskab.

I de samme Dage tiltraadte Lüttichau og Beenfeldt med deres tvende Skrifter Reisen til Slesvig, for at give Kronprindsens Bryllupsdage en Udmærkelse af en ganske anden Art. De henvendte sig først til Prinds Carl og den unge Kronprindsesse; men Prindsen havde Intet med Regjeringen at bestille, og Kronprindsessen blandede sig aldrig i Rigets Anliggender. Derpaa bleve de indførte for Kronprindsen. Beenfeldt holdt en Tale; han lykønskede Kronprindsen til hans Formæling, forsikkrede ham om de jydske Godseieres Hengivenhed og anholdt om hans Opmærksomhed for Indholdet af det Skrift, som han overleverede. Kronprindsen takkede dem for deres gode Ønsker, bad dem at troe, at han vilde gjøre alle Rigets Undersaatter saa lykkelige, som muligt, og spurgte dem endelig, hvorom Skriftet handlede. De Udsendte svarede, at det var et Tillids-Skrift, hvori paa alle Godseieres Vegne blev forestillet, at de nye Landbolove vare upassende for Landets Forfatning, trykkende for Godseierne, samt stridende mod deres Privilegier og Landets hidtil gjældende Love. Dertil svarede Kronprindsen: „Hvad der er befalet ved kongelig Anordning, kan ikke forandres.“ De Udsendte yttrede, at en Anordning, som var fremkaldt ved Ukyndighed i de bestaaende Forhold, vel maatte kunne forandres, og at en Deel af de nye Landbolove foraarsagede en almindelig Forstyrrelse, ja næsten Oprør paa de fleste Steder blandt Bønderne i Landet. Men nu talte Kronprindsen disse Ord: „Jeg vil, at Folket skal være frit; men ingen Godseier skal fornærmes i sine Rettigheder, og der er jo Forskjel paa, at Bonden er fri, og at han skal kunne gjøre, hvad han vil, som ingenlunde var Hensigten.“ De kunde jo see, sagde han videre, at Grev Godske Moltkes Bønder i Fyen vare blevne straffede og deres Vinkelskriver med; de kunde stole paa, at de Bønder, som vare overhørige eller anklagede deres Huusbond uden Grund, skulde blive alvorligen anseete, ligesom ogsaa den, der skrev for dem, og hvis de troede sig forurettede af Collegierne, kunde de frit henvende sig til ham, da det var Kongens Villie, at Enhver skulde nyde sin Ret uden Persons Anseelse. Han forsikkrede dem til Slutning om sin Kjærlighed og Velvillie for Landboerne, befalede dem at sige deres Udsendere dette og tog dermed Afsked fra dem. Saaledes sluttedes denne i Danmarks Bondekrønike mærkelige Samtale, og de Udsendte droge hjem; men vidt og bredt i Landet gik der meget Ord af denne Sag, og Folk meente, at den vel endnu ikke dermed kunde være tilende.

I de første Dage af September forlod Kronprindsen med sin unge Brud Gottorp, og reiste over Haderslev, Odense og Antvorskov til Frederiksberg Slot udenfor Kjøbenhavn. Dagen efter, Tirsdagen den fjortende September, førte Kong Christian den Syvende sin nye Datter i sin bedste Stadsvogn med otte hvide Hingster for i høitideligt

Optog ind i Danmarks Hovedstad. Da begyndte store Festligheder over hele Landet.

Men Frederiks Sind var endnu tynget af den haarde Anklage fra hiin Samtale paa Louisenlund, og saasnart de første Glædesfester vare forbi, lod han det modtagne Skrift undersøge af kyndige Mænd. Disse fandt deri nærgaaende Besværinger over de nye Landbolove, der omtaltes som dem, der vilde gjøre Efterslægten ulykkelig og bringe Fædrenelandet til Undergang, og derimod Lovtaler over den ældre Landboforfatning, der prisedes som et Mesterstykke af Lovgivning og som Grundvolden for Danmarks Rolighed og Lykke. Skriftet indeholdt dernæst Klager over hver enkelt af de nye Anordninger om Forholdet mellem Godseier og Fæster, om Qvæghandelens Frigivelse, om Stavnsbaandets Løsning, om Forbudet mod Fæste paa Opsigelse. Fremdeles omtaltes de Mænd, der havde foreslaaet Lovene, som ukyndige og uredelige Folk, hvis uoverlagte Adfærd havde tilføiet Riget ubodelig Skade og gjort Godseierne saa forhadte, at de svævede i Fare for Liv og Gods. Endelig fremsattes den Begjering, at Godseierne maatte gjenindsættes i alle de Rettigheder og Privilegier, som dem af de fremfarne Konger vare stadfæstede, og at alle de Mænd maatte afvises fra Thronen, som vovede at gjøre Forslag, som vare saa fordærvelige for Godseierne.

Allerede Rygtet om dette Skrifts Indhold vakte overalt en levende Uvillie, der endnu mere blev forstærket ved den skarpe Modsætning, hvori det stod til den Glædestid, hvorpaa det kom for Lyset. Da nu desuden Bondefrihedens kjækkeste Forsvarer, Christian Colbjørnsen, i Slutningen af October Maaned lod hele Skriftet trykke tilligemed sine Anmærkninger derover, saa kastede mange talentfulde Forfattere sig paa det og angrebe det deels med vittig Spot deels med alvorlige Grunde. Bondens Sag var bleven en Folkesag. Kronprindsen var saavel derved som ved sin gode Samvittighed fuldkommen forsvaret; men han vilde dog vide, om ogsaa virkelig Klagen kunde ansees for et Udtryk af alle nørrejydske Godseieres Mening. Thi Klageskriftet havde kun hundrede og tre Underskrifter, medens Nørrejylland talte omtrent fire hundrede Godseiere, og desuden erklærede adskillige af dem, hvis Underskrifter fandtes, at de hverken havde seet Skriftet eller underskrevet det eller givet nogen Anden Fuldmagt til at underskrive det paa deres Vegne. For da at erholde Oplysning derom, sendte Kongen i November nogle Mænd til Horsens, og befalede Godseierne at møde for disse og besvare de dem forelagte Spørgsmaal. Lüttichau blev ogsaa tilsagt at møde og maatte adlyde; men dette krænkede og forbittrede ham endnu mere. Dristigt erklærede han, at Kongens Fremgangsmaade stred mod Loven og Adelens Privilegier, og at han ikke med Ligegyldighed kunde ansee slig Behandling; tillige angreb han Colbjørnsens Modskrift og Forhold ved at lade Klagen trykke, hvilket han kaldte en stor Forbrydelse mod Kongens Værdighed og mod den

Tillid, som enhver Undersaat hidtil havde havt til det høikongelige Huus.

Denne sidste haarde Beskyldning gav Kampen for Bondefriheden en ny Vending. Kongen selv vilde for det første vel ikke kalde Lüttichau til Regnskab for hans uoverlagte Udtryk; men Colbjørnsen troede ikke at kunne tie, naar han blev sigtet for Forbrydelse mod den kongelige Majestæt, hvorfor Loven bestemte den yderste Straf. Han stevnede et Par Dage før Juul Lüttichau for Rigets Høiesteret. Saaledes begyndte en Proces af stor Vigtighed for den nye Landbolovgivning; thi skjøndt den i Navnet kun angik Colbjørnsen og Lüttichau, saa maatte dog den Sag, som egentlig havde fremkaldt Striden, den hele Modsætning mellem det Gamle og det Nye, mellem Bondetrældom og Bondefrihed, komme med i Betragtning og fremmes eller hindres, eftersom Høiesteret afgjorde Striden til den ene eller til den anden Side. Derfor deeltog Folket i denne Sag med en Iver og Spænding, som en simpel Æres-Proces aldrig havde kunnet opvække. I samfulde fire Dage kæmpede de dueligste Sagførere for Rettens Skranker, og den syvende April i det næste Aar 1791 faldt denne Dom: Lüttichaus uforskyldte og nærgaaende Udtryk og Beskyldninger bør døde og magtesløse at være; han selv bør for sit skammelige og lovstridige Forhold bøde et tusinde Rigsdaler, foruden Processens Omkostninger og Mulkt for unødig Trætte. Kort efter fratog Kongen ham Kammerherre-Værdigheden. Men Lüttichau reiste til Tydskland, og der kom han i Ære og Anseelse. Han solgte siden sit Gods; nu eies det næsten alt af frie Selveierbønder.

Lüttichau faldt som et Offer, hvilket de adelige Godseieres gamle Brøde skyldte Bonden og Fædrenelandet, og dette Sone-Offer var ikke ringe. Thi han var i det mindste en Mand, der havde Mod til at være sin Overbeviisning bekjendt, da de Øvrige krøbe i Skjul, og Bønderne selv i den Egn, hvor han levede, gave ham den Lov, at han var en retfærdig Mand. Efter hans Nederlag vovede Ingen aabenbart at modstaae Omdannelsen af Landboforholdene. Beenfeldt undskyldte de falske Underskrifter dermed, at de ægte fandtes paa det tydske Skrift; et Par andre Godseiere indgave ærbødighedsfulde Forklaringer; Ingen kom i nogen betydelig Straf. Sagen var nu engang afgjort, Seieren var vunden og Kronprinds Frederik kjendte aldrig Haardhed eller Hævn. Ei heller Lüttichaus Slægtninge, som bleve i Landet, skulle anklage ham derfor; tvertimod er det sagt, at hans ædle Hjerte var tilbøieligt til at udslette hos dem Mindet om Fortidens Ulykker.

Hans Christian Andersen.

Født 1805 i Odense.

Svinedrengen.

Der var engang en fattig Prinds; han havde et Kongerige, der var ganske lille, men det var da altid stort nok til at gifte sig paa, og gifte sig det vilde han.

Nu var det jo rigtignok noget kjækt af ham, at han turde sige til Keiserens Datter: „vil Du ha'e mig?“ men det turde han nok, for hans Navn var vidt og bredt berømt, der var hundrede Prindsesser, som vilde have sagt Tak til, men see om hun gjorde det.

Nu skulle vi høre:

Paa Prindsens Faders Grav voxte der et Rosentræ, o saadant et deiligt Rosentræ; det bar kun hvert femte Aar Blomst, og det kun een eneste, men det var en Rose, der duftede saa sødt, at man ved at lugte til den glemte alle sine Sorger og Bekymringer, og saa havde han en Nattergal, der kunde synge, som om alle deilige Melodier sad i dens lille Strube. Den Rose og den Nattergal skulde Prindsessen have; og derfor kom de begge to i store Sølv-Foderaler og blev saa sendt til hende.

Keiseren lod dem bære foran sig ind i den store Sal, hvor Prindsessen gik og legede „komme Fremmede“, med sine Hofdamer; de bestilte ikke andet; og da hun saae de store Foderaler med Presenterne i, klappede hun i Hænderne af Glæde.

„Bare det var en lille Missekat!“ sagde hun, — men saa kom den deilige Rose.

„Nei, hvor den er nydelig gjort!“ sagde alle Hofdamerne.

„Den er mere end nydelig!“ sagde Keiseren, „den er pæn!“

Men Prindsessen følte paa den og saa var hun færdig at græde.

„Fy Papa!“ sagde hun, „den er ikke kunstig, den er virkelig!“

„Fy!“ sagde alle Hoffolkene, „den er virkelig!“

„Lad os nu først see, hvad der er i det andet Foderal, før vi blive vrede!“ meente Keiseren, og saa kom Nattergalen frem; den sang da saa deiligt, at man ligestrax ikke kunde sige noget ondt mod den.

„Superbe! charmant!“ sagde Hofdamerne, for de snakkede allesammen fransk, den ene værre end den anden.

„Hvor den Fugl minder mig om høisalig Keiserindens Spilledaase“! sagde en gammel Cavaleer; „ak ja! det er ganske den samme Tone, det samme Foredrag!“

„Ja!“ sagde Keiseren, og saa græd han, som et lille Barn.

„Jeg skulde dog ikke troe, den er virkelig!“ sagde Prindsessen.

„Jo, det er en virkelig Fugl!“ sagde de, som havde bragt den.

„Ja, lad saa den Fugl flyve,“ sagde Prindsessen, og hun vilde paa ingen Maade tillade, at Prindsen kom.

Men han lod sig ikke forknytte; han smurte sig i Ansigtet med Bruunt og Sort, trykkede Kasketten ned om Hovedet og bankede paa.

„God Dag, Keiser!" sagde han, „kunde jeg ikke komme i Tjeneste her paa Slottet."

„Ja, her ere saa mange, som søge!" sagde Keiseren; „Men, lad mig see! — jeg trænger til een, som kan passe Svinene! for dem har vi mange af!"

Og saa blev Prindsen ansat som keiserlig Svinedreng. Han fik et daarligt lille Kammer nede ved Svinestien og her maatte han blive; men hele Dagen sad han og arbeidede, og da det var Aften, havde han gjort en nydelig lille Gryde, rundt om paa den var der Bjælder, og saa snart Gryden kogte, saa ringede de saa deiligt og spillede den gamle Melodi:

„Ach, Du lieber Augustin,
Alles ist væk, væk, væk!"

men det Allerkunstigste var dog, at naar man holdt Fingeren ind i Dampen fra Gryden, saa kunde man strax lugte, hvad Mad der blev lavet i hver Skorsteen, der var i Byen; see, det var rigtignok noget andet end en Rose.

Nu kom Prindsessen spadserende med alle sine Hofdamer, og da hun hørte Melodien, blev hun staaende og saae saa fornøiet ud; for hun kunde ogsaa spille: „Ach, Du lieber Augustin," det var den eneste hun kunde, men den spillede hun med een Finger.

„Det er jo den jeg kan!" sagde hun, „saa maa det være en dannet Svinedreng! hør! gaae ind og spørg ham, hvad det Instrument koster."

Og saa maatte een af Hofdamerne løbe ind, men hun tog Klods-Skoe paa. —

„Hvad vil Du have for den Gryde?" sagde Hofdamen.

„Jeg vil have ti Kys af Prindsessen!" sagde Svinedrengen.

„Gud bevar' os!" sagde Hofdamen.

„Ja, det kan ikke være mindre!" sagde Svinedrengen.

„Naa, hvad siger han?" spurgte Prindsessen.

„Det kan jeg virkelig ikke sige!" sagde Hofdamen, „det er saa grueligt!"

„Saa kan du hviske!" og saa hviskede hun.

„Han er jo uartig!" sagde Prindsessen, og gik strax — men da hun havde gaaet et lille Stykke, saa klang Bjælderne saa deiligt:

„Ach, Du lieber Augustin,
Alles ist væk, væk, væk!"

„Hør," sagde Prindsessen, „spørg ham, om han vil have ti Kys af mine Hofdamer!"

„Nei Tak!" sagde Svinedrengen, „ti Kys af Prindsessen, eller jeg beholder Gryden."

„Hvor det er noget kjedeligt noget!" sagde Prindsessen, „men saa maae I staae for mig, at Ingen faaer det at see!"

Og Hofdamerne stillede sig op for hende, og saa bredte de deres Kjoler ud, og saa fik Svinedrengen de ti Kys og hun fik Gryden.

Naa, der blev en Fornøielse! hele Aftenen og hele Dagen maatte Gryden koge; der var ikke een Skorsteen i hele Byen, uden de vidste hvad der blev kogt der, baade hos Kammerherren og hos Skomageren. Hofdamerne dandsede og klappede i Hænderne.

„Vi veed hvem der skal have søð Suppe og Pandekage! vi veed hvem der skal have Grød og Karbonade! hvor det er interessant!"

„Høist interessant!" sagde Overhovmesterinden.

„Ja, men hold reen Mund, for jeg er Keiserens Datter!"

„Gud bevar' os!" sagde de Allesammen.

Svinedrengen, det vil sige Prindsen, men de vidste jo ikke andet, end at han var en virkelig Svinedreng, lod ikke Dagen gaae hen uden at han bestilte noget, og saa gjorde han en Skralde, naar man svingede den rundt, klang alle de Valse, Hopsaer og Polkaer, man kjendte fra Verdens Skabelse.

„Men det er superbe!" sagde Prindsessen, i det hun gik forbi, „jeg har aldrig hørt en deiligere Composition! hør! gaae ind og spørg ham, hvad det Instrument koster; men jeg kysser ikke!"

„Han vil have hundrede Kys af Prindsessen!" sagde Hofdamen, som havde været inde at spørge.

„Jeg troer han er gal?" sagde Prindsessen, og saa gik hun; men da hun havde gaaet et lille Stykke, saa blev hun staaende. „Man maa opmuntre Kunsten!" sagde hun, „jeg er Keiserens Datter! Siig ham, han skal faae ti Kys ligesom igaar, Resten kan han tage hos mine Hofdamer!"

„Ja, men vi ville saa nødig!" sagde Hofdamerne.

„Det er Snak!" sagde Prindsessen, „og naar jeg kan kysse ham, saa kan I ogsaa! husk paa, jeg giver Eder Kost og Løn!" og saa maatte Hofdamen ind til ham igjen.

„Hundrede Kys af Prindsessen," sagde han, „eller hver beholder sit!"

„Staae for!!!" sagde hun, og saa stillede alle Hofdamerne sig for og han kyssede da.

„Hvad kan det dog være for et Opløb dernede ved Svinestien!" sagde Keiseren, der var traadt ud paa Altanen; han gned sine Øine og satte Brillerne paa. „Det er jo Hofdamerne, der ere paa Spil! jeg maa nok ned til dem!" — og saa trak han sine Tøfler op bag i, for det var Skoe, som han havde traadt ned.

Hille den! hvor han skyndte sig!

Saasnart han kom ned i Gaarden, gik han ganske sagte, og Hofdamerne havde saa meget at gjøre med at tælle Kyssene, for at det kunde gaae ærlig til, at han ikke skulde faae for mange, men heller ikke for lidt, de mærkede slet ikke Keiseren. Han reiste sig paa Tæerne.

„Hvad for noget!" sagde han, da han saae de kyssedes, og saa slog han dem i Hovedet med sin Tøffel, lige i det Svinedrengen fik

det sex og firsindstyvende Kys. „Heraus!" sagde Keiseren, for han var vred, og baade Prindsessen og Svinedrengen bleve satte uden for hans Keiserrige.

Der stod hun nu og græd, Svinedrengen skjændte og Regnen skyllede ned.

„Ak, jeg elendige Menneske!" sagde Prindsessen, „havde jeg dog taget den deilige Prinds! ak, hvor jeg er ulykkelig!"

Og Svinedrengen gik bag ved et Træ, tørrede det Sorte og Brune af sit Ansigt, kastede de styggе Klæder og traadte nu frem i sin Prindsedragt, saa deilig, at Prindsessen maatte neie ved det.

„Jeg er kommet til at foragte Dig, Du!" sagde han. „Du vilde ikke have en ærlig Prinds! Du forstod Dig ikke paa Rosen og Nattergalen, men Svinedrengen kunde Du kysse for et Spilleværk! nu kan Du have det saa godt! —"

Og saa gik han ind i sit Kongerige, lukkede Døren i og slog Slaa for, saa kunde hun rigtignok staae udenfor og synge:

„Ach, du lieber Augustin,
Alles ist væk, væk, væk!"

Den standhaftige Tinsoldat.

Der var engang fem og tyve Tinsoldater, de vare alle Brødre, thi de vare fødte af en gammel Tinskee. Geværet holdt de i Armen. Ansigtet satte de lige ud; rød og blaa, nok saa deilig var Uniformen, Det Allerførste, de hørte i denne Verden, da Laaget blev taget af Æsken, hvori de laae, var det Ord: „Tinsoldater!" det raabte en lille Dreng og klappede i Hænderne; han havde faaet dem, for det var hans Geburtsdag, og stillede dem nu op paa Bordet. Den ene Soldat lignede livagtig den anden, kun en eneste var lidt forskjellig; han havde eet Been, thi han var blevet støbt sidst, og saa var der ikke Tin nok; dog stod han ligesaa fast paa sit ene, som de andre paa deres to, og det er just ham, som bliver mærkværdig.

Paa Bordet, hvor de bleve stillede op, stod meget andet Legetøi; men det, som faldt meest i Øinene, var et nydeligt Slot af Papir. Gjennem de smaa Vinduer kunde man see lige ind i Salene. Udenfor stode smaa Træer, rundtom et lille Speil, der skulde see ud som en Sø; Svaner af Vox svømmede derpaa og speilede sig. Det var altsammen nydeligt, men det Nydeligste blev dog en lille Jomfru, som stod midt i den aabne Slotsdør; hun var ogsaa klippet ud af Papir, men hun havde et Skjørt paa af det klareste Linon og et lille smalt blaat Baand over Skulderen ligesom et Gevandt; midt i det sad en skinnende Paillette, lige saa stor som hele hendes Ansigt. Den lille Jomfru strakte begge sine Arme ud, for hun var en Dandserinde, og saa løftede hun sit ene Been saa høit i Veiret, at Tinsoldaten slet ikke kunde finde det og troede, at hun kun havde eet Been ligesom han.

„Det var en Kone for mig!" tænkte han; men hun er meget fornem, hun boer i et Slot, jeg har kun en Æske, og den ere vi fem og tyve om, det er ikke et Sted for hende! dog jeg maa see at gjøre Bekjendtskab!" og saa lagde han sig saa lang han var bag en Snuustobaksdaase, der stod paa Bordet; der kunde han ret see paa den lille fine Dame, som blev ved at staae paa eet Been, uden at komme ud af Balancen.

Da det blev ud paa Aftenen kom alle de andre Tinsoldater i deres Æske og Folkene i Huset gik til Sengs. Nu begyndte Legetøiet at lege, baade at komme Fremmede, føre Krig og holde Bal; Tinsoldaterne raslede i Æsken, for de vilde være med, men de kunde ikke faae Laaget af. Nøddeknækkeren slog Kaalbøtter, og Griffelen gjorde Commers paa Tavlen; det var et Spektakel, saa Kanarifuglen vaagnede, og begyndte at snakke med og det paa Vers. De to eneste, som ikke rørte sig af Stedet, var Tinsoldaten og den lille Dandserinde; hun holdt sig saa rank paa Taaspidsen og begge Armene udad; han var ligesaa standhaftig paa sit ene Been, hans Øine kom ikke et Dieblik fra hende.

Nu slog Klokken tolv, og klask, der sprang Laaget af Snuustobaksdaasen, men der var ingen Tobak i, nei, men en lille sort Trold, det var saadan et Kunststykke.

„Tinsoldat!" sagde Trolden, „vil Du holde dine Øine hos Dig selv!"

Men Tinsoldaten lod, som han ikke hørte det.

„Ja bi til imorgen!" sagde Trolden.

Da det nu blev Morgen, og Børnene kom op, blev Tinsoldaten stillet hen i Vinduet, og enten det nu var Trolden eller Trækvind, lige med eet fløi Vinduet op og Soldaten gik ud paa Hovedet fra tredie Sal. Det var en skrækkelig Fart, han vendte Benet lige iveiret og blev staaende paa Kaskjetten, med Bajonetten nede imellem Brostenene.

Tjenestepigen og den lille Dreng kom strax ned for at søge; men skjøndt de vare færdig ved at træde paa ham, kunde de dog ikke see ham. Havde Tinsoldaten raabt: her er jeg! saa havde de nok fundet ham, men han fandt det ikke passende at skrige høit, da han var i Uniform.

Nu begyndte det at regne, den ene Draabe faldt tættere end den anden, det blev en ordentlig Skylle: da den var forbi, kom der to Gadedrenge.

„Sei Du!" sagde den ene, „der ligger en Tinsoldat! han skal ud at seile!"

Og saa gjorde de en Baad af en Avis, satte Tinsoldaten midt i den, og nu seilede han ned ad Rendestenen; begge Drengene løb ved Siden og klappede i Hænderne. Bevar os vel! hvilke Bølger der gik i den Rendesteen, og hvilken Strøm der var; ja det havde da ogsaa skylregnet. Papiirsbaaden vippede op og ned, og imellem saa dreiede den saa gesvindt, saa det dirrede i Tinsoldaten; men han blev standhaftig, forandrede ikke en Mine, saae lige ud og holdt Geværet i Armen.

Lige med eet drev Baaden ind under et langt Rendesteens-Bræt; der blev lige saa mørkt, som om han var i sin Æske.

„Hvor mon jeg nu kommer hen," tænkte han, „ja, ja, det er Troldens Skyld! Ak sad dog den lille Jomfru her i Baaden, saa maatte her gjerne være engang saa mørkt endnu."

I det samme kom der en stor Vandrotte, som boede under Rendesteens-Brættet.

„Har Du Pas?" spurgte Rotten. „Hid med Passet!"

Men Tinsoldaten taug stille og holdt endnu fastere paa Geværet. Baaden foer afsted og Rotten bagefter. Hu! hvor den skar Tænder, og raabte til Pinde og Straa:

„Stop ham! stop ham! han har ikke betalt Told! han har ikke viist Pas!"

Men Strømmen blev stærkere og stærkere, Tinsoldaten kunde allerede øine den lyse Dag foran hvor Brættet slap, men han hørte ogsaa en brusende Lyd, der nok kunde gjøre en tapper Mand forskrækket; tænk dog, Rendestenen styrtede, hvor Brættet endte, lige ud i en stor Canal, det vilde for ham være lige saa farligt, som for os at seile ned af et stort Vandfald.

Nu var han allerede saa nær derved, at han ikke kunde standse. Baaden foer ud, den stakkels Tinsoldat holdt sig saa stiv han kunde, ingen skulde sige ham paa, at han blinkede med Øinene. Baaden snurrede tre fire Gange rundt, og var fyldt med Vand lige til Randen, den maatte synke; Tinsoldaten stod i Vand til Halsen og dybere og dybere sank Baaden; mere og mere løste Papiret sig op; nu gik Vandet over Soldatens Hoved, — da tænkte han paa den lille nydelige Dandserinde, som han aldrig mere skulde faae at see; og det klang for Tinsoldatens Øre:

„Fare, Fare, Krigsmand!
Døden skal Du lide!"

Nu gik Papiret itu, og Tinsoldaten styrtede igjennem — men blev i det samme slugt af en stor Fisk.

Nei, hvor der var mørkt derinde! der var endnu værre end under Rendesteens-Brættet, og saa var der saa snevert; men Tinsoldaten var standhaftig, og laae saa lang han var med Geværet i Armen. —

Fisken foer omkring, den gjorde de allerforfærdeligste Bevægelser; endelig blev den ganske stille, der foer som en Lynstraale igjennem den. Lyset skinnede ganske klart og een raabte høit: „Tinsoldat!" Fisken var blevet fanget, bragt paa Torvet, solgt og kommet op i Kjøkkenet, hvor Pigen skar den op med en stor Kniv. Hun tog med sine to Fingre Soldaten midt om Livet og bar ham ind i Stuen, hvor de Allesammen vilde see saadan en mærkværdig Mand, der havde reist om i Maven paa en Fisk; men Tinsoldaten var slet ikke stolt. De stillede ham op paa Bordet og der — nei, hvor det kan gaae underligt til i Verden! Tinsoldaten var i den selvsamme Stue, han havde været i før, han saae de selvsamme Børn og Legetøiet stod paa Bordet; det deilige Slot

med den nydelige lille Dandserinde; hun holdt sig endnu paa det ene Been og havde det andet høit i Veiret, hun var ogsaa standhaftig; det rørte Tinsoldaten, han var færdig ved at græde Tin, men det passede sig ikke. Han saae paa hende, og hun saae paa ham, men de sagde ikke noget.

I det samme tog den ene af Smaadrengene og kastede Soldaten lige ind i Kakkelovnen, og han gav slet ingen Grund derfor; det var bestemt Trolden i Daasen, der var Skyld deri.

Tinsoldaten stod ganske belyst og følte en Hede, der var forfærdelig, men om det var af den virkelige Ild, eller af Kjærlighed, det vidste han ikke. Couleurerne vare reent gaaet af ham, om det var skeet paa Reisen eller det var af Sorg, kunde ingen sige. Han saae paa den lille Jomfru, hun saae paa ham, og han følte han smeltede, men endnu stod han standhaftig med Geværet i Armen. Da gik der en Dør op, Vinden tog i Dandserinden og hun fløi ligesom en Sylphide lige ind i Kakkelovnen til Tinsoldaten, blussede op i Lue og var borte; saa smeltede Tinsoldaten til en Klat, og da Pigen Dagen efter tog Asken ud, fandt hun ham som et lille Tinhjerte; af Dandserinden derimod var der kun Pailletten, og den var brændt kulsort.

Til Thorvaldsen,

da han første Gang kom i Studenterforeningen.

October bliver man Student,
At sige, naar man staaer sin Prøve,
Kan Græsk og Romersk excellent,
Samt Archimedes Kunst udøve;
Fortælle snildt hvad Klio skrev —
Alt har vi skikkeligt forklaret,
Men Du fik stoltest Borgerbrev,
Thi Du i Marmor svared'.

Du blev Student, og Du kan troe,
Just i October maa det være.
Du hugged' Dig igjennem jo,
Saa Talemaaden kom til Ære.
„Hvad giver op Du af Homer?"
Blev spurgt, og man jo vented' Blade;
Da formed' Du til Liv i Leer
Den hele Iliade.

Det Sprog Praxiteles har talt,
Det talte Du, som ingen Anden,
Hvad Flaccus har i Toner malt,
Du plastisk gav, Du fatted' Manden.

Du dristig Skjønhedscirklen slog,
Beregned alle Former nøie,
Og i Historien Du tog
Jo Klio selv den høie.

Man spurgte Dig i Christendom,
Og Du lod Stenen for Dig tale;
Saa Christus i vort Tempel kom,
Med Kraft og Mildhed at husvale.
Svar gav Du i Astronomi,
Saa selv Copernicus gjenleved';
Dit Marmor-Ord er Poesie,
Slig Stiil har Du os skrevet.

Dansk og Latin med Marmor-Ord,
Du talte saa de Døde leved'.
De bleve hørt i Syd og Nord,
Stolt Danmarks Moderhjerte bæved'.
Den yngste Kreds Du om Dig seer,
Hvert Øie er en Glædes Kjærte;
Hvo elsker og beundrer meer
End just det unge Hjerte!

Carl Bernhard.

Forfatteren under dette paatagne Navn har endnu ikke offentlig angivet sit virkelige.

Af: Gamle Minder.

Uagtet Sjælland ingen Mangel har paa kongelige Slotte, idet endnu ti Slotte omgive Hovedstaden, af hvilke intet er mere end sex Mile borte, har det altid smertet mig, at Hirschholms Slot er forsvunden af Jordens Overflade. Frederiksberg, Charlottenlund, Sorgenfri, Eremitagen, Roeskilde, Frederiksborg, Fredensborg, Kronborg, Marienlyst og Jægerspriis Slotte repræsentere hvert især en forskjellig Tid og en forskjellig Bygningsmaade; men intet af dem Alle repræsenterer Ludvig den Fjortendes Tid, denne særegne Periode, der var Culminationspunktet af jordisk Forfængelighed, en Tid, der ligger os saa nær, og som dog forekommer os saa ubegribelig. Denne Tid og dens fransk-hollandske Stiil repræsenterede Hirschholm, som man derfor kaldte det danske Versailles. Jeg begræder Hirschholm, som man begræder en Mand, hvem en brat Død har bortrevet i hans kraftfulde Alder. Det prægtige Hirschholm stod i sin fulde Glands og speilede sin kokette, aristokratiske Skjønhed i en lille Søes klare Vover. Tidens fortærende

Tand fik ikke Ro til at gnave dets Grundvold, Fiendehaand har ikke hærjet det, Luerne ødelagde ikke disse Haller, saaledes som de have tilintetgjort det mægtige Christiansborg, — nei, Hirschholm faldt, som Skovens stolte, frodige Træ falder for Øxens barske Hug. Hammeren løsnede hurtig Steen fra Steen, mange Aars møisommeligt samlede Pragt og Storhed adsplittedes med en barbarisk Iilfærdighed. Nu stryger Vinden over den grønne Slette, hvor Hirschholm før kneisede; en lille Kirke er bygget paa Tomten, den staaer forladt og eensom, den har ingen Kirkegaard, den har intet Spiir, den ligesom kryber sammen i sig selv og føler sig uhyggelig paa denne Plet. Men fra Bunden af Søen klynke de sønderbrudte Søiler og de nedstyrtede Capitæler, som man endnu kan skimre gjennem det grønne Vand, der meer og meer tildækkes med Andemad. Det er en stor Grav, bedækket med et bevægeligt Grønsvær. Vandrer, stands! Herunder hviler et Slot. — Men den hvide Kirke staaer som et Monument paa den jordiske Forfængeligheds Gravhøi; det er symbolisk, thi Menneskets Storhed skal forgaae, men hvad der er af Gud, skal have et evigt Liv! —

Hirschholm med sine prægtige Sale, med sine snorlige Alleer og høie Terrasser, var den gamle Kammerherres Yndlingsthema; han beskrev mig det baade udvendigt og indvendigt med en saadan Nøiagtighed, at jeg undertiden troer, at jeg har levet paa Hirschholm og selv har vandret i disse pragtfulde Sale, hvis Prydelser og Brug jeg kan udenad paa mine Fingre. At der i ældgamle Dage havde staaet et Munkekloster paa dette Sted og senere en fast Borg, som Greve Christopher af Oldenburg beleirede, i Grevens Feide, og Lehnsmanden Peder Godsche tapperlig forsvarede og først overgav, efterat Ringmurene vare nedskudte, interesserede ham kun lidet. At Slottet derefter havde tilhørt Corfitz Ulfeld, som har vandret i Havens skyggefulde Gange med sin trofaste Viv, at han maaskee der har udruget de store Planer, hvis feilslagne Retning gjorde ham til en Landsforræder og Hirschholm til et hjemfaldet Lehn, alt Dette betragtede han som en Curiositet og mindedes det kun, fordi Slottet paa denne Maade blev Kronens Eiendom. Først da Sophie Magdalene rev det gamle Slot ned og opførte et nyt, midt i Søen, ovenpaa mange tusinde nedrammede Pæle og paa en Grundvold, hvortil Jorden blev hentet flere Mile borte, først med denne Periode begyndte Kammerherrens Interesse. Og nu var han uudtømmelig i Beskrivelsen af al den Pragt, som her var ødslet for at tilfredsstille Forfængeligheden i nogle faa Aar. Med en Opmærksomhed, der vistnok havde afdraget hans Andagt fra Prædiken, havde han beregnet Antallet af de to Rader fritstaaende Søiler, de nederste romerske og de øverste corinthiske, med deres forgyldte Capitæler, som bare den smukke Kuppel i Slotskirken, hvis Sculptur regnedes til Mesterstykkerne. Her havde den berømte Maler Krock leveret sine bedste og sine sidste Arbeider. Og Audientsgemakket! Kammerherren talede om det med et sandt Sværmeri. Her vare alle Lister paa Døre og Paneler beklædte med massivt Sølv; Laase, Hængsler

og Beslag vare af Sølv, Væggene vare indlagte med Ibenholt, Perlemoder og Sølv; slebne Krystaller og couleurte Stene i Sølv-Indfatninger glimrede overalt, Speilrammerne vare af Sølv, Consoller, Gueridoner og Lysekroner vare af Sølv. Sandelig, det maa have været i Guldalderen, at dette Feeslot blev opbygget, vore Efterkommere ville ansee det for Fabel. —

Det store Taffel havde været meget fuldtalligt paa denne urolige Dag, hvor ingen Luftning formildede den trykkende Hede, der laae over Jorden som en tung Taage. Himmelen glødede i et rødligt Skjær, Solen stod som en mat Skive, den mørke Horizont bebudede et Tordenveir. De høie Gjester havde allerede forladt Slottet, Enkedronningen var taget tilbage til Fredensborg tilligemed Arveprindsen, den gamle Prindsesse Charlotte Amalia, Kongens Tante, var taget hjem til Charlottenlund. Flere af de udenlandske Ministre havde ligeledes villet undgaae det optrækkende Uveir. Imidlertid var altid et betydeligt Antal Gjester endnu tilbage, hvoraf de Fleste havde spiist ved Rosen, et Taffel for de høiere Hofcharger, som benævnedes saaledes efter en stor Rose, der smykkede Loftet i Spisesalen. Thi det egentlige kongelige Taffel var, paa Hirschholm, aldrig større end paa tolv Couverts. Efter Dronningens Befaling var den store Sal bleven aabnet, i Anledning af den trykkende Hede, som gjorde Opholdet i de mindre Gemakker næsten utaaleligt. Fløidørrene stode aabne fra de tilstødende Sale; men næsten hele Selskabet havde forsamlet sig i dette store, kølige Rum.

Selskabet havde deelt sig i forskjellige Grupper. I et Sidegemak gik den franske Minister og Grev Pilzonoff op og ned, i en politisk Samtale. De fremmede Diplomater vare i Almindelighed een Gang om Ugen, undertiden oftere, tilsagte til Taffelet. Greven var yderst forbittret over den Forandring, der var gjort med Statsraadet, og over de Cabinetsordrer, som Struensee udfærdigede i Kongens Navn; han meente, at de udenlandske Magter ikke med Rolighed kunde see herpaa: han, for sin Part, vilde protestere i sin Keiserindes Navn, og true med hendes allerhøieste Misbilligelse. Den franske Minister var stemt for mildere Forholdsregler; men i eet Punkt vare de Begge enige, og det var i Harme over den Krænkelse, at de udenlandske Ministre ikke meer personlig skulde underhandle med Kongen alene.

Foran den ene Kamin i den store Sal stod et kolossalt Marmorbord, bedækket med forskjellige Arbeider. Det Anstrøg af Huuslighed og Familieliv, som Dronningen bestræbte sig for at udbrede over sin Omgivelse, og hvorved den strengeste Etikette blev suspenderet, i det Mindste saa længe man var paa Landet, — havde ogsaa nu gjort sig gjeldende. Damerne strikkede eller syede, efter Dronningens Exempel, for senere at anvende disse Arbeider til velgjørende Øiemed. Men den adspredte Mine, hvormed de udførte disse Arbeider, viste noksom, at det mere var for at følge Moden, end af sand Interesse for den træn-

gende Klasse af Samfundet, der stod saa langt fjernet fra Hoffet og var det saa ligegyldigt.

Dronningen hvilede paa en Bergère, hvis kolossale Fødder vare belagte med Sølvplader og smykkede med tykkjævede Englehoveder. Hun havde heldet sig saa meget tilbage, at hun mere laae end sad paa de bløde Fløiels Puder, der udfyldte denne magelige Kanapee og vare stablede saa høit op, at hun hvilede Hovedet imod dem.

Med den ene Haand støttet til Dronningens Bergère, stod Grev Struensee. Hans Stilling var for skjødesløs til at finde Naade for Geheimeraadindens Øine. Han bar Haaret opsat, ligesom Dronningen pleiede at bære det, med fire Krøller paa hver Side, en høi Toupee og Baghaaret opfæstet med en Kam. Struensees Haar var meget blond og svært. Ogsaa heri lignede han Dronningen, og de Ligheder, som de havde tilfælleds, vare i Sandhed paafaldende. Begge havde høie Pander, krogede Næser, smukke Munde, regelmæssige og meget hvide Tænder, blaae Øine, meget blonde og rigelige Haar. De vare Begge korpulente, havde Begge en usædvanlig frisk Ansigtsfarve og smuk Teint, endogsaa i deres Gang var der en betydelig Overeensstemmelse, — Enhver, der ikke vidste bedre, kunde antage dem for Sødskende. Paa denne Dag bar Struensee en lys, violet Hofdragt, uden Besætning, — for at antyde landlig Simpelhed, — med Knæbeenklæder, hvide Silkestrømper og Kaarde. Hans Toilet var smagfuldt og soigneret. For at bøde paa Dragtens Simpelhed, vare Knapperne af slebne Amethyster, indfattede i mat Sølv. Paa Brystet bar han kun een Dekoration, den nylig oprettede Mathilde-Orden, som bestod i Dronningens Navnechiffer, af Brillanter, med kongelig Krone, omgivet af en grøn Laurbærkrands, baaren i et Couleur de Rose sølvstribet Baand. Denne Orden var stiftet af Dronningen samme Aar, i Anledning af Kongens Fødselsdag; den blev baaren af alle Herskaber, og uddeeltes sparsomt baade til Damer og Herrer. Af de Tilstedeværende bare Dronningen, Generalinde Geldern, Struensee og Grev Brandt denne Dekoration. Tannenberg havde ogsaa Mathilde-Ordenen. Greven var ikke tilstede, han var paa Tannenberg, men man ventede ham daglig tilbage til Hovedstaden.

I Struensees Holdning var der en Blanding af Mathed og Kedsomhed, noget Nedslagent, uagtet det var kjendeligt, at han gjorde sig Umage for at give sig en overlegen Mine. Hans Blik dvælede paa den modsatte Ende af Salen, hvor Kongen og Grev Brandt spillede Skak ved et lille Bord, som næsten forsvandt i det store Rum og ved de grandiøse Omgivelser. Denne affondrede Gruppe gjorde en ganske egen Virkning, som en Modsætning til den friske, livsglade Forsamling, der havde indtaget den anden Ende af Salen; den havde noget Ubeskriveligt ved sig, noget „Abgestorbent", om jeg tør udtrykke mig saaledes. Kongens Ansigt havde et Udtryk af Mathed og Kedsomhed, som ikke var Struensees uligt; men her var desuden en Tilsætning af sygelig Svaghed, som uvilkaarlig stemte Alle, der kom i Nærheden af

Kongen, til Veemodighed. Ogsaa paa Brandt havde denne Stemning virket, uagtet den ellers livsglade, næsten overgivne Mand var saa vant til at være om sin Herre, og naar han besvarede Kongens langsomme og matte Træk med en uoverlagt Hurtighed, og flyttede sine Brikker næsten uden at see paa dem, var der en Veemodighed i det adspredte Blik, han hvergang lod løbe rundt i Salen, uden at hefte det paa nogen bestemt Gjenstand, som forraadte, hvor besværligt en Hofmands Kald undertiden kan være. Ved Siden af Bordet stod den engelske Minister, Lord Karther, og betragtede Spillet.

Samtalen ved Dronningens Bord blev imidlertid fortsat med Livlighed. Man talede om Paris, flere af de Tilstedeværende havde været i Paris, og meddeelte Begivenheder fra deres Ophold i Frankrigs Hovedstad.

„Min Gud, hvad er der paafærde?" udbrød Dronningen. „Vil Ingen svare mig? Struensee, hvad betyde disse Skrig, hvad er det for en Allarm?"

Struensee svarede ikke, han stod midt i Salen ved Vandspringet, og saae over Hovederne paa de Andre, som fyldte Altandørene. Da Dronningen saae, at han blev staaende i denne Stilling, sagde hun høit og med Værdighed: „Grev Struensee, De vil have den Godhed at underrette Dem derom, og melde mig hvad De erfarer." — Men da et nyt Raab lød skingrende gjennem Luften i det Samme, sagde hun med dæmpet Stemme: „Bliv, Herr Greve, man vil vel melde os det."

Adskillige Lakaier og Betjente kom, uden at være kaldede ind i Salen. De udsagde, at en umaadelig Masse Mennesker stormede Slottet, men noget Bestemt kunde Ingen berette. Deres forfærdede Miner viste noksom, at alle disse Mennesker, der nys havde været saa indbildske, kun vare skrøbelige Støtter i Farens Dage.

Fra Altanen havde man en viid Udsigt over den lavere Fløi, hvor Hovedindgangen var. En uoverskuelig Menneskemasse bølgede som en Brænding, der bestandig stødtes tilbage fra Slottet. Den yderste Gitterport var sprængt, Alleen, som førte over Søen til Slottet, var opfyldt med brølende og skrigende Mennesker, men den store Port i Taarnet var tilspærret, Vagten havde besat denne Indgang. En dobbelt Række Bajonnetter var fældet imod Porten, og beredt paa at modtage de Stormende. I Slotsgaarden stimlede de forskrækkede Hofbetjente sammen, de Modigste listede sig langs med de udvendige Fløie, hvorfra man havde Udsigt til Ridebanen, paa den anden Side af Søen. De saae til deres Forfærdelse, at hele den store Ridebane var opfyldt med Mennesker, som i dette Øieblik iagttoge en Taushed, der ængstede de bange Gemytter endnu meer end de forrige vilde Skrig, fordi man nu kunde høre den klirrende Lyd af deres Øxer, Sabler og Piker, naar disse Vaaben berørte hverandre.

„Det er Matroserne, der gjøre Oprør!" — raabte en Stemme nede fra Slotsgaarden til de Spørgende paa Altanen. — Det var et Tordenbudskab. Matroserne! allerede i lang Tid havde der hersket Misfornøielse blandt Matroserne i Kjøbenhavn, og Struensees Foranstaltninger bidroge ingenlunde til at formindske den. Indskrænkningen af Fridagene forbittrede især Holmens Tømmermænd. Det mislykkede Tog til Algier skulde nemlig oprettes ved et nyt, og dertil behøvedes flere Skibe, hvoraf nogle skulde udrustes, andre bygges. Paa Holmene herskede stor Virksomhed, Arbeidet blev drevet med Strenghed, trehundrede norske Matroser vare ankomne, for at gjøre Tjeneste paa Flaaden. Men der hengik den ene Uge efter den anden, uden at de erholdt deres Lønning udbetalt, og da de endelig havde tilbragt sex Uger uden Sold, besluttede de enten at skaffe sig deres Løn, eller at tage Hevn. De forlode Hovedstaden, og strømmede ud til Hirschholm. Alle misfornøiede Tømmermænd og Matroser sluttede sig til den dristige Skare; den voxede paa den tre Mile lange Vei som en Lavine, der river Alt med sig, og da denne Sværm pludselig styrtede frem bag Slotshaven, der hidtil havde skjult dens Komme for Slottets Indvaanere, var den voxet til en Hær af flere Tusinde, som, badede i Sved og Støv, ophidsede af Drik og Lidenskabelighed, mere lignede en Flok Kanibaler end Undersaatter, der vilde forebringe deres Klager for deres Konge.

"Det er Matroserne, der gjøre Oprør!" gjentoge adskillige Stemmer. „Der er mere end hundrede tusinde Matroser!" raabte Andre.

En vedvarende Dundren paa Slotsporten og det Raab, som hundrede og atter hundrede raae Stemmer gjentoge: „Vi ville tale med Kongen! Vi ville see Kongen! Vi ville tale med vor Fader!" — bekræftede noksom Sandheden af dette forfærdelige Budskab, og i et Nu var Altanen tom. En skingrende Appel lød igjennem Luften, det var Trompeterne fra Kasernen, som kaldte de adspredte Soldater af det flyvende Corps sammen. Det lød i de Forskrækkedes Øren som Basunerne paa den yderste Dag. Et drønende Hurra fra Matroserne besvarede dette Signal, en enkelt Stemme raabte høit: „Kongen leve!" og nu fulgte et mange Gange gjentaget Hurra, som rystede Luften og klirrede imod Ruderne paa Slottet. Men dette forfærdelige Raab gjennembævede alle Slottets Beboere med Rædsel, thi de hørte ikke de loyale Ord, der fremkaldte det.

Iblandt de Raab, som løde ind gjennem de aabne Døre og Vinduer, fornam man tydeligt Struensees Navn. Greven havde forladt Salen, i Begyndelsen af Tumulten. Med hurtige Skridt ilede han igjennem Gemakkerne, som vare opfyldte med forskrækkede Kammerfruer og Lakaier, og naaede endelig et Værelse hvis forfinede Pragt røbede sin Eier ved det første Øiekast. Han trak heftig i Klokkestrengen; en Tjener i et Livree af grønt Fløiel, med en Vaabenplade af Guld paa Armen, styrtede ind i Værelset. „Vilhelm," sagde Greven hurtig, „lad Johannes strax spænde for en Vogn, han skal holde udenfor Haven.

Kast Dig paa en Hest, den første den bedste, rid langs med Stranden til Vedbek, og lad strax en Seilbaad gjøre i Stand. Men ikke eet Ord til noget Menneske, hører Du? Vent mig i Vedbek, lad Alt i Stikken, sørg ikke for det Mindste. Der, det er Erstatning for hvad Du mister," vedblev Greven, idet han kastede en Pung til ham, hvis Vægt, da den faldt paa Gulvet, røbede at den var fyldt med Dukater. — „Lad Ernst komme, han skal vente paa mig her og pakke sammen, hvad jeg ikke kan undvære. Men han taler ikke med noget Menneske. Lad mig stole paa Eder, — det skal ikke være til Eders Skade. Gaae, lad Ingen see Dig. Jeg maa tilbage til Dronningen. Jeg stoler paa Dig, som paa mig selv." tilføiede han, idet han lagde sin Haand fortrolig paa hans Skulder.

Greven gav disse Befalinger hurtig og med fast Stemme; Tjeneren forsvandt. Men da Struensee var alene, kastede han sig i Lænestolen, støttede Hovedet med Hænderne, som han holdt for Øinene, og forraadte noksom, at det letsindige Mod, der havde charakteriseret hans Ministerium, var forsvundet for den overhængende Fare, — netop fordi det var saa letsindigt. Han saae om sig med forvirrede Blik, han greb hvad der laae ham nærmest for Haanden, uden at tænke derved, og kastede det igjen fra sig, idet han med spændt Opmærksomhed lyttede efter enhver Støi, som gjenlød i den lange Corridor udenfor Gemakket. Alt var i nogle Øieblik stille, da lød atter et Stentorskrig; — han troede at gjenkjende sit eget Navn i de vilde Hyl. Med usikker Haand aabnede han hurtig en hemmelig Skuffe i sin Secretair, tog nogle Papirer og Kostbarheder ud, og ilede atter tilbage til den store Sal.

Den største Forvirring herskede endnu bestandig blandt den talrige Forsamling. Man løb frem og tilbage, den Ene spurgte den Anden, for at søge Trøsten der, hvor den ikke var at finde.

En Hofbetjent traadte hurtig ind i Salen. Han saae sig om for at finde En, til hvem han kunde udrette sit Ærinde; men da han var tvivlraadig, henvendte han Spørgsmaalet til Alle, og forebragte med høi og lydelig Stemme sit Tordenbudskab. „Lieutenant von Eichfeldt lader underdanigst melde, at han ikke vil kunne holde Porten længere; han spørger, om han maa lade skyde paa Matroserne?"

Dette ligefremme Spørgsmaal tilveiebragte en almindelig Taushed. Ingen vilde tage noget Ansvar paa sig. Dronningen reiste sig overende og udbrød: „Er her Ingen, der kan svare? — Hvor er Kongen? — Hvorfor svarer De ikke, Grev Struensee?"

Struensee aabnede Læberne, og lukkede dem atter. Dronningen vendte sig fra ham med et misbilligende, næsten ringeagtende Øiekast. „Hvor er Grev Saint-Germain? ... Oberst Helt? ..."

Obersten traadte forlegen et Skridt frem ved denne directe Opfordring, og bukkede meget dybt. Han saae sig om til alle Sider, men da Ingen havde Lyst til at tage dette Kors fra ham, stammede

han: „Jeg mener allerunderdanigst ... en Blodsudgydelse ... man vil irritere Fienden ..."

„Det er uforsvarligt, at her ingen Kanoner ere herude paa Slottet," sagde en ung Hofjunker til sin Nabo. „Kanoner give Respekt. Der burde altid være Kanoner paa alle Slottene. Hvad skulle vi udrette med vore Pariserkaarder!"

„Da man aldeles mangler Artilleri ... som Hr. Hofjunkeren bemærker ... da mit Regiment ikke er tilstede ..."

„Meget vel, Herr Oberst," sagde Dronningen og vendte sig fra ham. „Hvad er Din Mening, min kjekke Elisabeth? Jeg maa vel spørge mine Damer til Raads."

Den næsten letsindige Tone, hvormed Dronningen gjorde dette Spørgsmaal, passede kun lidet til det alvorlige Øieblik. Elisabeth slog Øinene mod Jorden. Dronningen fortrød hvad hun havde sagt, og trykkede venlig hendes Haand.

„For Guds Skyld, Deres Majestæt!" raabte Comtesse Reiffenstein, som havde vexlet Tegn med Pilzonoff, der var traadt hen til denne Gruppe, — „for Guds Skyld, lad give Befaling til at skyde."

Dronningen vendte sig hurtig til Comtessen, og betragtede hende med et skarpt Blik. „De veed, Comtesse, hvor megen Priis jeg ellers sætter paa Deres Mening," sagde hun med en tvetydig Bevægelse af den fyldige, noget fremstaaende Underlæbe. „Jeg kunde vist ingen bedre Raadgiver have, i et Øieblik som dette. Men da Vi ere saa ganske overladte til Os selv," vedblev hun med kongelig Mine og Værdighed, „saa ville Vi ogsaa handle udelukkende efter Vor egen Villie. Jeg forbyder, at der bliver skudt paa mine Undersaatter. Man maa holde dem tilbage, men uden at bruge Vaaben imod dem."

Frederik Paludan Müller.

Født 1809 i Kjerteminde.

Julen i en Præstegaard paa Landet.

(Af: Adam Homo.)

Og her jeg Dækket nu vil lade falde
For Juleaften, at med meer Behag
Min Læser møde kan paa Juledag,
Naar Solens Straaler skal til Liv den kalde.
Eet Spørgsmaal har jeg dog at gjøre Alle:
Om Noget er saa dansk i Aand og Smag,
Saa ret fornøieligt, af Harm ublandet,
Som Julen i en Præstegaard paa Landet?

Da seer man jo de langtfra komne Venner
I saadan Mængde under Gaardens Tag,
At Hjerterum maa tages i Beslag,
Naar Huusrum mangler — som da ofte hænder.
Sex i et Kammer, dermed tidt det ender;
To i en Seng, nu er en afgjort Sag;
Alt — tænker Præstekonen — er det Samme,
Naar Sengene kun ei gjør mig tilskamme.

Og iblandt Gjæsterne, som da man venter,
Er gjerne Husets egen Søn, med hvem
Fra Hovedstaden af fem, sex Studenter
For Morskabs Skyld i Julen følge hjem.
Med spændt Forventning, som i Alt sig prenter,
De unge Præstedøttre vente dem,
Og hvergang blot en Vogn de faae at høre,
Strax Purpur deres Kinder sig iføre.

Men naar saa endelig er' samled' Alle,
Hvem gammel Gjæstfrihed til Huset trak,
Da giver Huset Gjenlyd af en Snak,
Som næsten babylonisk man kan kalde.
Igjennem dunkle Skyer af Tobak
Vel stundom Vittighedens Lynglimt falde;
Men oftest, naar en Tordenlatter ruller,
Er det kun Overgivenhedens Bulder.

Thi Hver faaer Røst, som blot har Talens Gaver,
Og bli'er i Talens Løb fra bly til fry;
Hvert Indfald, man har hørt, igjen man haver,
Hver Anekdot, man veed, maa frem paany.
Paa Politikens Marker rundt man traver,
I Konsternes Paulun man søger Ly;
Man stiger høit op til Metaphysiken,
Og dumper ned til Kjeldermands-Logiken.

Saa gaaer det til, naar i en samlet Flok
Sin Aand ved Theevandsbordet man befrier;
Om Dagen man sig deler i Partier,
Naar man ved Frokost har sig styrket nok.
Til Vandring gribe Nogle Hat og Stok,
Til lærd Diskurs en anden Part sig vier;
Mens Andre, som ihast sig liste bort,
Gaae op paa Kammeret og spille Kort.

I Dagligstuen bli'er endnu tilbage
Et Par Studenter, som med Velbehag
Æsthetisk Kundskab lægge for en Dag,
For Husets unge Damer at behage.
Hvert Ord, som fremmer Æsthetikens Sag,
Til Hjerte sig de unge Piger tage,
I den Grad, at før Julen er forbi,
De tidt faae Smag paa Livets Poesi.

Mens Alt forinden saa er vel forvaret,
Foruden gaaer det ikke mindre godt:
Hund, Heste, Piger, Karle leve flot,
Thi ei paa Levemaade bli'er der sparet.
Til alle Tider har man det erfaret,
At Mennesket af Brød ei lever blot;
Men at i samme Forhold Glæden hyldes,
Som Glasset og Tallerkenerne fyldes.

Og derfor hvilket Liv i Kjøkken, Kjelder,
Og hvilken Tappen af og Skjenken i,
Og hvilken Rutten nu med Krydderi,
Og hvilken Mængde Fjerkræ nu man fælder!
At bruge sig for Pigerne det gjelder,
Og ærlig staaer dem Præstekonen bi;
Og over hver en Gjæst en Flod der regner
Af Pebernødder, Julebrød og Kleiner.

Paa saadan Viis oplives Aand og Sandser,
Mens hver en Dag henrinder som en Fest;
Om Aftnen man i Havestuen dandser,
Hvis ei man samles hos en Nabopræst.
Thi med Besøg i Egnen ei det standser,
Før man har gjæstet rundt, i Øst og Vest,
Hver geistlig Mand, der Fedekalven slagter,
Hver dannet Møller, hver gentil Forpagter.

Besøg med Gjenbesøg besvaret bli'er,
Først efter Nytaar Herligheden ender;
Og midt i Fyldens Tid sig tidt da hænder,
At en Student til Præstens Datter frier.
Vel er det alt i alt kun tvende Hænder
Og tvende Hjerter man hinanden gi'er;
Men her i Overflod hvor kan de Gode
Fremtidig Mangel vel paa Brød formode?

En slig Begivenhed forhøier Glæden,
Og naar tilsidst nu Afskedstimen slaaer,
Ei blot med Haandtryk man i Vognen staaer,
Hos To et andet Sprog er traadt isteden.
I tvende aabne Vogne, fulgt af Slæden,
Hen over Gaardens Brosteen Toget gaaer,
Og alle Husets Folk paa Vei det følge,
At Porten ei for snart skal Synet dølge.

Endnu engang Farvel man der maa sige,
Og Tak for Alt hvad Godt man nød og fik;
Endnu engang de tvende Lykkelige
Maae verle deres Hjerter i et Blik —
Da svinges Hatten efter gammel Skik,
Og alle Gjæster høit et Vale skrige,
Mens Raabet følger dem ad Veien hen:
Farvel, Farvel, Farvel! Kom snart igjen!

Danmarks Genius.

(Af: Adam Homo.)

Hun greb hans Arm og skred med raske Skridt
Af Stuen ud, hvor snart paa Arnen døde
De sidste Gnister. Huset laa som øde,
Dets spredte Lemmer hver nu passed Sit.
Huusgudernes de dybe Suk kun løde
I denne Stilhed fra den Krog, hvor tidt,
Ja hvor de nylig skjulte Vidner vare
Til Toner, der i Hjertet dybt dem skare.

Thi hvert Familieliv er en Musik;
Fra Følelsen, som Mand og Viv forener,
Den strømmer ud og Alting Klang forlener,
Og giver Livet Tact og Maal og Skik.
I Børn og Folk dens Strøm sig kun forgrener,
For sig at samle næste Dieblik;
Og af de fælles Toner op sig svinger
Den Melodi, der Hjemmet gjennemklinger.

Men dette Liv, af musikalsk Natur
Mens skjult det rører sig i Hjemmets Zoner,
Omsætter og i Former sine Toner,
Og danner, seet fra Uden, en Figur.

Musiken bliver her Architektur,
Den indre Klang til ydre Proportioner,
Hvori de skjulte Forhold træde frem,
Og som et Huus sig viser da et Hjem.

Dog vee vor By og vee vor Tid den gale,
Ifald nu pludselig, ved Trylleri,
De Grundmuurs Huse, som vi gaae forbi,
Forvandledes til dem, hvorom er Tale:
Til Huse, der var ideal-reale,
Og Udtryk kun af Livet indeni;
Thi hvilke Bygninger kom da for Dagen,
Forfærdelige Vidnesbyrd om Smagen!

Ja, hvilket Skuespil gav vore Gader,
Hvis man Familielivet blottet saae
Snart i symmetrisk stive Søilerader,
Bag hvilke vind og skjæv Portalen laa,
Og snart i huult opklinede Façader,
Der, ravende, kun Stødet vented paa,
Og snart i usle Skuur, hvor Vinden smutted
Ad Dør og Vindver ind, der daarligt slutted!

Hvad Under at Penaterne, bortstødte
Ved Savn af Sammenhold og Harmoni,
Om slige Boliger ei længer skiøtte,
Saalidt som om den Slægt, der boer deri?
Men hvorhen skal de stakkels Guder flytte,
Naar Slægtens Offerskaal gaaer dem forbi?
Skal Hjelp de søge hos det Offentlige? —
Hos Landets Genius! hører Folk jeg sige.

Hos Landets Genius? Hvor er han at finde,
Den raske Dreng med blond og krøllet Haar,
Med klare Øine, blaae som en Kjærminde,
Der Sværdet svinger og der Harpen slaaer;
Der Skib kan styre gjennem barske Vinde,
Skjøndt helst blandt Markens gyldne Neg han gaaer;
Der med et Tungemaal, som Bølgen flydende,
Kan synge smukt, men aldrig tale skrydende?

Hvor er han henne med sin friske Kind,
Sit muntre Smiil, sin drømmerige Pande,
Sit jævne Væsen uden Bram og Skin,
Sin stille Kjærlighed til Hjemmets Strande;

Sin Lyst til Eventyr og fremmede Lande,
Sit for den hele Verden aabne Sind;
Ja, hvad af Landets Genius er der vorden,
Han, Fostersøn af Syden som af Norden? —

Ak, kun en Flygtning er af ham der bleven!
Han neppe selv sig hjælper i sin Nød.
Ved Haan og Spot fra Stæderne fordreven,
Han frister nu sin borgerlige Død.
I Pjalter klædt, af Smerte sønderreven,
Han eensom vanker om i Skovens Skjød,
Og med sin egen Nøgenhed for Øiet,
Han tænker paa de Krænkelser, han døied.

Han mindes, at man knap et Blad ham lod
Af Hæderskrandsen, som ham Fortid fletted;
At hver en Smule Roes man ham aftrætted,
Ja tillod sig at tvivle om hans Mod.
Han mindes (o, hvor koger her hans Blod!)
At man i den Grad har hans Rygte plettet,
At han nu peges Fingre ad som En,
Der ikke meer kan staae paa egne Been.

Han mindes — og hans Hjerte fast vil briste —
At man sin Haan til denne Paastand drev,
At selv det med hans Sprog var paa det Sidste,
Hans Sprog, hvorved udødelig han blev!
Ja raaded ham, for Mælet ei at miste,
At skaffe sig en Tunge, der sig skrev
Fra det Ginungagab, det underjordiske,
Hvor Kragemaalet er det Gammel-Nordiske.

Alt mindes han, og for sit Nag at glemme,
Han søger dybest ind i Skovens Ly,
Hvor Løvets Skjerm ham skjuler Stad og By,
Og Haabets Røst ham naaer i Fuglens Stemme.
Her føler eensom han sig atter hjemme,
Her fletter han sin Hæderskrands paany;
Her gaaer han om, til Mørket dækker Skoven,
Og vandrer saa til Klinten ned ved Voven.

Der staaer han smykket med sin Bøgekrands,
Hvori veemodig Aftenvinden suser,
Og seer paa Havet ud, hvor Bølgen bruser,
Af Maanen farvet med en rødlig Glands.

I Fortids Syner sig hans Aand beruser,
Han seer sig seirende tillands og -vands,
Han raaber høit: Min Tid vil atter komme,
Tilskamme vorder Slægten og dens Domme!

Parmo Carl Ploug.

Født 1813 i Kolding.

Studentervise.

Studenten eier lidt af Gods og Guld,
Og borget har han tidt sin bedste Frakke;
Men staaer end Status stadigt under Nul,
Saa løfter han dog lige stolt sin Nakke,
Saa klæder sig hans Sjæl i Haabets Pragt,
Saa henter han sig Guld fra Tankens Schakt.
En herlig Stand! I gode Borgermænd!
Og vel for Jer, om høit I agted den.

Blandt Qvinder staaer han ofte stiv og stum
Og høist forlegen sine Handsker piller,
Mens den, der indenfor er hul og dum,
Ved Skinnets Magt den Int'ressante spiller;
Men i hans Hjerte staaer en deilig Drøm,
Og i hans Bryst gaaer Livets Tonestrøm.
En herlig Stand, Du skjønne unge Mø!
At dele Livet med paa Danmarks Ø?

Vel slumrer tidt hans Villie, tam og tvær,
For Andres Gjerning glemmer han sin egen;
Men det var ham, der engang Gustavs Hær
Fra Fredriks Volde viste Vinterveien;
Og det var ham, der greb den nye Aand
Og knytted Broderfolk ved Broderbaand.
En herlig Stand! I Mænd ved Statens Ror!
En Fremtid Norden har, og den er vor.

Vel maae vi bære manget Livets Tryk,
Og bredfuldt er dets Lyst ei os iskænket;
Men vi mod Nøden stemme Ryg mod Ryg,
Og Glæden kommer, hvor vort Lag er bænket;

Naar Bollen flammer paa vort simple Bord,
Saa synger Hver, som Stemme har, i Chor:
En herlig Stand! Du glade Broderflok!
Naar vi kun er os selv, saa er vi nok.

Nordens Eenhed. 1842.

Længe var Nordens
Herlige Stamme
Spaltet i trende
Sygnende Skud;
Kraften, som kunde
Verden behersket,
Tyggede Sul fra
Fremmedes Bord.

Atter det Skilte
Bøier sig sammen;
Engang i Tiden
Vorder det Eet;
Da skal det frie,
Mægtige Norden
Føre til Seier
Folkenes Sag!

Løftets Bæger. 1845.

Herlige Moder, Skjoldmø prud,
Gjordet af Havets sølvblaae Bælte,
Hist klædt i Graners sorgdunkle Skrud,
Skygget her af lysgrønne Telte!
Sten er Dit Pandser,
Isbræ Din Hjelm og Skjær Dine Landser.
Malmtunge Sener snoe Din Arm;
Men Kjærminderne smykke Din Barm,
Og Din Isse Polarstjernen krandser!

Dig gjælder Løftet: — tag det hen,
Som det med ærligt Sind er svoret;
Fædrenes Aand nu Sønnerne send,
Saa skal Gjerning stige af Ordet:

Lær os at kæmpe
Freidigt som de og ei med Lempe,
Kæmpe i Livets Alvorsdyst,
Og mod Fjenden i vort eget Bryst;
Lær os Tvivlen og Frygten at dæmpe!

Sprede da skal vor unge Magt
Sandhedens Lys i Vraaer og Kroge,
Sprænge hver Snare, Løgnen har lagt,
Og forjage Fordommens Taage,
Ende vor Trængsel,
Tanken og Ordet løse af Fængsel,
Bygge vor Ret paa Frihedѕ Grund
Og slaae Bro over Hav, over Sund,
Hvor den gaaer, vore Hjerters Forlængsel!

Herlige Moder! Kraftens Brud,
Mindernes Hjem og Haabets Vugge!
Du skal ei lyde Fremmedes Bud,
Og Din Hæder Barbarer ei slukke!
Fædrene kjøbte
Dyrt Dig for Staal, og Blod Dig døbte;
Værge Dig tro skal Sønners Hær,
„Til den sidste ligger paa sit Sværd;"
Det er, Moder, vor Pagt og vort Løfte!

Nordens Høitid. 1847.

Studenten sad engang forstemt
I Vinternat,
I fremmed Kløgt han troede gjemt
Al Livets Skat;
Da lød en hjemlig Harpeklang
Omkring hans Vraa,
Da følte han en mægtig Trang
I Hjertet slaae,
Og Norden gik op for hans Tanke.

Thi Mindets Stjernehimmel svam
Paa Tonens Hav,
Og Haabets gyldne Straalekam
Steg op deraf,

Og Fremtid sank til Fortids Barm
I Nuets Leg;
Da svulmed Styrken i hans Arm
Og Modet steg;
Thi Fremtiden eied hans Tanke.

Studenten slog sin Vimpel ud
Til Vikingstog;
Med Vaarens Luft som Vaarens Bud
Han kjæk uddrog.
Og Upsal, Kjøbenhavn og Lund
Har hørt hans Pagt,
Og Livsens Ordet i hans Mund
Har viist sin Magt;
Thi Norden blev Folkenes Tanke.

Studenten sjunger nu hver Dag
Sit glade Haab;
Det flammer høit i Brødres Lag
Ved Druens Daab;
Men engang vorder han til Mand,
Hans Sang til Daad,
Og aldrig, aldrig svigter han,
Før han har naaet,
At Norden er meer end en Tanke!

Slaget ved Slesvig. 1848.

Paaskeklokken kimed mildt
Fra den danske Kyst,
Meldte over Lande
Dog om saa haard en Dyst.
Slutter Kreds og staaer fast, alle danske Mænd!
Gud han raader, naar vi fange Seir igjen.

Listet var i Mulm og Nat
Hid den tydske Hær,
Knap de danske Drenge
Fik Tid at spænde Sværd.

Aabent Bryst var Landeværn,
Mod var Mandeskjold;
Tydsken maatte bygge
Af egne Lig sin Vold.

Kuglen peb og Sværdet sang
Til Kartovers Brag;
Tydsken maatte lære
Det danske Sprog den Dag.

Over Thyras brustne Led
Blod i Strømme randt;
Tydsken maatte kjøbe
Hel dyrt hvert Fjed, han vandt.

Vegen er for Overmagt
Liden Flok tilsidst;
Men af Danmarks Ære
Den haver Intet mist'.

Blegnet er saa mangen Kind,
Færre er de Faa;
Men for Danmarks Ære
Vi end er nok at slaae.
Slutter Kreds og staaer fast, alle danske Mænd!
Gud, han raader, naar vi fange Seir igjen.

Den 25de Juli 1850.

Hil Dig, Dag med Kampens Minde
Og med Seirens Krands!
Mens Aarhundreder henrinde
Blegner ei Din Glands.
Saaret bløder — det vil lukkes,
Savnet brænder — det vil slukkes;
Men hvad Stort der er udrettet,
Vorder ei forgjettet.

Du har viist, at Danmarks Vænge
Har et sikkert Værn,
Mens det føder raske Drenge,
Som kan løfte Jern;
Medens Mod og stærke Arme,
Sjæle troe og Hjerter varme
Voxe op i Bøgeskoven,
Trives vel bag Ploven.

Du har viist, at Nordens Løve
Ei er vorden tam,

Ei sin Odel lader røve,
Eller taaler Skam;
At den, vældig i sin Vrede,
Springer over Strøm og Hede,
Og tilblods sin Fjende klapper
Med de tunge Labber.

Du har viist, vi trættes ikke,
Er end Veien lang;
Du har viist, vi freidig skikke
Os i Nød og Trang;
Thi vi vented lange Tider,
Og vi fristed mange Qvider,
Fra hin Paaskesæd vi saaede,
Til vi Høsten naaede.

Hil Dig, Dag med Kampens Morgen
Og med Seirens Gry!
Endt er Striden, endt er Sorgen,
Glæden evig ny.
Naar forlængst vi er i Dvale,
Slægter synge skal og tale
Om den Sommerdag vi strede
Hist paa Isted Hede!

Til de norske og svenske Frivillige.

Her slaaer Bøgen ud sin Skjærm
Over Skovstjernens Smil og Convallernes Duften,
Og en lystig Fuglesværm
Med sin skingrende Sang fylder Luften;
Fra den snebedækte Tjørn
Efter Vandreren Daahjorden nysgjerrig titter,
Og af kjønne Pigebørn
Er der fuldt op bag „Klampenborgs" Gitter;
Nede paa Sundets blanke Speil
Sagtelig glide de hvide Seil:
Alting aander Liv og Lyst
Paa den vaarmilde, blomstrende Kyst.

Hist, hvor Jyllands Bakkerad
Stiger trodsende op af de boblende Bølger,
Zittrer ængstligt hvert et Blad,
Og i Røgskyer Naturen sig dølger;

Skytsets Torden ruller fort:
Nu en Bombe slaaer ned, og et Huus staaer i Flammer;
Faldnes Dynger slæbes bort,
Gjennem Larmen skær Saaredes Jammer;
Frugten af flittig Bondes Sved
Trampes af fremmede Horde ned;
Der er Nød og Suk og Sorg,
Lige bitter i Hytte og Borg.

Her var det, i denne Lund,
At den tredelte Stamme slog Grenene sammen,
Da i hin Midsommerstund
Først vi mødtes i jublende Gammen;
Da blev uden Svig og Skrømt
Af Nationerne Fostbrødreløftet beseglet,
Da blev Haabets Bæger tømt,
Hvori Mindernes Solglands sig speiled.
Tregang' sig dreied Aarets Rund
Alt siden hin Midsommerstund,
Og nu vorder Løftet løst:
Tankens Vaar følger Gjerningens Høst.

Thi som Dug paa Nordens Fjeld
Drypped Blodet, der svam over Dannebods Dige,
Og der sprang af haarden Hel
Frem et Folkenes Liv uden Lige;
Og der lød et enigt Chor:
„Vi vil hjælpe og frelse den blødende Granden!
„Vi vil holde givet Ord!
„Vi vil kæmpe og døe med hinanden!"
Hil Eder, Brødre, som drog forud,
Bringende Trøstens og Seirens Bud!
Hil i Løftets glade Lund!
Hil i Kampens alvorlige Stund!

Løftets Bæger. 1852.

Henover Tidens Hav der gaaer
En Dønning død;
Ved Styret Vold og Vilkaar staaer,
Af Graven jordet Fordom gaaer,
Og Sandhed lider slette Kaar
Og Frihed Nød;

Det er som Folkets Haab var tabt,
Og Troen paa dets egen Kraft
    Var død.

Men atter kule vil en Storm
    Fra Sønden op:
Da styrter hver en snørklet Form,
Da brister hver en skimlet Norm,
Da ryster Dybets Midgardsorm
    Sin tunge Krop;
Da galer Hævnens Hane rød;
Den vilde Kraft, som troedes død,
    Staaer op.

Skal Nordens Odelsgaard den Dag
    Staae tryg og fast,
Naar skøre Kroner gaae i Qvag,
Og Riger drive om som Vrag,
Naar Liv og Død for Folkeslag
    Er Tærningkast?
Skal Nordens frie Folkeaand
Da freidig trodse fremmed Baand
    Og Bast?

Det love Nordens unge Mænd
    Med Haand og Mund:
Naar Fare truer det igien,
Da skal vi møde Ven med Ven
Og give Hu og Gjerning hen
    Af Hjertensgrund!
Og hvad der nu er svagt og delt,
Det skal vel stande stærkt og helt
    Den Stund!

Prøver af Svenske Forfattere.

Forerindring.

For at lette den Uøvede Læsningen af Svensk anføres her dette Sprogs væsentligste Forskjælligheder fra Dansk.

1) Udtalen. Å er det danske aa. — Ä det d. æ.

Ej udtales ikke paa kjøbenhavnsk Maade som aj, men Eet høres tydeligt.

U lyden nærmer sig i alle kort betonede Stavelser noget til ø, ej som paa Dansk til o.

Y har sjældnere end paa Dansk den aabne Lyd hen til ø; det er sædvanlig aldeles lukt og skarpt f. E. lycka udtales ikke som d. Lykke.

Ogsaa Ö er ofte lukket paa Sv., hvor det er aabent paa D., f. E. töm, Tømme. Saaledes ogsaa öj i plöja, flöjet, ikke som øj eller øi i de d. Ord.

D udtales tydeligt i ld og nd, f. E. bilda, hända.

F efter en Vokal som v, f. E. i af, lif, graf, undt. naar t følger paa f, som i efter, luft, afton. — F v som v, f. E. lifvet, hufvud, öfver, over, äfven, ogsaa.

G foran de saa kaldte bløde Vokaler, nl. e, i, y, ä, ö, lyder i alle Hovedstavelser (d. e. saadanne som høre til Ordets Stamme) som j, f. E. ger, giver, gift, gynnar, ynder, gäst, göra. Derimod høres g i egen, sagen, tåget, drägelig, fogel; hvorimod dog säga udtales säja, sige. — Gj som j, f. E. gjorda, gjuta. — Gn efter en Vokal udtales som ngn, f. E. lugn, stille, regn, vagn. Naturligvis undtages mogna af mogen, tagne, af tagen, o. s. v. — Rg og lg som rj og lj, f. E. korg, korgar, svalg, Svælg; undt. helga (istdf. heliga) og helgedom.

H høres ikke foran v og i. Altsaa hvem, hjelpa ligesom paa Dansk.

K foran de bløde Vokaler udtales i alle Hovedstavelser omtrent som tj, f. E. kind, kär, köpa, (men ikke i saken, märkes, nakenhet.) — Kj udtales paa samme Maade, f. E. kjortel, skjorta.

L høres sædvanlig ikke i verld og karl, en Karl, og aldrig foran j i samme Stavelse, som ljus, ljud, ljuf, blid, behagelig. —

Sk foran de bløde Vokaler lyder i Hovedstavelserne som sj, f. E. skepp, skön, kanske (men ikke i buske, törskel, raskes). Menniska, menniskor udtales mennisja, -sjor.

Stj udtales som sj, f. E. stjerna.

I nogle faa Ord undlade de Svenske sædvanlig at udtale Ende-Konsonanten, f. E. är, mycket, litet.

De Svenske bruge aldrig to Vokaler i een Stavelse. Derimod fordoble de Konsonanten, naar Ordets Hovedstavelse, der jo sædvanlig har Tonen, skal være kort. Altsaa: hatt, Hat, matt, mat, lönn, Løn-Træet, eller Lønlighed, rönn, Rønne-Træ; men hat, Had, mat, Mad, lön, Løn, rön, Forsøg, ere alle lange.

Tonen lægges ikke altid paa samme Stavelse som i Dansken: f. E. egentlig, ordentlig, offentlig, ofantlig, predikan, have Tonen paa anden Stavelse; derimod har den første Stavelse Tonen i: alldeles, särdeles, dylik, deslige, allvarsam, alvorlig, papper, Papir, orolig, obetänksam, olycklig, otålig, og saaledes i Regelen alle Ord med o (det danske u).

2) Hovedordenes eller Substantivernes Kjøn og Deklination. Det sv. Sprog har beholdt alle tre Kjøn. — Uagtet Genitiv er den eneste Kasus der betegnes, altid ved s, saa antager man dog sædvanlig fem Deklinationer, ifølge den forskjellige Flertals-Endelse. — Første Dekl. har i Fl. or, f. E. gumma, Kvinde, gummor, gummorna. Til denne høre egentlig kun Hunkjøns-Ord, som i Eentallet endes paa a. — Anden Dekl. i Fl. ar, f. E. gubbe, gubbar, gubbarna (-ne). De fleste Ord af denne Dekl. ere Hank., dog ogsaa nogle Hunk., f. E. dotter, döttrar; moder, mödrar, o. s. v. og Ord paa ing og dom, som inbildning, sjukdom. — Tredie Dekl. i Flert. er f. E. sak, saker, sakerna. Til denne høre Ord af alle tre Kjøn, især alle fremmede Ord, Hunk.-Ord paa het, else, skap, og Intetk.-Ord paa i, som fiskeri, gjuteri, raseri. Hank.-Ordene i denne Dekl. have, ligesom de i anden, i bestemte Form Fl. baade na og ne. — Fjerde Dekl. i Fl. n, f. E. stycke, stycken, styckena; frö, frön, fröna. Til denne høre alle Intetk.-Ord paa en Vokal, undt. de paa i. Öga og öra have ögon, öron. — Femte Dekl. har Fl. ligt Eent., f. E. läkare, Læge, läkare, läkarne (-na); träd, träd, träden. Til denne Dekl. høre især alle Hank.-Ord paa are (d. er), f. E. hamare, skomakare, og Intetk.-Ord paa en Konsonant, f. E. barn, lejon, Løve, berg.

3) Biordet eller Adjektivet. Naar det bestemte Kjønsord (Artikel) staaer foran Biordet, skal dette endes paa a baade i E. og Fl., i Hunk. og Jk., og paa a eller e (efter Vellydens Fordring) i Hank. f. E. det goda barnet, de goda qvinnorna, den gode eller goda mannen.

Uagtet Hovedordet har det bestemte Kjønsord, sætte de Svenske dog hyppig den eller denne foran, f. E. den konungen som införde Christendomen. Dog antager Hovedordet ikke det bestemte Kjønsord,

naar dermed menes noget Almindeligt, ikke en bestemt individuel Gjenstand, f. E. han kan rigta naturens förborgade krafter till det mål (d. e. ethvert hvilket som helst), som mäst öfverensstämmer med hans egna afsigter. — det målet vilde have været et bestemt Maal, hvortil den Talende sigtede.

4) Stedordet eller Pronomen. Den tredie Person i Fl. de bruges aldrig istedenfor den anden Person. Naar derfor de Svenske af en eller anden Grund ikke ville bruge det sædvanlige, herren, frun, herrskapet, og ikke kunne sige du eller I, fordi Bekjendtskabs-Forholdet ikke godt tillader det, saa anvende de ni, I (som Object er, Eder), f. E. derföre skall ni ha pastoratet.

Sin henviser ligesaa fuldt til et Flertal som til et Sent., f. E. de voro sysselsatte med sina nöjen (Fornøjelser).

Mærk: någon, något, Fl. några; ingen, intet, Fl. inga; endera, ettdera, een af dem; hvilkendera. o. s. v.

Af Talordene mærkes aderton, atten, og trettio, 30, fyratio, 40, femtio, 50, o. s. v.

5) Tidsordet eller Verbum. Ogsaa her er a den herskende Vokal, hvor Dansken har e, f. E. att kalla, jag kallar, vi kalla, han kallas, har kallats (har været kaldet), jag kallade, o. s. v., skjønt dog adskillige Verber have e, f. E. böjer, lefver, tager, o. s. v. For Resten er Konjugationen lig den danske; kun har det sv. Sprog endnu i Skrift (i daglig Tale bruges det ikke) beholdt anden Person i Fl. overalt i Activ paa en, i Passiv paa ens, f. E. I kallen, I kalladen, I kallens o. s. v., og første Person Fl. i Imperat. paa om og oms, f. E. kallom, lader os kalde, kalloms, lader os kaldes. De øvrige smaa Uoverensstemmelser hindre ikke Forstaaelsen, og læres let ved Læsningen.

Hjælpeverbet hafva udelades hyppigt, især efter et Bindeord (Konjunction), f. E. så snart han hunnit anbefalla Drottningen sansning och lugn. Enligt den föreskrift hon fått.

Verbet lära betyder en Formodning, f. E. och lärer nu din dödsstund vara för handen, din Dødsstund tør nu være for Haanden.

Paa Svensk bruges ofte det, hvor Dansken har der, f. E. det finnes ingen nöd, som han icke är öfverlägsen.

Undertiden sættes til Afvekslíng det for att, f. E. man kan ej påstå, det svårigheten att förvärfva i samma mån (Forhold) lärt Nordbon att spara. —

Infinitivets att skilles ofte langt fra Verbet, f. E. jag hade en egen method för att, utan mycken olägenhet, vandra lifvets steniga väg. Jag hoppas att med tiden finna en förläggare till mina predikningar.

Naar Verbet og den tilhørende Præposition adskilles, sættes denne oftere før Objecret end efter samme, f. E. bär in bordet, almindeligere end: bär bordet in. De klädde om sig.

6) Smaaord eller Partikler. De i efterfølgende Læse-Stykker oftere forekommende Smaaord ere: antingen-eller, enten-eller; borte, henne; bortom, paa hin Side; bredvid, ved Siden af; då, naar, da; ehuru, ihvorvel; eljest, ellers; endast, allene; enligt, ifølge; från, fra; huru, hvorledes; icke ens, aldeles ikke; ihop, tilsammen; jemte, tilligemed; midt emot, lige over for; nedför, ned ad; och, og; ock, ogsaa; redan, allerede; till des, indtil; till och med, endog; undan, bort; uppföre, op ad; ur, af; utan (efter en Nægtelse), men; utföre, ned ad; utom, foruden; utur, ud af; utåt, ud imod; å, paa; åt, ad, til, imod; åter, atter; äfven, ogsaa; äfvenledes, ligeledes; än-än, snart-snart. —

C. A. Wetterbergh.

Som Romanforfatter har han sædvanlig skrevet under Navnet Onkel Adam.

Begyndelsen af "Penningar och Arbete".

I skuggan af de väldiga almarne, som omgifva Stillinge gamla kyrka, ligger en liten graf, som fordom beständigt var prydd med friska blommor; nu har den sjunkit samman och blott ett nära utvuxet C. W., som är inskuret på ett närbeläget träd, gör, att man kan igenkänna platsen mellan denna skog af grafkors och andra prydnader, som är utbredd på gräsmattan. Detta ställe, så ensligt, så dystert och stilla, hade dock sedan ett år varit ett favoritställe för tvenne flickor från den närbelägna prestgården; nu sutto dessa flickor der på hvar sin sida om en yngling eller kanske rättare en gosse af omkring nitton års ålder.

— Gråt då inte, min goda Augusta, sade han tröstande till den ena, en blond femtonårig mö, gråt ej så, det smärtar mig djupare än du tror.

— Jo, Berndt, jag gråter, ty det gör så godt, svarade flickan och smög sig närmare intill honom. Ack Berndt, det ena syskonet går bort efter det andra; här nere i grafven sofver lilla Carolina, det var blott ett år sedan hon gick ifrån oss — och nu skall du resa — tycker du att allt det der är roligt? frågade hon med ett smärtsamt smålöje. Tycker du att vi skulle sitta glada och nöjda när vår ende bror reser bort, långt bort till vildarna på andra sidan hafvet?

— Är Farbror Thomas då en vilde? frågade Berndt småskrattande; åh nej, så farligt är det väl icke, — om några år så kommer jag igen med Madras-shawlar åt mina vackra systrar och persiska mattor att lägga i pappas studerkammare.

— Jo der skulle de bli vackra, inföll Augusta skrattande, med tobaksaska på de väfda blommorna.

— Men du också är mulen, Stefanie, sade ynglingen, vändande sig till sin andra syster, som tyst, men utan en enda tår i ögat, blickade framför sig och med en aflöfvad qvist ritade figurer i sanden. Hvad tänker du på?

— Jag tänker på hvad det vill säga att vara fattig. Allt, allt hvad den arme älskar, hoppas, vill, måste han lemna ifrån sig; — mellan barn och föräldrar, mellan syskon — ja, mellan menniskorna och Gud tränger sig fattigdomen fram, och hvart hon går i sina trasor, så viker glädjen och kinderna blekna på den arma.

Berndt smålog. — Nåh, sade han, du vill således bli rik, mycket rik!

— Ja det ville jag, inföll flickan med blixtrande ögon, jag ville bli mycket rik — ack, då skulle vi aldrig skiljas mera, vi skulle lefva tillsammans.

— Det vore just rätt hederligt för mig som karl, sade brodren och reste upp hufvudet, något stolt vid tanken att han nära nog var fullvext karl, då han fyllt aderton år — det skulle just vara vackert, om jag slog mig ned i ro och lefde af min lilla systers penningar och gick hos henne och slog dank år ut och år in. Om du fick råda, skulle herrar bröder just bli ett präktigt slägte af dagdrifvare.

— Ja, Berndt har rätt, inföll Augusta, en karl skall sjelf skapa sin lycka — det vore skam om en karl skulle bero af en annan än sig sjelf.

Den andra systern smålog bittert.

— Nåh, Stefanie, frågade brodren, har ej Augusta rätt?

— Jo rätt som ett barn eller en engel; med ett ord, det hon säger är rätt öfverallt der ett hjerta finns, men ej här på jorden — här äro penningar allt, allt, allt. — Snille, hvartill tjenar snille? då snillen hungra till döds och måste tigga sina smulor af den rika dumheten. — Dygd, hvartill tjenar den? ty man lefver ej af dygd, man klär sig ej med dygd, den låter hvarken köpa eller sälja sig. Och arbete, hvartill tjenar det? se blott på torparne derborta på Thorstensholm, de gå som slafvar i hela sin lefnad och dö i elände, slägte efter slägte: och kom dock ihåg hvilken ofantlig summa arbete som är deras; — nej, penningar, det är allt.

— Men Stefanie! afbröt brodren . .

— Afbryt mig icke, inföll flickan med häftighet — vår far, vår stackars far, — i en hel lefnad har han varit fattig och ärlig — och vår farbror deremot — hur har han handlat? och dock är han den enda tillflykt du har för att göra lycka. Kommer du ihåg i fjol då vår lilla Carolina dog? vi hade ej råd att hemta läkaren — det är dyrt att rädda barnens lif — och man dröjde till dess det var försent. Så går det alltid; öfverallt hvilar förbannelsen öfver den fattige.

— Och öfver den rike, inföll Augusta — det är väl ej alltid så lyckligt att vara rik heller, eljest ginge väl ej sådane sagor om Thorstensholm.

— Kära Augusta, här är ej fråga om sagor — utan om verklighet, sade Stefanie och reste upp sig stolt. Det var också en Junofigur med mörka blixtrande ögon, som vanligen bibehöllo ett drag af stränghet, men också kunde antaga en innerlighet, en värma, som oemotståndligt drog uppmärksamheten till sig.

— Kära flickor, sade Berndt, hvarföre tänka då så olika beständigt! du Stefanie borde hafva blifvit gosse, så djerf, så stark är din ande, du kan uppoffra allt blott för en idé; men du stackars lilla Augusta, min blåögda syster, du kan offra allt, lycka och glädje, icke för en idé, utan för en menniska, som du älskar. Mannen lefver för en tanke, qvinnan lefver blott för sin man; der ser ni huru det hänger ihop. Nåh väl flickor, återtog han liksom undervisande, ni veten orsakerna hvarföre jag lemnar mitt hem; min far har ej råd att låta mig komma till akademien, han har ej förmögenhet nog att understödja mig i början af en embetsmannabana, han hoppas ej mycket på min lycka der — fastän, tillade ynglingen med förändrad tonvigt, det nog icke hade varit så farligt för den som kan något och vill något — men emedlertid ansåg han sig ej kunna allt det der, och då kom han att tänka på Farbror Thomas, som lär vara en mäkta rik man — och så skref han dit ut och fick efter lång väntan svar, och ett broderligt svar till på köpet: ingen kunde vara mera välkommen än jag. — Nåh, nu reser jag ut till ett land, der man aldrig behöfver frukta för kölden, men får äta apelsiner hela året eller ock vindrufvor och aprikoser.

— Men du glömmer väl ändå inte oss, käre, lille Berndt, sade Augusta och fästade sina mörkblå ögon på gossen, du glömmer väl inte oss i vår enslighet, eller lilla Carolinas graf, eller de der rödmålade husen, som ligga der borta och der våra föräldrar bo?

— Nej, nej Augusta, nej, vid Gud jag glömmer er aldrig, och icke grafven och icke prestgården. Vet ni hvad, flickor? Jag faller på en tanke; jag skall rita af allt det der, och i mitt rum, på väggen i min kammare der ute i södern, när solen glöder och palmerna fläkta svalka öfver mitt hufvud, skall jag ofta, mycket ofta, sitta och betrakta mitt barndomshem och tänka på mina föräldrar, på er och på mina barndomsdagar, — de komma aldrig, aldrig mera igen.

Denna tanke tycktes djupt röra den raske gossen, som för att muntra opp sina systrar hittills bibehållit en lugn mine; nu åter då han sade: „de komma aldrig, aldrig mera igen,“ trängde en tår ovilkorligt fram i ögonvrån. Augusta såg uppmärksamt på honom, hennes blick var så innerlig, så vänlig: — tack Berndt, tack för de orden, sade hon sakta, tack för den der tåren, som

du så hastigt strök bort. — Nej Berndt, aldrig, aldrig återkomma våra barndomsdar, det kommer en tid, då vi alla skola utkastas som agnar för vinden; du börjar. Lilla Carolina var den enda, som hemifrån gick till ett bättre hem; alla vi andra skola först ut för att strida med vårt öde, kanske digna under dess tyngd eller, tillade hon dröjande, falla.

— Den som har kraft faller icke, sade Stefanie; det beror på vår vilja om vi stå eller falla — ödet kan krossa mig, men ej tvinga mig att falla på knä.

— Åh så stolt, inföll Berndt skrattande, det der är ju rigtigt Napoleontiskt, eller rättare à la Carl den tolfte. Det är skada att du ej har fått tillfälle att gå i fält, du hade, så flicka du är, troligen blifvit chef för en guerilla-corps.

Stefanie krökte läppen till ett förnämt smålöje: — vi få se, hvilket som är bäst, sade hon, men låtom oss ej tala derom nu; mina idéer äro helt andra än edra, jag vill trotsa, men i viljen lämpa er efter, sacka af efter strömdraget och ej kryssa er upp mot vinden, med fara att stormen sliter sönder seglen och vågorna bräcka bogen.

— Ja du har rätt, vi skola ej tvista, ty vi hafva ej många timmar på oss till afsked, sade ynglingen; men mina systrar, vi skola komma öfverens om en sak; låt se det är den 5 September — låtom oss komma öfverens, att vi alla tre den 5 September hvarje år om möjligt göra oss lösa från arbeten, och vi skola då tänka oss tillbaka i vår barndom — ni sätta er här på grafven och tala om mig — och jag skall tänka på er — är det möjligt, flickor, så skola ni vara tillsammans den dagen, äfven om ni bli gifta; det kunde kanske ändå vara möjligt — om icke, så är ändå öfverenskommelsen gjord.

Ja, ja! ropade begge flickorna och flätade sina armar omkring brodrens hals. Ja, sade Stefanie, lita på mig, jag skall minnas dig, min egen Berndt; ty du är dock en stolt yngling. — Och god också, tillade Augusta, och inte ful heller; tänk, den der sjömanströjan och den utvikna kragen klär dig rätt väl; han ser rask ut, vår kära bror.

— Åh ja, det är jag också, ingen kan vara mindre rädd än jag. På Gymnasium skulle jag alltid hjelpa de stackars krukorna, än med ett, än med ett annat. Vet ni flickor, det har jag glömt att tala om; jag stod utmed ån, då en pojke, tiggarpojke nemligen, föll deri, i strida strömmen, och strax nedanför är der ett fall. Bytingen skrek och folket skrek; ty ni må veta, det enda hvaruti man verkligen får folks hjelp är då man skriker, då är en hvar nog god kristen att skrika med, men dermed är det också slut. Jag skrek inte, utan hoppade i, simmade åstad och det gick galant, ty strömmen hjelpte under och jag hann bytingen inte mer än femti alnar ofvanom fallet. Det var en god sak att få tag i honom, men

nu blef konsten att sprattla emot så att man ej skulle drifva de der femti alnarne, innan man hann stranden; det gick dock, och vi kommo i land. Då skrek man igen och sade: den der gossen var rask; men jag tänkte: det vore bättre om ni skrek mindre och hjelpte mig med pojken; ty han var afdånad och tung som en sten, och stort bättre var jag ej sjelf. Men ingen hjelpte till; ty alla beundrade, men ingen ville bli våt. — Nåh väl flickor, jag fick lif i pojken, och dermed är den historien slut.

— Det var en god gerning, sade Augusta; — det var en vacker handling, sade Stefanie. Men fick du reda på gossen? hans stackars mor blef väl glad — du gick väl hem till hans föräldrar och lade sonen i deras armar?

— Åh ja — åh ja visst gjorde jag det, svarede Berndt något dröjande.

— Ack! hur glad skulle du ej vara då du kunde säga: „din son lefver“ till den arma modren, sade Augusta.

— Åh ja — åh ja, jag kan ej neka, svarade Berndt, att jag var rätt glad.

— Och, fortsatte Augusta: modren tackade dig.

— Nej Augusta, nu går du för långt; ingen mera än gamla Rector Hult, som i sin gamla grå rock och med händerna i bakfickorna stod ned på stranden, tackade mig; han sade: „tack kära Willner, tack för den gerningen!“ Alla de andre sade blott: „det var en rask pojke;“ „f-n i den kroppen;“ „det var en rigtig sik,“ och så vidare, allt efter hvar och ens bildningsgrad, förstår ni.

— Men modren? frågade Augusta; gossen hade väl antingen mor eller far i lifvet?

— Jo bevars, begge delarne.

— Nåh, hvad sade de?

Berndt satt en stund tyst, innan han besvarade sin systers directa fråga; äntligen började han: Ser ni flickor, då man är så der mycket glad och dito stolt, så händer det att man får liksom en liten näsknäpp. Man vet t. ex.: nu har du gjort en god gerning, och nu skall du bli rigtigt glad i ditt sinne — jo vackert; det går precist som med Olof Larsson, som häromdagen ute på gärdet sade till mig: när jag nu mejat ut detta „skåret“, så skall det smaka fint att ta sig „en rök“ ur pipan. Han mejade sitt skår och slog sig i ro, men när han tog pipan ur fickan, var hon sönder. Det förefaller mig äfven så med menniskans glädje; hon vet att hon har den på sig, att hon förtjenat den sjelf, men när hon skall begagna henne, så är hon i bitar, det är en söndersprängd fröjd, någonting som måste hopsättas innan det ens kan nyttjas; och på detta sätt sitter man på ålderdomen helt glad åt de hopzinkade bitarne af fordna fröjder.

— Nåh! käre Berndt! Modren? frågade begge flickorna på en gång.

— Jo ser ni, när pojken kommit till lifs, blef min första omsorg att föra honom hem — jag kan gerna säga er sanningen, jag gjorde det inte egentligen för att man skulle tacka mig, fastän jag äfven trodde det; men derföre att de skulle bli glada, rigtigt glada, föräldrarne.

— Hvar bor du? frågade jag min lilla trasige pupill. „Vid Katthemmet.“ Katthemmet ligger i en aflägsen vrå af staden, just ute i kanten, straxt vid en kärrpöl, som åt det hållet begränsar staden. Jaså, sade jag — jag skall leda hem dig. „Ah det kan han låta bli, jag hittar nog sjelf,“ sade pojken. Han sade ej tack, men si det var inte underligt, ty han frös så att själen hoppade i kroppen på honom. Emedlertid vandrade vi i qvällqvisten i sällskap åt Katthemmet till, och efter mycket klifvande öfver lergropar och balancerande på lösa bräder och dylika konster kommo vi till en koja, der det lyste genom hjertat på luckan. Vi trädde in, pojken ruskade sig blott och gick bort och tog plats i spiselvrån. Vid bordet satt en lång karl, klädd i skinnförkläde och i bara skjortärmarne, och vid spiseln satt en qvinna med håret kring fysionomin — det var de hulda föräldrarne det der. Som sagdt är, pojken sade aldrig ett ord. Jag fick således, då jag väl kommit in och ej rigtigt visste hur jag skulle komma ut, presentera mig sjelf. Er gosse har varit i olycka, yttrade jag. — „Jaså — hur då?“ frågade mannen och spärrade opp sina röda ögon och stirrade med förvirrad blick på mig. Han föll i strömmen, sade jag, oaktadt jag märkte att mannen var drucken, han föll i strömmen. „Jaså, och då blef han väl otörstig, kan jag tänka.“ „Såå, du har varit i strömmen,“ sade modren; „hvar har du påsen?“ „Jo den tappade jag, mor,“ sade gossen. „Jaså, ditt elemenskade nöt, jaså du har tappat påsen; jag ska säga honom,“ började hon vändande sig till mig, „att Olle der alltid varit en brohängare, alltid har han legat der, i stället att åt sina fattiga föräldrar förtjena en slant — det hade varit lika så godt att du blifvit der du var, din lata krabat.“ „Ja, ja vasserra,“ tillade mannen, „den der kunde vi gerna vara af med och „trå mig,“ ingen duger utan lilltultan, den der är bara en tjufunge som gör oss sorg. Jo se, skall man se,“ fortfor han med af ruset darrande stämma; „hör opp noga och hör hvad jag säger — jag är far åt dig och vet du hvad, du blir en tjufracka i dina dar om det får så här gå; men kommer dag, kommer råd, och jag skall skaffa mig en knölpåk och lära dig att dansa masukka, så att det piper efter.“ — Adjö, sade jag, som icke fann mannens moraliska föreläsning just uppbygglig — adjö! — „Jaså, han vill gå?“ sade mannen, „han tar sig väl en sup, för blöt har han blifvit.“ Nej tack, farväl. Farväl sade hustrun och nickade, och jag gick, men hörde medan jag trefvade mig fram i förstugan hur mannen sade: Så fick jag då behålla tåren sjelf. „Men du sade inte en gång tack åt honom.“ Hm, hvad var det att tacka för,

pojken ha vi nog af, och en sådan der gymnasistluns har ingenting bättre att göra än att visa sig vara rask. Gudbevars, han springer ända ut till Katthemmet för at njuta beröm och tack; — jag hade inte hjerta i mig att tacka den petinette herrn, som kan tänka blött sig litet, för att se'n få skryta af sitt mod och sin barmhertighet mot de fattige.“

Ni må tro flickor, att jag var litet flat, och jag tog mig ovilkorligt på hjertat och frågade mig sjelf: var det fåfänga eller menskligheten som dref mig ut i faran? — Jag funderade hela qvällen på detta ämne och fann slutligen att det var instinkt, en ovilkorlig medkänsla, som gjorde att jag hoppade i, och att det hvarken var mod, skryt eller medlidande, utan blott och bart något ovilkorligt, något som alla skulle göra efter, om de ej voro så förbålt förnuftiga och lärt sig att vid hvarje handling på fri hand beräkna hvad den kostar.

— Och hvad heter den tacksamma familjen? frågade Stefanie med satirisk min.

— Jo, det är en arbetskarl som heter Glans, det fick jag sedan veta, och det var hans enda son jag hade äran draga opp ur vattnet, sade Berndt skrattande.

— Att sådane menniskor kunna finnas! suckade Augusta.

— Jo jo, Augusta, inföll Stefanie, den der englabilden du ser öfverallt är något förändrad och oigenkänlig — menniskorna äro af alla slag, alla möjliga uselheter finnas hos dem, men de kunna dock blifva alla lika goda, blott man förgyller dem; förgyll träd, koppar, bly eller sten, eller tag endast guld, och allt är lika.

— Det der är en helt lös lära, sade Berndt. Ack Stefanie, du går här ute i din enslighet och blir bitter mot hela menniskoslägtet; du skulle känna gamle Rector Hult; man anser honom för en fantast, men äro alla fantaster som han, så önskade jag att hela verlden bestode endast af sådane; så god, så ädel, så verkligt kristen finnes ej mången, och dessutom har han ett klart, redigt hufvud och ordet i sin makt. Ni kunnen ej föreställa er huru öfvertygande han talar, huru en kärlekens ande blickar fram mellan de buskiga grå ögonbrynen, och huru hans buttra ansigte är liksom förklaradt, då han talar om sina favoritämnen; hos honom har jag under hela Gymnasii-tiden tillbragt mina aftnar, och vet jag något, så har jag hämtat det från honom; ty han gjorde allt så klart, så redigt och rent, att jag tyckte mig se det med förstoringsglas.

— Och det var således endast för Rectorns skull, inföll Augusta, som du gick dit? Man har hört åtskilligt om dig och lilla Anna, det der kan du allt säga ännu innan du far.

Berndts ansigte mörknade. Du skall ej fråga mig, Augusta, sade han. Ja flickor, jag håller af Anna, håller oändligt af henne, jag har till och med sagt henne det, och hon håller af mig igen; men det får, det kan ej bli något af det der, jag har tagit mitt

beslut som en man. Menniskan, säger gubben Hult, kan allt hvad hon vill, och kan hon icke, ligger felet hos henne sjelf — och jag har kunnat slita mig från Anna, jag gjorde det med föresats, ty nu kan hon bli lycklig med en annan.

— Stackars Berndt, sade Augusta och klappade honom, stackars min egen Berndt, det är bra hårdt.

— Tyst Augusta, låtom oss ej tänka derpå — jag har en gång sagt farväl till Anna, — nu är det slut.

Ynglingen teg några ögonblick; men snart återgick han till sitt förra ämne. — Som sagdt är, Stefanie, gubben Hult har en helt annan åsigt af menniskorna än du, min syster, ty han har varit i beröring med dem, pröfvat ondt och godt och stadgat sin tro; du Stefanie, har deremot blott uppgjort dig en fantasibild af menniskorna. Du är stolt (jag talar här som gubben Hult skulle tala), du är stolt och tryckt af fattigdom, liksom våra föräldrar och vi alla; nå väl, du ville herrska och du föraktar menniskorna, emedan du tror att de förakta din fattigdom; blefve du rik, så skulle du förakta dem ännu mera — allt det är orätt, kära Stefanie, döm mildt, så dömes du mildt.

— Åh ja, det är just det jag ej behöfver, man får döma mig hur man vill, svarade den stolta, trotsiga flickan och smålog; men din lilla moralkaka kan ändå vara sann, och jag skulle gerna vilja känna din Rector Hult, menniskovännen med händerna i bakfickorna. Det är dock kuriöst att sådana der religiösa och moraliska notabiliteter alltid skola vara litet löjliga af sig och tvärt afvika från våra seder: en lärd man har svårt att ha fracken borstad, och är han dessutom en ädel man, så plär han redan här på jorden vara så till vida en engel, att han bär dun på rocken, då han ej kan bestå sig vingar.

Solen hade redan sjunkit ner om horisonten under dessa samtal mellan de tre syskonen, som utvalt den enda qväll, som ännu återstod för deras bror att vistas hemma, för att tala vid honom, kanske för sista gången — alla tänkte det, men ingen sade det. Men när det mörknade mellan träden och blott ett svagt skimmer ännu darrade på tornspirans förgylda kors, reste Berndt sig opp och sade: vi måste gå in — våra föräldrar vilja väl också ega mig en stund. — Ja, flickor, tillade han högtidligt, solen skiner ännu på korset deroppe; låtom oss lofva i denna stund, att i ljus och mörker, i lycka och olycka, alltid vara syskon, låtom oss lofva att aldrig öfvergifva hvarandra, stödja hvarandra, älska hvarandra.

— Ja, ja, Berndt, det lofve vi, ropade begge flickorna; ja, ja.

Det lilla sällskapet återvände till prestgården och inträdde i den såkallade salen, der gubben Willner, komminister i Stillinge, satt i en gammal ländstol, försänkt i betraktelser. Hvar har ni varit barn? frågade han och nickade vänligt åt dem, har ni

suttit på Carolinas graf kan jag tro, och talat med Berndt sista qvällen?

— Ja, pappa, svarade Augusta, vi har lofvat hvarandre evig vänskap.

— Det var ett vigtigt löfte; jag har en gång också gifvit det — Gud låte att det ginge bättre med ert löfte än med mitt. Vänskapen beror ej på oss sjelfve att bibehålla eller låta fara; den beror på den aktning man hyser för den andra; är aktningen rubbad eller vexer der en misstanke in i någon springa, så spränges snart hela vänskapen, den må vara så stark som helst, liksom graniten, i hvars remnor ett träd slår rot; då trädet vexer, klyfves den hårda stenen allt mera. Också är det en död vänskap, och det lefvande förstör det försvarslösa döda.

— Ni har en bitter erfarenhet, pappa, sade Berndt.

— Ja, min gosse, precist så. Min bror och jag svuro hvarandra evig vänskap — men han ville bli rik, han misslyckades här och rymde — han bedrog alla — då var vår vänskap slut. Nåh väl, sedan har han åter betalt allt, han har försonat sig så godt han kunnat, och nu är han åter min bror och vän — så der vexla känslorna i vårt bröst liksom handlingarne vexla; men barn, det måste så vara.

Gubbens betraktelser hade troligen länge fortfarit, om ej en piga kommit in för att duka bordet. Det finnes vanligen icke något slags folk, som gör mera affär af sig än en prestgårdspiga, som skall duka ett bord. Det gamla slamriga matbordet skall bäras ut midt på golfvet; det är en full mansbörda, och med ett förskräckligt buller och bråk släpas det fram, skänken slås opp så att dörrarne smälla mot den stol som står bredvid, duktyget framtages, utvecklas och utbredes, och den goda menniskan springer så många fjet kring bordet, som om frågan vore att ornera det med blommor. Allt detta går väl ändå an, men när hon nu kommer i knifkorgen, gör hon ett sådant väsen, att det behöfs en åskans röst för att bli förstådd; ett helt regemente, som öfvar sig med bajonettfäktning, kan ej göra så mycket buller som en välment landtpiga, som skall taga ut knifvar och gafflar ur korgen; det är, som vore de välsignade matinstrumenterne besatta af en ond ande, om hon blott behöfver ett enda; genom en slags elektro-dynamisk inverkan komma de allihop i en rörelse, som vore det fråga om att ställa dem opp i ett led, eller göra konster à la Döbler.

Den beskedliga Anna Stina på Stillinge prestgård var just en sådan person, och det var således ej underligt att Komministerns något långdragna betraktelse bokstafligen afklipptes så snart den beskedliga tjenarinnans hand vidrörde knifkorgen. Det finnes väl ingenting som så komplett bringar oss till oss sjelfva från fantasiens rymder som ett dylikt matbuller.

Ändtligen kom också Mamma in; det var en liten gumma med ett godt barnansigte, fastän blekt och skrynkligt; nu var hon rödare än vanligt; ty hon hade sjelf arbetat med att laga en rigtigt ståtlig afskedsqväll åt sin gosse — fat efter fat framsattes — ack! hvad hon menade väl — och skada blott att det fordrades mera förmåga, än som kommit på hennes sons lott, att vederbörligen göra heder åt hela denna kokta och stekta välmening.

Emedlertid satte man sig. Sjelfva Komministern, som eljest visst icke var raillant af sig, kunde ej underlåta att skratta och säga några roliga ord om „mor“, som gjort sig så öfvermåttan mycket besvär; — och Berndt, som i andanom förskräcktes för den matkurs han skulle genomgå, sade: söta mamma, hvem i Guds namn skall ha allt detta?

— Jo, du Berndt lille, du skall äta dig rigtigt mätt min gosse, Gud vet hvar du härnäst får mat, se så ta för dig — jag vet att du tycker om det här. Den goda modren hade också verkligen med fin takt, och på grund af mångåriga studier öfver hvars och ens smak, råkat på idel favoriträtter. Ack hvad det gladde henne, då hon såg sin raska gosse ta för sig af rätterna, han gjorde det för att glädja henne — och hon hade lagat till allt för att glädja honom.

— Ät litet mer, Berndt.

— Nej, söta mamma.

— Åh jo, en liten smula till, min gosse. Herre Gud, du kanske aldrig mera spisar vid dina gamla föräldrars bord — kanske aldrig sitta vi mera så här tillsammans.

Berndt teg, men tog åter en portion, ett svårt prof; ty det kan ofta vara lättare att offra lifvet för dem man älskar, än att för deras skull äta mera än man vill.

— Se så, drick nu litet vin oppe på, sade gumman och tog fram en half vinbutelj ur skänken, vi ha ej mera, min gosse, men det räcker nog till ett glas åt oss hvar.

— Låt oss först komma opp ifrån bordet, sade Komministern, och alla, vanda att lyda „far“, stego opp och knäppte samman händerna. Det var längesedan barnen läste bordsböner högt; men Berndt, som skulle ut i verlden, tyckte att han åter var samma barn som förr och läste med hög och klar röst en tacksägelse till Honom, som ger oss hvad vi behöfva. När han slutat den enkla bönen, glänste hans och de andres ögon af tårar, så djupt hade denna idé gripit dem. Tack mamma för maten, sade han, och kysste sin mor på handen.

— Gud välsigne dig, min egen gosse, sade modren och klappade honom och smekte honom, som om han varit ett litet barn, Gud välsigne dig, var snäll och beskedlig och lydig — lydig mot Gud, tillade hon när hon påminde sig att föräldravården var slut — Gud vet när vi åter träffas; ack tänk på oss.

— Nu är det väl min tur, sade gubben och fattade ett glas — hör på min gosse, och du mor, vi skola dricka ett glas. Din mor sade, fortfor han: Gud vet om du någonsin mera spisar vid dina föräldrars bord. Kom ihåg då du sitter vid rikemans bord, att vi äfven med mindre kunna vara lycklige, och låt ej eländet svälta tio steg ifrån ditt bord, då det svigtar af rätter; lef för alla, men ej blott för dig sjelf. Se så min gosse — tag dig fram i verlden, och går det illa, så fall dock som en redlig man — då, men ej eljest, får du träffa dina föräldrar — Gud välsigne dig.

Efter detta enda glas var den lilla familjen tyst länge. Man talar om att skålar drickas med hjertlighet och kärlek — så var det här — men det kändes för djupt, och derföre voro talen så enkla och sanna, tacksägelsen blott ett stumt, långt famntag.

Bittida andra morgonen stod vagnen förspänd. Berndt gick opp på kyrkogården och tecknade en vue af prestgården och en liten utsigt af sin systers graf mellan träden, och snart var han åter hos de sina. Alla voro allvarliga och dystra, men ingen fällde en tår, då vagnen körde fram och Berndt helt tvert, utan att yttra mera än „farväl!“ slöt sina föräldrar och syskon i sina armar.

Farväl, farväl, hördes från alla håll, en gosse vid grinden bugade sig djupt när vagnen for, och snart hörde man blott bullret af den bortrullande vagnen.

Johan Ludvig Runeberg.

Af: *Fänrik Ståls Sägner.*

Vårt Land.

Vårt land, vårt land, vårt fosterland,
Ljud högt, o dyra ord!
Ej lyfts en höjd mot Himlens rand,
Ej sänks en dal, ej sköljs en strand,
Mer älskad än vår bygd i nord,
Än våra fäders jord.

Vårt land är fattigt, skall så bli
För den, som guld begär,
En främling far oss stolt förbi;
Men detta landet älska vi,
För oss med moar, fjäll och skär
Ett guldland dock det är.

Vi älska våra strömmars brus
Och våra bäckars språng,
Den mörka skogens dystra sus,
Vår stjernenatt, vårt sommarljus,
Allt, allt, hvad här som syn, som sång
Vårt hjerta rört engång.

Här striddes våra fäders strid
Med tanke, svärd och plog,
Här, här, i klar som mulen tid,
Med lycka hård, med lycka blid,
Det Finska folkets hjerta slog,
Här bars hvad det fördrog.

Hvem täljde väl de striders tal,
Som detta folk bestod,
Då kriget röt från dal till dal,
Då frosten kom med hungrens qval,
Hvem mätte allt dess spilda blod
Och allt dess tålamod?

Och det var här det blodet flöt,
Ja här för oss det var,
Och det var här sin fröjd det njöt,
Och det var här sin suck det gjöt,
Det folk, som våra bördor bar
Långt före våra dar.

Här är oss ljuft, här är oss godt,
Här är oss allt beskärdt;
Hur ödet kastar än vår lott,
Ett land, ett fosterland vi fått,
Hvad finns på jorden mera värdt
Att hållas dyrt och kärt?

Och här och här är detta land,
Vårt öga ser det här;
Vi kunna sträcka ut vår hand
Och visa gladt på sjö och strand
Och säga: se det landet der,
Vårt fosterland det är!

Och fördes vi att bo i glans
Bland guldmoln i det blå,
Och blef vårt lif en stjernedans,
Der tår ej gjöts, der suck ej fanns,
Till detta arma land ändå
Vår längtan skulle stå.

O land, du tusen sjöars land,
Der sång och trohet byggt,
Der lifvets haf oss gett en strand,
Vår forntids land, vår framtids land,
Var för din fattigdom ej skyggt,
Var fritt, var gladt, var tryggt!

Din blomning, sluten än i knopp,
Skall mogna ur sitt tvång;
Se, ur vår kärlek skall gå opp
Ditt ljus, din glans, din fröjd, ditt hopp,
Och högre klinga skall en gång
Vår fosterländska sång.

Sven Dufva.

Sven Dufvas fader var sergeant, afdankad, arm och grå,
Var med år åttiåtta re'n och var re'n gammal då;
Nu bodde på sin torfva han och fick sitt bröd af den,
Och hade kring sig nio barn, och yngst bland dem sin Sven.

Om gubben haft förstånd, han sjelf, att dela med sig af
Tillräckligt åt en sådan svärm, det vet man ej utaf;
Dock visst lär han de äldre gett långt mer än billigt var,
Ty för den son, som sist blef född, fanns knappt en smula qvar.

Sven Dufva växte opp likväl, blef axelbred och stark,
Slet ondt på åkern som en träl och bröt opp skog och mark,
Var from och glad och villig städs, långt mer än mången klok,
Och kunde fås att göra allt, men gjorde allt på tok.

„I herrans namn, du arma son, hvad skall af dig väl bli?"
Så talte gubben mången gång allt i sitt bryderi.
Då denna visa aldrig slöts, brast sonens tålamod,
Och Sven tog till att tänka sjelf så godt han det förstod.

När derför sergeant Dufva kom en vacker dag igen
Och kuttrade sin gamla ton: „hvad skall du bli, o Sven?"
Sågs gubben, ovan förr vid svar, bli helt förskräckt och flat,
När Sven lät upp sin breda näbb, och svarte: „jo, soldat!"

Den åldrige sergeanten log föraktligt dock till slut:
„Du, slyngel, skulle få gevär och bli soldat, vet hut!"
„Ja," mente gossen, „här går allt helt afvigt mig i hand;
Kanske det mindre konstigt är, att dö för kung och land."

Den gamle Dufva häpnade och gret helt rörd en tår;
Och Sven han tog sin säck på rygg och gick till närmsta corps.
Målfyllig var han, frisk och sund, allt annat sågs förbi,
Och utan prut blef han rekryt vid Dunckers kompani.

Nu skulle Dufva få sig pli och lära exercis,
Det var en lust att se derpå, det gick på eget vis.
Korpralen skrek och skrattade, och skrattade och skrek,
Men hans rekryt förblef sig lik, vid allvar som vid lek.

Han var visst outtröttelig, om nånsin någon ann,
Han stampade att marken skalf och gick så svetten rann,
Men roptes vändning åt ett håll, då slog han bom på bom,
Tog höger-om och venster-om, men ständigt rakt tvertom.

Gevär på axel lärde han, gevär för fot också,
Att skyldra, fälla bajonett, allt tycktes han förstå,
Men roptes skyldra, fällde han som oftast bajonett,
Och skreks gevär för fot, flög hans på axeln lika lätt.

Så blef Sven Dufvas exercis beryktad vidt omkring,
En hvar, befäl och manskap, log åt detta underting;
Men han gick trygg sin jemna gång, var tålig som förut
Och väntade på bättre tid — och så bröt kriget ut.

Nu skulle truppen bryta opp, då blef i fråga ställdt
Om Dufva kunde anses klok och tagas med i fält?
Han lät dem prata, stod helt lugn och redde saken så:
„Om jag ej får med andra gå, får jag väl ensam gå.“

Gevär och ränsel fick han dock behålla, äfven han,
Fick vara dräng, der man höll rast, soldat der striden brann;
Men slåss och passa opp gick allt med samma jemna ståt,
Och aldrig blef han kallad rädd, blott tokig mellanåt.

På återtåg var Sandels stadd, och Ryssen trängde på,
Man drog sig undan steg för steg längs stranden af en å.
Ett stycke fram på härens väg gick öfver ån en spång,
Der stod en liten förpost nu, knappt tjugu man en gång.

Som den var sänd i ändamål att bota vägen blott,
Låg den i ro, se'n det var gjordt, långt skild från hugg och skott,
Tog för sig i en bondgård der allt hvad den kunde få,
Och lät Sven Dufva passa upp, ty han var med också.

Men plötsligt blef det annat af, ty utför närmsta brant,
I sporrsträck på en löddrig häst, kom Sandels adjutant:
„Till bryggan, gossar,“ ropte han, „för Guds skull i gevär!
Man sport att en fiendtlig trupp vill öfver elfven der.“

„Och herre,“ talte han till den, som förde folket an,
„Rif bron, om ni det kan, om ej, så slåss till sista man!
Armén är såld, om fienden här slipper i vår rygg.
Ni skall få hjelp, gen’ralen sjelf han ilar hit, var trygg!“

Han flög tillbaka. Men till bron hann truppen knappast ned,
När högt på andra strandens vall en Rysk pluton sig spred.
Den vidgades, den tätnade, den lade an, det small;
Dess allraförsta salfva re’n blef åtta Finnars fall.

Det var ej godt att dröja mer, man svigtade enhvar.
Ännu en åska, och man såg blott fem kamrater qvar.
Då lydde alla när det ljöd: „gevär i hand, reträtt!“
Sven Dufva blott tog miste han och fällde bajonett.

Än mer, hans svängning till reträtt gick ock besatt på sned,
Ty långt ifrån att dra sig bort bröt han på spången ned.
Der stod han axelbred och styf, helt lugn på gammalt vis,
Beredd att lära hvem som helst sin bästa exercis.

Det dröjde heller länge ej, förrn han den visa fick,
Ty bron sågs fylld med fiender i samma ögonblick,
De rände på, man efter man, men åt enhvar som kom
Gafs höger-om och venster-om, så att han damp tvertom.

Att störta denna jätte ned var mer än arm förmått,
Och ständigt var hans närmsta man hans skygd mot andras skott,
Dock djerfvare blef fienden ju mer hans hopp bedrogs;
Då syntes Sandels med sin flock och såg hur Dufva slogs.

„Bra, bra,“ han ropte, „bra, håll ut, min käcka gosse du,
Släpp ingen djefvul öfver bron, håll ut en stund ännu!
Det kan man kalla en soldat, så skall en Finne slåss.
Fort, gossar, skynden till hans hjelp! Den der har räddat oss.“

Tillintetgjordt fann fienden sitt anfall innan kort,
Den Ryska truppen vände om och drog sig långsamt bort;
När allt var lugnt, satt Sandels af och kom till stranden ned
Och frågte hvar den mannen fanns, som stod på bron och stred.

Man viste på Sven Dufva då. Han hade kämpat ut,
Han hade kämpat som en man, och striden den var slut;
Han tycktes hafva laggt sig nu att hvila på sin lek,
Väl icke mera trygg än förr, men mycket mera blek.

Och Sandels böjde då sig ned och såg den fallne an,
Det var ej någon obekant, det var en välkänd man;
Men under hjertat, der han låg, var gräset färgadt rödt,
Hans bröst var träffadt af ett skott, han hade re'n förblödt.

„Den kulan visste hur den tog, det måste erkändt bli,"
Så talte Generalen blott, „den visste mer än vi;
Den lät hans panna bli i fred, ty den var klen och arm,
Och höll sig till hvad bättre var, hans ädla, tappra barm."

Och dessa ord de spriddes se'n i hären vidt och bredt,
Och alla tyckte öfverallt att Sandels talat rätt.
„Ty visst var tanken," mente man, „hos Dufva knapp till mått,
Ett dåligt hufvud hade han, men hjertat det var godt."

Gustaf Henrik Mellin.

Fødd 1803 i Revolax prestgård i Finnland.

Hellekis vid Venern.

Sedan herrarne språkat en stund med hvarandra, beslöto de använda aftonen att bese Kinnekulles topp. De togo Petrus till vägvisare, klädde om sig i lätta hofdrägter, för att vara obehindrade på vandringen, och begåfvo sig åstad. Först sågo de sig tillbaka öfver den oändeliga slätten, i söder besådd med små kyrkor samt här och der en grön lund eller en blå skogsdunge. Den skogbeklädda Billingen upplyfte sig majestätiskt bland de låga slätterna, likasom en simmande hvalfisks rygg öfver vattenytan. Åt öster sågo de en skymt af tornet i Mariestad, som Hertig Carl just höll på att anlägga vid sitt kära Marieholm. Sedan, då de gingo utföre åt andra sidan, sågo de Venerns gränslösa vattenspegel och de trefliga herrgårdarne vid foten af Kinnekulle. Slutligen kommo de till Myrkeklefs grotta, och stodo öfverst på den snäckformiga häll, som utgör grottans tak. Här låg Hellekis i all sin prakt framför deras ögon. Petrus, som genom herrarnes vänlighet samlat „corasie," frågade dem, om de visste, hvem som anlaggt herrgården, och, då de uppmuntrade honom att berätta det, framställde han följande saga, som likväl nu föreläggas Läsaren, afklädd alla

de prydnader af Latinska och Grekiska verser och målningar ur Virgilius och Homerus, hvarmed Petrus utstyrde densamma.

Den sköna Kinnekulle upplyfter sitt mörkblå hufvud öfver Vestergyllens slätter, lik en ofantlig våg, som uppstigit ur Venerns djup, och på en allsmäktig vink förstelnat vid stranden. En jätte, vid namn Hälle, hade fordom sitt näste på toppen af berget, derifrån han hvarje natt drog ut att röfva på slätten rundt omkring. Hvar och en, som vågade bestiga höjden, blef af den förtörnade bergsbon utan skonsamhet slungad utföre någon af ättestuporna, som omgåfvo hans boning. I synnerhet plägade han kasta offren för sin vrede i en djup dal, som ligger just under sjelfva knappen af kullen, och kallas Sprängstaden. Aldrig hade någon mildare känsla rört hans otamda bröst, och hans högsta vällust var mord och våld. Men en morgon, då han just höll på att rusta sin förfärliga båge och slipa sina pilar mot berget, såg han en båt sväfva förbi ute på sjön, och i båten satt en ensam qvinna, som slagit ut sitt långa hår, i hvars yppiga lockar vinden blåste som i ett segel. En ofantlig örn sväfvade i detsamma högt öfver qvinnan och fäste på henne sina gullglänsande blickar. Hälle reste sig upp, lade en pil på sin båge, och det hvinande skottet fällde den väldiga skykonungen liflös i sjön. Den seglande upplyfte då sitt hufvud, och hennes ansigte kastade et klart sken rundtomkring. Hälle kände igen henne för den undersköna hafsfrun Kisa, som rådde vidt öfver de närgränsande vattnen. Glansen, som strålade från hennes ansigte, väckte i den vildes sinne en honom förut obekant känsla. Han gick ned till stranden och sträckte i bedjande ställning sina armar utåt fjerran; men hafsfrun nickade vänligt, i det hon försvann vid en ö, bland hvars täta skogar hon hade sitt hemvist.

Nu öfvergaf jätten att härja sitt grannskap och satt i stället dag och natt på sitt berg, blickande utåt Lurön. Men, när han hade suttit så i nio år, beslöt han att besöka hafsfrun och se, om hon lefde. Han byggde sig om vintern en präktig drake och begaf sig en vårdag åstad; men, när han kommit en fjerdingsväg ut i sjön, mötte honom en förfärlig storm, som slungade hans fartyg tillbaka och krossade det mot klipporna vid foten af Kinnekulle. Men jätten byggde sig derefter en bättre drake och afseglade åter våren derpå. Den gången seglade han två fjerdingsväg, innan hans skepp kastades tillbaka och förstördes af stormen. Han byggde så ett nytt, allt bättre fartyg, hvarje år, och hann för hvar gång en fjerdingsväg närmare den efterlängtade ön, som låg på nio fjerdingsvägs afstånd från hans strand. Slutligen, den nionde våren, var han ön så nära, att då stormen, som vanligt, öfverföll honom, han kunde gripa tag i en stor ek, som stod vid östranden; och, då draken begrafdes af böljorna under honom, svängde han sig sjelf i land. Der mötte honom otaliga troll och vidunder, med hvilka han måste bestå hårda strider. Till slut uppnådde han likväl en hög-

hvälfd grotta, beprydd med härliga bilder af pärlor och ädelstenar. Det var Kisas sal, och hon mötte der sin dristiga friare med en skål full af kostelig dryck.

I nio år blef Hälle hos Hafsfrun. Då blefvo hennes undersåtare upproriska, emedan hon älskade fremlingen framför dem: de ville förhärja hela ön, nedrifva hennes sal och begrafva henne på hafsbottnen. Men Hälle timrade åter en drake och förde sin brud hem till sitt berg, och byggde der en gård, som han kallade Hellekis efter dem båda. Hafsfrun vågade sig aldrig mer ut på sjön till sitt hafsfolk, som stodo efter hennes lif, sedan hon öfvergaf dem; men Hälle byggde henne en grotta på Kinnekulle, lade en ofantlig snäcka till tak öfver den, och öppnade en klar källådra derinne. Denna grotta kallas Myrkeklef.

Herrarne funno sig roade af Petri saga och betraktade från taket af grottan med förtjusning den sköna utsigten, som Petrus visade dem.

Det är ett bland Sveriges mest romantika ställen. Venern ligger som en blank jättesköld för edra fötter, och, om ni har en vän, en bekant i det trefliga Vermland, så söker ert öga längst bort i fjerran en blånande strimma, som ni anar vara det gamla Järnbäralands skogar. En skogrik ögrupp, Djurön, ligger som en simmande ofantlig snäcka midt i sjön: det är bucklan på jättesköl-den. Men kasta edra blickar dit öfver till Kållandsö, der det åldriga Leckö slott speglar sina stolta tinnar i vågen. Är det icke, som om den gamle Biskop Brynolf ännu skulle vilja från sitt fordna biskopssäte, med all den katholska tidens tunga storhet och stela ståt, framträda för ert minne? Men solen går ned bakom de gråa tornen, aftonrodnan gjuter sitt skimmer öfver dem, och det är, som om äfven en förklarande helgongloria skulle gjuta sig öfver de minnen från den romantika riddartiden, som er fantasi ser sväfva öfver den majestätiska borgen på spetsen af den skogiga ön. Ni tycker er höra aftonklockans klang från capellet, och en chör af darrande nunneröster ljuder då och då i aftonvinden. Pelgrimer vandra der borta med staf i handen och snäckor på hatten. Ett långt tåg af riddare och svenner, rikt prydda i gull och silfver, skymter i skogsbrynet. Det är biskopens svit. Men den prålande prakten försvinner för ett nytt tidhvarfs ljus. Stolt lägger ni handen på ert hjerta, ty minnet af Gustaf Vasa, som dref upplysningens fiender ur deras grundmurade borgar, uppstiger i er själ. Känslan för ert fosterland höjer mäktigt ert bröst, och med förtjusning andas ni den Svenska luften på ett Svenskt berg, omgifven af Svenska minnen.

Fredrika Bremer.

Fødd 1802.

Af: „Teckningar utur Hverdagslifvet.”

Tidigt beröfvad mina föräldrar, utan syskon, vänner eller slägt, stod jag ännu i verlden så ensam och så öfvergifven, att jag utan en innerlig förtröstan till himmelen och ett naturligt lyckligt lynne ofta nog bordt önska lemna denna snöda verld; men nu hade jag ända hitintills nästan beständigt hoppats på framtiden, och derunder, af instinktlik känsla att så var det bästa, snarare än af filosofi, nedtryckt alla för mycket lifliga önskningar för det närvarandes trefnad, då de så helt och hållet voro i strid med möjligheterne. Men sedan någon tid var det ty värr annorlunda med mig; jag kände, och isynnerhet denna afton kände jag mer än någonsin ett outsägligt begär att hålla af någon, ... att ha hos mig en vän, ... en vän som, ... som vore ... kort sagdt en vän som vore (för mig jordens högsta lycksalighet) min maka, min älskade, min tillbedda maka! O hon skulle trösta mig, hon skulle fröjda mig! hennes ömhet skulle i den fattigaste koja göra mig till en konung! Att mitt hjertas ömma låga ej skulle hindra den trogna varelsen att vid min sida frysa ihjäl, blef mig snart under ofrivilliga rysningar klart och känbart. Mera betryckt än någonsin, steg jag upp, och gick några slag (det vill säga två steg fram och så högerom återmarsch) på min kammare. Känslan af min belägenhet följde mig som skuggan på muren, och för första gången i min lifstid kände jag mig modfälld, och kastade en mörk blick framåt min dystra framtid. Jag hade inga gynnare, kunde derföre på lång tid ej vänta någon befordran, således intet eget bröd .... ergo ingen vän — hustru menar jag.

„Men hvad i Herrans namn, sade jag än en gång allvarsamt till mig sjelf, hjelper dett att grubbla?” Jag sökte än en gång med all makt slå bort mina ängsliga tankar. — „Om ändå någon christen själ ville komma till mig i afton! hvem som helst det vara må; — vän eller fiende, ... allt är bättre än denna enslighet. Ja till och med om det vore en innevånare af andeverlden som öppnade min dörr — han vore välkommen! Hvad var det? Tre slag på dörren! Jag vill väl icke tro” .... åter tre! jag gick och öppnade! der var ingen. Blästen allena for tjutande upp och ned i trapporna. Skyndsamt stängde jag igen dörren, stack händerna i fickorna och gick en stund trallande öfverljudt. Några ögonblick derefter tyckte jag mig höra en suck! .... jag teg och lyssnade, ... åter suckades ganska tydligt, ... och ännu en gång så djupt och så jemmerligt, att jag med hemlig ångest ropade: hvem er det?” Intet svar. ......

Jag stod en stund begrundande hvad detta väl månde ha att betyda, då ett förfärligt kattrakande i trapporne, som jag tyckte ifrån vinden ända ned i källrarna, och som slutades med en förskräcklig dunk mot min dörr, gjorde slut på min obeslutsamhet. Jag tog ljuset, en käpp och gick ut. I ögonblicket som jag öppnade dörren, blåste ljuset ut. Jag såg något gigantiskt hvitt skymta emot mig, och kände mig hastigt omfattad af ett par starka armar. Jag ropade på hjelp och stred så tappert för att komma lös, att både jag och min motståndare slogo omkull på golfvet, dock så att jag kom öfver honom. Som en pil steg jag upp och ville springa ut for att skaffa ljus, då jag stapplade öfver något Gud vet hvad, ... (jag tror nästan att någon tog fatt mig i benen); lika mycket, jag föll för andra gången, slog hufvudet mot bordshörnet och förlorade sansningen, under det jag i mina öron hörde ett förargligt buller som mycket liknade gapskratt.

Då jag åter slog upp ögonen, möttes de af ett bländande ljussken. Jag slöt dem åter, och lyssnade till ett oredigt sorl omkring mig, — öppnade dem ånyo helt litet, och sökte urskilja föremålen som omgåfvo mig, hvilka förekommo mig så gåtlika och underbara, att jag nästan fruktade att mina sinnen voro förvirrade. Jag låg på en soffa, och .... nej jag bedrog mig verkligen icke, — den söta flickan, hvars bild oupphörligt sväfvat för min tanke hela aftonen, stod verkligen bredvid mig och baddade, med ett himmelskt uttryck af deltagande, mitt hufvud med ättika. En ung man, hvars ansigte föreföll mig bekant, höll min hand mellan sina. Jag urskiljde äfven den tjocka herrn, en mager dito, frun, barnen, och i aflägsen skymning såg jag skymta thebordets paradis; i korthet, jag befann mig genom något obegripligt ödets hokus pokus midt ibland den familie, som jag för en timma sedan med så lifligt interesse betraktat.

Då jag fullkomligt återkom till sansning, omfamnade mig den unga mannen flera gånger med militärisk häftighet. „Känner du då ej igen mig?" utropade han, stött att se mig så statue till själ och kropp. „Har du då så alldeles glömt August D***, hvars lif du så nyligen frälst med fara af ditt eget? Som du så tappert fiskade upp med risque att sjelf för alltid dröja i fiskarnes ointeressanta sällskap? Se här min far, min mor, min syster Wilhelmina!" Jag tryckte hans hand, och nu omfamnade mig äfven föräldrarne. Med ett dugtigt slag af knytnäfven i bordet utropade nu Augusts far: „Och derföre att ni frälst min sons lif, att ni är en i botten hederlig och bra karl, att ni svälter sjelf — för att ge andra äta, ... derföre skall ni ha pastoratet i Hal .... Ja, ni skall bli kyrkoherde, säger jag, ... jag har jus patronatus, må ni veta!"

Jag var alldeles ur stånd att begripa, tänka eller tala på en lång stund, och innan genom tusende förklaringar allt kom till förklaring, hade jag ej redigt fattat något annat än att Wilhelmina icke var .... att Wilhelmina var Augusts syster.

Han hade samma afton kommit hem från en resa i sjömätnings-corpsens ärender, under hvilken händelsen förlidna sommaren förskaffade mig den lyckan att rädda honom ur en fara, hvaruti ungdomshetta och öfvermod störtat honom. Jag hade sedan denna händelse ej sett honom, och förut endast flygtigt gjort hans bekantskap, vid Akademien druckit duskål och sedan glömt min kära bror.

Han hade nu, med ungdomens lätt uppdrifna enthusiasm, berättat för sin familie denna tillfällighet, samt hvad han för öfrigt både visste och icke visste om mig. Faderen, som hade ett pastorat att ge bort, och som (hvilket jag sednare fick veta) från sitt fönster gjort några barmhertiga anmärkningar öfver mina magra middagar, beslöt, bestormad af sin sons böner, att höja mig ur fattigdomens sköte på lyckans höjd. August förtjust ville på stund och timma förkunna mig min lycka, och för att med detsamma tillfredsställa sin älsklingsvurm att göra upptåg, ger han sig tillkänna i min trappa på ett spöksätt, hvars följd för mig blef en stark ehuru ej farlig contusion vid tinningen, och den oförmodade flyttningen öfver gatan, från djupaste mörker till klaraste ljus. Tusende gånger bad mig den goda ynglingen om förlåtelse för sin obetänksamhet; tusende gånger försäkrade jag honom, att det icke ens var värdt att tala om den lapprisknuffen. Och i sanning var Pastoratet en balsam, som hade kunnat göra en större skada okänbar.

Sedan jag af Wilhelminas vackra hand emottagit två koppar thé, hvartill jag nästan fruktar att jag i distraction tog ännu mera skorpor än min förträffliga patron, steg jag upp för att taga afsked. Man ville nödvändigt behålla mig qvar i huset öfver natten, men jag blef vid min föresats, att under tacksägelser till mitt ödes högre ledare i mitt gamla logis tillbringa den första lyckliga natt.

Alla omfamnade mig ånyo, och jag omfamnade nu alla så rätt af hjertans grund, äfven Wilhelmina, på erhållen nådig tillåtelse likväl. — „Det hade varit så godt att jag låtit bli det,” tänkte jag sedan, om det skall vara för första och sista gången; August följde mig tillbaka.

I mitt rum stod min värd, midt ibland kullslagne stolar och bord, med uppsyn midt emellan regn och solsken; på ena sidan drogs munnen med ett horribelt småleende upp till örat, på den andra kröp den af förargelse ned mot isterhakan; ögonen följde samma directioner, och det hela hade utseende af ett ryckverk, tills den ton, uti hvilken August antydde honom att lemna oss ensamma, förvandlade alltsammans i den aldravänligaste grinmine, hvars auctor under ödmjuka bockningar ändteligen försvann bakom dörren.

August var i förtviflan öfver mitt bord, min stol, min säng, m. m. Jag hade möde att afhålla honom, från att gå och prygla upp Värden, som ville ha penningar för ett sådant näste! Jag måste ställa honom tillfreds med en helig försäkran, att dagen derpå ofördröjligen flytta till ett annat ställe. „Men säg honom väl, bad August, innan du betalar honom, att han är en skurk, en ockrare, en prejare, en .... eller om du vill, så skall jag" .... — „Nej, nej bevars! afbröt jag honom; låt mig göra, var i god ro."

Sedan min unga vän lemnat mig, tillbragte jag lyckliga stunder, med att tänka på mitt ödes förändring, och att derför innerligen tacka Gud.

Två år sednare satt jag en höst-afton vid spiselden i min kära prestgård. Bredvid mig satt min lille älskade hustru, min söta Wilhelmina, och spann. Jag ville just för henne läsa en liten predikan, som jag nästa söndag ämnade hålla, och af hvilken jag hoppades mycken uppbyggelse för både henne och församlingen. Under det jag bläddrade uti den, föll ett löst blad ut. Det var papperet, på hvilket jag samma afton, för två år sedan, i en vida skild belägenhet upptecknat mina ljufva och sorgliga tankar. Jag visade det åt min hustru. Hon läste, smålog med en tår i ögat, och med en liten skälmaktig min, som jag tror är henne allena egen, tog hon pennan och skref på bladets andra sida:

„Auctor kan nu af sin belägenhet göra gudskelof en teckning i fullkomlig motsats med den som han i en sorglig stund gjorde öfver en olycklig, som då var han sjelf.

Nu är han ej ensam, ej öfvergifven. Hans tysta suck besvaras, hans hemliga bekymmer delas af en ömt tillgifven maka. Han går, hennes hjerta följer honom; han återkommer, hon går leende emot honom; hans tår rinner ej obemärkt, den torkas af hennes hand, och hans leenden återstrålas i hennes; för honom plockar hon blommor, för att kröna hans hjessa, för att strö på hans väg. Han har famille, tillgifna vänner, och räcknar till sin slägt alla dem som inga ha. Han älskar, han är älskad, han kan göra lyckliga, han är lycklig."

Anders Fryxell.

Född i Hesselskog i Dalsland 1795.

Bråvalla slag omkring 740 år e. Kr.

När konung Harald blifvit 150 år gammal, låg han af ålderdomssvaghet beständigt i sängen, och orkade litet gå. Då var ingen, som försvarade hans rike för de många vikingar, som på

alla sidor började anfalla och härja det. Detta likade hans vänner illa, och många andra tyckte också konungen hafva lefvat länge nog. Några mägtiga män togo derföre det råd, att, då konungen en gång var i badkar, lade de träd och stenar deröfver, ämnande så förqväfva honom. Men då Harald märkte deras afsigt, bad han dem släppa sig upp, sägande: ”Jag vet nogsamt, att för eder tyckes jag vara lastgammal, och det kan ock så vara. Dock vill jag ej dö i ett badkar, utan häldre såsom en konung.” Då stego hans vänner till och hjelpte honom upp. Derpå skickade Harald sändemän till Sigurd Ring i Uppsala med de bud: ”att Danskarna tyckte Harald vara för gammal, derföre ville han falla, som en konung anstod, uti strid. Han bad alltså, att Ring skulle samla så stor krigshär, han förmådde, och dermed möta Harald vid Bråviken i Östergötland. De skulle då der försöka, hvem som vore mägtigast.” De började alltså rusta sig, och somliga säga, att de i sju år beredde sig härtill. Det finnes dock andra berättelser, som förtälja, att Haralds krigsöfverste, Brune, hade med sin list uppretat konungarna mot hvarandra till detta krig. Ring hade sitt folk från Svearike, Vestergötland, Norrge och Helsingeland. Der voro också många utmärkta kämpar, isynnerhet Ragvald den rådkloke och Starkotter, som ansågs för den störste kämpe på den tiden. Haralds här var från hela Danmark, Östergötland och norra Tyskland. Hären samlades i Öresund, och var så stor, att man kunde gå på flottan såsom på en bro öfver hafvet från Seland till Skanör. Uti konung Haralds här var Ubbe från Frisland den namnkunnigaste. Der voro ock trenne sköldmör, Ursina, som bar Haralds banér, Heidr och Veborg, och dessutom många andra stora kämpar. Derpå möttes härarna på Bråvallahed i Östergötland. Harald utsände sin fältöfverste Brune för att efterse, huru Ring uppställt sin här. Då han återkom och berättade, att Rings här stod i Svinfylking, sade konung Harald: ”Hvem hafver lärt konung Ring det? Trodde jag dock, att ingen kunde det, utom Oden och jag. Eller vill Oden nu göra mig segerlös, det jag aldrig förr varit? Vill jag då hälldre, att han låter mig falla med hela min här i striden.” Derpå lät han Brune uppställa folket, och, emedan han sjelf ej formådde gå, lät han sätta sig i en vagn.

När allt således var färdigt, läto höfdingarna blåsa i krigslurarna, hvarpå härarna uppgåfvo ett stort härskri, och gingo så emot hvarandra. Det blef nu ett skarpt och träffeligt slag, och de gamla sagor förtälja, att ingenstädes i Nordlanden har så mycket och utvaldt folk stridt tillsammans. När slaget varat en stund, gick Ubbe den Frisiske fram ur konung Haralds krigshär mot fienden. Främst i spetsen af konung Rings fylking gick kämpen

Ragvald den rådkloke och mot honom vände sig Ubbe. Då såg man emellan dessa storhuggande män ett hårdt och märkeligt envig, der många och förfärliga hugg utdelades och uppburos. Dock lyktades det så, att Ragvald måste segna död ned till jorden. Derpå nedhögg Ubbe också kämpen Tryggve, som stod näst Ragvald. När Adils söner från Uppsala sågo detta, vände de sig begge emot honom, men så märkelig kämpe var han, att han fällde dem båda, och den tredje Yngve dertill. När konung Ring såg detta, ropade han högt, "att det vore skam, låta en man så förhäfva sig öfver en hel här, och hvar är nu Starkotter, som tillförene aldrig fruktade stiga fram i striden?" Starkotter svarade: "Denne Ubbe är ett hårdt mannaprof, och svårt blir oss nu att vinna, herre! dock vill jag ej undandraga mig." Derpå gick han mot Ubbe, och skiftade de många och väldiga hugg sins emellan. Slutligen gaf Starkotter Ubbe ett ganska svårt sår, men hade sjelf förut fått sex stora sår, så att Skarkotter tyckte sig aldrig tillförene hafva varit i sådan vånda. Nu trängde krigshoparna fram på båda sidor emellan dem och åtskilde begge kämparna. Ubbe nedhögg då kämpen Agnar, derpå fattade han svärdet med begge händerna, och röjde sig en bred väg tvärtigenom kung Rings krigshär, varande nu blodig allt upp till axlarna. Bakom Rings krigshär voro Telemarksboarna från Norrge uppställda. Deras förnämsta idrott var att skjuta med båge, så att den öfriga hären tyckte sig hafva liten hjelp af dem, derföre hade de fått den bakersta platsen. När de nu sågo Ubbe komma midt igenom hären mot sig, sade de sins emellan: „Nu skall det rönas, att vi äfven äro tappre män, och icke så ringa, som de andra akta oss före; och skola vi låta denne vara skottmål en stund för våra pilar." Hadder, Horde och Hroallder ibland dem voro så goda skyttar, att de sköto igenom Ubbe med tjugufyra pilar. Dock felades honom ej frimodighet, utan försvarade han sig tappert, allt tills han föll död ner. Han hade då förut nedlaggt sex kämpar och sexton andra män, samt dessutom illa sårat elfva andra kämpar.

Sköldmön Veborg gick nu fram mot Svenskarna och fällde kämpen Sote. Derpå mötte hon Starkotter, och slogos de: men hon var så vig och skicklig att föra vapen, att hon gaf Starkotter ett hugg, hvarmed hon lösskar köttet på kindbenet och hakan. I detsamma kom Torkil Djerfve dertill, och nedhögg henne; men Starkotter stoppade skägget i munnen och bet deri, qvarhållande sålunda det lösa köttet, och var han nu blefven mägta vred. Han bröt häftigt in i Danska krigshären, och nedhögg kämparna Hake, Ella, Borgar och Hjorter efter hvarandra. Derpå rusar han mot sköldmön Ursina, som bar konung Haralds banér. Hon sade då: Visst är det dödsraseriet, som kommit på dig, och

lärer nu din dödsstund vara för handen." „Först skall du fälla konungens banér," sade Starkotter: och dermed högg han venstra handen af henne. I detsamma angrep kämpen Brae honom, men Starkotter fällde både honom och kämparna Grepe den gamle och Håte, men han fick också sjelf många och stora sår. När nu Harald såg det myckna manfallet bland sitt folk, ställde han sig på knä i vagnen, emeden han ej förmådde stå på annat sätt, och tog ett kort svärd i hvardera handen. Derpå lät han köra vagnen midt ibland fienderna, huggande och stickande på båda sidor om sig, och fällde på detta sätt många män, och tycktes han vara mycket manlig, samt göra stora bragder efter sin höga ålder. Slutligen slog hans egen fältöfverste, Brune, honom med en klubba på hjelmen så, att hufvudet remnade och konungen störtade död utur vagnen. När konung Ring såg vagnen tom, förstod han, att Harald vore slagen. Han lät derför blåsa till stillestånd och erböd Danska krigshären frid och skonsmål, som den ock antog. Andra morgonen lät konung Ring noga ransaka på valplatsen efter Haralds lik. Först mot middagen fanns det under en stor hög af döda. Ring lät upptaga, tvätta och hederligen sköta det efter gammal sed, och lägga det i konung Haralds vagn. Derpå uppkastades en ganska stor hög. Sedan spändes den häst, som dragit Harald under striden, för vagnen, och drogs så konungaliket in i högen. Der slagtades hästen och konung Ring lät bära dit in sin egen sadel, och gaf den åt sin frände konung Harald, bedjande honom med den rida och gästa Oden i Valhal. Derpå lät han göra ett stort gästabud och graföl. Innan det slutades, bad han alla kämpar och förnämliga män, som der voro, att med gåfvor och prydnader hedra konung Harald. Då inkastades dit många dyrbara ting, stora armringar och goda vapen. Derpå blef högen noggrannt tillsluten och förvarad. Men konung Ring blef nu ensam rådande öfver hela både Svea- och Danavälde.

Carl Jonas Ludvig Almqvist.

Född 1793 i Stockholm.

Oxen och kon.

. . . . Den som har sinne för naturens fysionomier, bör engång riktigt betrakta oxens och kons profiler, huru de föra sig och kasta ögonen. De äro gestalter, som hafva en underbar prägel af aktningsvärdhet. De se icke glada ut, ej heller melankoliska; sällan onda, men likväl också icke skämtsamma. De äro graviteliska, och

förekomma alltid som gingo de i värf. De icke blot äro af en stor ekonomisk användbarhet, men bära ock på sig hela uttrycket deraf — äro skepnaden af sjelfva den jordiska nyttan. Man kan icke se någonting mera värdigt, mera embetsmanligt, än den anblick en oxe företer i hela sin gång, sättet att bära hufvudet och blicka omkring sig. Om någon tror dessa ord innebära ett skämt, så bedrar han sig. Härmed är intet löje kastadt eller åsyftadt öfver embetsmannalifvet, eller på det som man i verlden benämner „kallet”. Jag hyser för allt detta en så oskrymtad aktning, som någon kan och bör. Och ehuru jag har ett öga för naturens konfigurationer, så är dermed hos mig ingen känsla af åtlöje förenadt öfver några af dessa gestalter. Tvertom jag betraktar oxen och kon med en liflig rörelse. Jag finner en utmärkt och naiv tafla af „det i sitt kall gående,” „det under ålagd pligt (utan afseende på pligtens högre rättmätighet) sig subordinerande,” „det i jordisk mening värdiga, det ordentliga, stadiga, maxim - enliga, medelåldriga (d. v. s. icke ungdomliga och icke heller ålderstegna)”. Betrackta denna oxe, som står framför dig och idislar, och ser så obeskrifligt tankfull ut, men på hvilken du likväl tycker, när du ser honom närmare i ögonen, att han tänker på alldeles ingen ting. Betrakta denna allvarsamma, förträffliga, holländska ko, som, begåfvad med ett utomordentligt juver, står stilla och låter mjölka sig och derunder ser uppåt rymderna med de mest resonabla blickar. Rätt som det är, gör hon någonting i grannskapet af mjölkningsprocessen, men hon gör äfven detta med ett orubbligt lugn och samma högtidlighet, som då man lemnar en skyldig gärd åt samtid och efterverld. Om dessa väsendens värde således å ena sidan är stort, så finnes deremot hos dem ej ett drag af grace, ingenting af qvickhet, och intet af det lifliga, karakteristiska undanvikande för föremål, som tillkännagifver en inre fjäder, ett elastiskt lynne; det vi sågo hos fisk och fågel. Kon och äfven oxen äro visserligen stundom rädda, men de gå då tillväga med en tafatthet, ett hyppjande, en tyngd. Det är just så graviteten bär sig åt, när den faller ur gravitationen, och ingenting ger en ömkligare anblick, än då det förlorar jemnvigten, hvars hela sak består i att just hafva jemnvigt. Få naturscener äro så talande, som det öfver allt gängse sätt, hvarmed kor springa undan för resande, när de befinna sig på en väg. Om kon står på den högra renen, och en nalkas, så ger hon tillkänna häpnad och behof att akta sig; men den enkla saken, att stå stilla på sin sida och låta allt aflöpa utan något vidare, det är för henne en omöjlighet. Att springa undan rakt fram i en sträcka (såsom fåren göra) tyckes också strida emot hennes värdighet eller envishet: hon vill nödvändigt bibehålla sin plats. Med mycken ifver begifver hon sig derföre öfver till den andra renen, eller vägens motsatta sida, och gör det med fasoner, som visa den fullkomligaste frånvaro af behag. Hvad

större säkerhet eller fördel hon vill finna på den andra renen kan väl icke upptänkas, men nogaf, det er afgjordt 1:o att hvar och en, som åker fram på vägen, måste vara en ovän, för hvilken det är nödigt att akta sig — 2:o att om hon i mötets ögonblick befinner sig på den högra sidan, skall hon, kosta hvad det vill, öfver till den venstra, och tvertom — samt 3:c att hon just genom detta sitt undanhyppjande utsätter sig för den enda fara, som af mötet kan uppstå, och ej sällan af den förbiresande får stötar, som icke inträffat om hon hållit sig der hon var. Man skrattar vanligtvis åt hennes dumhet, och kallar det *koqvickhet.* Oxen i sin qvickhet bär sig väl ej alldeles så dumt åt, men när det händer honom att bli rädd, som nog inträffar, slår det honom aldrig felt att vara maladroit (förlåt mina franska ord, de passa här); man kan dra vexel på att han, af alla utvägar att hjelpa sig, väljer, om icke den sämsta, åtminstone den fulaste. Jag har dröjt vid dessa anmärkningar, emedan de utgöra naturdrag, hvarmed Gud hemlighetsfullt, men dock tydligt för den, som det roar att se, uttalar några af sina högsta mysterier. Man ser i dem, hieroglyfiskt, den underbara verldsställning, hvari det jordiskt aktningsvärda, det perfekta, det ordentliga befinner sig. Det, som har Systematik till sitt hufvudmål, bär sig endast så länge och så vida som det ser sig i Systemet: — minsta grand på ena vågskålen, den sjunker och hela verket är stördt. Det, för hvilket den yttre ordningen är saken sjelf, har sig förträffligt så länge allt fortfar i den ordningen; men af en inre oöfvervinnelig instinkt att onödigtvis räddas för all framfart i Verlden, bråkar det tillvägs och utsätter sig just härigenom för vådor, som icke annars inträffat; och alldrig är det olyckligare än när det skall hjelpa sig. Ingen har plötsligen så alldeles mistat förmågan att dra sina raka streck, som den, hvilken förut dragit dem efter lineal, men nu i hast blifvit sin lineal beröfvad; och den, hvilken det så till sägandes ex officio just tillhör att alldrig vara förlorad, händer det företrädesvis att ett, tu, tre stå der

---

Carl Fredrik Dahlgren.

Född på Stens Bruk i Östergötland 1791.

Kärlekens Snaror.

Nej! jag vill ej bli kär . . .
Kärleken medför så många besvär!
Än skall man gråta
Ögonen våta;
Än skall man slå
Barmen helt blå;

Sjunga duetter,
Skrifva biljetter:
Se uppåt mån';
Måla på plån
Herdar och kojor,
Hjertan och bojor;
Gå se'n till Fästmön och sucka: „se här!"...
Nej! jag vill ej bli kär! —

Hvad! Du vill ej bli kär?
Jo, du skall bli det, jag deruppå svär!
Tänk' blott på våren,
När han i spåren
Förer, som gud,
Till dig en brud,
Skön och ungdomlig,
Mild och gudomlig
Både i skick,
Åtbörd och blick:
Tro mig, din låga
Blir ingen plåga.
Ljufvaste nöje oss kärleken bär . . .
Ja, du måste bli kär! —

Nej, jag vill ej bli kär . . .
Kärleken medför så många besvär!
Ej får man sofva:
Jemt skall man lofva
Vara så kär
Mot sin ma chère.
Än skall man löpa
Ut för att köpa
Florshatt och schawl
Till någon bal.
Jemt skall man krusa;
Ej får man snusa,
Nyttja tobak, och hvad mera det är . . .
Nej, jag vill ej bli kär! —

Hvad! Du vill ej bli kär?
Jo, du skall bli det, jag deruppå svär!
Tänk dig en tärna,
Mild som en stjerna,
Klar som ett ny
Der upp i sky:
Ros uppå kinden,
Gång såsom vinden,

Blick som kristall,
Växt af en tall;
Barm som en drifva,
Hals som en skifva
Hvit alabaster, just som denna här . . .
Ja, du måste bli kär! —

Nej, jag vill ej bli kär . . .
Kärleken medför så många besvär.
Än skall hon putsas,
Än ut och skjutsas
Uti en schäs
Eller kalesch:
Sitta i tuan,
Se på Don Juan,
Hela dess slägt
Spisa confekt.
Så får hon tandvärk,
Snufva och bröstvärk,
Och spanska flugor än här och än der . . .
Nej, jag vill ej bli kär! —

Hvad! Du vill ej bli kär?
Jo, du skall bli det, jag deruppå svär!
Flickan har pengar,
Kuskar och drängar,
Hästar och hus,
Stakar och ljus;
Trädgård, som grönskar;
Allt, hvad du önskar,
Genast då fås,
Till och med gås.
Allt får du äga,
Blott du vill säga
Ja, till det Amor af dig begär . . .
Ja, du måste bli kär! —

Nå, jag vill då bli kär . . .
Fastän ock Kärleken medför besvär,
Skall jag försöka
Fästman att spöka:
Höjd på min klack,
Sucka: ack! ack!
Våndas och ängslas,
Slutligen fängslas.
Ett jag dock ber,

Förrn jag mig ger,
Att den der gåsen
Jemte den såsen,
Som dertill hörer, nu genast, mon frère,
Utan förskingring man fram till mig bär.

Vårbäcken.

Hopp sa'n! nu så är jag fri!
Lyckligt slapp jag ur min boja.
Vintren, i sin trånga koja,
Sad', jag skulle hemma bli.
Nej sa'n! sad' jag.
Derpå en dag
Utur hans glugg
Smög jag i mjugg,
Klättra så fermt utför fjällisens vägg;
Stundom jag höll mig i klippornas skägg.

Tänk, hvad verlden dock är skön!
Ser man på! Der ner i dalen
Blomstra redan piln och alen:
Hela nejden står helt grön.
Hopp sa'n! se så;
Hej! låt det gå
Utför hvar brant!
Det gick galant.
Här uppå gröngräset, munter och rapp,
Vill jag med vindarne springa i kapp.

Hvad är det för pip jag hör?
Öfver mig, hvad flax med vingar?
Ha! det trasten är, som svingar:
Han rätt täcka driller gör.
Tänk, att hans sång
Lifvar mitt språng.
Hopp sa'n! se der!
Åter besvär!
Är det väl vintren, som går i mitt fjät?
Mig vill han taga? Jo pytt! får han det.

Hm! det gamla drifvor är,
Tänka sätta mig i klämma;
Fåfängt dock, att de mig skrämma;
Ej respekt för dem jag bär.

Drifvor, god natt!
Ha! hvilket spratt!
Under jag kröp,
Stundom dem nöp.
Nu är jag åter helt fri på min fot.
Pah! der en gärdsgård mig grinar emot.

Farbror Gärdsgård! låt bli mig!
Kors, att farbrors skägg ren grönskar;
Käre! hör nu hvad jag önskar:
Låt mig gå min jemna stig.
Se der en äng:
Dit uti fläng,
Hurtig och snar,
Genast jag far.
Åt mig små flickor der nicka så godt:
Kjortlarne skifta i snöhvitt och blått.

Tjenare, I Fröknar små!
Törs jag kyssa er på handen,
Röra vid de blåa banden,
Klappa kindren då och då?
Får liten bäck,
Munter och käck,
Dansa med er —
Ödmjukt han ber —
Kanske en vals eller en minuett?
Båda han dansar behändigt och lätt.

Nu är vårens sköna tid;
Nu man allt bör se och njuta.
Snart kanske mitt lif skall sluta,
Under sommarns heta strid.
Solen blir varm,
Ängarnes barm,
Under mitt lopp.
Bränner mig opp.
Strålarnes kyssar förblekna min mund,
Och jag förtvinar i sommarens lund.

Per Daniel Amadeus Atterbom.

Född 1790 i Åsbo i Östergötland.

Utaf: Minnes-Ord öfver P. U. Kernell.

Den, som lefvat så, att hans umgänge aldrig väckte andra tanker än rena och höga, aldrig andra känslor än oskyldiga och ljufva, — ja, att hans blotta anblick ovillkorligt erinrade om menniskohjertats vackraste egenskaper, Fromhet, Ömhet, Kärlek: den, säger jag, som så lefvat, har visserligen icke lefvat förgäfves; hvarken för sin fosterbygd, eller för sitt slägte. Minst har han det, om han med dessa egenskaper förenat sådana, genom hvilkas sällsynta samband med de förra han kunnat tjena hvarje efter sann, efter ädel själsbildning sträfvande Ungdom till föresyn. Utan tvifvel vore det redan en lycka, så ovanlig som stor, att hafva kännt en Yngling, hvars hela väsende förrådde, såsom sitt ursprungligaste innehåll, detta underbara strängspel för en fullkomligare verlds musik, hvilket vi kalla Phantasi; helst när åminnelsen tillika förtäljde, huru hans sinne gaf åt detta strängspel en så ren stämning, att dett i oafbrutna tongångar återklingade blott den blidaste godhets veka och lättrörda känslighet, en så allsidig genljudsförmåga, att det af ingen bland Lifvets grund-accorder fåfängt anslogs. Men med all vår tjusta hågkomst, all vår billiga saknad, skulle vi likväl, i fall detta utgjort den älskade varelsens enda värde, icke våga påstå, att vår tankbild af andlig ungdoms-skönhet vore i honom, så långt mensklighetens närvarande villkor tillåta, fullständigt framställd. Om han deremot med denna melodiska, denna blott i de varmaste menniskobröst befintliga natur - sympathi förenat det, som äfven hos de varmaste menniskor ej alltid finnes med henne befryndadt, Viljans allvar, Förståndets klarhet, Vettgirighetens rastlösa åtrå; om i hans innersta hjerta dessa dygder närdes af en outsläcklig låga för allt Sannt, allt Skönt, allt Stort, allt Heligt, — en låga som icke brann med flygtiga uppfladdringar, utan med andakt, med gudsfruktan, med nit och tro, i lif, i död, med lust och mod att för sin beundrans föremål allt våga och försaka; om tillika den frommaste blygsamhet öfverdrog hans själ med en jungfrulig slöja, som, för Gud och Menniskor genomskinlig, döljde för honom sjelf, att denna själ var en af de skönaste Skaparen bildat: vore man ej då berättigad till den förmodan, att en sådan Yngling, inom vår jordiska synvidd lik ett stjernfall framtindrande och försvunnen, endast derföre sändes att uppträda inom den brödra-ring han öfvergifvit, för att i de qvarvarandes minne förvärfva, såsom heligt förelysande mönster, en fästad stjernas plats, en stjernas som ledsagar till Hemmet? — Hvilken annan lefnad, om ock mäktigare i anlag och mera förvånande i dess utveckling, befrämjar med en så jemn, så

trofast, så inom sitt omfång välgörande värma den åt hvar och en vilja gudomligt anbefallda beredelsen för den Högstes tillkommande rike? —

Värd i samma mån att älskas som att kännas, kunde han desto mindre förfela att öfverallt gifva intrycket af oinskränkt älsklighet, som ett naift barndomssinne var genom hela hans lefnad oskiljaktigt från hans eldiga föreställningsgåfva. Den fromma känslan, det djupa allvaret, den rena oskulden tillhörde icke hos honom det slag, som dämpar lifligheten och tillbakaskrämmer glädjen. Qvickheten, Skämtet, Löjet, Poesiens och Sångens njutningar voro alltid bjudna till gäster i de samqväm, som bivistades af Kernell. En utomordentlig talent för uppfattning och återgifning af allt Komiskt, antingen det inom Konstens, eller det allmänna Menniskolifvets område framställde sig för hans blick, var hos honom aldrig, hvad den hos sina flesta ägare är, fruktansvärd för det goda hjertats önskningar och fordringar: sjelfva det skarpast Löjliga, det hårdast Bizarra, syntes, när det framblänkte ur spegeln af Kernells phantasi, vara genomandadt af hans ljufva godtsinthet och omgjutet af ett ätheriskt skimmer. Hvilken, med sinne och omdöme begåfvad, hörde honom sjunga och såg honom med mimisk handling beledsaga Bellmans vidunderligt sköna qväden, utan att inse genom ett omedelbart känslo-bevis, att Diktens hela burleska, humoristiska och ironiska element kan endast genom Mildhet förvandlas till Form, endast genom Menlöshet till Poesi? Ja, mera poetiskt har visserligen ingen, och tilläfventyrs ej Bellman sjelf, i sång och spel gjort åskådlig den natur, som lefver och rör sig i hans dikter. Det är bekant, att denna natur är en sinnligt frisk och kraftfull, men moraliskt fallen och i sitt syndafall sig sjelf begabbande, ja straffande; inom hvilken likväl bor en högre Genius, som icke sällan låter caricatur-masquen falla och oväntadt blickar emot oss med ögon, flammande af det förlorade paradisets minne, ja stundom af aningen om dess återkomst. Huru underbart framljudade ej i Kernells sång dessa hemlighetsfulla toner, huru märkbart framblixtrade ej i hans spel dessa ögonkast från högre rymder, utan att pregeln af den skalkaktiga, ofta vilda, ja förfärliga glädtighet, som stämplar den Bellmanska sånggudinnans lynne, derigenom i det ringaste stördes! Äfven det förderfvade, äfven det i sanning onda, som hos henne stundom vill urskulda sig med vidden af den ästhetiska frihetens gränsor, förlorade i Kernells framställningssätt sin skadeförmåga; dess råhet tycktes vara i en trogen härmning bibehållen, dess giftighet alldeles icke öfverskyld, och likväl var både den förra adlad och den sednare tillintetgjord. Sådan var verkningen af denne ynglings snöhvita sedlighet: den mottog ej allenast sjelf ingen fläck, utan renade ock ifrån fläckar allt hvad den vidrörde.

Erik Gustav Geijer.

Född på Ransäters Bruk i Wärmland 1783.

Svenska folkets lynne.

Om Natur och Historia äro källorna för att lära förstå ett folk, så är den förras inflytande märkligare på folket i gemen, den sednares på de högre klasserna, som, satta i beröring med en större verld, af den erhålla en mångfaldigare bildning. Det är arbetaren, i sin svett sträfvande att afvinna Naturen fyllnaden af lifvets första, enklaste behof, som också mest får erfara, att hon i Norden, ehuru belönande omtankan och fliten, likväl aflagt alla dragen af en klemande mor, som ger mycket och fordrar litet. Blott ett härdadt, arbetsamt, förståndigt slägte kunde bebo Skandinaviens dalor och berg, eljest vore det förloradt; och äfven vår historia återför tankan till den moraliska spänstighet och kraft, som sjelfva det nordiska lefnadssättet utvecklar och underhållar. Så blef Allmogens frihet till person och egendom, då den i det öfriga Europa nästan öfverallt utplånades af Feodalsystemet, i Skandinavien oförstörlig; ty den kraft, som i Norden fordras till att kunna förvärfva, är mer än tillräcklig för att också kunna försvara. Å andra sidan kan man ej påstå, det svårigheten att förvärfva i samma mån lärt Nordbon att spara. Ännu, i allmänhet taget, ger han gerna ut hvad han genom sin idoghet förvärfvat, såsom han i fornåldern förtärde, hvad han i härnad eröfrat, älskande ej mindre njutning än arbete, hellre färdig till ständigt nya mödor, än att spara sig dem genom omtanka, och, om han någon gång slår sig på egentlig vinning, merendels viljande vinna för snart och för mycket, sökande njuta för snart och för mycket. Det kommer ej af brist på förstånd. Svensken visar, både genom arbetskraft och förmåga att umbära, den största skicklighet att fylla sina behof och vara sig sjelf allt i allom: det finnes ingen nöd, som han icke är öfverlägsen: han har stora tillgångar inom sig sjelf, då han uppfordras att använda dem; och hos intet folk torde en naturlig uppfinningsgåfva vara allmännare än bland Sveriges Allmoge, som dessutom, genom en uråldrig frihet och deraf följande deltagelse i Fäderneslandets angelägenheter, ostridigt i bildning öfverträffar mängden i andra länder. Men sällan brukas dessa natursgåfvor, äfven der de finnas till en förundransvärd höjd, för annat än fyllandet af ögonblickets behof, eller ock förslösas de i försök, hvari man mera förmärker en lek af stora förmögenheter, än afsigten på någon varagtig båtnad. Med en utomordentlig rikedom af enskilda krafter svara derföre framstegen i det hela ej deremot. I allmänhet skulle man kunna säga, att anlagen i Norden oftast äro större, mer omfattande, än annorstädes, men att, ej mindre i den moraliska än fysiska verlden, den bildande värma

saknas, hvilken drifver en rik, lycklig, inom sig fulländad natur till full mognad. Af så mycket större vigt är derföre hos oss de moraliska driffjedrarnas förmåga att kunna höja menniskan öfver både naturliga förmåner och brister. Om denna deras kraft må Sveriges Häfder tala! — må de odödliga namn, som dem pryda, bära vittne! Deremot, så snart ej Fosterlandets öden eller stora Konungars exempel lifvat en allmän anda, som ej sällan visat sig i de största företag, och äfven, sedan Statens politiska betydenhet minskats, så ofta, utöfver närmaste behofvet, påtryckt offentliga anstalter en stämpel af nationell storhet, visar ock Historien, att de högre stånden hos oss lätt äro utsatta för faran att nedsjunka i yttre söndring och inre obetydlighet. Den arbetande mängden måste i Norden värja sitt lif med sina händer. Den gör det med mod, skicklighet och stor kraft: och genom ansträngningens höjd blir hvilan dess nöje; hvarföre man ock hos den allt för ofta saknar den omsorg för hvad som förljufvar och förskönar lifvet, hvilken eljest plägar vara den vackraste frukten af genom arbetsamhet fyllda behof; ehuru en betydlig skillnad häruti märkes emellan slättbon och bergsbon. De högre, befriade från det omedelbara arbetet för de kroppsliga behofven, äga ej samma uppfordran till kraftyttring ur första handen. Den fiende de ha att bekämpa är ej en öppen fysisk, utan en dold, och derföre farligare, moralisk. Den låter känna sig i den förlamande tyngd Nordens stränga natur lägger på hvarje sinne, som ej med alfvarlig verksamhet upprätthåller sig sjelf. Lättjan förstör hos Söderns eldiga naturer, genom utbrott af våldsamma oordningar: i Norden långsammare, säkrare, eländigare, och är egenteligen den nesliga strådöd för hvilkan våra förfäder bådo sina gudar bevara sig. Denna inre dvala är under vår hårda himmel en lätt undfången sjukdom, som döfvar alla högre förmögenheter, och under hvilken den inneburna oron i det nordiska lynnet blott yttrar sig i ett famlande efter sken, en förlust på allt begrepp om väsende, en deraf följande afund för yttre företräden, och en inbördes söndring, till hvilken dessutom det nordiska lynnet både genom sina fel och sina dygder är benäget. Derföre hörer ock allt hvad som väcker, förenar och sammantränger de i djupet hvilande moraliska krafterna, — såsom en strängt rättvis, en kraftfullt sammanhållande borgerlig ordning, — egenteligen till Nordens hälsa. — Så tyckes hos menniskan samma motsägelse framträda emellan kraftyttring och hvila, liflighet och tröghet, som visar sig i den nordiska naturen: en motsägelse, som dock mildras och öfvervinnes genom ett naturligen alfvarligt och genomträngande förstånd, en djup, men, liksom tankekraften, helst inom sig sluten, känsla, framför allt, genom ett sinne, som är mäktigt af stora uppoffringar, i afgörande ögonblick aldrig känner fruktan, och lätt höjer sig öfver det förgängliga. Denna tapperhet, i ordets bästa bemärkelse, har varit vårt folks ädlaste arfvedel, är den ge-

digna metall i själen, hvilken ur olyckornas slipning alltid framgått lika hvass och ren.

Utaf: "**Minnen**".

Jag tackar Gud för de bästa föräldrar. Minnet af den lyckliga fläck, som deras hulda vård helgade, ligger som ett solsken i mitt bröst. Det är den fristad i mitt innersta inre, der jag tycker ungdomskällan ännu sorla. Allt hvad vårens grönska har saftigt, hvad skogens skugga har svalkande, den friske böljan har vederqvickande — lukten af granris och blomster, — landluft, morgonluft — allt detta lefver och är närvarande i detta minne; och stadslif, kammarlif, böcker oändligt, hela dammet på den lärda stråkvägen har icke kunnat utplåna det. Det väller fram ur sanden, som en springbrunn i öknen. Jag omför det med mig, och är en ungdomsnarr med grånande hår.

Min hembygd har det lyckliga och egna, att till en stor del ännu alltid vara ett nytt land. Man skulle ej tro, att det var så länge sedan Olof Trätelja der först satte yxan till skogsroten. Han går der än i dag. Landet hör till den Norrländska Naturen. Man ser dess grundritning af vatten och berg; långsträckta vattendrag och dalar, från hvilka smärre sidogrenar förlora sig in åt bergen; emellanåt skog; utefter hvar större åbrädd eller sjöbrädd bygd; in i skogarna många spillda vatten, torp, sätrar, aflägsna fisken, svedjefall, kolmilor, grönskande stigar, som utmärka böndernas vintervägar. I största delen af landet har först Jernet brutit bygd. Hamrar klappa i de större och mindre vattendragen. Der jag är född voro i en liten å, som från en skogssjö faller i Klara elf, tre jernbruk innom en fjerdingsväg. Der var ett friskt lefverne om vintern. Jernbruk och nordisk vinter höra tillhopa. Det är deras vackra årstid. Midt i sommarhettan äro Vulcans söner, pustande vid härden, en bedröfvelig anblick. Men om vintern bjuda de och deras omgifning ett skådespel af det hårdaste arbetes munterhet. Dessa lågor utur djup af snö, det under hvalf och pelare af is framforssande vattnet; de tunga vidt skallande hammarslagen, som i en natur, frusen till hvila, visa att menniskan är vaken; senkraft och svett i köld och drifvor; kol- och tackjernskörare i långa rader, med rimfrost i skägget, hästarna gnäggande med varma skyar ur näsborrarna; hvimlet af folk och bestyr; det är en tafla att se, det är en tafla att lefva! Hur mången dag har jag sett detta! — en med i hvimlet, bland skator, sparfvar och barn! — Hur mången qväll har jag ej betraktat de ur smedjan uppstigande eldqvastar och följt de irrande gnistorna, tills de slocknade i den mörka rymden!

Likväl är jag uppfödd i den vrå af verlden. Det är med ett slags hemnöje jag ännu alltid kommer ihåg, att knappt en half fjerdingsväg från mina föräldrars bostad vägen var slut. Det var, för den, som blott kan åka i vagn, ändan på den odlade menskligheten.

Esaias Tegnér.

Född i By socken, i Wärmland 1782.

Utaf: **Nattvardsbarnen.**

Redan klockorna gått, och den hvimlande skaran var samlad
fjerran från dalar och berg, att förnimma det heliga ordet.
Hör! då brusa med ens de mäktiga toner från orgeln,
sväfva som röster från Gud, som osynliga andar i hvalfvet.
Liksom Elias i skyn, då han kastade manteln ifrån sig,
alltså kastade sinnet sin jordiska drägt, och med en röst
föll församlingen in, och sjöng ett evärdeligt qväde
af den höge Wallin, af Davidsharpan i Norden,
stämd till Luthers choral, och sången på väldiga vinger
tog hvar lefvande själ och lyfte den stilla mot himlen,
och hvart anlete sken som den heliges anlet på Thabor.
Se, då trädde der in i kyrkan den värdige lärarn.
Fader han nämdes och var i församlingen; christelig enfald
klädde från hufvud till fot den sjuttiårige gubben.
Vänlig var han att se, och glad som bebådelsens engel
gick han bland skarorna fram, men derjemte tänkande allvar
låg på hans panna så klart, som på mossiga grafvar ett solsken.
Som i ingifvelsens stund (en aftonrodnad som bleknad
skimrar i menniskans själ ännu af skapelsedagen)
konstnärn, himmelens vän, sig tänker Johannes på Patmos,
grånad, med blicken mot himmelen höjd, så syntes den gamle,
sådan var ögonens glans, och sådant lockarnas silfver.
Hela församlingen reste sig upp i numrerade bänkar.
Men med hjertelig blick den gamle till höger, till venster
vinkade helsning och frid, och försvann i det innersta choret.

Enkel och högtidsfull gick nu den christliga gudstjenst,
sånger och bön och till slutt ett lågande tal af den gamle.
Månget bevekeligt ord och förmaning, tagen ur hjertat,
föll som morgonens dagg, som manna i öcknen på folket.
Sedan, då allt var förbi, framträdde lärarn i choret

följd af de unga dit upp. Till höger gossarna ställdes,
smärta gestalter med lockiga hår och med rosiga kinder.
Men till venster om dem, der stodo de darrande liljor,
stänkta med morgonrodnadens färg, de sediga tärnor,
händerna knutna till bön och ögonen fästa på golfvet.
Nu med frågor och svar begynte förhöret. I början
svarade barnen med brydd och stapplande stämma, men gubbens
vänliga blickar dem muntrade snart, och de eviga läror
flöto som källornas våg så klart från oskyldiga läppar.
Hvar gång svaret var slut, och så ofta som frälsaren nämdes,
gossarna bugade djupt sitt hufvud och flickorna nego.
Vänlig läraren stod som en ljusets engel ibland dem,
tydde för barnen det heliga ut, det högsta, i få ord,
grundligt, men enkelt och klart, ty allt det höga är enkelt
både i lära och sång, ett barn kan fatta dess mening.
Liksom den grönskande knopp utvicklas när våren är inne,
blad framsticka vid blad, och, värmda af strålande solen,
målas med purpur och gull, tills sist fulländade blomman
öppnar sin doftande kalk och vaggar med kronan i vinden:
så utvecklades här den christliga salighetslära,
stycke för stycke ur ungdomens själ. Föräldrarna alla
stodo i tårar bakom och gladdes åt träffande svaren.

Floden.

Vid flodens källa sitter jag och stilla
betraktar himlabarnet, nyfödt der.
I fjällens vagga hvilar än den lilla,
och diar molnet, som dess moder är.

Men se, i skogen växer gudasonen,
och drömmer redan om bedrifters larm.
Han gungar solen och han gungar månen,
med evig längtan i sin unga barm.

Men icke trifs han under furens grenar,
ej mellan bergens trånga väggar mer.
Hur yr han jagar efter dalens stenar!
Hur vild han hoppar ifrån klippan ner!

Kom med! kom med! Så till hvar bäck han talar,
här bränner solen, dricker sanden er!
I bröder, kommen! Genom fält och dalar
jag för er alla till vårt ursprung ner.

Och regnets söner höra det och följa
med sorl den unge äfventyrarn åt.
Likt kungars hjertan sväller högt hans bölja,
och skog och klippa störta i hans stråt.

Nu ner på slätten stiger segerhjelten,
med mörkblå hären, hyllad af en hvar.
Hans ande lifvar de förbrända fälten,
han döper länder med sitt namn — och far.

Och skaldens sånger till hans ära ljuda,
och skepp och männer dra med honom hän.
Till gäst de rika städer honom bjuda,
och blomsterängar fatta om hans knän.

Men ej de hålla honom qvar, han hastar
de gyllne torn, de rika fält förbi,
och hastar oupphörligt, tills han kastar
sig i sin faders famn, och dör deri.

Kung Gustaf III:s inflytande på Svenska nationens lynne och tänkesätt.

Det hör icke hit att pröfva de mycket olika omdömen, som i sednare tider blifvit yttrade öfver Gustaf III:s inflytande, icke blott på Svenska Vitterheten, utan äfven i allmänhet på hela Nationens lynne och tänkesätt. Man kan, efter olika åsigter, anse det för lyckligt eller olyckligt; men deri måste dock alla instämma, att den Man, som på detta sätt verkade på folket, måste ha varit en af de sällsyntaste och rikast begåfvade som Häfderne känna. Ty icke småningom, utan på en gång, flög hans ande som en elektrisk stöt genom den domnade Nationen. Som en vår trädde han in i Svenska Historien; och plötsligen stodo alla Nationens krafter på en gång i blomma, och lifvet utgöt sig, och sången vaknade rundt omkring honom. Han öfvade öfver folkets sinnen ett välde, som icke hade någon skugga af fruktan, utan blott och bart grundades på känslan af hans personliga öfverlägsenhet; ett välde, som jag ville kalla snillets theokrati, och som är det mildaste, det minst förödmjukande af alla. Utom Carl XII har aldrig någon Svensk Konung, så som han, lefvat i folkets hjertan. Och likväl var det icke genom krigiska dygder (faran utvecklar hastigt alla slumrande krafter), utan genom sitt fredliga snille, som han verkade så förunderligt. Men orsaken härtill var visserligen ikke endast vidden af hans snille, den blott få kunde uppskatta, utan äfven och ännu mera den egna arten deraf, den alla fattade. Han hade nemligen i sitt väsende icke blott något stort, utan tillika något ridderligt;

den höga hjeltekraften visade sig hos honom icke med sköld och svärd, utan i behagens lättaste drägt. Han var en stor romantisk Hjeltedikt med sina äfventyr och förtrollningar, men tillika med hjertats ömmaste utgjutelser och med glädjens yppigaste lekar. Derföre verkade han också romantiskt på allt hvad som omgaf honom, derföre bildade sig hela Nationen, eller sökte åtminstone att bilda sig, efter honom, utan att sjelf veta derom. Hans inflytande var som luftstreckets, hans tidehvarf var, om jag så får säga, Svenska snillets Torneringstider. Men vid blott lek stadnade det ingalunda, åtminstone hos honom sjelf. Hans själ var för stor för en lek utan allvar; han älskade den menskliga storhetens yttre tecken och ville att den skulle synas. Men man gör honom orätt, då man häraf slutar att han blott ville föreställa hvad han egentligen saknade. Den som endast spelar en stor Man, sannerligen hans roll är blott för en theaterqväll. Icke så djupt, icke så varaktigt som denne förunderlige Man, griper han in i Nationens och tidehvarfvets hjerta. De skenbare motsägelserna i Gustaf III:s lefnad bevisa dock tydligen för en hvar, som vill inse det, att det icke var någon tomhet som han utsmyckade, utan att hans inre väsende var äfven så rikt som dess yttre var mångfärgadt och skiftande; och samme Man, som med ifrig beställsamhet anordnade en fest inom sitt hof, utsatte med köld sitt lif på slagfältet, och hämtade personligen den blodiga segren på Svensksunds vågor. Hans stora själ hade rum icke blott för Hjeltens och Statsmannens planer, utan äfven derjemte för konstens behag och för lifvets glädje. Han var en Herkulsklubba, omvirad med löf och rosor, han var som demanten, den fastaste af alla ädelstenar, men tillika den hvars yta spelar med de skönaste och rikaste färger.

Till de unge Studerande.

Pindarus säger om de saliga, att i deras land fins det ingen annan årstid än våren, och äfven Lärosätet har i detta afseende en fortfarande vår. Men våren är en ömtålig årstid, och blomningsdagarne fordra fördubblad omsorg. Varen derföre varsamme, ty om blomman vanvårdas, så ger hösten inga frukter. Frukten Gud; ty Gudsfruktan är icke endast vishetens begynnelse, utan äfven dess fulländande, för den som fattar henne rätt. — Ären konungen; ty i vårt land är konungen blott den personliga bilden af folkets majestät, och när vi hedra honom, hedra vi med det samma oss sjelfva. — Vörden edra Lärare: ty det är dock för Er som de arbeta, och deras kall är icke så lätt, som I till äfventyrs föreställen er. Bekymret sitter ofta på lärostolen, och när timmen är förbi, är dagens arbete icke derföre slutadt. — Varen flitige: ty flit är framgångens moder, lifvet är kort, men konsten lång, den som har förspillt tiden, han har bortspelt sitt arf, huru rik han i

öfrigt må vara. Räknen ej heller för mycket på en lättare fattningsförmåga, eller på större gåfvor, som skulle ersätta försummelsen. De stora gåfvorna äro skänkta åt få, och de som fått dem veta väl att de behöfva odlas. Snillet är en förnäm gäst, det trifves ej gerna i okunnighetens skräpkamrar. — Varen ordentlige: ty ordning är arbetets häfstång, som lyfter lätt äfven de tyngsta bördor; men oordningen är som ett ur utan visare, det går och går, och ingen vet ändå hvad tiden lider. — Varen glade: ty glädjen tillhör eder ålder, glädjen är lifvets vinst, hon är själens vingar. Men akten Er för öfvermodet, för det slags mod i synnerhet, som öfvar sina hjeltedater i skumrasket. I ären kallade att strida *emot*, men icke *i* mörkret: i gränderna gro inga lagrar. Den rätta glädjen kommer af själens alfvar; men akten Eder äfven för det falska alfvar, som spelar på ytan, och har sin skylt hängande i det surmulna anletet. Det rätta alfvaret ligger, som de ädla metallerna, på djupet. Dess panna är merendels klar, men sjelf bor det i kjertkamrarna. Och när det gäller något stort och ädelt, när fråga är om det sanna, det rätta, det heliga, då springer det upp som ett ungt lejon ur sin kula, och griper sitt rof, och släpper det icke. — Varen sjelfständige: ty sjelfständigheten är icke blott undervisningens, utan lifvets högsta mål. När barnet kan gå, kastar det bort sin fallhatt, när sinnet är utväxt, lemnar det gångstolen. Hvad I lären af andra, det är i sig sjelf ringa; den rätta Läromästaren är Edert eget årsbarn, han bor inom Eder, han är Eder bättre menniska. Ingen lärare kan göra mer än lossa vingarna på den bundna örnen; viljen I flyga, så måsten I pröfva egna vingsenor. Lärdom är själens spis. Men det är fåfängt, att vi mata Er, om I ej sjelfva kunnen smälta maten och förvandla den till merg och näringssaft. Pröfven derföre sjelfve, fatten, förstån, tänken; ty då först blir vetandet Ert eget. Tron är öfvertygelsens barn, annars är hon oägta. Sägen derföre ej blindt efter hvad I hören; det är ljud och icke sak; munväder är ondt väder. Den sjelfständige är vittnesgill öfver allt i andans verld, äfven om hans gåfvor äro ringa; men den osjelfständige blifver öfvermage till sin död, och hans utsaga gäller icke inför domstolen.

Johan Olof Wallin.

Född i Stora Tuna, i Dalarne 1779.

Stycken ur "Dödens Engel."

I Adams barn, som af jorden födens,
Och vänden åter till jorden om!
I ären mine, I ären dödens,
Allt sedan synden i verlden kom.

Jag står i öster
Och når till vester;
Och tusen röster,
I tidens gäster!
Jag bär till eder med Herrans ord
Från luft och lågor och haf och jord.

I bon och byggen, som sparfvar bygga
Sitt bo i sommarens gröna lund.
De sjöngo glada, de sutto trygga
I trädens löfviga skygd, en stund:
Men fågla-nästen
Ej profvet höllo,
När deras fästen
För stormen föllo — —
Och tyst blef sången, och sjöngs ej om,
Och glädjen, gången, ej återkom.

I sväfven lätta i dansens ringar,
I stojen yra i nöjets lag,
Och myrten blommar, och lyran klingar...
Men öfver tröskelen stiger jag.
Då stadnar dansen,
Då sänkas ljuden,
Då vissnar kransen,
Då bleknar bruden
Och *sorg är änden*, som skriften sagt,
Uppå all glädje och glans och makt.

Jag är den starke, som hafver makten,
Till dess en starkare komma skall.
På höga fjällen, i djupa schakten,
Det är min anda, som susar kall.
De smittans ilar,
Som rensa länder;
De nattens pilar,
Som ut jag sänder,
De slå sitt offer, och slaget tål
Ej mur af koppar, ej sköld af stål.

Jag sveper vingen om nordanstormen,
Och rullar dynande våg mot strand.
Af stats-systemer jag krossar formen,
Och vrider viggen ur dundrarns hand.

Som nattens väkter,
Jag sekler jagar;
Och menskoslägter
Och verk och dagar
Som böljor hvälfva sig för min fot,
Tills sista böljan der lagt sitt knot.

Mot mig förlora sig vett och vapen,
Mot mig ej lärdom och konst består.
Jag frihet ger åt lifegenskapen,
Och herrskarviljan i jern jag slår.
Jag striden leder —
Och härar falla;
De ligga neder,
De ligga alla,
Och vakna ej vid larmtrummans bud,
Men först vid domens basuna-ljud.

I ären komne, I skolen gånga;
I hafven här icke hem och hus:
I skolen bo i den staden trånga,
Der sol och måne ej tända ljus;
Der sköldemärket
I porten krossas,
Och ur dagsverket
Den trötte lossas,
Och fångens länkar och hjertats band
Så spröde brista för samma hand.

Då dagen svalkas och skuggan breder
Kríng edra dalar och berg sitt flor,
Så kommer Han och förlossar eder,
Hvars makt är såsom Hans kärlek stor.
De ögon trötta,
En stund de somna . . .
De verktyg nötta,
En stund de domna . . .
En annan stund till ett annat lopp
I edra hufvuden lyften opp!

Och ny är himlen, och ny är jorden,
Och ny är himlens och jordens son,
Och saknar icke, odödlig vorden,
Det trånga hemmet, han kom ifrån.

Det är försvunnit,
Det är förvandladt —
Men Tro, som vunnit!
Men Dygd, som handlat!
I hafven lotten åt er beredd,
Af låga sinnen ej hörd och sedd. — —

Då äro torkade alla tårar,
Då äro helade alla sår . . .
Ej mer, på trafvar af lik och bårar,
Med fackla nedvänd och släckt, jag står.
Jag facklan vänder —
Och i detsamma
Den återtänder
Vid Lifvets flamma,
Och blandar, evig Seraf, min ton
I eder lofsång vid Ljusets Thron!

Franz Michael Franzén.

Född i Uleåborg 1772.

Christina.

Den lysande thron, som stod ledig för Christina, ren som barn; glansen af hennes faders ära, som omgaf henne redan i vaggan; hennes eldiga snille, som tidigt utveckladt, tidigt beundrades; hennes fältherrars bedrifter; hennes rådsherrars vördnad för Gustaf Adolfs dotter; de lärdas djupsinniga samtal; konstnärernas högt flygande bilder: allt detta gaf hennes mägtiga själ en för hög spänning. Hvad blef följden deraf. Att Gustaf Adolfs thron syntes henne för låg, hans rike för trångt, hans religion för enkel, hans folk för barbariskt, och hela norden en frusen vildmark. Men sjelfva Rom förnöjde icke hennes yppiga inbillning. Hela denna jord förslog icke för hennes höga själ. Lik en Paradisfogel föreställer hon sig sjelf, sväfvande högt öfver stoftet. Allt hvad stort och skönt af menniskor är tänkt, vill hon tillegna sig. Stoisk i sin dygd, vill hon med Plato bryta sig ur sinnlighetens band, och med Pythagoras vistas i Empyreen, och lyssna till sphererernas musik. Ej nöjd att umgås med sin samtids yppersta snillen, lefver hon ömsom i forntiden, ömsom i efterverlden. Hvarje hennes tanke blir en bild, som, stämplad i en öförgänglig metall, rullar kring verlden, och för de sednaste slägter tyder hennes själsstorhet, som, lik en Phoenix, på jorden finner ingen make, och är nöjd med

ingen lägre liknelse än solens. Utan rike, vil hon vara Drottning: utan diadem, den yppersta ibland dödliga. Sedan hon nedlagt en ärfd spira, vill hon genom val finnas värdig en annan: och hon nedsteg ifrån thronen, då hon till den kongliga ej kunde tillägga en kejserlig krona. I sjelfva sin förödmjukelse inför den Högste andas hon blott sin egen storhet. „Du har gjort mig så stor," säger hon till Gud, „att, om du gifvit mig hela verldens rike, skulle du ej förnöjt mitt hjerta." I detta enda drag tecknar hon sig sjelf så talande, att jag till fullkommandet af hennes bild ej behöfver tillägga flera.

Gossen.

„Se Mamma! hur det brinner der
Så många ljus på himmeln!
Men är det sanning, att det är
Hvar afton jul i himmeln!

Der sitter salig syster nu
Och leker med Guds englar;
Dit kommer också jag ännu,
Och vi bli sjelfva englar."

Så talte Clas, en liten en,
Och såg på himlens stjernor,
Men glömde alla englar sen,
I dans med jordens tärnor.

Nyårs-Visa.

Jag sitter i mitt fenster här
Och ser på tidens å:
Den far och far, och lika när
Är mig dess ström ändå.

Der dö väl många bubblor bort,
Som glänste för min syn;
Men nya växa innan kort
Med lika bild af skyn.

Och lika falska? — Ja, än sen!
Låt bubblorna förgå:
Det ljus, de brutit, strålar än
Och skall allt högre nå.

Jag sitter i min stillhet här
Med handen mot min kind,
Och ser de nya segel der,
Som svälla för sin vind.

Och mången köl, som nyss der for
Så stolt med dån och skum,
Ur vägen nu i tysthet ror,
Och ingen ser dess rum.

Säll den, som endast långt ifrån
Betraktar verldens gång
Och gör sitt arbete i vrån,
Med munterhet och sång.

Han vet ej af, att tiden går,
Om ej i tornet der,
Och säger åt det nya år:
Ha! är du redan här?

Carl Michael Bellmann.

Född i Stockholm d. 4. Februar 1740, d. 10. Febr. 1795.

Fredmans Epistel öfver Bergströmskans Porträtt på Liljans krog i Torshella.

Storm och böljor tystna ren,
Himla-hvalfvets matta sken
Mer och mer försvagas;
Ren det börjar dagas,
Molnen simma,
Qualm och dimma
Bådar solens bleka strimma.
Vädren spela fritt och täckt,
Fönstren ristas vid hvar fläckt,
Lönn och aspar susa,
Kärr och källor brusa,
Orren spelar;
Tömmar, selar,
Bonden åt sin fåle delar.
Ren i hvar spis,
Fladdrar och fräs
Spånor och ris,

Stickor och gräs,
Redan vällings-grytan kokar.
Ren med yfvig lugg,
Torparn uti mjugg,
Efter tobaks-elden snokar;
Och på ängen ren,
Lutad mot en sten,
Dalkarln i sin skyffel tar.

Krögarn stöfveln på sig drar,
Skurar bränvins-pannan klar,
Ren i stopet fattar,
Står i dörrn och skrattar;
Pipan blossar,
Gubben trossar
Bygdens kämpar, barn och gossar.
Gumman på sin vagn vid grind
Håller handen under kind,
Af och an hon vickar,
Slumrar in och nickar;
Solen sticker,
Gumman qvicker,
Vaknar och ur stopet dricker.
Qvarnar och hjul
Börja sin fart;
Hör, från et skjul
Hörde du klart,
Första slaget uti smedjan;
Smeden smal och lång,
Med en glödgad tång,
Naken ända upp till medjan,
Mellan eld och sand,
Med en pust i hand,
Sjunger nu sin morgonbön.

Luften spelar frisk och skön,
Minsta blomma, växt och frön,
Öpna sina knoppar,
Le åt daggens droppar,
Prägtigt randas,
Vällukt andas,
Med Zephirens fläktar blandas.
Skogen skymtar mörk och blå,
Berg och kullar prydda stå
Med båd' lamb och qvigor;
Bygdens barn och pigor

Gå och valla,
Le och tralla,
Sina hjordar sammankalla.
Lärkan i skyn
Fläktar så sval,
Tuppen i byn,
Flaksar och gal;
All naturen börjar vakna
Till ny glans och prål,
Nya göromål;
Och att ingen skönhet sakna,
Steg nu Movitz opp,
Tog sin färge-kopp,
Satt' sig vid sin tafla ner.

Nå, Bergströmskan! hvad jag ser!
Med bindmössa, kors jag ber!
Bröst-bouquet i barmen,
Och en Mops på armen,
Girandoller,
Parasoller,
Ve den Movitz, tocken fjoller!
Nå, så dumt! jag dör af skratt;
Se den Son med Schäfer-hatt,
Prägtig som en annan,
Med en Musch i pannan.
Såg jag maken!
Isterhakan
Hänger på den gamla draken.
Bröstet så spändt
Skjuter hon fram,
Och excellent
Liljans Madam
Har du skildrat, Bror, på väfven.
Men säj mig reson,
Hvarför sitter hon
Med en fogel uti näfven?
Jo reson är den,
At dess ägta vän,
Fader Bergström, lefver än.

Fredmans Epistel enkannerligen till the Birfilare på then Konungsliga Djurgården. (Klingar väl på Oboe.)

Fader Bergström fingra ditt Oboe, blås,
Oboe. - - - Knäpp upp dit krås;
Håll nattrocken öppen så ser man, hva ba?
Oboe. - - - Skinnböxorna.
Hatten på;
Blås nu då. - - - Oboe.
Älskelige Bröder, tagen nu i ring,
Och lät oss alla dansa kring.

Si där springer Löparn på backen, si där,
Oboe. - - - Ölstopet bär;
Si det gröna glaset sin sköna han ger,
Oboe. - - - Stolt Cavaljer!
Han ibland
Kysser hand. - - - Oboe.
Älskelige Bröder dansa allihop.
Och lät oss töma våra stop.

Ach si Ormens Pigor, si Caisa, blås bra!
Oboe. - - - Si kjortlarna;
Hvita klackar, Gossar, och målade skor!
Oboe. - - - Balen blir stor.
Nu på Bal
Snörd och smal? - - - Oboe.
Kära Bröder slå nu alla fenstren opp;
Hej lif och mandom i vår tropp!

Hårfrisörn ur dansen, och Löparn ska in.
Oboe. - - - Oboe fin.
Blås nu pianissimo; Ach sicken en!
Oboe. - - - Med hvita ben,
Krummar sig
Qvick och vig. - - - Oboe.
Klappa Löparn ut ur dansen där han går,
Och Hårfrisörn ska in. Gutår!

Hurra Kamerater! allt andas i frögd;
Oboe. - - - Djuphet och högd;
Göken uti toppen och Löjan vid strand,
Oboe. - - - Myran i sand.
Likså Vi.
Spela Ni, - - - Oboe.
Spela Hoboister, gunga tak och golf.
Hvad slår nu klockan? hon slår Tolf.

